

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Eva Dobrovolná, Jan Hurdík,
Markéta Selucká a kolektiv

EVROPSKÉ SOUKROMÉ PRÁVO V ČASE A PROSTORU

II. díl:
Část deskriptivní, analytická
a systémově analytická

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS

IURIDICA
Editio Scientia

vol. 607

SPISY PRÁVNICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

řada teoretická, Edice Scientia
svazek č. 607

EVROPSKÉ SOUKROMÉ PRÁVO V ČASE A PROSTORU

II. díl: Část deskriptivní, analytická a systémově analytická

Eva Dobrovolná, Jan Hurdík,
Markéta Selucká a kolektiv

Masarykova univerzita
Brno 2018

Vzor citace

DOBROVOLNÁ, Eva, Jan HURDÍK, Markéta SELUCKÁ a kol. *Evropské soukromé právo v čase a prostoru. II. díl, Část deskriptivní, analytická a systémově analytická*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2018. 396 s. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, edice Scientia, sv. č. 607. ISBN 978-80-210-8905-1 (brož.), 978-80-210-8906-8 (online).

CIP - Katalogizace v knize

Dobrovolná, Eva

Evropské soukromé právo v čase a prostoru. II. díl. Část deskriptivní, analytická a systémově analytická / Eva Dobrovolná, Jan Hurdík, Markéta Selucká a kolektiv. --1. vydání. -- Brno: Masarykova univerzita, 2018. 396 stran. -- Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, svazek č. 607. ISBN 978-80-210-8905-1 (brož.), 978-80-210-8906-8 (online)

347* 341.171(4)* (048.8:082)*

- soukromé právo
- evropské právo
- kolektivní monografie

347 – Soukromé právo [16]

Rukopis byl odevzdán na podzim 2017 a publikace tak odráží právní stav k 31. 12. 2017.

Autorský kolektiv:

JUDr. Eva Dobrovolná, Ph.D., LL.M.	kap. 4
prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.	kap. 8
doc. JUDr. Markéta Selucká, Ph.D.	kap. 3.3
prof. JUDr. Zdeňka Gregorová, CSc.	spoluautorství kap. 2
doc. JUDr. Monika Jurčová, Ph.D.	kap. 3.1
JUDr. Pavel Koukal, Ph.D.	kap. 7.2, 7.4
prof. JUDr. Zdeňka Králíčková, Ph.D.	kap. 5
Mgr. Tomáš Křivka	kap. 6
JUDr. Marek Maslák, Ph.D.	kap. 3.2
JUDr. Matěj Myška, Ph.D.	kap. 7.1, 7.3
Mgr. Ondřej Pavelek	kap. 3.4
JUDr. David Sehnálek, Ph.D.	kap. 1
JUDr. Jaroslav Stránský, Ph.D.	spoluautorství kap. 2

Recenzenti: doc. JUDr. Anton Dulak, Ph.D.
Mgr. Michal Králík, Ph.D.

© 2018 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-8905-1

ISBN 978-80-210-8906-8 (online : pdf)

OBSAH

Předmluva	9
1 PRAVOMOC EVROPSKÉ UNIE V OBLASTI SOUKROMÉHO PRÁVA	11
1.1 Negativní vymezení působnosti Evropské unie v oblasti soukromého práva.....	16
1.2 Pozitivní vymezení působnosti Evropské unie v oblasti soukromého práva.....	23
1.3 Pravomoc v jednotlivých oblastech soukromého práva.....	27
1.3.1 Závazkové vztahy – spotřebitelské právo.....	27
1.3.2 Obchodní závazkové vztahy.....	28
1.3.3 Právní osoby – obchodní společnosti.....	28
1.3.4 Ochrana osobnosti.....	30
1.3.5 Pracovní právo.....	30
1.3.6 Nekalá soutěž.....	32
1.3.7 Rodinné právo.....	33
1.3.8 Mezinárodní právo soukromé.....	33
1.3.9 Právo duševního vlastnictví.....	34
1.4 Metoda harmonizace vnitrostátního práva v oblasti soukromého práva.....	37
2 PRACOVNÍ PRÁVO	41
2.1 Volný pohyb a vysílání pracovníků.....	42
2.2 Zákaz diskriminace.....	45
2.3 Smluvní vztahy, atypické pracovněprávní vztahy.....	47
2.4 Bezpečnost a ochrana zdraví při práci, pracovní doba.....	50
2.5 Restrukturalizace podniků, hromadné propouštění, platební neschopnost.....	53
2.6 Kolektivní pracovněprávní vztahy.....	54
3 ZÁVAZKOVÉ PRÁVO	57
3.1 Všeobecné zmluvné právo.....	57
3.1.1 Európske zmluvné právo v systéme európskeho súkromného práva.....	57
3.1.2 Vývoj európskeho zmluvného práva.....	59
3.1.3 Pramene európskeho zmluvného práva.....	63
3.1.4 Uzatváranie zmlúv.....	67
3.1.5 Predzmluvné štádium.....	69

3.1.6	Právo na odstúpenie od zmluvy bez uvedenia dôvodu (right to withdrawal)	70
3.1.7	Zmena zmluvy	71
3.1.8	Obsah zmluvy	71
3.1.9	Splnenie, nespĺnenie a prostriedky nápravy pre nespĺnenie	73
3.2	Ochrana spotrebiteľa z európskeho pohľadu	76
3.2.1	Ochrana spotrebiteľa z pohľadu jej hodnotového zakotvenia	76
3.2.2	Roztrieštenosť spotrebiteľského acquis a jeho budúcnosť	80
3.2.3	Pojem spotrebiteľ	83
3.2.4	Nekalé podmienky a nekalé obchodné praktiky	87
3.2.5	Spotrebiteľské zmluvy uzavreté na diaľku, resp. mimo prevádzkových priestorov	90
3.3	Europeizace vybraných závazků dle smluvního typu	95
3.3.1	Koupě a prodej; dílo	96
3.3.2	Zájezd	97
3.3.3	Spotřebitelský úvěr	98
3.3.4	Dílčí závěr	101
3.4	Europeizace civilních deliktů	102
3.4.1	Úvod	102
3.4.2	Evropské deliktní právo	102
3.4.3	Europeizace prostřednictvím právních předpisů	103
3.4.4	Europeizace prostřednictvím soft law	106
3.4.5	Srhnutí	107
4	VĚCNÁ PRÁVA	109
4.1	Úvodní poznámky	109
4.2	Pravomoci EU k europeizaci věcných práv	111
4.3	Potřeba europeizace?	112
4.4	Současný stav závazné europeizace	114
4.5	Akademické a soukromé iniciativy	117
4.5.1	Opční nástroj věcných práv	117
4.5.2	DCFR	118
4.6	Iniciativy na poli nemovitých věcí	132
4.6.1	CROBECO a IMOLA	133
4.6.2	Výzkum funkcí pozemkové knihy	135
4.7	Připravovaná nařízení	136

5 RODINNÉ PRÁVO	137
5.1 Úvod.....	137
5.2 Oblasti, ve kterých dochází ke spontánnímu sblížení národních úprav rodinného práva a vytváření nových evropských standardů.....	139
5.3 Sféry, ve kterých dochází k prohlubování rozdílů v národních úpravách rodinného práva.....	143
5.4 Dílčí závěr.....	145
6 PRÁVNICKÉ OSOBY	147
6.1 Ideový základ evropského práva právnických osob.....	147
6.2 Volný pohyb právnických osob v EU.....	153
6.3 Právnické osoby nebo společnosti?.....	155
6.4 Osobní statut společnosti v právu EU.....	157
6.5 Judikatura Soudního dvora EU.....	158
6.5.1 Rozhodnutí 182/83 <i>Fearon</i>	159
6.5.2 Rozhodnutí 270/83 <i>Komise proti Francii</i>	160
6.5.3 Rozhodnutí 81/87 <i>Daily Mail</i>	160
6.5.4 Rozhodnutí C-212/97 <i>Centros</i>	162
6.5.5 Rozhodnutí C-208/00 <i>Überseering</i>	164
6.5.6 Rozhodnutí C-167/01 <i>Inspire Art</i>	165
6.5.7 Rozhodnutí C-411/03 <i>SEVIC</i>	166
6.5.8 Rozhodnutí C-210/06 <i>Cadbury Schweppes</i>	167
6.5.9 Rozhodnutí C-210/06 <i>Cartesio</i>	168
6.5.10 Rozhodnutí C-378/10 <i>VALE</i>	170
6.5.11 Rozhodnutí C-386/04 <i>Stauffer</i>	172
6.5.12 Rozhodnutí C-318/07 <i>Persche</i>	173
6.6 Harmonizace vnitrostátního práva společností v EU.....	174
6.6.1 Právní základ harmonizačních směrnic.....	174
6.6.2 Plán čtrnácti směrnic v oblasti práva obchodních společností.....	175
6.6.3 Evropský obchodní rejstřík.....	178
6.6.4 Kodifikace harmonizačních směrnic.....	179
6.6.5 Návrh Směrnice o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (<i>Societas Unius Personae</i>).....	181
6.7 Nadnárodní evropské právnické osoby.....	183
6.7.1 Právní základ nadnárodních forem evropských právnických osob.....	184
6.7.2 Evropské hospodářské zájmové sdružení.....	185
6.7.3 Evropská společnost (<i>Societas Europaea</i>).....	190
6.7.4 Evropská družstevní společnost (<i>Societas Cooperativa Europaea</i>).....	198
6.7.5 Nepřijaté návrhy nadnárodních evropských právnických osob.....	203
6.8 Dílčí závěr.....	209

7	PRÁVO DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ	215
7.1	Duševní vlastnictví a jeho zakotvení v primárním právu EU	216
7.1.1	Interní pravomoc EU v oblasti práva duševního vlastnictví.....	216
7.1.2	Externí pravomoc EU v oblasti práva duševního vlastnictví.....	219
7.2	Judikatura SDEU v oblasti volného pohybu zboží/služeb a zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti.....	223
7.2.1	Volný pohyb zboží, princip vyčerpání práv.....	226
7.2.2	Zákaz diskriminace	251
7.3	Autorské právo a práva související v sekundárním právu EU a jejich reflexe v judikatuře Soudního dvora.....	255
7.3.1	Směrnice č. 91/250/EHS a 2009/24/ES – ochrana počítačových programů.....	257
7.3.2	Směrnice č. 93/98/EHS, 2006/116/ES a 2011/77/EU – doba trvání ochrany.....	263
7.3.3	Směrnice č. 96/9/ES – ochrana databází.....	265
7.3.4	Směrnice č. 2001/29/ES – autorské právo v informační společnosti	269
7.3.5	Směrnice č. 2012/28/EU – užití osiřelých děl.....	281
7.3.6	Další autorskoprávní směrnice.....	283
7.3.7	Nařízení č. 2017/1128 – přenositelnost on-line služeb poskytujících obsah.....	285
7.3.8	Jednotné evropské autorské právo.....	287
7.4	Vybraná průmyslová práva v sekundárním právu EU a jejich reflexe v judikatuře Soudního dvora.....	300
7.4.1	Unijní ochrana ochranných známek.....	304
7.4.2	Unijní ochrana průmyslových vzorů.....	321
7.4.3	Unijní ochrana v oblasti práva patentového.....	331
7.4.4	Unijní ochrana odrůd rostlin	352
8	MÍSTO ZÁVĚRU: QUO VADIS, EVROPSKÉ SOUKROMÉ PRÁVO?	363
	Resümee.....	371
	Literatura a další použité zdroje.....	373

PŘEDMLUVA

Cílem monografie Evropské soukromé právo v čase a prostoru je zformovat pohled na fenomén, který se teprve v posledních desetiletích prosazuje v evropském právním prostoru v relativně zřetelných obrysech a vytváří dynamicky se rozvíjející a současně přetvářející celek, jemuž se dostává postupně vymezení jeho obsahu i rozsahu. Popsat evropské soukromé právo (ESP) v těchto základních rysech je však obtížný úkol: jejich diverzita, nestabilita a měnící se podoba činí z předmětu zkoumání stále unikající cíl. Popsat právě tyto základní rysy ESP tedy znamená stále vnímat soubor východisek a faktorů ESP jako vyvíjejícího se fenoménu a v těchto intencích je řešit.

V prvním svazku monografie zpracovali její autoři pohled na ESP v jeho obecných východiscích, determinantách a souborné charakteristice. Tím si vytvořili podklad pro zpracování jednotlivých systémových částí ESP, který obsahuje druhý svazek.

Předkládaný svazek druhý vychází ze společných charakteristik ESP a podává především jeho strukturální a systémovou analýzu. I v této části se autoři museli potýkat s množstvím neustálených a systémově strukturních východisek, přístupů, konceptů a dílčích závěrů ohledně hranic, v nichž je vnímáno ESP jako stále se dotvářející právní oblast i ohledně obsahu, kterým je tato právní oblast naplněna. Rovněž se museli vypořádat i s rozsahem regulace a značnou šíří tendencí, které se na poli ESP objevují. Z tohoto pohledu proto nemohla monografie sledovat ten cíl, že obsáhne všechny části evropského soukromého práva a musela se tak omezit pouze na části vybrané. Jedná se přitom o právo pracovní, právo závazkové, právo rodinné, práva věcná, právo právnických osob a právo duševního vlastnictví. V těchto oblastech autoři sledovali nejen tendence udávané institucemi Evropské unie, ale i tendence akademické a soukromé. Kromě toho druhý svazek – již na svém počátku – obsahuje také výklad o pravomocích Evropské unie, aby si čtenář mohl udělat obrázek, jak daleko kompetence Evropské unie sahají a v jakých oblastech tak může – kromě v knize rozebraných – vykonávat svou regulatorní činnost.

Nezbytnou metodou i při zpracování systémově strukturního uspořádání ESP tak bylo – vedle zachycení současné podoby ESP, jak ji vnímali autoři publikace – zachytit rovněž dynamiku ESP v jeho časoprostorových dimenzích. I to však bylo různě obtížné podle jednotlivých oblastí evropského soukromého práva. Zatímco některé se vyznačují vývojem méně dynamickým, je pro jiné oblasti právě dynamika určujícím znakem.

Naplnit záměr pojmout současnou podobu ESP v dynamice vývoje důsledně je nepochybně nemožné: pokud se mu autoři předloženým dílem alespoň přiblížili, budou to považovat za maximum možného.

Autoři

---

1 PRAVOMOC EVROPSKÉ UNIE V OBLASTI SOUKROMÉHO PRÁVA

Proces vytváření společné právní úpravy soukromého práva společně členskými státy Evropské unie představuje z historické perspektivy logický evoluční krok ve vývoji práva v evropském prostoru. Partikulární úpravy (úrovně místní, krajská, zemská, státní, nyní též nadstátní) jsou dlouhodobě postupně buď přímo nahrazovány či alespoň více či méně sjednocovány (k tomu viz např. diskuze vedená Savignym a spol.). Tradičně byl tento proces spojen s vytvářením autorit vyššího řádu disponujících legislativní pravomocí (vznik národních států, nahrazování práva v ČSR apod.). V současné době se dynamika těchto tendencí přenesla na úroveň Evropské unie.

Charakteristiky této mezinárodní organizace ovšem neumožňují věrně následovat dosavadní tendence ve vývoji soukromého práva. Současný stav v evropském prostoru je totiž charakteristický mocenskou pluralitou, jejímž praktickým projevem je rozdělení (sdílení) normotvorné pravomoci mezi Evropskou unií a jejími členskými státy.¹ Praktickým důsledkem je stav, kdy si při úpravě právních vztahů v oblasti soukromého práva musíme klást dvě výchozí otázky. Tradiční otázkou je, jak určitý problém regulovat. Otázkou novou je potom, kdo by měl právní úpravu přijmout, tedy zda Evropská unie či členské státy.

Druhá otázka přitom může být kladena hned ve dvou odlišných rovinách. První se týká zřizovacích smluv Evropské unie² a vhodnosti svěřením pravomoci Evropské unii vůbec. V tomto pojetí jde spíše než o problém právní o otázku politickou. Zvažována přitom musí být jednak vhodnost, účelnost a výhody úpravy společné na straně jedné, ve srovnání s přednostmi diverzifikované regulace přizpůsobené specifickým a potenciálně rozdílným potřebám jednotlivých členských států Evropské unie na straně druhé. Stejně tak je ale významné již zmiňované hledisko politické, totiž obhájitelnost přenesení pravomoci regulovat příslušnou oblast na nadstátní úroveň.

---

1 Srov. HAMULÁK, O. *Integrovaná Evropa a suverenita České republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Acta Iuridica Olomucensia, 2013.

2 Smlouva o Evropské unii a Smlouva o fungování EU.

Druhá rovina se týká pravomocí sdílených tzn. případů, kdy již Evropská unie určitou pravomocí disponuje (odpověď na situaci první byla kladná ve smyslu převážení výhod společného postupu), ale zároveň je tato pravomoc vykonávána společně s členskými státy, které tudíž legislativní pravomoc v dané oblasti soukromého práva i nadále mají. Zde již aspekty politické ustupují do pozadí, výrazněji se projevují hlediska a limity právní související zejména se zásadami proporcionality a subsidiarity³.

Tradiční otázka přichází ke slovu až poté, kdy je vyjasněn problém spojený s pravomocí legislativu přijmout. Sebelepší argument pro úpravu společnou by totiž nemohl obstát, pokud by pro přijetí takové úpravy chyběl nezbytný právní základ v právu Evropské unie, především pak v zakládacích smlouvách. Tuto skutečnost považujeme za mimořádně důležitou. Mění totiž práci národního zákonodárce a přirozeně ovlivňuje též činnost zákonodárce unijního. Potřeba zavedení určité úpravy ještě neznamená, že tato skutečně bude moci být přijata, chybí-li k tomu pravomoc.

Tento stav je příčinou některých závažných problémů. Společná právní úprava na unijní úrovni je totiž v současné době přijímána ad hoc, postrádá ucelený charakter, ale reaguje mnohdy jen na dílčí aspekty regulované problematiky. To vše má za následek vznik nesourodé značně fragmentované masy právní úpravy přijaté jak na úrovni Evropské unie, tak členských států. Řešení přijímaná na unijní úrovni vykazují nadto zejména v poslední době sklony ke kazuistickému přístupu úpravy, což může být právě důsledkem absence komplexního pojetí soukromého práva. Stávající rozdělení úpravy soukromého práva nadto představuje problém i pro aplikační praxi, a to i pro vrcholné soudy členských států.⁴

Za této situace je mimořádně důležitá reakce ze strany akademické obce. Řadu problémů je totiž možné vyřešit či jim přímo předejít identifikací a následnou implementací společně sdílených hodnot a principů, které jsou vlastní vnitrostátním právním řádům, a které by zároveň měly být součástí

³ Jakkoliv jsou v praxi obě zásady uplatňovány spíše jen formálně. Srov. PAUKNEROVÁ, M. Evropské mezinárodní právo soukromé a zamyšlení nad výročí Rímských smluv. *Právník*, 2017, č. 3.

⁴ Tyto problémy jsou demonstrovány a analyzovány v publikaci STEHLÍK, V., O. HAMUEĀK, J. JIRÁSEK, H. BONČKOVÁ a M. PETR. *Unijní právo před českými soudy*. Praha: Leges, 2014, 304 s.

práva Evropské unie. Hodnoty zakotvené ve zřizovacích smlouvách, zejména pak v článku 2 Smlouvy o EU jsou příliš obecné na to, aby tuto roli pro oblast soukromého práva mohly samy o sobě zastat. Identifikací zásadních hodnot a principů lze vytvořit podmínky pro jejich následnou paralelní implementaci do vnitrostátních právní řádů. Za mimořádně důležité totiž považujeme to, aby zejména zákonodárce vnitrostátní reflektoval hodnotový vývoj na úrovni Evropské unie a svou činnost zaměřoval tak, aby právní úprava vykazovala vnitřně koherentní charakter.

Zároveň je také nutné identifikovat problémy stávajícího stavu a vytvořit podmínky pro zlepšení situace, a to ať už revizí již přijatých vnitrostátních předpisů, či přehodnocením stávajícího rozsahu úpravy, což platí především pro úroveň unijní.

Ke splnění tohoto úkolu je nutná znalost nejenom právní úpravy přijaté na úrovni Evropské unie v oblasti soukromého práva, ale také judikatury Soudního dvora EU v oblastech spojených s přeshraničním obchodem. I ta totiž svým způsobem obsah vnitrostátního práva ovlivňuje a zároveň předurčuje.

V oblasti soukromého práva (platí to ovšem též obecně) může Evropská unie buď přijímat vlastní přímo použitelnou úpravu nařízenými, nebo ovlivňovat obsah vnitrostátního práva směrnicemi. Působení práva Evropské unie na právo vnitrostátní je přitom několikeré. Za prvé je to pozitivní (aktivní) působení. To je zajišťováno harmonizací, kdy jsou na unijní úrovni stanovovány více či méně konkrétně standardy vnitrostátní úpravy soukromého práva.

Za druhé je to působení negativní (pasivní), které je zprostředkováno judikaturou Soudního dvora EU vážící se zcela typicky k ustanovení Smlouvy o fungování EU, jež upravují vnitřní trh. Podstata tohoto druhého typu působení na vnitrostátní právo spočívá v tom, že Evropská unie aktivně neurčuje, co a jak má být vnitrostátním právem upravováno, ale stanoví meze této úpravě. Tím limituje nejen národního zákonodárce, ale často též soudy vnitrostátní právo interpretující.

Existuje též další způsob ovlivňování vnitrostátního práva, který ale úzce souvisí s tím prvním, takže jej v konečném důsledku za samostatný nelze

považovat. Odlišný je ovšem tím, že je pouze zprostředkovaný a skrytý. V dosahu evropským právem harmonizované úpravy je totiž nutné veškeré vnitrostátní právo interpretovat eurokonformně, tedy v souladu s unijní úpravou, to přirozeně platí též pro občanský zákoník a veškeré soukromé právo.

Český občanský zákoník mimochodem v této souvislosti dílčí úpravu obsahuje, její pochopení však vyžaduje určitou míru znalostí práva Evropské unie. Právě na tomto případě lze demonstrovat mnohdy problematickou koexistenci dvou právních řádů, které jsou provázané a kdy jeden působí na druhý. Občanský zákoník totiž stanoví, že „*[k]aždé ustanovení soukromého práva lze vykládat jenom ve shodě s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem...*“⁵ Chybí proto připomenutí nutnosti eurokonformního výkladu občanského zákoníku. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že poukazuje-li se na „*ústavní pořádek, plyne z toho, vzhledem k čl. 10 a 10a odst. 1 Ústavy, že výklad ustanovení soukromého práva musí být konformní i s právem Evropské unie.*“⁶

Úskalí tohoto řešení spočívá dle našeho názoru v tom, že je v případě výkladu na straně občanským zákoníkem přesně specifikováno, co má být bráno v potaz. Na straně druhé ale chybí výslovné přiznání vlivu unijního práva. Dovožovat jeho účinek přes ústavní rámec je sice v pořádku z pohledu českého práva, ale nereflexuje povahu tohoto účinku v právu Evropské unie. Tato povinnost je totiž dle judikatury Soudního dvora EU založena přímo tímto právem, a nikoliv právem vnitrostátním. Odvozovat tento účinek přes právo ústavní je proto chybné, popírá se tím autonomní charakter unijního práva a jeho nadstátní povaha.

Uvedení výslovného odkazu na unijní právo, jako referenční rámec pro výklad občanského zákoníku by mělo jen deklaratorní charakter, což je argument pro stávající úpravu. Jenže totéž platí pro ústavněkonformní výklad občanského zákoníku. I takovýto výklad je nutný bez ohledu na to,

⁵ Viz § 2 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále i jen „OZ“).

⁶ Významné komentáře k občanskému zákoníku problematiku nijak více neosvětlují a pohybují se v tomto ohledu na úrovni samotné důvodové zprávy. Viz např. MELZER, F., P. TĚGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013, s. 77; ŠVESTKA, J., J. DVOŘÁK, J. FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2014, s. 16; LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 40–41.

jestli je občanským zákoníkem výslovně deklarován, či nikoliv. Vyplývá to z ústavy. Máme proto za to, že pokud zákonodárce uvedl požadavek jeden, ač má jen deklaratorní charakter a z pohledu občanského zákoníku, resp. soukromého práva obecně vnější charakter, měl uvést i druhý. Obsahuje-li tedy občanský zákoník ustanovení definující jeho interpretační rámec, pak by tento rámec měl být definován úplně a ne jen částečně, neboť to není systémové řešení.

Teorií eurokonformního výkladu se dále nebudeme zabývat. Byla naznačena v prvním díle této publikace.⁷ Pozornost ovšem zasluhuje působení unijního práva prvé a druhé. Pokud jde o vztahy mezi nimi lze konstatovat, že se v zásadě vzájemně vylučují. Potřeba limitů daných judikaturou Soudního dvora EU není dána tam, kde je vnitrostátní úprava unijním právem harmonizována. Je totiž ze své podstaty reakcí právě na rozdílnost vnitrostátních přístupů k úpravě otázek, jež mají souvislost s intraunijním obchodem.

A konečně, hovoříme-li o vzájemném působení vnitrostátního a unijního práva, které je předurčeno především rozsahem přenesených pravomocí, nelze opomenout ustanovení článku 345 Smlouvy o fungování EU. Jeho význam pro oblast soukromého práva je značný. Bez ohledu na jiná ustanovení zřizovacích smluv, tedy i těch, které Evropské unii určité pravomoci v oblasti soukromého práva svěřují, totiž toto ustanovení ponechává výlučně členských státům úpravu vlastnického práva. Jakékoliv snaha Evropské

⁷ Viz KOŽIAK, J. Princip eurokonformního výkladu (nepřímý účinek práva EU). In: HURDÍK, J. a kol. *Evropské soukromé právo v čase a prostoru: I. díl: Část teoretická, metodologická a systémová*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 117–119; Podrobněji též v řadě dalších publikací, např. BETLEM, G. Zásada nepřímého účinku práva Evropských společenství. *EMP*, 1997, č. 5, s. 15 a násl.; BETLEM, G. The principle of indirect effect of Community law. *European Review of Private Law*, Kluwer Law International, 1995, roč. 3, č. 1, s. 1–19; BOBĚK, M., P. BRÍZA a J. KOMÁREK. *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 145; KRÁL, R. Přímý účinek směrnic ES a jeho současné meze. *Jurisprudence*, 2007, č. 6, s. 3–8; SEHNÁLEK, D. Povinnost a limity (euro)konformního výkladu vnitrostátního práva. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2008, roč. 16, č. 1, s. 8–15; STEHLÍK, HAMUŽÁK, JIRÁSEK, BONČKOVÁ, PETR, op. cit., 2014, s. 97; TÝČ, V. K aplikaci sekundárního práva ES v členských státech. *EMP*, 1999, č. 4, s. 31 a násl.; TIMMERMANS, C. W. A. Directives: their Effect within the National Legal Systems. *Common Market Law Review*, Kluwer Law International, 1979, roč. 16, č. 4, s. 534–535.

unie v rámci kterékoliv politiky tento problém regulovat proto nemůže být úspěšná, a to pro výslovné vyloučení existence pravomoci tuto otázku regulovat.

1.1 Negativní vymezení působnosti Evropské unie v oblasti soukromého práva

Negativní působení Evropské unie v oblasti soukromého práva zprostředkovává judikatura Soudního dvora EU. Jejím prostřednictvím je totiž vymežován obsah ustanovení zřizovacích smluv, které upravují jednotlivé ekonomické svobody vnitřního trhu, což je oblast, která se soukromým právem přímo nespojuje. Judikatura Soudního dvora EU je početná a slabinou jejího zkoumání je to, že závěry budou z povahy věci kazuistické. Určitá zobecnění přesto jsou možná. Proto, konkrétní případy budou předmětem zkoumání v rámci následujících kapitol, zatímco v kapitole této se zaměříme na společné a koncepční otázky. Výchozí bude judikatura týkající se svobody pohybu zboží, neboť právě tato svoboda sehrála „průkopnickou“ úlohu ve vývoji unijního práva. V rámci konvergence ekonomických svobod vnitřního trhu⁸ došlo mnohdy teprve následně k přenosu myšlenek a právních řešení také do dalších oblastí vnitřního trhu. V důsledku toho můžeme podle našeho názoru hovořit o určité univerzalitě řešení obsažených v rozhodnutích Soudního dvora EU.⁹

⁸ Nutno zdůraznit, že jde o sblížení svobod a jejich právního řešení, aniž by ale pojetí byla zcela stejná. Rozdíly stále přetrvávají a vyplývají z fakticky odlišné povahy jednotlivých svobod. K problematice konvergence, unifikace a výjimek viz JANSSENS, Ch. *The Principle of Mutual Recognition in EU Law*. Oxford: Oxford University Press, Oxford Studies in European Law, 2013, s. 23 a 24; Na rozdíly mezi přístupy Soudního dvora EU k jednotlivým svobodám upozorňuje též TRYFONIDOU, A. *What cant the Court's response to reverse discrimination and purely internal situations contribute to our understanding of the relationship between the 'restriction' and 'discrimination' concepts in EU free movement law?* [online]. [cit. 1. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.jus.uio.no/ifp/forskning/prosjekter/markedsstaten/arrangement/2011/free-movement-oslo/speakers-papers/tryfonidou.pdf>; případně též SHUIBHNE, N. *The Coherence of EU Free Movement Law: Constitutional Responsibility and the Court of Justice*. Oxford: Oxford University Press, Oxford Studies in European Law, 2013, s. 34 a násled.

⁹ Neplatí to ovšem absolutně, jak dokazuje např. judikatura Soudního dvora ve věci *Keck a Mithouard* a ve věci *Gourmet* (bude citováno dále), kdy závěry z tohoto rozhodnutí pro oblast zboží už ale nebyly přeneseny do oblasti služeb.

Je možná trochu s podivem, ale základní limity, jež v současné době vyplývají z unijního práva též pro oblasti vnitrostátního práva soukromého mají původ a zdůvodnění v právu veřejném, a to jak na úrovni unijní, tak i vnitrostátní. Základní pravidla určující vnitrostátnímu právu limity, jež vyplývají z možnosti nerušeného obchodu na vnitřním trhu se zbožím, byly definovány v rozhodnutí *Cassis de Dijon*.¹⁰ Tento notoricky známý případ se týkal veřejnoprávních norem upravujících složení zboží, které z povahy věci tradičně byly v různých státech různé. Tato rozdílnost byla často zdrojem problémů vedoucích k nemožnosti uvést zahraniční zboží na trh ve státě, jehož normy byly nekompatibilní s normami, podle kterých bylo zboží ve státě původu vyrobeno. S ohledem na veřejnoprávní charakter těchto norem byla vcelku pochopitelná snaha státu dovozu trvat na jejich dodržování, často totiž sledovaly důležitý veřejný zájem, např. ochranu zdraví spotřebitele, ostatně tak tomu bylo i ve zmiňovaném případě *Cassis de Dijon*. Uvedené platí ale též pro oblast soukromého práva, zejména v oblasti kolizní. Jsou určité hodnoty (např. ochrana spotřebitele), na jejichž ochraně státy trvají i za cenu odmítnutí použití zahraničního práva.

Požadavek aplikace vlastního vnitrostátního práva ale v těchto případech vede k omezení obchodu v rámci vnitřního trhu. Soudní dvůr EU proto v rámci poměřování chráněných hodnot (volný obchod vs. zájem členského státu) sice vyložil příslušná ustanovení liberalizující vnitřní trh¹¹ tak, že členským státům umožňuje chránit důležité hodnoty, jakou je např. ochrana spotřebitele, poctivého obchodního styku, a to včetně ochrany před nekalosoutěžním jednáním,¹² ale zároveň tuto možnost omezil řadou v praxi obtížně splnitelných požadavků.¹³ Vnitrostátní předpis včetně předpisů soukromoprávních se proto mohl stát překážkou obchodu v rámci vnitřního trhu, která byla v některých případech právem Evropské unie povolena. V ostatních případech ovšem tento předpis musel ustoupit právu zahraničnímu, jehož působení bylo případem *Cassis de Dijon* zprostředkováno.

¹⁰ Rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 20. února 1979 ve věci *Rewe-Zentral AG proti Bundesmonopolverwaltung für Branntwein* (120/78).

¹¹ V případě *Cassis de Dijon* šlo o článek 34 Smlouvy o fungování EU.

¹² Srov. rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 9. července 1997 ve věci *Konsumentombudsmannen (KO) proti De Agostini (Svenska) Förlag AB* (C-34/95) a *TV-Shop i Sverige AB* (C-35/95 a C-36/95). Spojené věci C-34/95, C-35/95 a C-36/95, odst. 46.

¹³ Další důvody viz ŠÍŠKOVÁ, N. a kol. *Evropské právo 2. Jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 28.

Důsledkem tohoto rozhodnutí Soudního dvora EU je negativní vymezení dosahu vnitrostátního práva. Zákonodárce nesmí přijmout takovou úpravu, která by mohla omezit obchod se zbožím. Stejně tak národní úřady a především soudy nesmí interpretovat existující úpravu způsobem, který by ke vzniku takové překážky mohl vést.

Praktické dopady této judikatury lze vysledovat v řadě oblastí soukromého práva. Pokud jde o oblast obchodního práva, pak např. v rozhodnutí *Mars*¹⁴ Soudní dvůr EU ovlivnil výklad německého ustanovení na ochranu proti nekalé soutěži. Případ se týkal nekalosoutěžní praktiky výrobce, která spočívala v označení v potenciálně klamavém označení obalu výrobku. Obal dotčeného zboží výrazným barevným pásem indikoval zvětšení výrobku, aniž by bylo zjevné, zda zůstává zachována původní cena a způsobem, z něhož mohlo být dovozováno, že zvětšení objemu zboží odpovídá velikosti zvýrazněného pásu, ten však byl ve skutečnosti podstatně větším a zabíral i nezvětšenou část výrobku. Koncept unijního průměrného spotřebitele zavedený Soudním dvorem EU vedl ke změně výkladu německého práva bez toho, že by toto bylo v dané věci jakkoliv dotčené harmonizací či unifikací.

Obdobně v rozhodnutí *Estée Lauder*¹⁵ byl spotřebitel klamán praktikou, jež spočívala v potenciálně zavádějícím, respektive klamavém označení kosmetického zboží způsobem, který mohl při širokém výkladu naznačovat lékařské účinky tohoto zboží. Ty však dotčená kosmetika přirozeně neměla.¹⁶ I v tomto rozhodnutí Soudní dvůr EU použil k řešení myšlenkový přístup, který byl vytyčen v rozhodnutí *Cassis de Dijon*. Rozhodoval tedy v konečném důsledku nikoliv ve prospěch zajištění ochrany soutěže a spotřebitele v míře, jaká byla v daném státě (v obou případech v Německu) považována za potřebnou, ale ve prospěch svobody pohybu zboží a přeshraničního obchodu. Tímto způsobem ovlivnilo unijní právo prostřednictvím Soudního dvora EU obsah vnitrostátní úpravy nekalé soutěže a stanovilo mu limity.

¹⁴ Rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 6. července 1995 ve věci *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. proti Mars GmbH* (C-470/93).

¹⁵ Rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 2. února 1994 ve věci *Verband Sozialer Wettbewerb e.V. proti Clinique Laboratoires SNC a Estée Lauder Cosmetics GmbH* (C-315/92).

¹⁶ Souvislost byla v Německu dovozována použitím označení zboží jménem „Clinique“ jehož výslovnost je podobná výslovnosti slova „Klinik“, které je nezpochybnitelným označením nemocnice. Viz stanovisko generálního advokáta – Gulmann ze dne 29. září 1993 ve věci *Verband Sozialer Wettbewerb e.V. proti Clinique Laboratoires SNC a Estée Lauder Cosmetics GmbH* (C-315/92).

V oblasti obchodního práva byla takto ovlivněna též vnitrostátní úprava právnických osob, a to v rozhodnutí *Daily Mail*,¹⁷ *Centros*,¹⁸ *Überseering*,¹⁹ *Inspire Art*²⁰ a dalších. Opět i v těchto rozhodnutích právo Evropské unie nestanovilo požadovaný obsah vnitrostátní úpravy společností, ale vyloučilo úpravu, která ač byla doposud členským státem uplatňována, představovala překážku neslučitelnou s fungováním vnitřního trhu.

Obdobně byly limity stanoveny v pracovním právu, např. vyloučením možnosti rozdílného zacházení s tuzemskými a zahraničními pracovníky či horizontálním uplatňování požadavku zákazu diskriminace na základě pohlaví formulovaném v rozhodnutí *Defrenne vs. Sabena*.²¹

V případě práva duševního vlastnictví byla takto judikaturou vázící se k ustanovením zřizovacích smluv regulujícím obchod mezi členskými státy ovlivněna vnitrostátní právní úprava např. zavedením konceptu oddělujícího existence práva od jeho výkonu, který lze dovodit z případu *Consten a Grundig*,²² z rozhodnutí *Terrapin (Overseas) Ltd. proti Terranova Industrie CA Kapferer & Co.*²³ a rozsudku ve věci *Deutsche Grammophon v. Metro*.²⁴ V návaznosti na tento koncept Soudní dvůr EU dále zavedl v rozhodnutí *Centrafarm BV a Adriaan de Peijper proti Sterling Drug Inc.*²⁵ teorii o vyčerpání práv.²⁶ Z pohledu věcného

¹⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. září 1988 ve věci *The Queen proti H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc* (81/87).

¹⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1999 ve věci *Centros Ltd proti Erhvervs-og Selskabsstyrelsen* (C-212/97).

¹⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. listopadu 2002 ve věci *Überseering BV proti Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)* (C-208/00).

²⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. září 2003 ve věci *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam proti Inspire Art Ltd* (C-167/01).

²¹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. dubna 1976 ve věci *Gabrielle Defrenne proti Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena* (43-75).

²² Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. července 1966 ve spojených věcech *Établissements Consten S.à.R.L. a Grundig-Verkaufs-GmbH proti Komisi Evropského hospodářského společenství* (56 a 58-64).

²³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 22. června 1976. *Terrapin (Overseas) Ltd. proti Terranova Industrie CA Kapferer & Co.* Věc 119-75.

²⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 8. června 1971. *Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH proti Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG.* Věc 78-70.

²⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 31. října 1974. *Centrafarm BV a Adriaan de Peijper proti Sterling Drug Inc.* Věc 15-74.

²⁶ Problematice se dlouhodobě věnuje R. Charvát. Výše citovanou judikaturu komplexně a komplexně rozebírá v publikaci CHARVÁT, R. Příklad kreativní interpretace práva Soudním dvorem EU: vytvoření dichotomie existence práv k duševnímu vlastnictví a jejich výkonu. In: SEHNÁLEK, D., V. TÝČ a kol. *Soudní dvůr EU a výklad práva Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 60 a násl.

přítom byla judikaturou Soudního dvora EU dotčena vnitrostátní úprava patentů, ochranných známek i autorských práv, tzn. jak oblast práv průmyslových, tak i autorských a práv s nimi souvisejících.

Rodinné právo se zdá být dotčeno v námi sledované oblasti jen málo a pokud vůbec, tak spíše mimo vlastní regulaci vnitřního trhu. V návaznosti na obecnou úpravu pohybu osob tak např. Soudní dvůr stanovil limity národnímu právu pokud jde o uznání příjmení v případě *Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshaupmann von Wien*²⁷ a jeho změnu v případě *Garcia Avello*²⁸.

Z výše uvedených rozhodnutí by se mohlo jevit, že Soudní dvůr EU má spíše tendenci uplatňovat vykládat unijní úpravu vnitřního trhu expanzivně, a to i na úkor jiných oblastí práva, včetně právo soukromého. Takový závěr by však neodpovídal věrně realitě, jak ostatně dokazuje případ *Keck a Mithouard*.²⁹ V případě byl řešen francouzský zákaz prodeje zboží se ztrátou. Soudní dvůr EU v něm dopady již dříve zmiňovaného případu *Cassis de Dijon* usměrnil stejně, jako i dřívější tzv. *dassonvillskou* definici³⁰ pojmu „opatření s obdobným účinkem“. Skutkový stav spočíval v tom, že obchodníci B. Keck a D. Mithouard byli trestně stíháni za to, že v rozporu s ustanoveními článku 1 francouzského zákona č. 63-628 ze dne 2. července 1963, novelizovaného článkem 32 nařízení č. 86-1243 ze dne 1. prosince 1986 prodávali kávu a pivo za nižší ceny, než byla jejich skutečná kupní cena.³¹ Příklad se tedy netýkal zboží jako takového, ale „způsobu jeho prodeje“. Zaměřen byl na činnost obchodníka a způsob, jakým jedná v hospodářské soutěži. Soudní dvůr EU toto specifikum reflektoval a oblast marketingových akcí a tzv. prodejních modalit vyloučil když konstatoval, že „v rozporu s tím, jak bylo do současné doby

27 Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 22. prosince 2010 ve věci *Ilonka Sayn-Wittgenstein proti Landeshaupmann von Wien* (C-208/09).

28 Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. října 2003 ve věci *Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu* (C-148/02).

29 Rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 24. listopadu 1993 ve spojených věcech *Trestní řízení proti Bernardu Keckovi a Danielu Mithouardovi* (C-267/91 a C-268-91).

30 Opatření s obdobným účinkem jako množstevní omezení dovozu zakázané článkem 34 SFEU byla definována velmi extenzivně rozhodnutím *Dassonville*. Soudní dvůr EU zde dovodil, že „[v]eškerou obchodní právní úpravu členských států, která by mohla at' přímo, nebo nepřímo, skutečně, nebo potenciálně narušit obchod vnitř Společenství, je třeba považovat za opatření s účinkem rovnocenným množstevním omezením.“ Viz rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 11. července 1974 ve věci *Procureur du Roi proti Benoît a Gustave Dassonville* (C-8/74), odst. 5.

31 *Ibid.*, odst. 2.

rozhodováno, použití vnitrostátních právních předpisů, které omezují či zakazují některé způsoby prodeje, na výrobky pocházející z jiných členských států, nemůže narušovat přímo, nebo nepřímo, skutečně, nebo potenciálně obchod mezi členskými státy ve smyslu pravidla formulovaného v rozhodnutí Dassonville za předpokladu, že jsou tyto právní předpisy použitelné na všechny dotčené subjekty provozující svou činnost na vnitrostátním území, a pokud postihují stejným způsobem, právně i fakticky, uvádění tuzemských i zahraničních výrobků pocházejících z jiných členských států na trh.“³²

Význam případu *Keck a Mithouard* je především v oblasti obchodního a spotřebitelského práva, neboť z něj vyplývá existence prostoru ponechaného vnitrostátnímu právu pro regulaci nekalých obchodních praktik samozřejmě mimo rámec již unijním právem harmonizované úpravy.³³ Ve smyslu rozhodnutí *Keck a Mithouard* totiž národní legislativa splňující požadavky formulované v tomto rozhodnutí není zakázána článkem 34 Smlouvy o fungování EU jako nedovolené omezení obchodu se zbožím mezi členskými státy.³⁴

Praktickým důsledkem tohoto rozhodnutí je ale potencialita existence rozdílných vnitrostátních řešení ochrany před nekalým jednáním podnikatelů a či ustanovení chránících spotřebitele. Důsledkem rozhodnutí *Cassis de Dijon* je zase nutnost uznávat cizí standardy jako ekvivalentní vlastním. Tím se kruh paradoxně uzavírá. Jsou-li totiž přípustná rozdílná vnitrostátní řešení respektive existuje-li vůbec možnost členského státu upravovat samostatně

³² Je ovšem nutné také přiznat, že případy, ve kterých by Soudní dvůr EU skutečně použil výjimku podle rozhodnutí *Keck a Mithouard*, jsou výjimečné. Nicméně existují a případ *Keck a Mithouard* je proto stále aktuální. Srov. stanovisko generálního advokáta Szpunara ze dne 2. června 2016 ve věci *Deutsche Parkinson Vereinigung eV proti Centrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs e.V* (C-148/15), odst. 23.

³³ Dlužno dodat, že toto rozhodnutí bylo dále jednak potvrzeno a především rozvíjeno v rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 8. března 2001 ve věci *Konsumentombudsmannen (KO) proti Gourmet International Products AB (GIP)* (C-405/98) a dále Rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 9. července 1997 ve věci *Konsumentombudsmannen (KO) proti De Agostini (Svenska) Förlag AB* (C-34/95) a *TV-Shop i Sverige AB* (C-35/95 a C-36/95). Spojené věci C-34/95, C-35/95 a C-36/95.

³⁴ Generální advokát Bobek hovoří o trendu „*plíživého uplatňování volného pohybu*“, kdy před vnitrostátními soudy členských států bylo argumentováno dopady na obchodování ohledně všech možných vnitrostátních opatření upravujících způsob uvádění výrobků na trh, aniž by ale skutečným účelem těchto vnitrostátních opatření bylo regulovat dané zboží jako takové. Objektem úpravy totiž byl způsob jeho uvádění na trh. Viz stanovisko generálního advokáta Bobka ze dne 7. července 2016 ve věci *Naczelnik Urzędu Celnego I w Ł. proti G. M. a M. S* (C-303/15), odst. 61.

otázky, jež se mohou dotýkat byť jen nepřímo obchodu mezi členskými státy, pak je zde rovněž riziko vzniku takových překážek. Ty mohou vzniknout buď jako nechtěný a nezamýšlený následek vnitrostátní legislativní činnosti, nebo mohou být vytvořeny zcela záměrně, např. za účelem ochrany vlastních zájmů daného státu. V každém případě ale představují problém, který v konečném důsledku dopadá negativně na jednotlivce.

Zároveň výše zmiňovaná judikatura Soudního dvora EU vytvořila podmínky pro vzájemnou konkurenci právní řádů vedoucí k přijímání řešení, které jsou možná atraktivní pro daný stát z ekonomických důvodů, ale které zároveň snižují zavedené standardy ochrany důležitých hodnot na případně dokonce pod akceptovatelné meze. Zcela ukázkovým příkladem je vliv rozhodnutí Soudního dvora EU v případech *Centros* a *Inspire Art* na úpravu obchodních společností a výši základního kapitálu, kdy nizozemské, německé a dánské představy o funkci základního kapitálu a roli společností s ručením omezeným vůbec byly doslova eliminovány liberálním modelem anglickým.

Rozumným a politicky schůdným řešením takové situace je eliminace rizika vzniku takového „závodu ke dnu“. Předejít mu lze tím, že se členské státy shodnou na společné úpravě buď formou shody na minimálním standardu úpravy, či zakotvením standardu maximálního. Obě metody jsou ostatně v současném soukromém právu využívány. A právě snaha výše popsaným problémům souvisejícím primárně s obchodem, ale projevujícím se v dalších oblastech práva včetně práva soukromého vytváří materiální předpoklady pro svěřování pravomocí Evropské unii.

Přijetí legislativy Evropskou unií při výkonu svěřených pravomocí znamená pro členské státy direktivní zásah „shora“, tedy ze strany nadřazené autority, který musí přijmout. Samozřejmě, myslitelná by byl i alternativa v podobě horizontální koordinace mezi členskými státy, ať už fakticky, nebo prostřednictvím tradičních institutů mezinárodního práva. Ta však není příliš efektivní nástrojem, jak ostatně dokazuje praxe. Přijímání společné úpravy na úrovni Evropské unie rovněž znamená společnou diskusi členských států a jejich konsens, nebo alespoň souhlas kvalifikované většiny z nich při hlasování v Radě. Z tohoto pohledu proto není přesné, je-li v legislativním

procesu zdůrazňována autorita (a autoritativnost rozhodování) Evropské unie a zároveň opomíjena role členských států.³⁵

S přijímáním unijní legislativy a s náhradou národních standardů úpravou společnou je spojena řada problémů. Nutné je totiž správně identifikovat a vyhodnotit šíři záběru regulace unijním právem, vždy s ohledem na existenci pravomoci, následně zvolit vhodný nástroj úpravy a konečně též zajistit nezbytnou reflexi požadavků unijního práva v právu vnitrostátním. Z uvedeného snad jen volba nástroje nečiní v praxi větších problémů. Právě proto bude následující kapitola zaměřena na otázku identifikace pravomoci Evropské unie v oblasti soukromého práva a jejího věcného vymezení.

1.2 Pozitivní vymezení působnosti Evropské unie v oblasti soukromého práva

Zřizovací smlouvy v současné době neobsahují ustanovení, které by svěřovalo Evropské unii obecnou pravomoc regulovat soukromé právo, a to ať už přímo jeho nahrazením úpravou unijní, nebo zprostředkovaně harmonizací vnitrostátních standardů. Právní základ pro europeizaci soukromého práva může být proto dovozován buď speciálně vybrané vztahy na základě dílčích sektorových politik Evropské unie, nebo obecně na základě článku 114 Smlouvy o fungování EU a článku 352 Smlouvy o fungování EU.

Zdánlivý rozpor tvrzení v předchozím odstavci musí být dále objasněn. Obecnost vyplývající z ustanovení článků 114 a 352 Smlouvy o fungování EU má jiný charakter, než obecnost zmiňovaná ve vztahu k pravomoci Evropské unie regulovat soukromé právo. Prvně uvedená totiž vyjadřuje možnost Evropské unie regulovat právní vztahy bez vazby na věcně vymezenou politiku, tzn. potenciálně v jakékoliv oblasti. Musí však být splněny podmínky dané v obou zmiňovaných ustanoveních. Článek 114 Smlouvy o fungování EU jako zvláštní podmínku stanoví vazbu přijímaného opatření na vnitřní trh a jeho funkčnost, článek 352 Smlouvy o fungování EU stanoví jako nutný předpoklad vazbu na cíle sledované zřizovacími smlouvami.

³⁵ Jde tak v konečném důsledku o odraz sdílené suverenity členských států, např. na HAMULÁK, O. *Integrovaná se Evropa a suverenity České republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 132 s.; Mechanismy rozhodování v Radě osvětluje ZBIRAL, R. *Teorie a praxe vyjednávání v Radě Evropské unie*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2008, 215 s.

Hypotetický evropský občanský zákoník by proto na základě prvního ustanovení přijat být vůbec nemohl. Na základě druhého ustanovení by patrně jeho značně extenzivním výkladem bylo možno pravomoc dovodit, praktickou překážkou by se ale stal požadavek jednomyslnosti hlasování v Radě při přijímání takového předpisu. Dosažení konsensu o jeho podobě a nutnosti jeho přijetí si za současné politické situace v členských státech Evropské unie nelze dost dobře představit.

Dílí otázky věcně spadající do oblasti soukromého práva již na základě článku 114 Smlouvy o fungování EU regulovat lze. S jeho možným využitím jako právního základu v oblasti soukromého práva jsou nicméně spojeny určité komplikace, které vyplývají z toho, jak je toto ustanovení interpretováno Soudním dvorem EU. Článek 114 Smlouvy o fungování EU totiž umožňuje přijímat opatření ke sblížení ustanovení právních a správních předpisů členských států pouze, pokud je jejich účelem a fungování vnitřního trhu.

Jak už bylo naznačeno, výklad tohoto ustanovení přitom musí být prováděn v kontextu judikatury Soudního dvora EU, která možná trochu překvapivě má i restriktivní charakter.³⁶ Ne vždy se to ovšem Evropské unii skutečně daří, jak ostatně dokazuje „přebujelá“ legislativa upravující ochranu spotřebitele, u níž je existence pravomoci Evropské unie mnohdy přinejmenším sporná. Důraz je totiž kladen až příliš na spotřebitele jako takového, a nikoliv na přeshraniční obchod a hospodářskou soutěž.

Limity využití článku 114 Smlouvy o fungování EU jako právního základu pro přijímání legislativy byly Soudním dvorem EU dovozeny především v případě Tabáková reklama.³⁷ Podle Soudního dvora EU toto ustanovení umožňuje přijmout Evropské unii určitou legislativu tehdy, pokud z důvodu rozdílů existujících mezi vnitrostátními právními předpisy vznikají či existují překážky volného pohybu zboží i služeb nebo se takové překážky mohou pravděpodobně objevit.

³⁶ Prakticky je ovšem pojetí pravomoci na základě tohoto ustanovení Soudním dvorem EU v konečném důsledku široké. I proto se lze v odborné literatuře setkat s vcelku oprávněnou kritikou. Viz WEATHERILL, S. The Consumer Rights Directive: How and why a quest for „coherence“ has (largely) failed. *Common Market Law Review*, 2012, č. 4, s. 1307 a násl.

³⁷ Rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 5. října 2000 ve věci *Spolková republika Německo proti Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie* (C-376/98), odst. 96.

Z toho by se mohlo jevit, že je zde dán široký prostor pro iniciativu Evropské unie. Národní úpravy se liší tradičně, a to z řady důvodů. Ostatně i česká a slovenská úprava soukromého práva již vykazuje značné rozdíly, přes společnou historii a společný základ. Rozdílnost vnitrostátních úprav ovšem sama o sobě překážkou není, a tudíž pravomoc Evropské unie regulovat oblast nekalé soutěže a nekalých obchodních praktik podle článku 114 Smlouvy o fungování EU nezakládá.³⁸ Stejně tak pravomoc nezakládání ani riziko překážek abstraktních.

Evropská unie dále má pravomoc, a tedy může na základě článku 114 Smlouvy o fungování přijmout legislativu tehdy, mají-li být odstraněny znatelná narušení hospodářské soutěže.³⁹ Z toho lze dovozovat, že tam, kde se určitá úprava soukromého práva dotýká záležitostí výhradně vnitrostátního charakteru, tedy tam kde soutěž mezi členskými státy de facto neexistuje, nelze dovozovat pravomoc Unie danou problematiku regulovat.

A konečně, podle Soudního dvora EU podle článku 114 Smlouvy o fungování EU má Evropská unie pravomoc přijímat legislativu také tehdy, pokud má být předejito výskytu překážek obchodu vyplývajících z nestejnorožného vývoje vnitrostátních právních předpisů.⁴⁰ I v tomto případě je tedy požadovaná vazba na vnitřní trh a jeho funkčnost, což z principu vylučuje možnost regulace řady oblastí vnitrostátního soukromého práva právem Evropské unie.

Výše byly naznačeny pochybnosti, nkolik jsou limity stanovené Soudním dvorem EU v praxi reálně Evropskou unií a členskými státy respektovány. Podstata je demonstratelná např. na směrnici o nekalých obchodních praktikách. Existence pravomoci Evropské unie přijmout tuto úpravu je podle preambule této směrnice dovozována z rozdílnosti vnitrostátních právních předpisů a z toho vyplývajících překážkami a nejistotou, „*jaké vnitrostátní předpisy se uplatňují na nekalé obchodní praktiky poškozující ekonomické zájmy spotřebitelů.*“ Směrnice dále pokračuje a dodává, že „*[t]yto překážky zvyšují náklady podniků při využívání svobod vnitřního trhu, zejména pokud se chtějí zapojit*

³⁸ Ibid., odst. 99.

³⁹ Rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 11. června 1991 ve věci *Komise Evropských společenství proti Radě Evropských společenství* (C-300/89), odst. 23.

⁴⁰ Rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 8. června 2010 ve věci *The Queen, na žádost Vodafone Ltd a další proti Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform* (C-58/08), odst. 33.

*do přeshraničního uvádění na trh, reklamních kampaní a podpory prodeje. Takové překážky rovněž vyvolávají nejistotu spotřebitelů ohledně jejich práv a podkopávají jejich důvěru ve vnitřní trh.*⁴¹

Toto tvrzení je však jen těžko akceptovatelné, a to jak z důvodů právních, tak i faktických. Rozhodné právo a tedy požadované standardy jsou určitelné prostřednictvím unijních pravidel mezinárodního práva soukromého.⁴² Excesivní regulací hmotného práva ze strany Evropské unie proto v konečném důsledku dochází k popření smyslu a účelu politiky jiné unijní politiky. Z pohledu empirického potom platí, že běžný spotřebitel, ale i malý či střední podnikatel, zahraniční úpravu vůbec nezná, nezná totiž ani úpravu vlastní. Za této situace lze těžko spravedlivě spatřovat v zahraniční úpravě nežádoucí překážku obchodu na vnitřním trhu. Skutečností rovněž je, že právní úprava bývá jen málokdy převažujícím rozhodujícím faktorem, který by primárně ovlivňoval jednání jednotlivce a tím byl primárním motivem pro uskutečnění přeshraniční transakce. Empiricky vzato je podstatně významnější cena, či pověst druhé strany.⁴³ Naopak faktickou překážkou přeshraničních transakcí bude cizí jazyk, či delší dodací lhůta, případně problémy spojené s uplatňováním odpovědnosti z vadného plnění na dálku,⁴⁴ což jsou otázky, které Evropská unie harmonizací eliminovat nemá jak.

Popsaný přístup přitom není ojedinělý, naopak demonstruje ideové nastavení Evropské unie ve vztahu k regulaci vybraných institutů soukromého práva obecně. Potřeba „činit dobro“ prostřednictvím společné regulace i za cenu

⁴¹ Preambule směrnice 2005/29, odst. 4.

⁴² S ohledem na volbu nástroje – směrnici, která předpokládá úpravu vnitrostátním právem, jež z povahy věci může být rozdílná, dále na fakt, že v řadě členských států již tato problematika v nějaké míře regulována byla, tudíž bude obtížné zajistit diskontinuitu interpretační a aplikační praxe, a konečně, že přístup implementované úpravě ze strany soudů a úřadů bude poplatný též právnímu myšlení a usuzování typickému pro právo dané země, je eliminace právní nejistoty víc přáním, než realitou. Nutno ovšem přiznat, že pravidla mezinárodního práva soukromého nejistotu rovněž eliminují jen částečně. Vedou totiž k určení rozhodného práva a sudiště, ale již nic nevyplývají o standardu aplikovatelné právní úpravy tedy o tom, co dotčené jednotlivce, podnikatele, skutečně zajímá.

⁴³ Jen tak lze vysvětlit masivní využívání čínských webových obchodů, na jejichž činnost je unijní regulace nedostatečná. Nízká cena nabízeného zboží je pro spotřebitele rozhodujícím a naprosto převažujícím kritériem.

⁴⁴ Argument vzdálenosti platí obecně, i v rámci jednoho státu. Od určité vzdálenosti přestává být z pohledu spotřebitele rozhodné, kde konkrétně sídlí prodávající. Fakticky totiž pro něj zcela přestává být dostupný.

extenzivního přístupu k chápání rozsahu vlastní pravomoci, a to na úkor diverzity a soutěže mezi vnitrostátními právními úpravami, je na straně Evropské unie velmi silná. Cenou, kterou za to platíme, ale je to, že se eliminací národních úprav připravujeme o myšlenkové bohatství, rozmanitost různých přístupů, jakož i možnost testovat je v praxi.^{45 46}

Dalo by se přitom namítat, že tato ztráta je členskými státy akceptována, jelikož s ohledem na jejich zapojení při hlasování v Radě vyjadřují přijaté směrnice jejich shodu a vůli upravovat nekalou soutěž určitým způsobem. Tento argument však dle našeho soudu nemůže obstát, neboť opomíjí fakt, že v Radě může být hlasováno většinově a souhlas tak nemusí nutně být souhlasem všech členských států, jakož i skutečnost, že Rada je orgánem úřednickým, politickým, jehož složení se může změnit, zatímco již přijatá legislativa zůstane platnou. Rada nadto nemůže, a to ani i při jednomyslném souhlasu měnit primární právo a rozšiřovat pravomoci Evropské unie.⁴⁷

1.3 Pravomoc v jednotlivých oblastech soukromého práva

1.3.1 Závazkové vztahy – spotřebitelské právo

Z výše uvedeného vyplývá, že závazkové právo je pravomocí Evropské unie dotčeno jen okrajově. Oblast spotřebitelského práva je sice regulována právem Evropské unie v rámci samostatné politiky. Článek 169 Smlouvy o fungování EU ale neobstojí jako samostatný právní základ, neboť musí být uplatňován společně s obecným článkem 114 téže smlouvy. Z toho vyplývá, že Evropská unie nemá pravomoc regulovat spotřebitelské právo obecně, ale jen, je-li dána vazba na obchodování v rámci vnitřního trhu. Jde nadto o pravomoc sdílenou, není tedy vyloučena legislativa vnitrostátní za předpokladu, že není s unijním právem v rozporu. Myslitelná je proto pouze tehdy, je-li přijímána mimo osobní, věcnou a časovou působnost unijního práva nebo tehdy, pokud to unijní úprava umožňuje. Tak je tomu například tehdy,

⁴⁵ K myšlence tohoto druhu „soutěže“ mezi právními rády členských států a úlohou, kterou zde hraje právo Evropské unie, viz SEHNÁLEK, D. Evoluční teorie a právo (státní a unijní). *Sociální studia*, Masarykova univerzita, 2015, roč. 12, č. 2, s. 107–118.

⁴⁶ ONDREJJOVÁ, D. a D. SEHNÁLEK. *Vliv práva Evropské unie na českou regulaci nekalé soutěže a nekalých obchodních praktik*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 28.

⁴⁷ ONDREJJOVÁ, D. a D. SEHNÁLEK. *Vliv práva Evropské unie na českou regulaci nekalé soutěže a nekalých obchodních praktik*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 28.

byla-li použita metoda minimální harmonizace. Praktická potřeba unijní harmonizace některých aspektů spotřebitelského práva již byla demonstrována v předchozím textu na judikatuře Soudního dvora EU k této problematice se vážící. Přístup Evropské unie ke spotřebitelskému právu není jednotný. Některé otázky ochrany spotřebitele jsou upraveny horizontálně a týkají se všech smluvních typů, v jiných případech je uplatňován přístup vertikální a dotčeny jsou jen smluvní typy vybrané. I přitom Unie uplatňuje rozdílné pojetí. Některé smluvní typy jsou upraveny komplexně, zatímco u jiných jsou řešeny jen dílčí otázky.

1.3.2 Obchodní závazkové vztahy

Oblast obchodních závazků je rovněž unijním právem dotčena, ovšem jen okrajově. Přijata byla úprava týkající se plateb, která zároveň ovlivňuje některé podmínky placení úroků z prodlení. Návaznost na vnitřní trh je v tomto případě zjevná a článek 114 Smlouvy o fungování EU také byl právním základem této úpravy.

Dalším předpisem přijatým v této oblasti je směrnice upravující činnosti nezávislých obchodních zástupců.⁴⁸ Tato směrnice svým obsahem přesahuje rámec soukromého práva, jak ostatně dokládá právní základ, na němž byla přijata. Jednak je to ustanovení článku 115 Smlouvy o fungování EU, tzn. ustanovení, jež se stejně jako článek 114 téže smlouvy vztahuje k vnitřnímu trhu. Dnes by již použito nebylo, v době přijímání této směrnice ale jiná možnost (tedy zmiňovaný článek 114) nebyla. Společně s tím je právním základem článek 53 Smlouvy o fungování EU, což je ustanovení reagující na problematiku přístupu k výkonu podnikatelských činností, tedy mířící do oblasti vnitrostátního veřejného práva.

1.3.3 Právnícké osoby – obchodní společnosti

Jsme-li u unijního angažmá v oblasti obchodního práva, nelze nezmínit též právní úpravu právníckých osob. Ta je specifická tím, že právě zde vznikla právní úprava federálních rysů paralelní v úpravou vnitrostátní. Vedle sebe se tak zformovaly dvě roviny úpravy obchodních společností, kdy jedna

⁴⁸ Směrnice Rady ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců.

má základ v právu vnitrostátním a unijním právem je ovlivněna harmonizací, zatímco druhá má svůj základ přímo v právu unijním, vnitrostátním právem je ale doplňována.

Pro úroveň unijní byl využit článek 352 Smlouvy o fungování EU. Přes zjevnou a úzkou vazbu na vnitřní trh totiž článek 114 Smlouvy o fungování EU nebyl schůdným právním základem. Pro přijetí právní úpravy tohoto druhu bylo nezbytné nařízení, prosté sblížení právních předpisů není fakticky postačující. Máme nicméně určité pochybnosti o tom, zda by tento právní základ byl zvolen i v současné době, kdy je uplatňován široký výklad článku 114 Smlouvy o fungování EU. Regulována je takto nařízením evropská společnost,⁴⁹ evropská družstevní společnost⁵⁰ a evropské hospodářské zájmové sdružení.⁵¹

Vnitrostátní úroveň úpravy obchodních společností je ovlivňována prostřednictvím dříve velkého množství nyní již výrazně kodifikovaných unijních směrnic, které regulují nejrůznější dílčí aspekty fungování kapitálových společností, a to ať už jejich vnitřních poměrů, tak i vztahů vůči společníkům či třetím osobám, či jejich fúzí a rozdělování.⁵² Pokud jde o právní základ, přijetí těchto směrnic by patrně bylo možné na základě článku 114 Smlouvy o fungování EU. V praxi je ale používáno ustanovení speciální obsažené v článku 50 Smlouvy o fungování EU. Toto ustanovení svěřuje Evropské unii pravomoc upravovat svobodu usazování.

Rozdíl oproti obecnějšímu ustanovení článku 114 Smlouvy o fungování EU pak spočívá v tom, že důraz je kladen na koordinaci národních předpisů spíše než na jejich harmonizaci, platí to ovšem vždy v závislosti na konkrétní upravené oblasti, a to podle vymezení v článku 50 této smlouvy. V důsledku

⁴⁹ Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu evropské společnosti (SE).

⁵⁰ Nařízení Rady (ES) č. 1435/2003 ze dne 22. července 2003 o statutu Evropské družstevní společnosti (SCE) a v souvislosti s ním směrnice Rady 2003/72/ES ze dne 22. července 2003, kterou se doplňuje statut evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců přijatá na téže právním základě.

⁵¹ Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985 o evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS).

⁵² Viz např. směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017 o některých aspektech práva obchodních společností (Text s významem pro EHP), Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2009/102/ES ze dne 16. září 2009 v oblasti práva společností o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (Text s významem pro EHP).

toho je postavení členských států, pokud jde o vytváření vlastních standardů úpravy silnější ve srovnání s tím, jaké mají v dosahu obecného kompetenčního ustanovení. Evropská unie na straně druhé nemůže některé otázky regulovat přímo obdobně, jako tomu činí na základě článku 114 Smlouvy o fungování EU.

1.3.4 Ochrana osobnosti

Ochrana osobnosti byla a dosud stále je v evropském právu zajišťována především prostřednictvím směrnice o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.⁵³ Tato směrnice byla přijata na právním základě článku 114 Smlouvy o fungování EU a účinná bude do 24. května 2018. Nahrazena byla novou úpravou obsaženou v obecném nařízení o ochraně osobních údajů.⁵⁴ Toto nařízení již bylo přijato na novém právním základě, který je obsažen v článku 16 Smlouvy o fungování EU. Praktickým důsledkem je široká možnost regulace ochrany osobních údajů unijním právem přesahující činnosti týkající se jen obchodu na vnitřním trhu. Pokryta je tak nejenom činnost orgánů členských států, ale též samotné Evropské unie. Zároveň je ponechán členským státem prostor pro vlastní úpravu v případech, které vazbu na unijní právo nemají.

1.3.5 Pracovní právo

Oblast pracovního práva je dílčím způsobem regulována na základě článku 153 Smlouvy o fungování EU. Odlišnost od obecného postupu na základě článku 114 SFEU spočívá v tom, že činnost Evropské unie by měla mít pouze doplňující a podpůrný charakter.⁵⁵ Přípustné je dále ve většině případů pouze stanovení minimálního standardu,⁵⁶ což je v jiných oblastech unijní úpravy soukromého práva spíše výjimkou, pomíneme-li právo spotřebitelské. Zároveň jsou některé otázky z možnosti úpravy

⁵³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.

⁵⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

⁵⁵ Viz článek 153 odst. 2 písm. a) Smlouvy o fungování EU.

⁵⁶ Viz článek 153 odst. 2 písm. b) Smlouvy o fungování EU.

na základě článku 153 Smlouvy o fungování EU vyloučeny zcela, jmenovitě jde o možnost regulace odměny za práci, práva sdružovat se, práva na stávkou a práva na výluku. Na straně druhé vedle individuálního pracovního práva může Evropská unie regulovat též kolektivní pracovní právo.⁵⁷

Vyloučena samozřejmě není možnost úpravy na právní základě jiném, např. podle článku 352 Smlouvy o fungování EU. V takovém případě by se samozřejmě neuplatnily limity v podobě požadavku minimální harmonizace. Prakticky je ale přijetí takové úpravy náročnější s ohledem na již zmiňovaný požadavek jednomyslnosti hlasování v Radě. Těžko si přitom lze představit shodu členských států o výši minimální mzdy. To je ostatně patrně důvod, proč je tato z dosahu článku 153 Smlouvy o fungování EU vyloučena. Jde totiž o politicky citlivou otázku, kde členské státy chtějí mít kontrolu.

V oblasti pracovního práva může Evropská unie dále stanovovat zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v otázkách práce a zaměstnanosti včetně zásady stejné odměny za stejnou nebo rovnocennou práci a to na základě článku 157 Smlouvy o fungování EU. Zakotvení vlastního právního základu usnadňuje činnost Evropské unii v tom smyslu, že nemusí být zkoumána vazba na vnitřní trh a tedy obchod mezi členskými státy. Potenciální dosah unijní ingerence je proto relativně široký.

Pravomoc v oblasti pracovního práva může být rovněž založena na základě další speciálních ustanovení. Příkladem je oblast dopravy, která může být regulována na základě článku 91 Smlouvy o fungování EU. Dosah tohoto ustanovení je opět širší ve srovnání s obecnějším článkem 153 Smlouvy o fungování EU není totiž limitován požadavkem minimálního standardu. Zároveň je na základě tohoto ustanovení přijmout přímou účinnou úpravu, tedy vnitrostátní právo zcela vyloučit a povinnosti dotčeným jednotlivcům (řidič a dopravce) nařídit přímo.⁵⁸

⁵⁷ Přijata tak byla směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/38/ES ze dne 6. května 2009 o zřízení evropské rady zaměstnanců nebo vytvoření postupu pro informování zaměstnanců a projednání se zaměstnanci v podnicích působících na úrovni Společenství a skupinách podniků působících na úrovni Společenství (přepřacované znění).

⁵⁸ Viz nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 561/2006 ze dne 15. března 2006 o harmonizaci některých předpisů v sociální oblasti týkajících se silniční dopravy, o změně nařízení Rady (EHS) č. 3821/85 a (ES) č. 2135/98 a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 3820/85.

1.3.6 Nekalá soutěž

V oblasti soukromého práva je unijním právem dotčena též problematika nekalé soutěže. S ní je v širším pojetí spojována též problematika unijní regulace nekalých obchodních praktik, která ale formálně patří spíše do oblasti veřejnoprávní úpravy spotřebitelského práva. Regulace nekalé soutěže nemá v právu Evropské unie postavení samostatné sektorové politiky. Politika ochrany spotřebitele sice s nekalou soutěží souvisí, právním základem pro přijímání předpisů být ale nemůže. Ochrana spotřebitele je totiž právní úpravou nekalé soutěže sledována, což ostatně dokazuje i odkaz na tuto politiku v nástrojích Evropské unie, které nekalou soutěž a nekalé obchodní praktiky regulují,⁵⁹ ale jen jako jeden z triády chráněných zájmů, společně s ochranou soutěžitelů a veřejného zájmu na zachování určité „kvality soutěže“. Toto pojetí nekalé soutěže proto přesahuje rámec článku 169 Smlouvy o fungování EU.

Má-li proto být nekalá soutěž Evropskou unií nějak regulována, pak je to možné jen na základě obecného ustanovení článku 114 Smlouvy o fungování Evropské unie, tedy v rámci úpravy fungování vnitřního trhu, nebo prostřednictvím článku 352 Smlouvy o fungování EU v rámci výkonu subsidiárních pravomocí. V praxi je využívána možnost první, jak ostatně dokládají preambule jednotlivých směrnic přijatých v této oblasti. V současné době je unijním právem regulována klamavá reklama, dále reklama srovnávací,⁶⁰ přijata byla úprava zajišťující ochranu obchodního tajemství⁶¹ a diskutována je též úprava nekalých obchodních praktik v potravinářském dodavatelském řetězci.⁶²

⁵⁹ Viz např. explicitní odkaz na článek 169 SFEU v odst. 1 směrnice o nekalých obchodních praktikách či řada odkazů obecných v preambuli směrnice o klamavé a srovnávací reklamě.

⁶⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/114/ES o klamavé a srovnávací reklamě.

⁶¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2016/943 o ochraně nezveřejněného know-how a obchodních informací (obchodního tajemství) před jejich neoprávněným získáním, využitím a zpřístupněním.

⁶² Této problematice se věnuje v tuzemské odborné literatuře především J. Bejček. Viz BEJČEK, J. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 2016, 516 s.

Unijní úprava nekalé soutěže vykazuje vnitřně odlišný přístup, pokud jde o metodu harmonizace. Zatímco úprava klamavé reklamy a ochrany obchodního tajemství je koncipována jako minimální standard, úprava reklamy srovnávací je harmonizací úplnou.

1.3.7 Rodinné právo

Oblast rodinného práva hmotného je vlivu práva Evropské unie ušetřena. V této oblasti Evropská unie nemá žádnou pravomoc přijímat vlastní legislativu a jejím prostřednictvím nahrazovat či i jen harmonizovat rodinné právo členských států. Návaznost na vnitřní trh je příliš vzdálená na to, aby bylo možno uvažovat o článku 114 Smlouvy o fungování EU jako o právním základě. Vyloučen je dle našeho názoru též článek 352 téže smlouvy. V jeho případě sice vazba na vnitřní trh chybí, zůstává ale požadavek souvislosti s cíli Evropské unie. Ty ale v oblasti rodinného práva žádné nemá. Opačný závěr by podle našeho názoru znamenal příliš široký výklad článku 352 Smlouvy o fungování EU a znamenal by, že Evropská unie může regulovat prakticky cokoliv. S tímto názorem se proto neztotožňujeme. Uvedené závěry již ovšem neplatí pro unijní úpravu rodinného práva v mezinárodním právu soukromém. Zde je naopak zapojení Evropské unie zřetelné.

1.3.8 Mezinárodní právo soukromé

Oblast mezinárodního práva soukromého byla právem Evropské unie výrazně dotčena, a to v rámci politiky justiční spolupráce v občanských věcech. Právním základem je ustanovení článku 81 Smlouvy o fungování EU. Právní nástroje přijímané na jeho základě se omezují jen na stanovení kolizního řešení a určení pravidla pro stanovení mezinárodní pravomoci soudů členských států Evropské unie. Tato politika je proto v zásadě hodnotově neutrální, pokud jde o určení toho, jak mají být standardy obsažené v hmotném právu nastaveny,⁶³ což ovšem nevylučuje preferenci kolizních a procesních řešení, které zvýhodňují vybrané kategorie jednotlivců mezi něž patří např. zaměstnanci či spotřebitelé.

Pravomoc Evropské unie v oblasti mezinárodního práva je vskutku široká. Přesahuje rozsah pravomoci v odpovídající oblasti hmotného práva.

⁶³ ONDREJOVÁ, SEHNÁLEK, op. cit., 2016, s. 29.

Kupříkladu, výše zmíněna nekalá soutěž je v současné době unijním právem regulována jen pokud jde o dvě specifické skutkové podstaty – nekalou soutěž a srovnávací reklamu. V oblasti mezinárodního práva soukromého je ale nekalá soutěž pokryta unijním právem zcela, tzn. i v té části hmotného práva členských států, která unijním právem nijak harmonizována není. Řada právních předpisů byla Evropskou unií přijata též v oblasti práva rodinného, kde je nadto Evropská unie činná též navenek vůči třetím státům, a to prostřednictvím mezinárodních smluv. Tento široký rozsah pravomoci je umožněn jednak povahou mezinárodního práva soukromého. Formálně je to umožněno formulací obsaženou v článku 81 Smlouvy o fungování EU. Ten hovoří o možnosti přijímat „...opatření, která mají, zejména pokud je to nezbytné k řádnému fungování vnitřního trhu...“ Vazba na vnitřní trh proto není požadována absolutně, jako je tomu např. v případě článku 114 Smlouvy o fungování EU.

Pravomoc v oblasti mezinárodního práva soukromého je dále specifická tím, že se v článku 81 Smlouvy o fungování EU hovoří o opatřeních. S ohledem na charakter sledované problematiky jsou v praxi používána nařízení, což je v případě jiných politik buď možnost přímo vyloučená, nebo alternativa tam, kde se směrnice ukazují jako řešení sice upřednostňované, ale s ohledem na regulovanou problematiku nedostačující.

1.3.9 Právo duševního vlastnictví

Oblast duševního vlastnictví je Evropskou unií obdobně jako problematika obchodních společností upravována jak přímo použitelnou unijní úpravou, tak i zprostředkovaně harmonizovaným vnitrostátním právem. Úprava je přitom částečně **paralelní**, neboť i Evropská unie sama zajišťuje ochranu některých práv duševního vlastnictví vedle jejich souběžné ochrany právem vnitrostátním. Platí to např. pro průmyslové vzory či regulaci ochranných známek. Vedle paralelní unijní úpravy jsou určitá práva regulována právem Evropské unie **vylučně**. Tak je tomu v oblasti ochrany zeměpisných označení. Široký věcný záběr má úprava **harmonizovaná**, zde je těžiště úpravy i nadále obsaženo v právu vnitrostátním. Celkově je úprava, stejně jako v jiných oblastech unijního soukromého práva výrazně fragmentovaná do jednotlivých směrnic a nařízení.

Právní základ v primárním právu pro přijímání legislativy v oblasti regulace duševního vlastnictví lze identifikovat v různých ustanoveních, a to v závislosti na zamýšlené oblasti úpravy a zvolené metodě regulace. Zřetelná vazba problematiky duševního vlastnictví na obchod na vnitřním trhu umožňují harmonizaci na základě článku 114 SFEU, který je proto často využíván, a to buď samostatně,⁶⁴ nebo společně s dalšími ustanoveními. Tak tomu je např. tehdy, pokud upravovaná problematika zasahuje také do svobody usazování (pravomoc na základě článku 53 SFEU) či přeshraničního poskytování služeb (prostřednictvím článku 62 SFEU).⁶⁵ Lze se ovšem setkat i s unijními předpisy, které byly přijaty výlučně na základě článku 53 a 62 SFEU,⁶⁶ praktickým důsledkem pak je nemožnost harmonizace vnitrostátní legislativy unijním právem, ale jen její prostá koordinace.⁶⁷

Právním základem pro legislativní činnost může být, opět i společně s články 53 a 62 SFEU, také ustanovení článku 50 SFEU.⁶⁸ Toto ustanovení, jež stejně jako článek 53 SFEU slouží k liberalizaci svobody usazování, má umožnit zavedení této svobody eliminací případných vnitrostátních

⁶⁴ Takto byla přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví, směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/71/ES ze dne 13. října 1998 o právní ochraně (průmyslových) vzorů (viz KOUKAL, P. In: KOUKAL, P., M. ČERNÝ a R. CHARVÁT. *Zákon o ochraně průmyslových vzorů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. XXVII), směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sblížíjí právní předpisy členských států o ochranných známkách (viz KOUKAL, P. In: KOUKAL, P., R. CHARVÁT, S. HEJDOVÁ a M. ČERNÝ. *Zákon o ochranných známkách. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. XLVIII), směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů.

⁶⁵ Platí to např. pro směrnici Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází, směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem (kodifikované znění), směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (Kodifikované znění).

⁶⁶ Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu.

⁶⁷ Harmonizace na základě tohoto ustanovení možná jen omezeně, a to v oblasti uznávání diplomů, osvědčení a jiných dokladů o kvalifikaci.

⁶⁸ Chmel naznačuje určitou překonanost tohoto ustanovení. Proto je možná trochu překvapivé, že se stále používá. Viz SYLLOVÁ, J., L. PÍTROVÁ, H. PALDUSOVÁ a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 319.

překážek jejího výkonu. Tím se liší od článku 53 SFEU, který řeší až problém následný, tzn. odstranění dalších omezení výkonu svobody usazování, které znesnadňují její výkon, byť již jinak liberalizovaná. Ustanovení článku 50 SFEU bylo mimo jiné právním základem pro unijní úpravu kolektivní správy autorského práva.⁶⁹ Specifikem tohoto ustanovení je to, že umožňuje pouze harmonizaci směrnicemi, přijetí nařízení na jeho základě proto není možné.

V minulosti byla úprava v oblasti práva duševního vlastnictví přijímána také na základě článku 115 SFEU podle dnešního číslování.⁷⁰ Toto ustanovení vyžadující jednomyslnost hlasování v Radě však v současné době prakticky ztratilo v námi sledované oblasti na významu. Jeho použití bylo věcně limitované. Dnes používaný článek 114 SFEU je navíc praktičtější možností hlasovat v Radě kvalifikovanou většinou. Lisabonská smlouva zavedla nový právní základ v oblasti duševního vlastnictví v článku 118 SFEU.

Věcné limity článků 114 a 115 SFEU, které bránily možnosti vytvářet paralelní unijní úpravu, vedly k tomu, že byl pro přijímání unijních nařízení, která vytvářela společný evropský systém ochrany, používán článek 352 SFEU.⁷¹ Oba tyto články jsou dostačující pro harmonizaci vnitrostátního práva duševního vlastnictví ve vazbě na vnitřní trh, ale již neposkytují Evropské unii pravomoc zajišťovat příslušnou ochranu přímo, což na základě relativně obecného článku 352 SFEU možné je. V současné době je nicméně možnost použití článku 352 SFEU za tímto účelem prakticky vyloučena existencí článku 118 SFEU, který již v praxi začal být využíván.⁷² Toto ustanovení je obdobně jako článek 114 SFEU věcně svázáno s úkolem vytváření a fungování vnitřního trhu, explicitně ale umožňuje Evropské unii vytvářet vlastní systém ochrany práv duševního vlastnictví. Vyloučena je proto možnost využití tohoto opatření za účelem harmonizace vnitrostátních standardů a typicky tak budou na jeho základě přijímány nařízení. Toto věcné omezení je z pohledu členských

⁶⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/26/EU ze dne 26. února 2014 o kolektivní správě autorského práva a práv s ním souvisejících a udělování licencí pro více území k právům k užití hudebních děl online na vnitřním trhu.

⁷⁰ Viz např. stále platná směrnice Rady ze dne 16. prosince 1986 o právní ochraně topografii polovodičových výrobků.

⁷¹ Tak tou bylo u dnes již zrušeného nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009 o ochranné známce Společenství (kodifikované znění) a dále u stále platného nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. prosince 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství.

⁷² Jak dokládá např. přijetí nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1001 ze dne 14. června 2017 o ochranné známce Evropské unie.

států mimořádně důležité i proto, že článek 118 SFEU umožňuje v budoucnu limitovat (administrativní) používání jazyků, což je představitelné a akceptovatelné právě jen na unijní úrovni, a i zde s vážnými výhradami.

1.4 Metoda harmonizace vnitrostátního práva v oblasti soukromého práva⁷³

Směrnice přijímané Evropskou unií v oblasti soukromého práva mají rozdílný charakter, pokud jde o metodu harmonizace. Používána je buď metoda úplné nebo též maximální harmonizace, nebo se stanovuje jen minimální standard úpravy, pak se hovoří o minimální harmonizaci.

S minimální harmonizací jsou ovšem spojeny určité kompetenční problémy související s podmínkami, které musí být splněny, aby mohlo dojít k aktivaci unijní pravomoci sledovanou oblast regulovat. Je-li touto podmínkou rozdílnost vnitrostátních úprav, a výše jsme konstatovali, že ano, jelikož právě ona může být překážkou obchodu nebo vést k narušení hospodářské soutěže, pak minimální standard řeší tento problém jen jedním směrem. Dostatečně vysoký minimální standard sice může vyřešit problémy naznačené výše při rozboru rozhodnutí Cassis de Dijon, Estée Lauder a Mars, nemůže ale v konečném důsledku bezezbytku zajistit funkčnost vnitřního trhu. Pokud totiž státy plně využijí možnosti přijmout přísnější právní úpravu, vytvoří překážky obchodu nové, čímž unijní regulace ztratí na svém významu z pohledu článku 114 Smlouvy o fungování EU.⁷⁴

Příznává to ostatně i sama Evropská unie, a to v preambuli směrnice o klamavé reklamě v bodě 5. Důvodem, proč byla zvolena metoda úplné harmonizace, je totiž fakt, že v případě klamavé reklamy členské státy možnosti ponechat si nebo nově přijmout rozsáhlejší ochranu spotřebitele skutečně využily. Důsledkem ale jsou citelné rozdíly v právních úpravách jednotlivých členských států, a tedy i překážky obchodu v rámci vnitřního trhu.⁷⁵

⁷³ Kapitola vychází z publikace ONDREJOVÁ, SEHNÁLEK, op. cit., 2016, s. 32–34.

⁷⁴ Tento problém lze překonat zavedením povinnosti uznávání standardů v harmonizované nebo koordinované oblasti, toto řešení však svědčí jen svobodám vnitřního trhu. Nereaguje ale na potřebu států prosazovat vyšší standard ochrany, kterou logicky bude požadovat ve všech situacích, ne jen čistě interních, kde svobody dotčeny nejsou. Problém obrácené diskriminace (rozebrán bude dále v této kapitole) není řešen vůbec.

⁷⁵ Viz odst. 3 a 4 směrnice 2005/29.

S minimální harmonizací je dále spojen problém budoucích změn vnitrostátního práva přijatého nad rámec minimálního standardu. Členské státy si totiž musí uvědomovat, že z pohledu kompetenčního je tato oblast plně ve sféře jejich vlivu. Přesto i zde se mohou projevit dopady unijního práva v situacích, kdy by měly být uplatňováním či změnami dotčeny základní principy práva Evropské unie.⁷⁶

Maximální harmonizace na straně druhé prostor pro individuální řešení členskými státy neponechává. Standardy obsažené v takové směrnici musí být přejaty tak, jak jsou. Argument přísnější vnitrostátní úpravou by neobstál, i kdyby by byl sledován totožný se směrnicí totožný cíl. Vyloučena ale není možnost vztáhnout úpravu implementované směrnicí mimo oblast její působnosti. Demonstrovat to lze na příkladu úpravy nekalých obchodních praktik, která je maximální harmonizací.⁷⁷ V případě této směrnice je tak například možné vztáhnout vnitrostátní úpravu přijatou na základě implementace též na vztahy mezi podnikateli, aniž by tím byla překročena maximální harmonizace. Stejně tak lze spotřebitele chránit v jiných oblastech mimo jeho ekonomických zájmů, na které směrnice nedopadá.

Úplností je proto nutné rozumět nemožnost přijetí jiného než směrnicemi předvídaného standardu úpravy v rámci časové, osobní a věcné působnosti obou dotčených směrnic.⁷⁸ Členské státy si proto mohou ponechat nebo dokonce zavést novou vlastní legislativu sledující stejný účel jako příslušná směrnice, ovšem jen za předpokladu, že bude přijata na v oblasti založené

⁷⁶ Jako například princip právní jistoty (jenž je unijnímu právu vlastní stejně, jako právu vnitrostátnímu), který by mohl být dotčen změnami vnitrostátního „nadstandardu“ nečekanými, a v neprospěch dotčených jednotlivců apod.

⁷⁷ Směrnice o nekalých obchodních praktikách (směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2006/2004).

⁷⁸ Pokud tedy dnes již zrušená směrnice 97/7ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku přijatá v oblasti ochrany spotřebitele požadovala pro spotřebitele zajistit možnost odstoupení od tzv. distančních smluv ve lhůtě alespoň 7 pracovních dnů, mohl členský stát přijmout úpravu přísnější a stanovit lhůtu delší. Úprava byla přijata v rámci působnosti směrnice, odlišným způsobem a přesto v souladu se směrnicí. V případě úplné harmonizace by možnost odchylky ze směrnice nevyplývala, a pokud by standard v ní obsažený členskými státy nebyl převzat, jak je, znamenalo by to porušení povinnosti směrnicí řádně a včas implementovat do vnitrostátního práva.

z pohledu unijního práva na odlišném právním základu.⁷⁹ Úplnou harmonizací tak nebude dotčena možnost postihovat směrnicí upravené jednání sankčními nástroji trestního práva, přestože ze směrnice samé taková možnost nevyplývá.⁸⁰ Zde na rozdíl od V. Maka upřesňujeme, že odlišným právním základem rozumíme to, jak je chápán právem unijním, a nikoliv vnitrostátním.⁸¹ Opačné pojetí by totiž jen těžko mohlo zabránit obcházení unijních standardů právem vnitrostátním.

---

⁷⁹ MAK, V. Review of the consumer acquis: Towards maximum harmonization? *European Review of Private Law*, 2009, roč. 1, s. 59–60.

⁸⁰ Ani nemůže, jelikož článek 114 Smlouvy o fungování EU není dostatečným právním základem pro harmonizaci vnitrostátního trestního práva.

⁸¹ *Ibid.*

---

2 PRACOVNÍ PRÁVO

Úprava pracovněprávních vztahů obsažená v rámci pramenů práva EU nezahrnuje celou šíři vztahů vznikajících mezi zaměstnanci a zaměstnavateli při výkonu závislé práce nebo v souvislosti s ním. Základní vymezení pravomoci EU v oblasti pracovního práva zakotvuje článek 153 odst. 1 SFEU, podle něhož EU podporuje a doplňuje činnost členských států v oblastech:

- zlepšování pracovního prostředí tak, aby bylo chráněno zdraví a bezpečnost pracovníků,
- pracovních podmínek,
- sociálního zabezpečení a sociální ochrany pracovníků,
- ochrany pracovníků při skončení pracovního poměru,
- informování pracovníků a konzultace s nimi,
- zastupování a kolektivní obrany zájmů pracovníků a zaměstnavatelů včetně spolurozhodování,
- podmínek zaměstnávání státních příslušníků třetích zemí oprávněně pobývajících na území Unie,
- zapojení osob vyloučených z trhu pracovních příležitostí,
- rovnosti příležitostí mezi muži a ženami na trhu práce a rovného zacházení na pracovišti,
- boje proti sociálnímu vyloučení,
- modernizace systémů sociálního zabezpečení.

Podle čl. 153 odst. 2 písm. b) mohou orgány EU ve většině uvedených oblastí pouze směrnice stanovovat minimální požadavky, které se uplatní postupně s přihlédnutím ke stávajícím podmínkám a technickým předpisům jednotlivých členských států⁸². Významné vodítko ke způsobu uplatnění kompetence orgánů EU se zřetelem ke konceptu minimálních požadavků poskytl Soudní dvůr ve svém Posudku ohledně Úmluvy Mezinárodní organizace práce č. 170⁸³.

Značný význam má pro oblast pracovněprávních vztahů také zákaz diskriminace. Podle čl. 10 SFEU se EU při vymezování a provádění svých politik

---

⁸² Blíže k tomu viz BARNARD, C. *EU Employment Law*. 4. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 50.

⁸³ Posudek Soudního dvora ze dne 19. 3. 1993, č. 2/91.

a činností zaměřuje na boj proti jakékoliv diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. Na základě čl. 19 SFEU mohou orgány EU přijmout vhodná opatření k boji proti diskriminaci na základě uvedených diskriminačních důvodů. Článek 18 SFEU dále zakazuje jakoukoli diskriminaci na základě státní příslušnosti, což má značný význam i v kontextu volného pohybu osob, zvláště pak pracovníků⁸⁴.

Věcná působnost zákazu diskriminace je velmi široká, zahrnuje nicméně i pracovněprávní vztahy. Speciálně pro pracovněprávní vztahy má význam ještě povinnost členských států zajistit uplatnění zásady stejné odměny mužů a žen za stejnou nebo rovnocennou práci, obsažená v čl. 157 odst. 1 SFEU.

Přímou návaznost na pracovní právo a pracovněprávní vztahy má také volný pohyb osob, resp. zejména pracovníků. Zřejmé styčné plochy s pracovněprávními vztahy lze nalézt také v úpravě volného pohybu služeb, zejména pokud jde o problematiku vysílání pracovníků.

Na základě výše uvedeného můžeme shrnout a utřídít, že právo EU v oblasti pracovněprávních vztahů dopadá na následující oblasti:

- volný pohyb zaměstnanců,
- rovnoprávnost mužů a žen v pracovním životě a další protidiskriminační právo,
- sociální ochrana zaměstnanců,
- technická a zdravotní ochrana zaměstnanců a kolektivní pracovní právo⁸⁵.

2.1 Volný pohyb a vysílání pracovníků

Volný pohyb osob patří mezi základní svobody, na nichž je budována evropská integrace. Volný pohyb se původně vztahoval pouze na osoby vykonávající výdělečnou činnost (pracovníky). Později, v souvislosti s úpravou občanství Unie, bylo založeno práva všech osob na volný pohyb v rámci členských států EU.

⁸⁴ Viz článek 45 odst. 2 SFEU.

⁸⁵ BARANCOVÁ, H. *Evropské pracovní právo. Flexibilita a bezpečnost pro 21. století*. Bratislava: Sprint dva, 2010, s. 33.

S ohledem a zaměřením této kapitoly budeme věnovat pozornost především volnému pohybu pracovníků. Tato svoboda je jedním z paradigmat vnitřního trhu bez hranic, který představuje základní hospodářský cíl EU⁸⁶. Základní právní úpravy volného pohybu pracovníků obsahuje čl. 45 SFEU, podle něhož zahrnuje právo:

- ucházet se o skutečně nabízená pracovní místa,
- pohybovat se za tím účelem volně na území členských států,
- pobývat v některém z členských států za účelem výkonu zaměstnání v souladu s právními a správními předpisy, jež upravují zaměstnávání vlastních státních příslušníků,
- zůstat na území členského státu po skončení zaměstnání za podmínek, které budou předmětem nařízení vydaných Komisí.

Článek 45 SFEU podřazuje pod volný pohyb pracovníků také odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a jiné pracovní podmínky.

V rámci sekundárního práva EU zahrnuje bližší pravidla pro volný pohyb směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států. Další pravidla, která s týkají přímo a pouze volného pohybu pracovníků, obsahuje nařízení Evropského parlamentu a Rady 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie.

Značný význam má pro obsah práva na volný pohyb samotný pojem pracovník. Na úrovni primárního ani sekundárního práva EU není tento pojem definován. Judikatura Soudního dvora EU ovšem potvrdila, že pojem pracovník nemůže být vykládán různě, podle přístupů zaujímaných v jednotlivých právních řádech členských států. Jde o pojem unijního práva⁸⁷, který musí být vykládán široce a velkoryse⁸⁸. Pro zjištění, zda jde o osobu vykonávající práci v pracovněprávním vztahu, se v judikatuře vyvinula tři základní

⁸⁶ TICHÝ, L., A. RAINER, J. ZEMÁNEK, R. KRÁL a T. DUMBROVSKÝ. *Evropské právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 357.

⁸⁷ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 23. března 1982 ve věci *D. M. Levin proti Staatssecretaris van Justitie* (53/81).

⁸⁸ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 3. června 1986 ve věci *R. H. Kempf proti Staatssecretaris van Justitie* (139/85).

kritéria, a to výkon práce po určitou dobu, vztah nadřízenosti a podřízenosti vznikající mezi smluvními stranami a úplatnost výkonu práce⁸⁹. Později ještě Soudní dvůr EU uvedl, že vykonávaná pracovní činnost musí být skutečná a efektivní, tj. vykonávaná v rámci standardního zapojení zaměstnané osoby na trhu práce⁹⁰.

Judikatura zabývající se obsahem a rozsahem pojmu pracovník je důležitá nejen pro právo na volný pohyb. Minimálně nepřímé důsledky má podle okolností i pro další oblasti úpravy pracovněprávních vztahů v rámci práva EU.

Zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti, který blíže rozpracovává nařízení 492/2011, ústí v to, že na osoby využívající práva na volný pohyb pracovníků, se musí vztahovat tzv. národní režim.

S volným pohybem pracovníků úzce souvisí problematika vysílání zaměstnanců, ačkoli tato oblast nepředstavuje důsledek volného pohybu zaměstnanců, nýbrž volného pohybu služeb. Základním pramenem je zde Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 96/71/ES ze dne 16. prosince 1996 o vysílání pracovníků v rámci poskytování služeb. Základním cílem této směrnice je prohloubení ochrany vysílaných zaměstnanců a usnadnění průběhu volného pohybu služeb. Směrnice by měla přispívat k odstranění napětí mezi svobodou poskytování služeb na území různých členských států a rozdílností pracovněprávních úprav jednotlivých členských států, které by mohly vést jednak k narušení férových podmínek hospodářské soutěže⁹¹ a jednak k sociálnímu dumpingu⁹².

Směrnice 96/71/ES se uplatní v případě, kdy podnik usazený v jednom členském státě vyšle v rámci nadnárodního poskytování služeb své zaměstnance na území jiného členského státu. Konkrétní modely vysílání vyjmenovává čl. 1 bod 3 směrnice⁹³. Členské státy jsou povinny zajistit, aby podniky, které vyslaly své zaměstnance k výkonu práce do jiného členského státu, zajis-

⁸⁹ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 3. července 1986 ve věci *Deborah Lawrie-Blum proti Land Baden-Württemberg* (66/85).

⁹⁰ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 31. května 1989 ve věci *I. Bettray proti Staatssecretaris van Justitie* (344/87).

⁹¹ BARANCOVÁ, H. *Pracovní právo Evropské unie*. Bratislava: Sprint 2, 2016, s. 96.

⁹² Srov. BLANPAIN, R. *European Labour Law*. 11. vyd. Austin: Wolters Kluwer, 2008, s. 402.

⁹³ Blíže k tomu viz ŠTEFKO, M. *Vysílání zaměstnanců do zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 47–49.

tily vyslaným zaměstnancům základní pracovní podmínky odpovídající podmínkám, které stanoví právní předpisy nebo kolektivní smlouvy toho členského státu, ve kterém vyslaní zaměstnanci pracují. Věcný rozsah těchto základních podmínek určuje čl. 3 bod 1 směrnice.

2.2 Zákaz diskriminace

Zásada rovného zacházení a zákazu diskriminace patří mezi základní zásady, na kterých je založena evropská integrace a fungování EU⁹⁴. Článek 2 SEU řadí mezi hodnoty, na nichž je vybudována EU, mimo jiné i rovnost a nepřipustnost diskriminace. Podle čl. 3 bodu 3 SEU bojuje EU proti diskriminaci a podporuje rovnost žen a mužů.

První směrnice týkající se rovnosti žen a mužů a zákazu diskriminace přijala EU už v 70. letech 20. století. Za účelem zpřehlednění této úpravy a zohlednění aktuální judikatury byly tyto směrnice později sloučeny do jednoho předpisu⁹⁵. Tím je směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblast zaměstnání a povolání. Zvláštní směrnici přijala EU za účelem stanovení rámce pro boj s diskriminací na základě rasy nebo etnického původu. Jde o Směrnici Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ. Uvedené dvě směrnice mají širokou věcnou působnost, která přesahuje oblast pracovněprávních vztahů, nicméně dopadá i na ně.

Za účelem stanovení obecného rámce pro boj s diskriminací na základě dalších diskriminačních důvodů v oblasti pracovněprávních vztahů byla přijata směrnice Rady ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání. Diskriminačními důvody, které tato směrnice upravuje, jsou:

- náboženské vyznání nebo víra,
- věk,
- zdravotní postižení a sexuální orientace.

⁹⁴ V podrobnostech viz ELLIS, E. a P. WATSON. *EU Anti-Discrimination Law*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 99.

⁹⁵ KOMENDOVÁ, J. *Základy pracovního práva EU*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 61.

K výčtu diskriminačních důvodů musí být ještě doplněno, že předpisy EU zapovídají i diskriminaci na základě státní příslušnosti, a to v rámci výše popsané úpravy volného pohybu pracovníků⁹⁶.

Výše uvedené tři směrnice obsahují obdobné definice základních pojmů, jako jsou zejména formy diskriminace. Přímou diskriminací se rozumí, pokud se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci na základě některého ze stanovených diskriminačních důvodů. Jiná osoba, vůči níž se posuzuje méně příznivě zacházení, může být i hypotetická⁹⁷.

Nepřímou diskriminací se rozumí, pokud by v důsledku zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo zvyklosti byla osoba, u níž je dán některý ze stanovených diskriminačních důvodů, v porovnání s jinými osobami znevýhodněna, ledaže takové ustanovení, kritérium nebo praxe jsou objektivně odůvodněny legitimním cílem a prostředky k dosažení uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné. O nepřímou diskriminaci z důvodu zdravotního postižení jde také v případech, kdy zaměstnavatel odmítne nebo opomene přijmout přiměřená opatření k tomu, aby tato osoba měla zajištěn přístup k zaměstnání nebo k výkonu práce, ledaže by toto opatření představovalo nepřiměřenou zátěž⁹⁸. Pro nepřímou diskriminaci je typické, že v důsledku uplatnění zdánlivě neutrálního kritéria dojde ke znevýhodnění nikoli jednotlivce, nýbrž skupiny osob dotčených diskriminačním důvodem, například žen⁹⁹.

Za formu diskriminace se považuje i obtěžování, jímž se rozumí nežádoucí chování související s některým diskriminačním důvodem, které má za účel nebo za následek narušení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašující, nepřátelské, ponižující, pokořující nebo urážlivé atmosféry. Obtěžujícím jednáním mohou být například nemístné a urážlivé poznámky na pracovišti, které se vztahují k zaměstnanci samotnému, nebo i k jiné osobě (zaměstnancově dítěti), která je dotčena diskriminačním důvodem¹⁰⁰.

⁹⁶ Viz k tomu Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 6. června 2000 ve věci *Roman Angonese proti Cassa di Risparmio di Bolzano SpA* (C-281/98).

⁹⁷ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 8. listopadu 1990 ve věci *Elisabeth Johanna Pacifica Dekker proti Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus* (C-177/88).

⁹⁸ V podrobnostech viz BOUDA, P. *Nepřímá diskriminace*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 60–69.

⁹⁹ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 13. května 1986 ve věci *Bilka - Kaufhaus GmbH proti Karin Weber von Hartz* (170/84).

¹⁰⁰ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 17. července 2008 ve věci *S. Coleman proti Attridge Law a Steve Law* (C-303/06).

Má-li nežádoucí a obtěžující chování sexuální povahu či podtext, jde o sexuální obtěžování, což je jedna z forem diskriminace na základě pohlaví.

V souvislosti se zákazem diskriminace a zajištěním rovnosti mezi pohlavími je třeba zmínit ještě Směrnici Rady 2010/18/EU ze dne 8. března 2010, kterou se provádí revidovaná rámcová dohoda o rodičovské dovolené uzavřená mezi organizacemi BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP a EKOS a zrušuje se směrnice 96/34/ES. Směrnice přiznává pracujícím ženám i mužům individuální právo na rodičovskou dovolenou z důvodu narození nebo osvojení dítěte za účelem péče o toto dítě. Upravuje také některé souvislosti návratu do práce po skončení rodičovské dovolené, právo na pracovní volno z důvodu naléhavých rodinných důvodů a zdůrazňuje nutnost zajištění rovného zacházení a nediskriminace.

2.3 Smluvní vztahy, atypické pracovněprávní vztahy

Předpisy EU nezasahují do oblasti vzniku, změn a zániku pracovněprávních vztahů. Ačkoli jde z hlediska pracovního práva o zcela klíčové instituty, EU ponechává jejich úpravu členským státům. Tato skutečnost dobře ilustruje útržkovitost regulace v oblasti pracovněprávních vztahů a předznamenává, že podoba právní úpravy způsobů a pravidel pro vznik, změny a skončení pracovněprávních vztahů se napříč členskými státy velmi intenzivně liší.

V rámci zajišťování sociální ochrany zaměstnanců se nicméně EU na jeden vybraný aspekt založení pracovněprávního vztahu přeci jen zaměřila. Prostřednictvím směrnice Rady 91/544/EHS ze dne 14. října 1991 o povinnosti zaměstnavatele informovat zaměstnance o podmínkách pracovní smlouvy nebo pracovního poměru předepsala členským státům zajistit, aby byl zaměstnanec nejpozději do dvou měsíců ode dne nástupu do práce zaměstnavatelem písemně informován o podstatných bodech pracovní smlouvy a pracovního poměru (jde například o místo výkonu práce, délku dovolené, výši a splatnost mzdy nebo pracovní dobu). Uvedená směrnice tedy netrvá na tom, aby byl pracovněprávní vztah zakládán písemně. Zaměstnanci ovšem vždy musí být o obsahu pracovního poměru písemně informováni (ať už prostřednictvím písemného vyhotovené pracovní smlouvy, nebo s využitím jiného dokumentu).

K oblasti smluvních vztahů lze přiřadit ještě úpravu tzv. atypických, nebo též flexibilních pracovněprávních vztahů, jimž se sekundární právo EU v oblasti sociální politiky věnuje velmi intenzivně.

Pravidlům pro výkon práce v pracovněprávním vztahu sjednaném s kratší pracovní dobou (tzv. kratší úvazek) se věnuje Směrnice Rady 97/81/ES ze dne 15. prosince 1997 o Rámcové dohodě o částečném pracovním úvazku uzavřené mezi organizacemi UNICE, CEEP a EKOS. Základním účelem této směrnice je zajistit odstranění diskriminace zaměstnanců pracujících na částečný úvazek a zlepšit kvalitu částečného pracovního úvazku. Směrnice v tomto kontextu určuje, že pracovní podmínky zaměstnanců pracujících po kratší pracovní dobu (částečný úvazek) nesmí být horší než pracovní podmínky srovnatelného zaměstnance pracujícího po stanovenou týdenní pracovní dobu (plný úvazek). Tam, kde je to vhodné a možné, se má pro práva zaměstnanců pracujících na kratší pracovní dobu uplatnit zásada poměrného plnění (princip „*pro rata temporis*“)¹⁰¹.

Za velmi významnou směrnici je považována Směrnice Rady 1999/70/ES ze dne 28. června 1999 o rámcové dohodě o pracovních poměrech na dobu určitou uzavřené mezi organizacemi UNICE, CEEP a EKOS. Nejvýznamnější pravidlo, které tato směrnice obsahuje, je poměrně volně formulované, nicméně vyplývá z něj, že členské státy musí přijmout úpravu, která určitým způsobem limituje možnosti sjednávání a opakování pracovních poměrů na dobu určitou.

Smyslem směrnice je zabránit zneužití vyplývajícímu z použití po sobě jdoucích pracovních poměrů uzavřených na dobu určitou. Za tímto účelem mají členské státy po konzultaci se sociálními partnery zavést jedno nebo více z následujících opatření:

- objektivní důvody ospravedlňující obnovení těchto pracovních smluv a poměrů,
- maximální celkové trvání po sobě jdoucích pracovních smluv a poměrů na dobu určitou,
- počet obnovení těchto smluv a poměrů.

¹⁰¹ Blíže k tomu viz THÜSING, G. *European Labour Law*. München: Verlag C. H. Beck oHG, 2013, s. 85.

Směrnice tedy přímo nestanoví ani maximální dobu trvání pracovního poměru na dobu určitou, ani nejvyšší přípustný počet opakování dob určitých. Vyžaduje ovšem, aby v každém členském státě nějaké omezující pravidlo platilo, případně aby byly stanoveny důvody, pro něž je možné obnovovat pracovní poměry na dobu určitou mezi tímtež zaměstnavatelem a zaměstnancem¹⁰².

Mezi atypické pracovněprávní vztahy se řadí rovněž agenturní zaměstnávání. Za účelem ochrany agenturních zaměstnanců, zejména prostřednictvím zajištění rovného zacházení, a současně s cílem přispět k vytváření nových pracovních míst, byla přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/104/ES ze dne 19. listopadu 2008 o agenturním zaměstnávání. Základní stavební kámen ochrany agenturních zaměstnanců, kterou má směrnice přinést, představuje úprava rovného zacházení obsažená v čl. 5. Podle ní musí být základní pracovní podmínky a podmínky zaměstnávání zaměstnanců agentur práce po dobu trvání jejich přidělení k uživateli přinejmenším stejné jako podmínky, jež by se na tyto zaměstnance vztahovaly, pokud by je tento uživatel zaměstnal přímo na stejném pracovním místě. Směrnice ve svém čl. 3 bodu 1 písm. f) přímo definuje, co všechno pro tyto účely zahrnuje pojem základní pracovní podmínky a podmínky zaměstnávání.

Směrnice ovšem připouští několik výjimek, při jejichž uplatnění se zásada rovného zacházení nemusí uplatnit. Existence těchto výjimek a jejich šíře vzbuzuje určité pochybnosti ohledně efektivity směrnice¹⁰³.

Mezi prameny sekundárního práva EU, které se zabývají atypickými pracovněprávními vztahy, považujeme za nezbytné zmínit i Rámcovou dohodu o práci na dálku uzavřenou mezi evropskými sociálními partnery. Tato dohoda byla uzavřena na základě postupu upraveného v čl. 155 SFEU. Evropští sociální partneři mohou na základě této úpravy vést jednání o návrzích Komise z oblasti sociální politiky. Jsou-li tato jednání úspěšná, a tedy dojde k uzavření dohody, pak se tyto dohody stávají pramenem práva EU a představují právní úpravu daného bodu v oblasti sociální politiky¹⁰⁴.

¹⁰² Blíže k tomu viz SCHLACHTER, M. *EU Labour Law: a Commentary*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2015, s. 221.

¹⁰³ Srov. EKLUND, R. 'Who is afraid of the Temporary Agency Directive?'. In: EKLUND, R. a kol. *Skerijt er till Anders Victorins minne*. Uppsala: Iustus, 2009, s. 156–157.

¹⁰⁴ V podrobnostech viz BLANPAIN, 2008, op. cit., s. 190–191.

V souladu s čl. 155 bodem 2 SFEU mohou být dohody sociálních partnerů implementovány buď podle stávajících postupů a zvyklostí sociálních partnerů a členských států, nebo rozhodnutím Rady na návrh Komise na základě společné žádosti smluvních stran. Uplatní-li se druhá z výše uvedených variant implementace, pak dojde k transformaci dohody uzavřené sociálními partnery do podoby směrnice¹⁰⁵. Způsob implementace, založený na postupech a zvyklostech samotných sociálních partnerů, je označován jako autonomní. Pokud sociální partneři zvolí tuto variantu, mají obsah uzavřené dohody přenést na úroveň členských států sami, s použitím vlastních prostředků a postupů. Na prvním místě se má jednat o kolektivní vyjednávání na národní, odvětvové, případně i podnikové úrovni¹⁰⁶.

Rámcová dohoda o práci na dálku patří mezi ty, pro něž sociální partneři zvolili autonomní metodu implementace. Dohoda obsahuje některá poměrně významná pravidla vztahující se k právům a povinnostem při výkonu práce na dálku (tzv. teleworking). Stanoví například, že práce na dálku vždy musí mít smluvní základ, zaměstnavatel je povinen poskytovat zaměstnancům náhradu nákladů spojených s výkonem práce z domova, nepřipustit nerovné zacházení s těmito zaměstnanci a dbát na ochranu informací.

2.4 Bezpečnost a ochrana zdraví při práci, pracovní doba

Ochrana zdraví a bezpečnosti zaměstnanců při výkonu práce patří mezi základní pilíře sociální politiky EU. Vypovídá o tom i skutečnost, že ve výčtu konkrétních bodů působnosti sociální politiky EU v čl. 153 bodu 1 SFEU figuruje bezpečnost práce na prvním místě.

Základními předpisy v této oblasti jsou Směrnice Rady ze dne 12. června 1989 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci a Směrnice Rady ze dne 30. listopadu 1989 o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví pro používání osobních ochranných prostředků zaměstnanci při práci.

¹⁰⁵ Tímto způsobem byly přijaty mimo jiné i výše zmíněné směrnice o částečném pracovním úvazku a o pracovních poměrech na dobu určitou.

¹⁰⁶ Blíže k autonomní implementaci rámcových dohod sociálních partnerů viz BERCUSSON, B. *European Labour Law*. 2. vyd. New York: Cambridge University Press, 2009, s. 543–546.

Zvláštní směrnice pak ještě byly vydány za účelem zajištění bezpečné a zdravé neohrožující práce u určitých skupin zaměstnanců. Jde o:

- Směrnici Rady ze dne 25. června 1991, kterou se doplňují opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci zaměstnanců v pracovním poměru na dobu určitou nebo v dočasném pracovním poměru,
- Směrnici Rady 92/85/EHS ze dne 19. října 1992 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň a Směrnice Rady 94/33/ES ze dne 22. června 1994 o ochraně mladistvých pracovníků.

V souvislosti s bezpečností práce stojí za zmínku ještě další dvě rámcové dohody evropských sociálních partnerů, které byly implementovány autonomní cestou (viz výše). Jde o Rámcovou dohodu o stresu a Rámcovou dohodu o obtěžování a násilí.

Za jednu z nejvýznamnějších a současně nejdiskutovanějších směrnic v oblasti sociální politiky EU lze označit Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby. Za kontroverzní moment lze označit už samotnou skutečnost, že oporu pro její vydání v rámci primárního práva EU pokládá právě (a jen) péče o ochranu zdraví a bezpečnost zaměstnanců. V návaznosti na vydání předchůdkyně současné směrnice, k čemuž došlo již v roce 1993¹⁰⁷, byl ze strany Spojeného Království Velké Británie a Severního Irsku podán návrh na její zrušení, odůvodněný tím, že primární právo neposkytuje dostatečnou oporu k jejímu vydání. Soudní dvůr se ovšem přiklonil k široké interpretaci pojmů bezpečnost a ochrana zdraví a návrhu na zrušení směrnice nevyhověl¹⁰⁸.

Směrnice o některých aspektech pracovní doby v zájmu zajištění ochrany zdraví a bezpečnosti zaměstnanců stanoví mimo jiné nejvyšší přípustné limity pracovní doby a také minimální doby odpočinku. Mezi doby odpočinku přitom zahrnuje odpočinek denní, týdenní a roční. Posledně jmenovaná doba odpočinku bývá standardně označována jako dovolená.

¹⁰⁷ Jednalo se o Směrnici Rady 93/104/EC ze dne 23. listopadu 1993 o některých aspektech úpravy pracovní doby.

¹⁰⁸ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 12. listopadu 1996 ve věci *Spojené Království Velké Británie a Severního Irsku proti Radě Evropské Unie* (C-84/94).

Pro aplikaci směrnice o některých aspektech pracovní doby je zcela klíčovým pojmem samotná pracovní doba a způsob jejího vymezení. K němu významně přispěla judikatura Soudního dvora EU. Kupříkladu ve významném rozhodnutí Jaeger¹⁰⁹ Soudní dvůr EU rozhodl, že členské státy nemohou vymezit obsah pojmu pracovní doba odlišně od směrnice o pracovní době tak, aby tím byl popřen její smysl a účel. Potvrdil tak, že doba neaktivní přítomnosti zaměstnance na pracovišti (dosud označovaná za dobu pohotovosti) musí být pro účely směrnice považována za pracovní dobu i přesto, že je zaměstnanci umožněno v době, kdy výkon práce není nezbytný, odpočívat. Pokud si totiž zaměstnanci nemohou sami zvolit místo svého odpočinku, ale jsou povinni zdržovat se na zaměstnavatelem určeném místě pro případ, že nastane potřeba jejich práce, plní tím své pracovní povinnosti, a proto se jedná o pracovní dobu a nikoli o dobu odpočinku. Ani v současné době nelze považovat otázku, co všechno zahrnuje pojem pracovní doba, za definitivně zodpovězenou. Pochybnosti vzbuzuje například doba strávená zaměstnancem na pracovní cestě jinak než výkonem práce, k níž Soudní dvůr EU v rozhodnutí Tyco¹¹⁰ uvedl, že za určitých okolností musí být považována za pracovní dobu.

K oblasti pracovní doby je třeba ještě doplnit, že sekundární právo EU obsahuje ještě zvláštní pravidla pro posuzování pracovní doby pro některá vybraná odvětví. V první řadě se jedná o silniční dopravu, pro niž jsou zvláštní pravidla obsažena jednak ve Směrnici Evropského Parlamentu a Rady 2002/15/ES ze dne 11. března 2002 o úpravě pracovní doby osob vykonávajících mobilní činnosti v silniční dopravě a jednak i v přímo použitelném Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 561/2006 ze dne 15. března 2006 o harmonizaci některých předpisů v sociální oblasti týkajících se silniční dopravy.

¹⁰⁹ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 9. září 2009 ve věci *Landeshauptstadt Kiel v. Norbert Jaeger* (C-151/02).

¹¹⁰ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 10. září 2015 ve věci *Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (CC.OO.) proti Tyco Integrated Security SL, Tyco Integrated Fire & Security Corporation Servicios SA* (C-266/14).

2.5 Restrukturalizace podniků, hromadné propouštění, platební neschopnost

V rámci péče o sociální ochranu zaměstnanců a také v návaznosti na ochranu zaměstnanců při skončení pracovního poměru přijala EU několik směrnic zaměřených na řešení důsledků určitých organizačních opatření prováděných zaměstnavatelem pro zaměstnance a pracovněprávní vztahy.

Hledisko ochrany zaměstnanců při skončení pracovněprávních vztahů sleduje Směrnice Rady 98/59/ES ze dne 20. července 1998 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se hromadného propouštění. Tato směrnice předepisuje členským státům přijmout určitý mechanismus pro případ, kdy zaměstnavatel plánuje v krátkém čase propustit větší počet zaměstnanců. Tento mechanismus musí zahrnovat zapojení zástupců zaměstnanců a spolupráci s příslušným orgánem, vykonávajícím působnost ve vztazích zaměstnanosti, a to za účelem minimalizace negativních důsledků hromadného propouštění pro zaměstnance i pro trh práce¹¹¹.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/94/ES ze dne 22. října 2008 o ochraně zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele se snaží dosáhnout toho, aby zaměstnanci, jejichž zaměstnavatel se ocitl v platební neschopnosti, vždy dostali uhrazenou alespoň určitou část dlužných mezd. Podle článku 3 směrnice musí členské státy za tímto účelem stanovit určitou záruční instituci, která zajistí úhradu nesplacených pohledávek zaměstnanců, které vyplývají z pracovních poměrů, případně i úhradu odstupného¹¹².

Pracovněprávní důsledky restrukturalizace podniků řeší Směrnice Rady 2001/23/ES ze dne 12. března 2001 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se zachování práv zaměstnanců v případě převodu podniků, závodů nebo částí podniků nebo závodů. Základní cíl této směrnice spočívá v tom, aby při převodech podniků (typicky v důsledku fúzí, rozdělení, změny právní formy apod.) nedošlo k rozvázání pracovněprávních vztahů se zaměstnanci těchto podniků, ani ke zhoršení jejich pracovních podmínek. V důsledku převodu podniku má ve vztahu k pracovněprávním

¹¹¹ Blíže viz BARDNARD, op. cit., 2012, s. 629.

¹¹² Blíže viz BLANPAIN, op. cit., 2008, s. 685–686.

vztahům nastat tzv. přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů. Podstata tohoto institutu spočívá v tom, že pracovněprávní vztahy plynule přejdou z převodce na nabyvatele. Tyto pracovněprávní vztahy tedy projdou změnou, ovšem ta má spočívat pouze ve změně smluvní strany, tj. zaměstnavatele. Obsah pracovněprávních vztahů má zůstat nedotčen.

Klíčovou okolností z hlediska aplikace uvedené směrnice je posouzení, zda skutečně došlo k převodu podniku. Ve věci *Spijkers*¹¹³ Soudní dvůr EU definoval kritéria, podle nichž je třeba posuzovat, zda v určitém případě skutečně došlo k převodu podniku z převodce na nabyvatele. Aby se jednalo o převod podniku, musel si tento podnik zachovat svoji identitu jakožto převáděná hospodářská jednotka, která pokračuje nebo znovu zahájí výkon činnosti, která je shodná nebo obdobná v porovnání s činností vykonávanou původním podnikem.

2.6 Kolektivní pracovněprávní vztahy

V oblasti kolektivních pracovněprávních vztahů se předpisy EU zaměřují na podporu dialogu mezi zaměstnavatelem a jeho zaměstnanci, případně zástupci těchto zaměstnanců, a účast zaměstnanců na záležitostech týkajících se zaměstnavatele a přijímání rozhodnutí, která na zaměstnance mají bezprostřední vliv. Oporu pro tato opatření v primárním právu EU obsahují čl. 153 bod 1. písm. f) a čl. 154 SFEU. Vzhledem k omezení, které výslovně ukládá čl. 153 bod 5 SFEU ovšem EU nemůže upravovat právo sdružovat se, právo na stávku ani na právo na výluku.

Spoluúčast zaměstnanců v podobě informování a projednávání upravuje Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/14/ES ze dne 11. března 2002, kterou se stanoví obecný rámec pro informování zaměstnanců a projednávání se zaměstnanci v Evropském společenství.

Zapojení zaměstnanců do procesu přijímání rozhodnutí a dalších opatření ze strany zaměstnavatele sleduje dva základní cíle. Prvním z nich je ochrana práv a právního postavení zaměstnanců, zejména pokud by opatření realizovaná u zaměstnavatele měla mít negativní důsledky na stav zaměstnanosti.

¹¹³ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 18. března 1986 ve věci *Jozef Maria Antonius Spijkers proti Gebroeders Benedik Abattoir CV a Alfred Benedik en Zonen BV* (24/85).

Neméně významný cíl informování a projednávání spočívá ovšem ve zlepšení stavu předvídání rizik, dosažení vyššího stupně organizace práce, zlepšení konkurenceschopnosti podniků a jejich lepší přizpůsobivost vůči novým podmínkám vytvořeným globalizací hospodářství¹¹⁴.

Prostřednictvím podporování vzájemného dialogu má spoluúčast zaměstnanců přispět ke zvýšení vzájemné důvěry mezi zaměstnavatelem a zaměstnanci a tím jednak zlepšit postavení zaměstnanců a jednak pozitivně ovlivnit hospodářský vývoj zaměstnavatele. Zapojování zaměstnanců do rozhodovacích procesů v podniku prostřednictvím informování a projednávání se má odehrávat v duchu vzájemné spolupráce¹¹⁵, má přinášet oboustranné výhody a má představovat příklad uplatnění strategie win-win.

V důsledku existence vnitřního trhu dochází v rámci EU k častému spojování podniků, fúzím a převzetím, a vznikají tak nadnárodní podniky či skupiny podniků. Jako podmínku harmonického rozvoje, růstu konkurenceschopnosti těchto podniků a zajištění rovného zacházení se zaměstnanci v rámci celého podniku nebo skupiny vnímá EU to, že budou zástupci zaměstnanců pracující v podnicích v jednotlivých členských státech informováni o důležitých rozhodnutích, která se jich týkají a která jsou přijímána v jiném členském státě, než ve kterém jsou zaměstnáni, a tato rozhodnutí s nimi také budou projednávána. Informování a projednávání má přitom být vedeno tak, aby byl veden dialog mezi zaměstnavatelem a zástupci zaměstnanců na úrovni, na níž jsou formulovány hlavní směry činnosti, a aby bylo možné včas poskytnout podniku stanovisko a nezpochybnit schopnost podniku předjímat a reagovat na změny.

Za účelem dosažení uvedeného cíle existuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/38/ES ze dne 6. května 2009 o zřízení evropské rady zaměstnanců nebo vytvoření postupu pro informování zaměstnanců a projednání se zaměstnanci v podnicích působících na úrovni Společenství a skupinách podniků působících na úrovni Společenství. Směrnice předepisuje členským státům povinnost zajistit, aby byly u zaměstnavatelů působících ve více členských státech (nebo u skupiny zaměstnavatelů působící

¹¹⁴ Viz body 7 a 9 odůvodnění směrnice 2002/14/ES.

¹¹⁵ Srov. BERCUSSON, op. cit., 2009, s. 307.

v několika členských státech) zřízeny evropské rady zaměstnanců nebo zajištěny jiné vhodné nadnárodní postupy pro nadnárodní informování a projednávání.

Speciální pravidla pro povinnou spoluúčast zaměstnanců předepisují dále ještě směrnice Rady 2001/86/ES ze dne 8. října 2001, kterou se doplňuje statut evropské společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců a směrnice Rady 2003/72/ES ze dne 22. července 2003, kterou se doplňuje statut evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců.

---

3 ZÁVAZKOVÉ PRÁVO

3.1 Všeobecné zmluvné právo¹¹⁶

3.1.1 Európske zmluvné právo v systéme európskeho súkromného práva

Pojem európskeho súkromného práva nemá jednotnú a všeobecne uznanú definíciu. Európske súkromné právo de lege lata ako hmotné právo zahŕňa všeobecné súkromné právo, obchodné právo (právo obchodných spoločností), medzinárodné právo súkromné, právo duševného vlastníctva a pracovné právo. Európske súkromné právo de lege ferenda sa zameriava najmä na všeobecné súkromné právo a jeho jednotlivé inštitúty. Jeho podstatu tvorí všeobecné a osobitné zmluvné právo, deliktne právo a právo kvázideliktov, vecné práva, trustové právo, ako aj rodinné právo.¹¹⁷

S ohľadom na zdroje, ktoré vstupujú do predmetu skúmania európskeho súkromného práva a naplňujú obsah tohto pojmu, možno poukázať na jeho rôzne významy:

- a) európske súkromné právo ako právo Európskej únie, ktoré vychádza z relevantných predpisov *acquis* EÚ (primárne a sekundárne právo EÚ),
- b) v širšom zmysle európske súkromné právo tvoria aj ustanovenia medzinárodných dohôrov, ktoré sa uplatňujú v členských štátoch (napr. Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd alebo Viedenský dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru s ohľadom na významnú mieru aplikácie v členských štátoch EÚ),
- c) pojem európske súkromné právo by bolo pravdepodobne nesprávne obmedziť len na vnímanie, ktoré sa fixuje na Európsku úniu ako zákonodarcu, resp. obmedziť sa z teritoriálneho hľadiska len územím Európskej únie. Odborná literatúra zdôrazňuje potreby komparatívneho skúmania spoločného európskeho práva. Porovnávacie právo bolo podkladom aj pre vypracovanie Landových Princípov

---

¹¹⁶ Kapitoly 3.1 a 3.2 vznikli v rámci riešenia grantu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

¹¹⁷ Pozri JANČO, M., M. JURČOVÁ a M. NOVOTNÁ. *Európske súkromné právo*. Bratislava. Euroiuris, 2012, s. 3–15.

európskeho zmluvného práva. Okrem tohto aspektu komparácie národného práva rôzni autori upozorňujú aj na potrebu historickej komparácie a skúmania historického vývoja práva v Európe.¹¹⁸

- d) rovnako možno uvažovať, či európske súkromné právo tvoria len nadnárodné pramene a pramene legislatívnej činnosti orgánov EÚ alebo sem patrí aj právo členských štátov EÚ. V tomto zmysle je spoločné európske súkromné právo nevyhnutne širšou množinou.

Hoci nepanuje názorová jednota, čo tvorí európske súkromné právo, vo vymedzení jeho jadra sa možno zhodnúť na zdrojoch, ktoré tvoria jeho základné pramene.

Základnými prameňmi európskeho súkromného práva (aj zmluvného práva) sú:

- a) Zmluva o Európskej únii a Zmluva o fungovaní Európskej únie, Charta základných práv EÚ, nariadenia a najmä smernice EÚ, ktoré sa dotýkajú zmluvného práva,
- b) rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie,
- c) návrh nariadenia o spoločnom európskom kúpnom práve,¹¹⁹ návrh smernice, pokiaľ ide o určité aspekty týkajúce sa zmlúv o dodávaní digitálneho obsahu (ďalej ako „*Digital Content Directive*“), návrh smernice ohľadne určitých aspektov týkajúcich sa zmlúv o on-line a iných predajoch tovaru na diaľku (ďalej ako „*On-line Sales Directive*“)¹²⁰.
- d) pramene tzv. soft law, nezáväznú súboru pravidiel, dôležité pre vývoj európskeho zmluvného práva, sem možno zaradiť napr.: Princípy európskeho zmluvného práva,¹²¹ *Principles of the Existing EC Private*

¹¹⁸ SCHULZE, R. a F. ZOLL. *European Contract Law*. C. H. Beck-Hart-Nomos, 2016, s. 8.

¹¹⁹ KOM (2011) 635 v konečnom znení. Napriek tomu, že návrh bol neskôr predkladateľmi stiahnutý, pravdepodobne z dôvodov, že dostatočne nezohľadnil on-line transakcie, poskytovanie služieb a dodanie digitálneho obsahu, z hľadiska systematického prístupu k spracovaniu všeobecnej časti záväzkového práva zostáva v európskom súkromnom práve významným dokumentom, na ktorý v mnohom nadväzujú ďalšie návrhy.

¹²⁰ Návrh Smernice EP a Rady o určitých aspektoch týkajúcich sa zmlúv o dodávaní digitálneho obsahu zo dňa 9. 12. 2015, COM (2015) 634 v konečnom znení; Návrh Smernice EP a Rady o určitých aspektoch týkajúcich sa zmlúv o on-line a iných predajoch tovaru na diaľku zo dňa 9. 12. 2015, COM (2015) 635 v konečnom znení.

Tieto zdroje, hoci netvoría platné právo, sú z hľadiska budúceho vývoja do tej miery dôležité, že sme ich zaradili do prehľadu (pozn. aut.).

¹²¹ LANDO, O. a H. BEALE. (eds.). *Principles of European Contract Law, Parts I a II*. Kluwer: Hague/London/Boston, 2000, 561 s.; LANDO, O., E. CLIVE, A. PRUM a R. ZIMMERMANN. (eds.). *Principles of European contract law. Part III*. Kluwer: Hague/London/Boston, 2003, 290 s.; Pozri aj *Princípy európskeho zmluvného práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2010, 366 s.

Law – Acquis Principles – ACQP), Návrh spoločného referenčného rámca (*Draft Common Frame of Reference*, ďalej ako „DCFR“)¹²² a iné.

V európskom súkromnom práve sa pojem „**záväzkové právo**“ obvykle nepoužíva, v jeho rámci definovať ustanovenia viažuce sa na všeobecné záväzkové právo je nereálne. Hranice európskeho záväzkového práva *de lege lata* ohraničujú kompetencie EÚ a funkčný prístup, ktorému skôr zodpovedá obvyklá kategorizácia na všeobecné a osobitné zmluvné právo a deliktne právo, pričom zmluvné právo je nepochybne ťažiskovým odvetvím pre rozvoj európskeho súkromného práva. Záväzkové právo bolo dominantné jedine v *soft law* projekte DCFR. Vo výklade sa sústredíme prevažne na **zmluvné právo EÚ** ako právo *de lege lata* s ohľadom na jeho vývoj v prostredí práva EÚ, relevantné sekundárne právo vrátane odkazu na významné rozhodnutia Súdneho dvora EÚ. Výklad všeobecných inštitútov európskeho zmluvného práva uskutočníme z pohľadu tzv. životného cyklu zmluvy, t. j. uzavieranie zmluvy vrátane predzmluvného štádia, obsah zmluvy s dôrazom na vybrané otázky, splnenie, nesplnenie a prostriedky nápravy. Táto problematika je síce upravená v práve EÚ len *ad hoc*, podľa potreby, napriek tomu je právo EÚ pre zmluvné právo členských štátov významným inovačným činiteľom.

3.1.2 Vývoj európskeho zmluvného práva

Snahy o zjednotenie minimálne niektorých častí občianskeho práva sa v rámci Európskej únie zintenzívnili v 80. rokoch minulého storočia,¹²³ čo nepochybne súvisí aj s vytvorením Komisie pre európske zmluvné právo v roku 1980 na čele s Olem Landom (Landova komisia). V polovici 80. rokov prijatím smernice o zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom¹²⁴ zároveň začal normotvorca vtedajšieho Európskeho hospo-

¹²² VON BAR, C., E. CLIVE a H. SCHULTE-NÖLKE (red.). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference*, Munich: Sellier, 2009; Pozri tiež JURČOVÁ, M. „The Common Frame of Reference (CFR)“ – perspektívny zdroj na ceste k rekodifikácii občianskeho práva. *Právny obzor*, 2006, roč. 89, č. 3, s. 227–238.

¹²³ Pozri KÖTZ, H. *Gemeineuropäisches Zivilrecht*. In: BERNSTEIN H., U. DROBNLIG a H. KÖTZ. (eds.). *Festschrift für Zweigert*. Tübingen, 1981, s. 481 a násl.; COING, H. *Europäisches Privatrecht. Band I*. München, 1985; a COING, H. *Europäisches Privatrecht. Band II*. München, 1989, 443 s.

¹²⁴ Smernica Rady z 25. júla 1985 o aproximácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení členských štátov o zodpovednosti za vadné výrobky (*Ú. v. ES L 210*, s. 29; *Mim. vyd. 15/001*, s. 257).

dárského spoločenstva prinajmenšom čiastočne upravovať oblasti, ktoré sa priamo týkali súkromného práva. Najambicióznejšou a najkomplexnejšou iniciatívou v oblasti zjednocovania súkromného práva v Európe nepochybne bola snaha o vytvorenie Európskeho občianskeho zákonníka.¹²⁵ Impulzom pre harmonizáciu súkromného práva v Európskej únii bolo uznesenie Európskeho parlamentu o harmonizácii určitých oblastí súkromného práva členských štátov z roku 1994.¹²⁶ Intenzívna činnosť v tejto oblasti sa začala v roku 1999. Na otázky zblížovania občianskeho práva členských štátov poukázala aj Európska rada vo svojich záveroch zo zasadnutia v Tampere 15. a 16. októbra 1999.¹²⁷ Európsky parlament v roku 2000 tiež poukázal na význam rozsiahlejšej harmonizácie občianskeho práva pre vnútorný trh.¹²⁸

Pri príležitosti predstavenia návrhu nariadenia o spoločnom európskom kúpnom práve v roku 2011 ho Európska komisia prezentovala ako čiastočné završenie dlhotrvajúcej etapy prác na európskom zmluvnom práve, ktoré sa vo svojom výsledku neohraničuje len na spotrebiteľské zmluvy, ale má ambície významným spôsobom zasiahnuť aj do zmluvných vzťahov medzi podnikateľmi. Komisia priznala, že „EÚ pracuje na vývoji európskeho zmluvného práva desať rokov. V roku 2001 vydala Komisia Oznámenie o európskom zmluvnom práve, ktorým začala proces širokej verejnej konzultácie o problémoch spôsobených rozdielmi v systémoch zmluvného práva jednotlivých členských štátov. V nadväznosti na to vydala Komisia v roku 2003 Akčný plán, ktorý obsahoval návrh na zlepšenie kvality a súdržnosti európskeho zmluvného práva prostredníctvom vytvorenia spoločného referenčného rámca, ktorý by zahŕňal zásady, pojmy a vzorové pravidlá pre zákonodarcu Únie pri tvorbe, zmene a dopĺňaní právnych predpisov. Výskumné práce boli ukončené koncom roka 2008 a vyústili do uverejnenia Návrhu spoločného referenčného rámca (Draft Common Frame of Reference, ďalej ako „DCFR), ktorý mal podobu akademického textu. Analýze problematiky sa paralelne venovali spoločnosti *Association Henri Capitant des Amis*

¹²⁵ Pozri JANČO, JURČOVÁ, NOVOTNÁ, op. cit., 2012, s. 36–53.

¹²⁶ Uznesenie Európskeho parlamentu zo 6. mája 1994 o harmonizácii určitých oblastí súkromného práva členských štátov (Ú. v. ES C 205, s. 518).

¹²⁷ Tampere European Council 15 and 16 October 1999 Presidency Conclusions, bod 39.

¹²⁸ Uznesenie Európskeho parlamentu zo 16. marca 2000 o ročnom legislatívnom programe Komisie na rok 2000 (Ú. v. ES C 377, s. 323), bod 28.

de la Culture Juridique Française a Société de Legislation Comparée, ktoré skonci-
povali tzv. *Principes Contractuels Communs*. 1. júla 2010 Komisia začala šesť-
mesačnú verejnú konzultáciu (Zelená kniha) o rôznych spôsoboch, ako
dosiahnuť lepšiu súdržnosť zmluvného práva v EÚ. V Zelenej knihe bolo
predložené spektrum rôznych možností politiky. Ich súčasťou bol súbor
nástrojov stanovujúci jednotné vymedzenie pojmov, zásad a vzorových
pravidiel uplatňovaných v rôznych oblastiach zmluvného práva, nariadenie,
ktoré by nahradilo systémy zmluvného práva jednotlivých štátov jednotným
európskym právom, ako aj koncepcia voliteľného nástroja v EÚ, ktorý
by bol zmluvným stranám k dispozícii na výber ako alternatíva k súčasným
vnútroštátnym právnym systémom. Viacero zainteresovaných strán pova-
žovalo za užitočný „súbor nástrojov“, zatiaľ čo možnosť č. 4 (voliteľný
nástroj európskeho zmluvného práva) dostala podporu samostatne alebo
v kombinácii so „súborom nástrojov“ za predpokladu splnenia určitých
podmienok, a to najmä vysokej úrovne ochrany spotrebiteľa a zrozumiteľ-
nosti a používateľskej jednoduchosti ustanovení. Ešte predtým 26. apríla
2010 vydala Komisia rozhodnutie, ktorým zriadila skupinu odborníkov
zameranú na európske zmluvné právo a pozostávajúcu z bývalých sudcov,
právnikov a akademických pracovníkov z celej Európy. Táto skupina bola
poverená, aby na základe doterajšieho výskumu vypracovala štúdiu realizo-
vateľnosti o prípadnom budúcom nástroji v oblasti európskeho zmluvného
práva (Feasibility study), ktorá bude venovaná najdôležitejším aspektom
vyplývajúcim z praxe cezhraničných transakcií. Zriadením skupiny hlav-
ných zainteresovaných strán (tzv. konzultačnej skupiny – stakeholders),
ktorá skupine odborníkov poskytla praktické informácie o používateľskej
jednoduchosti pravidiel vypracovaných na účely štúdie uskutočniteľnosti,
Komisia zabezpečila úzke prepojenie medzi prácou expertnej skupiny
a potrebami spotrebiteľov, podnikateľov (najmä MSP- malých a stredných
podnikateľov) a právnických povolání. Štúdiá realizovateľnosti bola uverej-
nená 3. mája 2011 ako súbor nástrojov, ktorý mal inšpirovať ďalšiu prácu
inštitúcií EÚ, a viedla k získaniu hodnotných príspevkov od zainteresova-
ných strán a právnych expertov. Európsky parlament v júni 2011 podporil
štvorpätinovou väčšinou voliteľné zmluvné pravidlá pre celú EÚ, ktoré
majú zjednodušiť cezhraničné transakcie (Zelená kniha – možnosť č. 4).

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal kladné stanovisko k novému pokročilému voliteľnému systému zmluvného práva¹²⁹. Výsledkom týchto prác bol návrh nariadenia o spoločnom európskom kúpnom práve. Názory na dôvody, ktoré viedli k stiahnutiu tohto návrhu sa rôznia, ale významnú úlohu mohol zohrať aj silný odpor členských štátov EÚ k regulácii toho, čo tradične spadá do ich výlučnej kompetencie.

Stratégiou pre jednotný digitálny trh, ktorú Komisia prijala 6. mája 2015, bola oznámená legislatívna iniciatíva, týkajúca sa harmonizácie pravidiel pre dodávanie digitálneho obsahu a on-line predaja tovaru. Táto iniciatíva pozostáva aj z návrhu smernice, pokiaľ ide o určité aspekty týkajúce sa zmlúv o dodávaní digitálneho obsahu (ďalej ako „Digital Content Directive“) a návrhu smernice ohľadne určitých aspektov týkajúcich sa zmlúv o on-line a iných predajoch tovaru na diaľku (ďalej ako „On-line Sales Directive“).

Možno predpokladať, že zmena smerovania je aj dôsledkom prudkých zmien v rámci štvrtej priemyselnej revolúcie,¹³⁰ ktorej základom je internet vecí a technologický pokrok, ktoré razantne zasahujú do vývoja zmluvného práva na úrovni iniciatív Európskej komisie. Posledným dôležitým impulzom na poli zmluvného práva je rozvoj kolaboratívnej ekonomiky, realizovaný najmä v prostredí digitálnych kolaboratívnych platforiem, ktorým Európska komisia vyjadruje podporu v Európskej agende pre kolaboratívne hospodárstvo.¹³¹ Twigg- Flessner poukazuje na potrebu umiernenosti a dôrazu na koncepcnosť v tvorbe práva, ak sa spoločnosť nachádza v období prevratných zmien.¹³² Z tohto pohľadu je namieste uskutočnenie analýzy a pokusu o systemizáciu súčasného stavu európskeho súkromného a najmä zmluvného práva,¹³³ keďže nastávajúce obdobie môže priniesť významné zmeny koncepcného charakteru v európskom zmluvnom práve. Zmluvy uzatvárané v elektronickom prostredí, masové uzatváranie zmlúv,

¹²⁹ Oznámenie Komisie EP, Rade, EHSV a výboru regiónov Spoločné európske kúpne právo na zjednodušenie cezhraničných transakcií na jednotnom trhu KOM (2011) 636 v konečnom znení.

¹³⁰ [Http://industry4.sk/industry-4-0/](http://industry4.sk/industry-4-0/)

¹³¹ KOM (2016) 356 final, 2. 6. 2016.

¹³² TWIGG-FLESSNER, C. Disrupted Technology – Disrupted law. How the digital revolution affects Contract law. In: FRANCESCHI, A. (ed.). *European Contract law and the Digital Single Market. The implications of the Digital Revolution*. Cambridge: Intersentia, 2016, s. 11–47.

¹³³ Možno odporučiť publikáciu SCHULZE, ZOLL, op. cit., 2016.

používanie všeobecných obchodných podmienok, ochrana osobných údajov a poskytovanie osobných a iných údajov ako formy odplaty, rast významu služieb, dodávanie digitálneho obsahu, zmeny v postavení subjektov (spotrebiteľ ako dodávateľ)¹³⁴ a otázky, ktoré sú kladené ohľadne postavenia spotrebiteľa v prostredí digitálnej platformy, sú podnetmi, ktoré je nevyhnutné v európskom zmluvnom práve komplexne vyhodnotiť a zabezpečiť, aby našli primeraný obraz v eurolegislatíve. Len naplnenie takýchto predpokladov môže byť adekvátnou odpoveďou na potreby uzatvárania a plnenia zmlúv v 21. storočí.

3.1.3 Pramene európskeho zmluvného práva

Európske zmluvné právo možno analyzovať najmä v dvoch smeroch, a so zameraním na dva súbory prameňov. Možno jednoduchšou z hľadiska prehľadnosti prameňov je cesta výkladu európskeho práva zameraného na *soft law* nástroje ako PECL, DCFR alebo CESL. Tieto nástroje majú konzistentnú a logickú systematiku a štruktúru. PECL a CESL sú založené na tzv. životnom cykle zmluvy a obsahujú úpravu všeobecných ustanovení, reguláciu predzmluvného štádia, uzatváranie zmlúv, určenie ich obsahu a výkladu, reguláciu splnenia a právnych následkov nesplnenia. Z hľadiska slovenskej alebo českej systematiky súkromného práva je dokonca ľahšie uchopiteľné zamerať skúmanie na DCFR, keďže sa ako všeobecný nástroj európskeho súkromného práva neobmedzuje na zmluvné právo, ale na rozdiel od PECL a CESL je založený na východiskovom pojme právneho úkonu a obsahuje časti, ktoré tradične zodpovedajú systematike všeobecného a osobitného záväzkového práva, osobitné zmluvné typy a deliktne právo. V slovenskej a českej právnej spisbe bolo tejto tematike venovaných viacero publikácií, slovenský preklad PECL,¹³⁵ systematický výklad vybraných častí DCFR,¹³⁶ komparatívna analýza CESL.¹³⁷ V ďalšom výklade sa preto zameriame skôr na právo EÚ a regulované (aj inovatívne)

¹³⁴ Prosumer (označenie vzniklo spojením termínov provider – dodávateľ a consumer- spotrebiteľ).

¹³⁵ Slovenský preklad princípov *Princípy európskeho zmluvného práva*. 1.vyd. – Bratislava: Iura Edition, 2009, 366 s.

¹³⁶ JANČO, JURČOVÁ, NOVOTNÁ, op. cit., 2012.

¹³⁷ SELUCKÁ, M. a kol. *Koupě a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje*. Praha, C. H. Beck, 2013, 245 s.

prvky všeobecného zmluvného práva v smerniciach EÚ. Budeme vychádzať z vybraných sekundárnych prameňov súkromného práva EÚ, pričom pri výklade treba mať na zreteli, že smernice sa implementujú do rôznych právnych poriadkov, ktoré majú svoju tradičnú štruktúru a systematiku. V súčasnosti stále platí, že smernice len ovplyvňujú a dotvárajú súkromné právo členských štátov, ale základné stavebné prvky ako pojem právny úkon, zmluva, zodpovednosť stále vychádzajú z práva členských štátov. Táto situácia sa momentálne javí ako udržateľná, postupná harmonizácia spolu s unifikáciou vybraných oblastí vedie k nenásilnému zblížovaniu právnych poriadkov. Aplikácia práva je významne ovplyvnená unifikačnými nástrojmi v oblasti medzinárodného práva súkromného a procesného. Nemožno tiež prehliadnuť, že digitálne prostredie prekonáva hranice neporovnateľne rýchlejšie a bezproblémovejšie ako akékoľvek dohody zakladajúce spoločný európsky trh a odporovať tomuto trendu je nereálne.

Sekundárnymi prameňmi súkromného práva Únie sú predovšetkým smernice a v oveľa menšom rozsahu aj nariadenia. Nariadenia majú všeobecnú platnosť; sú záväzné vo svojej celistvosti a priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch. Základnými znakmi nariadenia sú jeho všeobecná platnosť, záväznosť nariadenia ako celku a priama uplatniteľnosť nariadenia. Na druhej strane smernice sú záväzné iba pre členské štáty, ktorým sú určené, a to vzhľadom na výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom voľba foriem a metód sa ponecháva vnútroštátnym orgánom. Smernice, najmä tie, ktoré sa dotýkajú ochrany spotrebiteľa, sa do právnych poriadkov členských štátov implementujú spôsobom minimálnej (stanovuje sa minimálny štandard a členské štáty môžu upraviť aj vyšší štandard ochrany vo svojom právnom poriadku) alebo maximálnej harmonizácie (za účelom dosiahnutia uniformnej úrovne právnej ochrany sa od smernice v danej veci nemožno odchyliť). Aplikácia práva EÚ v zmluvnom práve je v značnom rozsahu ovplyvnená aj povahou zmluvnej strany, keďže veľká časť sekundárneho práva sa obmedzuje na regulácie vzťahov medzi spotrebiteľmi a obchodníkmi.

Medzi najvýznamnejšie pramene zmluvného práva EÚ v rámci sekundárneho práva patria tieto právne nástroje:

a) ochrana spotrebiteľa:

- smernica Rady 90/314/EHS z 13. júna 1990, o balíku cestovných, dovolenkových a výletných služieb (ďalej ako „smernica o zájazdoch“), ktorá sa zrušuje s účinnosťou od 1. júla 2018 smernicou Európskeho Parlamentu a Rady 2015/2302 z 25. novembra 2015 o balíkoch cestovných služieb a spojených cestovných službách (ďalej ako „smernica o cestovných službách“),
súvisiaca judikatúra SD EÚ: C-168/00, C-400/00, spojené prípady C-585/08 a C-144/09, C-134/11,
- smernica Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách,
súvisiaca judikatúra SD EÚ C-473/00, C-237/02, C-243/08, C-137/08, C-484/08, C-76/10, C-472/10, C-618/10, C-26/13, C-96/14,
- smernica 1999/44/ES Európskeho parlamentu a Rady z 25. mája 1999 o určitých aspektoch predaja spotrebného tovaru a záruk na spotrebný tovar (ďalej ako „smernica o predaji spotrebiteľom“),
súvisiaca judikatúra SD EÚ: C-404/06, spojené prípady C-65/09a C-87/09, C-32/12,
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/122/ES zo 14. januára 2009 o ochrane spotrebiteľov, pokiaľ ide o určité aspekty zmlúv o časovo vymedzenom užívaní ubytovacích zariadení, o dlhodobom dovolenkovom produkte, o ďalšom predaji a o výmene,
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov,
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/65/ES z 23. septembra 2002 o poskytovaní finančných služieb spotrebiteľom na diaľku a o zmene a doplnení smernice Rady 90/619/EHS a smerníc 97/7/ES a 98/27/ES,
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady

- 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 („smernica o nekalých obchodných praktikách“),
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS,
  - smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/17/EÚ zo 4. februára 2014 o zmluvách o úvere pre spotrebiteľov týkajúcich sa nehnuteľností určených na bývanie a o zmene smerníc 2008/48/ES a 2013/36/EÚ a nariadenia (EÚ) č. 1093/2010.
- b) obchodnoprávne vzťahy, malí a strední podnikatelia:
- smernica Rady 86/653/EHS z 18. decembra 1986 o koordinácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa samostatných obchodných zástupcov,
súvisiaca judikatúra SD EÚ: C-203/09, C-184/12,
  - smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/92/ES z 9. decembra 2002 o sprostredkovaní poistenia,
súvisiaca judikatúra SD EÚ: C-252/06, C-555/11,
  - smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/7/EÚ zo 16. februára 2011 o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách,
súvisiaca judikatúra SD EÚ: C-453/06.
- c) elektronický obchod:
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/93/ES z 13. decembra 1999 o rámci Spoločenstva pre elektronické podpisy,
  - smernica 2000/31/ES Európskeho parlamentu a Rady z 8. júna 2000 o určitých právnych aspektoch služieb informačnej spoločnosti na vnútornom trhu, najmä o elektronickom obchode (smernica o elektronickom obchode),
súvisiaca judikatúra SD EÚ: C-298/07, C-292/10.
- d) platobné služby
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2007/64/ES z 13. novembra 2007 o platobných službách na vnútornom trhu, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a ktorou sa zrušuje smernica 97/5/ES.

- e) nediskriminácia
- smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod,
  - smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolanií,
  - smernica Rady 2004/113/ES z 13. decembra 2004 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu,
  - smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania, súvisiaca judikatúra SD EÚ: C-236/09, C-415/10, C-335/11, C-361/12.
- f) z iných oblastí úpravy
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/83/ES z 5. novembra 2002 o životnom poistení,
  - smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/123/ES z 12. decembra 2006 o službách na vnútornom trhu, súvisiaca judikatúra SD EÚ: C-57/12.
  - smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/11/EÚ z 21. mája 2013 o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov, ktorou sa mení nariadenie (ES) č. 2006/2004 a smernica 2009/22/ES (smernica o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov).¹³⁸

3.1.4 Uzatváranie zmlúv

Komplexná právna úprava uzatvárania zmlúv v práve EÚ neexistuje. Základné princípy vychádzajú z primárneho práva EÚ, zmluvná sloboda sa odvodzuje z článkov 28 a nasl. ZFEU a je neoddeliteľne spojená s princípom otvoreného trhového hospodárstva s voľnou hospodárskou súťažou (čl. 119 (1) ZFEU), zásada zákazu diskriminácie vyplýva z článkov 10, 18 a 19 ZFEU a článku 21 Charty základných práv EÚ. Hoci sekundárne právo neopomína túto problematiku, možno konštatovať, že právna úprava uzatvárania zmlúv zostáva doménou vnútroštátneho práva s minimálnou ingerenciou práva EÚ.

¹³⁸ Prehľad spracovaný podľa SCHULZE, ZOLL, op. cit., 2016, s. 17–22.

Prieniky sekundárneho práva EÚ do tejto problematiky predstavujú:

- zákaz *inertia selling* – predaja nevyžiadaného tovaru, vylúčenie konkludentného uzavretia zmluvy len na základe nečinnosti dotknutého spotrebiteľa, spojené so sankčným vylúčením nárokov obchodníka na vrátenie tovaru dodaného v rozpore so zákazom nevyžiadaného predaja v Smernici o právach spotrebiteľov,¹³⁹
- úprava formálnych náležitostí uzatvárania zmluvy a elektronického potvrdenia v Smernici o právach spotrebiteľov a Smernici o elektronickom obchode,¹⁴⁰
- právo spotrebiteľa na premyslenie, či bude zmluva uzavretá, ktoré určuje lehotu viazanosti navrhovateľa ponukou na uzavretie zmluvy,¹⁴¹
- právo na odstúpenie od zmluvy bez dôvodu (*withdrawal rights*) uplatňované s ohľadom na určité modality uzatvárania zmlúv (mimo prevádzkových priestorov, na diaľku).

V zmluvnom práve EÚ sa zreteľne prejavujú tendencie súčasnosti, ako hromadné uzatváranie zmlúv, štandardizácia obsahu zmlúv, uzatváranie zmlúv na diaľku, najmä elektronickými prostriedkami. Zmluvné právo EÚ sa viac než na samotné uzatváranie zmluvy sústreďuje najmä na predzmluvné štádium, informačné povinnosti a tvorbu obsahu budúcej zmluvy. Predzmluvné informačné povinnosti sú určujúce pre jej obsah. Uzavretia zmlúv sa dotýka aj smernica o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom, pričom porušovanie zákazu použitia nekalých

¹³⁹ Článok 27 Smernice o právach spotrebiteľov Zotrvačný predaj Spotrebiteľ je oslobodený od povinnosti poskytnúť akúkoľvek úhradu v prípade nevyžiadaného dodania tovaru, vody, plynu, elektrickej energie, ústredného kúrenia alebo digitálneho obsahu či nevyžiadaného poskytnutia služieb, zakázaného v článku 5 ods. 5 a v bode 29 prílohy I k smernici 2005/29/ES. V takýchto prípadoch absencia odpovede zo strany spotrebiteľa pri takejto nevyžiadanej dodávke alebo nevyžiadanom poskytnutí služieb nepredstavuje súhlas.

¹⁴⁰ Článok 8 Smernice o právach spotrebiteľov Formálne požiadavky na zmluvy uzatvorené na diaľku

Článok 11 bod 1 Smernice o elektronickom obchode: Zadanie objednávky: 1. Členské štáty musia zabezpečiť, s výnimkou prípadov, ak je medzi zmluvnými stranami, ktoré nie sú spotrebiteľmi, dohodnuté inak, aby sa v prípadoch, kedy príjemca služby zadáva svoju objednávku prostredníctvom technologických prostriedkov, uplatňovali tieto zásady:

- poskytovateľ služby musí potvrdiť príjem príjemcovej objednávky bez zbytočného odkladu a elektronicky,
- objednávka a potvrdenie príjmu sú považované za obdržané, ak zúčastnené strany, ktorým sú adresované, k nim majú prístup.

¹⁴¹ Článok 14 bod 6 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/17/EÚ.

praktík zakladá aj možnosť aplikovať tradičné inštitúty zmluvného práva a uplatňovať následky vadnosti právnych úkonov (C-453/10 Pereničová, Perenič proti SOS financ, spol. s r. o.).

Právo EÚ neobsahuje úpravu, ktorá by všeobecne regulovala právne následky vadnosti právnych úkonov, resp. zmlúv. Možnosť nápravy vadného úkonu (ale ešte v štádiu pred uzavretím zmluvy) upravuje smernica o elektronickom obchode.¹⁴²

3.1.5 Predzmluvné štádium

Obsah zmluvy určujú nielen vyhlásenia strán uskutočnené pred uzavretím zmluvy a v procese jej uzatvárania, ale aj **predzmluvné verejné vyhlásenia**. Toto pravidlo nachádzame v smernici o predaji spotrebiteľom¹⁴³ a smernici o zájazdoch.¹⁴⁴ Predávajúci spotrebného tovaru je viazaný zárukou a tiež súlad tovaru so zmluvou sa neposudzujú len podľa individuálneho vyhlásenia predávajúceho, ale reklama a propagácia predávajúceho rovnako zaväzuje. Podobne možno nazerať na záväznosť katalógu cestovnej kancelárie.¹⁴⁵

Regulácia **predzmluvných informačných povinností** smeruje k odstráneniu informačnej asymetrie medzi zmluvnými stranami a jej účelom je zabezpečiť, aby strany uskutočnili uvedomelé rozhodnutie o zmluvnej transakcii. Právo na informácie sa považuje za jeden z najvýznamnejších pilierov ochrany spotrebiteľa v Európskej únii. Informačné povinnosti sú predmetom regulácie prevažnej väčšiny smerníc z oblasti ochrany spotrebiteľa a nachádzajú uplatnenie tiež v iných smerniciach (napr. o elektronickom obchode). Poskytované informácie možno podľa ich obsahu rozdeliť na informácie o:

- zmluvnej strane,
- predmete plnenie,
- odplatnosti zmluvy,

¹⁴² Článok 11 bod 2 Členské štáty musia zabezpečiť, s výnimkou prípadov, ak je medzi zmluvnými stranami, ktoré nie sú spotrebiteľmi, dohodnuté inak, aby poskytovateľ služby sprístupnil príjemcovi služby vhodné, efektívne a prístupné technické prostriedky, ktoré by mu pred zadaním objednávky umožnili zistiť a opraviť vstupné chyby.

¹⁴³ Články 2 bod 2 (d), 6 bod 1 smernice o predaji spotrebiteľom.

¹⁴⁴ Článok 3 bod 2 Smernice o zájazdoch.

¹⁴⁵ Upozorňujeme, že nová smernica o cestovných službách opustila katalóg, ako určitý anachronizmus v digitálnom prostredí, a upravuje len záväznosť predzmluvných informácií, ktoré určujú obsah zmluvy, ak neboli zmenené individuálnou dohodou zmluvných strán.

- práve na odstúpenie od zmluvy bez uvedenia dôvodu v určitej lehote,
- spôsobe uzavretia zmluvy (najmä vo vzťahu k zmluvám uzatváraným elektronicky).

Vzhľadom na narastajúci počet vyžadovaných informácií sa diskutuje o efektívnosti informačnej povinnosti, keďže možno pochybovať, či priemerný spotrebiteľ je spôsobilý spracovať a zhodnotiť veľké množstvo poskytnutých informácií. Dodržanie všetkých povinností je často aj pre poctivých obchodníkov neprehľadné a zaťažujúce. Za účelom predísť týmto negatívam sa zaviedol (ako príloha k smerniciam) Európsky štandardizovaný informačný formulár („*ESIS*“, *European Standardised Information Sheet*).

Určitým nedostatkom právnej úpravy informačných povinností je nedôslednosť regulácie ich porušenia. Neposkytnutie informácie o práve odstúpiť od zmluvy je obvykle sankcionované predĺžením lehoty na uplatnenie tohto práva, neinformovanie o odplatnosti zmluvy je sankcionované možnosťou bezodplatnosti zmluvy. Ak nie je sankcia určená, je na všeobecnom zmluvnom práve členských štátov určiť do akej miery porušenie informačnej povinnosti ovplyvňuje obsah a platnosť uzavretej zmluvy.

3.1.6 Právo na odstúpenie od zmluvy bez uvedenia dôvodu (right to withdrawal)

Právo na odstúpenie od zmluvy bez uvedenia dôvodu, ktoré patrí spotrebiteľovi na základe smernice o právach spotrebiteľa a ktoré priznávajú aj iné sektorové smernice, obmedzuje zásadu *pacta sunt servanda*. Jednostranné právo spotrebiteľa oslobodiť sa od zmluvnej viazanosti vyplýva z osobitostí uzavierania zmluvy. Pri zmluve uzavretej na diaľku spotrebiteľ obvykle nemá priamu možnosť komunikácie s dodávateľom ani možnosť osobnej obhliadky, kontroly a vyskúšania tovaru. Nedostatkom predaja mimo prevádzkových priestorov je, že spotrebiteľia sa môžu potenciálne cítiť pod psychologickým tlakom alebo voči nim môže byť využitý moment prekvapenia bez ohľadu na to, či si spotrebiteľ návštevu obchodníka vyžiadal. Smernica o právach spotrebiteľov po prvýkrát komplexne a jednotne upravila význam, spôsob uplatnenia, lehoty, výnimky, účinky a vzájomné vyporiadanie strán po zániku zmluvy.¹⁴⁶ Táto právna regulácia podporuje praktické uplatňovanie zásady zmluvnej slobody spotrebiteľa.

¹⁴⁶ Články 9–16 Smernice o právach spotrebiteľov.

3.1.7 Zmena zmluvy

Problematikou zmeny zmluvy sa zaoberáme v tejto časti, hoci je zrejmä súvislosť aj s inými pasážami, v ktorých sa týchto otázok dotkneme (napr. neprijateľné podmienky, nesplnenie, právo na nápravu, zľava z ceny a pod.) Iné zásahy do zmluvného práva členských štátov sú veľmi fragmentárne, možno napríklad spomenúť:

- Jednostranná zmena obsahu zmluvy ako neprijateľná (nekalá) podmienka,¹⁴⁷
- Postúpenie zmluvy o balíku cestovných služieb inému cestujúcemu.¹⁴⁸

3.1.8 Obsah zmluvy

3.1.8.1 Neprijateľné podmienky

Kontrola obsahu zmluvy prostredníctvom inštitútu neprijateľných (nekalých) podmienok, ktorá sa realizuje v členských štátoch na základe implementácie Smernice o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách, tvorí kľúčovú časť úpravy zmluvného práva EÚ. Právna úprava je založená na posudzovaní zmluvných podmienok na základe generálnej klauzuly, ktorá znie: *Zmluvná podmienka, ktorá nebola individuálne dohodnutá sa považuje za nekalú, ak napriek požiadavke dôvery spôsobí značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy, ku škode spotrebiteľa*. Vzhľadom na skutočnosť, že smernica je založená na metóde minimálnej harmonizácie, členské štáty môžu poskytovať možnosť širšej kontroly ako vyplýva z minimálneho štandardu garantovaného smernicou, v rámci ktorého sú z kontroly za predpokladu dodržania zásady transparentnosti vylúčené zmluvné podmienky, ktoré

- a) preberajú záväzné zákonné alebo regulačné ustanovenia a ustanovenia alebo zásady medzinárodných dohôd, ktorých sú členské štáty alebo spoločenstvo zmluvnou stranou, najmä v oblasti dopravy, nepodliehajú ustanoveniam tejto smernice.

¹⁴⁷ CSACH, K. Jednostranná zmena zmluvy (nielen) o finančných službách. *Súkromné právo*, 2015, č. 3.

¹⁴⁸ Článok 9 Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2302 z 25. novembra 2015 o balíkoch cestovných služieb a spojených cestovných službách, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ a ktorou sa zrušuje smernica Rady 90/314/EHS.

- b) upravujú hlavný predmet plnenia,
- c) sa týkajú primeranosti ceny.

Keďže účelom smernice je ochrana spotrebiteľa v prostredí masového uzatvárania zmlúv a zmluvnej štandardizácie, kontrole nepodliehajú ani individuálne dojednané zmluvné podmienky. Podmienka sa nepovažuje za individuálne dohodnutú, ak bola navrhnutá vopred a spotrebiteľ preto nebol schopný ovplyvniť podstatu podmienky, najmä v súvislosti s predbežne formulovanou štandardnou zmluvou. Skutočnosť, že určité aspekty podmienky alebo jedna konkrétna podmienka boli individuálne dohodnuté, nevylučuje uplatňovanie tohto článku na zvyšok zmluvy, ak celkové hodnotenie zmluvy naznačuje, že aj napriek tomu ide o predbežne formulovanú štandardnú zmluvu. Keď dodávateľ vznesie námietku, že štandardná podmienka bola individuálne dohodnutá, musí o tom podať dôkaz. Povaha zoznamu v smernici je len indikatívna, obsahuje zoznam podmienok, ktoré sa môžu považovať za nekalé. Niektoré štáty využili len metódu šedého alebo len čierneho zoznamu, prípadne ich kombinácie, sú štáty, v ktorých sa kontrola neobmedzuje len na individuálne nedojednané ustanovenia, prípadne sa pripúšťa aj kontrola podmienok v zmluvách medzi podnikateľmi. Z početných rozhodnutí SD EÚ možno poukázať na potrebu zabezpečiť ochranu spotrebiteľa pred nekalými podmienkami ex offa (rozhodnutie SD EÚ v spojených veciach C_240/98-C_244/98 Oceano Grupo). Z rozhodnutia SD EÚ C-243/08, vo veci Pannon GSM Zrt. proti E. S. Győrfi treba vo vzťahu k absolútnej neplatnosti upozorniť na bod 2 rozsudku: „*Vnútroštátny súd je povinný preskúmať ex offa nekalý charakter zmluvnej podmienky, len čo má k dispozícii právne a skutkové okolnosti potrebné na tento účel. Ak považuje takúto podmienku za nekalú, zdrží sa jej uplatnenia s výnimkou prípadu, keď spotrebiteľ proti tomu namieta.*“

3.1.8.2 Smernica o boji proti oneskoreným platbám v obchodných transakciách.

Kontrola zmluvných podmienok v zmluvách medzi obchodníkmi je v práve EÚ skôr ojedinelá, a jej príkladom je smernica o boji proti oneskoreným platbám. Podľa tejto smernice je úlohou členských štátov zabezpečiť, aby zmluvná podmienka alebo obchodná praktika týkajúca sa dátumu alebo lehoty splatnosti, sadzby úroku z omeškania alebo náhrady nákladov

na vymáhanie bola buď nevymáhateľná, alebo mala za následok vznik nároku na náhradu škody, ak je značne nevýhodná pre veriteľa. V porovnaní so smernicou o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, ktorá explicitne nezasahuje do platnosti zmluvy, smernica o boji proti oneskoreným platbám znamená krok vpred, keďže obchodná praktika, ktorá predstavuje hrubé odchylenie sa od dobrých obchodných zvyklostí v rozpore s dobrou vierou a poctivým obchodovaním môže spôsobiť neplatnosť (nevymáhateľnosť) zmluvnej podmienky, takže využitie nekalej praktiky je už priamo sankcionované v zmluvnom práve.

3.1.9 Splnenie, nesplnenie a prostriedky nápravy pre nesplnenie

Princíp zmluvnej slobody, ktorý sa uplatňuje v zmluvnom práve členských krajín aj v zmluvnom práve EÚ, umožňuje stranám dohodnúť obsah záväzkov. Navyše zmluvné právo členských štátov, obvykle formou dispozitívnych ustanovení udáva spôsob, čas a miesto splnenia zmluvných záväzkov, aj v závislosti od konkrétneho zmluvného typu. Splnenie nie je systematicky upravené v zmluvnom práve EÚ. Opätovne možno poukázať na niektoré smernice, ktoré – najmä v oblasti spotrebiteľského práva, významne zasiahli do určenia povinností zmluvných strán. V prvom rade smernica 1999/44/ES, ktorá reguluje niektoré aspekty predaja spotrebného tovaru, určuje (článok 2 bod 1) povinnosť dodať tovar v súlade so zmluvou (bližšie pozri časť 3.3.1). V oblasti predaja na diaľku a mimo prevádzkových priestorov treba zohľadniť smernicu o právach spotrebiteľov. Spôsobu splnenia sa sekundárne právo EÚ dotýka aj v rámci regulácie obchodného zastúpenia alebo v smernici o platobných službách.¹⁴⁹

Vo vzťahu k úprave nesplnenia zmluvnej povinnosti a právnym následkom nesplnenia, možno zdôrazniť, že hoci podoba nesplnenia nie je v sekundárnom práve ucelená, právna úprava – počnúc smernicou 1999/44/ES – vychádza z tzv. jednotného režimu nesplnenia. Tento režim významnou mierou ovplyvnil aj niektoré právne poriadky členských štátov. Mnohí reformátori sa pri formulovaní nových ustanovení občianskych zákoníkov v Európe inšpirovali modelovými nástrojmi zmluvného práva, ku ktorým

¹⁴⁹ SCHULZE, ZOLL, op. cit., 2016, s. 213, 214.

zaraďujeme v prvom rade CISG¹⁵⁰, potom UPICC,¹⁵¹ PECL¹⁵² a DCFR.¹⁵³ Zimmermann hodnotí reformované BGB v porovnaní s PECL ako moderným zdrojom, ktorý je relevantný pri hľadaní vhodných modelov úpravy zmluvných vzťahov,¹⁵⁴ pričom tento autor ako jeden z najväčších nedostatkov BGB pred reformou 2002 pokladal diferenciaciu nesplnenia podľa skutkových podstát omeškania, vadného plnenia a nemožnosti plnenia.¹⁵⁵ Jednotný model nesplnenia, na ktorý nadväzuje systém prostriedkov nápravy je základom európskych smerníc v kúpnom práve a práve služieb.

UPICC a PECL sú založené na systéme už spomenutého Viedenského dohovoru o medzinárodnej kúpe tovaru (CISG) a v mnohom sú si podobné. Z hľadiska právneho režimu nesplnenia je pre nás zaujímavé poznať ich typické črty:

1. Jednotný pojem nesplnenia. Pojem nesplnenie je všeobecný inštitút, ktorý predstavuje akékoľvek nesplnenie. Nesplnenie môže spočívať vo vadnom plnení alebo v nesplnení v určenom čase splnenia, môže ísť o predčasné, oneskorené plnenie alebo o neposkytnutie žiadneho plnenia. Nesplnenie zahŕňa aj porušenie vedľajšej povinnosti, akou je napr. povinnosť strany neodhaliť obchodné tajomstvo druhej strany. Porušenie povinnosti jednej strany prevziať alebo prijať

¹⁵⁰ Viedenský dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru (Convention on International Sale of Goods); ďalej aj ako „CISG“.

¹⁵¹ Zásady medzinárodných obchodných zmlúv, UNIDROIT **Model Clauses for Use by Parties of the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts**, preklad profesora Švidroňa publikovaný v slovenskom jazyku ako *Zásady medzinárodných obchodných zmlúv UNIDROIT*. Bratislava: IURA EDITION, 1996, posledné oficiálne znenie dostupné na <http://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2010> (8. 4. 2016), ďalej ako „UPICC“.

¹⁵² Princípy európskeho zmluvného práva, pozri LANDO, BEALE, op. cit., 2000, 561 s.; LANDO, CLIVE, PRUM, ZIMMERMANN, op. cit., 2003, 290 s. Princípy európskeho zmluvného práva, vrátane komentára, boli v slovenskom znení publikované v roku 2009 ako Princípy európskeho zmluvného práva. Bratislava: IURA EDITION, 2009; ďalej ako „PECL“.

¹⁵³ Princípy, definície a vzorové normy európskeho súkromného práva, Návrh spoločného referenčného rámca, pozri VON BAR, CLIVE, SCHULTE-NÖLKE, op. cit., 2009 (ďalej len „DCFR – Outline Edition“) a s komentárom a komparatívnymi poznámkami ako VON BAR, Ch. a E. CLIVE. (eds.). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Full Edition. München: Sellier, 2009 (ďalej ako „DCFR“).

¹⁵⁴ Porovnaj ZIMMERMANN, R. *The New German Law of Obligations, Historical and Comparative Perspectives*. Oxford University Press, 2010.

¹⁵⁵ ZIMMERMANN, R. *Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford University Press, 1996, s. 813.

plnenie druhej strany taktiež predstavuje nesplnenie. Nesplnenie zostáva nesplnením bez ohľadu na skutočnosť, že je ospravedlnené, dokonca aj v prípade nemožnosti plnenia.

2. Dôležitosť podstatného nesplnenia. Zatiaľ čo, rozlišovanie medzi nesplnením hlavnej alebo vedľajšej povinnosti pre určenie dostupnosti jednotlivých prostriedkov nápravy nie je dôležité, základom tohto režimu je diferenciacia medzi podstatným a nepodstatným nesplnením. Podstatné nesplnenie je hraničným činiteľom v určovaní prostriedkov nápravy v CISG, UPICC and PECL. Podstatné nesplnenie je predpokladom pre uplatnenie práva dotknutej strany jednostranne ukončiť zmluvný vzťah oznámením.
3. Nevyžaduje sa zavinenie. Dostupné prostriedky nápravy pre nesplnenie nepredpokladajú existenciu zavinenia dlžníka (neplniacej strany). Zodpovednosť za nesplnenie je založená na princípe objektívnej zodpovednosti.
4. Okolnosti vylučujúce zodpovednosť. Nesplnenie môže byť ospravedlnené, ak sa vyskytnú nepredvídateľné a neprekonateľné prekážky mimo kontroly neplniacej strany (*force majeure*). Okrem toho, UPICC a PECL upravujú aj postup, ktorý sa týka zmeny okolností, v dôsledku ktorej sa plnenie stane nadmerne zaťažujúce (*hardship*) a ktoré oprávňuje neplniacu stranu požadovať rokovanie o zmene alebo ukončení zmluvného vzťahu, aj súdnou cestou. Vzhľadom na neexistenciu tohto inštitútu v CISG a niektorých právnych poriadkoch, *hardship* nemožno považovať za všeobecný princíp zmluvného práva alebo imanentnú charakteristiku systému jednotného nesplnenia.
5. Dostupné prostriedky nápravy. Ako dôsledok jednotného nesplnenia, práva dotknutej strany, ktorá neobdržala plnenie, sú zadefinované všeobecne a spoločne pre všetky typy nesplnenia (omeškané, vadné alebo nemožné plnenie). Ak je nesplnenie ospravedlnené na základe okolností vylučujúcich zodpovednosť, stále pôjde o nesplnenie, len prostriedky nápravy sú obmedzené. V takom prípade je vylúčené právo požadovať splnenie alebo náhradu škody, ale zostáva zachované právo ukončiť zmluvný vzťah, odoprieť vzájomné plnenie, znížiť cenu, prípadne požadovať úroky z omeškania.¹⁵⁶

¹⁵⁶ JURČOVÁ, M. Nesplnenie – stav de lege lata. *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 4, s. 274–286.

Jednotný režim nesplnenia je základom úpravy v smernici 1999/44/ES vrátane hierarchie prostriedkov nápravy. Jeho využitie je zrejmé v smernici o platobných službách a pokiaľ si všímame novšie smernice (smernica o cestovných službách) alebo návrhy smerníc (*On-line Sales Directive*), tento trend je jednoznačný.

V odbornej literatúre sa považuje prevzatie jednotného režimu nesplnenia a prostriedkov nápravy z CISG do sféry predaja spotrebného tovaru v sekundárnom práve EÚ za jeden z inovatívnych prvkov zmluvného práva EÚ, ktoré sa umožnilo rozšírenie tohto systému v členských štátoch.¹⁵⁷

3.2 Ochrana spotrebiteľa z európskeho pohľadu

Ochrana spotrebiteľa je do vnútroštátnych právnych poriadkov prinášaná práve v dôsledku činnosti EÚ, pričom mnohé členské krajiny by bez tejto činnosti EÚ vo svojich vnútroštátnych poriadkoch nemali taký štandard ochrany spotrebiteľa, ako je tomu dnes. Ako uvádza Micklitz, EÚ tú hrá vedúcu úlohu, keďže ochrana spotrebiteľa v členských štátoch predtým nebola usídlená.¹⁵⁸

3.2.1 Ochrana spotrebiteľa z pohľadu jej hodnotového zakotvenia

Európske právo nie je neutrálne, ale je vyjadrením politických a sociálnych otázok a má isté hodnotové pozadie. Sloboda nie je jedinou hodnotou prejavujúcou sa v jeho normách. Sloboda je tu vyvažovaná ďalšími hodnotami, akými sú rovnosť, resp. solidarita. Vo všeobecnosti možno ochranu spotrebiteľa vnímať v interakcii tak s hodnotou slobody, s hodnotou rovnosti, ako aj s hodnotou solidarity. Práve správny „koktej“ týchto hodnôt robí právo slušným.¹⁵⁹

V súčasnosti možno badať isté pnutie medzi klasickým princípom zmluvnej slobody (vyvierajúceho z hodnoty slobody) a ochrannými právnymi normami v prospech slabšej zmluvnej strany, najmä spotrebiteľa, ktoré

¹⁵⁷ SCHULZE, ZOLL, op. cit., 2016, s. 285.

¹⁵⁸ MICKLITZ, H. W. Introduction. In: MICKLITZ, H. W. (ed.). *The many concepts of social justice in European private law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2011, s. 5.

¹⁵⁹ Pre inšpiráciu v tomto smere pozri HURDÍK, J. Jsou či nejsou občanský zákoník a občanské právo nástrojem řízení společnosti? In: JURČOVÁ, M., R. DOBRŮVODSKÝ, Z. NEVOLNÁ a J. ŠTEFANKO. (eds.). *Liber amicorum Ján Lazár*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2014, s. 287–302.

sú chápané ako obmedzenie zmluvnej autonómie. Ekonomický liberalizmus 19-teho a 20-teho storočia priniesol princíp zmluvnej slobody vo formálnom zmysle. Na právne normy ochraňujúce slabšiu stranu možno nahliadať ako na úsilie dosiahnuť skutočnú (materiálnu) zmluvnú slobodu, keďže cieľom koncepcie ochrany slabšej strany je dosiahnutie skutočného rozhodnutia uvedomujúceho si dôsledky existencie určitého právneho záväzku. Cieľom je dosiahnutie skutočnej slobody v rozhodovaní slabšej strany.

Ochrana slabšej strany sa tiež spája s princípom rovnosti (rovnosť šancí), keďže cieľom zvýhodnenia slabšej strany je dosiahnuť skutočnú (materiálnu) rovnosť. Súdny dvor EÚ vo svojich rozhodnutiach konštantne tvrdí, že ochrana spotrebiteľa vychádza z myšlienky, že spotrebiteľ sa voči predávajúcemu alebo poskytovateľovi služby nachádza v nerovnom postavení a toto nerovné postavenie môže byť napravené iba pozitívnym zásahom.¹⁶⁰

Antoniolli poukazuje na značný etický charakter cieľov ochrany spotrebiteľa a prerozdelení bohatstva z podnikateľov na spotrebiteľov.¹⁶¹ Problematika ochrany slabšej strany smeruje k tomu, že silnejšia strana nemá myslieť len výlučne na svoje záujmy a ciele, ale do úvahy má v určitom rozsahu brať aj záujmy a ciele kontrahujúceho slabšieho partnera. Súčasný trendy preto vedú k záverom o uplatnení zmluvnej solidarity, sociálnom zmluvnom práve, resp. sociálnej spravodlivosti v zmluvnom práve. Aj čl. 38 Charty základných práv EÚ, ktorý sa týka ochrany spotrebiteľa, je zaradený v hlave IV Charty s názvom „*Solidarita*“. Ochrana slabšej strany prináša istú kolektívnu dimenziu do individuálnych právnych vzťahov. Má sa tu na myslí istá miera uplatnenia altruizmu v právnych vzťahoch. Lurger má za to, že pojmy vychádzajúce zo sociálnosti môžu zavádzať, pretože ich pôvodný zmysel je iný a súvisia skôr s verejným právom, resp. s pôsobením štátu a prerozdeľovaním statkov. Preto v tomto smere pomenúva nový princíp, a to princíp ohľaduplnosti a férovosti (slušnosti), pričom uvádza, že od strán nemožno očakávať úplnú spoluprácu a úplné vzdanie sa svojich záujmov, ale čo možno očakávať je, že strany sa budú správať slušne (budú konať v dobrej viere) a budú brať

¹⁶⁰ Napríklad bod 25 rozsudku Súdneho dvora EÚ z 26. októbra 2006 vo veci *Mostaza Claro* (C-168/05); bod 48 rozsudku Súdneho dvora EÚ z 10. septembra 2014 vo veci *Kušionová* (C-34/13).

¹⁶¹ ANTONIOLLI, L. Consumer Law as an instance of the law of diversity. *Vermont Law Review*, 2006, roč. 30, č. 3, s. 856.

na zreteľ záujmy druhej strany. Ako uvádza, ak trhové mechanizmy alebo iné faktory nemotivujú jednu zmluvnú stranu správať sa k druhej zmluvnej strane slušne a ohľaduplne, táto slušnosť a ohľaduplnosť musí byť autoritatívne ustanovená právom.¹⁶²

Jančo uvádza, že princíp ochrany spotrebiteľa neexistuje, keďže nemá samostatný normatívny obsah a nevyplýva z neho všeobecná povinnosť chrániť spotrebiteľa nad rámec ochrany poskytovanej príslušnými normami na ochranu spotrebiteľa.¹⁶³ S tým sa však nestotožňujeme, keďže práve vysoký počet noriem na ochranu spotrebiteľa a existencia osobitného paternalistického prístupu európskeho zákonodarcu v tejto oblasti svedčí o tom, že princíp ochrany spotrebiteľa vo vzťahoch B2C existuje a prejavuje sa tak v činnosti orgánov zodpovedných za prijatie sekundárnych právnych aktov EÚ v predmetnej oblasti, ako aj v činnosti Súdneho dvora EÚ. Nemenej výrazný je jeho vplyv v jednotlivých členských štátoch. Máme za to, že ochrana slabšej strany sa stala samostatným princípom súkromného práva. Pokiaľ definujeme rovnosť ako princíp v zmluvných vzťahoch, princíp ochrany slabšej zmluvnej strany nie je jeho akýmsi „podprincípom“, ale vzhľadom na rozvoj európskej legislatívy v danej oblasti môžeme princíp ochrany slabšej strany smelo nazvať princípom ako takým, t. j. samostatným princípom. Pritom princíp ochrany spotrebiteľa súvisí s hodnotami slobody, rovnosti a solidarity.

Ochrana spotrebiteľa je spojená s masovou výrobou tovaru a poskytovaním služieb (napokon s tým je spojený jej rozvoj a vývoj, t. j. išlo o reakciu na silné monopoly, ktorej počiatky sa datujú do začiatkov 20-teho storočia v prostredí USA). Antonioli viaže problematiku ochrany spotrebiteľa s trhom, keďže ochrana spotrebiteľa je spätá s korekciou trhových zlyhaní, keď informačná asymetria a nerovná vyjednávacía pozícia spôsobuje nižšiu kvalitu spotrebiteľských transakcií v neprospech spotrebiteľa.¹⁶⁴ Podľa Della Negra európske právo chráni spotrebiteľov ani nie tak preto, že sú slabšou zmluvnou stranou oproti podnikateľom, ale skôr preto, že táto ochrana uľahčuje súťaživosť

¹⁶² LURGER, B. The „Social“ Side of Contract Law and the New Principle of Regard and Fairness. In: HARTKAMP, S. A. a kol (eds.). *Towards a European Civil Code*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2011, s. 282, 286.

¹⁶³ JANČO, JURČOVÁ, NOVOTNÁ, op. cit., 2012, s. 181–182.

¹⁶⁴ ANTONIOLLI, op. cit., 2006, s. 855.

medzi podnikateľmi a garantuje efektívny, rovný a férový prístup k tovarom a službám v rámci vnútorného trhu.¹⁶⁵ Treba však povedať, že ochrana spotrebiteľa súvisí s lepším fungovaním vnútorného trhu nie vždy priamo, keďže často európske sekundárne právo smeruje k zvýšeniu úrovne ochrany spotrebiteľa v členských štátoch a nie k lepšiemu cezhraničnému obchodovaniu (ku ktorému smeruje úprava základných slobôd ako slobôd ponuky z hľadiska podnikateľov a slobôd dopytu z hľadiska spotrebiteľov¹⁶⁶). Spomeňme názor Lurger, podľa ktorého, keďže väčšina spotrebiteľských smerníc je založená na minimálnej harmonizácii, hlavným cieľom nie je ani tak zlepšenie fungovania vnútorného trhu, ale skôr zlepšenie ochrany spotrebiteľa ako slabšej zmluvnej strany v členských štátoch.¹⁶⁷ Všeobecne možno povedať, že pravdu má tak Lurger, ako aj Della Negra, keďže ochrana spotrebiteľa sa dotýka zlepšenia fungovania úrovne vnútorného trhu, a zároveň aj zlepšuje ochranu spotrebiteľa v jednotlivých štátoch.

Právne normy na ochranu spotrebiteľa nemožno považovať za slúžiace výlučne záujmom jednotlivcov, ale aj spoločnosti ako takej, a to vrátane podnikateľov. Jednak ako ďalej uvádza Mészáros, reálna právna ochrana podporuje spotrebiteľa v spotrebe, a teda slúži aj záujmom podnikateľov.¹⁶⁸ Tiež však pôsobí preventívne a ozdravuje trh od nepoctivých podnikateľov, a tým umožňuje lepšie podnikat' poctivým podnikateľom. Prostredníctvom ochrany slabšej strany právo zohľadňuje sociálne a ekonomické rozdiely spoločnosti, v ktorej sa aplikuje.

Janoušek uvádza, že v rámci vývoja ochrany spotrebiteľa možno badať tri základné vývojové modely, a to liberálny, informačný a ochranný (sociálny). Liberálny model vychádza z myšlienky, že zmluva a hospodárska súťaž dokážu zaistiť zodpovedajúcu ochranu spotrebiteľom. Prax však ukázala, že táto premisa neplatí (napr. neprijateľne vysoké úroky v spotrebiteľských zmluvách). Podľa informačného modelu je spotrebiteľ schopný konať v právnych vzťahoch ekonomicky racionálne, no jeho záujmy

¹⁶⁵ DELLA NEGRA, F. Does „European Regulatory Contract Law“ Enhance Citizens' Rights? An Analysis of Consumer and Services Law from Theory to Practice. *Opinio Juris in Comparatione*, 2015, roč. I, č. I, s. 30.

¹⁶⁶ JANČO, JURČOVÁ, NOVOŤNÁ, op. cit., 2012, s. 175–176.

¹⁶⁷ LURGER. In: HARTKAMP, op. cit., 2011, s. 274.

¹⁶⁸ MÉSZÁROS, P. *Ochrana slabšej strany v súkromnom práve*. 2014, s. 9. Dizertačná práca. Trnavská univerzita, Právnická fakulta.

sú zohľadnené vtedy, keď má dostatok informácií, aby vstúpil do daného právneho vzťahu (princíp transparentnosti zmluvného vzťahu). Napokon ochranný (sociálny) model nahliada na spotrebiteľa ako na podriadeného, a preto mu treba poskytnúť nielen potrebné informácie, ale tiež umožniť súdnu korekciu obsahu zmluvy.¹⁶⁹ V zmysle definície týchto modelov možno povedať, že právo EÚ vychádza zo sociálneho modelu.¹⁷⁰

3.2.2 Roztrieštenosť spotrebiteľského *acquis* a jeho budúcnosť

Problémom spotrebiteľského *acquis* je jeho fragmentácia,¹⁷¹ napriek tomu, že európsky trend je opačný ako trend v USA, kde sa ochrana spotrebiteľa presúva z federálnej úrovne na úroveň jednotlivých štátov USA.¹⁷²

Roztrieštenosť *consumer acquis* ovplyvňuje právny základ kompetencie EÚ na prijatie právnych noriem v oblasti ochrany spotrebiteľa, konkrétne ide o čl. 114 Zmluvy o fungovaní EÚ, ktorého použitie je obmedzené cieľom vytvorenia vnútorného trhu, resp. zabezpečenia jeho fungovania. Európsky zákonodarca musí vzhľadom na čl. 114 Zmluvy o fungovaní EÚ pri tvorbe právnych noriem v oblasti spotrebiteľa brať na zreteľ cieľ v podobe posilnenia vnútorného trhu. Bolo by však chybou chápať normy z oblasti ochrany spotrebiteľa iba ako prostriedok vnútorného trhu, keďže súkromné právo vo všeobecnosti determinuje základné pravidlá sociálnej spravodlivosti v trhovom poriadku.¹⁷³

Ďalej k roztrieštenosti prispieva zásada subsidiarity, ktorú je EÚ pri svojej činnosti povinná dodržiavať, ako aj často využívaná minimálna

¹⁶⁹ JANOUŠEK, M. Člen spolku jako spotřebitel? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, roč. 23, č. 3, s. 225–226.

¹⁷⁰ Napokon Súdny dvor EÚ sa už v rozsudku *Defrenne II* vyjadril, že činnosť vtedajšieho Spoločenstva „sa neobmedzuje len na hospodársku úniu, ale ako to zdôrazňuje preambula Zmluvy, má zároveň spoločnou činnosťou zaisťiť sociálny pokrok a smerovať k stálemu zlepšovaniu životných a pracovných podmienok európskych národov.“ Bod 10 rozsudku Súdneho dvora EÚ z 8. apríla 1976 vovči *Defrenne II* (43/75).

¹⁷¹ Z domácej literatúry pozri RYCHNAVSKÝ, P. Spotrebiteľské právo a Nariadenie o spoločnom európskom kúpnom práve. *Justičná revue*, 2014, roč. 66, č. 3, s. 411–423.

¹⁷² ANTONIOLLI, op. cit., 2006, s. 877. V prostredí USA bol v roku 1919 na federálnej úrovni prijatý tzv. *Federal Trade Commission Act* a najmä približne od 60-tych rokov 20-teho storočia jednotlivé štáty USA prijímali vlastné zákony na ochranu spotrebiteľa.

¹⁷³ STUDY GROUP ON SOCIAL JUSTICE IN EUROPEAN PRIVATE LAW. Social Justice in European Contract Law: a Manifesto. *European Law Journal*, 2004, roč. 10, č. 6, s. 673.

harmonizácia. Na druhej strane maximálna harmonizácia môže byť problémom pre niektoré členské krajiny EÚ a v konečnom dôsledku spomaliť zvyšovanie úrovne spotrebiteľskej ochrany v jednotlivých krajinách.

Roztrieštenosť priamo ilustruje porovnanie medzi pôvodnými cieľmi pri revízii spotrebiteľského *acquis* prostredníctvom zosystematizovania ôsmich spotrebiteľských smerníc do jednej a výslednou podobou prijatej smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ o právach spotrebiteľov (ďalej aj ako „smernica o právach spotrebiteľov“), ktorá nahradila len dve smernice, a to smernicu Rady 85/577/EHS na ochranu spotrebiteľa pri zmluvách uzatváraných mimo prevádzkových priestorov a smernicu Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES o ochrane spotrebiteľa vzhľadom na zmluvy na diaľku. Navyše, práce na revízii predmetných smerníc prebiehali izolovane od prác na Spoločnom referenčnom rámci. To potvrdzuje aj Jurčová, ktorá kritizuje nekoncepčnosť a nesystematiku medzi zámermi a konečným obsahom novej smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ o právach spotrebiteľov.¹⁷⁴ Z tohto pohľadu bolo prijatie smernice o právach spotrebiteľov sklamaním a nevyriešilo nekoherentnosť problematiky ochrany spotrebiteľa. Aj Twigg-Flesner vyjadril prekvapenie, že už návrh smernice o právach spotrebiteľov z roku 2008¹⁷⁵ dostatočne nezohľadnil ustanovenia Návrhu spoločného referenčného rámca (ako ani ustanovenia *Acquis princíпов*), čo vyvoláva otázku, či budú Návrh spoločného referenčného rámca a *Acquis princíпов* v blízkej budúcnosti v nejakej forme aplikovateľné.¹⁷⁶

¹⁷⁴ JURČOVÁ, M. Smernica o právach spotrebiteľov alebo veľa kriku pre nič? In: JURČOVÁ, M. a M. NOVOTNÁ. (eds.). *Súkromné právo v európskej perspektíve*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2011, s. 69–81.

¹⁷⁵ KOM (2008) 614.

¹⁷⁶ TWIGG-FLESNER, CH. The „Acquis“ Principles: an Insider’s Critical Reflections on the Drafting Process. In: ANDENAS, M. a C. BAASCH ANDERSEN. (eds.). *Theory and Practice of Harmonisation*. Cheltenham: Elgar, 2011, s. 474–495.

Ak je cieľom koherentnosť spotrebiteľského práva a všeobecného zmluvného práva,¹⁷⁷ musíme vychádzať z predpokladu, že koherentnosť nedosiahneme transkripciou existujúcich noriem na ochranu spotrebiteľa, ale hĺbkovou syntézou poznatkov, pričom výsledok tohto procesu bude založený na určitých právnych princípoch vyvierajúcich zo základných hodnôt. Podľa Lurger systematizácia a integrácia spotrebiteľského práva musí začať v rovine princípov, pričom kritizuje aj Návrh spoločného referenčného rámca, keďže podľa nej nepriniesol zlepšenie a systematizáciu, ale len porovnanie a kompiláciu.¹⁷⁸ Hesselink vyjadruje presvedčenie, že európske spotrebiteľské zmluvné právo bude zjednotené v rámci dvoch častí, jednej všeobecnej s pravidlami, ktoré sa budú vzťahovať na všetky spotrebiteľské zmluvy (napr. informačné povinnosti), a druhej osobitnej s reguláciou rôznych špecifických typov spotrebiteľských zmlúv (napr. kúpa, zájazdy a pod.).¹⁷⁹

Z hlavných hmotnoprávných oblastí neobmedzujúcich sa na určitý typ zmluvy, v ktorých spotrebiteľské *acquis* prináša nové normy, možno uviesť:

- informačné povinnosti silnejšej strany,
- právo slabšej strany odstúpiť od zmluvy a rozsah tohto práva,
- zákaz nekalých zmluvných ustanovení, resp. nekalých obchodných praktík,
- prostriedky nápravy pre nesplnenie,
- formálne požiadavky zmlúv.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Pre porovnanie noriem všeobecného predpisu súkromného práva a noriem ochrany spotrebiteľa možno uviesť tvrdenie Micklitz, ktorý uvádza, že BGB je ako „*ťažký tanker, ktorý je spôsobilý meniť smer len v obmedzenom rozsahu a potrebuje čas na každú zmenu smeru*“ na rozdiel od noriem na ochranu spotrebiteľa, ktoré sa zdajú byť skôr ako „*plachetnice, ktoré môžu ľahko a rýchlo meniť smer, ale zároveň sú vystavené vetru a počasiu – rozumej politickým prúdom – v oveľa vyššej miere*“. MICKLITZ, H. W. Potrebujú spotrebiteľia a obchodníci novú architektúru spotrebiteľského práva? Podnet na zamyslenie (preklad M. Jurčová). *Právny obzor*, 2015, roč. 98, č. 3, s. 285.

¹⁷⁸ LURGER. In: HARTKAMP, op. cit., 2011, s. 291.

¹⁷⁹ HESSELINK, M. W. Towards a Sharp Distinction between B2B and B2C? On Consumer, Commercial and General Contract Law after the Consumer Rights Directive. *European Review of Private Law*, 2010, roč. 18, č. 1, s. 101.

¹⁸⁰ K tomu pozri LURGER. In: HARTKAMP, op. cit., 2011, s. 279. Prípadne aj HESSELINK, M. W. Private Law, Regulation and Justice. *Postnational Rulemaking Working Paper No. 2016-04* [online]. 2016 [cit. 14. 7. 2017].

Práve tieto oblasti by mali byť súčasťou základných predpisov súkromného práva členských štátov a európsky zákonodarca by sa mal na ne zamerať pri ďalšej legislatívnej činnosti v oblasti ochrany spotrebiteľa a jeho systematizácie a vyššej miery koherentnosti. No v krátkodobom, ako aj strednodobom horizonte s najväčšou pravdepodobnosťou nemožno očakávať pozitívny vývoj v tomto smere, keďže v ostatnom čase Európska komisia predstavila návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o určitých aspektoch týkajúcich sa zmlúv o dodávaní digitálneho obsahu („*Digital Content Directive*“),¹⁸¹ ako aj návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o určitých aspektoch týkajúcich sa zmlúv o online a iných predajoch tovaru na diaľku („*Online Sales Directive*“).¹⁸² Prvá zo spomenutých smerníc by sa mala vzťahovať na spotrebiteľské zmluvy, ktorých predmetom je dodanie digitálneho obsahu za protiplnenie, a mala by upravovať otázky súladu so zmluvy a prostriedky nápravy pre nesplnenie. Druhá zo spomenutých smerníc sa má vzťahovať na spotrebiteľské kúpne zmluvy uzavreté na diaľku a upravovať otázky súladu so zmluvou a prostriedky nápravy pre nesplnenie, pričom má zmeniť smernicu Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES o určitých aspektoch predaja spotrebného tovaru a záruk na spotrebný tovar.¹⁸³ Ak by tieto smernice boli prijaté, zo systematického hľadiska by sa problematika ochrany spotrebiteľa na úrovni EÚ ešte viac roztrieštila.

3.2.3 Pojem spotrebiteľ

Právo EÚ zaraďuje pod pojem spotrebiteľ len fyzickú osobu.¹⁸⁴ V tomto smere treba poukázať aj na rozsudok Súdneho dvora EÚ, v ktorom nájdeme, že pojem spotrebiteľ v zmysle smernice o nekalých podmienkach v spotrebi-

¹⁸¹ COM (2015) 634 final.

¹⁸² COM (2015) 635 final.

¹⁸³ Bližšie k tomu pozri JURČOVÁ, M., M. NOVOTNÁ, Z. ADAMOVIČ a R. DOBROVODSKÝ. Kúpne zmluvy uzatvárané on-line a kúpa digitálneho obsahu – úvahy o novej regulácii. *Právny obzor*, 2017, roč. 100, č. 2, s. 143–161.

¹⁸⁴ Pozri napríklad čl. 2 písm. b) smernice o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách alebo čl. 2 písm. a) smernice o nekalých obchodných praktikách. Výnimkou je smernica Rady 90/314/EEC o balíku cestovných, dovolenkových a výletných služieb; táto smernica sa zrušuje s účinnosťou od 1. júla 2018, a to smernicou Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2302 o balíkoch cestovných služieb a spojených cestovných službách, v ktorej je už uvádzaný pojem „cestujúci“, ktorý tiež zahŕňa aj podnikateľov (pozri recitál 7 smernice 2015/2302). Takisto spotrebiteľa ako výlučne fyzickú osobu vymedzuje čl. I. – 1:105 ods. 1 DCFR.

teľských zmluvách sa vzťahuje iba na fyzickú osobu.¹⁸⁵ V predmetnej veci pred Súdny dvorom EÚ sa národný súd pýtal, či je možné považovať za spotrebiteľa právnickú osobu, ktorá nadobúda tovar alebo prijíma službu výlučne pre svojich zamestnancov, pričom táto transakcia vôbec nesúvisí s jeho bežnou podnikateľskou činnosťou (konkrétne tu išlo o nákup automatických nápojových automatov pre potreby zamestnancov firiem).

Ďalej Súdny dvor EÚ, podľa nášho názoru, správne uviedol, že za spotrebiteľa nemožno považovať osobu, ktorá ešte nezačala vykonávať svoju podnikateľskú činnosť, ale uskutočňuje právne úkony, ktoré smerujú k začatiu podnikateľskej činnosti.¹⁸⁶

V aplikačnej praxi sa vyskytol problém v súvislosti s tým, či možno spotrebiteľskú ochranu vziať aj na prípady zmlúv, ktoré sú uzavierané čiastočne na podnikateľský a čiastočne na nepodnikateľský účel. V súvislosti s výkladom Bruselského dohovoru¹⁸⁷ riešil Súdny dvor EÚ prípad, keď rakúsky poľnohospodár kúpil zo stavebnín škridle na strechu svojej farmy, kde súčasne aj so svojou rodinou býval. Súdny dvor EÚ uviedol, že takáto osoba nemá právo dovoľávať sa výhod súdnej právomoci pri spotrebiteľských zmluvách okrem prípadu, ak „*podnikateľský účel je do takej miery okrajový, že má v celkovom kontexte predmetného plnenia len zanedbateľný význam, pričom skutočnosť, že prevažuje nepodnikateľský aspekt, nie je v tomto ohľade významná*“. Zároveň tiež uviedol, že treba brať na zreteľ dobromyseľnosť podnikateľa, keďže spotrebiteľský charakter zmluvy nebude daný, ak sa osoba, ktorá sa dovoľáva postavenia spotrebiteľa, správa tak, že u druhej zmluvnej strany mohla oprávnené vzbudiť dojem, že koná na podnikateľské účely.¹⁸⁸

Hoci tu treba tiež spomenúť recitál 18 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/11/EÚ o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov, podľa ktorého platí, že pri zmiešaných zmluvách je potrebné zistiť ich spotrebiteľský charakter podľa prevažujúceho účelu konania zmluvných strán.¹⁸⁹

¹⁸⁵ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 22. novembra 2001v spojených veciach *Cape a Idealservice MN RE* (C-541/99 a C-542/99).

¹⁸⁶ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 3. júla 1997 vo veci *Benincasa proti Dentalkit* (C-269/95).

¹⁸⁷ Bruselský dohovor z 27. septembra 1968 o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach v znení prístupových dohovorov o prístupení uzatvorených v rámci postupného rozširovania Európskej únie.

¹⁸⁸ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 20. januára 2005 vo veci *Gruber* (C-464/01).

¹⁸⁹ K tomu pozri aj CSACH, K. Spotrebiteľský spor a spotrebiteľské rozhodcovské konanie. *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 3.

Aplikačná prax priniesla takisto situáciu, keď rodičia zabezpečovali úver poskytnutý obchodnej spoločnosti, ktorej jediným spoločníkom a konateľom bol ich syn, a to záložnou zmluvou k ich nehnuteľnosti, ako aj ručením. Hlavná zmluva bola teda uzavretá medzi dvoma podnikateľmi, no zabezpečovacie prostriedky boli dojednané medzi rodičmi jediného spoločníka a konateľa obchodnej spoločnosti, ktorej bol poskytnutý úver, a obchodnou spoločnosťou poskytujúcou úver. V tejto veci Súdny dvor EÚ poskytol výklad smernice o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách a uviedol, že túto smernicu treba vykladať tak, že sa môže aplikovať aj na „zmluvu o zabezpečení záväzku nehnuteľnosťou alebo zmluvu o ručení uzavretú medzi fyzickou osobou a úverovou inštitúciou s cieľom zabezpečiť splnenie povinností, na ktoré sa zviazala obchodná spoločnosť voči tejto inštitúcii v úverovej zmluve, ak táto fyzická osoba konala s cieľom, ktorý nesúvisí s jej obchodom, podnikaním alebo povoláním, a ke uvedenej spoločnosti nemá žiadny funkčný vzťah.“⁴⁹⁰ Súdny dvor EÚ uviedol, že nie je dôležitý zmluvný typ, ale postavenie zmluvných strán, s čím sa stotožňujeme. Treba však povedať, že pojem spotrebiteľ vykladá Súdny dvor EÚ v spojitosti s tou-ktorou smernicou, keď napríklad z pôsobnosti smernice Rady 87/102/EHS¹⁹¹ vylúčil zmluvu o ručení (išlo tu o možnosť odstúpiť od zmluvy podľa predmetnej smernice aj pre ručiteľa).¹⁹² To však neznamená, že na zmluvu o ručení sa nebude vzťahovať smernica o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách, prípadne iné smernice. Táto skutočnosť nám tiež len dokazuje fragmentáciu spotrebiteľského *acquis*.

V prípade *Costea* advokát zaoberajúci sa najmä obchodným právom (p. Costea) uzavrel s bankou zmluvu o úvere, pričom v nej nebol špecifikovaný účel úveru, a zároveň bol predmetný úver zabezpečený záložným právom k nehnuteľnosti patriacej advokátskej kancelárii p. Costeu, pričom záložnú zmluvu uzavrel p. Costea v mene advokátskej kancelárie. Súdny dvor EÚ v tomto prípade rozhodol, že advokát sa môže pre účely hlavnej zmluvy o úvere považovať v zmysle smernice o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách za spotrebiteľa.¹⁹³ Predmetné rozhodnutie

¹⁹⁰ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 19. novembra 2015 vo veci *Tarcău* (C-74/15).

¹⁹¹ Smernica Rady 87/102/EHS o aproximácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení členských štátov, ktoré sa týkajú spotrebiteľského úveru. Táto smernica bola zrušená smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES o zmluvách o spotrebiteľskom úvere.

¹⁹² Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 23. marca 2000 voveci *Berliner Kindl Brauerei* (C-208/98).

¹⁹³ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 3. septembra 2015 vo veci *Costea* (C-110/14).

sa nám môže zdať prekvapivé, keďže p. Costea sa ako „obchodný“ advokát určite v úverových zmluvách bánk orientoval. No netreba zabúdať na to, že pravdepodobne nemal možnosť ovplyvniť obsah zmluvy. Ak by Súdny dvor EÚ v tomto prípade rozhodol opačne, došlo by k subjektívnemu nahliadaniu na spotrebiteľa, a teda k diskriminácii vzdelaných spotrebiteľov. Navyše, aj vzdelaný spotrebiteľ koná často intuitívne a nie racionálne z dôvodu, že nemá dostatok času a prostriedkov, aby uskutočnil racionálny rozhodovací proces.¹⁹⁴ Na tomto mieste je vhodné spomenúť, že právo EÚ vychádza z charakteristiky priemerného spotrebiteľa, ktorý je v rozumnej miere dobre informovaný, vnímavý a obozretný so zohľadnením sociálnych, kultúrnych a jazykových faktorov.¹⁹⁵

Ako však uvádza Jurčová v súvislosti s rozoberaným rozhodnutím *Costea*, pravdepodobne nemožno očakávať, že by vyjednávacía sila advokáta bola iná v prípade, ak by bol úver poskytnutý na podnikateľskú činnosť, pričom sa prikláňa k záveru o rozšírení kontrolu obsahu spotrebiteľských zmlúv pri štandardných nekalých zmluvných podmienkach aj na zmluvy medzi podnikateľmi.¹⁹⁶ Európska únia (hoci zatiaľ v nelegislatívnej rovine) vyjadruje pozornosť aj ochrane iných subjektov ako spotrebiteľov, a to najmä malým a stredným podnikateľom (tzv. *SME*). V konečnom dôsledku k tejto ochrane smeruje aj v Zelenej knihe o nekalých obchodných praktikách medzi podnikmi z roku 2013.¹⁹⁷ Hesselink tvrdí, že neexistuje žiadny argument, ktorý by odôvodňoval ochranu spotrebiteľa, a súčasne neodôvodňoval ochranu malých podnikateľov. Na argument, že v prípade rozšírenia spot-

¹⁹⁴ S intuitívnosťou spotrebiteľa (vrátane vzdelaného) sa stotožňuje tiež Bejček. Pozri BEJČEK, J. Nekalé obchodní praktiky mezi podnikateli a smluvní svoboda. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, roč. 23, č. 1, s. 4.

¹⁹⁵ Bod 18 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu; bod 32 rozsudku Súdneho dvora EÚ zo 7. septembra 2016 vo veci *Deroo Blanquart* (C-310/15). V zmysle bodu 56 rozsudku Súdneho dvora EÚ z 10. septembra 2014 vo veci *Kušionová* (C-34/13) ani dodržanie zásady efektivity (t. j. vnútroštátne pravidlá nesmú prakticky znemožniť alebo nadmerne sťažiť výkon práv, ktoré priznáva právo Únie) nemôže v plnej miere nahradiť úplnú nečinnosť dotknutého spotrebiteľa. Pozri aj bod 68 rozsudku Súdneho dvora EÚ z 21. decembra 2016, v spojených veciach *Gutiérrez Naranjo* (C-154/15, C-307/15 a C-308/15).

¹⁹⁶ JURČOVÁ, M. Variácie na tému subjektu spotrebiteľa ako činiteľa zásahov do obsahu súkromnoprávnej zmluvy. In: Kol. autorov. *Prenos poznatkov do justičnej praxe: Zásady súdov do súkromnoprávných úkonov*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2015, s. 213.

¹⁹⁷ Zelená kniha o nekalých obchodných praktikách medzi podnikmi v Európe v rámci potravinového a nepotravinového dodávateľského reťazca. KOM (2013) 37.

rebitel'skej ochrany na ďalšie slabšie subjekty by sa znížila úroveň ochrany spotrebiteľa, reaguje, že tu ide o tradičný ľavicový odpor voči podnikateľom (napriek tomu, že aj oni môžu byť slabší a zraniteľní) a tento argument nezodpovedá spravodlivosti.¹⁹⁸ Takisto Bejček pripúšťa, že aj vo vzťahoch B2B sa možno stretnúť s rozdielmi vo vyjednávacíj sile (najmä rozdiel v ekonomickej moci, obmedzená racionalita, informačná asymetria).¹⁹⁹ No súhlasíme s ním, pokiaľ ide o to, že plošná osobitná úprava ochrany slabšej strany vo vzťahoch B2B nie je v súčasnosti na mieste, a to minimálne dosiaľ sa neutiši rozbúrené more menom *spotrebiteľské acquis*.

3.2.4 Nekalé podmienky a nekalé obchodné praktiky

V zmysle čl. 3 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (v texte aj ako „smernica o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách“) sa zmluvná podmienka považuje za nekalú, ak je v rozpore s požiadavkou dobrej viery, a zároveň spôsobuje značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán v neprospech spotrebiteľa.²⁰⁰ Zo znenia ustanovenia smernice je zřejmé, že dobrá viera sa tu myslí v objektívnom význame (možno hovoriť aj o dobrej viere a poctivom konaní). Ako vyplýva z recitálu smernice, požiadavka dobrej viery je splnená, ak dodávateľ zaobchádza s druhou stranou čestne, rovnocenne a oprávnené záujmy druhej strany sú brané do úvahy. Vzhľadom na pôsobnosť smernice o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa povinnosť konať v dobrej viere vzťahuje na podnikateľa, nie na spotrebiteľa, a zároveň sa predmetná povinnosť vzťahuje k obsahu zmluvy.

Vo veci *Mohamed Aziz* sa Súdny dvor EÚ vyjadril k pojmu dobrej viery uvedenej v čl. 3 ods. 1 smernice o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách, a to tak, že „treba preveriť, či predajca alebo dodávateľ, ktorý zaobchádza so spotrebiteľom čestne a rovnocenne, mohol rozumné očakávať, že by tento spotrebiteľ

¹⁹⁸ HESSELINK, op. cit., 2010, s. 100.

¹⁹⁹ BEJČEK, op. cit., 2015, s. 4.

²⁰⁰ Podľa čl. 6 ods. 1 smernice členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva neboli záväzné pre spotrebiteľa, pričom Súdny dvor EÚ judikoval, že dané ustanovenie treba chápať tak, že ide o normu rovnocennú s vnútroštátnymi právnymi predpismi, ktoré majú v rámci vnútroštátneho právneho poriadku povahu noriem verejného poriadku. Pozri body 53 a 54 rozsudku Súdneho dvora EÚ z 21. decembra 2016 v spojených veciach *Gutiérrez Naranjo* (C-154/15, C-307/15 a C-308/15).

*súblasil s dotknutou podmienkou po individuálnom dojednaní.*²⁰¹ Uvedené svedčí o pomerne extenzívnom poňatí princípu dobrej viery v objektívnom zmysle, ktorá sa uplatňuje v práve EÚ pri spotrebiteľských zmluvách. V zmysle judikatúry Súdneho dvora EÚ zmluvné podmienky v spotrebiteľských zmluvách musia spĺňať požiadavky dobrej viery, rovnosti a transparentnosti.²⁰²

V oblasti nekalosti zmluvných podmienok je bohatá judikatúra Súdneho dvora EÚ. Vo viacerých rozhodnutiach Súdny dvor EÚ judikoval, že vnútroštátne súdy sú povinné prihliadať na nekalé zmluvné podmienky aj bez toho, aby sa ich spotrebiteľ dovolával.²⁰³ Dokonca aj v rámci výkonu rozhodnutia Súdny dvor EÚ pripúšťa *ex offico* prieskum nekalých zmluvných podmienok v spotrebiteľských zmluvách.²⁰⁴

Čo sa týka prieskumu hlavného predmetu zmluvy a primeranosti ceny, v tejto časti zmluvy nie je dôvod pripustiť kontrolu súdov z hľadiska jej nekalosti, pretože pre spotrebiteľa je dôležitá najmä cena, pričom na jej výšku si dáva pozor. Navyše, ak by kontrola súdov v tejto časti bola daná, zasahovalo by sa do trhového mechanizmu tvorby cien. Vychádza sa zo skutočnosti, že neexistuje nijaký sadzobník alebo právne kritérium na určenie rámca pre takéto preskúmanie.²⁰⁵ Problematickým je však vymedzenie hlavného predmetu zmluvy a ceny v tom zmysle, či sa vzťahujú na platby doplnkového charakteru zo strany spotrebiteľa, alebo len na platbu, ktorá definuje samotnú podstatu zmluvného vzťahu (hlavné plnenie). Prípád pred Súdny dvor EÚ vo veci *Matei* sa týkal možnosti posudzovania nekalosti výhrady jednostrannej zmeny zmluvy rumunskou bankou v časti úrokovej sadzby v prípadoch, keď dôjde k významným zmenám na trhu a možnosti účtovania poplatku za riziko, neskôr premenovaného na poplatok za správu úveru.²⁰⁶ Európska

²⁰¹ Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 14. marca 2013 vo veci *Mohamed Aziz* (C-415/11).

²⁰² Pozri rozsudok Súdneho dvora EÚ z 28. júla 2016 vo veci *Verein für Konsumenteninformation proti Amazon* (C-191/15).

²⁰³ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 21. februára 2013 vo veci *Banif Plus Bank* (C-472/11); rozsudok Súdneho dvora EÚ z 14. júna 2012 vo veci *Banco Español de Crédito* (C-618/10); rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 4. júna 2009 vo veci *Pannon GSM* (C-243/08); rozsudok Súdneho dvora EÚ z 27. júna 2000 v spojených veciach *Océano Grupo Editorial a Salvat Editores* (C-240/98 až C-244/98) a ďalšie.

²⁰⁴ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 6. októbra 2009 vo veci *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08).

²⁰⁵ Bod 55 rozsudku Súdneho dvora EÚ z 30. apríla 2014 vo veci *Árpád Kásler* (C-26/13).

²⁰⁶ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 26. februára 2015 vo veci *Matei* (C-143/13).

súdna autorita uviedla, že pojmy „*hlavný predmet*“ a „*cena*“ v zmysle smernice o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách nemôžu byť určené pojmom „*celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom*“ v zmysle smernice o zmluvách o spotrebiteľskom úvere.²⁰⁷ Kým celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom sú definované široko a sú súčasťou transparentnosti, ktorú požaduje smernica o zmluvách o spotrebiteľskom úvere, hlavný predmet v zmysle smernice o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách treba vykladať reštriktívne, keďže ide o výnimku z vecného prieskumu nekalých podmienok. Súdny dvor judikoval, že pojmu hlavný predmet zmluvy zodpovedajú podmienky, ktoré upravujú základné plnenia zmluvy a ktoré ju ako také charakterizujú. Pritom ostáva na vnútroštátnom súde, „*aby vzhľadom na povahu, všeobecnú štruktúru a ustanovenia zmluvy o úvere, ako aj jej právne a skutkové súvislosti posúdil, či dotknutá podmienka predstavuje podstatný prvok plnenia dlžníka spočívajúceho vo vrátení sumy poskytnutej veriteľom.*“²⁰⁸ Navyše, z rozsudku *Invitel* vyplýva, že výnimka z prieskumu nekalosti, čo sa týka hlavného predmetu zmluvy, sa neuplatní na podmienku upravujúcu spôsob zmeny nákladov v prípade služby poskytovanej spotrebiteľovi.²⁰⁹

Tak, či onak, požiadavka transparentnosti sa však vzťahuje aj na hlavný predmet zmluvy a primeranosť ceny.²¹⁰ Na všetky zmluvné ustanovenia sa vzťahuje súdny prieskum z hľadiska ich transparentnosti, a teda všetky zmluvné ustanovenia v zmysle smernice o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách musia byť transparentné, vrátane tých, na ktoré sa nevzťahuje prieskum nekalosti.

K elementárnym oblastiam ochrany spotrebiteľa bez viazanosti na určitý zmluvný typ patria aj nekalé obchodné podmienky. V tomto smere je relevantnou smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES o nekalých obchodných praktikách, ktorá v čl. 5 definuje nekalé obchodné praktiky,

²⁰⁷ V zmysle čl. 3 písm. g) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES o zmluvách o spotrebiteľskom úvere: „*celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom sú všetky náklady vrátane úrokov, provízií, daní a poplatkov akéhokoľvek druhu, ktoré musí spotrebiteľ zaplatiť v súvislosti so zmluvou o úvere a ktoré sú veriteľovi známe, okrem notárskych poplatkov; zahrnuté sú aj náklady na doplnkové služby súvisiace so zmluvou o úvere, a to najmä poisťné, ak spotrebiteľ musí navyše uzavrieť zmluvu o poskytnutí služieb, aby získal úver alebo aby ho získal za ponúkaných podmienok.*“ Z celkových nákladov spojených s úverom vychádza výpočet ročnej miery percentuálnych nákladov.

²⁰⁸ Bod 54 rozsudku vo veci *Matei*. Pozri aj rozsudok Súdneho dvora EÚ z 23. apríla 2015 vo veci *Van Hove* (C-96/14).

²⁰⁹ Bod 23 rozsudku Súdneho dvora EÚ z 26. apríla 2012 vo veci *Invitel* (C-472/10).

²¹⁰ Čl. 4 ods. 2 smernice o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách.

pričom jednou z charakteristík nekalosti praktiky je jej rozpor s odbornou starostlivosťou podnikateľa, pričom čl. 2 písm. h) smernice definuje odbornú starostlivosť,²¹¹ zjednodušene povedané, ako princíp dobrej viery v oblasti príslušnej podnikateľskej činnosti podnikateľa. Ako uviedol Súdny dvor EÚ, pri konaní obchodníka treba skúmať, či „došlo ke prípadnému porušeniu čestnej obchodnej praxe alebo všeobecnej zásady dobrej viery uplatňujúcej sa v oblasti jeho činnosti.“²¹² Obchodná praktika je nekalá, ak zároveň podstatne narušuje alebo je spôsobilá podstatne narušiť ekonomické správanie priemerného spotrebiteľa vo vzťahu k produktu, ku ktorému sa dostane alebo ktorému je adresovaná, alebo priemerného člena skupiny, ak je obchodná praktika orientovaná na určitú skupinu spotrebiteľov. Nekalé obchodné praktiky sa viažu najmä na okolnosti súvisiace s uzavretím spotrebiteľskej zmluvy.

3.2.5 Spotrebiteľské zmluvy uzavreté na diaľku, resp. mimo prevádzkových priestorov

Ako sme uviedli skôr, smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ o právach spotrebiteľov namiesto ôsmich plánovaných smerníc nahradila len dve smernice, a to smernicu Rady 85/577/EHS na ochranu spotrebiteľa pri zmluvách uzatváraných mimo prevádzkových priestorov a smernicu Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES o ochrane spotrebiteľa vzhľadom na zmluvy na diaľku. Napriek jej široko uvedenému názvu upravuje len čiastkové otázky súvisiace s ochranou spotrebiteľa, a to najmä informačné povinnosti dodávateľov v prípade iných spotrebiteľských zmlúv, ako sú zmluvy uzavreté na diaľku alebo zmluvy uzavreté mimo prevádzkových priestorov (čl. 5 smernice); informačné povinnosti dodávateľov v prípade zmlúv uzavretých na diaľku alebo mimo prevádzkových priestorov (čl. 6 smernice); formálne požiadavky na zmluvy uzavreté na diaľku alebo mimo prevádzkových priestorov (čl. 7 a 8 smernice) a napokon, v aplikačnej praxi najväčším významom smernice je právo na odstúpenie od zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov a na diaľku (čl. 9 až 16 smernice). Smernica je v zmysle jej čl. 4 založená na maximálnej harmonizácii.

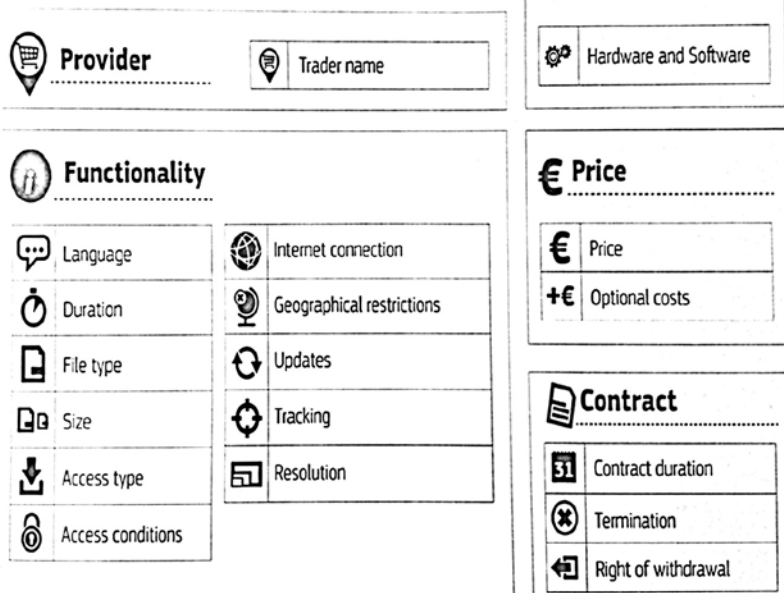
²¹¹ V zmysle čl. 2 písm. h) smernice odbornou starostlivosťou je „úroveň špeciálnej schopnosti a starostlivosti, ktorú možno rozumne očakávať od obchodníka pri jeho konaní voči spotrebiteľom, zodpovedajúca čestnej obchodnej praxi a/alebo všeobecnej zásade dobrej viery uplatňujúcej sa v oblasti obchodníckej činnosti.“

²¹² Bod 34 rozsudku Súdneho dvora EÚ zo 7. septembra 2016 vo veci *Deroo Blanquart* (C-310/15).

Pokiaľ ide o informačné povinnosti podnikateľov, tie úzko súvisia s uplatnením princípu transparentnosti z dôvodu, že predzmluvné informácie majú slúžiť spotrebiteľom v tom zmysle, aby sa zorientovali v ponuke podnikateľa, porovnali ju s inými ponukami podnikateľov a vybrali si tú najlepšiu. Oblasť predzmluvných informácií pomáha aj k zvýšeniu súťaživosti medzi podnikateľmi. Netransparentní podnikatelia by mali byť takýmto spôsobom zatlačení do úzadia, čo však nie vždy platí, keďže informácie, ktoré sú povinní podnikatelia poskytnúť, často zahŕňajú spotrebiteľov, ktorí sa napokon s nimi aj tak skutočne neoboznámia. Preto je do budúcnosti úlohou európskeho zákonodarcu upraviť pravidlá poskytovania informácií slabšej strane tak, aby ich poskytnutie bolo efektívne. V tomto smere stojí za zmienku uvažovať o zavedení prehľadných grafických formulárov, v ktorých by sa mohol spotrebiteľ ľahko orientovať a zistiť všetky podstatné informácie o právnom vzťahu, do ktorého vstúpil s podnikateľom.

Obrázok: Príklad grafického formulára

A set of icons to illustrate the relevant information categories

Čo sa týka práva na odstúpenie od zmluvy, to v istej miere koliduje s princípom *pacta sunt servanda*, a ak je upravené príliš extenzívne, slabšia strana môže toto právo zneužiť na úkor silnejšej strany.²¹³ Cieľom európskeho zákonodarcu je dosiahnutie reálnej možnosti odstúpenia od zmluvy, nielen formálnej.²¹⁴ Smernica o právach spotrebiteľov poskytuje spotrebiteľom možnosť odstúpiť od zmluvy v lehote štrnásť dní od uzavretia zmluvy bez uvedenia dôvodu (tzv. *cooling-off period*). Právo odstúpiť od zmluvy je dané z dôvodu, že spotrebiteľ nemôže pred uzavretím zmluvy tovar fyzicky vidieť a skontrolovať ho, resp. sa nemôže uistiť o podstate poskytovanej služby (zmluvy na diaľku) alebo právo na odstúpenie je dané z dôvodu potenciálneho prekvapujúceho prvku, resp. psychologického tlaku (zmluvy uzavreté mimo prevádzkových priestorov predávajúceho).

Pri odstúpení od zmluvy spotrebiteľ znáša iba náklady na vrátenie tovaru.²¹⁵ Súdny dvor EÚ riešil prípad, keď si podnikateľ ponechával paušálny poplatok za odoslanie tovaru, ktorý znášal spotrebiteľ, pričom v prípade odstúpenia od zmluvy si podnikateľ túto sumu ponechal, spotrebiteľ teda znášal nielen náklady na vrátenie tovaru, ale aj náklady na odoslanie tovaru. Súdny dvor EÚ uviedol, že takéto prípady sú v rozpore so smernicou Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES o ochrane spotrebiteľa vzhľadom na zmluvy na diaľku (nahradená súčasťou smernicou o právach spotrebiteľov, ktorá na takéto prípady explicitne pamätá v recitále 46).²¹⁶ Treba tiež uviesť, že spotrebiteľ zodpovedá za zníženie hodnoty tovaru iba v takom prípade, keď s ním zaobchádza iným spôsobom, než aký je potrebný na zistenie charakteru, vlastností a funkčnosti tovaru. Ak však podnikateľ neposkytol

²¹³ Druhý rozmer istého rozporu medzi princípom ochrany spotrebiteľa a princípom *pacta sunt servanda* je, že spotrebiteľská ochrana vyvoláva uvoľnenie, pokiaľ ide o platnosť zmluvy, to znamená, že v prípade spotrebiteľských zmlúv často dochádza k vysloveniu ich neplatnosti súdmi, a to platí najmä v slovenskom právnom prostredí. Takýto stav je však dezinterpretáciou ochrany spotrebiteľa a ide o nadmernú aplikáciu princípu ochrany spotrebiteľa v prípadoch, v ktorých na to nie je dôvod. Treba odmietnuť vyslovenie neplatnosti spotrebiteľskej zmluvy v prípadoch, keď je síce daná neplatnosť určitých zmluvných dojednaní, no zmluva ako taká môže bez nich obstáť a v zásade treba uprednostniť platnosť zmluvy pred jej neplatnosťou.

²¹⁴ Bod 54 rozsudku Súdneho dvora EÚ z 15. apríla 2010 vo veci *Heinrich Heine* (C-511/08).

²¹⁵ Čl. 14 ods. 1 druhá veta smernice o právach spotrebiteľov: „Spotrebiteľ znáša iba priame náklady na vrátenie tovaru s výnimkou prípadov, keď obchodník súhlasil, že ich bude znášať sám alebo keď si obchodník nesplnil povinnosť informovať spotrebiteľa, že tieto náklady znáša spotrebiteľ.“

²¹⁶ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 15. apríla 2010 vo veci *Heinrich Heine* (C-511/08).

informácie o práve na odstúpenie od zmluvy a neposkytol spotrebiteľovi vzorový formulár na odstúpenie v rámci jeho informačných povinností pred uzavretím zmluvy (a teda podľa smernice je lehota na odstúpenie 12 mesiacov a 14 dní), v takom prípade spotrebiteľ v žiadnom prípade nezodpovedá za zníženie hodnoty tovaru počas obdobia jeho užívania spotrebiteľom. Ešte počas účinnosti smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES o ochrane spotrebiteľa vzhľadom na zmluvy na diaľku, ktorú nahradila práve smernica o právach spotrebiteľov, Súdny dvor EÚ vo veci *Messner*²¹⁷ judikoval, že podnikateľ si nemôže nárokovať kompenzačnú náhradu za použitie tovaru nadobudnutého na základe zmluvy uzatvorenej na diaľku v prípade, ak spotrebiteľ uplatní v lehote svoje právo na odstúpenie od zmluvy. No tiež dodal, že právo EÚ nebráni tomu, aby sa spotrebiteľovi uložila povinnosť zaplatiť kompenzačnú náhradu, ak spotrebiteľ použil uvedený tovar spôsobom, ktorý je nezlučiteľný s princípom dobrej viery a poctivého konania alebo s inštitútom bezdôvodného obohatenia.²¹⁸ Takýto výklad zodpovedá obsahu súčasnej smernice o právach spotrebiteľov. Ako sme uviedli, ak podnikateľ poruší svoje informačné povinnosti a neposkytne spotrebiteľovi informáciu o odstúpení od zmluvy spolu s formulárom, lehota na odstúpenie je podľa smernice o právach spotrebiteľov 12 mesiacov a 14 dní, resp. ak poskytne predmetné informácie spotrebiteľovi v rámci tejto lehoty, lehota na odstúpenie od zmluvy uplynie po 14 dňoch odo dňa, keď spotrebiteľ dostane uvedené informácie.²¹⁹ Vychádza sa z toho, že ak spotrebiteľ nevie o existencii práva na odstúpenie, nemôže toto právo uplatniť,²²⁰ preto sa mu poskytuje takáto dlhá lehota. V smernici Rady 85/577/EHS na ochranu spotrebiteľa pri zmluvách uzatváraných mimo prevádzkových priestorov, ktorá bola nahradená smernicou o právach spotrebiteľov, nebol uvedený spomínaný dôsledok neposkyt-

²¹⁷ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 3. septembra 2009 vo veci *Messner* (C-489/07).

²¹⁸ V danom prípade bola uzavretá spotrebiteľská zmluva, ktorej predmetom bol použitý notebook za cenu 278 €. Podnikateľ však pred uzavretím zmluvy neposkytol spotrebiteľovi informácie o odstúpení od zmluvy, pričom po ôsmich mesiacoch došlo k poruche obrazovky. Spotrebiteľ si uplatnil právo na odstúpenie od zmluvy (keďže neboli splnené informačné povinnosti podnikateľa, lehota bola zachovaná), no podnikateľ žiadal uhradiť kompenzačnú námiatku spočívajúcu v obvyklej trhovej cene za prenájom notebooku, ktorú vyčíslil na 316,80 €.

²¹⁹ Čl. 10 smernice o právach spotrebiteľov.

²²⁰ Rozsudok Súdneho dvora EÚ zo 17. decembra 2009 vo veci *Martín* (C-277/08).

nutia informácie o práve na odstúpenie od zmluvy, pričom táto v súčasnosti už neúčinná smernica bola založená na minimálnej harmonizácii. Súdny dvor vo veci *Martín* uviedol, že nie je v rozpore s predmetnou smernicou 85/577/EHS, aby vnútroštátny súd *ex officio* vyhlásil zmluvu patriacu do jej pôsobnosti za neplatnú z dôvodu, že spotrebiteľ nebol upozornený na jeho právo odstúpiť od zmluvy, hoci sa tejto neplatnosti pred príslušnými vnútroštátnymi súdmi nikdy nedovoľoval. Súdny dvor EÚ teda pripustil dôsledok v podobe neplatnosti zmluvy, no v súčasnosti je právny dôsledok výslovne explicitne uvedený v smernici o právach spotrebiteľov (t. j. predĺženie lehoty), a keďže je smernica o právach spotrebiteľov založená na maximálnej harmonizácii, nie je prípustná prísnejšia vnútroštátna úprava.

Treba tiež povedať, že právo na odstúpenie pre spotrebiteľov je namieste tam, kde naň existuje dôvod. Tak napríklad vo veci *easyCar* európska súdna autorita uviedla, že smernica Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES o ochrane spotrebiteľa vzhľadom na zmluvy na diaľku sa nevzťahuje na zmluvy o poskytnutí služieb prenájmu áut, keďže v opačnom prípade by boli podnikatelia poskytujúci takéto služby vystavení neprimeranej nevýhode spojenej s bezplatným a bezdôvodným zrušením predtým objednaných služieb.²²¹ Teda európsky zákonodarca nechráni výlučne záujmy spotrebiteľov, ale prihliada aj na záujmy podnikateľov. Z uvedeného rozhodnutia takisto vychádza aj súčasné znenie smernice o právach spotrebiteľov.²²²

Právo na odstúpenie priznávajú v prípade zmeny zmluvných podmienok aj smernice v oblasti energetiky.²²³ Takisto je právo na odstúpenie aj bez uvedenia dôvodu dané pre spotrebiteľov smernicou o spotrebiteľskom úvere,²²⁴ tiež smernicou o poskytovaní finančných služieb spotrebiteľom na diaľku,²²⁵ ktoré ustanovujú 14-dňové lehoty na odstúpenie. Právo

²²¹ Rozsudok Súdneho dvora EÚ z 10. marca 2005 vo veci *easyCar* (C-336/03), osobitne bod 27.

²²² Pozri čl. 16 písm. l) smernice o právach spotrebiteľov.

²²³ Príloha I bod 1 písm. b) smernice o spoločných pravidlách pre vnútorný trh s elektrinou, resp. príloha I bod 1 písm. b) smernice o spoločných pravidlách pre vnútorný trh so zemným plynom.

²²⁴ Čl. 14 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES o zmluvách o spotrebiteľskom úvere.

²²⁵ Čl. 6 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2002/65/ES o poskytovaní finančných služieb spotrebiteľom na diaľku.

odstúpiť od zmluvy priznáva aj smernica univerzálnej služby, ktorá sa vzťahuje na telekomunikačné služby, a to v prípade oznámenia o navrhovanej zmene zmluvných podmienok.²²⁶

Právo na odstúpenie od zmluvy je prejavom princípu ochrany spotrebiteľa,²²⁷ ale zároveň aj hodnoty slobody, keďže uvedené oprávnenie má za cieľ, aby trvali len tie zmluvné vzťahy, ktoré boli uzavreté skutočne slobodne. Dôležitým faktorom, na ktorý upozorňuje európsky zákonodarca a vyžaduje Súdny dvor EÚ, je, aby právo na odstúpenie od zmluvy bolo pre spotrebiteľov dostupné, aby neexistovali prekážky, ktoré by im bránili v jeho reálnom uplatnení. Vždy je vhodnejšie upraviť možnosť odstúpenia od zmluvy krátko po vzniku zmluvy ako riešiť následne spory súvisiace s platnosťou zmluvy. Teda aj na právo na odstúpenie od zmluvy sa dá nahliadať z toho pohľadu, že smeruje k skutočnému súhlasu s viazanosťou zmluvných dojednaní a skutočnému naplneniu princípu *pacta sunt servanda*. Keďže, ak spotrebiteľ nie je oboznámený a neuvedomuje si dôsledky vstúpenia do zmluvného vzťahu, len ťažko možno očakávať, že ho bude chcieť v plnom rozsahu dodržiavať.

3.3 Europeizace vybraných závazků dle smluvního typu

V rámci této kapitoly bychom mohli poměrně rozsáhle analyzovat jednotlivé závazky a jejich tituly – smlouvy z hlediska ovlivnění těchto smluvních typů evropským právem, resp. právem EU či právem jiných států Evropy. Vzhledem k tomu, že obecně vnímáme zásadní vliv evropského práva, resp. práva EU téměř na všechny smluvní typy, resp. i inomínatní smlouvy, rozhodli jsme se v rámci této kapitoly zohlednit pouze smluvní typy, jejichž ovlivnění považujeme za zásadní či přímo flagrantní. Není proto divu, že se nadále budeme zabývat závazky koupě a prodej, dílo, spotřebitelským úvěrem a zájezdem. Samozřejmě, že do úzkého výběru by bylo možné zařadit i jiné smluvní typy, které jsou bezesporu ovlivněny právem EU či právem jiných států Evropy, nicméně taková analýza by byla nad rámec a možnosti této publikace.

²²⁶ Čl. 20 ods. 4 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2002/22/ES o univerzálnej službe a právach užívateľov týkajúcich sa elektronických komunikačných sietí a služieb (smernica univerzálnej služby).

²²⁷ Z uvedeného stavu európskeho súkromného práva *de lege lata* v zásade vychádza aj Návrh spoločného referenčného rámca (pozri najmä kapitolu 5 knihy 2 DCFR).

3.3.1 Koupě a prodej; dílo

Obecně můžeme lakonicky konstatovat, že největší vliv na právní úpravu regulující kupní smlouvu, resp. i příp. smlouvu o díle²²⁸ má Směrnice 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží (dále „Směrnice 1999/44/ES“), která byla v našem právním řádu transponována do ust. § 2158 a násl. OZ, resp. vztahuje se v souladu s čl. 1 odst. 4 Směrnice 1999/44/ES i na dílo (srov. § 2615 odst. 2 OZ). Stežejní a zásadní ustanovení plynoucí z právní úpravy, která je přímo ovlivněna právem EU, jsou práva kupujícího či objednatele (spotřebitele) v případě uplatnění odpovědnosti za vady (práv z vadného plnění). V takovém případě nabízí právní úprava speciální ochranu kupujícímu či objednateli jakožto spotřebiteli právě na základě transpozice výše uvedené směrnice.

V české právní úpravě vzbuzuje dlouhodobě vášnivě diskuse institut zákonné záruky za jakost, která však *stricto sensu* nepodléhá materií regulované ve směrnici 1999/44/ES, neboť tato směrnice reguluje práva z vadného plnění, avšak musí jít o vady, které existují při předání a převzetí předmětu plnění (konstrukce záruky za jakost je zcela odlišná), tj. mimo evropskou regulaci je institut 24 měsíční zákonné záruky za jakost tak jak ji již v ust. § 620 odst. 1 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník od roku 2003²²⁹ zná české právo (do té doby byla zákonná záruka za jakost pouze 6 měsíců, ale jako specifický institut byla v českém soukromém právu dlouhodobě).

Považujeme poměrně za zajímavou skutečnost, že v rámci diskusí o podpoře přeshraničního obchodu, a to zejména obchodu realizovaného distanční formou (digital contracts) se uvažuje o novelizaci Směrnice 1999/44/ES či přímo jejím nahrazením novou směrnicí. Z posledních počínů EU, které můžeme jmenovat je např. Pozměněný návrh SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o některých aspektech smluv o prodeji zboží, kterou se mění nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004

²²⁸ Čl. 1 odst. 4 Směrnice 1999/44/ES „*Kupními smlouvami se ve smyslu této směrnice rozumí rovněž smlouvy o dodání spotřebního zboží, které je nutno sestavit nebo vytvořit.*“

²²⁹ Srov. zák. č. 136/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES a kterou se zrušuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES [COM(2017) 637 final, 2015/0288 (COD)]²³⁰.

3.3.2 Zájezd

Počet smluvních typů, které jsme mohli jakožto nominátní nelézt v české právní úpravě se zákonem č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, rozrostl o nový smluvní typ „cestovní smlouva“. Důvodová zpráva pak výslovně odkazovala (sněmovní tisk 91/0) na Směrnici Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy (dále jen „směrnice 90/314/EHS“). Historicky šlo o druhou změnu ObčZ 1964 (první byla provedena v rámci velké novely zákonem č. 509/1991 Sb.; transpozice směrnice 1999/44/ES v § 612 a násl., tj. zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě – viz výše), která realizovala transpozici směrnice EU do našeho práva prosazujíc ochranu spotřebitele. Nový občanský zákoník rovněž obsahuje smluvní typ, který vychází z transpozice této směrnice, nicméně došlo ke změně názvu na „smlouva o zájezdu“, kdy závazek nese stejný název jakožto v předcházející právní úpravě „zájezd“.

Směrnice 90/314/EHS nicméně v rámci přezkumu spotřebitelského *acquis* byla s účinností od 1. 7. 2018 nahrazena novou Směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS, a její transpozice ještě nebyla v českém soukromém právu realizována.

Z hlediska ochrany spotřebitele, ale i celého systematického členění a chápání ochrany spotřebitele v kontextu toho, že spotřebitel je výlučně fyzická osoba (člověk)²³¹, se jeví závazek zájezdu zajímavým v tom směru, že smlouva o zájezdu může být sjednána mezi B2C (*business to consumer*;

²³⁰ [Http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017PC0637&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017PC0637&from=EN)

²³¹ ESD/SDEU, C-541 a 542/99, ve věci *Cape and Idealservice MN RE*.

podnikatel a spotřebitel), ale i mezi B2B či B2G (*business to business*, podnikatelé mezi sebou, dále jen „B2B“; *business to government*, podnikatel a stát nebo samosprávná korporace v případě uspokojování veřejných potřeb, dále jen „B2G“). V případě vztahů B2C musí být respektována právní úprava chránící spotřebitele (§ 1810 a násl.), pokud půjde o vztahy B2B či B2G, pak je možné aplikovat např. ustanovení o adhezních smlouvách (§ 1798 a násl.) či *laesio enormis* (§ 1793 a násl.), ale *stricto sensu* se obecná ochrana spotřebitele na taková dílčí práva neaplikuje a nevztahuje. Bude-li uzavřena smlouva o zájezdu ve prospěch třetí osoby (zaměstnavatel koupí svým zaměstnancům zájezd jako odměnu), je třeba považovat ve smyslu čl. 2 odst. 4 směrnice 90/314/EHS za zákazníka jak smluvní stranu, která s pořadatelem kontrakt sjednala, tak i osobu oprávněnou k obdržení plnění, jakmile projeví vůli plnění přijmout. Smlouvou o zájezdu dala za vznik dvou právním vztahům, a to mezi pořadatelem a zákazníkem – kontrahentem, kdy zákazník kontrahent je především zatížen povinností uhradit sjednanou cenu, a dále mezi pořadatelem a zákazníkem – oprávněným, kterému svědčí veškerá práva související s obdržením služby (včetně např. práva na repatriaci), jakmile mu tato práva byla platně postoupena, a tento zákazník – oprávněný má povahu a práva subjektu spotřebitele dle obecné právní úpravy. Nejvyšší správní soud k tomu uvádí: „*Pojem „zákazník“ dle § 852a a násl. občanského zákoníku je nutno ve shodě s patřičnými ustanoveními zákona č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu, a směrnice Rady 90/314/EHS vykládat tak, že zahrnuje rovněž osoby, v jejichž prospěch byla cestovní smlouva uzavřena. Jestliže provozovatel cestovní kanceláře omezuje ve svých všeobecných smluvních podmínkách právo reklamovat porušení závazků vyplývajících z cestovní smlouvy pouze na osoby, které s ním cestovní smlouvu uzavřely, dopouští se porušení § 13 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.*“ (NSS sp. zn. 1 As 46/2010).

3.3.3 Spotřebitelský úvěr²³²

Získávání finančních prostředků formou spotřebitelského úvěrování patří mezi citlivé právní otázky stran vyvážení práv a povinností subjektů těchto

²³² Blíže např. k celé problematice disertační práce JUDr. Iva Šťavíková Řezníčková, Ph.D.: Spotřebitelský úvěr a implementace směrnic na ochranu spotřebitele. Dostupné z: http://is.muni.cz/auth/th/217083/pravf_d/

právních vztahů, a to zejména s ohledem na to, že dochází k významnému zadlužení osob, které spotřebitelský úvěr čerpají. EU proto tuto oblast dlouhodobě regulovala a stále reguluje. Původní Směrnice Rady ze dne 22. prosince 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru byla nahrazena směrnicí novou, a to Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS, která byla v ČR transponována do nového zákona o spotřebitelském úvěru (zák. č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru ve znění pozdějších předpisů).

Nová směrnice dle našeho názoru jednoznačně posiluje právní postavení spotřebitele, tj. spotřebitel má být zavedením nových institutů a povinností více chráněn. Na druhou stranu je nutné upozornit na skutečnost, že nová směrnice byla přijata v režimu úplné harmonizace (čl. 22 odst. 1)²³³, tj. možnost států odchýlit se od harmonizovaných ustanovení směrnice není připuštěna.

České soukromé právo v případě sjednávání spotřebitelského úvěru tak bylo obohaceno o v právní praxi poměrně diskutovanou povinnost poskytovatele úvěru ověřit schopnost spotřebitele splácet úvěr²³⁴. Povinnost můžeme chápat jako jakousi formu „předběžné opatrnosti řádného hospodáře“, neboť poskytovatel úvěru by měl mít zájem na tom, aby si spotřebitel plnil svoje povinnosti řádně a včas, a proto není moudré uzavírat spotřebitelský úvěr s osobou, která dle vstupních dat nebude schopna řádně plnit své povinnosti. Na druhou stranu je zřejmé, že tato povinnost není jen benefitem pro poskytovatele spotřebitelského úvěru, ale i ochranou „lehkovážného spotřebitele“, tj. ochranou před ním samým, resp. jeho lehkovážným rozhodnutím s potenciálně dalekosáhlými důsledky.

²³³ „Pokud tato směrnice obsahuje harmonizovaná ustanovení, nesmějí členské státy ve svém vnitrostátním právu zachovávat ani zavádět ustanovení odchylná od ustanovení této směrnice.“

²³⁴ „Členské státy zajistí, aby před uzavřením úvěrové smlouvy věřitel posoudil úvěruschopnost spotřebitele na základě dostatečných informací získaných případně od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, na základě vyhledávání v příslušné databázi. Členské státy, jejichž právní předpisy vyžadují, aby věřitel posoudil úvěruschopnost spotřebitelů na základě vyhledávání v příslušné databázi, mohou tento požadavek zachovat.“ (čl. 8 odst. 1 Směrnice 2008/48/ES).

Směrnice 2008/48/ES rovněž zpřesnila rozsáhlou předsmlovní informační povinnost týkající se mimo jiné i nákladů na spotřebitelský úvěr. Zásadním kritériem, na základě kterého se spotřebitel rozhoduje stran uzavření či neuzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru, bývá zpravidla úroková sazba, která však v praxi neplnila dostatečně transparentně požadavek obecné ochrany spotřebitele, tj. aby rozhodnutí činil informovaný spotřebitel, resp. aby spotřebitel skutečně „věděl, do čeho jde“. Skutečné náklady na spotřebitelský úvěr totiž obsahovaly vedle úroku, také vedlejší poplatky či jiné povinnosti, které mnohdy spotřebitel nesledoval, a které celkové náklady na spotřebitelský úvěr značně prodražovaly. Směrnice proto upřesnila či zdůraznila funkci institutu „roční procentní sazby nákladů“ (RPSN), která musí odrážet skutečnou „cenu“ za poskytnutí spotřebitelského úvěru. Nejvyšší soud k tomu např. uvádí „RPSN je číslo, které má umožnit spotřebiteli lépe vyhodnotit výhodnost nebo nevýhodnost poskytovaného úvěru, udává procentuální podíl z dlužné částky, který musí spotřebitel zaplatit za období jednoho roku v souvislosti se splátkami, správou a dalšími výdaji spojenými s čerpáním úvěru.“ (NS ze dne 1. dubna 2014, sp. zn. 21 Cdo 3481/2013). Vedou se rovněž mnohé spory ohledně správnosti výpočtu RPSN²³⁵ a Evropská komise zveřejnila na svém webu již v září roku 2009 simulátor v Microsoft Excel pro správný výpočet RPSN.

Vedle těchto benefitů zavedla směrnice 2008/48/ES právo spotřebitele předčasně splatit spotřebitelský úvěr bez sankce²³⁶ či právo na odstoupení od smlouvy bez uvedení důvodu ve lhůtě 14 dnů od uzavření smlouvy nebo obdržení podmínek a informací. Český zákonodárce šel v ochraně spotřebitele ještě dále, neboť zavedl zákaz sjednat ke splnění nebo zajištění povinnosti ze smlouvy o spotřebitelském úvěru použití směnky nebo šeku.

Úvěrování, tj. poskytování spotřebitelských úvěrů je tak zásadním způsobem ovlivněno právem EU, což v případě ČR hraje zásadní roli v případě účinné

²³⁵ Srov. Např. Rozhodnutí Finančního arbitra ze dne 13. března 2015, č. ev. FA/2656/2015. Dostupné z: http://www.finarbitr.cz/galerie/tinymce/rozhodnuti/FA_SU_112_2014_nalez.pdf/

²³⁶ „Spotřebitel má právo kdykoli zcela nebo zčásti splnit své závazky plynoucí z úvěrové smlouvy. V těchto případech má nárok na snížení celkových nákladů úvěru, jež sestávají z úroku a nákladů za zbyváající dobu platnosti smlouvy.“ (čl. 16 odst. 1) „V případě předčasného splacení úvěru má věřitel nárok na spravedlivé a objektivně odůvodněné odškodnění za případné náklady přímo spojené s předčasným splacením úvěru, pokud předčasné splacení spadá do období, pro které je stanovena pevná výpůjční úroková sazba.“ (čl. 16 odst. 2).

ochrany spotřebitele zejména v kontextu našeho podnikatelského prostředí, které se v některých aspektech spíše blíží k „divokému kapitalismu“, který jakýmkoli etickými hodnotami pohrdá, zatímco právní a podnikatelská kultura tradičních členských států EU je v současné době založena na zcela odlišném úhlu pohledu.

3.3.4 Dílčí závěr

Z vybraných smluvních typů zejména pak ze zdůrazněných práv a povinností, které nacházíme v právním řádu ČR, jednoznačně vyplývá zásadní vliv na právní regulaci těchto společenských a právních vztahů právem EU. Vliv práva EU je ostatně dlouhodobým neoddiskutovatelným fenoménem českého soukromého práva. Za pozoruhodnou skutečnost spojenou s tímto fenoménem považujeme zavedení transpozice směrnic na ochranu spotřebitele na principu tzv. cílené úplné harmonizace, která ve svém důsledku vedou *largo sensu* k unifikaci daných institutů v celé EU.

Preambule Směrnice 2008/48/ES ve svém článku 9 k tomu výslovně uvádí: „Úplná harmonizace je nezbytná pro zajištění vysoké a rovnocenné úrovně ochrany zájmů všech spotřebitelů ve Společenství a pro vytvoření skutečného vnitřního trhu. Členskými státy by proto nemělo být povoleno zachovávat ani zavádět jiná vnitrostátní ustanovení, než která jsou stanovena v této směrnici. Toto omezení by se však mělo vztahovat pouze na ustanovení harmonizovaná touto směrnicí. Kde tato harmonizovaná ustanovení nejsou, měly by mít členské státy i nadále možnost zachovávat nebo zavádět vnitrostátní právní předpisy. Členské státy tak mohou například zachovávat nebo zavádět vnitrostátní předpisy o společné a nerozdílné odpovědnosti prodávajícího nebo poskytovatele služeb a věřitele. Jiným příkladem této možnosti členských států by mohlo být zachování nebo zavedení vnitrostátních předpisů o zrušení kupní smlouvy nebo smlouvy o poskytnutí služby, jestliže spotřebitel uplatní své právo odstoupit od úvěrové smlouvy. V této souvislosti by mělo být členskými státy dovoleno, aby u úvěrových smluv na dobu neurčitou stanovily minimální dobu mezi okamžikem, kdy věřitel požádá o splacení úvěru, a okamžikem, kdy musí být úvěr splacen.“

3.4 Europeizace civilních deliktů

3.4.1 Úvod

Problematika europeizace soukromého práva je neodmyslitelně spjata také s civilními delikty; ty jsou upraveny převážně vnitrostátní legislativou. V této oblasti je však patrný vliv jednak práva EU, např. v oblasti spotřebitelského práva, tak i právních řádů evropských zemí navzájem. Cílem této kapitoly je zodpovědět otázku, do jaké míry je právo civilních deliktů ovlivněno europeizací a jakou formou a v jakých oblastech probíhá.

3.4.2 Evropské deliktní právo

Přesné vymezení pojmu evropské deliktní právo chybí. Tento termín je vykládán různými způsoby v závislosti na právní tradici národních států.²³⁷ Pod tento pojem bychom mohli zařadit jednak jakékoli normy, které ovlivňují vnitrostátní deliktní právo, tak i tzv. soft law. Evropské deliktní právo formují především právní normy Evropské unie – primární (např. odpovědnost EU) i sekundární právo (zejména nařízení a směrnice), dále pak Evropská úmluva o lidských právech, včetně bohaté související judikatury, a v neposlední řadě také vnitrostátní právo evropských států, které je ovšem velmi rozmanité.²³⁸ Z uvedeného vyplývá, že europeizace deliktního práva probíhá ve dvou základních rovinách. První z nich je oficiální; ta probíhá skrze právní normy a soudní rozhodnutí. Druhou rovinu pak tvoří spontánní europeizace, která probíhá zejména prostřednictvím doporučení ve formě *soft law*, ale také prostřednictvím spolupráce a vzájemné inspirace akademiků.

V současnosti je evropské deliktní právo charakteristické svou roztržičností. Existují jednak velké rozdíly ve vnitrostátních úpravách, tak i jednotlivé předpisy EU upravují pouze určité segmenty. Ačkoli není v budoucnu vyloučeno, že např. Principy evropského deliktního práva mohou posloužit jako vzor pro formování budoucí společné úpravy, tak již nyní je zřejmé, že existují rozdíly, které jsou mezi jednolitými vnitrostátními úpravami, tak i mezi

²³⁷ BRÜGGEMEIER, G., A. COLOMBI CIACCHI a P. O'CALLAGHAN. *Personality rights in European tort law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, The common core of European private law, s. 5.

²³⁸ VAN DAM, C. *European tort law*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 4–5.

státy samotnými, a tyto rozdíly nelze přehlížet. Evropské státy se dokonce liší v pohledu na funkci náhrady škody.²³⁹

Jedním z mnoha příkladů může být oblast ochrany osobnosti. V této oblasti se vyvinuly v 19. a 20. století dva základní směry: francouzský a německý, ostatní státy se pak přiklonily k prvnímu či druhému směru, byly kombinací (např. rakouská a italská úprava), anebo zvolily vlastní cestu.²⁴⁰ Dalším příkladem může být náhrada nemajetkové újmy při usmrcení, kdy jsou státy, které tuto náhradu poskytují, např. Česko, Rakousko, a které nikoli, např. Dánsko, Estonsko.²⁴¹ Samozřejmě, že se pak liší také výše této náhrady a neplatí, že čím je stát ekonomicky silnější, tím je náhrada vyšší. Např. v Rakousku je průměrná výše náhrady cca 10 tis. EUR (nejvyšší přiznaná částka byla 30 tis. EUR).²⁴² V Česku se má náhrada podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, poskytovat ve výši 240.000 až 500.000 Kč. Vůbec nelze hovořit o konsensu na zohledňovaných kritériích, neboť ta jsou významně ovlivněna tradicí národních států; např. zohledňování majetkových poměrů při stanovení výše náhrady újmy.

3.4.3 Europeizace prostřednictvím právních předpisů

Právo EU upravuje jak odpovědnost EU v článku 340 Smlouvy o fungování Evropské unie, tak i odpovědnost členských států, např. judikatura SDEU v případě porušení Evropské úmluvy o lidských právech, jde zvláště o náhradu za porušení zájmů chráněných Úmluvou, např. odpovědnost za újmu na zdraví v případě zásahu do osobnostní integrity člověka (rozsudek ESLP ze dne 26. 5. 2011 ve věci č. 39822/75 – *Ťupa proti České republice*).²⁴⁴ Vliv judikatury ESLP na národní deliktní právo

²³⁹ BUSSANI, M. a A. J. SEBOK. *Comparative tort law: global perspectives*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2015, Research handbooks in comparative law, s. 151–170.

²⁴⁰ BRÜGGEMEIER, COLOMBI CIACCHI, O'CALLAGHAN, op. cit., 2010, s. 7.

²⁴¹ DANZL, K. H. Der Ersatz ideeller Schäden in Europa und im ABGB am Beispiel des Angehörigenschmerzensgeldes. In: FISCHER-CZERMAK, C., G. HOPF, G. KATHREIN a M. SCHAUER. (eds.). *Festschrift 200 Jahre ABGB*, 2011, s. 1644–1665.

²⁴² DANZL. In: FISCHER-CZERMAK, HOPF, KATHREIN, SCHAUER, op. cit., 2011, s. 1600.

²⁴³ Rozsudek Súdneho dvora EÚ zo 19. novembra 1991 v spojených veciach *Franovich a Bonifaci v Itálie* (C-6 a 9/90).

²⁴⁴ VAN DAM, op. cit., 2013, s. 23–25.

je evidentní (k tomu srov. např. judikatura k ochraně osobnosti – rozsudek ESLP ze dne 5. 4. 2012, *Jiršák proti České republice*).

Dále je pak vnitrostátní legislativa ovlivněna nařízenými a směrnicemi EU.²⁴⁵ Jde především o následující nařízení a směrnice, které přímo upravují náhradu škody.

Následující nařízení se týkají dopravy. **Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004** ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů. Je jedním z nařízeních, které přímo upravuje náhradu škody a to v letecké dopravě. Podle čl. 7 nařízení má např. cestující právo na paušální náhradu ve výši 250 € u všech letů o délce nejvýše 1500 kilometrů; nařízení stanoví také formu náhrady (např. vyplacení v hotovosti nebo cestovní poukaz). Soudní dvůr v této souvislosti např. judikoval, že náhrada škody není podmíněna zpožděním při odletu, avšak náleží i v případě, že cestující do cílového místa určení doletěli o tři nebo více hodin po plánovaném čase přiletu (**Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. února 2013, sp. zn. C-11/11 *Air France proti Heinz-Gerkemu Folkertsovi a Luż-Tereza Folkerts***). **Nařízení Rady (ES) č. 2027/97** ze dne 9. října 1997, upravuje odpovědnost leteckého dopravce v případě nehod a **Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 392/2009** ze dne 23. dubna 2009 upravuje odpovědnost dopravců k cestujícím po moři v případě nehod.

V oblasti hospodářské soutěže nelze přehlédnout také **Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2014/104/EU** ze dne 26. listopadu 2014 o pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži; tato směrnice byla transponována do zákona č. 262/2017 Sb. Smyslem této úpravy je úprava nároku na náhradu škody způsobenou porušením právních předpisů v hospodářské soutěži.

V oblasti spotřebitelského práva je významná **Směrnice Rady ze dne 25. července 1985**, o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky (85/374/EHS). Tato směrnice

²⁴⁵ SPINDLER, G. a O. RIECKERS. *Tort law in Germany*. 2. vyd. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2015, s. 29.

upravuje odpovědnost výrobce za škodu způsobenou vadou výrobku (čl. 1). Vymezuje mj., co se rozumí škodou (čl. 9) nebo určuje, že na řízení o náhradu škod podle této směrnice se vztahuje tříletá promlčecí lhůta (čl. 10). Dále pak **Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999, o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží. Podle čl. 1 je účelem této směrnice** sblížit právní a správní předpisy jednotlivých členských států týkající se některých aspektů prodeje spotřebního zboží a záruk na spotřební zboží s cílem zajistit jednotnou základní úroveň ochrany spotřebitele v rámci vnitřního trhu.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015, upravuje cestovní služby. Dle čl. 2 tato směrnice, která zrušila směrnici 90/314/EHS, upravuje souborné služby, které obchodníci nabízejí k prodeji nebo prodávají cestujícím, a na spojené cestovní služby, které obchodníci zprostředkovávají cestujícím. Účelem této směrnice je maximální právní zajištění klientů cestovních kanceláří. Stanovuje povinnost státům, aby zavedly povinnost nahradit také nehmotné škody, například zkažený zážitek z cesty či pobytu v důsledku podstatných problémů při poskytování příslušných cestovních služeb. Náhrada škody, která vznikne cestujícím v důsledku neplnění smluvních podmínek, je pak upravena v čl. 14. Tato směrnice pak ovlivnila úpravu cestovní smlouvy v občanském zákoníku a také na její předchůdkyni (směrnici 90/314/EHS) odkazovala judikatura (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. 25 Cdo 3283/2014, uveřejněný pod číslem 85/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Tato směrnice také vedla k úpravě náhrady nemajetkové újmy v případě ztráty radosti z dovolené v občanském zákoníku (dále jen „o. z.“) v § 2543. Tato náhrada byla ovšem dovozena judikaturou již před účinností o. z. (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2016, sp. zn. 33 Cdo 747/2015, uveřejněný pod číslem 58/2017 nebo rozhodnutí Evropského soudního dvora v případě ESD, C-168/00, ve věci *Simone Leitner proti TUI Deutschland GmbH & Co. KG*)

V oblasti pojištění vozidel jde především o **Směrnici Evropského Parlamentu a Rady 2009/103/ES** ze dne 16. září 2009 o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění (**tzv. motorová směrnice**).

Upravuje pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel (pojištění motorových vozidel), jež je nezbytnou součástí provozu motorových vozidel; jejím smyslem je posílení a konsolidace vnitřního trhu pojištění. Na předchozí směrnici Rady 72/166/EHS ze dne 24. 4. 1972, odkazovala také judikatura českého Nejvyššího soudu (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. 25 Cdo 272/2013, uveřejněný pod číslem 80/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek) v případě výkladu § 427 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Významným předpisem regulujícím náhradu škody v oblasti životního prostředí je **Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES** ze dne 21. dubna 2004, o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí. Podle čl. 1 je jejím účelem vytvořit rámec odpovědnosti za životní prostředí založený na zásadě „znečišťovatel platí“, s cílem předcházet škodám na životním prostředí a napravit je. Podle čl. 3 odst. 3 však platí, že soukromé strany nemají podle této směrnice právo na náhradu škod v důsledku způsobených škod na životním prostředí nebo bezprostřední hrozby takových škod; nejde o soukromoprávní úpravu náhrady škody v případě zásahu do životního prostředí.

Kromě uvedených nařízení a směrnic jsou mimosmluvní závazky regulovány také nařízením Řím II a Vídeňskou úmluvu o mezinárodní koupi zboží, které však spadají do okruhu mezinárodního práva soukromého, které není předmětem zkoumání v této kapitole.

3.4.4 Europeizace prostřednictvím soft law

Nejvýznamnějšími projekty jsou UNIDROIT, PECL či DFCR. Zvláštní pozornost si zaslouží *European Group on Tort Law*, která byla založena v roce 1992 Jaap Spierem a Helmutem Kozioldem a jejímž cílem je přispět k harmonizaci deliktního práva v Evropě. Tato skupina pak v roce 2005 představila tzv. Principy evropského deliktního práva (dále jen „PETL“).²⁴⁶

PETL posloužil jako inspirační zdroj pro českého zákonodárce při tvorbě o. z., stejně jako na něj odkazují také české soudy ve své judikatuře.²⁴⁷

²⁴⁶ VAN DAM, op. cit., 2013, s.141.

²⁴⁷ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku: § 2894 až 2899 [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, vydáno 3. 2. 2012 [cit. 25. 8. 2017].

Např. Ústavní soud ve svých nálezech kritizoval pojetí náhrady škody v původním občanském zákonu z roku 1964: Ústavní soud v této souvislosti cítí potřebu zdůraznit, že z legislativního hlediska by bylo správnější opustit stávající pojetí škody jako majetkové újmy a pokládat za škodu i újmu vzniklou působením na tělesnou a duchovní integritu poškozeného. K takovému pojetí se ostatně hlásí i principy evropského deliktního práva, které definují škodu jako majetkovou nebo nemajetkovou újmu zákonem chráněného zájmu. Tyto principy, i když mají základ v soukromé iniciativě, mají významný dopad na legislativu evropských států, která se postupně tomuto pojetí přizpůsobuje, čehož příkladem je např. připravovaná novela občanského zákoníku v Rakousku.²⁴⁸ Obdobně Ústavní soud odkázal na PETL také v nálezu I. ÚS 2844/14 ze dne 22. 12. 2015. Také Nejvyšší soud odkázal v některých rozhodnutích na tyto principy, např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 25 Cdo 4228/2007, uveřejněný pod číslem 76/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

Spontánní europeizace tak může být v určitých ohledech efektivnější než ta, která probíhá prostřednictvím právních předpisů. Ostatně, jak uvádí M. Vlasák, jde o klasickou regulativní metodu kontinentálního systému práva, neboť soukromé sbírky v dobách římského práva, tak i práva kanonického, podstatně formovaly právní úpravu a byly její součástí.²⁴⁹ Na druhou stranu však nelze přehlédnout, že s těmito projekty jsou spojena také určitá úskalí, neboť mohou být vnímány jako spíše akademické, resp. teoretické projekty, jež si pozornost nezasluhují; takový pohled však není správný. Nelze ani opomenout spontánní europeizaci prováděnou v rámci právní komparace; zejména komparace s německou a rakouskou úpravou civilních deliktů je v Česku poměrně častá.

3.4.5 Shrnutí

Europeizace civilních deliktů není rozsáhlá a probíhá ve dvou rovinách. První se odehrává v rovině právních norem (zejména nařízení a směrnice EU)

²⁴⁸ Rozhodnutí Ústavního soudu ČR ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04.

²⁴⁹ VLASÁK, M. *Východiska a tendence vývoje Principů evropského deliktního práva (PETL) a jejich odraz v českém právu*. 2012, 273 s. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.

a judikatury (zejména judikatura Soudního dvora EU a ESLP). Druhá rovina europeizace deliktního práva je neoficiální, kde významnou roli sehrává soft law, zejména PETL, a inspirace akademiků v zahraničí. Tyto dvě roviny pak vymezují pojem evropského deliktního práva. Ať už právní normy, tak i soft law ovlivňují české předpisy i judikaturu; z judikatury SD EU lze dovodit, že se tak děje i v jiných členských státech.

Právní předpisy EU, především nařízení a směrnice, upravují pouze dílčí oblasti (např. spotřebitelské právo, doprava, hospodářská soutěž, poskytování cestovních služeb), nikoli komplexní úpravu civilních deliktů. Nejsou však harmonizovány oblasti, které s civilními delikty souvisí, avšak na jejich harmonizaci nepanuje shoda (např. o harmonizaci pojistného práva, práva sociálního zabezpečení, trestního či správního práva).²⁵⁰ Není problematické nalézt shodu na základních předpokladech odpovědnosti za škodu (protiprávnost, vznik škody a příčinná souvislost), složitější jsou však konkrétní aspekty. Nikdo přece nezpochybňuje, že ten, kdo způsobí škodu, ji má nahradit; není však už shoda na tom, co se např. rozumí škodou, v jakém rozsahu nebo v jaké formě by se měla nahradit nebo jaké jsou chráněné zájmy poškozeného.²⁵¹ Příčinou toho, proč není harmonizace komplexní, je, že jednak existují podstatné rozdíly mezi úpravami jednotlivých členských států, ale také tím, že EU nemá pravomoc k harmonizaci či unifikaci v této oblasti. Za předpokladu, že nepanuje shoda ani na základních zásadách deliktního práva, ani na konkrétních aspektech, není rychlá harmonizace či unifikace nutná, ani vhodná.

²⁵⁰ VAN DAM, op. cit., 2013, s. 161.

²⁵¹ TICHÝ, L. a J. HRÁDEK. *Deliktní právo*. Praha: C. H. Beck, 2017, Právní instituty, s. 37.

---

4 VĚCNÁ PRÁVA

4.1 Úvodní poznámky

Zatímco zejména v oblasti závazkového práva již došlo k poměrně vysokému stupni europeizace, oblast věcných práv je dosud v kolébce. Pokud dochází k europeizaci v této oblasti, jde o tendence spíše náhodné, resp. objevující se spíše jako „vedlejší produkt“ europeizace jiných oblastí soukromého práva. Podobně tomu je i ve srovnávacím věcném právu obecně; věcná práva vystupují i v této právní disciplíně spíše na okraji. Výjimkou jsou trusty a mobiliární zajištění, jimž je pozornost věnována více.²⁵²

Důvodů tohoto stavu je několik:

- a) S ohledem na to, že právní věda se zpravidla orientuje na společensky a politicky významná témata, je logické, že s rozvojem evropského práva, které bylo zaměřeno spíše na jiné oblasti (zejména pracovní právo, smluvní právo, společenstevní právo atd.), se pozornost věnovala hlavně jim. To souviselo zejména s ambiciózními plány orientovanými k evropskému smluvnímu právu²⁵³.
- b) Pro věcná práva je typické určité *status quo*. Jedná se oproti jiným oblastem evropského soukromého práva o oblast více statickou, nepodléhající v průběhu času přílišným zásadním změnám. I národní právní řády proto přistupují k novelizacím právních úprav věcných práv s určitou zdrženlivostí, a proto se jich netýkají větší reformy.
- c) V oblasti věcných práv se lze setkat v rámci Evropy s velmi odlišnými přístupy k pojetí, systému a úpravě věcných práv, tedy jedná se o oblast vyznačující se velikou mírou nekoherentnosti.

---

²⁵² K mobiliárnímu zajištění např. KIENINGER, E.-M. *Security Rights in Movable Property in European Private Law*. Cambridge University Press, 2004; BAŞEDOW, J. Das BGB im künftigen europäischen Privatrecht. *Archiv für die zivilistische Praxis*, 2000, č. 3-4; K. trustům např. TICHÝ L., K. RONOVSÁ A M. KOCÍ. *Trust a srovnatelné instituty v Evropě*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014; REICHARD, O. *Die neue fiducie des französischen Code civil im Vergleich mit der deutschen Treuband kraft private Rechtsgeſchäfts*. Baden: Nomos, 2013; GRAZIADEI, M., U. MATTEI A L. SMITH. *Commercial Trusts in European Private Law*. Cambridge: University Press, 2005.

²⁵³ Zejména ve vztahu k zamýšlené jednotné úpravě koupě a prodeje, která však nebyla prosazena – srov. návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady COM (2011) 0635 - Common European Sales Law (CESL). K tomu v literatuře SELUCKÁ, M. a kol. *Koupě a prodej: nový občanský zákoník, společná evropská právní úprava prodeje*. Praha: C. H. Beck, 2013.

Tuto nekoherentnost lze spatřovat již v koncepci věcných práv v zemích kontinentálního práva a *common law*. Zatímco v kontinentálním právu jsou věcná práva upravena zákonem stanovenými pravidly tvořícími určitý systém jednotlivých věcných práv a z nich vyplývajících nároků, v zemích *common law* takto na věcná práva nahlíženo vůbec není, neexistují žádné principy věcných práv, ani jasná pravidla. Věcná práva jsou chápána v mnohem širších souvislostech a jejich středobodem je majetek osoby jako celek a jeho role v právním sociálním a hospodářském řádu.²⁵⁴ Tak např. vlastnické právo zahrnuje všechny majetkoprávní pozice²⁵⁵, včetně duševního vlastnictví, sociálních nároků, majetkových práv při vyvlastnění atd.²⁵⁶

Velké rozdíly jsou patrné již při výzkumu věcněprávních zásad. Tak např. zásady *numerus clausus* a zásada publicity se v různých zemích akceptují, resp. uplatňují různě.²⁵⁷

Nicméně ani v Evropě kontinentální není na věcná práva koncepčně nahlíženo stejně. To se týká zejména skandinávských zemí, zejména Švédska, kterému je tradiční chápání věcných práv cizí.²⁵⁸ Švédští právníci věcná práva nenahlížejí z pohledu absolutních práv osoby k věci, ale z pohledu komplexu relativních práv, tedy vztahů mezi osobami. Tak např. se systematicky nerozebírá převod vlastnického práva, neboť nabytí vlastnictví jako absolutního práva není přikládána právní relevance. Proto zde také neexistuje nějaký jednotný konkrétní okamžik, kdy dochází k převodu vlastnictví. Švédští právníci se neptají, kdy se kdo stal vlastníkem, nýbrž z funkcionálního pohledu zkoumají, jaké mají strany zájmy v určitých (modelových) situacích. Toto pojetí, které se nazývá *functional approach* (funkcionální přístup), je praktické potud, že umožňuje řešení vyhovující konkrétním aktuálním zájmům stran v různých situacích. Vlastnictví je v těchto právních řádech chápáno výlučně jako relativní právní vztah.²⁵⁹

²⁵⁴ KIENINGER, E.-M. Sachenrechtliche Prinzipien und Grundbegriffe in der Rechtsvergleichung. In: ZIMMERMANN, R. *Zukunftsperspektiven der Rechtsvergleichung*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2016, s. 148.

²⁵⁵ V této souvislosti je zajímavá definice vlastnictví obsažená v § 1011 českého občanského zákoníku, která zakládá pojetí vlastnictví v širším smyslu a zahrnuje do něj vše, co někomu patří.

²⁵⁶ SLUYSMANS, J., S. VERBIST a R. GRAAFF. Compensation for Expropriation. How Compensation Reflects a Vision on Property. *European Property Law Journal*, 2014, s. 3 a násl.

²⁵⁷ Zevrubně AKKERMANS, B. *Standardisation of Property Rights in European Property Law*. Maastricht: Maastricht European Private Law Institute. Faculty of Law, 2013, s. 12 a násl.

²⁵⁸ Toto pojetí vyplývá z tzv. *legal realism*, který je vlastní i právu americkému.

²⁵⁹ FABER, Wolfgang. Scepticism about the functional approach. In: FABER, W. a B. LURGER. *Rules for the Transfer of Movables*. München: Sellier, 2008, s. 97 a násl. Koncepčně však functional approach vykazuje určitá nezanedbatelná rizika, pro která je z pohledu obecně-evropského neakceptovatelný.

4.2 Pravomoci EU k europeizaci věcných práv

S ohledem na čl. 345 Smlouvy o fungování Evropské unie, podle kterého „*smlouvy se nijak nedotýkají úpravy vlastnictví uplatňované v členských státech*“, se obecně vychází z toho, že evropský zákonodárce nemá pravomoc přijímat legislativu týkající se věcných práv. Nicméně podle některých autorů, kteří se opírají o historický výklad čl. 345, zde tato pravomoc je. Tak *E. Ramaekers* zdůrazňuje, že toto ustanovení má pouze naplňovat tzv. princip neutrality, který znamená, že Evropská unie zůstává bez vlivu na členské státy, pokud jde o privatizaci nebo znárodnování majetku, a tedy není vyloučena legislativní kompetence v oblasti věcných práv.²⁶⁰

Soudní dvůr Evropské unie měl již možnost se vyjádřit k dosahu tohoto ustanovení ve spojených věcech C-105/12, C-106/12 a C-107/12 *Staat der Nederlanden/Essent NV, Essent Nederland BV, Eneco Holding NV, Delta NV*. K žádosti o posouzení předběžné otázky zkoumal, zda jsou slučitelné s unijním právem vnitrostátní právní předpisy, které zakazují prodej podílů v podnicích provozovatelů elektrických a plynových distribučních soustav, kteří působí na nizozemském území, soukromým investorům, dále zda jsou slučitelné s unijním právem vlastnické nebo kontrolní vztahy mezi společnostmi, které jsou součástí skupiny, ke které patří provozovatel takových distribučních soustav, a společnostmi, které jsou součástí skupiny, ke které patří podnik, který vyrábí a dodává elektřinu nebo plyn nebo s nimi obchoduje na nizozemském území, a konečně provádění operací nebo činností, které by mohly být v rozporu se zájmy provozování dotyčné soustavy, takovým provozovatelem a skupinou, které je tento provozovatel součástí.

Soudní dvůr Evropské unie potvrdil, že článek 345 SFEU vyjadřuje zásadu neutrality Smluv ve vztahu k úpravě vlastnictví uplatňované v členských státech. Dodal, že z judikatury Soudního dvora v tomto ohledu vyplývá, že Smlouvy v zásadě nebrání znárodnění podniků, ani jejich privatizaci. Zároveň však vyslovil, že článek 345 SFEU však úpravy vlastnictví uplatňované v členských státech nevyjímá ze základních pravidel Smlouvy o FEU, a zejména z pravidel

²⁶⁰ RAMAEKERS, E. *The Development of EU Property Law. European Review of Private Law*, 2015, č. 3, s. 299–302.

o nediskriminaci, svobodě usazování a svobodě pohybu kapitálu.²⁶¹ V každém případě však z rozsudku nevyplývá, že by čl. 345 nějakým způsobem zakazoval nebo bránil evropskému zákonodárci přijímat opatření na poli věcných práv, jak bývá někdy interpretováno. Spíše je poselství Soudního dvora Evropské unie nutné chápat tak, že Smlouvy se národní úpravy věcných práv nedotýkají ve smyslu, že je evropský zákonodárce nepředurčuje.

4.3 Potřeba europeizace?

Zatímco úprava závazkového práva do značné míry europeizována je, věcná práva za ní „pokulhávají“, což není příliš žádoucí, neboť existují mezi závazkovým a věcnými právy vzájemné interakce a s ohledem na europeizaci jedné oblasti nedochází k maximálnímu chtěnému účinku, pokud v druhé oblasti europeizace dosaženo není. Skutečností totiž je, že národní pravidla o věcných právech mohou představovat překážky jednotného trhu, konkrétně volného pohybu zboží a kapitálu. Ačkoliv přístup evropského zákonodárce je takový, že se snaží závazkové právo a věcná práva oddělit, nelze nevidět, že vzájemné vazby tu jsou.²⁶² *Van Erp*

²⁶¹ Odkázal přitom na rozsudky ze dne 6. listopadu 1984, *Fearon*, 182/83, *Recueil*, s. 3677, bod 7; ze dne 1. června 1999, *Konle*, C-302/97, *Recueil*, s. I-3099, bod 38; ze dne 23. září 2003, *Ospelt a Schlössle Weissenberg*, C-452/01, *Recueil*, s. I-9743, bod 24; ze dne 8. července 2010, *Komise v. Portugalsko*, C-171/08, Sb. rozh. s. I-6817, bod 64; ze dne 21. prosince 2011, *Komise v. Polsko*, C-271/09, Sb. rozh. s. I-13613, bod 44.

²⁶² Vzájemné vazby věcných práv a závazkového práva lze spatřovat zejména v těchto aspektech:

- Vymezení věci v právním smyslu – je-li zastáváno široké pojetí věci v právním smyslu, vazby mezi závazkovým právem a věcným jsou zřetelné zejména v oblasti s nakládání s věcmi nehmotnými (např. pohledávkami).
- Převod vlastnictví – v případě principu tradice lze průnik smluvního a věcných práv spatřovat v možnostech ujednání tzv. ekvivalentů předání věci, které umožňují převést vlastnické právo i bez převodu fyzické držby. Zvláště patrné jsou pochopitelně interakce smluvního a věcných práv v právních řádech, které umožňují nabytí vlastnictví již pouhou smlouvou (*solo consensu*), případně umožňují si volně sjednat okamžik převodu vlastnického práva.
- Neplatnost smlouvy a její jednostranné zrušení – smlouva je jak v případě absolutní, tak i (v případě dovolání se) relativní neplatnosti neplatná již od počátku (*ab initio*). V prvním případě na základě takové smlouvy ani nemohlo dojít k převodu vlastnického práva; v druhém případě se vlastnické právo navrácí převodci zpět, přičemž vydání věci může převodce v obou případech požadovat za pomoci revidikační žaloby. Tentýž důsledek má i odstoupení od smlouvy. Jak dovolání se relativní neplatnosti, tak i odstoupení od smlouvy jsou instituty smluvního, resp. závazkového práva. Je však zřejmé, že mohou mít své důsledky i v právu věcném.
- Přejchod nebezpečí škody na věci – vzájemná vazba smluvního práva a věcných práv existuje i tehdy, pokud má převod vlastnického práva vliv na přechod nebezpečí škody na věci.

např. poukazuje na to, že evropský vývoj vyznačující se interakcí věcných a závazkových práv by mohl vést přímo ke setření hranice mezi oběma oblastmi soukromého práva.²⁶³

Rozdílný přístup k europeizaci obou oblastí přináší komplikace spočívající v tom, že kontrahující strany sice mají jistotu a jednotnou regulaci v oblasti smluvního práva, nadále jsou však podrobeny národním pravidlům, jimiž se řídí věcněprávní aspekty jejich dispozic. Pro ně totiž platí obvykle kolizní pravidlo *lex rei sitae*.

Jako příklad lze uvést tzv. anglickou *floating charge*. Jedná se o zajišťovací institut, který oprávněnému umožňuje prodat majetek jiné osoby, která je jeho dlužníkem a která se dostala do prodlení. Pomocí *floating charge* se však nezatěžují jednotlivá práva nebo jednotlivé věci. Naopak lze toto právo zřídit pouze na celém současném a budoucím majetku (případně jeho části) určité společnosti a zároveň oprávněnému dává právo s tímto majetkem nakládat. To je pojetí zajišťovacího institutu, které je s ohledem na zásadu speciality věcných práv cizí většině zemí Evropské unie. Pokud však např. anglická společnost (oprávněný) prodá zboží, které je zatíženo tímto institutem německé společnosti, v okamžiku, kdy se zboží dostane do Německa, již takové zajištění s ohledem na pravidlo *lex rei sitae* a zásadu *numerus clausus* německých věcných práv přestane platit. To se stane problematické např. za situace, kdy se německá společnost dostane do insolvence a anglická společnost bude chtít uspokojit svou pohledávku vůči německé společnosti prostřednictvím zajištění, které mělo váznout na prodané věci. Věřitel se svého (podle anglického práva zřízeného) zajištění nedomůže, v Německu vystupuje jako věřitel nezajištěný, což je nevhodné z pohledu jednotného vnitřního trhu vzhledem k tomu, že takový věřitel nedále nebude mít zájem s německými subjekty obchodovat, případně si bude hledat jiné, možná složitější a dražší nástroje, které by využil.²⁶⁴

Podobně si lze představit, že volný pohyb kapitálu může být ovlivněn principy věcných práv k nemovitým věcem a zřizování práv k nim, např. při mezistátním poskytování úvěrů.

²⁶³ Srov. VAN ERP, Sjf. Contract and Property Law: Dinstinct, but not Separate. *European Review of Contract Law*, roč. 9, č. 4, s. 325.

²⁶⁴ RAMAEKERS, op. cit., s. 440.

4.4 Současný stav závazné europeizace

Výše bylo zmíněno, že na úrovni Evropské unie neprobíhá systematicky závazná europeizace. K europeizaci spíše dochází jakoby „mimodě“, většinou při regulaci jiných otázek.

Pozornosti ovšem zaslouží to, že cílené europeizaci věcných práv se snaží evropský zákonodárce v aktuálních projektech spíše vyhnout – např. v návrhu nařízení o společné právní úpravě prodeje (CESL) – ač jde o kupní smlouvy, vylučují se otázky převodu vlastnictví.²⁶⁵ To platí rovněž pro směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU²⁶⁶ o právech spotřebitelů, kde se vylučují tyto otázky v bodu 51 preambule.

Několik těchto střípků europeizace věcných práv je uvedeno dále, nicméně nejedná se o vyčerpávající přehled. Ten přinesla E. Ramaekers²⁶⁷. Nicméně alespoň uvádíme:

- *směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES ze dne 29. června 2000 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích*

Podle bodu 21 preambule směrnice je žádoucí zajistit, aby věřitelé mohli využít výhrady vlastnictví na nediskriminačním základě na celém území Evropské unie, jestliže je doložka výhrady vlastnictví platná podle vnitrostátního práva použitelného na základě mezinárodního práva soukromého. Výhradou vlastnictví se přitom rozumí smluvní dohoda, na jejímž základě si prodávající ponechává vlastnické právo ke zboží až do úplného zaplacení kupní ceny. Čl. 4 odst. 1 pak členské státy rovnou zavazuje, aby v souladu s vnitrostátními právními předpisy použitelnými na základě mezinárodního práva soukromého zakotvily do právního řádu možnost, podle které si prodávající ponechává vlastnické právo ke zboží až do jeho úplného zaplacení, je-li doložka výhrady vlastnictví mezi kupujícím a prodávajícím výslovně dohodnuta před dodáním zboží.

²⁶⁵ Srov. bod 27 preambule CESL.

²⁶⁶ Směrnice ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

²⁶⁷ Podrobný přehled v RAMAEKERS, E. *European Union Property Law: From Fragments to a System (Ius Commune Europaeum)*. Cambridge: Intersentia, 2013.

Tím se v podstatě europeizuje výhrada vlastnického práva, neboť ji s ohledem na uvedenou směrnici musí obsahovat právní řády všech členských států.

- *nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000, o úpadkovém řízení*

Nařízení o úpadkovém řízení obsahuje několik ustanovení dotýkajících se věcných práv. Konkrétně čl. 5 se týká věcných práv třetích osob a stanoví, že zahájením úpadkového řízení nejsou dotčena věcná práva věřitelů nebo třetích osob, pokud jde o hmotný nebo nehmotný, movitý nebo nemovitý majetek – jak jednotlivě určené věci, tak soubory věcí, jejichž složení podléhá změnám – které patří dlužníkovi a nacházejí se v okamžiku zahájení řízení na území jiného členského státu. Jedná se přitom o: a) právo majetek zcizit nebo jej nechat zcizit a dosáhnout z tohoto majetku uspokojení z výnosu nebo příjmu, zejména na základě zástavního práva nebo hypotéky; b) výhradní právo na uspokojení pohledávky, zejména právo zajištěné zástavním právem vztahujícím se k této pohledávce nebo postoupením pohledávky jako záruky; c) právo žádat vydání nebo navrácení majetku na komkoli, v jehož držbě se nachází nebo kdo jej užívá proti vůli oprávněného; d) věcné právo k výnosu z majetku.

Za věcné právo se považuje také právo zapsané do veřejného rejstříku a vymahatelné vůči třetím osobám, podle kterého může být nabyto věcné právo.

V čl. 7 nařízení se pak poskytuje ochrana výhradě vlastnictví, pokud se v okamžiku zahájení řízení věc nacházela na území jiného členského státu než státu, který řízení zahájil. Zahájení úpadkového řízení proti prodávajícímu věci po jejím předání nezakládá důvod pro odstoupení od této kupní smlouvy a nebrání kupujícímu v nabytí vlastnického práva, pokud se věc v okamžiku zahájení řízení nachází na území jiného členského státu než státu, který řízení zahájil.

Čl. 8 nařízení se dále týká nemovitostí, přičemž účinky úpadkového řízení na smlouvy přiznávající právo na nabytí nebo užívání nemovitostí se podle něj řídí výhradně právem členského státu, na jehož území se nemovitost nachází.

Čl. 14 pak stanoví ochranu kupující třetí osobě, pokud na základě úkonu učiněného po zahájení úpadkového řízení dlužník za úplatu

zčízí mj. nemovitost, plavidlo nebo letadlo podléhající zápisu do veřejného rejstříku nebo cenné papíry, jejichž zápis do zákonem stanoveného rejstříku je předpokladem jejich existence, a to tak, že platnost tohoto úkonu právem členského státu, na jehož území se nemovitost nachází nebo do jehož pravomoci rejstřík spadá.

Čl. 22 pak sjednocuje požadavek, aby bylo rozhodnutí o zahájení úpdkového řízení zapsáno mj. do rejstříku vlastnických a souvisejících práv k nemovitostem.

- *směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/47/ES ze dne 6. června 2002 o dohodách o finančním zajištění*

Směrnice mimo jiné upravuje poskytování cenných papírů a hotovosti jako zajištění, a to jak ve formě poskytnutí jistoty, tak ve formě převodu vlastnického práva²⁶⁸, včetně dohod o zpětném odkupu. Jejím účelem je přispět ke stabilitě finančního systému v Evropské unii, čímž bude podpořen volný pohyb služeb a kapitálu na jednotném trhu s finančními službami.

Směrnice se odchyluje od pravidla *lex rei sitae* tam, kde má příjemce zajištění platnou a účinnou dohodu o zajištění podle rozhodného práva země, v níž je veden příslušný účet; v takovém případě se platnost zajištění vůči jakémukoli konkurenčnímu vlastnickému nebo jinému věcnému právu a jeho vymahatelnost řídit výhradně právem této země.

Dále je jednotně umožněno poskytovat jako zajištění hotovost, a to jak ve formě převedení plného vlastnického práva, tak i ve formě poskytnutí jistoty, které je chráněno v prvním případě uznáním smluvního vypořádání a ve druhém případě zastavením hotovosti. Hotovostí se rozumí pouze částka připsaná na určitý účet nebo podobné peněžní pohledávky (jako jsou vklady na peněžním trhu), čímž jsou výslovně vyloučeny bankovky.

- *Narižení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení*

²⁶⁸ Dohodou o finančním zajištění s převedením vlastnického práva podle čl. 2 písm. b) směrnice rozumí dohoda, včetně dohod o zpětném odkupu, podle níž poskytovatel zajištění převádí plné vlastnické právo k finančnímu aktivu na příjemce zajištění za účelem zajištění nebo jiného krytí plnění příslušných finančních závazků.

Nařízení obsahuje jedno významné ustanovení, které se týká věcných práv – čl. 31. Podle něj dovolává-li se osoba věcného práva, které jí náleží na základě práva rozhodného pro dědění, a dané věcné právo neexistuje v právním řádu členského státu, v němž se tohoto práva dovolává, bude toto věcné právo v případě potřeby a v možném rozsahu přizpůsobeno nejbližšímu rovnocennému věcnému právu v rámci právního řádu daného státu, přičemž bude zohledněn účel a zájem, které toto konkrétní věcné právo sleduje, jakož i účinky, jež jsou s ním spojeny.

Nařízení zde tedy předvídá určitou adaptaci institutů věcných práv s ohledem na to, že se jedná o poměrně rozmanitou právní oblast, která může být vystavěna v různých právních rádech na různých principech. Umožňuje se tak, aby se použilo při aplikaci rozhodného práva institutu, který je obsahově nejbližší s institutem práva, jehož se dědic dovolává.

4.5 Akademické a soukromé iniciativy

Europeizace věcných práv probíhá spíše než na závazné úrovni na úrovni akademické, resp. soukromé. Objevuje se několik výraznějších projektů, nicméně jejich přehled není vyčerpávající, neboť různé aktivity jsou v oblasti věcných práv vyvíjeny právě i v souvislosti s jinými právními oblastmi. Na tomto místě proto zmíníme jen některé, na oblast věcných práv přímo zaměřené.

4.5.1 Opční nástroj věcných práv

Objevil se návrh, že by se problémy spojené s rozdílností věcných práv v různých členských státech a tím i překážka volného pohybu zboží a kapitálu mohla vyřešit zavedením evropského opčního nástroje věcných práv.²⁶⁹ To by byl systém věcných práv, který by počítal s existencí alternativ k národním věcným právům. Tak např. převod vlastnického práva by se realizoval podle pravidel vlastního evropského systému věcných práv. Uvádí se příklad, že osoba, která má pozemek v Rakousku si jej přeje prodat italskému kupujícímu, přičemž by si mohli smluvit, že bude zřízeno věcné (vlastnické) právo podle evropského práva. Zřejmě není možné připustit,

²⁶⁹ RAMAEKERS, op. cit., s. 445 an.

aby jedna věc měla režim dvou vlastnických práv – jednoho národního a druhého evropského, tedy že např. podle rakouského práva by byl vlastníkem stále prodávající a podle evropského práva již kupující. Předpokládalo by se, že by národní právo muselo být nejdříve „konvertováno“ na evropské, tedy tím by bylo národní právo potlačeno. Toto evropské věcné právo by nenahrazovalo národní věcná práva, ale existovalo v podstatě vedle nich a pro strany by znamenalo možnost volby mezi režimem národním a evropskou alternativou.²⁷⁰ Prozatím však tyto úvahy zůstaly pouze na úrovni akademické debaty.

4.5.2 DCFR

Z pohledu europeizace věcných práv má význam *Draft Common Frame of Reference* (společný referenční rámec – DCFR), který měl představovat nejprve evropský občanský zákoník, následně sloužit jako toolbox pro tvorbu pravidel evropského soukromého práva. V současnosti je však nahlížen spíše jako inspirační projekt, který v závazné europeizaci nezískal přílišný obraz, neboť ambiciózní plány s ním spojené se nenaplnily.

Nicméně projektu nelze upřít to, že se jedná o velmi kvalitní produkt srovnávací práce, a to i v oblasti věcných práv. Může tedy sloužit jako základ pro diskuse o podobě evropských věcných práv.

Knih VIII. DCFR obsahuje úpravu nabývání a pozbývání vlastnictví k movitým věcem a zkompletovala ji pracovní skupina složená z expertů různých evropských zemí. Práce této pracovní skupiny spadající pod *Study Group on a European Civil Code* započaly v roce 2001, přičemž vedení se ujal Johannes Michael Rainer, po jeho rezignaci v roce 2005 pak vedení pracovní skupiny převzala Brigitta Lurger z Univerzity v Grazu a Wolfgang Faber z Univerzity v Salzburgu. Pracovní skupina uspořádala několik setkání, jedno z nich se dokonce konalo v Praze v prosinci 2007. Konečné znění knihy VIII bylo publikováno v roce 2009.²⁷¹

Knih VIII upravuje záležitosti týkající se nabývání, pozbývání a ochrany vlastnického práva ke zboží a s tímto spojené otázky (čl. VIII.-1:101 DCFR).

²⁷⁰ RAMAEKERS, op. cit. s. 445–447.

²⁷¹ Dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf [cit. 1. 11. 2017].

Zahrnuty jsou způsoby originárního a derivativního nabytí, s výjimkou určitých způsobů nabytí vlastnického práva, uvedených v čl. VIII.-1:101 odst. 2 DCFR jako např. nabytí nebo pozbytí vlastnického práva nálezem, opuštěním věci, přivlastněním, separací, univerzální sukcesí zejména na základě dědického práva, vyvlastněním či zabavením věci. Kniha VIII. se rovněž netýká nemovitých věcí; vztahuje se pouze na zboží, kterým se podle čl. VIII.-1:201 rozumí hmotné movité věci. DCFR rovněž reflektuje, že některé z těchto věcí mohou být předmětem zápisu do různých evidencí; to stanoví rozhodné právo, přičemž však účinky takového zápisu mají přednost před právní úpravou knihy VIII DCFR, jak se podává z čl. VIII.-1:102 DCFR.

Níže rozebereme oblasti, kterých se kniha VIII. týká, s důrazem na převod vlastnictví a nabytí od neoprávněného.

4.5.2.1 *Obecná ustanovení*

V první kapitole jsou obsažena obecná ustanovení a jejich vztah k jiným ustanovením. Kromě jiného je zde obsažena definice movité věci, kterou má být pouze věc hmotná. Vlastnické právo je definováno jako nejširší právo, které může mít osoba na věci, zahrnující výlučné právo věc užívat, požívat, změnit, zničit, nakládat s ní a požadovat její vydání, pokud je to v souladu s použitelnými ustanoveními nebo právy, které vlastník sám poskytl. Držbou je pak definována jako výkon přímé nebo nepřímé fyzické kontroly nad věcí.

4.5.2.2 *Převod vlastnického práva*

Ve druhé kapitole je pojednáno o převodu vlastnického práva k movité věci. DCFR stanoví požadavky převodu vlastnického práva v čl. VIII.-2:101:

- *existence zboží*
- *převoditelnost zboží*

Obecně podle DCFR platí, že lze převést všechny movité věci, není-li to zákonem zakázáno. Zpravidla je zakázán obchod s určitými věcmi vzhledem k rozporu s veřejným pořádkem, jedná se nejčastěji o věci, jejichž převoditelnosti brání pietní nebo etické důvody, případně věci, kde je vzhledem k jejich nebezpečnosti nutné obchod s nimi omezit nebo zcela zakázat (např. nukleární materiál nebo zbraně).²⁷² Podle

²⁷² LURGER, B. a W. FABER. *Principles of European Law. Acquisition and Loss of Ownership of Goods*. Mnichov: Sellier. 2011, s. 397.

DCFR nelze rovněž převádět věc, která má teprve v budoucnu vzniknout, byť se k takovému převodu lze zavázat. Také nelze převést takovou věc, která je na základě mezinárodně kogentních norem rozhodného práva ve vlastnictví určitého subjektu (např. státu).

Volnou převoditelnost zboží nelze vyloučit ani smluvním ujednáním mezi stranami; jestliže je ve smlouvě převoditelnost zboží omezena nebo zakázána, nemá to podle DCFR vliv na třetí osoby a ani na nabyvatele. Pokud totiž nabyvatel v rozporu s ujednáním omezujícím nebo vylučujícím převoditelnost věc přesto převede, vlastnické právo na třetí osobu přejde; porušení tohoto smluvního ujednání se vyrovná v rámci závazkového práva.²⁷³

- *oprávnění převodce vlastnické právo převést*

Oprávněním převést vlastnické právo nemá DCFR na mysli pouze to, že vlastnické právo převádí sám vlastník, nýbrž může jej převádět i jiný oprávněný, např. jeho zástupce nebo komisionář. Ve standardním případě disponuje převodce oprávněním převést vlastnické právo v okamžiku převodu. Pokud jím převodce nedisponuje, může přesto vlastnické právo převést:

- získá-li toto právo později nebo osoba, která toto právo má, převod schválí (VIII.-2:102 DCFR),
- splní-li nabyvatel podmínky dobrověrného nabytí vlastnického práva.

- *vznik nároku na převod vlastnického práva*

Nárok na převod vlastnického práva vznikne na základě smlouvy nebo jiného právního jednání, soudního rozhodnutí nebo zákona.

- *dohoda o okamžiku převodu vlastnického práva, jinak předání věci*

DCFR umožňuje stranám si volně určit okamžik převodu vlastnického práva, případně obsahuje-li smlouva nějaké podmínky, musí být splněny, aby k převodu došlo. Není-li takové dohody, stanoví DCFR požadavek předání věci (*delivery*), přičemž je připuštěno, aby k předání věci došlo i jinými formami než fyzickým (hmotným) předáním věci.

²⁷³ LURGER, FABER, op. cit.

4.5.2.2.1 Princip převodu vlastnictví

Z uvedeného vyplývá, že princip převodu vlastnického práva v DCFR je založen na principu tradice, není-li sjednáno něco jiného.²⁷⁴ Z ustanovení čl. VIII.-2:101 odst. 2 DCFR pak vyplývá, že převod vlastnického práva tradicí je převodem kauzálním; uvádí se zde, že předání věci nebo jeho ekvivalent musí být založeno nebo se vztahovat k nároku vzniklému smlouvou nebo jiným právním jednáním, soudním rozhodnutím nebo zákonem. Důvody, pro které byl zvolen jako nejvhodnější v evropském srovnání princip kauzální tradice, jsou pak podrobně uvedeny v tzv. *comments* k DCFR.²⁷⁵ Podrobně byly zvažovány různé varianty, nicméně zjednodušeně lze říci, že kauzální tradice se vyznačovala nejmenším množstvím externalit, nejen v rámci vztahu převodce a nabyvatele, ale i z pohledu třetích osob, zejména věřitelů dotčených stran. Tím DCFR v podstatě převzal koncepci rakouského obecného zákoníku občanského (ABGB).

Skupina zvažovala podrobně i princip tradice abstraktní, který se uplatňuje v Německu a nevyžaduje k převodu platnou obligační smlouvu, nicméně byl vzhledem k problematickým důsledkům odmítnut. Zejména šlo o obtíže spojené s jeho prolomením, dále také nebezpečí jednostranného vyhrazení vlastnického práva.

4.5.2.2.2 Tradice a věcná smlouva

Za tradici (předání věci) je v čl. VIII.-2:103 odst. 1 DCFR považováno vzdání se držby věci převodcem a její nabytí nabyvatelem, přičemž se upozorňuje na to, že se jedná o reálné akty, tedy nikoliv o právní jednání. Nicméně ačkoliv jde o reálné akty, jsou to akty volní. Tak pokud by nabyvatel odejmul věc z držby převodci násilím, nedošlo by k nabytí vlastnictví. Z odstavce 2 dále vyplývá, že v případě, že má být podle smlouvy věc přepravena, je věc předána, jakmile dojde ke splnění dodací povinnosti převodce a nabytí držby dopravcem.

Fyzické předání (*delivery*) může být nahrazeno podle DCFR i vhodným surrogátem (*equivalent to delivery*). DCFR nabízí čtyři surrogáty (náhradní mechanismy) předání věci, které postihují situace, kdy je buď předání věci z povahy zbytečné, nebo nemožné.

²⁷⁴ K tomu podrobně FABER, W. In: ŠVESTKA, J., J. DVOŘÁK a L. TICHÝ. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Beroun: Eva Rozkotová – IFEC, 2008, s. 25.

²⁷⁵ LURGER, FABER, op. cit., 2011, s. 423 a násled.

Na fyzické předání věci lze rezignovat tam, kde se movitá věc v době převodu nachází v držbě nabyvatele (*traditio brevi manu*). Fyzické předání věci by zde bylo čistou formalitou. K nabytí vlastnického práva tedy dochází již v okamžiku, kdy nabude účinnosti převodní smlouva.²⁷⁶ Jestliže se nachází movitá věc v okamžiku převodu vlastnického práva v držbě třetí osoby, k nabytí vlastnického práva dochází, jakmile se třetí osoba dozví o tom, že bylo vlastnické právo převedeno na nabyvatele; je-li v tomto oznámení uveden den, kdy se nabyvatel stává vlastníkem, je za okamžik předání považován tento den. Tento ekvivalent je praktický zejména v případě, kdy je předmětná věc např. v nájmu nebo u osoby oprávněné z věcného práva k věci cizí. Vzhledem k tomu, že převod v zásadě na trvání takových vztahů nemá vliv, bylo by neúčelné požadovat po osobě, která má věc u sebe, aby věc vydala a umožnila tak fyzické předání mezi stranami smlouvy; zcela postačí, bude-li informována, že nadále drží pro nabyvatele a nikoliv pro převodce. Osobou povinnou k informování třetí osoby je převodce.²⁷⁷

Fyzické předání věci lze nahradit i tak, že převodce předá nabyvateli prostředky, které mu umožní chopení se držby movité věci (*traditio longa manu*). Tím se nabyvatel dostane do podobné pozice, jakoby mu byla věc fyzicky předána. *Traditio longa manu* v DCFR není omezena na případy, kdy není fyzické předání věci možné nebo nepraktické.²⁷⁸

Fyzické předání věci lze nahradit i předáním dokumentu, jehož obsahem je závazek k předání věci. Takový postup je využíván zejména v obchodní praxi. Jedná se o nákladní nebo skladištní listy.

Studijní skupina obsáhle zvažovala také přijetí konceptu věcné smlouvy (*real agreement*), tedy zda je třeba k převodu vlastnictví kromě obligační smlouvy zvláštní samostatná smlouva, jejímž obsahem je dohoda o aktuální dispozici s věcným právem. Nakonec studijní skupina dospěla k závěru, že samostatná věcná smlouva není nezbytná²⁷⁹, přičemž přihlédla i k tomu, že v právních

²⁷⁶ LURGER, FABER op. cit., 2011, s. 603.

²⁷⁷ LURGER, FABER op. cit., 2011, s. 606.

²⁷⁸ LURGER, FABER op. cit., 2011, s. 608.

²⁷⁹ Tento závěr však není odbornou veřejností přijímán bezvýhradně. Např. Drobnič upozorňuje, že se v praxi objevují případy, kdy je mezi uzavřením smlouvy a dodáním věci poměrně velká časová prodleva, např. pokud má prodávající věc obstarat od výrobce nebo ji přivést ze skladu. Často tak nelze sjednat podmínky dodání dříve než při dodání. K tomu DROBNIG, U. Transfer of Property. In: HARTKAMP, A., M. W. HESSELINK, E. H. HONDIUS, Ch. MAK a C. E. PERRON. *Towards a European Civil Code*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2011, s. 1021.

rádech, kde je zastávána, je často uzavírána konkludentně a většinou strany již při uzavření smlouvy obligacně souhlasí s převodem vlastnického práva. Studijní skupina však nepopřela věcnou smlouvu jako takovou, ba naopak její existenci výslovně uznala, nicméně odmítla ji posuzovat samostatně co do jejího vzniku a platnosti.²⁸⁰

4.5.2.2.3 Autonomie vůle při převodu vlastnictví

DCFR uznává zásadu autonomie vůle jako jednu ze svých zásadních zásad. Promítla se proto i v knize VIII. Stranám je umožněno si svobodně okamžik převodu vlastnictví sjednat odchylně od zde stanoveného pravidla. Autonomie vůle však neplatí jen pro okamžik převodu; strany si mohou kromě toho sjednat v převodní smlouvě i jakoukoliv jinou (smluvní) podmínku. V případě věcí genericky určených si mohou sjednat pravidla pro odlišení věci, u převodu vlastnického práva k věci, která má v budoucnu teprve vzniknout, lze ujednat, v jakém stavu bude považována za způsobilou převodu. Studijní skupina sice přiznala, že dohoda o převodu vlastnického práva, zejména taková, která umožní převod vlastnictví ještě před předáním věci, naráží na ochranu třetích osob. Nepovažuje to však za nic neobvyklého. Případnou ochranu dobré víry třetích osob zde má kompenzovat institut nabytí od neoprávněného. DCFR nepředvídá žádnou zvláštní formu dohody o okamžiku převodu vlastnického práva. Dohoda může být uzavřena kdykoliv do okamžiku předání nebo do uskutečnění ekvivalentu předání.

Zajímavé je, že DCFR nepovažuje *constitutum possessorium* za ekvivalent tradice, a to vzhledem k tomu, že se převodce ve skutečnosti nevzdává držby. Vzhledem k tomu, že je možné volně okamžik převodu smluvit, lze sjednat jako okamžik převodu přímo okamžik uzavření smlouvy, což činí institut *constitutum possessorium* zbytečným, neboť se tím dosáhne stejného efektu.

4.5.2.2.4 Zhodnocení přístupu DCFR k otázce převodu vlastnictví

Podle komentáře k DCFR se věcná smlouva sice uznává, ale nikoliv jako samostatné právní jednání, jehož obsahem by byla dohoda stran o převodu vlastnického práva. To je poněkud nekoncepční přístup; jestliže se věcná smlouva uznává, měl by být uveden nosný důvod, proč takto nemá být posuzována. Systematická struktura DCFR navíc odpovídá pandektnímu

²⁸⁰ LURGER, FABER, op. cit., 2011, s. 445.

systému, z čehož by bylo možné dovodit existenci věcné smlouvy, neboť rozdělení obligačního práva a věcných práv je v DCFR zřejmé.

Jestliže DCFR považuje tradici za reálný akt, není patrné, co přesně má mít věcněprávní (převodní) účinek, když tradici nedoprovází ani není jejím základem právní jednání, které by převod vlastnického práva způsobovalo. *Von Vliet* upozorňuje na to, že pojetí studijní skupiny spočívající v kvalifikaci tradice jako reálného aktu naráží na definici právního jednání, která je obsažena v čl. II-1:101 DCFR: „*A juridical act is any statement or agreement, whether express or implied from conduct, which is intended to have legal effect as such*“. Tradice v tomto směru představuje nutný korelát věcné smlouvy. Má-li mít věcněprávní účinek sama obligační smlouva, zjevně by se již nejednalo o princip tradice. V takové situaci by bylo zřejmě vhodnější, pokud by studijní skupina existenci věcné smlouvy výslovně uznala, nicméně na ni nahlížela jako na smlouvu uzavřenou současně se smlouvou obligační, případně součást obligační smlouvy.²⁸¹

Jedním z hlavních problematických důsledků oddělení věcné a obligační smlouvy má být nebezpečí jednostranné výhrady vlastnického práva, neboť pokud prodávající vychází ze vzájemných plnění, zpravidla při předání věci nemá vůli převést vlastnické právo; naopak věc předává v očekávání zaplacení kupní ceny. To má za následek disens ve vůli stran, čímž věcná smlouva nevznikne a k převodu vlastnictví nedojde. *Van Vliet* v této souvislosti trefně upozorňuje, že ve skutečnosti je tento problematický důsledek možné jednoduše odstranit tím, že bude zakotveno ustanovení o tom, že je jednostranná výhrada vlastnického práva zakázána.²⁸²

Je však pochopitelné, že se studijní skupina chtěla vyhnout konceptu věcné smlouvy, neboť se jedná o řešení, které je většinou zemí Evropy cizí, zejména zemím *common law* a zemím skandinávského okruhu. Na druhou stranu bychom očekávali podrobnější zdůvodnění, z textu jednotlivých *comments* spíše vyplývá, že věcná smlouva byla odmítnuta pro svou složitost.

²⁸¹ Stagl sdílí náš názor o tom, že nepřechází-li vlastnictví na základě pouhé obligační smlouvy ani z tradice jako reálného aktu, musí existovat věcná smlouva, která tento převod způsobí. STAGL, J.-F. Eigentumsübertragung beim Kauf beweglicher Sachen im DCFR und CESL. *Rebels Zeitschrift*, 2015, roč. 79, č. 1, s. 15.

²⁸² VAN VLIET, L. Acquisition and Loss of Ownership of Goods – Book VIII of the Draft Common Frame of Reference. *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*, 2011, č. 2, s. 296.

Studijní skupina podle našeho názoru správně přijala jako východisko princip kauzální tradice. V kombinaci s možností jej smluvně modifikovat se jedná o nejméně problematické řešení, jak jsme ostatně odůvodnili výše. Z terminologického hlediska se však dopouští pochybení, pokud v souvislosti se systémem kauzální tradice hovoří o podmínce „platného převodu“ (*valid transfer*), čímž však opomíjí, že převod jako takový platným být nemůže; platným nebo neplatným může být jen právní titul, na kterém spočívá.²⁸³

Naopak se lze ztotožnit se zakotvením pravidla o možném odchýlení se od tohoto pravidla, i když zde autonomii vůle ustupuje publicita vlastnického práva a s tím spojená právní jistota. Ochrana právního styku je však zajištěna jinými instituty, zejména institutem nabytí od neoprávněného, který kompenzuje možné problematické důsledky volby okamžiku převodu vlastnického práva. Ostatně sjednání okamžiku převodu vlastnictví není v evropských zemích ničím výjimečným, lze naopak hovořit od standardu. Na druhou stranu však nelze pod dohodu o okamžiku převodu vlastnictví (*agreement as to the time ownership it to pass*) považovat *constitutum possessorium*, jak to mylně činí DCFR. *Constitutum possessorium* je ekvivalentem předání věci a institutem souvisejícím s držbou, nikoliv s vlastnickým právem. Také není zřejmé, proč DCFR považuje jen *constitutum possessorium* za dohodu o okamžiku převodu vlastnictví; právě tak by bylo možné posuzovat i *traditio brevi manu* a dovodit, že zvoleným okamžikem převodu vlastnictví přechází vlastnické právo na nabyvatele, který má věc již u sebe, neboť i zde postačí dohoda stran o převodu vlastnictví. *Traditio brevi manu* však DCFR výslovně řadí k ekvivalentům předání.

4.5.2.3 Dobrověrné nabytí vlastnictví

V DCFR se nachází 2 ustanovení o dobrověrném (*good faith*) nabytí vlastnického práva k movitým věcem. Jedná se o čl. VIII.-3:101 a čl. VIII.-3:102 DCFR.

Oprávnění převodce převést vlastnické právo je jedním z předpokladů jeho nabytí (viz výše). Není-li však převodce k převodu oprávněn, pak může

²⁸³ VAN VLIET, op. cit., 2011, s. 299.

nabyvatel přesto nabýt vlastnické právo a dřívější vlastník ho pozbýt, pokud jsou splněny tyto podmínky:

- požadavky kladené na převod vlastnického práva kromě oprávnění věc převést (čl. VIII.-2:101 odst. 1 písm. a), písm. b), písm. d) a odst. 2 a 3 DCFR);
- požadavek předání věci nebo surogátu (ekvivalentu) předání (čl. VIII.-2:101 odst. 1 písm. e) DCFR);
- nabyvatel nabude movitou věc za úplatu;
- nabyvatel o okolnosti, že převodce nebyl oprávněn k převodu vlastnického práva k movité věci, v době převodu vlastnického práva nevěděl nebo od něj znalost této skutečnosti nebylo možné rozumně očekávat. Okolnosti, ze kterých se podává, že od nabyvatele nemohlo být rozumně očekáváno, aby věděl o nedostatku oprávnění převodce, musí dokazovat nabyvatel sám.

Nabytí věcí kradených od neoprávněného není možné, ledaže jde o nabytí od převodce, který jedná v rámci své obvyklé podnikatelské činnosti. Vůbec je vyloučeno nabýt od neoprávněného vlastnické právo k ukradeným kulturním statkům (čl. VIII.-3:101 odst. 2 DCFR).

Jestliže již nabyvatel má věc v držbě, pak lze nabýt od neoprávněného jen tehdy, pokud nabyvateli byla držba převedena převodcem.

V čl. VIII.-3:101 DCFR je upraveno nabytí vlastnického práva od neoprávněného, nezatížené věcnými právy třetích osob. Nabyvatel tedy od neoprávněného může nabýt nezatížené vlastnické právo, ovšem za dodržení těchto podmínek:

- nabyvatel splní obecné předpoklady nabytí vlastnického práva v DCFR (kniha VIII., kap. 2 DCFR) nebo předpoklady nabytí vlastnického práva od neoprávněného podle čl. VIII.-3:101 DCFR;
- předání věci nebo jeho surogát (ekvivalent) podle čl. VIII.-2:101 DCFR;
- úplatnost nabytí;
- nabyvatel o okolnosti, že převodce nebyl oprávněn k převodu vlastnického práva k movité věci nezatížené právy třetích osob v době převodu vlastnického práva nevěděl nebo od něj znalost této skutečnosti nebylo možné rozumně očekávat. Okolnosti, ze kterých se podává, že od nabyvatele nemohlo být rozumně očekáváno, aby věděl o existenci tohoto práva, musí dokazovat nabyvatel sám.

Na nabytí nezatíženého vlastnického práva se aplikuje čl. VIII.-3:101 odst. 2 a 3 DCFR, není tedy možné nabýt vlastnické právo nezatížené právy třetích osob k věcem ukradeným, ledaže jde o nabytí od podnikatele v rámci jeho obvyklé podnikatelské činnosti. Jestliže nabyvatel má věc již v držbě, nabude nezatížené vlastnické právo tehdy, pokud mu byla faktická držba věci převedena právě převodcem.

Jestliže dojde k předání věci pomocí tzv. oznámení třetí osobě, která má věc u sebe, že vlastnické právo bylo převedeno na jiného a tedy že věc drží pro jinou osobu než převodce (čl. VIII.-2:105 odst. 2 DCFR), pak nezanikají věcná práva váznoucí na movité věci, která náleží této třetí osobě.

4.5.2.3.1 K jednotlivým předpokladům nabytí od neoprávněného v DCFR

Nabytí od neoprávněného je považováno za originární způsob nabytí vlastnického práva, neboť ani tak nejde o převod vlastnického práva z převodce na nabyvatele (převodce k tomu nemá oprávnění), ale spíše o zánik vlastnického práva vlastníka a vznik vlastnického práva na straně nabyvatele.²⁸⁴

Na zkoumanou problematiku pohlíží jako na střet práv vlastníka a poctivého nabyvatele s tím, že je otázkou polickou, který z těchto zájmů bude chráněn.

V DCFR je zdůrazněno, že předpokladem nabytí od neoprávněného je platný právní titul ve vztahu mezi převodcem a nabyvatelem. Tam, kde má právní titul vady nebo byl zrušen, není nabytí od neoprávněného možné, protože tento institut zásadně sanuje pouze nedostatek oprávnění převodce. Dalším požadavkem je předání movité věci do držby nabyvateli. Nicméně nevžaduje se držba na straně převodce. Tím DCFR reaguje na případy, kdy legitimační funkce držby ztrácí svůj význam a držba převodce jako takové je nahrazena spíše jeho „mocí“ převést držbu na nabyvatele. Jedná se o v současnosti hojně využívané zásilkové obchody, resp. obecně obchody na dálku, kdy nabyvatelova dobrá víra se zakládá nikoliv na držbě věci převodcem, nýbrž na jeho oprávnění disponovat věcí tak, že se tato věc dostane do držby nabyvatele.²⁸⁵ Pouhý platný právní titul k nabytí vlastnického práva od neoprávněného nepostačuje. Vzhledem ke skutečnosti, že DCFR zastává princip tradice, je i v případě nabytí vlastnického práva od neoprávněného třeba, aby

²⁸⁴ VON BAR, Ch. a E. CLIVE. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Svazek 5*. Mnichov: Sellier. 2009, s. 4825.

²⁸⁵ LURGER, FABER, op. cit. 2011, s. 891.

došlo k převodu držby věci na nabyvatele. Nemusí se tak dít vždy převodem faktické držby (*traditio corporalis*), ale jsou možné i jiné ekvivalenty (neboli surogáty) takového předání (viz výše). Kromě toho však musí k předání (ať už převodem faktické držby nebo jeho surogátem) skutečně dojít. K nabytí od neoprávněného však nemůže dojít tehdy, pokud bude mít věc stále u sebe převodce (např. surogát *constitutum possessorium*). Ačkoliv může být sjednán okamžik převodu vlastnického práva jiný než předání věci, nemůže nastat dříve, než dojde ke vzdání se držby na straně převodce a jejímu nabytí na straně nabyvatele. Z toho vyplývá závěr, že nebude-li převodce schopen zajistit nabytí držby nabyvatelem, byť sám věc držet nemusí, pak není možné chránit dobrou víru nabyvatele, protože tento objektivně v dobré víře být nemohl.²⁸⁶ Požadavek předání věci kritizuje A. Salomons, který upozorňuje na skutečnost, že v mnoha obchodních odvětvích je využíváno *constructive delivery*, tedy způsob dodání, který nespočívá v manifestaci změny subjektů držby, ale k převodu vlastnického práva dochází pouhou smlouvou. Jestliže je stanoven požadavek převodu faktické držby, je tím v těchto odvětvích znemožněno nabytí od neoprávněného.²⁸⁷ Podle našeho názoru však nelze považovat požadavek faktického předání věci za zastaralý. I kdyby totiž byl tento požadavek z textu DCFR vypuštěn, stejně by musel být splněn, a to v souvislosti s posuzováním dobré víry nabyvatele.

Nabytí od neoprávněného lze podle DCFR pouze za úplatu. Při střetu práv vlastníka a poctivého nabyvatele totiž jasně převažuje zájem vlastníka tam, kde nabyvatel neposkytl žádnou majetkovou protihodnotu. To se týká i tzv. smíšeného darování (*mixed donations*). Postačí, pokud bude úplatný právní titul, nemusí dojít ke skutečnému zaplacení.²⁸⁸

Pokud jde o dobrou víru nabyvatele, ta se nemusí vztahovat pouze k vlastnickému právu převodce, ale i k oprávnění převodce vlastnické právo převést. V dobré víře musí být nabyvatel v době, kdy dochází k převodu vlastnického práva, tj. v době předání. Pozdější zlá víra neškodí.²⁸⁹ DCFR posuzuje

²⁸⁶ LURGER, FABER, op. cit. 2011, s. 892.

²⁸⁷ SALOMONS, Arthur. *The purpose and Coherence of the rules on Good Faith Acquisition and Acquisitive Prescription in the European Draft Common Frame of Reference. A tale of two gatekeepers*. Amsterdam: Centre for the Study of European Contract Law. 2011, s. 19 [cit. 6. 2. 2013]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=1749484>

²⁸⁸ VON BAR, CLIVE, op. cit., 2009, s. 4828.

²⁸⁹ SALOMONS, op. cit., 2011 op. cit. s. 14.

dobrou víru nabyvateli velmi přísně. Nabyvatel nesmí vůbec jednat zaviněně, tedy vyloučena je i jen lehká nedbalost. Vždy tedy nabyvatel v dobré víře není, pokud existují objektivní okolnosti, ze kterých lze dovodit, že převodce nemůže být vlastníkem věci nebo oprávněným vlastnické právo převést.²⁹⁰ Postačí tedy, pokud bude mít nabyvatel i jen pochybnosti o dostatku oprávnění převodce.²⁹¹ Formulaci čl. VIII.-3:101 písm. c) DCFR „*od nabyvatele nebylo možné rozumně očekávat, že mohl vědět*“ je třeba vykládat přísně. Pochybnosti o oprávnění převodce převést vlastnické právo musí mít nabyvatel zejména tehdy, pokud movitou věc nabývá za příliš nízkou cenu, jedná-li se o určité skupiny zboží, např. mobilní telefony nebo věci z „druhé ruky“ jako ojeté automobily apod. V některých případech tedy postačí „pasivní“ dobrá víra nabyvatele, jindy však bude muset provést sám nějaké šetření, aby zjistil, zda převodce je oprávněn převést vlastnické právo, aby mohl být sám v dobré víře. Pokud je tedy například v určitém odvětví obchodní činnosti obvyklé, že se prodávají movité věci pod výhradou vlastnického práva, pak si musí nabyvatel ověřit, zda převodce zaplatil kupní cenu.²⁹² Pochopitelně postačí, pokud takové šetření nabyvatel provedl, byť se mu nepodařilo zjistit, zda převodce skutečně zaplatil či nikoliv. Samozřejmě že by neměla taková investigativní povinnost být na překážku obchodního styku a nabytí od neoprávněného. Je tedy třeba s ohledem na specifika konkrétního případu stanovit, jakou investigativní činnost lze po nabyvateli rozumně požadovat včetně nákladů, jaké by měl rozumně nést v souvislosti s touto investigativní činností.

V DCFR je důkazní břemeno ohledně jeho dobré víry uloženo nabyvateli.²⁹³

Uvádí se 3 důvody, proč bylo zvoleno právě toto řešení:

- nabyvatel je ten, kdo získává vlastnické právo na základě zákonem stanovené výjimky; měl by tedy být schopen prokázat naplnění všech předpokladů nabytí od neoprávněného;
- osoba, která profituje z určitého zvláštního zákonného ustanovení, musí přinést důkazy a skutečnosti, které podporují naplnění tohoto zvláštního ustanovení;

²⁹⁰ SALOMONS, op. cit., 2011 op. cit. s. 14.

²⁹¹ LURGER, FABER, op. cit., 2011, s. 895.

²⁹² Ibid., s. 895.

²⁹³ To kritizuje A. Salomons. Podle něj presumpce dobré víry stanovená v DCFR zakládá povinnost vlastníka nést důkazní břemeno ohledně okolností dobré víry nabyvatele. K tomu srov. SALOMONS op. cit., 2011, s. 18–19.

- nabyvatel může snáze dokázat konkrétní okolnosti, vztahující se k jeho dobré víře, naopak pro vlastníka je obtížné dokazovat okolnosti, které se odehrály ve vztahu mezi převodcem a nabyvatelem;
- nabytí od neoprávněného by mělo být pouhou výjimkou; presumpce dobré víry tak jako např. u držby v mnoha právních řádech, by mohla vést k nadužívání tohoto institutu a popření ochrany vlastníka jako východiska.²⁹⁴

DCFR neumožňuje – až na jednu výjimku – nabytí od neoprávněného u věcí kradených. Lze však takto nabýt věci ztracené a věci svěřené jiné osobě. U věcí svěřených totiž je to sám vlastník, kdo se zbavil držby věci ve prospěch osoby, která byla nedůvěryhodná a v případě věcí ztracených jednal minimálně nedbale, což je mu třeba přičíst k tíži. V neposlední řadě také může dojít k nabytí od neoprávněného v případě, že převodce nenabyl vlastnické právo nebo oprávnění ho převést z důvodu neplatnosti smlouvy uzavřené s vlastníkem nebo proto, že tato smlouva byla zrušena.

Na rozdíl od některých evropských právních řádů DCFR neuvádí žádné „privilegované“ nabývací způsoby. Movité věci, které nebyly ukradeny, tedy lze nabýt v dobré víře od neoprávněného kdykoliv. Existuje pouze jedna situace, kdy hraje roli určitý nabývací způsob, kterým je nabytí při obvyklé podnikatelské činnosti převodce, kdy lze nabýt i věci ukradené.

4.5.2.3.2 Nabytí vlastnického práva od neoprávněného nezatíženého právy třetích osob

Ustanovení čl. VIII.-3:101 DCFR zahrnuje případy, kdy je movitá věc zatížena omezeným (*limited*) věcným právem třetí osoby převedena na osobu, která je v dobré víře, že toto právo neexistuje. Důsledkem je zánik tohoto práva a nabytí movité věci nezatížené těmito právy třetí osoby nabyvatelem.

Omezenými věcnými právy v kontextu tohoto ustanovení mohou být zejména věcněprávní zajišťovací instituty jako zástavní právo nebo např. užívací či poživací práva. Ustanovení čl. VIII.-3:102 DCFR se však nedotýká nabývání vlastnického práva od neoprávněného, ale posouzení, zda právo třetí osoby trvá i po tom, co bylo vlastnické právo k movité věci nabyto, a to nejen od neoprávněného, ale i od vlastníka či osoby oprávněné

²⁹⁴ VON BAR, CLIVE, op. cit., 2009 s. 4833.

vlastnické právo převést.²⁹⁵ Předpokladem dobré víry nabyvatele, pokud jde o věcná práva třetí osoby, je nabytí vlastnického práva k movité věci nabyvatelem, a to na základě platného právního titulu. Dále musí také dojít k předání věci, a to buď na základě *traditio corporalis* nebo jejích surrogátů. Zpravidla však v případech, že bude věc zatížena nějakým věcným právem třetí osoby, bude se u ní také nacházet, takže nebude moci dojít k předání ze strany převodce, čímž bude vyloučena dobrá víra nabyvatele. Nabyvatelova dobrá víra se však každopádně musí vztahovat také k tomu, že je převodce oprávněn převést věc bez jakýchkoli zatížení ze strany třetích osob. Nabyvatel tedy musí opět splnit svou investigativní povinnost při zjišťování této skutečnosti. Má-li nabytí nabyvatel nezatížené vlastnické právo k movité věci, pak k nabytí musí dojít vždy za úplatu.

Pokud se jedná o kradené věci, ty nemohou být od neoprávněného nabytí s výjimkou věci nabytých od podnikatele v rámci jeho obvyklé podnikatelské činnosti. Protože však je účelem ustanovení čl. VIII.-3:102 DCFR ochrana práv třetí osoby, dovozuje se, že v takových případech omezené věcné právo třetí osoby nezaniká. Jiná otázka nastává v situaci, kdy jsou movité věci ukradeny přímo třetí osobě, která je má z titulu omezeného věcného práva u sebe. Komentář k DCFR hovoří spíše o „neoprávněném odnětí věci třetí osobě“, protože „ukrást“ lze věc pouze vlastníkovi. V každém případě, nabude-li takto neoprávněně odňatou věc nabyvatel od podnikatele v rámci jeho obvyklé podnikatelské činnosti, nezaniká právo třetí osoby vzhledem k tomu, že je v dané věci třeba chránit právo třetí osoby více než v jiných případech.²⁹⁶

4.5.2.4 Nabytí vlastnictví vydržením

Čtvrtá kapitola obsahuje regulaci nabytí vlastnického práva vydržením. Nabytí vlastnického práva vydržením předvídá nepřerušenu držbu movité věci, a to deset let v případě, že je držitel v dobré víře nebo v ostatních případech třicet let (VIII.-4:101). Stanoví se přitom, že dobrověrně drží ten, kdo věc drží v přesvědčení, že je vlastníkem a toto přesvědčení je rozumně ospravedlněno. Dobrá víra držitele se předpokládá. Výslovně vyloučeno je nabytí vlastnického práva vydržením k věcem kradeným.

²⁹⁵ LURGER, FABER, op. cit., 2011, s. 941.

²⁹⁶ VON BAR, CLIVE, op. cit., 2009, s. 4880.

4.5.2.5 *Nabytí vlastnictví zpracováním, spojením a smísením*

Pátá kapitola se týká zpracování, spojení a smísení věcí. Je zdůrazněno, že pravidla zde uvedená se použijí pro případy, kdy k těmto situacím došlo bez souhlasu vlastníka materiálu nebo sice s jeho souhlasem, ale bez dohody o věcněprávních následcích.

4.5.2.6 *Ochrana vlastnického práva a držby*

Kapitola šestá obsahuje regulaci ochrany vlastnického práva a ochrany držby. Vychází se z toho, že vlastník má nárok na vydání věci oproti osobě, která má nad věcí fyzickou kontrolu, ledaže ji zadržuje po právu. Výslovně se také stanovuje nárok vlastníka na určení vlastnictví nebo na uložení ochranného opatření. Tímto se myslí opatření, kterým se nařizuje zdržení se bezprostředního budoucího rušení, ukončení současného rušení a odstranění následků již nastalého rušení.

Při úpravě ochrany držby vychází DCFR z toho, že protiprávně jedná ten, kdo držitel odejme držbu nebo jej v držbě ruší, ledaže je to dovoleno právním řádem. Prostředkem ochrany je svépomoc držitele (VIII.-6.201) a nárok na vydání věci, případně ochranné opatření (viz výše), přičemž uplatnění těchto nároků je vázáno lhůtou jednoho roku od doby, kdy začalo rušení, v případě opakovaných rušení v okamžiku, kdy začalo poslední rušení.

4.5.2.7 *Doprovodné otázky vrácení movité věci*

Poslední, sedmá kapitola, je věnována otázkám spojeným s vrácením movité věci v případě, že k tomu je povinna osoba, která vlastníkově věc zadržovala (viz shora). Jde zde zejména o nároky v případě poškození nebo ztráty movité věci v průběhu doby, kdy ji měl držitel u sebe (VIII.-7:102), o úpravu plodů, případně užitků z užívání věci (VIII.-7:103) a o náklady učiněné v průběhu držby (VIII.-7:103).

4.6 **Iniciativy na poli nemovitých věcí**

Je skutečností, že pohyb osob v rámci Evropské unie s sebou nese také změnu jejich bydliště, a mohlo by se tak zdát, že prodej nemovitých věcí bude regulován a chráněn na úrovni evropské legislativy. Tomu však tak

bohužel není. Pokud nějaká evropská legislativa v této oblasti existuje, jde spíše o některé momenty nebo sektorální otázky.²⁹⁷ Jedná se např. o směrnici 97/55/EC, která se aplikuje na nemovité věci a ukládá prodávajícímu poskytnout určité informace kupujícímu. To stejné platí např. i pro směrnici Evropského parlamentu a Rady 94/47/ES. ze dne 26. října 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí.²⁹⁸

4.6.1 CROBECO a IMOLA

Projekt CROBECO je projektem Evropské asociace evidence nemovitostí (*The European Land Registry Association – ELRA*²⁹⁹), což je mezinárodní nezisková asociace. Tato asociace usiluje o vývoj a pochopení role evidence nemovitostí v oblasti věcných práv a na kapitálovém trhu. Má za cíl podporovat vzájemné pochopení a poznatky o evidenci nemovitostí.

ELRA byla založena v roce 2004 a zahrnuje nyní 32 organizací zastupujících evidence nemovitostí 25 evropských zemí.

ELRA zaštiťuje dva významné projekty, a to CROBECO a IMOLA.

Cílem projektu CROBECO (*Cross Border e-Conveyancing*) jsou mezinárodní zápisy práv do evidencí nemovitostí, zejména odstranění překážek volného obchodu s nemovitostmi, které jsou dány v podobě jazykové bariéry a nedostatku znalostí národního práva, a tím vytvoření evropského trhu nemovitostí podporováním cizích kupců nemovitostí. Projekt funguje tak, že se snaží těmto překážkám vyhnout tak, že převodní smlouvu umožňuje sepsat v jazyce kupujícího osobou z jeho země, která je však informována o (právním) stavu nemovitosti v zahraničí, o omezeních, poplatcích apod. Rámec pro tento převodní proces je popsán v *Cross Border Conveyancing Reference Framework* (CCRF), který byl vydán v květnu 2012. Následný vývoj v podobě projektu CROBECO II. již vedl k vytvoření konkrétních nástrojů.

Projekt je postaven zejména na zapojení specializovaných osob (zejména notářů), které mají znalost kogentních ustanovení zákona v zemi, kde

²⁹⁷ WALLIS, D. a S. ALLANSON. *European Property Rights and Wrongs*. Lahti: Marksprint, 2011, s. 8.

²⁹⁸ K tomu podrobněji AKKERMANS, B. *Property Law in European Union Law*. In: WALLIS, D. a S. ALLANSON. *European Property Rights and Wrongs*. Lahti: Marksprint, 2011, s. 35 a násl.

²⁹⁹ [Http://www.elra.eu](http://www.elra.eu)

se nemovitost nachází. Pro tyto osoby a jejich podporu byla zřízena služba NETPRO, která umožňuje konzultace s místními specialisty a sbírá informace, které nejsou jinak dostupné včetně elektronických kopií dokumentů.

Celá koupě pak má fungovat tak, že příslušná osoba v jednom státě stáhne a prohlédne potřebné dokumenty, informuje kupujícího ve svém státě a připraví návrh smlouvy. Smlouva je vyhotovena dvojjazyčně a musí být poslána do CROBECO online systému, který identifikuje příslušnou osobu pomocí elektronického podpisu podle směrnice o elektronických podpisech.³⁰⁰ Cizí evidence nemovitostí pak tento dokument akceptuje a provede v cizí zemi zápis. Celý proces funguje na principu vzájemnosti, tedy v obou zemích se uznávají tyto dokumenty jako platné, neboť jsou v souladu s právními standardy obou jurisdikcí. To může rovněž fungovat pouze tehdy, pokud cizí stát uzná registrabilitu cizího dokumentu.

Projekt IMOLA má za cíl vytvořit model standardizované evidence nemovitostí, zvýšit dostupnost a transparentnost informací v katastru nemovitostí a usnadnit registraci přeshraničních dokumentů. Projekt vychází z toho, že je zde potřeba standardního přístupu k základním informacím o katastru nemovitostí v rámci EU. Přesto je přeshraniční výměna informací mezi evropskými katastry nemovitostí komplikovaná. Rozdíly ve vnitrostátních právních předpisech a odchylky související s praxí registrace nemovitostí jsou hlavními příčinami této složitosti. Proto je zřejmá potřeba standardního přístupu k základním informacím o katastru nemovitostí v rámci EU, spjatá s dostupností vysvětlujících materiálů a odbornou přípravou odborníků s cílem zlepšit pochopení zahraničních právních systémů. Hlavním výsledkem je vytvoření konceptu *European Land Register Document*, což je dokument, kteří setřídí údaje informace o evidenci nemovitostí na evropské úrovni.

V současné době již běží projekt IMOLA II, jehož cílem je poskytnout platformu interoperability mezi evidencemi nemovitostí v Evropě pro dosažení sdíleného úložiště (*Knowledge Repository*), které by mělo napomáhat vytvoření skutečného a úplného informačního modelu, také vyvinout webovou službu spravující toto úložiště a vyvinout vstupní systém prostřednictvím webové stránky na podporu zpětné vazby kontaktních míst jako expertů v katastru

³⁰⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/93/ES ze dne 13. prosince 1999 o zásadách Společenství pro elektronické podpisy.

nemovitostí integrovaných do *European Land Registers Net* (ELRN). Tento model interoperability by měl přispět k posílení jednotného evropského trhu s nemovitostmi a hypotékami, který by byl efektivnější a transparentnější.

4.6.2 Výzkum funkcí pozemkové knihy

V letech 2014–2017 byla vyvinuta soukromá iniciativa, která zahrnovala zástupce většiny evropských zemí, a která se zaměřovala na výzkum funkcí pozemkové knihy. Mezinárodní skupinu vedl Prof. Dr. Arkadiusz Wudarski, profesor na Europa – Universität Viadrina (Frankfurt an der Oder) a současně na Jan Dlugosz University v Čenstochové. V rámci výzkumu bylo uspořádáno vědecké sympozium *Das Grundbuch im Europa des XXI. Jahrhunderts*, a vydána stejnojmenná publikace v roce 2016 u nakladatelství Duncker & Humblot.³⁰¹

Cílem projektu bylo, přispět na základě zkoumání fungování pozemkových knih v Evropě k vývoji moderního evropského modelu pozemkové knihy, která by měla zajistit větší právní jistotu a efektivnost nejen v národním, ale i v mezinárodním právním styku. Na cestě za hledáním nejlepšího řešení bylo třeba nalézt kompromis mezi různými pohledy členských států na vedení, fungování a podobu pozemkové knihy. Příkladem jsou rozdíly ve volnosti, resp. restrikci nahlížení do pozemkové knihy. V jednotlivých zemích lze konstatovat odlišnosti sahající od přístupů umožňujících naprosto volné nahlížení do pozemkových knih až po přístupy, které vyžadují splnění určitých podmínek nahlížení (např. osvědčení právního zájmu). Dále si lze napříč Evropou všimnout, že se uplatňují odlišné principy dispozic s nemovitými věcmi zapisovanými do pozemkových knih, od principu konsenzuálního (umožňujícího převod vlastnictví pouhou smlouvou), přičemž zápis do pozemkové knihy zůstává pouze deklaratorní, až po princip intabulační, vyžadující zápis do pozemkové knihy. Zásadní otázkou bylo také určení subjektu, který by měl být pověřen vedením pozemkové knihy.

Ačkoliv si mezinárodní skupina byla vědoma toho, že vytvoření společné pozemkové knihy pro všechny nemovitosti v Evropě v současné době

³⁰¹ WUDARSKI, A. *Das Grundbuch im Europa des 21. Jahrhunderts*. Berlin: Duncker & Humblot, 2016. V České republice na knihu vyšla recenze prof. Hurdíka – HURDÍK, J. Wudarski, A. (ed.). *Das Grundbuch im Europa des 21. Jahrhunderts*. 1. vyd. Berlin: Duncker & Humblot, 2016, 783 s. *Právní rozhledy*, 2017, č. 7., s. 259.

zřejmě není s ohledem na rozdílnost úpravy věcných práv v členských státech ani možné, snažili se vyzdvihnout vědeckou hodnotu této oblasti právního srovnávání. Jejich vizí není vytvoření jednotné pozemkové knihy, ale určitého jednotného měřítka, minimálního standardu pozemkové knihy v Evropě. To by mohl být impuls pro případné reformní snahy, směřující ke sblížení národních systémů a funkcí pozemkové knihy, a tím zároveň k posilování evropského vnitřního trhu.

4.7 Přípravovaná nařízení

Kromě nařízení o dědictví³⁰², které již bylo Evropskou unií přijato a platí od 17. srpna 2015, existují ještě dva významné návrhy nařízení, která zasahují problematiku věcných práv.

Předně jde o návrh nařízení o příslušnosti, rozhodném právu, uznání a výkonu rozhodnutí v oblasti manželského majetkového práva [COM (2011) 126 final].

Důvodem vypracování nařízení je vzrůstající mobilita v Evropské unii a s tím spojené zvýšení počtu uzavíraných manželství osobami z různých států Evropské unie. S tím také souvisí to, že tyto osoby nabývají v různých státech Evropské unie majetek. Důležitou roli zde hrají také pravidla spojená s rozvodem nebo smrtí jednoho z manželů.

Dále se jedná o návrh nařízení o příslušnosti, rozhodném právu, uznání a výkonu rozhodnutí v oblasti majetkového práva registrovaných partnerů [COM (2011) 127]. Cílem návrhu nařízení je regulovat majetkové právní vztahy související s uzavřením registrovaného partnerství.

---

³⁰² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

---

5 RODINNÉ PRÁVO

5.1 Úvod

V prvním dílu této monografie bylo naznačeno,³⁰³ že i když evropské právo dosud nedospělo k vytvoření přímo účinné úpravy rodinného práva, ani harmonizace, je možné v této oblasti přesto nalézt určité principy vyplývající zejména z *Listiny základních práv EU*, jmenovitě *princip svobodného uzavření manželství a založení rodiny a dále princip ochrany práv dětí*. Také bylo uvedeno,³⁰⁴ že v evropských zemích dochází v důsledku volného pohybu osob, které uzavírají manželství, partnerství či spolu žijí zcela neformálně, mají společné děti, ať už přirozeně či za pomoci asistované reprodukce anebo osvojení, k *přínikům* cizorodých institucí do národních právních úprav a tím ke *spontánnímu sblížení* rodinného práva.

V této souvislosti byl na témže místě zmíněn také význam *všeobecně uznávaných a sdílených hodnot*, na kterých staví křesťansko-židovská kultura v Evropě. Jde-li o jednotlivosti, jde především o úctu k člověku, jeho soukromému a rodinnému životu, resp. životu vůbec, o lidskou důstojnost, svobodu, čest, rovnost, autonomii vůle, dále o solidaritu, ochranu slabší strany, ať už je jí kdokoli, o chránění vysoce zranitelných osob – kupř. handicapovaných, trpících duševní poruchou apod. Obecně sdílené hodnoty, zejména ve vazbě na *ochranu soukromého a rodinného života*, prolínají judikaturou *Evropského soudu pro lidská práva* jako červená nit a pozitivně ovlivňují jak „psané“ rodinné právo a jeho interpretaci a aplikaci.³⁰⁵ Významnou roli hrají v této oblasti také národní ústavní soudy, které bývají v zahraniční literatuře označovány za *hybatele rodinných práv*.³⁰⁶ K postupnému hodnotovému obohacování národních úprav rodinných práv a o jejich pozitivnímu

---

³⁰³ Viz HURDÍK, J., M. SELUCKÁ, P. KOUKAL a kol. *Evropské soukromé právo v čase a prostoru. I. Díl: Část teoretická, metodologická a systémová*. Brno: Masarykova univerzita, 2017, s. 141 a 142.

³⁰⁴ *Ibid.*, s. 163 a násl.

³⁰⁵ Srov. např. HADERKA, J. F. Dopad norem Rady Evropy na moderní rodinné právo. *Právní praxe*, 1994, č. 9, s. 50 a násl. a další literatura uvedená v prvním dílu této monografie, viz pozn. č. 303 shora.

³⁰⁶ Viz dílo citované v pozn. č. 303 shora, s. 166 a násl.; dále srov. Nález Ústavního soudu ze dne 20. srpna 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09, kde se výslovně hovoří o neudržitelnosti stávající právní úpravy paternit.

evolučním vývoji tak přispívá mnohé, v neposlední řadě také různé akademické iniciativy, zejména pak *Principy evropského rodinného práva* vytvořené *Komisi pro evropské rodinné právo*,³⁰⁷ které staví právě na společném hodnotovém základu, tedy „*common core*“. Nezanedbatelnou roli sehrává i dílo *Model Family Code*,³⁰⁸ který lze s trochou nadsázky označit za významný počín na cestě k budoucímu evropskému rodinnému právu.

Jak již bylo předznamenáno první kapitole této části monografie,³⁰⁹ proces vytváření společné právní úpravy soukromého práva pro členské státy Evropské unie představuje z historické perspektivy *logický evoluční krok*. Nicméně, jde-li o rodinné právo, nejde o žádný řízený proces, neboť Evropská unie v tuto chvíli nedisponuje obecnou pravomocí přijímat vlastní legislativu a jejím prostřednictvím nahrazovat či jen harmonizovat rodinná práva členských států. Proti vytváření společné unijní úpravy rodinného práva ostatně hovoří též požadavek respektu k národní kulturní rozmanitosti zakotvený v článku 3 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii a úcty k národní identitě zakotvený v článku 4 odst. 2 téže smlouvy. Problematika rodiny přesto nestojí zcela mimo zájem Evropské unie a jejího práva, pouze se s ohledem na ekonomickou a politickou podstatu této formy integrace projevuje v oblastech, kde je dána návaznost na fungování vnitřního trhu či jen prostého pobytu v jiném členském státě. Tak je tomu např. v případě unijní úpravy *rodinného práva v mezinárodním právu soukromém*,³¹⁰ jejíž unifikaci si vynutily faktické okolnosti spojené s migrací pracovníků a podnikatelů v rámci vnitřního trhu Evropské unie, respektive občanů Evropské unie obecně.³¹¹ Lze tak říci, že sladování

³⁰⁷ Komise pro evropské rodinné právo byla založena v roce 2001 s cílem přispět k harmonizaci rodinného práva v Evropě. Blíže viz www.ceflonline.com (cit. 10. 10. 2017). Jde-li o její počiny, viz dílo citované v pozn. č. 303, s. 169 a násl.

³⁰⁸ Viz SCHWENZER, I. *Model Family Code. From a Global Perspective*. Antverp – Oxford – New York: Intersentia, 2006.

³⁰⁹ Viz s. 11.

³¹⁰ Blíže viz s. 32 a násl.

³¹¹ Problematika rodiny se projevila v řadě oblastí unijního práva a nalezla svůj odraz také v judikatuře Soudního dvora EU. Nejde přitom jen o práva rodinných příslušníků migrujících pracovníků či podnikatelů, či o přístup k sociálnímu zabezpečení, kde je vazba na činnost Evropské unie na první pohled zřetelná, ale také o možnost pobytu na území Evropské unie vůbec [rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 8. března 2011. *Gerardo Ruiz Zambrano proti Office national de l'emploi (ONEm)*; věc C-34/09], či o otázky právní úpravy příjmení migrujících osob (rozsudek Soudního dvora ze dne 2. října 2003. *Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu*. Věc C-148/02).

norem v této oblasti nepřímo ovlivňuje rodinná práva v Evropě, obdobně jako *judikatura Evropského soudu pro lidská práva* a celá řada akademických iniciativ, kupř. *Principy evropského rodinného práva* vytvořené *Komisí pro evropské rodinné právo*.

V této souvislosti je však třeba poznamenat, že *podoba rodiny* se v průběhu trvání Evropské unie změnila a stále dochází k *dalším proměnám*. Nové jevy vyžadují nová řešení. Klade se celá řada otázek. Jde především o to, do jaké míry je třeba respektovat výše zmíněné tradiční hodnoty, kulturu, koncepty reprezentované civilními kodexy mnohdy z počátku devatenáctého století, veřejný pořádek apod. Je jisté, že Evropa, resp. národní zákonodárci i ústavní soudy stojí před mnoha dilematy.

Níže jsou naznačeny sféry, které by měly být předmětem zkoumání, zejména ve vazbě na evropský, resp. světový vývoj, migraci, globalizaci.

5.2 Oblasti, ve kterých dochází ke spontánnímu sblížení národních úprav rodinného práva a vytváření nových evropských standardů

Je všeobecně známo, že v mnoha zemích Evropy mohou *osoby stejného pohlaví* vstoupit do registrovaného partnerství či do jiného statusově pojatého institutu. Lze mít za to, že právě tento jev svědčí o poměrně liberálním přístupu národních zákonodárců k dané problematice. Díky judikatuře *Evropského soudu pro lidská práva* tak můžeme hovořit o určitých evropských standardech. Zemí, kde není párům stejného pohlaví umožněno vstoupit do žádného statusového poměru, je poskrovnu. Jde kupř. o Slovensko či Polsko.

Dále je třeba poznamenat, že vývoj právních úprav v této oblasti pokročil v posledních několika málo letech od modelu registrovaného partnerství či jeho statusové obdoby, přes francouzský koncept „PACS“ neboli „smlouvy o občanské solidaritě“ ke zcela novému jevu.³¹² V několika málo evropských zemích mohou osoby stejného pohlaví také uzavřít *manželství*.

³¹² V podrobnostech ELISCHER, D. Alternativní formy soužití a registrované partnerství v širších souvislostech. In: MELZER, F., P. TÉGL a kol. *Občanský zákoník (§ 655–793). Velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016, s. 817 a násl.; BOELE-WOELKI, K. a A. FUCHS. (eds.). *Legal Recognition of Same-Sex Couples in Europe*. Antwerp – Oxford – New York: Intersentia, 2003.

Některé zahraniční právní úpravy tak pojmají *manželství genderově neutrálně*, kupř. francouzská³¹³ či nizozemská.³¹⁴ Možná překvapivě, s ohledem na jistý konzervatismus daný vlivy katolické církve, umožňuje uzavřít manželství dvěma osobám bez ohledu na pohlaví také španělský občanský zákoník.³¹⁵ V evropském srovnání však jde spíše o výjimečný „odklon“ od tradic, resp. „národního stříbra“, za které bývají občanské zákoníky z minulého, resp. předminulého století považovány. Nicméně, je nepochybné, že v Evropě prochází „koncept“ manželství „rekonstrukcí“, což má význam nejen pro rodinná práva, ale i pro celé právní řády.³¹⁶

Jde-li o *rozvod* manželství, také v této sféře došlo v posledních málo letech k podstatnému zlomu: rozvod je přípustný ve všech evropských zemích.³¹⁷ Byť jsou koncepce různé, v národních právních úpravách však lze vysledovat jednoznačný trend: rozvod manželství je pojmán jako legitimní řešení manželské krize. Vývoj v mnoha evropských zemích postupně dospívá od koncepce principu viny ke smluvenému rozvodu.³¹⁸ V řadě národních právních úprav evropských zemí je umožněn i administrativní rozvod, kupř. ve Francii a kupodivu i v dříve „protirozvodové“ Itálii a v celé řadě dalších zemí.³¹⁹

Také je nutné poznamenat, že v evropských právních rádech se dostává velké pozornosti *neformálnímu soužití*, ať už muže a ženy či osob stejného

313 Viz čl. 143 Code Civil: „*Le mariage est contracté par deux personnes de sexe différent ou de même sexe.*“ dostupný na <https://www.legifrance.gouv.fr/>

314 Viz čl. 30 (1) Burgerlijk Wetboek, Boek 1, Personen-en familierecht: „... *twee personen.*“ dostupný na <http://www.wetboek-online.nl/wet/BW1.html>

315 Viz čl. 44 alinea 2 Código Civil dostupný na <https://www.boe.es/buscar/pdf/1889/BOE-A-1889-4763-consolidado.pdf>. K tomu viz LASARTE, C. *Derecho de Familia*. Madrid: Marcias Pons, 2012, s. 18.

316 Blíže viz SÖRGJERD, C. *Reconstructing Marriage. The Legal Status of Relationships in Changing Society*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2012, zejm. s. 167 a násl., Toward Gender-Neutral Marriage – Preceding Developments; dále viz SCHERPE, J. M. *The Present and Future of European Family Law*. Cheltenham (UK) – Northampton (MA, USA): Edward Elgar, 2016, s. 40 a násl., Organic European Family Law – Horizontal European Family Law – The Legal Relationships between Adults.

317 Blíže VERSCHRAEGEN, B. Divorce. *The International Encyclopedia of Comparative Law*, Vol IV. Chapter 5, Persons and Family. Tübingen: Mohr, 2004.

318 Srov. BOELE-WOELKI, K., B. BRAAT a I. CURRY-SUMMER. (eds.). *European Family Law in Action. Grounds for Divorce*. Volume I. Antwerpen – Oxford – New York: Intersentia, 2003.

319 K tomu viz DUTTA, A., D. SCHWAB, D. HENRICH, P. GOTTWALD a H. LÖHNIG (Hrsg.). *Scheidung ohne Gericht?* Bielefeld: Gieseking, 2017.

pohlaví. V mnoha státech je situace spolužijících osob připodobněna statusovým svazkům. Jedná se především o skandinávské země.³²⁰ I v poměrně konzervativních zemích, jako je kupř. Itálie, byla nedávno zakotvena vedle právní úpravy regulující poměry osob téhož pohlaví (*unioni civili*) i ustanovení upravující nesezdané soužití (*convivenza di fatto*).³²¹

Za pozitivní rys mnoha evropských národních právních úprav je třeba považovat také zakotvení soukromoprávní *ochrany před domácím násilím* ve vazbě na policejní či soudní vykazání a případné trestní stíhání pachatelů domácího násilí.³²² Tato ustanovení, byť odlišná ve své dikci, jednotlivé právní úpravy sblížují, neboť sledují společný účel, a to ochranu slabší strany.

Pokud jde o *mateřství a otcovství*, většina evropských úprav rodinného práva je ve statusových otázkách rodičovství stále *poměrně rigidní*, byť k dílčím změnám pozvolna dochází, zejména proto, že „nové“ situace vyžadují „inovativní“ řešení. Tradičně je matkou dítěte – kupř. dle české a slovenské právní úpravy – žena, která dítě porodila.^{323,324} Nicméně, ne všechny evropské zákoníky toto základní pravidlo vyslovují výslovně. Ostatně, i u nás jde o relativní novinku, zakotvenou do zákona koncem minulého milénia. Obdobně je tomu i v případě paternity. Za otce dítěte se v evropských národních úpravách má zpravidla muž, na kterého ukazuje některá z vyvratitelných domněnek.³²⁵ Odlišnosti jsou kupř. v popěrných lhůtách, v míře ochrany domněných otců dítěte, ve výslovném zakotvení popěrných

³²⁰ Viz ASLAND, J., M. BRATTSTRÖM, G. LIND, I. LUND-ANDERSEN, A. SINGER, a T. SVERDRUP. *Nordic Cohabitation Law*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2015.

³²¹ Srov. Legge 20 maggio 2016, n. 76 – *Regolamentazione delle unioni civili tra persone dello stesso sesso e disciplina delle convivenze*. K tomu viz DOSI, G. *La nuova disciplina delle unioni civili e delle convivenze*. Milano: Giuffrè Editore, 2016.

³²² K tomu viz MUJUZI, J. D. Preventing and Combating Domestic Violence in Europe: The Jurisprudence of the European Court of Human Rights. In: ATKIN, B. (ed.). *The International Survey of Family Law*. Bristol: Jordan Publishing, 2016, s. 165.

³²³ Viz § 775 ObčZ. K tomu blíže KRÁLÍČKOVÁ, Z. In: HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ, L. WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 506 a násl.

³²⁴ Některé zahraniční právní úpravy stanoví výslovně, že dohody a smlouvy, které jsou v rozporu s kogentní normou stavící mateřství na právní skutečnosti porodu, jsou neplatné. Viz kupř. § 82 slovenského zákona o rodině. V podrobnostech viz PAVELKOVÁ, B. *Zákon o rodině. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 515 a násl.

³²⁵ Srov. SCHWENZER, I. (ed.). *Tensions Between Legal, Biological and Social Conceptions of Parentage*. Antwerpen – Oxford: Intersentia, 2007.

práv dítěte, resp. jeho případného tzv. práva veta atd.³²⁶ Opět lze konstatovat, že účel národních právních úprav v této oblasti je jeden: ochrana slabší strany, vyvažování vzájemně si konkurujících subjektivních práv a oprávněných zájmů. Ostatně, každý má právo na soukromý a rodinný život, resp. jejich ochranu.

V této souvislosti je třeba zmínit i problematiku marné touhy po dítěti. Reprodukční medicína začala postupně nabízet mnohá řešení lidské neplodnosti a evropská rodinná práva na tento fenomén musela reagovat. V historickém kontextu je třeba *asistovanou reprodukci* a její konsekvence do rodinného práva považovat za relativní novinky. V současné době je v mnoha státech Evropy umožněna jak pro manželské páry, tak pro páry faktické.³²⁷ To lze označit za standard.³²⁸

Další oblastí, ve které lze vysledovat napříč evropskými právními úpravami společné styčné body, je sféra *práv dítěte*, rozvoj jeho participačních práv, zejména v rámci konceptu rodičovské odpovědnosti.³²⁹ Dítě již není pasivní objekt vůle rodičů, ale aktivní subjekt s celým katalogem práv. *Rodičovská odpovědnost*, ať už jí národní právní řády označují jakkoli, náleží zpravidla *ex lege* oběma rodičům dítěte. Je vnímána jako prospektivní odpovědnost sledující nejlepší zájem dítěte, resp. jeho blaho. Katalog práv a povinností do ní náležející se pozvolna rozšiřuje, zejména ve vazbě na mezinárodní smlouvy. Za standardní lze považovat nejen *tradiční triádu* (výchova, zastupování, správa jmění), ale i *další práva a povinnosti* (určení místa pobytu a přímý kontakt tzv. nepečujícího rodiče). Vlivy *Principů evropského rodinného práva*

³²⁶ Jde-li o národní zprávy mnoha států Evropské unie ve věci rodičovství, viz BÜCHLER, A. H. KELLER. (eds.). *Family Forms nad Parenthood. Theory and Practice of Article 8 ECHR in Europe*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2016.

³²⁷ Jde-li o Česko, viz zejm. § 3 s násl., zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

³²⁸ Spíše výjimečně umožňují národní právní úpravy asistovanou reprodukci tzv. single ženám, což staví děti z takto vzniklého statusového poměru od samého počátku do značně nevýhodné pozice, zejména tehdy, je-li dárcovství anonymní. Od samého počátku totiž nemají otce, resp. ani možnost legálně zjistit jeho totožnost. K tomu blíže IGNOVSKA, E. *Sperm Donation, Single Woman and Filiation*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2015.

³²⁹ Jde-li o evropský rozměr rodičovské odpovědnosti, judikaturu ESLP, koncepci české právní úpravy ve vazbě na Principy evropského rodinného práva i procesní a mezinárodní souvislosti, viz ŠINOVÁ, R., L. WESTPHALOVÁ, Z. KRALÍČKOVÁ a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges: 2016.

ve věci rodičovské odpovědnosti vypracované *Komisí pro evropské rodinné právo* jsou patrné. Ostatně, v prvním dílu naší monografie bylo zmíněno, že pozvolna dochází k průnikům „*better law*“ do národních právních úprav.³³⁰ Lze také říci, že díky akademickým iniciativám a i judikatuře *Evropského soudu pro lidská práva* nezůstává rovnost muže a ženy, resp. matky a otce dítěte jen proklamací, ale ve vazbě na jejich společné dítě nabývá zcela nové dimenze. Sdílené, plnohodnotné rodičovství, společná či střídavá péče, resp. péče tzv. primárního pečovatele s rozsáhlým stykem druhého rodiče dítěte, postupně vytěsňují péči výlučnou bez jakýchkoli kontaktů dítěte s druhým rodičem, jeho příbuznými či širší rodinou. Na významu nabývají také tzv. rodiny rekonstruované (*patchwork families*) s tím, že *sociální rodičovství* hraje významnou roli. Některé evropské právní řády, zakotvují v této souvislosti právo putativních otců na plnohodnotný kontakt s jejich „genetickými“ dětmi.³³¹

5.3 Sféry, ve kterých dochází k prohlubování rozdílů v národních úpravách rodinného práva

S možností genderově neutrálního manželství v některých evropských zemích dochází ke zcela převratným změnám v tradičním chápání rodičovství a k pozvolnému rozcházení národních právních úprav v této dříve velmi konzervativní oblasti. Jak již bylo naznačeno výše, otevírá se pozvolna prostor pro *asistovanou reprodukci pro kobokoli*, tj. i pro páry stejného pohlaví. Samostatnou pozornost je třeba věnovat *náhradnímu mateřství*, byť bývá využíváno i heterosexuálními páry. Nicméně, mnohdy umožňuje získat legálně dítě i dvěma mužům. Je třeba konstatovat, že v mnoha evropských státech je náhradní mateřství výslovně zakázáno, kupř. ve Francii, Itálii či Rakousku. V několika státech je výslovně dovoleno, resp. upraveno, např. ve Velké Británii. Někde je v právním řádu jen „zmínka“ v zákoně, kupř. u nás, jde-li o překážku osvojení mezi blízkými příbuznými.³³² Jinde zákonodárce

³³⁰ HURDÍK, SELUCKÁ, KOUKAL, op. cit., 2017, s. 172 a násl.

³³¹ K tomu judikatura ESLP a českého ústavního soudu, blíže viz WESTPHALOVÁ, L. a R. ŠÍNOVÁ. K souladu biologického a právního rodičovství s ohledem na právo dítěte znát svůj původ. *Acta Iuridica Olomucensia*, v tisku.

³³² Viz § 804 ObčZ.

zcela mlčí, např. v Belgii. K tomu bylo napsáno mnohé.³³³ Také z judikatury *Evropského soudu pro lidská práva* se podává poměrně mnoho informací o evropských národních úpravách a rozhodovací praxi v její dynamice.³³⁴ Trendem je spíše snaha o eliminaci tohoto jevu, resp. zabránění nejistému statusovému postavení dítěte, které se dostává do postavení pouhého „předmětu“ smlouvy objednatelů a ženy, která k tomuto účelu poskytuje svoji dělohu.

Nelze nevidět, že i konzervativní státy stojí často před problémy vyvolanými tzv. reprodukční turistikou, včetně využívání náhradního mateřství v cizině v situaci, kdy je národní úpravou výslovně zakázáno tak, jak je tomu kupř. právě v Itálii.³³⁵ Nejedná se jen o páry, které přímo porušují zákon, nýbrž především o páry, které „využívají“ zahraničních právních úprav umožňujících *manželství bez ohledu na pohlaví* a v tomto důsledku také asistovanou reprodukci ve vazbě na *genderově neutrální rodičovství*.

Nejen italskou odbornou veřejnost nedávno zaujala věc posuzovaná Nejvyšším soudem Italské republiky.³³⁶ Šlo o mateřství, resp. rodičovství dvou žen (jedna darovala vajíčko, druhá dítě porodila), o veřejný pořádek a lidská práva, zejm. *o právo dítěte na přeshraniční kontinuitu osobního, resp. civilního statusu a zachování rodičovství, a o právo dítěte na registraci v zemi, která nezná genderově neutrální manželství, nota bene genderově neutrální rodičovství*.

V této souvislosti bylo konstatováno, že nelze klást do juxtapozice nejlepší zájem dítěte a veřejný pořádek, ale je třeba vyvažovat zájem dítěte oproti jiným zájmům hodným ochrany v daném právním řádu. Také je třeba brát v potaz, že pojem nejlepší zájem dítěte je pojmem obecným, jehož obsah se vyvíjí s ohledem na vývoj názorů na postavení dítěte ve společnosti.

³³³ K tomu kriticky již dříve KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímateřství. Právní rozhledy*, 2015, č. 21, s. 725 a násl., a literatura tam citovaná; a dále BUREŠOVÁ, K. *Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. Právní rozhledy*, 2016, č. 6, s. 193 a násl.

³³⁴ Viz komparativní přehled v judikatuře ESLP, zejména ve věci *Paradiso a Campanelli v. Itálie* (stížnost č. 25358/12).

³³⁵ Viz Legge 19 febbraio 2004, n. 40 – *Norme in materia di procreazione medicalmente assistita*. K tomu blíže viz PATITI, S. a kol. *Diritto Privato*. Vicenza: Wolters Kluwer a Cedam, 2016, s. 907–908.

³³⁶ Viz *La Corte Suprema di Cassazione. Prima Sezione Civile. Sentenza no.19599/16* (strany anonymizovány), s. 36. Dostupné z <http://www.foroitaliano.it/figlio-di-due-mamme-trascrivibilita-atto-di-nascita-straniero-e-stato-civile-italiano-cass-30-settembre-2016>

Ke konkretizaci nejlepšího zájmu dítěte dochází a má v praxi docházet s ohledem na specifika věci, ve vazbě na mnoho okolností, v neposlední řadě musí být zohledněno také přání a názor dítěte v návaznosti na mezinárodní závazky. V posuzovaném případě bylo právo dítěte v duchu výše uvedeného shledáno prioritním.³³⁷ Dodejme, že mezi dítětem a jeho rodiči – dvěma matkami – byly biologické, genetické a sociální vazby, resp. právní pouta vytvořena v souladu se zákonem v zahraničí.

Výše uvedený přístup by však neměl být návodný pro osoby, které tzv. za každou cenu usilují o dítě nikoli legální cestou, zejména v situaci, kdy nejsou s dítětem ani geneticky spojeni, resp. neváží je žádné vazby.³³⁸

Jak již bylo naznačeno v prvním díle naší monografie, právní otázky mateřství a otcovství, resp. rodičovství nebyly prozatím *Komisi pro evropské rodinné právo* zkoumány.³³⁹ Klade se tak otázka, jak by *Principy evropského rodinného práva* ve věci rodičovství byly koncipovány, zda by ctily spíše tradice, či směřovaly k inovacím, tj. „*better law*“, resp. k „*the best law*“. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že nejde jen o rodiče, ale i o děti, a o ty především. Judikatura *Evropského soudu pro lidská práva* je v těchto věcech na jedné straně poměrně konzervativní, tj. ponechává státům volný prostor pro uvážení (*margin of appreciation*), resp. prostor pro zachování tradičních řešení, kupř. ve věcech mateřství. Nicméně, na straně druhé pojmenovává nové jevy a nabízí nová řešení, např. ve vazbě na širší pojetí práva na soukromý a rodinný život a zejména s ohledem na nejlepší zájem dítěte, resp. jeho blaho, které je třeba posuzovat vždy ve vazbě na konkrétní okolnosti daného případu.

5.4 Dílčí závěr

Je možné říci, že výše nastíněný evoluční vývoj v evropských zahraničních právních úpravách, v judikatuře národních soudů i *Evropského soudu pro lidská práva* pozitivně ovlivnil, ovlivňuje a (snad) bude příznivě ovlivňovat nejen rozhodovací praxi v řadě jiných evropských zemí, ale i vývoj psaného

³³⁷ Viz KRÁLÍČKOVÁ, Z. a Z. NOVÝ. Dvě matky, jedno dítě, nejlepší zájem dítěte a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*, 2017, č. 15–16, s. 524 a násl.

³³⁸ K tomu viz Rozsudek Velkého senátu ESLP ve věci *Paradiso a Campanelli v. Itálie*, ze dne 24. ledna 2017 (stížnost č. 25358/12).

³³⁹ HURDÍK, SELUCKÁ, KOUKAL, op. cit., 2017, s. 169 a násl.

rodinného práva v zemích Evropské unie. V mnoha věcech jde o *boj tradic s inovacemi*, ale i o *hledání rovnováhy mezi rolí zákonodárců a soudů*. V obecné rovině odráží zákonodárství vůli většiny. Role soudů, včetně ústavních je většinou jiná. Jde o ochranu jednotlivců, především o subjektivní práva člověka s tím, že judikatura zpravidla pouze nepřímou ovlivňuje psaná rodinná práva v rámci kodexů soukromého práva, resp. jejich interpretaci a aplikaci.

Jde-li o perspektivy evropského rodinného práva v obecné rovině, nezbyvá než *de lege ferenda* pootevřít prostor pro určité inovace, odůvodněné změnami ve společnosti, novým, širším pojetím rodiny a rodinného života vůbec.

Tak jak bylo naznačeno v první kapitole této publikace i v prvním díle této monografie, lze už i v současnosti hovořit o určitém spontánním *sblížení* rodinných práv v Evropě, resp. o jejich *harmonizaci*³⁴⁰ v důsledku respektu ke sdíleným hodnotám, mezi které – mimo jiné – patří zejména výše uvedená práva dítěte a práva jeho rodičů, včetně práv genderově neturálních rodičů, která je ovšem třeba vyvažovat. Je možné uvažovat i o *européizaci*³⁴¹ rodinného práva, což bývá spojováno právě s volným pohybem osob, uzavíráním manželství nejen osobami různého pohlaví, plozením dětí a jejich výchovou napříč státy Evropské unie, a s nutností ochrany práv a právem chráněných zájmů těchto osob v soukromém právu, do jehož jádra rodinné právo náleží.

³⁴⁰ K tomu srov. ANTOKOLSKAIA, M. The Harmonisation of Family Law: Old and New Dilemmas. *European Review of Private Law*, 2003, s. 28–49; ANTOKOLSKAIA, M. (ed.). *Convergence and Divergence of Family Law in Europe*. Antwerpen – Oxford: Intersentia, 2007.

³⁴¹ Blíže viz PINTENS, W. Europeanisation of Family Law. In BOELE-WOELKI, K. (ed.). *Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe*. Antwerp – Oxford – New York: Intersentia, 2003, s. 20 a násl.

---

6 PRÁVNICKÉ OSOBY

6.1 Ideový základ evropského práva právnických osob

Tato kapitola se bude věnovat širšímu pohledu na evropské právo právnických osob, jakožto jednomu z právních fenoménů dnešní zmenšené Evropy. Přestože v současné době neexistuje jednotné kodifikované evropské právo právnických osob a přestože se ani nejedná o oficiální termín používaný v pramenech práva EU či vnitrostátních, je podle našeho názoru možné evropské právo právnických osob vymezit jako svébytné právní odvětví,³⁴² jak bude dále vysvětleno.

Myšlenkovým i právním základem současného rozměru evropského práva právnických osob je nepochybně fundamentální princip volného pohybu osob v EU³⁴³, jakožto jedna ze čtyř základních svobod³⁴⁴, na kterých byla celá poválečná evropská integrace založena. Smyslem těchto garantovaných svobod bylo vytvořit mezi členskými státy EU jednotný vnitřní trh, jakožto prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu³⁴⁵. S tím se pak pojí rovněž fundamentální zásada zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti, která se vesměs prolíná celým unijním právem a klíčovou roli hraje rovněž i v této oblasti.

---

³⁴² Podobně je např. za svébytné odvětví považováno evropské právo společností, které rovněž není oficiálním termínem. Více DĚDIČ J. a P. ČECH. *Obchodní právo po vstupu ČR do EU anebo Co všechno se po 1. květnu změnilo?* Bova Polygon, 2004, s. 38.

³⁴³ Princip volného pohybu osob byl upraven již v článku 48-58 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství podepsané dne 25. 3. 1957 v Římě, v současné době je tato svoboda upravena ustanoveními článků 45-55 Smlouvy o fungování EU, ale také ve vztahu k občanství EU jako obecný princip upravený v článku 20 a 21 Smlouvy o fungování EU.

³⁴⁴ Mezi čtyři základní svobody EU se řadí volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Od roku 2008 se na návrh Evropské rady začíná hovořit o tzv. páté svobodě EU, kterou vzhledem k rychlému společenskému i technologickému vývoji a rostoucí globální soutěži měl představovat tzv. volný pohyb znalostí (podpora inovací, zajištění transferu vědeckých poznatků do praxe, volný přístup ke znalostem). Od roku 2017 pak s ohledem na prudce rostoucí význam digitalizace pro ekonomiku i celou společnost nabývá na důležitosti oblast tzv. digitálního trhu. V této souvislosti se někdy za tzv. pátou svobodu označuje volný tok dat mezi členskými státy EU.

³⁴⁵ Viz článek 26 odst. 2 Smlouvy o fungování EU.

Princip volného pohybu osob se použije jak na fyzické osoby, tak do značné míry i na osoby právnické. V souladu s původním zaměřením evropské integrace zejména na hospodářskou spolupráci³⁴⁶ členských států EU se svoboda volného pohybu osob vztahovala zpočátku pouze na ekonomicky aktivní osoby, tj. zejména pracovníky (fyzické osoby nepodnikající) a podnikatele (fyzické i právnické osoby). S postupným rozšiřováním integrace i do jiných oblastí, než je samotná ekonomická spolupráce, se však princip volného pohybu osob rozšířil nejprve i na ekonomicky neaktivní fyzické osoby, jako jsou např. studenti či penzisté³⁴⁷, a po vzniku nového institutu občanství EU pak obecně na všechny občany EU³⁴⁸. I ve vztahu k právnickým osobám původní omezení svobody na podnikatelské subjekty na základě judikatury Soudního dvora EU postupně oslabilo a zdá se, že princip volného pohybu osob za určitých specifických okolností může být podobně rozšířen i na neziskové právnické osoby³⁴⁹.

Smlouva o fungování EU z obecného konceptu volného pohybu osob vyčleňuje jako samostatný prvek volný pohyb pracovníků³⁵⁰ a svobodu usazování³⁵¹, nicméně z pohledu reálného fungování právnických osob s oběma těmito principy velmi úzce souvisí i samostatná svoboda volného pohybu služeb³⁵² a volného pohybu kapitálu³⁵³. Pokud jde o pravidla volného pohybu pracovníků, Smlouva samotná jednoznačně neurčuje obsah pojmu pracovník, ani to, zda se může jednat o fyzickou nebo i právnickou osobu. Z vnitřní logiky samotného pojmu pracovník a rovněž s podporou exist-

³⁴⁶ Viz Evropské hospodářské společenství založené v roce 1957.

³⁴⁷ Viz původní Směrnice Rady 90/364/EHS ze dne 28. června 1990 o právu pobytu, Směrnice Rady 90/365/EHS ze dne 28. června 1990 o právu pobytu zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné po skončení jejich pracovní činnosti, Směrnice Rady 93/96/EHS ze dne 29. října 1993 o právu pobytu pro studenty, které byly všechny posléze zrušeny a nahrazeny Směrnicí Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2004/38 ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států.

³⁴⁸ Občanství EU bylo založeno Smlouvou o Evropské unii podepsanou dne 07. 2. 1992 v Maastrichtu. Dnes je tento institut upraven v ustanovení Článku 20 a násl. Smlouvy o fungování EU.

³⁴⁹ Viz např. Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 14. září 2006 ve věci *Centro di Musicologia Walter Stauffer proti Finanzamt München für Körperschaften* (C-386/04), odst. 17-20.

³⁵⁰ Článek 45–48 Smlouvy o fungování EU.

³⁵¹ Článek 49–55 Smlouvy o fungování EU.

³⁵² Článek 56–62 Smlouvy o fungování EU.

³⁵³ Článek 63–66 Smlouvy o fungování EU.

tující judikatury Soudního dvora EU však můžeme konstatovat, že tato svoboda se aplikuje pouze na nepodnikající fyzické osoby, neboť pod pojmem pracovník soud rozumí osoby vykonávající po určité časové období a za odměnu autentickou a efektivní pracovní činnost pro jinou osobu a pod jejím vedením.³⁵⁴

Pro oblast svobody usazování, tj. druhou součást volného pohybu osob, Smlouva o fungování EU výslovně stanoví, že se tato svoboda vztahuje jak na osoby fyzické, tak i na osoby právnické. Ačkoli totiž základní ustanovení článku 49 Smlouvy o fungování EU přiznává svobodu usazování pouze státním příslušníkům členského státu (tedy fyzickým osobám), zvláštní úprava tohoto principu obsažená v článku 54 Smlouvy o fungování EU jednoznačně konstatuje, že stejným způsobem je nutné zacházet i se společnostmi založenými podle práva některého z členských států, za které jsou považovány všechny společnosti založené podle občanského i obchodního práva včetně družstev a jiné právnické osoby soukromoprávní i veřejnoprávní. Tato široká definice je důsledkem snahy zahrnout všemožné typy právnických osob, které existují ve vnitrostátních právních řádech jednotlivých členských států EU a které se navzájem do značné míry odlišují. Jedinou výjimkou z dosahu aplikace článku 54 Smlouvy o fungování EU jsou neziskové organizace, na něž příslušný článek výslovně nedopadá, nicméně judikatura Soudního dvora EU tento limit výrazně relativizuje v tom smyslu, že i neziskové právnické osoby mohou vykonávat vedlejší podnikatelskou aktivitu, která by mohla být chráněna svobodou usazování.³⁵⁵ Bližší vysvětlení osobní působnosti svobody usazování ve vztahu k právnickým osobám, stejně jako průniku kategorie právnických osob s termínem „společnost“, používaným Smlouvou o fungování EU, budou podány v následujících částech této kapitoly.

Zcela stejný postup jako u svobody usazování se pak, pokud jde o osobní působnost daného principu, uplatní i v rámci volného pohybu služeb, neboť podle článku 62 Smlouvy o fungování EU se pro oblast volného pohybu služeb použijí pravidla stanovená v článcích 51–54 Smlouvy, tj. včetně

³⁵⁴ Viz Rozsudek Soudního dvora ze dne 3. července 1986 ve věci *Deborah Lawrie-Blum proti Land Baden-Württemberg* (66/85), odst. 17.

³⁵⁵ Viz např. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. Zář 2006 ve věci *Centro di Musicologia Walter Stauffer proti Finanzamt München für Körperschaften* (C-386/04), odst. 17-20.

rozšíření aplikace této svobody i na právnické osoby s výjimkou neziskových organizací. Pokud jde o poslední související svobodu volného pohybu kapitálu, příslušná ustanovení článků 63–66 Smlouvy o fungování EU neurčují žádné vymezení osobní působnosti, které by jakkoli limitovalo plné využití tohoto principu jak osobami fyzickými, tak i osobami právnickými. Volný pohyb kapitálu se svobodou usazování souvisí zejména v tom smyslu, že přeshraniční pohyb právnických osob s sebou pravidelně nese i přeshraniční pohyb kapitálu, čímž vznikají některé sporné otázky zejména při aplikaci daňových předpisů.

Dlouhodobým vývojem evropského práva a pod velmi silným interpretačním vlivem judikatury Soudního dvora EU došlo postupně k tomu, že v rámci systému unijního práva vykrytalizovalo celé nové právní odvětví, které je možné souhrnně nazvat evropské právo právnických osob. Jak jsme si již shora uvedli, toto nové odvětví není kodifikováno, ale je složeno hned z několika různých prvků, které lze navzájem oddělit takto:

- a) primárním právem EU garantovaný tradiční princip svobody usazování (nejen) právnických osob (společností), založený na zásadě zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti, široce interpretovaný judikaturou Soudního dvora EU, která vytváří prostor pro horizontální soutěž právních řádů³⁵⁶,
- b) souhrn směrnicevého práva EU směřující ke koordinaci a harmonizaci vnitrostátní úpravy právnických osob (společností) ve všech členských státech EU tak, aby došlo k odstranění omezení svobody usazování, resp. fungování jednotného vnitřního trhu vůbec,
- c) souhrn nařízení EU vytvářející autonomní unijní úpravu nadnárodních evropských právnických osob, která existuje paralelně k vnitrostátním právnickým osobám, upraveným jednotlivými právními řády členských států EU.

Z hlediska chronologického vývoje evropského práva právnických osob je možné konstatovat, že primární právo EU v oblasti svobody usazování

³⁵⁶ Více např. ARMOUR, J. Who Should Make Corporate Law? EC Legislation versus Regulatory Competition. *ECGI Working Paper* [online]. No. 54/2005 [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=860444. Nebo GHETTI, R. *Unification, Harmonisation and Competition in European Company Forms*. [online]. University of Bologna, 2016 [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2859164

(prvek a.) předpokládalo poměrně rychlé přijetí harmonizačních směrnic (prvek b.), které zajistí dosažení plné svobody usazování v rámci EU. Ve skutečnosti však dosažení konsenzu mezi členskými státy v Radě EU bylo velmi komplikované a v některých případech se ukázalo být v daném čase i nemožné. Toto „zpoždění“ směrnicového práva EU významným způsobem suplovala judikatura Soudního dvora EU, který přes absenci předpokládaných konkrétních sekundárních norem v jednotlivých případech proaktivně interpretoval rozsah základního principu svobody usazování (prvek a.), a to zejména ve vztahu k limitům primární a sekundární svobody usazování. Podobně jako v jiných oblastech práva EU se tak do jisté míry tato „soudní harmonizace“ vnitrostátního práva stala konečným impulsem k tomu, aby judikované právní závěry a konstrukce byly následně vtěleny i do směrnicového práva EU. Právě s ohledem na těžko nalézanou shodu při schvalování harmonizačních směrnic a na judikaturu Soudního dvora EU doplující nedostatečnou směrnicovou úpravu, došlo v poslední fázi tvorby evropského práva právnických osob (naplno se rozvíjí zejména po roce 2000) k přijímání nařízení, která vytvářejí samostatný nadnárodní systém unijních právnických osob – prvek c.

Ačkoli v užším pojetí je možné evropské právo právnických osob chápat jen ve shora uvedeném užším významu prvku c., my se v této kapitole budeme postupně věnovat všem shora uvedeným třem aspektům evropského práva právnických osob, neboť jsou vzájemně provázané a izolovaný rozbor nadnárodních právnických osob nedává možnost posoudit širší souvislosti vývoje právnických osob v kontextu evropského soukromého práva. Naopak však tato kapitola nezahrnuje syntetický pohled či právní komparaci jednotlivých vnitrostátních úprav právnických osob v konkrétních členských státech EU, ani rozbor příslušných mezinárodněprávních pramenů v oblasti právnických osob,³⁵⁷ ani analýzu nezávislých iniciativ na poli evropského práva

---

³⁵⁷ Jako např. Evropská úmluva č. 124 o uznávání právní subjektivity mezinárodních nevládních organizací ze dne 24. 4. 1986. [online] [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/168007a67c>. Dále také např. Haagská úmluva o uznání právní subjektivity zahraničních společností, sdružení osob a nadací z roku 1956, Úmluva EHS o vzájemném uznávání společností a právnických osob z roku 1968, či Evropská úmluva o usazování společností z roku 1966, které všechny však nikdy nevstoupily v platnost a lze je tedy považovat jen za inspiraci při řešení těchto otázek.

právnických osob,³⁵⁸ jak by snad bylo možné pojem „evropské právo právnických osob“ rovněž vnímat. Podstatou našeho pojednání rovněž nebude detailní právní rozbor stávající české vnitrostátní právní úpravy, vztahující se k dané problematice, neboť těmto tématům jsou věnovány samostatné rozsáhlé texty (např. jen samotným nadnárodním formám unijních právnických osob je věnováno hned několik monografií³⁵⁹). Ty se však většinou zaměřují právě na detailní analýzu jednotlivých institutů evropského práva právnických osob, avšak již málokdy zachycují vývojové tendence napříč shora naznačenými aspekty evropského práva právnických osob.

Konečně je nutné vysvětlit, že naprostá většina evropského práva právnických osob se týká podnikatelských subjektů (zejména obchodních společností), neboť právě ty v praxi nejčastěji narážejí na bariéry přeshraniční aktivity a vyžadují si její zjednodušení. Platí to jak pro samotný princip svobody usazování, tak i pro harmonizaci vnitrostátního práva členských států EU, a ještě více pak pro oblast autonomní unijní úpravy právnických osob. Ačkoli je zejména pro oblast unijních nadnárodních právnických osob někdy používán termín evropské právo společnosti³⁶⁰, resp. v oblasti svobody usazování přímo primární právo používá pojem „společnosti“ a nikoli „právnícké osoby“ (k rozdílu mezi těmito pojmy viz další části této kapitoly), podle našeho názoru je vhodnější námi analyzované širší téma nazvat obecněji jako evropské právo právnických osob, neboť v posledních letech rámci EU vznikají i návrhy právní regulace neziskových či veřejně prospěšných (nepodnikatelských) právnických osob³⁶¹. Přestože dosavadní návrhy v této oblasti byly

³⁵⁸ Jako např. práci European Group for Private International Law (známé pod zkratkou EGPIIL nebo také GEDIP), která 18. 9. 2016 v Miláně zveřejnila komplexní návrh evropské úpravy právnických osob nazvané jako model možného nařízení EU. [online]. [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné online z: <http://www.gedipepil.eu/documents/Milan%202016/GEDIPs%20Proposal%20on%20Companies.pdf>

³⁵⁹ Např. DĚDIČ, J. a P. ČECH. *Evropské právo společností: včetně úplného znění předpisů komunitárního práva*. Praha: Polygon, 2004, 531 s.; DVOŘÁK, T. *Evropské hospodářské zájmové sdružení*. Praha: ASPI, 2006, 243 s.; DĚDIČ, J. a P. ČECH. *Evropská (akciová) společnost*. Praha: BOVA POLYGON, 2006; DVOŘÁK, T. *Akciová společnost a Evropská společnost*. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2009, 1886 s.; LASÁK, J. *Právo obchodních společností: právní předpisy Evropské unie s judikaturou*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, 466 s.

³⁶⁰ Např. DĚDIČ, ČECH, op. cit., 2004, 531 s.

³⁶¹ Viz Návrh nařízení Rady o statutu Evropské nadace (FE) COM (2012) 35 final. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52012PC0035>

neúspěšné a žádná platná unijní úprava nadnárodních neziskových či veřejně prospěšných právníckých osob doposud neexistuje, lze předpokládat, že sjednocovací tendence v oblasti přeshraničního působení takovýchto subjektů budou pravděpodobně v dalších letech pokračovat. Ze všech těchto důvodů za nejvíce příléhavý souhrnný název popisované problematiky proto považujeme právě termín evropské právo právníckých osob.

6.2 Volný pohyb právníckých osob v EU

Volný pohyb právníckých osob je v rámci primárního práva upraven zejména Článkem 49 a násl. Smlouvy o fungování EU, který zakládá princip svobody usazování (ve stejném významu se používá i výraz „právo usazování“³⁶²). Tento koncept zahrnuje jak zákaz omezení svobody usazení státních příslušníků jednoho členského státu EU v jiném členském státě (tzv. primární svoboda usazování), tak i zákaz omezení zřizování zastoupení, poboček, nebo dceřiných společností na území jiného členského státu EU (tzv. sekundární svoboda usazování).

Princip svobody usazování má pro celé odvětví evropského práva právníckých osob zcela klíčový význam, jedná se o samotné jádro tohoto institutu³⁶³. Z judikatury Soudního dvora jednoznačně plyne, že ustanovení článku 49 Smlouvy o fungování EU má jak vertikální, tak i horizontální přímý účinek, tj. jednotlivec má právo se jej aktivně dovolávat i před vnitrostátními orgány členského státu EU ve sporu s členským státem i jiným jednotlivcem³⁶⁴. Současně vzhledem k platnému principu aplikační přednosti³⁶⁵ práva EU

³⁶² Někdy také označováno jako „právo usazování“, neboť samotný nadpis Hlavy IV Kapitoly 2 Smlouvy o fungování EU obsahuje výraz „právo usazování“, nicméně konkrétní ustanovení následujících článků 49 a 50 Smlouvy o fungování EU již používají pojem „svoboda usazování“. Obdobně např. v anglickém znění nadpis příslušné kapitoly zní „Right of Establishment“, zatímco články 49 a 50 používají termín „Freedom of Establishment“, německé znění Smlouvy pak jako nadpis kapitoly užívá výraz „Das Niederlassungsrecht“, zatímco v textu článku 49 a 50 se již vyskytuje označení „die Niederlassungsfreiheit“.

³⁶³ VACCARO, E. Transfer of Seat and Freedom of Establishment in European Company Law. *European Business Law Review*, 2005, s. 1348.

³⁶⁴ Rozsudek Soudního dvora ze dne 21. června 1974 ve věci *Jean Reyners proti Belgii* (2/74), odst. 30.

³⁶⁵ Princip aplikační nadřazenosti práva EU byl poprvé definován Rozsudkem Soudního dvora ze dne 15. července 1964 ve věci *Flaminio Costa proti E.N.E.L.* (6/64).

před vnitrostátním právem přitom platí, že pokud vnitrostátní právní úprava týkající se svobody usazování bude v rozporu s unijním právem, použije se přednostně norma práva EU.

Právo usazování se uplatní v situaci, kdy konkrétní podnikající osoba hodlá svoje primární či sekundární sídlo umístit na území jiného státu za účelem hospodářské aktivity. Ačkoli ze Smlouvy o fungování EU nevyplývá jednoznačná definice usazování, na základě rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci *Factortame* je dnes jednoznačně přijímaný závěr, že usazováním se rozumí dlouhodobý či trvalý „výkon hospodářské činnosti prostřednictvím stálého zařízení (podniku) v jiném členském státě na neurčitou dobu“.³⁶⁶ Tedy právě prvek trvalosti, pravidelnosti a kontinuity výkonu dané činnosti v konkrétním členském státě EU odlišuje svobodu usazování od volného pohybu služeb, který je naopak charakteristický krátkodobým, nepravidelným či příležitostným výkonem podobné činnosti, jak bylo vysvětleno v rozhodnutí *Gebhard*³⁶⁷.

Obecné ustanovení článku 49 Smlouvy o fungování EU je doplněno následujícím článkem 50, který zmocňuje EU k přijetí směrnic, které měly vést k další harmonizaci vnitrostátní práva v oblasti svobody usazování. Ačkoli příslušné pravidlo bylo obsaženo již ve Smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství³⁶⁸ z roku 1957 a harmonizační úprava měla být původně dokončena do roku 1969, ve skutečnosti proces přijímání tohoto směrnicevého práva byl velmi zdlouhavý a dodnes je tato harmonizace nekompletní. Detailnější vysvětlení je podáno v dalších částech této kapitoly. Základní pravidlo zákazu omezení či diskriminace při realizaci svobody usazování v jiném členském státě podle článku 49 Smlouvy o fungování EU je limitováno některými výjimečnými situacemi, v nichž se tento obecný princip neuplatní. Za prvé je nutné zmínit výjimku stanovenou článkem 51 Smlouvy o fungování EU, která z dosahu svobody usazování odnímá činnosti spjaté s výkonem veřejné moci. Tuto výjimku však Soudní dvůr EU vykládá restriktivně tak, že není možné blokově vyjmout z dosahu svobody usazování celé profese či povolání, v nichž může dojít k výkonu veřejné

³⁶⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. 07. 1991 ve věci *The Queen proti Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd a další* (C-221/89), odst. 20.

³⁶⁷ Rozhodnutí Soudního dvora ze dne 30. 11. 1995 ve věci *Gebhard proti Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* (C-55/94), odst. 27.

³⁶⁸ Viz tehdejší článek 54 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství.

moci. Naopak je vždy nutné individuálně zkoumat konkrétní činnost vykonávanou v konkrétním případě a eventuální odepření rovného přístupu státních příslušníků jiného státu EU k trvalému výkonu hospodářské činnosti spjaté s veřejnou mocí se tak může vztahovat jen ke konkrétním osobám a ke konkrétní oddělitelné aktivitě (a nikoli celé profesi).³⁶⁹

Druhý okruh limitů svobody usazování je pak definován článkem 52 Smlouvy o fungování EU, který umožňuje tuto svobodu odmítnout s odkazem na výhradu veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti či ochrany zdraví. I tyto důvody jsou však judikaturou Soudního dvora EU vykládány restriktivně a vždy s důrazem na dodržování zákazu diskriminace podle státní příslušnosti, tj. soud při rozhodování zkoumá, jakým způsobem jsou podobné situace řešeny ve vztahu k domácím osobám a tím poměřuje oprávněnost použití některé z výhrad.

6.3 Právnícké osoby nebo společnosti?

Jak již bylo shora naznačeno, právo usazování dopadá nejen na samotné státní příslušníky členského státu EU (tedy fyzické osoby), ale výslovně také na „společnosti“, kterými Smlouva o fungování EU rozumí všechny společnosti včetně družstev založené podle občanského či obchodního práva některého členského státu a jiné veřejnoprávní i soukromoprávní právnícké osoby, jež mají své sídlo, svou ústřední správu nebo hlavní provozovnu uvnitř Unie (s výjimkou neziskových organizací)³⁷⁰.

V tomto směru je nutné vymezit rozdíly mezi pojmy „společnost“ a „právnícká osoba“. Výraz společnost je obecně naukou mezinárodního práva soukromého chápán jako soukromoprávní sdružení osob, které se vlastním právním jednáním rozhodly sdružit za společným účelem³⁷¹. Právníckou osobou jsou oproti tomu pouze subjekty, jimž právní osobnost přiznává příslušný právní řád, tj. jedná se o termín užší, než výraz společnost. S ohledem na to, že EU v současnosti sdružuje 28 členských států s různými právními řády, které mohou právní osobnost přiznávat velmi odlišným

³⁶⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 21. 06. 1974 ve věci *J. Reyners proti Belgii* (2/74).

³⁷⁰ Článek 54 Smlouvy o fungování EU.

³⁷¹ Nicméně jde o sporný termín s různými výklady. Viz např. PAUKNEROVÁ, M. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, s. 23; ELIÁŠ, K. Miniatura na neřešitelné téma. *Právník*, 1993, roč. 132, č. 11/12, s. 1058 a násl.

subjektům, resp. v nich mohou existovat i nejrůznější entity s částečnou (omezenou) právní osobností či bez právní osobnosti, bylo nutné svobodu usazování přiznat vedle přirozených (fyzických) osob nejen osobám právníckým, ale široce všem „společnostem“.

Legální definice podaná článkem 54 Smlouvy o fungování EU přitom společnostmi netypicky oproti obvyklému chápání rozumí i veřejnoprávní právnické osoby. Definice podaná tímto ustanovením je tak úmyslně velice široká a zahrnuje při splnění stanovených podmínek prakticky veškeré typy soukromoprávních i veřejnoprávních entit s výjimkou neziskových organizací. Svoboda usazování je totiž koncept vyhrazený (podnikatelským) subjektům vykonávajícím hospodářskou aktivitu, ať už osobám fyzickým nebo společnostem, naopak nezisková či veřejně prospěšná (nepodnikající) osoba těchto principů využít nemůže (až na výjimky stanovené judikaturou Soudního dvora EU).³⁷² Z textu článku 54 Smlouvy o fungování EU lze odvodit jednotlivé parametry společností, které mohou využívat svobody usazování obdobným způsobem, jako fyzické osoby se státní příslušností členského státu EU. Půjde jen o společnosti, které kumulativně splní následující kritéria:

- a) jsou založeny podle práva některého členského státu EU,
- b) mají uvnitř Unie své registrované sídlo nebo své skutečné sídlo (ústřední správu, kde jsou přijímána řídicí rozhodnutí) nebo hlavní místo výkonu podnikatelské činnosti (těžiště hospodářské činnosti),
- c) nejedná se o neziskové organizace (osoby nevykonávající hospodářskou aktivitu),
- d) nezáleží na státní příslušnosti společníků ani zakladatelů společnosti, ani na místě jejich bydliště.

Za společnost ve smyslu článku 54 Smlouvy o EU, která má právo domáhat se svobody usazování tak bude považována např. i zahraniční obchodní společnost, jejímiž společníky jsou osoby cizí státní příslušnosti (mimo země EU), která má své skutečné sídlo umístěno mimo území EU, pokud však byla založena podle právního řádu některého z členských států a má své

³⁷² Srovnej např. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. Zář 2006 ve věci *Centro di Musicologia Walter Stauffer proti Finanzamt München für Körperschaften* (C-386/04). Dále Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. ledna 2009 ve věci *Persche Hein Persche proti Finanzamt Lüdenscheid* (C-318/07).

registrované sídlo na území Unie. Stejně tak za společnost ve smyslu článku 54 Smlouvy o EU, která má právo domáhat se svobody usazování, může být považována i entita s částečnou právní osobností založená podle právního řádu příslušného členského státu.³⁷³

V celé této části věnované volnému pohybu právníků osob proto budeme ve smyslu legální definice podané článkem 54 Smlouvy o fungování EU používat pojem „společnosti“, který zahrnuje i entity bez plné právní osobnosti, uznané některými právními řády členských států EU.

6.4 Osobní statut společností v právu EU

S přeshraničním působením společností je vždy spojena otázka tzv. osobního statutu společnosti, tj. určení jakému právnímu řádu tato společnost podléhá a podle kterého řádu se budou řídit otázky rozhodné pro vznik, právní povahu, způsobilost, jednání, vnější vztahy, změnu, právní osobnost a zánik této společnosti.³⁷⁴ Tyto otázky jsou obecně řešeny kolizními normami mezinárodního práva soukromého a nelze se jim pochopitelně vyhnout ani v případě přeshraničního pohybu společností v rámci EU.

Příslušný právní řád, kterým se společnost řídí, je označován jako osobní statut společnosti (*lex personalis*). Členské státy EU pro jeho určení používají dvě základní doktríny, nicméně obvykle obě dvě doktríny částečně kombinují, tj. žádná z nich neexistuje v čisté podobě.³⁷⁵

Za prvé je to tzv. princip inkorporační, který za rozhodný řád považuje právní řád státu, podle kterého společnost vznikla (byla inkorporována). Inkorporační teorie umožňuje platně zřízeným společností přemístění sídla do jiného státu, aniž by tato ztratila svou právní osobnost. Druhým konceptem je pak tzv. princip sídla, jenž osobní statut určuje podle skutečného sídla společnosti, kterým rozumíme místo, v němž je vykonávána

³⁷³ Např. tzv. *Offene Handelsgesellschaft* podle § 124 odst. 1 německého obchodního zákoníku (*Handelsgesetzbuch*) nebo tzv. *Partnerschaftsgesellschaft* podle § 7 odst. 2 zákona o partnerství svobodných povolání (*Gesetz über Partnerschaftsgesellschaften Angehöriger Freier Berufe*).

³⁷⁴ Blíže např. KUČERA, Z., M. PAUKNEROVÁ a K. RŮŽIČKA. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 56.

³⁷⁵ PAUKNEROVÁ, M. Kolizněprávní úprava obchodních společností. *Právní rozhledy*, 2005, č. 7, s. 245.

její hlavní, ústřední správa. Princip sídla zachování identity společnosti při přeshraničním přemístění jejího sídla neumožňuje, ale naopak vyžaduje, aby původní společnost v domovském státě byla zrušena a v cílovém státě byla posléze v souladu s místním právním řádem znovu založena nová společnost. Přeshraniční přemístění sídla společnosti tak obecně naráží jednak na limity právního řádu původního státu, a jednak na právní normy cílového státu. Jedině v případě přeshraničního přemístění sídla mezi dvěma státy, jež oba uznávají princip inkorporace, nepůsobí přemístění žádné komplikace.

Přístup použitý článkem 54 Smlouvy o založení EU pak lze označit za aplikaci tzv. kombinačního principu (teorie), neboť musí být kumulativně splněna jak podmínka založení podle příslušného práva (jak požaduje princip inkorporace), tak i podmínka reálné přítomnosti společnosti na území EU (jak ji obecně požaduje princip sídla). Naopak tento koncept jednoznačně odmítá tzv. teorii kontroly, která určuje osobní statut společnosti podle státní příslušnosti či bydliště zakladatelů či společníků, kteří společnost ovládají a kontrolují.

Ačkoli ze samotného znění článku 49 Smlouvy o fungování EU neplyne jednoznačně oprávnění fyzických osob a společností k tzv. primární svobodě usazování, tedy přeshraničnímu přemístění hlavního sídla (místa výkonu podnikání), takový závěr by bylo možné odvodit logickou argumentací *a maiori ad minus* (pokud je povoleno v jiných členských státech EU zakládat dceřiné společnosti či pobočky, není možné fyzickým osobám bránit v přenesení svého hlavního sídla). Zatímco však fyzickým osobám je primární svoboda usazování Soudním dvorem přiznávána, u společností je situace složitější. Právě spor mezi státy zastávajícími teorii inkorporační a zeměmi uznávajícími princip sídla vedl k řadě soudních rozhodnutí týkajících se přeshraničního působení společností v rámci EU.

6.5 Judikatura Soudního dvora EU

Zásadní roli v interpretaci svobody usazování hrál Soudní dvůr EU, který v jednotlivých případech určoval limity slučitelnosti vnitrostátní úpravy jednotlivých členských států s principem svobody usazování a zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti. Význam judikatury zvyšoval

fakt, že původně předpokládaná harmonizace prostřednictvím směrnice práva byla po celou dobu od počátku evropské integrace zpožděná a je dodnes nedokončená. Soudní dvůr EU tedy neurčoval pozitivně nezbytný obsah vnitrostátních norem, ale místo toho v konkrétních kauzách negativním způsobem vymezoval, jaká národní pravidla jsou neslučitelná s primárním právem EU. Vývoj judikatury v oblasti svobody usazování odráží následující výběr významných rozhodnutí.

6.5.1 Rozhodnutí 182/83 *Fearon*³⁷⁶

Obchodní společnost Robert Fearon and Company Limited byla vlastníkem pozemku na území Irska, který jí byl v souladu s irskými vnitrostátními předpisy vyvlastněn. Irský zákon obsahoval výjimku, podle níž vyvlastnění nebylo možné v případě, že vlastník pozemku měl své trvalé bydliště na území tohoto pozemku či v bezprostředním okolí do vzdálenosti 3 mil (resp. v případě společnosti pokud tuto podmínku splnila každá z osob, která měla majetkový podíl na takové společnosti). Společnost nemohla této výjimky využít, neboť její společníci byly občané Velké Británie, kteří nesplnili podmínku bydliště v blízkosti pozemku. Proto společnost irskou vnitrostátní úpravu napadla pro rozpor s tehdejší článkem 58 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (dnešní článek 49 Smlouvy o fungování EU), neboť se podle ní jednalo o diskriminační opatření na základě státní příslušnosti, které jí bránilo využít garantovanou svobodu usazování.

Prostřednictvím řízení o předběžné otázce se věc dostala k Soudnímu dvoru, který věc posoudil tak, že v daném případě se jedná o vnitrostátní situaci, neboť žalobce byl irskou společností založenou podle irského práva se sídlem v Irsku, a svoboda usazování se na něj pro absenci přeshraničního prvku nevztahuje. Jelikož irské vnitrostátní pravidlo nebylo ani diskriminací podle státní příslušnosti, neboť dopadalo stejným způsobem jak na vnitrostátní, tak na zahraniční subjekty, Soudní dvůr jej neshledal protiprávním ani z důvodu porušení zákazu diskriminace³⁷⁷. Můžeme tedy konstatovat, že v tomto případě se Soudní dvůr přiklonil k určení statutu společnosti v souladu s principem sídla a odmítl aplikaci teorie kontroly.

³⁷⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. listopadu 1984 ve věci *Robert Fearon and Company Limited proti Irish Land Commission* (182/83).

³⁷⁷ Rozsudek *Fearon* (182/83). Poslední odstavec rozhodnutí.

6.5.2 Rozhodnutí 270/83 *Komise proti Francii*⁵⁷⁸

V tomto případě Soudní dvůr posuzoval soulad francouzského daňového práva s tehdejšími právy ES. Francouzský právní předpis stanovil stejné podmínky pro daň z příjmu pro společnosti s registrovaným sídlem na území Francie a pro společnosti s registrovaným sídlem v jiném členském státu EU. Pokud však jde o zdanění dividend, platil pro akcionáře, kteří byli francouzskými daňovými rezidenty výhodnější režim umožňující rozsáhlé daňové odpočty, než pro akcionáře, kteří byli jen pobočkou či dceřinou společností zahraniční společnosti s registrovaným sídlem v jiném členském státu EU.

Přestože otázky přímých daní nepatřily a nepatří mezi pravomoci EU, Soudní dvůr rozhodl, že i v této oblasti musí členské státy EU respektovat zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti a posuzované pravidlo prohlásil za takovou zakázanou diskriminaci, kterou Francie nedokázala ospravedlnit žádným z přípustných důvodů. Soudní dvůr dále uvedl, že stejný význam jaký u fyzické osoby hraje její trvalý pobyt, má u společnosti její registrované sídlo, skutečné sídlo (místo hlavní správy) či hlavní místo podnikání.³⁷⁹ Stejně jako fyzická osoba nesmí být až na odůvodněné výjimky na základě svého trvalého pobytu v jiném členském státu žádným způsobem diskriminována oproti domácím občanům, obdobně to platí i pro společnosti ve vztahu ke shora uvedeným kategoriím.

6.5.3 Rozhodnutí 81/87 *Daily Mail*⁸⁰

V této kauze došlo k dalšímu střetu principu inkorporačního s principem sídla na pozadí daňové optimalizace. Holdingová společnost Daily Mail and General Trust plc měla své registrované i skutečné sídlo na území Velké Británie, nicméně rozhodla se přemístit své skutečné sídlo (místo vedení společnosti) do Nizozemí, aby se vyhnula britské dani z kapitálových výnosů svých investic. Přestože anglické právo je jinak založeno na inkorporačním principu, v daňových otázkách vychází z doktríny skutečného sídla a přesun skutečného sídla společnosti inkorporované ve Velké Británii podmiňuje

³⁷⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. ledna 1986. ve věci *Komise ES proti Francouzské republice* (270/83).

³⁷⁹ Rozsudek *Komise ES proti Francouzské republice* (270/83), odst. 18.

³⁸⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. září 1988 ve věci *The Queen proti H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc* (81/87).

předchozím souhlasem britského Ministerstva financí. To však odmítlo společnosti Daily Mail takový souhlas udělit, resp. požadovalo zrušení současného subjektu a založení nového bez zachování statutu společnosti.

Daily Mail tento postup napadla soudně a prostřednictvím předběžné otázky se věc dostala na stůl Soudnímu dvoru EU, který výslovně potvrdil, že napadaná pravidla anglického právního řádu, která limitovala přesun sídla společnosti inkorporované ve Velké Británii, nejsou v rozporu s tehdejšími články 52 a 58 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství³⁸¹. Soudní dvůr EU uzavřel, že společnosti nikdy primární svobodou usazování podle primárního práva EU nedisponovaly, a proto se ani nemohou domáhat přeshraničního přesunu svého skutečného sídla do jiného členského státu EU bez splnění podmínek stanovených domácím právním řádem³⁸². Soud rovněž konstatoval, že svoboda usazování neřeší otázku rozdílných teorií určování sídla společnosti a že jelikož společnosti jsou na rozdíl od fyzických osob umělé právní konstrukty, jejichž vznik a fungování je určeno vnitrostátními předpisy, nelze jejich osud od příslušných vnitrostátních pravidel oddělit.³⁸³

Z rozsudku vyplývá jasný závěr, že zatímco fyzické osoby mohou využít jak primární, tak i sekundární svobody usazování, společnosti (osoby právnícké) mohou využít pouze sekundární svobody usazování. Mohou tedy zřizovat v jiném státě EU pobočky či jiná zastoupení bez toho, aby jim v tom cílový členský stát bránil, ale nemohou z titulu unijního práva přesunout své skutečné sídlo do jiného státu EU, pokud to je v rozporu s vnitrostátním právem domovského státu, v němž mají své původní sídlo.

V rámci využívání sekundární svobody usazování tedy platí obecný princip zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti podle článku 18 Smlouvy o fungování EU a zahraniční společnosti založené v jiném členském státu EU nesmí být podrobeny jakkoli rozdílnému zacházení oproti společnostem inkorporovaným v domácím členském státu EU. Naproti tomu však společnost, která by chtěla využít primárního práva usazování, musí respektovat národní právní úpravu členského státu, v němž byla založena.

³⁸¹ Dnes článek 49 a 54 Smlouvy o fungování EU.

³⁸² Rozsudek *Daily Mail* (81/87), odst. 1.

³⁸³ Rozsudek *Daily Mail* (81/87), odst. 19.

V důsledku omezení možnosti přesunu sídla společnosti z jednoho členského státu do jiného došlo k posílení určité izolace vnitrostátního práva společností v jednotlivých členských státech EU³⁸⁴ a podpoře principu sídla. Podstatné je však zdůraznit, že citované rozhodnutí Daily Mail řešilo otázku souladu vnitrostátní právní úpravy členského státu, v němž byla daná společnost již inkorporována a z něhož chtěla své skutečné sídlo přemístit do jiného státu EU, s evropským právem (dále jen odchozí situace). Rozhodnutí se však netýkalo otázky sporu mezi evropským právem a vnitrostátní úpravou cílového členského státu EU, kam by chtěla společnost své sídlo přemístit (dále jen příchozí situace).

Odlíšná situace, kdy se naopak jednalo o posouzení souladu právní úpravy cílového členského státu EU s evropským právem (příchozí situace), byla řešena v několika následujících letech, kdy Soudní dvůr EU vydal některá klíčová rozhodnutí, která zmiňovaný izolační přístup opustila ve prospěch odstranění potenciálních bariér svobody usazování (a tedy ve prospěch inkorporačního principu). Jedná se zejména o rozhodnutí ve věcech Centros, Überseering a Inspire Art. I v těchto případech ovšem šlo pouze o pasivní působení práva EU prostřednictvím soudní kontroly konformity vnitrostátní úpravy s pravidly vnitřního trhu (event. vyloučení aplikace rozporné vnitrostátní úpravy), ale nedošlo k aktivní definici jakýchkoli minimálních standardů vnitrostátní právní úpravy, které podle Soudního dvora EU měly být event. definovány v harmonizačních směrnících.

6.5.4 Rozhodnutí C-212/97 Centros³⁸⁵

V případě Centros řešil Soudní dvůr EU sekundární svobodu usazování, kdy šlo otázku přípustnosti registrace pobočky společnosti v členském státě EU za situace, kdy mateřská společnost inkorporovaná v jiném členském státu nevyvíjela žádnou podnikatelskou činnost. Naopak, veškeré podnikání hodlala realizovat právě prostřednictvím své zahraniční pobočky. Společnost Centros Ltd. byla založena dvěma občany Dánska, kteří chtěli využít významně liberálnější právní úpravy anglického práva, které pro založení

³⁸⁴ Více NETUŠILOVÁ, P. a T. KRÍVKA. Corporate mobility v EU. In: *Firma a konkurenční prostředí 2006*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2006, s. 54.

³⁸⁵ Rozsudek Soudního dvora ze dne 9. března 1999 ve věci *Centros Ltd proti Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (C-212/97)*.

společnosti s ručením omezeným („private limited company“) nestanovilo žádné požadavky pro upisování a splacení základního kapitálu³⁸⁶. Dánská právní úprava naopak pro založení obdobné společnosti v Dánsku stanovila minimální hranici základního kapitálu ve výši DKK 200.000,–.

Jak jsme již zmínili, společnost Centros Ltd. nevykonávala ve Velké Británii žádnou aktivitu, ale krátce po inkorporaci požádala o registraci své pobočky v Dánsku. Této žádosti nebylo dánskými úřady vyhověno s tím, že se fakticky nejedná o pobočku, ale o hlavní provozovnu, a dále že zjevným důvodem tohoto postupu je obcházení dánských právních předpisů ohledně splacení minimálního základního kapitálu.³⁸⁷ Dánsko rovněž argumentovalo tím, že se fakticky jedná ze strany Centros Ltd. o zneužití svobody usazování, kterému jsou státní úřady povinny zabránit s odkazem na to, že i Soudní dvůr EU v minulosti potvrdil právo členského státu EU přijmout opatření k zabránění toho, aby se jednotlivci dovolávali evropského práva zneužívajícím nebo podvodným způsobem³⁸⁸.

Je zjevné, že oproti případu *Daily Mail* v této věci řešil Soudní dvůr EU otázku souladu právní úpravy v cílovém státu a jednalo se tedy o tzv. příchozí situaci. Soudní dvůr EU dospěl k v rámci řízení o předběžné otázce k závěru, že princip svobody usazování obsažený ve Smlouvě o fungování EU zcela vylučuje, aby registrace pobočky v jiném členském státě byla tímto státem odmítnuta.³⁸⁹ Tento závěr platí i za uvedené situace, kdy bylo evidentní, že mateřská společnost byla založena zcela formálně, žádnou činnost nevykonává a že cílem této právní konstrukce bylo obejít přísnější právní předpisy v členském státě pobočky. Z uvedeného judikátu mimo jiné vyplývá, že cílové členské státy EU nemohou přijímat vnitrostátní kolizní normy, které by ve svém důsledku omezovaly výkon svobody usazování příchozích společností.

Závěrem je vhodné zdůraznit, že přístup soudu k sekundární svobodě usazování společností ve vztahu k „příchozím“ a „odchozím“ situacím byl značně odlišný, a tak zatímco cílovému státu EU je zakázáno jakkoli bránit v realizaci sekundární svobody usazování, původní stát může svá zákonná omezení uplatnit.

³⁸⁶ Rozsudek *Centros* (C-212/97), odst. 3.

³⁸⁷ Rozsudek *Centros* (C-212/97), odst. 7.

³⁸⁸ Rozsudek *Centros* (C-212/97), odst. 23.

³⁸⁹ Rozsudek *Centros* (C-212/97), odst. 39.

6.5.5 Rozhodnutí C-208/00 *Überseering*³⁹⁰

Ve věci *Überseering* se musel Soudní dvůr EU vypořádávat s otázkou slučitelnosti principu sídla se svobodou usazování. Jak jsme si již vysvětlili v úvodních částech této kapitoly, v členských státech EU lze rozlišit dvě užívané právní doktríny řešící otázku osobního statutu společnosti, které mají vliv na zachování právní osobnosti při přesunu sídla společnosti do jiného státu. Jedná se o teorii inkorporace, podle níž podléhá společnost právu toho státu, v němž byla založena bez ohledu na to, kde je umístěno skutečné sídlo této společnosti (kde je vykonávána hlavní správa)³⁹¹. Státy, které zastávají tuto teorii, umožňují společností přesunout své skutečné sídlo i do jiných zemí. Druhým užívaným principem je pak tzv. teorie sídla. Podle této doktríny musí být skutečné sídlo shodné s inkorporačním sídlem registrovaným v obchodním rejstříku. Společnost pak nemá jinou možnost přesunout svoji hlavní správu do jiného státu, než za cenu svého zrušení a založení nové společnosti v jiném státu.

V daném případě soud rozhodoval o tom, zda Německo, zastávající teorii sídla, postupovalo v souladu s primárním právem EU, když německý soud rozhodl o tom, že společnost *Überseering* ztratila svoji právní osobnost podle německého práva poté, co přesunula svoji hlavní správu do Nizozemí. Soudní dvůr v této věci výslovně konstatoval, že obchodní společnosti založené platně podle práva jednoho členského státu EU mohou využívat veškerá práva vyplývající ze svobody usazování v ostatních členských státech EU, aniž by ztratily svou právní či procesní subjektivitu.

Důsledkem tohoto rozhodnutí je obecné pravidlo, že společnosti jsou oprávněné k přenesení svého skutečného sídla (ústřední správy) z jednoho členského státu EU do jiného, při zachování registrovaného sídla v původním státu inkorporace, a to bez ohledu na to, jakou doktrínu sídla společnosti právní řád domovského členského státu zastává. Rozhodnutí bylo vnímáno jako velmi kritické k principu sídla a zdálo se, že na základě zvoleného přístupu Soudního dvora EU budou členské státy, které princip sídla uznávaly v rámci svého vnitrostátního práva, nuceny tento princip opustit kvůli

³⁹⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. listopadu 2002 ve věci *Überseering BV proti Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)* (C-208/00).

³⁹¹ Rozsudek *Überseering* (C-208/00), odst. 4.

rozporu se svobodou usazování. Je podstatné zmínit, že se přitom v tomto případě jednalo o odchozí situaci, kdy byla posuzována slučitelnost právní úpravy domovského státu společnosti, a v předchozích případech podobného typu se Soudní dvůr EU dříve stavěl spíše na stranu členského státu inkorporace.

6.5.6 Rozhodnutí C-167/01 *Inspire Art*³⁹²

V tomto případě řešil Soudní dvůr EU otázku, zda může cílový členský stát stanovit organizační složce společnosti s registrovaným sídlem v jiném (domovském) členském státu EU, zvláštní právní povinnosti. Přesně takové pravidlo bylo obsaženo v nizozemském právním řádu a příslušný nizozemský soud jej aplikoval ve vztahu k britské společnosti Inspire Art Ltd. inkorporované podle anglického práva ve Velké Británii, která chtěla zřídít svoji organizační složku v Nizozemí. Nizozemský zákon speciálně upravoval postavení tzv. formálně zahraničních společností, které nemají skutečnou vazbu na stát, v němž byly inkorporovány (jako byla britská Inspire Art Ltd. s nizozemským ředitelem s trvalým bydlištěm v Nizozemí), a kladl na tyto společnosti zvláštní požadavky jako např. povinnost pravidelně zveřejňovat roční uzávěrky a výroční zprávy nebo povinnost uvádět v obchodním rejstříku u své obchodní firmy zvláštní dodatek. Společnost Inspire Art Ltd. odmítla tento dodatek do své obchodní firmy uvést s odkazem na svobodu usazování a věc se dostala před rejstříkový soud, který předložil předběžnou otázku Soudnímu dvoru EU.

Soud ve svém rozhodnutí odkázal na v té době již platnou Jedenáctou směrnici,³⁹³ která harmonizovala opatření, jež členské státy mohou ukládat organizačním složkám zahraničních společností, a konstatoval, že nad rámec této směrnice členské státy žádné dodatečné povinnosti ukládat nemohou. Soudní dvůr EU tedy upřednostnil princip svobody usazování a nizozemský postup zakázal jako neslučitelný se svobodou usazování a zákazem diskri-

³⁹² Rozsudek Soudního dvora ze dne 30. září 2003 ve věci *Kamer van Koopbandel en Fabrieken voor Amsterdam proti Inspire Art Ltd* (C-167/01).

³⁹³ Jedenáctá směrnice Rady 89/666/EHS ze dne 21. prosince 1989 o zveřejňování poboček vytvořených v členském státě některými formami společností řídicích se právem jiného členského státu. Dnes je tato původní směrnice již neplatná, neboť byla zrušena a nahrazena Směrnicí 2009/101/ES ze dne 16. září 2009 a ta následně novelizována Směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2012/17/EU ze dne 13. června 2012.

minace na základě státní příslušnosti. Tento závěr se vztahuje i na situace, kdy veškerá činnost je fakticky prováděna právě prostřednictvím organizační složky a hlavní společnost je založena v jiném státu zjevně z toho důvodu, aby nebylo nutné splnit přísnější podmínky pro založení společnosti v cílovém státu. Argument, že se jedná o obcházení vnitrostátního práva tak v těchto případech není způsobilý odůvodnit omezení nadřazeného unijního konceptu svobody usazování.

V tomto případě šlo opět o posouzení tzv. příchodzí situace, tj. hodnocení slučitelnosti vnitrostátní úpravy cílového státu, do něhož chce společnost přenést své sekundární sídlo (zde organizační složku). Jedná se o poslední část soudní trilogie na téma inkorporačního principu, který Soudní dvůr v rozhodnutích *Centros*, *Überseering* a *Inspire Art* jednoznačně upřednostnil před principem sídla a zdálo se, že na základně judikatorního výkladu svobody usazování inkorporační princip zvítězí v celé EU a budou jej muset akceptovat i státy založené na principu sídla.

6.5.7 Rozhodnutí C-411/03 *SEVIC*³⁹⁴

V uvedené kauze nešlo na rozdíl od předchozích případů o přeshraniční přemístění sídla společnosti jako takové, ale o důsledek přeshraniční fúze německé společnosti *SEVIC Systems AG* a lucemburské společnosti *Security Vision SA*, která měla vést ke kompletnímu pohlcení lucemburské společnosti korporací německou. V konečném důsledku tak fúze fakticky vedla i ke změně sídla *Security Vision SA*. Příslušný německý rejstříkový soud odmítl tuto fúzi zapsat do obchodního rejstříku s odůvodněním, že německé právo povoluje fúzovat pouze německým společnostem. Toto pravidla se stalo předmětem předběžné otázky, která byla následně položena Soudnímu dvoru EU.

Je podstatné zdůraznit, že v době rozhodování soudu nebyla ještě účinná pravidla pro přeshraniční fúze stanovená v tzv. Desáté směrnici,³⁹⁵ jež byla sice formálně přijata několik týdnů před vynesením konečného rozsudku, nicméně vzhledem k neskončené transpoziční lhůtě nebylo možné se dovo-

³⁹⁴ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 13. prosince 2005 ve věci *SEVIC Systems AG* (C-411/03).

³⁹⁵ Desátá směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností.

lávat jejího vertikálního přímého účinku. Soudní dvůr EU k položené předběžné otázce konstatoval, že rozdílné podmínky pro fúze aplikované na vnitrostátní společnosti a na subjekty zahraniční, je možné připustit pouze tehdy, pokud tato úprava sleduje legitimní cíl, je odůvodněna naléhavými důvody ve veřejném zájmu a je proporcionální. Německá úprava tímto testem neprošla, neboť nebyl předložen dostatečně naléhavý důvod ve veřejném zájmu, proč by zahraniční subjekty obecně neměly mít možnost fúzovat s vnitrostátními německými společnostmi. Soud proto uzavřel, že německé pravidlo bylo v rozporu s články 49 a 54 Smlouvy o fungování EU.

Důležitým závěrem, který byl v tomto rozhodnutí Soudním dvorem EU učiněn, je pak úvaha, že přeshraniční transformace společností jsou výsledkem hospodářské spolupráce a konsolidace mezi společnostmi založenými v jiných členských státech EU, a jelikož jsou projevem ekonomické aktivity, jsou členské státy EU povinny i při přeshraničních transformacích respektovat základní svobodu usazování.³⁹⁶

6.5.8 Rozhodnutí C-210/06 *Cadbury Schweppes*³⁹⁷

Společnost Cadbury Schweppes Plc inkorporovaná ve Velké Británii byla mateřskou společností, která si založila dvě dceřiné společnosti v Centru mezinárodních finančních služeb v Irsku, což jim umožňovalo využít výhodnějšího irského daňového režimu. Aby však příjmy těchto dceřiných společností ovládaných britským subjektem nebyly zdaněny ve Velké Británii, bylo podle anglického práva nutné splnit konkrétní podmínky ohledně skutečných aktivit, motivace či míry zdanění zahraničního subjektu v cizím státě. Zatímco britské úřady dceřiným společnostem vyměřili daň z příjmu podle anglického práva, neboť jejich postup považovaly za obcházení zákona s cílem vyhnout se řádnému zdanění, Cadbury Schweppes se doměření daně bránila soudní žalobou s argumentem, že se jedná o postup v rozporu se svobodami garantovanými články 49, 56 a 63 Smlouvy o fungování EU.

Ve této věci tak Soudní dvůr EU řešil předběžnou otázku, zda jsou britské daňové předpisy v souladu se svobodou usazování a volným pohybem služeb a kapitálu, upravenými v člancích 49, 56 a 63 Smlouvy o fungování EU. Soudní

³⁹⁶ Rozsudek *SEVIC* (C-411/03), odst. 22, 23.

³⁹⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. září 2006 ve věci *Cadbury Schweppes plc a Cadbury Schweppes Overseas Ltd proti Commissioners of Inland Revenue* (C 196/04).

dvůr EU při rozhodování na jednu stranu přisvědčil britským argumentům, že svobodu usazování i volný pohyb služeb či kapitálu lze omezit z důvodů veřejného zájmu, nicméně dodal, že takový veřejný zájem je přítomen pouze v případech, kdy se jedná o zjevné obcházení zákona, zahraniční subjekt nevykonává žádnou skutečnou ekonomickou aktivitu a cílem zahraničního sídla dceřiné společnosti je pouze vyhnout se daňové povinnosti ve státu mateřské společnosti. Důsledkem tohoto principu je skutečnost, že není možné zakládat zcela účelové dceřiné společnosti ve formě „poštovní schránky“ ve státech s daňově výhodnějším režimem, a ovlivnit tak výsledné zdanění mateřské společnosti.

Na druhou stranu však Soudní dvůr EU dodal, že „pouhá skutečnost, že společnost si zřídí vedlejší provozovnu, jako je dceřiná společnost, v jiném členském státě, nemůže založit obecnou domněnku o daňovém podvodu a odůvodnit opatření zasahující do výkonu základní svobody zaručené Smlouvou“,³⁹⁸ a proto se v konečném rozsudku přiklonil na stranu Cadbury Schweppes a postup britských daňových úřadů označil za jednání, které je v rozporu se svobodou usazování garantovanou primárním právem EU.

6.5.9 Rozhodnutí C-210/06 *Cartesio*³⁹⁹

V tomto případě dostal Soudní dvůr EU po téměř 20 letech od rozhodnutí *Daily Mail* příležitost znovu se vyjádřit k otázce omezení přeshraničního přemístění skutečného sídla společnosti původním státem inkorporace. Komanditní společnost *Cartesio* inkorporovaná podle maďarského práva podala u maďarského soudu návrh na přemístění svého skutečného sídla do Itálie. Soud však tento návrh zamítl s tím, že maďarská právní úprava takovýto přeshraniční přesun registrovaného sídla se zachováním kontinuity společnosti neumožňuje, resp. požaduje, aby registrované a skutečné sídlo byly na jednom místě, jinak v souladu s principem sídla vyžaduje zánik stávající společnosti a následné založení nového subjektu v jiné jurisdikci. Na území Maďarska přitom přesun sídla možný byl, čímž docházelo k odlišnému zacházení s čistě vnitrostátními situacemi a s přeshraničními případy. *Cartesio* si však chtěla i po přesunu skutečného sídla zachovat svůj maďarský

³⁹⁸ Rozsudek *Cadbury Schweppes* (C 196/04), odst. 50.

³⁹⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 16. prosince 2008 ve věci *Cartesio Oktató és Szolgáltató bt* (C-210/06).

právní statut, a proto postup napadla u soudu, který posléze položil předběžnou otázku Soudnímu dvoru EU. Jednalo se tedy o typickou odchozí situaci, kdy byla posuzována slučitelnost pravidel právního řádu státu, z něhož chtěla společnost své sídlo přemístit jinam s právem EU.

Řadou odborníků byl případ *Cartesio* považován za příležitost definitivně odmítnout teorii sídla a jednoznačně podpořit princip inkorporace jako hlavní koncept osobního statutu v rámci celé EU, což se na základě předchozí judikatury zdálo být převažujícím trendem rozhodovací praxe Soudního dvora EU. Rovněž i generální advokát Maduro ve svém stanovisku k případu navrhoval, že státy nemohou mít absolutní volnost v určování podmínek, za nichž mohou vnitrostátní společnosti realizovat svobodu usazování. Maduro rovněž ve svém stanovisku konstatoval, že požadavky států dodržujících princip sídla znamenají de facto udělení „trestu smrti“ společnosti, která hodlá přeshraničně přemístit své skutečné sídlo, neboť je tímto právním řádem nucena v domovském státě ke svému zrušení⁴⁰⁰. Maduro tak navrhoval opuštění závěrů soudu z rozhodnutí *Daily Mail* ve prospěch širší svobody usazování.

Soudní dvůr EU však přes předchozí závěry v rozhodnutích *Centros*, *Inspire Art* nebo *Überseering* a přes stanovisko generálního advokáta v případě *Cartesio* potvrdil své původní stanovisko z rozhodnutí *Daily Mail* z roku 1988 a konstatoval, že možnost přemístění sídla do jiného státu EU se zachováním osobního statutu závisí na příslušné právní úpravě domovského státu, kde je společnost inkorporována. Pokud tento vnitrostátní právní řád podobný přesun sídla se zachováním právní kontinuity neumožňuje, není to v rozporu s principem svobody usazování. Soudní dvůr EU dále konstatoval, že bez hlubší harmonizace vnitrostátního práva v této oblasti není možné judikatorní smazat rozdíly, které mezi členskými státy panují v oblasti osobního statutu společnosti.

Tento závěr však fakticky vede ke dvojímu standardu, kdy společnosti založené podle právního řádu, který přeshraniční přesun sídla se zachováním právní osobnosti umožňuje, mohou primární svobody usazování využívat,

⁴⁰⁰ Stanovisko generálního advokáta ze dne 22 května 2008 ve věci *Cartesio Oktató és Szolgáltató bt* (C-210/06). In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017].

zatímco společnosti založené podle právního řádu jiných států tuto základní svobodu využít nemohou.⁴⁰¹ Soudní dvůr EU tak v tomto případě odmítl prosazovat „další „soudní harmonizaci“ vnitrostátního práva, ale vrátil míč zpět na stranu členských států, jejichž odlišné pozice v Radě dlouhodobě bránily přijetí harmonizační směrnice o přeshraničním přemístění sídla.

6.5.10 Rozhodnutí C-378/10 *VALE*⁴⁰²

Skutkové okolnosti případu *VALE* jsou zrcadlově obrácené oproti stavu ve věci *Cartesio*. V tomto případě se jednalo o situaci, kdy italská společnost VALE chtěla přesunout své sídlo do Maďarska, podala nejprve návrh na výmaz z italského rejstříku, kterému bylo vyhověno a následně návrh na zápis do maďarského obchodního rejstříku. Přitom mělo dojít k zániku původní italské společnosti typu Srl a vzniku nové společnosti typu kft podle maďarského právního řádu, avšak se zachováním právní osobnosti, tj. nová společnost měla být právním nástupcem původní italské společnosti. Maďarský soud však odmítl novou společnost zapsat jako právního nástupce původní italské společnosti, a to s odůvodněním, že požadovaná změna právní formy je podle maďarského práva možná pouze u vnitrostátních společností, ale nikoli u změny právní formy ze zahraniční Srl na maďarské kft. Jednalo se tedy o posouzení tzv. příchozí situace, tj. slučitelnosti právního řádu státu, do něhož chtěla společnost své sídlo přesunout, s principem svobody usazování.

Soudní dvůr v této věci celkem logicky odkázal na své závěry v předchozím rozhodnutí *SEVIC* ohledně aplikace svobody usazování i na přeshraniční transformace společností a potvrdil i svoji předchozí judikaturu ve věci *Centros*, *Inspire Art* nebo *Überseering* ve vztahu k „příchozím společnostem“. Soudní dvůr EU proto rozhodl, že maďarské pravidlo zakládá diskriminační přístup vůči zahraničním společnostem oproti společnostem domácím, a proto je v rozporu s principem svobody usazování, jelikož zákaz zachování právní osobnosti při přeshraniční změně sídla (resp. při změně právní formy původního zahraničního subjektu na maďarskou společnost) není možné

⁴⁰¹ SZYDLO, M. Emigration of Companies under the EC Treaty: Some Thoughts on the Opinion of the Advocate General in the *Cartesio* Case. *European Review of Private Law* [online]. 2008, roč. 16, č. 6, s. 973–994 [cit. 30. 10. 2017].

⁴⁰² Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 15. prosince 2011 ve věci *VALE Építési kft* (C-378/10).

omluvit žádným závažným veřejným zájmem. Soud tedy rozlišil jednak své závěry z rozhodnutí *Daily Mail* či *Cartesio*, podle nichž je společnost „tvorem vnitrostátního práva“, jen díky němu existuje a nemůže se z pravidel stanovených tímto právním řádem jednostranně vyvázat, a na druhé straně pak situace, kdy národní právo umožňuje domácím společnostem určité právní jednání (jako např. transformaci do jiné právní formy), ale zahraničním společnostem se sídlem v jiných státech EU již takový postup zakazuje. Poslední uvedená situace totiž zakládá zakázanou diskriminaci podle státní příslušnosti, která není odůvodněna žádným podstatným veřejným zájmem, a proto jde o ustanovení v rozporu se svobodou usazování. Je tedy zjevné, že Soudní dvůr respektuje určité důvody, pro které je ospravedlnitelné omezení svobody usazování, nicméně nelze je aplikovat diskriminačním způsobem. V důsledku shora rozebraných rozhodnutí Soudního dvora EU, které z velké části podpořily přeshraniční mobilitu společností v EU, část členských států začala připravovat reformy svých vnitrostátních právních úprav v oblasti zakládání kapitálových společností typu s. r. o. Společným hlavním bodem všech navrhovaných změn bylo snížení požadovaného minimálního základního kapitálu, který musí být složen před vznikem společnosti. Tímto postupem se státy pokusily zachovat konkurenceschopnost svých národních právních úprav a předejít nežádoucímu zakládání společností vlastními občany v jiných členských státech Unie.⁴⁰³ Zůstává však otevřenou otázkou, zda tato horizontální soutěž právních řádů bude mít dlouhodobý pozitivní přínos pro fungování jednotného vnitřního trhu, nebo zda se jedná o „závod ke dnu“.⁴⁰⁴

Dále je vhodné zmínit samostatně alespoň některá podstatná rozhodnutí Soudního dvora z oblasti neziskových či veřejně prospěšných (nepodnikatelských) subjektů, na něž se původně svoboda usazování vůbec nevztahovala s ohledem na výslovnou výjimku z věcné působnosti stanovenou článkem 49 Smlouvy o fungování EU.

⁴⁰³ Ke změně korporálního práva došlo nejen v ČR, ale např. také ve Francii, Německu či Španělsku.

⁴⁰⁴ Výraz „race to the bottom“ byl poprvé použit americkým právníkem W. Carrym v kontextu korporálního práva jako popis konkurenčního boje právních řádů jednotlivých států USA při zvyšování atraktivity pro zakladatele nové obchodní korporace. Viz CARRY, W. Federalism and corporate law: reflections upon Delaware. *Yale Law Journal*, 1974, 83, s. 663.

6.5.11 Rozhodnutí C-386/04 *Stauffer*⁴⁰⁵

V tomto případě Soudní dvůr EU musel posoudit slučitelnost německé daňové právní úpravy se zákazem diskriminace na základě státní příslušnosti, coby hlavním principem jednotného vnitřního trhu. Německé právo totiž přiznávalo daňové zvýhodnění veřejně prospěšným subjektům, za které ovšem považovalo pouze subjekty s registrovaným i skutečným sídlem na území Spolkové republiky Německo. Nadace pana Stauffera byla založena podle italského práva, měla sídlo v Itálii, nicméně v Německu měla daňové příjmy díky pronájmu zde situovaných nemovitostí. Jelikož neměla ani skutečné, ani registrované sídlo v Německu, daňové zvýhodnění pro veřejně prospěšné subjekty jí nebylo německými úřady přiznáno.

V rámci následného řízení o předběžné otázce byla posuzována otázka, zda je zmíněná německá právní úprava diskriminační. Soudní dvůr EU situaci posoudil tak, že se nejedná o případ svobody usazování (kterou pro neziskové subjekty ani nelze ze Smlouvy samotné odvodit), pokud není nemovitost přímo aktivně spravována touto zahraniční nadací, neboť pak není splněna podmínka trvalého výkonu hospodářské činnosti prostřednictvím stálého zařízení (podniku) v jiném členském státě na neurčitou dobu.⁴⁰⁶ Namísto toho však Soudní dvůr EU jednání nadace kvalifikoval jako realizaci volného pohybu kapitálu a dodal, že vnitrostátní daňové předpisy skutečně jsou neodůvodněně diskriminační, pokud jediným důvodem pro odmítnutí daňového zvýhodnění bylo zahraniční sídlo nadace a nadaci se sídlem v Německu by za stejných podmínek nárok na zvýhodnění vznikl. Odpověď na otázku, zda však existovaly jiné důvody, proč by nadace pana Stauffera neměla nárok na daňové zvýhodnění, resp. zda by domácí nadace za stejných podmínek mohla daňové zvýhodnění požadovat, ponechal Soudní dvůr na vnitrostátním řízení. Ačkoli tedy v tomto rozhodnutí nedošlo k výslovnému potvrzení svobody usazování neziskových subjektů, dá se z něj odvodit, že pokud by nemovitost byla spravována přímo nadací, tato vedlejší hospodářská činnost by mohla naplnit znaky svobody usazování, přestože by byla vykonávána neziskovým subjektem.

⁴⁰⁵ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 14. 9. 2006 ve věci *Centro di Musicologia Walter Stauffer proti Finanzamt München für Körperschaften* (C-386/04).

⁴⁰⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 25. 07. 1991 ve věci *The Queen proti Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd a další* (C-221/89), odst. 20.

Druhým důležitým důsledkem v oblasti daňového práva byl závěr, že není možné daňové zvýhodnění veřejně prospěšných subjektů vázat na státní příslušnost (pokud zahraniční subjekty rovněž vykonávaly veřejně prospěšnou činnost v tomto státu), jak do té doby daňové zákony v některých členských státech EU činily.

6.5.12 Rozhodnutí C-318/07 *Persche*⁴⁰⁷

Druhým obdobným případem, který se rovněž týkal spíše principu volného pohybu kapitálu ve vztahu k veřejně prospěšným subjektům, bylo rozhodnutí ve věci *Persche*. Skutkové okolnosti případu byly takové, že německý občan pan Persche daroval při svém zahraničním pobytu v Portugalsku místní nadaci věčné dary ve výši EUR 18.000 a následně je uplatnil jako daňový odpočet při podání daňového přiznání v Německu. Podle německých daňových zákonů však nárok na daňový odpočet vznikal pouze při poskytnutí daru německým veřejně prospěšným subjektům, a proto mu finanční úřad odmítl daňový odpočet uznat, což pan Persche napadl u německých soudů. Prostřednictvím řízení o předběžné otázce se pak věc dostala k Soudnímu dvoru EU, který měl posoudit slučitelnost německého pravidla s principy jednotného vnitřního trhu (zejména volného pohybu kapitálu).

Soudní dvůr skutečně otázku poskytnutí daru fyzickou osobou zahraničnímu veřejně prospěšnému subjektu se sídlem v jiném členském státu EU posoudil jako jednání podléhající pravidlům volného pohybu kapitálu a s ohledem na zákaz diskriminace podle státní příslušnosti judikoval, že vnitrostátní úprava, která zakazuje uplatnit daňový odpočet daru pouze z důvodu, že byl dar poskytnut zahraničnímu neziskovému subjektu, je neodůvodněně diskriminační. Otázku, zda při odstranění tohoto diskriminačního prvku by pan Persche již měl nárok na daňový odpočet, nebo zda by z jiného nediskriminačního důvodu přesto nárok na daňový odpočet nezískal, však Soudní dvůr EU opět ponechal na vnitrostátním řízení.

Na základě shora uvedených rozhodnutí se proto jeví jako logický závěr, že neziskové či veřejně prospěšné subjekty nejsou typickými osobami, které využívají základních svobod v rámci EU a ve vztahu ke svobodě usazování

⁴⁰⁷ Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 27. 1. 2009 ve věci *Persche Hein Persche proti Finanzamt Lüdenscheid*. Case (C-318/07).

jsou dokonce z aplikace tohoto konceptu výslovně vyloučeny textem článkem 54 Smlouvy o fungování EU. Přesto však i neziskové subjekty mohou vykonávat vedlejší ekonomickou aktivitu a v takovém případě není vyloučeno, aby jejich přeshraniční činnost byla chráněna v rámci svobody usazování, příp. dalších základních svobod EU. Jednoznačně pak neziskové subjekty mohou využívat svobodu volného pohybu kapitálu a vztahuje se na ně zákaz diskriminace podle státní příslušnosti, který je v obecné podobě aplikovatelný i na daňové předpisy (přestože v této oblasti jinak EU má velmi omezené pravomoci).

6.6 Harmonizace vnitrostátního práva společností v EU

V této části se zaměříme na druhý aspekt evropského práva právnických osob, jak jsme jej definovali v úvodní části této kapitoly (prvek b.). Jelikož se jedná o harmonizační právní akty blíže upravující základní koncept svobody usazování, jak je definován článkem 49 a násl. Smlouvy o fungování EU, i zde je vhodné používat pojmu „společnosti“ namísto „právnických osob“ ve smyslu ustanovení článku 54 Smlouvy o fungování EU.

6.6.1 Právní základ harmonizačních směrnic

Zřizovací smlouvy EU neobsahují žádné výslovné ustanovení zakládající pravomoc EU harmonizovat právní úpravu společností v rámci vnitrostátního právního řádu členských států. Smlouva o fungování EU obsahuje pro tyto účely použitelné obecné zmocnění upravené v článku 114, které je ovšem možné využít jen pro účely sblížování národních právních předpisů, jejichž účelem je vytvoření a fungování vnitřního trhu. S ohledem na dnešní široké chápání tohoto právního základu by zřejmě mohlo zahrnovat i sblížování národní úpravy společností, nicméně vedle tohoto obecného zmocnění v článku 114 existuje ve Smlouvě o fungování EU rovněž specifická úprava v článku 50, která svěřuje Unii mimo jiné specifickou pravomoc přijímat směrnice v oblasti zavedení svobody usazování, která se, jak víme, vztahuje i na společnosti. Právě ustanovení článku 50 odst. 2 písm. f) a g) bylo Komisí použito jako právní základ harmonizačních směrnic, které směřovaly ke sjednocení vnitrostátních práva společností ve všech členských státech.

6.6.2 Plán čtrnácti směrnic v oblasti práva obchodních společností

Původní znění článku 52 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství⁴⁰⁸ předpokládalo plné dosažení svobody podnikání během přechodného období do 31. 12. 1969. Stát se tak mělo prostřednictvím celé série harmonizačních směrnic založených právě na specifické pravomoci svěřené Unii tehdejším článkem 53 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství.⁴⁰⁹ Jelikož Evropské hospodářské společenství bylo v počátcích zaměřeno výsostně na ekonomickou spolupráci členských států, byl vytvořen plán přijetí celkem 14 harmonizačních směrnic obchodních společností, které měly svobodu usazování v této oblasti zajistit. Ambiciózní plán se však ukázal jako reálně nespílitelný, a to z důvodu neochoty členských států ustoupit ze svých národních právních tradic ve prospěch zavedení svobody usazování. Z dnešního pohledu je proto paradoxní, že ani v roce 2017 není původní plán stále dokončen, přičemž z původní sestavy 14 směrnic stále pátá, devátá a čtrnáctá směrnice nebyly přijaty.

Podstatný vliv v tomto ohledu měla judikatura Soudního dvora EU, který v některých případech předběhl normativní harmonizaci tím, že svobodu usazování definovanou primárním právem neváhal široce interpretovat i v situaci, kdy příslušné harmonizační právní akty neexistovaly. V tomto ohledu tedy Soudní dvůr EU zcela zřejmě dotvářel unijní právní řád v oblasti svobody usazování.

Směrnice byly podle plánu zaměřeny na jednotlivé konkrétní problematické prvky bránící svobodě usazování, a přestože byly předem označeny čísly, nakonec nebyly přijímány v tomto pořadí, ale spíše s ohledem na reálné možnosti schválení. Ačkoli některé z prvotních směrnic byly již opakovaně novelizovány novými právními akty v rámci snahy EU o konsolidaci právní úpravy v této oblasti, pro přehlednost je velmi vhodné si původní plán 14 směrnic krátce připomenout:

- **První směrnice Rady 68/151/EHS ze dne 9. března 1968**
  - o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy za účelem

⁴⁰⁸ Dnes článek 49 Smlouvy o fungování EU.

⁴⁰⁹ Dnes článek 50 Smlouvy o fungování EU.

dosažení rovnocennosti těchto opatření (zrušena a nahrazena Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/101/ES k 16. září 2009).

- **Druhá směrnice Rady 77/91/EHS ze dne 13. prosince 1976**
o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 druhého pododstavce Smlouvy při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření (zrušena a nahrazena Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/101/ES k 16. září 2009).
- **Třetí směrnice Rady 78/855/EHS ze dne 9. října 1978**
založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy, o fúzí akciových společností (zrušena a nahrazena Směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017 o některých aspektech práva obchodních společností).
- **Čtvrtá směrnice Rady 78/660/EHS ze dne 25. července 1978**
založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy, o ročních účetních závěrkách některých forem společností (zrušena a nahrazena Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU ze dne 26. června 2013 o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách a souvisejících zprávách některých forem podniků).
- **Nepřijatý návrh Páté směrnice**
o vnitřní struktuře akciových společností a pravomocích a povinnostech jejich orgánů. Tato směrnice přes několik návrhů zatím neprošla legislativním procesem a nezdá se, že by snad měla být v nejbližších letech vůbec připravována.⁴¹⁰
- **Šestá směrnice Rady 82/891/EHS ze dne 17. prosince 1982**
založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy, o rozdělení akciových společností (zrušena a nahrazena nejnovější Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2017/1132/EU ze dne 14. června 2017 o některých aspektech práva obchodních společností)
- **Sedmá směrnice Rady 83/349/EHS ze dne 13. června 1983**
založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy o konsolidovaných účetních závěrkách (zrušena a nahrazena Směrnicí Evropského

⁴¹⁰ DĚDIČ, ČECH, op. cit., 2004, s 16.

parlamentu a Rady 2013/34/EU ze dne 26. června 2013 o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách a souvisejících zprávách některých forem podniků)

- **Osmá směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES ze dne 17. května 2006**

o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a o zrušení směrnice Rady 84/253/EHS
- **Nepřijatý návrh Deváté směrnice**

o koncernovém právu. Tato směrnice přes několik návrhů nikdy neprošla legislativním procesem, měla za cíl vytvoření regulačního rámce obsahujícího zejména ochranu dceřiných společností a transparentnost majetkové struktury. Nezdá se, že by tato směrnice měla být nejbližších letech vůbec připravována.⁴¹¹
- **Desátá směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005**

o přeshraničních fúzích kapitálových společností. Jedná se o zásadní úpravu přeshraničních přeměn v rámci EU, která reagovala na judikaturu Soudního dvora EU (zrušena a nahrazena Směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017 o některých aspektech práva obchodních společností)
- **Jedenáctá směrnice Rady 89/666/EHS ze dne 21. prosince 1989**

o zveřejňování poboček vytvořených v členském státě některými formami společností řídicích se právem jiného členského státu (směrnice zrušena a nahrazena Směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017 o některých aspektech práva obchodních společností)
- **Dvanáctá směrnice Rady 89/667/EHS ze dne 21. prosince 1989**

o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem.
- **Třináctá směrnice Rady 86/560/EHS ze dne 17. listopadu 1986**

o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu – Úprava vracení daně z přidané hodnoty osobám povinným k dani neusazeným na území Společenství

⁴¹¹ DĚDIČ, ČECH, op. cit., 2004, s 16.

- **Nepřijatý návrh Čtrnácté směrnice**

o přemístění sídel společností do jiného členského státu. Tento návrh byl v minulosti opakovaně předložen, pozměněn a opětovně stažen zpět, od roku 2012 je dané téma ve fázi hodnocení nutnosti přípravy nového znění, zatím však Komise oficiálně nezahájila práce na obsahu této směrnice.

6.6.3 Evropský obchodní rejstřík

Z dalších výsledků směrnicevého práva v oblasti zjednodušení přeshraničního pohybu společností lze akcentovat vytvoření evropského obchodního rejstříku, který poskytuje informace o společnostech ze zemí Evropského hospodářského prostoru (dále jen EHP) prostřednictvím národních obchodních rejstříků. V roce 2012 byla přijata Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/17/EU, k němuž bylo posléze doplněno ještě prováděcí nařízení Komise (EU) 2015/884 ze dne 8. června 2015⁴¹². Na základě těchto právních aktů došlo k vytvoření propojeného veřejného rejstříku společností (BRIS) s rozšířeným povinným předáváním informací např. o zahraničních dceřiných společnostech, a to elektronickým způsobem.

Předmětná úprava je vedena v duchu celkové digitalizace veřejné správy v jednotlivých členských státech a měla by usnadnit přeshraniční přístup k informacím o zahraničních společnostech v jiných státech EU.⁴¹³ Nejedná se o centralizovaný veřejný rejstřík vedený EU, ani o systém harmonizace stávajících veřejných rejstříků vedených příslušnými orgány členských států, ale pouze o systém propojující dostupné informace ze stávajících vnitrostátních veřejných rejstříků.⁴¹⁴ Systém je již reálně dostupný online v rámci stávajícího projektu ejustice a umožňuje aktuálně hledat informace z veřejných rejstříků států EHP⁴¹⁵. Vedle tohoto aktuálního systému BRIS existuje v rámci EU ještě starší dobrovolný model spolupráce při sdílení informací

⁴¹² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/17/EU ze dne 13. června 2012, kterou se mění směrnice Rady 89/666/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES a 2009/101/ES, pokud jde o propojení ústředních, obchodních a podnikových rejstříků. Prováděcí nařízení Komise (EU) 2015/884 ze dne 8. června 2015, kterým se stanoví technické specifikace a postupy nezbytné pro systém propojení rejstříků stanovený směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/101/ES.

⁴¹³ Směrnice 2012/17/EU. Preambule, odst. 1–3.

⁴¹⁴ Směrnice 2012/17/EU. Preambule, odst. 10–12.

⁴¹⁵ Vyhledávání je přístupné na: https://e-justice.europa.eu/content_find_a_company-489-cs.do?init=true

z obchodních rejstříků členských států EHP známý pod zkratkou EBR, který funguje na základě sdružení členských států do Evropského hospodářského zájmového sdružení EBR.⁴¹⁶

6.6.4 Kodifikace harmonizačních směrnic

Ze shora uvedeného plánu čtrnácti směrnic obchodních společností jich bylo skutečně přijato jedenáct a ty byly postupně v průběhu let novelizovány řadou dalších směrnic. Výsledkem byla velmi nepřehledná houština směrnicevého práva. Namísto toho, aby harmonizační směrnice podle původního plánu svobodu usazování usnadňovaly, výsledná masa vzájemně se překrývajících směrnic spíše snižovala právní jistotu společností s ohledem na nikoli vždy předvídatelnou judikaturu Soudního dvora EU.

Nemá proto smysl uvádět souhrnný výčet veškerého použitelného směrnicevého práva, resp. tyto jednotlivé směrnice jednu po druhé blíže rozebírat, ale raději je vhodné zmínit konsolidační snahy EU, které by měly vést ke zjednodušení a zpřehlednění celého systému harmonizačních směrnic v oblasti usnadnění volného pohybu společností. Evropský parlament ve svém usnesení z června 2012 vyzval Komisi ke kodifikaci práva společností EU, respektive k rozdělení příslušných směrnic do logických skupin dle jejich obsahu⁴¹⁷. Kodifikované směrnice by podle tohoto usnesení měly být rozděleny na:

- a) směrnice upravující zakládání a provoz společností,
- b) směrnice upravující mobilitu společností,
- c) směrnice upravující právní formy.

V duchu usnesení Evropského parlamentu a v souladu s vlastní oznámenou strategií zjednodušení směrnicevého práva⁴¹⁸ Komise od roku 2012 začala pracovat na kodifikaci příslušných směrnic. Výsledkem je přijetí Směrnice

⁴¹⁶ Více informací dostupných online na www.ebr.org

⁴¹⁷ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 14. června 2012 o budoucnosti evropského práva obchodních společností, (2012) 0259 [online] [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0259+0+DOC+XML+V0//CS>

⁴¹⁸ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Akční plán: Evropské právo obchodních společností a správa a řízení společností – moderní právní rámec pro angažovanější akcionáře a udržitelnější společnosti COM (2012) 0740 final. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0740 & from=EN>

Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017 o některých aspektech práva obchodních společností, která nahrazuje celkem šest předchozích směrnic (zrušena a nahrazena tak byla Směrnice 82/891/EHS, 89/666/EHS, 2005/56/ES, 2009/101/ES, 2011/35/EU a 2012/30/EU) a přehledným způsobem kodifikuje pravidla aplikovatelná na kapitálové společnosti, pokud jde o jejich založení a fungování, propojení vnitrostátních veřejných rejstříků, kapitálové požadavky, a také fúze a rozdělení kapitálových společností. Podle výslovné úpravy směrnice se v rámci ČR tento právní akt použije na společnost s ručením omezeným a akciovou společnost.⁴¹⁹

Jelikož jde o kodifikační právní akt, který pouze shrnuje již dříve přijatou směrniceovou úpravu, nezavádí se žádné nové transpoziční lhůty, ale výslovně se potvrzují jednotlivé lhůty stanovené dřívějšími nahrazovanými směrnici⁴²⁰. Stejně tak použitelnost původních směrnic není přijetím této kodifikační směrnice časově posunuta, ale jsou zachována původní data účinnosti směrnic.

S ohledem na zastavené práce na nepřijaté páté a deváté směrnici a pouhé zvažování nutnosti přijetí čtrnácté směrnice, které pokračuje již od roku 2012 bez hmatatelného výsledku, a s ohledem na vlastní plány Komise na zjednodušení a redukování zbytečné právní regulace⁴²¹, se v tuto chvíli jeví, že nejpravděpodobnějším vývojem směrniceového práva na poli sjednocování vnitrostátní úpravy společností bude namísto přípravy zcela nových směrnic spíše pokračování procesu kodifikace s cílem celou materii přehlednit a zjednodušit.

⁴¹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017. Příloha I a II.

⁴²⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. června 2017. Příloha III. Část B.

⁴²¹ Sdělení Komise ze dne 24. 10. 2017 „Completing the Better Regulation Agenda: Better solutions for better results“ COM (2017) 651 final. [online]. [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/completing-the-better-regulation-agenda-better-solutions-for-better-results_en.pdf

6.6.5 Návrh Směrnice o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (*Societas Unius Personae*)⁴²²

Kromě kodifikačních směrnic je nutné zmínit se v této části věnované harmonizačnímu právu rovněž o posledním legislativním návrhu Komise, kterým je aktuální návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (dále jen směrnice SUP), předložený Komisí dne 10. 4. 2014, jenž zatím stále čeká na schválení v legislativním procesu.

Předložení směrnice SUP následovalo jako alternativní řešení po neúspěchu předchozí navrhované nadnárodní právní formy evropské soukromé společnosti (dále jen SPE)⁴²³. O nadnárodních právnických osobách včetně SPE vytvářených na úrovni práva EU formou unifikačních nařízení je blíže pojednáno ve zvláštní části dále v této kapitole.

Jediná souvislost SUP s předchozími nadnárodními formami právnických osob spočívá ve věcné podobnosti, neboť upravuje podobné otázky jako předchozí SPE, nicméně způsob regulace je zásadně odlišný a podle stávajícího znění návrhu SUP se o nadnárodní právnickou osobu jednat nemá⁴²⁴. Zásadně odlišným prvkem SUP oproti předchozím nadnárodním formám právnických osob je zvolený právní základ a z něj vyplývající způsob regulace, který u směrnice SUP odpovídá harmonizačnímu sjednocování a nikoli vytváření autonomní nadnárodní právní formy. Namísto postupu podle článku 352 Smlouvy o fungování EU, který byl použit jako právní základ všech nadnárodních právních forem včetně SPE, v tomto případě se Komise rozhodla využít zvláštní pravomoc svěřenou EU ustanovením článku 50 odst. 2 písm. f) Smlouvy o fungování EU, jež umožňuje EU přijímat směr-

⁴²² Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (*Societas Unius Personae*) COM (2014) 212 final. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52014PC0212>

⁴²³ Návrh nařízení Rady o statutu Evropské soukromé společnosti (*Societas Privata Europaea*) COM (2008) 396 final. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2008:0396:FIN>

⁴²⁴ Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem COM (2014) 212 final. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52014PC0212>

nice k postupnému odstraňování omezení svobody usazování. Jedná se tedy o obdobný právní základ, který byl použit pro přijímání ostatních harmonizačních směrnic vnitrostátního práva společností. Důvodem pro použití tohoto právního základu pro směrnice byla snaha vyhnout se jednomyslnému hlasování v Radě postupem dle článku 352 Smlouvy o fungování EU, neboť to se empiricky ukázalo jako prakticky neprůchodné pro jakkoli kompromisní návrhy v této oblasti. Při použití právního základu podle článku 50 odst. 2 písm. g) Smlouvy se postupuje řádným legislativním postupem, který s sebou nese hlasování v Radě kvalifikovanou většinou, jež dává větší šanci na přijetí příslušného návrhu. Přestože je tedy v některých zdrojích o SUP pojednáváno jako o další formě nadnárodní právnické osoby, ve skutečnosti jde o pokračování směrnice práva harmonizující vnitrostátní formy společností.

Ze zvoleného způsobu regulace logicky plyne, že koncepce SUP je zjevně méně ambiciózní oproti předchozímu návrhu SPE. Návrh SUP je všeobecně střízlivější a zaměřuje na dosažení určitých základních cílů, spíše než celkové řešení problémů.⁴²⁵ Podle návrhu je na členských státech, zda SUP zavedou do svého právního řádu jako novou právní formu společnosti s ručením omezeným, nebo zda stávající vnitrostátní formu společnosti s ručením omezeným přizpůsobí tak, aby splnila všechny zásady nového konceptu SUP, a všechny klasické vnitrostátní společnosti s ručením omezeným se pak stanou automaticky SUP.

Ačkoli směrnice SUP má s ohledem na jiný právní základ a legislativní postup rozhodně větší šance, než předchozí nařízení o SPE, je přesto diskutabilní, zda budou členské státy ochotné tento koncepční návrh, který ovlivňuje jejich vnitrostátní právo obchodních společností akceptovat a schválit jej dostatečnou většinou v Radě.

---

⁴²⁵ AHERN, D. The Societas Unius Personae: Using the Single-Member Company as a Vehicle for EU Private Company Law Reform. Some Critical Reflections on Regulatory Approach. [online] SSRN, 2015, s. 11 [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2693279

6.7 Nadnárodní evropské právnícké osoby

V této části se budeme věnovat poslednímu aspektu evropského práva právníckých osob (prvek c.), jak jsme jej definovali v úvodní části této kapitoly. Jak již bylo shora zmíněno, činnost EU v oblasti vytváření nových nadnárodních právních forem se netýká pouze podnikatelského sektoru, ale naopak i sektoru občanského (nepodnikatelského). Rovněž právní základ pro přijímání právních aktů vytvářejících tyto nadnárodní právní formy není přímo spojen se svobodou usazování a pravomocí přijímat harmonizační směrnice v této oblasti. Z těchto důvodů je podle našeho názoru vhodnější v této části se odchýlit od pojmu „společnosti“ ve smyslu ustanovení článku 54 Smlouvy o fungování EU a raději používat pojem „právnícké osoby“ (tj. včetně neziskových či veřejně prospěšných osob).

Smyslem této části nemá být detailní analýza existujících evropských právníckých osob, neboť tomuto tématu je již věnována obsáhlá monografická literatura, jak v cizích jazycích⁴²⁶, tak i v češtině⁴²⁷, a nemá tedy žádný praktický smysl na omezeném prostoru naší studie rozbor těchto forem z podstatné části opakovat. Právě monotematické zaměření existující literatury však ne vždy poskytuje prostor pro zhodnocení významu dané úpravy v širším kontextu europeizace soukromého práva, resp. porovnání různých způsobů a přístupů ke sjednocování soukromého práva v EU. V dalších částech se proto pokusíme jen o shrnutí nejvýznamnějších aspektů existujících forem evropských právníckých osob se zaměřením na zhodnocení příslušné právní úpravy z hlediska vývojových tendencí sjednocování evropského soukromého práva. Pro ilustraci aktuálních trendů bude krátce pojednáno i o návrzích nadnárodních právníckých osob, které nebyly v legislativním procesu úspěšné a musely být Komisí nakonec vzaty zpět.

⁴²⁶ KELLY, P. *European Economic Interest Groupings: Commercial, Legal and Tax Considerations*. London: Jordans, 1990, 211 s.; GEVREN, D. *European Economic Interest Groupings: The E.E.C. Regulation and Its Application in the Member States of the European Community*. London: Springer, 1990, 304 s.; ANDERSON, M. *European Economic Interest Groupings (Current EC Legal Developments)*. London: Butterworth Law, 1990, 253 s.; HATZIG, Ch. *Die Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung*. München: Peter Lang, 1990, 88 s.

⁴²⁷ Např. DĚDIČ, ČECH, op. cit., 2004, 531 s.; DVOŘÁK, op. cit., 2006, 243 s.; DVOŘÁK, op. cit., 2009, 1886 s.; LAŠÁK, op. cit., 2011, 466 s.

Koncept vytvoření nadnárodních právnických osob není nápadem posledních let, ale naopak jde o prastarou úvahu již ze 60. let minulého století. Reálné prosazení tohoto institutu však naráželo na neochotu členských států EU ke kompromisnímu řešení. Po tlaku judikatury Soudního dvora EU z přelomu tisíciletí na omezení principu sídla v rámci chápání osobního statutu společností však vznikla situace, kdy jednotlivé členské státy již dále do značné míry nemohly bránit svoji vnitrostátní úpravu obchodních společností před konkurencí jiných právních řádů v rámci EU. Tato hrozba konkurenčního boje právních řádů (tzv. regulatorní arbitráž) byla konečným impulsem ke schválení dříve odmítaných nadnárodních právních forem ve formě nařízení, do nichž si však členské státy atypicky prosadily významnou ingerenci vnitrostátního práva.

6.7.1 Právní základ nadnárodních forem evropských právnických osob

Společným prvkem níže popisovaných právních forem je skutečnost, že se EU na rozdíl od shora popsaného směrnicevého práva, jež usiluje o harmonizaci vnitrostátních předpisů, pokusila vytvořit autonomní nadnárodní právní formu právnických osob, založených podle právního řádu EU a nikoli podle vnitrostátního právního řádu některého z členských států EU. Proto jsou také tyto nadnárodní právnické osoby regulovány prostřednictvím nařízení a nikoli směrnic, neboť jedině nařízení může zajistit jednotnou úpravu a fungování takovýchto nadnárodních právnických osob v celé EU. Za právní základ všech těchto nařízení byl zvolen článek 352 Smlouvy o fungování EU, který umožňuje na základě principu flexibility Unii přijmout vhodná ustanovení nezbytná k dosažení cílů EU stanovených Smlouvami i v oblastech, kde členské státy Unii výslovnou pravomoc k právní regulaci nesvěřily. Pojistkou proti zneužití tohoto postupu je pak podmínka, že každý takový návrh Komise podléhá souhlasu Evropského parlamentu a jednomyslnému schválení v Radě. S ohledem na nutnost získat absolutní souhlas členských států v Radě tak Komisi při přípravě jednotlivých návrhů nezbylo, než jednotlivé návrhy koncipovat velmi obecně a v podstatě ponechat členským státům abnormální volnost v aplikaci jejich vnitrostátních předpisů.

Přestože tedy níže popisované nadnárodní právnícké osoby jsou regulovány formou nařízení, tj. jde o přímo použitelné právo EU s aplikační předností před vnitrostátními právními předpisy, které ze své definice standardně nevyžaduje žádné prováděcí opatření ze strany členského státu⁴²⁸, tato specifická nařízení sama odkazují v mnoha částech na vnitrostátní normy členských států, a také jim výslovně přiznávají právo některé otázky upravit samostatně. Lze tedy konstatovat, že z hlediska obsahového se de facto jedná o legislativní právní akty EU, které definici nařízení podle článku 288 Smlouvy o fungování EU příliš nenaplnují. Je možné o nich spíše hovořit jako o kvazi nařízeních či tzv. „skrytých směrnících“⁴²⁹, neboť legislativní akty EU je nutné v souladu s ustálenou judikaturou Soudního dvora EU posuzovat vždy podle jejich obsahu, a nikoli formálně podle jejich názvu⁴³⁰.

6.7.2 Evropské hospodářské zájmové sdružení⁴³¹

Přestože se rozhodně nejedná o nejvýznamnější typ nadnárodní právnícké osoby vytvořené evropským právem, z chronologického hlediska jde o nejstarší evropskou právní úpravu, a proto tuto část zahájíme právě Evropským hospodářským zájmovým sdružením (dále jen EHZS), které se datuje již do roku 1985.

6.7.2.1 Právní úprava

Vznik této nové formy právnícké osoby byl umožněn přijetím Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985 o evropském hospodářském zájmovém sdružení (dále jen nařízení EHZS) na základě zmocnění obsaženého v článku 352 Smlouvy o fungování EU. Původní návrh na vytvoření této nové právnícké osoby pochází již z roku 1973⁴³², inspirací pro její vytvoření bylo francouzské hospodářské zájmové sdružení⁴³³. Nařízení

⁴²⁸ Viz článek 288 Smlouvy o fungování EU.

⁴²⁹ ŠÍŠKOVÁ, N. a V. STEHLÍK. *Evropské právo 1: Ústavní základy Evropské Unie*. Praha: Linde Praha, a. s., 2007, 310 s.

⁴³⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. prosince 1962 ve věci *Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes a další proti Radě* (16 a 17/62).

⁴³¹ Viz Nařízení Rady (EHS) č. 2137/85 ze dne 25. července 1985 o evropském hospodářském zájmovém sdružení.

⁴³² Původní návrh Komise na Nařízení Rady o evropském hospodářském zájmovém sdružení COM/73/2046 FINAL, Úř. věst. C 14, 15. 2. 1974, s. 30–35.

⁴³³ Tzv. G.I.E. neboli Groupement d'intérêt économique podle článku 251-1 francouzského obchodního zákoníku.

EHZS nabylo účinnosti ke dni 01. 07. 1989,⁴³⁴ pro území České republiky s ohledem na pozdější vstup do EU je pak použitelné až od 01. 05. 2004. Územní působnost nařízení EHZS nezahrnuje pouze 28 členských států EU, ale všechny země EHP, tj. i Island, Norsko a Lichtenštejnsko⁴³⁵. Zatímco ve Francii se jedná vzhledem k domácímu původu o tradiční právnickou osobu, v řadě jiných států EU tato forma není prakticky využívána. Kupříkladu v České republice tento cizí element nikdy nezískal na popularitě, neboť ke dni 30. 10. 2017 je v českém obchodním rejstříku evidováno pouhých 10 EHZS, z nichž 2 se nacházejí v likvidaci⁴³⁶.

Jak již bylo uvedeno shora v obecné části, i pro EHZS platí, že ačkoli je upraveno ve formě nařízení, ve skutečnosti se jedná o legislativní akt EU, který je bližší směrnici, neboť odkazuje v mnoha částech na vnitrostátní normy členských států a výslovně jim přiznává právo upravit samostatně některé podstatné otázky⁴³⁷. Zvláštností nařízení EHZS oproti úpravě jiných nadnárodních právnických osob v EU je pak preambule tohoto nařízení, která navíc členským státům přiznává dokonce právo přijmout jakékoli právní či správní předpisy v této oblasti, pokud nejsou v rozporu s obsahem a cílem nařízení EHZS (to je obvykle u nařízení jinak vyloučeno).⁴³⁸ Důsledkem této rozvolněné unijní úpravy je velmi rozmanitá úprava EHZS v rámci jednotlivých právních řádů členských států, která vede k tomu, že namísto 1 společné úpravy EHZS ve skutečnosti v rámci EHP existují 28+3 různé verze EHZS, resp. vzhledem k federativnímu uspořádání některých států ještě více.⁴³⁹

V ČR jsou bližší podmínky založení a fungování EHZS upraveny zákonem č. 360/2004 Sb. v platném znění (dále jen zákon EHZS)⁴⁴⁰, který je obsahově

⁴³⁴ Nařízení EHZS. Článek 43.

⁴³⁵ Smlouva o založení Evropského hospodářského prostoru, Příloha XXII. Právo obchodních společností. Úř. věst. L 1, 3. 1. 1994. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017].

⁴³⁶ Viz elektronická verze obchodního rejstříku dostupného na adrese <https://or.justice.cz> [cit. 30. 10. 2017].

⁴³⁷ Nařízení EHZS. Článek 2, článek 9, článek 19, článek 24, článek 35, článek 36.

⁴³⁸ Nařízení EHZS. Preambule, bod 17.

⁴³⁹ Podobně např. DĚDIČ, ČECH, op. cit., 2004, s. 76; nebo DVOŘÁK, op. cit., 2006, s. 4.

⁴⁴⁰ Zákon č. 360/2004 Sb., o Evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS) a o změně zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o evropském hospodářském zájmovém sdružení). Původní zákona byl od roku 2004 již třikrát novelizován, a to zejména v souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva.

velmi stručný, neboť zahrnuje pouze 13 paragrafů upravujících samotné fungování EHZS a zákonodárce si často pomohl odkazem na jiná pravidla dopadající na existující formy obchodních společností. Současně platí, že otázky, které nejsou řešeny ani nařízením EHZS, ani zákonem EHZS, se subsidiárně posoudí podle obecných ustanovení zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, v platném znění (dále jen ZOK). Posledním pramenem, který upravuje fungování EHZS je pak smlouva o založení EHZS, kterou si její členové do značné míry mohou sami dispozitivně upravit podmínky fungování EHZS. Celý poměrně komplikovaný hierarchický systém předpisů aplikovatelných na EHZS lze tedy shrnout tak, že se EHZS musí řídit:

- primárním právem EU,
- nařízením EHZS,
- zákonem EHZS,
- subsidiárně obecnými ustanoveními ZOK (resp. i dalších zákonů),
- a konečně vlastní smlouvou o založení EHZS.

6.7.2.2 Účel a charakteristické znaky

EHZS je sdružením minimálně 2 fyzických či právnických osob soukromoprávního či veřejnoprávního charakteru, které musí sídlit ve 2 různých členských státech⁴⁴¹. Hlavním účelem EHZS je usnadňovat a rozvíjet hospodářskou činnost jeho členů s cílem umožnit jim zlepšení jejich hospodářských výsledků. Ačkoli se EHZS velmi podobá klasickým obchodním společnostem, na rozdíl od nich nesmí být zřízeno za účelem dosahování vlastního zisku, ale právě jen pro usnadnění a rozvíjení ekonomické aktivity svých členů⁴⁴². EHZS tedy smí vykonávat pouze vedlejší hospodářskou činnost, podstata ekonomické aktivity musí spočívat v činnosti jeho členů⁴⁴³.

S ohledem na shora vysvětlený účel jsou EHZS některé aktivity výslovně zakázány. Nařízení EHZS takto zakazuje, aby jakékoli EHZS zaměstnávalo více jak 500 osob, je také zakázáno řetězení EHZS (jedno EHZS nesmí být členem jiného EHZS), velmi omezeno je rovněž držení podílu ve vlastních

⁴⁴¹ Nařízení EHZS. Článek 4, odst. 2.

⁴⁴² Nařízení EHZS. Článek 3, odst. 1.

⁴⁴³ Nařízení EHZS. Preambule, bod 5.

členech, výkon řídicí či kontrolní pravomoci nad činností svých členů, poskytování půjček členům vedoucích orgánů a veřejný úpis svých podílů⁴⁴⁴. Sídlo EHZS uvedené v zakládací smlouvě se musí nacházet v EU (resp. v EHP), a to buď v místě, kde má sdružení své ústředí, nebo v místě, kde má své ústředí jeden z členů sdružení (v případě fyzické osoby tam, kde vykonává svou hlavní činnost)⁴⁴⁵. Sídlo EHZS má podstatný význam pro určení vnitrostátního právního režimu, který se na EHZS subsidiárně použije, tedy EHZS se sídlem v Německu bude subsidiárně podléhat německé vnitrostátní úpravě, naopak EHZS se sídlem v ČR českému právu.

Jak bylo vysvětleno již v části týkající se svobody usazování, jedním ze základních problémů přeshraničního usazování právnických osob v jiných členských státech EU je otázka právní kontinuity při přesunu sídla z jednoho státu EU do jiného, která naráží na rozdílné doktrinální chápání sídla. EHZS bylo historicky prvním subjektem, kterému bylo přímo z titulu práva EU uděleno oprávnění přeshraničně přemístit své sídlo v rámci EU se zachováním kontinuity své právní osobnosti. Toto právo je garantováno nařízením EHZS, a proto jej není možné omezit vnitrostátními pravidly členského státu ani tam, kde tento stát uznává tzv. princip sídla.⁴⁴⁶

Povinným dodatkem obchodní firmy EHZS je právě označení „evropské hospodářské zájmové sdružení“ nebo ve zkratce „EHZS“, přičemž toto označení nesmí nikdo jiný než EHZS používat.

Pokud jde o charakteristiku EHZS z hlediska platného českého práva, podle výslovné úpravy českého zákona je EHZS kvalifikováno jako obchodní společnost⁴⁴⁷ a subsidiárně se na něj uplatní ustanovení ZOK v rozsahu, v jakém to připouští nařízení EHZS⁴⁴⁸. Přitom však jde o netypickou obchodní společnost, jelikož jak jsme již zdůraznili shora, není zřizována za účelem zisku, ale pouze k podpoře činnosti svých členů. EHZS se svým charakterem nejvíce blíží v rámci českého právního řádu veřejné obchodní společnosti, avšak vykazuje také některé rysy společnosti s ručením omezeným. Členové EHZS totiž na jednu stranu ručí společně a neroz-

⁴⁴⁴ Nařízení EHZS. Článek 3., odst. 2.

⁴⁴⁵ Nařízení EHZS. Článek 12.

⁴⁴⁶ Nařízení EHZS. Článek 13–14.

⁴⁴⁷ Ustanovení § 1 odst. 2 ZOK.

⁴⁴⁸ Ustanovení § 1 odst. 4 ZOK.

dílně v neomezené míře za závazky EHZS⁴⁴⁹, avšak zásadním průlomem osobního charakteru EHZS je skutečnost, že podíl člena EHZS je možné převést na jinou osobu. Takový převod podílu nicméně podléhá jednomyslnému schválení všemi členy EHZS.⁴⁵⁰

6.7.2.3 Založení a vznik

EHZS vzniká obdobně jako obchodní společnosti v českém právním prostředí ve dvou fázích, proces vzniku je tedy založen na principu legality (registrační princip)⁴⁵¹. Samotné založení je možné výhradně podpisem smlouvy o sdružení, ke vzniku EHZS dochází až řádným provedením registrace v souladu s vnitrostátní úpravou země sídla EHZS (v ČR zápisem do obchodního rejstříku).

S ohledem na různé doktríny uplatňované v jednotlivých členských státech nařízení EHZS neřeší kogentně otázku právní osobnosti EHZS, ale ponechává na členských státech, aby určily, zda EHZS založené podle jejich právního řádu bude či nebude mít právní osobnost (resp. v jaké míře). Jedná se o prvek, který zohledňuje různorodost vnitrostátních úprav členských států, které obdobným entitám ne vždy právní subjektivitu v plné míře přiznávají. Český zákon EHZS v ČR registrovaným EHZS v souladu s obecnou úpravou občanského zákoníku právní osobnost výslovně přiznává⁴⁵², nicméně např. Německo, Rakousko či Itálie v souladu s jejich právní tradicí místním EHZS právní subjektivitu nepřiznávají.⁴⁵³

Obdobně jako vznik je i zánik EHZS rozdělen do dvou částí. Nejprve musí dojít k jednomyslnému právnímu jednání ze strany členů EHZS směřující k zániku, přičemž je možné toto jednání vetknout i do samotného zakladatelského dokumentu a EHZS založit pouze na dobu určitou, po jejímž uplynutí dojde ke zrušení EHZS, nebo EHZS založit jen ke splnění konkrétního účelu, po jehož naplnění rovněž dojde ke zrušení EHZS. Následkem zrušovacího právního jednání členů dochází k likvidaci EHZS, která probíhá v souladu s vnitrostátní úpravou státu, v němž má EHZS registrováno své

⁴⁴⁹ Nařízení EHZS. Článek 24.

⁴⁵⁰ Nařízení EHZS Článek 22.

⁴⁵¹ HURDÍK, J. *Právnícké osoby: Obecná právní charakteristika*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000, s. 49.

⁴⁵² Zákon EHZS. § 1 odst. 2.

⁴⁵³ DVORÁK, op. cit., 2006, s. 8.

sídlo. Teprve po skončení likvidace dochází opět v souladu s vnitrostátními pravidly k podání návrhu na výmaz EHZS z příslušného veřejného rejstříku a výmazem pak k zániku EHZS.

6.7.2.4 Organizační struktura

Pokud jde o vnitřní strukturu EHZS, povinným orgánem EHZS jsou jednak jeho členové (kteří vždy jednají společně), a dále jednatel či jednatelé, kteří EHZS zastupují navenek a přísluší jim obchodní vedení EHZS.⁴⁵⁴ Smlouva o založení EHZS však může stanovit zřízení dalších orgánů a vymezit jejich působnost, což zakladatelům dává poměrně širokou volnost ve formování struktury vlastního EHZS.

Nariadení EHZS ponechává řadu detailů na příslušné vnitrostátní právní úpravě, a to např. ve vztahu ke způsobilosti jednatele EHZS či podmínkám jmenování a odvolávání jednatelů. Unijní úprava je v tomto ohledu založena na dispozitivním principu, podle něhož s výjimkou výslovně označených ustanovení je možné většinu otázek upravit smlouvou o založení EHZS odlišně. Současně nariadení EHZS formuluje princip delegace, podle něhož řada institutů EHZS je delegována na vnitrostátní právní úpravu, což má za následek snad až přílišnou rozmanitost forem EHZS existujících v rámci jednotlivých členských států.

6.7.3 Evropská společnost (Societas Europaea)⁴⁵⁵

Trvalo dalších šestnáct let od přijetí právní úpravy EHZS, než se podařilo vytvořit druhý typ nadnárodní evropské právnické osoby, evropské společnosti (latinsky Societas Europaea, dále jen SE), kterou je možné oproti EHZS označit za poměrně úspěšnou formu unijní právnické osoby, byť původně předpoklady EU byly ještě výrazně optimističtější. Ke dni 30. 10. 2017 existovalo v rámci EU celkem 2902 evropských společností, z nichž téměř polovina jich byla inkorporována v ČR.⁴⁵⁶

⁴⁵⁴ Nariadení EHZS. Článek 20.

⁴⁵⁵ Viz Nariadení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu Evropské společnosti (SE), a Směrnice Rady č. 2001/86/ES ze dne 8. října 2001, kterou se doplňuje statut Evropské společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců.

⁴⁵⁶ Databáze evropských společností [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: http://ecdb.worker-participation.eu/show_overview.php?status_id=3 & title=Established%20SEs & orderField=se.se_regdate%20desc. K otázce, proč je největší počet SE zakládán právě v ČR viz LASÁK, J. Závod do země nikoho: 7 let evropské společnosti v České republice. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 11, s. 313–326.

Na stranu druhou skutečnost, že prvotní snahy o společnou definici takovéto nadnárodní obchodní korporace se datují do 60. let minulého století a prvotní návrh statutu evropské společnosti byl Komisí předložen již v roce 1989, rozhodně nesvědčí o tom, že by proces přijímání příslušné unijní právní úpravy byl snadný.⁴⁵⁷ Naopak je evidentní, že kromě proponentů další integrace existují v rámci EU i zástupci zastávající odstředivé tendence, kteří brání vlastní vnitrostátní pravidla a odmítají jejich opuštění ve prospěch společné evropské úpravy.

Důvodem zakotvení této nové právní formy v právu EU byla především snaha poskytnout podnikatelským subjektům v EU nástroj, kterým budou moci realizovat reorganizace svého podnikání na území celé EU podle svých ekonomických potřeb.⁴⁵⁸ V době přijetí úpravy evropské společnosti totiž v EU neexistoval jednotný evropský právní nástroj pro přeshraniční fúze, neboť k přijetí Desáté směrnice o přeshraničních fúzích kapitálových společností⁴⁵⁹ došlo až o 4 roky později a transpoziční lhůta této směrnice vypršela teprve 15. 12. 2007.

6.7.3.1 Právní úprava

Na základě zmocnění obsaženého v článku 352 Smlouvy o fungování EU bylo přijato Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001 o statutu Evropské společnosti (dále jen nařízení SE) a Směrnice Rady č. 2001/86/ES ze dne 8. října 2001, kterou se doplňuje statut Evropské společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců (dále jen směrnice SE). Oba tyto legislativní akty vytvořily novou formu nadnárodní evropské právnícké osoby, nazvanou evropská společnost (někdy také označováno jako evropská akciová společnost). Tento zvláštní postup spojení nařízení coby legislativního aktu s horizontálním přímým účinkem a navazující směrnice, která až na výjimky horizontální přímý účinek nemá, byl vynucen zejména německými požadavky na garantování silné role zaměstnaneckých odborů i v rámci vznikající nové právní formy.

⁴⁵⁷ Návrh Nařízení Rady o statutu Evropské společnosti, Úř. věst. C 263, 16. 10. 1989. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie s. 41–69 [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=OJ:C:1989:263:TOC>

⁴⁵⁸ Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001. Preambule, odst. 2, 3, 10.

⁴⁵⁹ Desátá směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32005L0056>

Souvislost obou právních aktů je přitom zdůrazněna hned na začátku v preambuli nařízení SE, která stanoví, že směrnice SE „tvorí nedílný doplněk nařízení SE a musí být uplatňována současně“.⁴⁶⁰ Právě kvůli provázanosti obou právních aktů bylo z hlediska účinnosti zvoleno společné řešení, které umožnilo ponechat členských státům dostatečnou lhůtu pro transpozici směrnice SE. Proto nařízení SE nabylo netypicky účinnosti až tříleté legisvakční lhůtě ke dni 08. 10. 2004, tj. ke stejnému datu, jaký byl stanoven pro konec transpoziční lhůty směrnice SE. Je vhodné zmínit rovněž fakt, že stejně jako EHVS i právní úprava SE není použitelná pouze pro společností se sídlem na území členských států EU, ale aplikuje se ve všech zemích EHP včetně Islandu, Lichtenštejnska a Norska,⁴⁶¹ což v dalších částech věnovaných SE již nebude v textu dále zdůrazňováno.

Obdobně jako u EHVS i celý koncept nařízení SE a směrnice SE je založen na pouze částečné definici společných prvků této nadnárodní formy obchodní společnosti s tím, že velká část dalších aspektů je ponechána příslušné vnitrostátní úpravě členského státu. Dvořák proto přílehavě hovoří o vykleštění původní ideje skutečně jednotné nadnárodní právnické osoby, použitelné přímo ve všech členských státech.⁴⁶² V ČR byl pro zavedení nového konceptu evropské společnosti přijat samostatný zákon č. 627/2004 Sb. o evropské společnosti, v platném znění (dále jen zákon SE), který provádí příslušná ustanovení nařízení SE a implementuje směrnici SE. Současně však pro SE v každém členském státu subsidiárně platí rovněž obecná úprava vztahující se na standardní akciové společnosti založené podle práva tohoto státu⁴⁶³ a rovněž zvláštní právní předpisy upravující související oblasti jako např. otázku zdanění příjmů, hospodářské soutěže, úpadku, apod.⁴⁶⁴

Lze tedy shrnout, že při aplikaci práva na každou evropskou společnost se uplatní postupně:

- primární právo EU,
- nařízení SE a směrnice SE,
- zákon SE,

⁴⁶⁰ Nařízení SE. Preambule odst. 19.

⁴⁶¹ Rozhodnutí společného výboru Evropského hospodářského prostoru č. 93/2002 ze dne 25. června 2002.

⁴⁶² DVOŘÁK, op. cit., 2009, s. V.

⁴⁶³ Nařízení SE. Článek 9.

⁴⁶⁴ Nařízení SE. Preambule odst. 20.

- subsidiárně obecná ustanovení ZOK (resp. i dalších zákonů),
- a konečně také stanovy SE.

6.7.3.2 Účel a charakteristické znaky

Zásadním účelem SE bylo umožnit společnostem provádět přeshraniční fúze, které v době zakotvení právní formy SE byly jiným způsobem prakticky nerealizovatelné, neboť Desátá směrnice o přeshraničních fúzích⁴⁶⁵ neexistovala. Současně bylo cílem této nové právní formy rovněž umožnit podnikatelům provádět ekonomickou aktivitu ve formě nadnárodního subjektu, který má (stejně jako EHZS) bez ohledu na místní úpravu v daném členském státu z titulu samotného unijního práva oprávnění přeshraničně přemístit své sídlo v rámci EU se zachováním své právní osobnosti.⁴⁶⁶ SE tak překonává překážky kladené některými vnitrostátními řády pro přeshraniční přesun sídla a jedná se o zcela fundamentální prvek tohoto institutu.

Na rozdíl od EHZS má SE ve všech členských státech EU kogentně právní osobnost a je vždy právníckou osobou, jak výslovně plyne z textu nařízení SE⁴⁶⁷. Konkrétně se pak českou terminologií jedná o kapitálovou obchodní společnost s kapitálem rozvrženým na akcie, tj. jde o zvláštní typ akciové společnosti. Minimální výše upsaného základního kapitálu činí 120.000 €, což plní ochranou garanční funkci obvyklou pro formu akciové společnosti i ve vnitrostátních právních řádech včetně ČR. Podobně jako u klasické akciové společnosti, u SE její akcionáři rovněž ručí za závazky společnosti pouze do výše svého vkladu. Evropská společnost dále nesmí být vnitrostátním právem oproti standardním domácím akciovým společnostem žádným způsobem diskriminována, podle článku 10 nařízení SE je totiž každý členský stát povinen k SE přistupovat shodným způsobem, jako k domácím akciovým společnostem založeným podle práva tohoto státu a se sídlem na území tohoto státu.

Každá SE musí mít sídlo v rámci EU a její registrované sídlo musí být ve stejném státu jako její skutečné sídlo (správní ústředí). Ačkoli samo nařízení SE povoluje rozlišovat mezi sídlem registrovaným a sídlem skutečným,

⁴⁶⁵ Desátá směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností.

⁴⁶⁶ Nařízení SE. Článek 8.

⁴⁶⁷ Nařízení SE. Článek 1 odst. 3.

umožňuje současně členským státům vnitrostátním právem navíc vyžadovat, aby obě sídla byly na stejném místě⁴⁶⁸, čehož využil i český zákonodárce v ustanovení § 5 zákona SE. Povinnou součástí obchodní firmy evropské společnosti je právě označení „SE“, a to buď před, nebo za samotným jménem společnosti⁴⁶⁹. Tento dodatek přitom nesmí používat jakákoli jiná osoba, než právě společnost typu SE.

Zejména na návrh Německa byly do konceptu SE vloženy garance zapojení zaměstnanců na řízení evropské společnosti, obsažené ve směrnici SE. Bez uzavření dohody mezi zaměstnanci a vedením společnosti o modelu zapojení zaměstnanců není možné SE vůbec zřídit.⁴⁷⁰ Taková dohoda přitom povinně musí obsahovat pravidla pro poskytování informací, povinné zapojení zaměstnanců do řídicí struktury společnosti je nutné dohodnout pouze tehdy, že stejný model zaměstnanci využívali již před založením SE. Bližší podmínky postupu při vyjednávání dohody se zaměstnanci pak stanoví vnitrostátní právo státu, v němž má mít SE své budoucí sídlo.

Podstatné je rovněž zdůraznit, že ani nařízení SE ani směrnice SE nestanoví, že by SE musela být výhradně zakládána za účelem podnikání a vytváření zisku, ačkoli právě tento účel bude převažující. Je tedy v souladu s příslušnou unijní úpravou, pokud by SE byla založena za jiným, např. neziskovým účelem. Konečně pokud jde o daňová pravidla, zde SE podléhá standardně všem daňovým povinnostem aplikovaným na domácí akciové společnosti v členském státu, v němž má své skutečné sídlo (správní ústředí).

V současnosti již právní forma SE nemá z hlediska přeshraničních fúzí takový význam, jako měla do roku 2007, neboť kapitálové společnosti mají možnost využít jednak přeshraniční fúze vedoucí k založení SE, ale také přeshraniční fúze podle Desáté směrnice.⁴⁷¹ Samotná přeshraniční fúze rovněž může v realitě sloužit jako skrytá forma přeshraniční mobility kapitálových společností i v těch státech EU, které mají své právní řády založeny na principu (skutečného) sídla a přeshraniční přemístění skutečného sídla se zachováním právní osobnosti neumožňují.

⁴⁶⁸ Nařízení SE. Článek 7.

⁴⁶⁹ Nařízení SE. Článek 11.

⁴⁷⁰ Směrnice SE. Článek 4.

⁴⁷¹ Desátá směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností.

6.7.3.3 Založení a vznik

I v případě SE je použit standardní dvoufázový mechanismus vzniku společnosti, koncipovaný na principu legality (registrační princip)⁴⁷², který odděluje založení a vznik společnosti. Založením se rozumí souhrn právního jednání zakládajících společníků s cílem oddělit některé své specifické zájmy a udělit jim vlastní autonomii. Založení společnosti je poměrně detailně upraveno v člancích 15–37 nařízení SE, subsidiárně se pak na proces založení SE použijí i vnitrostátní předpisy o založení akciové společnosti příslušného členského státu, na jehož území má mít SE svoje sídlo.

SE může být založena několika způsoby:

- a) fúzí akciových společností založených podle práva některého z členských států EU (jak jsou uvedeny v příloze I nařízení SE), pokud mají registrované i skutečné sídlo na území EU a současně tyto akciové společnosti musí podléhat alespoň dvěma právními řádům různých členských států,
- b) jako holding akciových společností či společností s ručením omezeným (jak jsou uvedeny v příloze II nařízení SE), založených podle práva některého z členských států EU, pokud mají registrované i skutečné sídlo na území EU a současně tyto společnosti musí podléhat alespoň dvěma právními řádům různých členských států (nebo musí mít alespoň dva roky zřízenou dceřinou společnost, která se řídí právem jiného členského státu EU či pobočku se sídlem v jiném členském státě EU),
- c) jako dceřiná společnost založená více společnostmi, založenými podle práva některého z členských států EU, pokud mají registrované i skutečné sídlo na území EU a současně tyto společnosti musí podléhat alespoň dvěma právními řádům různých členských států (nebo musí mít alespoň dva roky zřízenou dceřinou společnost, která se řídí právem jiného členského státu EU či pobočku se sídlem v jiném členském státě EU),
- d) přeměnou vnitrostátní akciové společnosti, která byla založena podle práva členského státu a má své registrované i skutečné sídlo na území EU a současně má alespoň dva roky zřízenou dceřinou společnost, která se řídí se právem jiného členského státu EU,

⁴⁷² HURDÍK, op. cit., 2000, s. 49.

- e) jako dceřiná společnost založená jinou SE, zde není vyžadováno větší počet mateřských společností, ale stačí jediná SE, jedná se v podstatě o zvláštní variantu možnosti ad c).

Z uvedeného přehledu je zjevné, že SE nebyla zamýšlena jako právnická osoba, která by měla být zakládána „na zelené louce“, nýbrž se jedná o formu, která má především umožnit přeshraniční restrukturalizaci v rámci již existujících obchodních společností na území členských států EU. To poměrně limituje využitelnost této formy při zahájení nového podnikání, na druhou stranu však např. v ČR existuje velmi rozvinutý trh s prodejem tzv. ready-made společností na klíč a s využitím takovéto již existující prázdné SE je možné zahájit i zcela nové podnikání jako evropská společnost.

Na rozdíl od EHVS nejsou právem EU stanoveny žádné požadavky na akcionářskou strukturu (typ a počet akcionářů), je proto možné založit SE i s jediným akcionářem. Zásadní požadavek na akcionáře je však kladen pokud jde o umístění jeho registrovaného i skutečného sídla, které se obě musí nacházet uvnitř EU. K tomuto pravidlu však nařízení umožňuje výjimku, kdy členský stát může vnitrostátním právním předpisem umožnit založení SE i společnosti, která má skutečné sídlo (svoji ústřední správu) mimo území EU, nicméně byla založena podle práva členského státu EU, má zde registrované sídlo a má k tomuto státu skutečnou a trvalou vazbu,⁴⁷³ přičemž této možnosti využil i český zákon SE⁴⁷⁴.

Na soukromoprávní akt založení SE pak navazuje institut vzniku SE, který je naopak nutno chápat jako veřejnoprávní aprobaci splnění právem požadovaných kroků, po níž teprve dojde ke vzniku nové právnické osoby. Nová SE vzniká zápisem do příslušného obchodního rejstříku, přičemž podmínky tohoto zápisu jsou upraveny vnitrostátním právem členského státu, v němž má SE své registrované sídlo.⁴⁷⁵ Současně se oznámení o zápisu, resp. i přemístění sídla či výmazu SE z tohoto rejstříku povinně zveřejňuje rovněž i v Úředním věstníku EU⁴⁷⁶. Pokud jde o zrušení, likvidaci i zánik evropské společnosti, nařízení SE zde výslovně odkazuje na vnitrostátní pravidla

⁴⁷³ Nařízení SE. Článek 2 odst. 5.

⁴⁷⁴ Ustanovení § 3 odst. 1 zákona SE.

⁴⁷⁵ Nařízení SE. Článek 12.

⁴⁷⁶ Nařízení SE. Článek 14.

platná ve státě, kde má SE své sídlo.⁴⁷⁷ Nařízení SE si pouze vynucuje zrušení společnosti v případě, kdy SE poruší povinnost umístit své registrované a skutečné sídlo v jediném státu EU.⁴⁷⁸

6.7.3.4 Organizační struktura

Organizační struktura SE je upravena především v článku 38 nařízení SE. Základním konceptem je možnost volby mezi monistickým a dualistickým systémem řízení, přičemž volba zůstává na zakládajících společnících a jimi určeném obsahu stanov SE. Tato svoboda volby organizační struktury není projevem uváženého přístupu, nýbrž odráží různé modely řízení tradiční uplatňované v různých členských státech EU, které se nebyly schopny při schvalování návrhu nařízení SE shodnout na jediném společném modelu řízení. I zde tedy původní ambiciózní plány na jednotnou úpravu nadnárodních právníků osoby byly při střetu s realitou postupně nahrazeny kompromisním řešením.

V obou případech se vychází vždy z výchozího bodu, že nejvyšším orgánem SE je valná hromada akcionářů, rozdíl však panují v koncepci řídicího orgánu společnosti. Zejména v zemích common law (jako je Velká Británie), ale také např. ve Francii, je obvyklý monistický způsob řízení spočívající v jediném správním orgánu (správní rada). Oproti tomu dualistický systém řízení je tradiční pro Německo a jemu podobné právní řády, přičemž tento model spočívá v systému jednoho řídicího orgánu (představenstvo) a jednoho dozorčího orgánu (dozorčí rada). V monistickém systému řídí SE správní orgán, který zastupuje společnost navenek a jeho členy jmenuje valná hromada. Oproti tomu v dualistickém modelu řídí společnost řídicí orgán, zastupuje společnost navenek a jeho členy jmenuje dozorčí orgán společnosti. Dozorčí orgán pak dohlíží na práci řídicího orgánu, avšak není sám oprávněn společnost řídit, členy dozorčího orgánu pak jmenuje valná hromada. Dualistický model je pak logicky založen na principu inkompatibility současného výkonu funkce řídicího a dozorčího orgánu.

Počet členů řídicího, dozorčího i správního orgánu v obou modelech řízení určují povinně stanovy SE,⁴⁷⁹ nicméně nařízení SE umožňuje členským státům

⁴⁷⁷ Nařízení SE. Článek 63.

⁴⁷⁸ Nařízení SE. Článek 64.

⁴⁷⁹ Nařízení SE. Článek 39, 40.

určit minimální a maximální počet členů těchto orgánů. Takto např. v ČR monistická struktura vyžaduje minimálně 3 členy správního orgánu, zatímco český dualistický model umožňuje založit SE s velmi úspornou strukturou ve formě 1 člena řídicího orgánu a 1 člena kontrolního orgánu.

6.7.4 Evropská družstevní společnost (Societas Cooperativa Europaea)⁴⁸⁰

Evropská družstevní společnost (dále jen SCE) je třetí a poslední z dosud platných nadnárodních forem soukromoprávních právnických osob vytvořených v rámci EU. Upravuje specifickou nadnárodní právní formu družstva, která funguje jiným způsobem, než klasické obchodní společnosti a slouží jinému účelu. Družstva jsou seskupením fyzických nebo právnických osob se zvláštními zásadami činnosti, které se odlišují od zásad činnosti jiných hospodářských subjektů.

Mezi obecné principy fungování družstva patří demokratická struktura a kontrola a spravedlivé rozdělování zisku, ale také přednostní postavení jednotlivce, jež se odráží v pravidlech pro členství, vystoupení a vyloučení z družstva, kde platí pravidlo „jeden člověk, jeden hlas“. Hlasovací právo v družstvu je vázáno na jednotlivce a vyplývá z něj, že členové nemohou vykonávat žádná práva nad jměním družstva.⁴⁸¹ I v případě evropské družstevní společnosti platí, že prvotní návrhy byly datovány již do 60. let minulého století a snaha o prosazení platné úpravy vedla k jen relativní europeizaci spočívající v tom, že podstatná část důležitých otázek musela být ponechána v pravomoci členských států a jejich vnitrostátní úpravě.

V ČR je ke dni 30. 10. 2017 evidována v obchodním rejstříku 1 jediná evropská družstevní společnost, což nesvědčí o vysoké popularitě této právní formy.

6.7.4.1 Právní úprava

Právní konstrukce evropské družstevní společnosti je podobná jako u SE. Na základě zmocnění obsaženého v dnešním článku 352 Smlouvy o fungování EU bylo přijato Nařízení Rady (ES) č. 1435/2003 ze dne 22. července

⁴⁸⁰ Viz Nařízení Rady (ES) č. 1435/2003 ze dne 22. července 2003 o statutu Evropské družstevní společnosti, a Směrnice Rady č. 2003/72/ES ze dne 22. července 2003, kterou se doplňuje statut Evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců.

⁴⁸¹ Nařízení SCE. Preambule, odst. 7-8.

2003 o statutu evropské družstevní společnosti (dále jen nařízení SCE), a v souvislosti s ním také Směrnice Rady č. 2003/72/ES ze dne 22. července 2003, kterou se doplňuje statut evropské družstevní společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců (dále jen směrnice SCE). Jedná se tedy opět o kombinaci (částečně) unifikačního nařízení a doplňkové harmonizační směrnice. I v tomto případě platí vše, co bylo uvedeno v předcházejících částech pro ostatní nadnárodní právnícké osoby v EU, tj. že fakticky ani samotné nařízení nenormuje regulovanou oblast autoritativním způsobem, nýbrž výslovně ponechává řadu otázek k úpravě vnitrostátním právním předpisům. Stejně jako u SE i v případě nařízení SCE byla ponechána velmi dlouhá tříletá legisvakantní lhůta až do 18. 8. 2006, která přesně odpovídá transpoziční lhůtě směrnice SCE⁴⁸². Stejně jako u EHZS i SE, rovněž i právní úprava SCE se uplatní nejen v rámci členských států EU, ale v celém EHP včetně Islandu, Lichtenštejnska a Norska, nicméně v dalším textu toto není specificky zdůrazňováno.

V České republice je nařízení SCE a transpozice směrnice SCE provedena samostatným zákonem č. 307/2006 Sb. o evropské družstevní společnosti, v platném znění (dále jen zákon SCE). Současně však pro SCE v každém členském státu subsidiárně platí rovněž obecná úprava vztahující se na družstva založená podle práva tohoto státu, a dále také speciální právní předpisy upravující související oblasti jako např. otázku zdanění příjmů, hospodářské soutěže, úpadku, apod⁴⁸³. S ohledem na to, že nařízení SCE bylo přijata v situaci, kdy již řada obecných otázek právníckých osob byla na vnitrostátní úrovni harmonizována, nařízení v některých vedlejších bodech přímo odkazuje na vnitrostátní úpravu akciových společností, která se pro SCE použije analogicky⁴⁸⁴.

Při aplikaci práva na každou evropskou družstevní společnost se tedy postupně musí použít:

- primární právo EU,
- nařízení SCE a směrnice SCE,
- zákon SCE,
- subsidiárně obecná ustanovení ZOK (resp. i dalších zákonů),
- a konečně také stanovy SCE.

⁴⁸² Nařízení SCE. Článek 80. Směrnice SCE. Článek 16.

⁴⁸³ Nařízení SCE. Článek 8.

⁴⁸⁴ Nařízení SCE. Článek 10 odst. 1.

6.7.4.2 Účel a charakteristické znaky

SCE je dle textu nařízení SCE výslovně právnickou osobou,⁴⁸⁵ a sice nadnárodní právnickou osobou družstevního typu, která sdružuje fyzické a právnické osoby, za účelem uspokojování potřeb jeho členů, příp. za účelem rozvoje ekonomických nebo sociálních aktivit členů.⁴⁸⁶ Jiným osobám než členům může SCE nabízet své služby jen tehdy, pokud tak určí stanovy SCE, čímž se zásadně liší od SE i EHZS.

Zatímco SE je typicky zřizováno za účelem zisku a jedná se o podnikatelský subjekt (byť není vyloučený ani jiný účel SE), SCE má za cíl především uspokojování potřeb svých členů, nikoli tvorbu zisku, resp. nikoli uspokojování potřeb investorů. Oproti EHZS, které podobně jako SCE usiluje o podporu svých členů, pak SCE nemusí vykonávat jen podpůrnou činnost, ale může realizovat činnost hlavní, která navíc nemusí být zaměřena jen na ekonomické aktivity, ale může se dotýkat rovněž sociální oblasti. Jelikož SCE není zakládáno primárně za účelem vytváření zisku, ale především pro uspokojování potřeb svých členů, může SCE fungovat rovněž jako subjekt spojený s jinými než ekonomickými cíli (např. neziskový subjekt). Přestože úprava v nařízení SCE je velmi podobná úpravě nařízení SE a formální název SCE může budít dojem, že se jedná o obchodní společnost, českou terminologií je nutné SCE s ohledem na shora uvedené znaky kvalifikovat jako družstvo.⁴⁸⁷

Každé SCE musí mít sídlo v rámci EU a její registrované sídlo musí být ve stejném státu jako její skutečné sídlo (ústřední správa). Obdobně jako u SE, nařízení SCE rovněž povoluje rozlišovat mezi sídlem registrovaným a sídlem skutečným a umožňuje současně členským státům vnitrostátním právem navíc vyžadovat, aby obě sídla byly na stejném místě⁴⁸⁸. Odlišně od situace u SE však český zákonodárce této možnosti nevyužil a na tomto pravidlu zákon SCE netrvá. Stejně jako EHZS i SE je i SCE přímo z titulu práva EU oprávněno přeshraničně přemísťovat své sídlo v rámci EU se zachováním své právní osobnosti.⁴⁸⁹

⁴⁸⁵ Nařízení SCE. Článek 1 odst. 5.

⁴⁸⁶ Nařízení SCE. Preambule, odst. 10.

⁴⁸⁷ V některých zemích EU je SCE řazeno mezi společnosti. Viz KOVAL, J. a P. SOCHOROVÁ. Evropská družstevní společnost. *epravo.cz* [online] [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-druzstevni-spolecnost-48836.html>

⁴⁸⁸ Nařízení SCE. Článek 6.

⁴⁸⁹ Nařízení SCE. Článek 7.

Povinnou součástí firmy evropské družstevní společnosti je označení „SCE“, a to buď před, nebo za samotným jménem společnosti.⁴⁹⁰ Tento dodatek přitom nesmí používat jakákoli jiná osoba, než právě družstvo typu SCE. V případě, že se jedná o SCE s omezeným ručením členů družstva, obchodní firma kromě označení SCE musí obsahovat rovněž dodatek „s ručením omezeným“.⁴⁹¹

Ačkoli SCE není kapitálovou obchodní společností, nařízení SCE přesto stanovuje minimální upsaný základní kapitál ve výši 30.000 €, který je rozvržen na vklady jednotlivých členů.⁴⁹² Počet členů i základní kapitál je z principu proměnný, jak to u družstevních právníckých osob bývá typické. Podobně jako u kapitálových společností pak členové družstva ručí za závazky SCE pouze do výše svého upsaného vkladu, resp. stanovy SCE mohou určit nižší omezené ručení, které se pak ovšem musí projevit i v obchodní firmě takového SCE⁴⁹³ dodatkem citovaným o odstavec výše.

Směrnice SCE ve spojení s nařízením SCE upravují povinné uzavření dohody o zapojení zaměstnanců SCE, pokud jde o jejich právo na informování, projednání a účast při řízení SCE. Dokud není uzavřena příslušná dohoda o zapojení zaměstnanců, SCE až na výjimky nemůže být zapsána do obchodního rejstříku.⁴⁹⁴ Bližší podmínky postupu při vyjednávání dohody se zaměstnanci stanoví vnitrostátní právo státu, v němž má mít SE své budoucí sídlo.⁴⁹⁵ Konečně pokud jde o daňová pravidla, zde SCE podléhá standardně všem daňovým povinnostem aplikovaným na domácí družstva v členském státu, v němž má své skutečné sídlo (správní ústředí).

6.7.4.3 Založení a vznik

Rovněž i v případě SCE je použit dvoufázový mechanismus vzniku družstva, založený na principu legality (registrační princip)⁴⁹⁶, který rozlišuje založení a vznik družstva.

⁴⁹⁰ Nařízení SCE. Článek 1 odst. 2.

⁴⁹¹ Nařízení SCE. Článek 1 odst. 2.

⁴⁹² Nařízení SCE. Článek 3 odst. 2.

⁴⁹³ Nařízení SCE. Článek 1 odst. 2.

⁴⁹⁴ Nařízení SCE. Článek 11.

⁴⁹⁵ Nařízení SCE. Článek 6.

⁴⁹⁶ HURDÍK, op. cit., 2000, s. 49.

Možnosti založení SCE jsou taxativně upraveny tak, že SCE může být založena⁴⁹⁷:

- a) alespoň 5 fyzickými osobami s bydlištěm alespoň ve 2 členských státech,
- b) alespoň 5 fyzickými osobami a právnickými osobami ve smyslu článku 54 odst. 2 Smlouvy o fungování EU, založenými podle práva členského státu, a přitom tyto osoby mají své bydliště alespoň ve 2 členských státech EU nebo byly zřízeny podle práva alespoň 2 členských států,
- c) společnostmi či jinými právnickými osobami ve smyslu článku 54 odst. 2 Smlouvy o fungování EU, založenými podle práva členského státu, které byly zřízeny podle práva alespoň 2 členských států,
- d) fúzí více družstev, které byly založeny podle práva členského státu EU a mají své registrované i skutečné sídlo na území EU, a současně alespoň 2 tato družstva se řídí právem různých členských států EU,
- e) přeměnou družstva, které bylo založeno podle práva členského státu EU a má své registrované i skutečné sídlo na území EU, pokud má po dobu alespoň 2 let zřízenou pobočku či dceřinou společnost, jež se řídí právem jiného členského státu EU.

V porovnání se SE je tedy u SCE možné založit družstvo přímo „na zelené louce“ bez nutnosti přeshraniční restrukturalizace (která je však také možná). V každém případě je vyžadován přeshraniční prvek, bez něhož založení SCE není povoleno. V případě již existujícího SCE je možné stát se jeho novým členem na základě písemné žádosti spojené se souhlasem podílet se na kapitálu SCE a bezvýhradně akceptovat stanovy SCE. Další podmínky přijetí za nového člena musí být upraveny ve stanovách SCE, přitom je připuštěno vázat členství na splnění konkrétních okolností, jako např. zvláštní vztah k předmětu činnosti družstva, apod. Vznik SCE je pak vázán na registraci v příslušném rejstříku členského státu, v němž má SCE mít umístěno své budoucí sídlo.⁴⁹⁸

Ve věcech zrušení, likvidace, úpadku, zastavení plateb a podobných řízení se SCE řídí právními předpisy, které se vztahují na družstvo založené podle práva členského státu, ve kterém se nachází její sídlo.⁴⁹⁹ Zvláštní úpravu

⁴⁹⁷ Nařízení SCE. Článek 2.

⁴⁹⁸ Nařízení SCE. Článek 18.

⁴⁹⁹ Nařízení SCE. Článek 72.

nařízení SCE obsahuje pouze pro případ porušení závazných podmínek pro založení SCE, nedodržení minimálního upsaného základního kapitálu, či nedodržení zákonnosti fúze, vedoucí ke vzniku SCE, kdy je možné zrušení SCE rozhodnutím valné hromady nebo rozhodnutím soudů.⁵⁰⁰

6.7.4.4 *Organizační struktura*

Prakticky shodným způsobem jako u SE dává nařízení SCE na výběr i zakladatelům evropského družstva zvolit si monistickou nebo dualistickou řídicí strukturu. Není možné tuto variabilitu považovat za výdobytek SCE, ale naopak jde o vynucený kompromis, který umožňuje uspokojit jak členské státy, které tradičně ve svém vnitrostátním právu používají monistický model řízení, tak i státy založené na dualistickém systému řízení družstva.

Nejvyšším orgánem je v obou modelech vždy valná hromada, která je u monistického modelu doplněna o správní orgán, který fakticky řídí SCE a zastupuje družstvo navenek. Počet členů správního orgánu určují stanovy SCE, nicméně členské státy mohou kogentně stanovit nejnižší a nejvyšší počet členů. Členy takového správního orgánu vždy jmenuje valná hromada. V dualistickém systému je pak vedle valné hromady přítomen řídicí orgán (představenstvo) a dozorčí orgán (kontrolní komise). Řídicí orgán je odpovědný za řízení SCE a zastupuje družstvo navenek, jeho členové jsou jmenováni dozorčím orgánem. Právě ten dohlíží na výkon povinností řídicího orgánu (ale sám družstvo řídit nemůže), jeho členy pak jmenuje valná hromada. Dualistický model SCE je pak logicky založen na principu inkompability současného výkonu funkce řídicího a dozorčího orgánu.⁵⁰¹ Délka výkonu funkce je v monistickém i dualistickém modelu věcí stanov SCE, ale maximální délka je limitována dobou 6 let.⁵⁰²

6.7.5 **Nepřijaté návrhy nadnárodních evropských právnických osob**

V devadesátých letech minulého století Komise předložila několik dalších návrhů na vytvoření nových nadnárodních právních forem většinou nepodnikatelských subjektů, aby pomohla odstranit překážky, bránící stávajícím

⁵⁰⁰ Nařízení SCE. Článek 73.

⁵⁰¹ Nařízení Rady (ES) č. 1435/2003. Článek 37 odst. 3.

⁵⁰² Nařízení Rady (ES) č. 1435/2003. Článek 45.

osobám neziskového sektoru v přeshraniční aktivitě v rámci jednotného vnitřního trhu EU. Tyto návrhy byly několikrát projednávány Evropským parlamentem a Radou EU, následně několikrát Komisí pozměněny, aby nakonec Komise tyto návrhy vzala zpět z důvodu, že jejich další pokrok v legislativním procesu byl nepravděpodobný, neboť se dlouhodobě nedařilo nalézt shodu nad kompromisním zněním v rámci Rady EU. Stejný osud pak potkal i novější návrh na vytvoření evropské nadace z roku 2012. Zájem EU na zlepšení možností přeshraniční aktivity a spolupráce neziskových subjektů však trvá, není proto vyloučeno, že by podobný návrh v případě příznivé legislativní atmosféry mohl být znovu předložen.

Mezi tyto neúspěšné pokusy řadíme také zatím poslední návrh na vytvoření samostatné unijní formy evropské soukromé společnosti, ačkoli v tomto případě se pochopitelně nejedná o neziskový subjekt, ale o unijní obdobu naší s. r. o. Pro ilustraci dlouhodobého vývoje na poli evropského práva právnických osob a vyznačení prozatím slepých cest tohoto postupu je rozhodně vhodné tyto návrhy alespoň krátce zmínit.

6.7.5.1 *Evropská vzájemná společnost*⁵⁰³

Evropská vzájemná společnost (dále jen EVS) měla být podle návrhu Komise neziskovým subjektem založeným a vlastněným svými členy. Nejedná se o společnost založenou za účelem dosahování zisku či zhodnocování kapitálu, ale naopak jednající ve prospěch svých členů. Podle předloženého návrhu se mělo jednat o civilní právnickou osobu korporáčního typu, vytvořenou seskupením fyzických nebo právnických osob, které se na evropské vzájemné společnosti budou podílet určitým členským příspěvkem. Evropská vzájemná společnost měla vzniknout zápisem do příslušného rejstříku ve členském státě svého sídla.

Tzv. vzájemné společnosti jsou institutem českému právu zcela cizím, ovšem vyskytují se v některých jiných právních řádech, např. ve Francii, Německu, Španělsku či Velké Británii a působí zejména v oblasti zdravotnictví, sociálního zabezpečení, či pojištění. Vzájemná společnost nevytváří základní

⁵⁰³ Návrh nařízení Rady o statutu evropské vzájemné společnosti COM (1991) 273 final. Pozměněný návrh nařízení Rady o statutu evropské vzájemné společnosti COM (1991) 252 final. Oba In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: [http://eurlex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:51991PC0273\(05\)](http://eurlex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:51991PC0273(05))

kapitál, nýbrž spravuje vlastní, kolektivní nedělitelné fondy. Přestože vzájemné společnosti mají určité společné prvky s družstvy, liší se od nich tím, že se členové nepodílejí členskými vklady, nýbrž členskými příspěvky.

Návrh Statutu EVS pochází z roku 1993, po několika změnách a mnoha letech snahy o nalezení kompromisního znění návrh byl nakonec Komisí v roce 2006 vzat zpět.⁵⁰⁴ Z poslední doby lze však upozornit na Usnesení Evropského parlamentu ze dne 14. 03. 2013 obsahující doporučení Komise k vytvoření statutu evropské vzájemné společnosti 2012/2039(INL)⁵⁰⁵, z něhož vyplývá důležitost, kterou Evropský parlament, zastupující občany EU, této oblasti věnuje. Zda však v dohledné době skutečně dojde k přípravě nového přepracovaného návrhu ze strany Komise, není v tuto chvíli s ohledem na stav EU dost dobře odhadnutelné.

6.7.5.2 *Evropský spolek (Evropské sdružení)*⁵⁰⁶

Dalším typem Komisí navrhované nadnárodní právnícké osoby neziskového charakteru, měl být tzv. evropský spolek (anglicky „European association“, někdy proto také česky označováno jako „evropské sdružení“, avšak výraz spolek lépe odpovídá charakteru navrhované právnícké osoby v kontextu českého systému právníckých osob). Evropský spolek měl být právníckou osobou, založenou za účelem provozování činnosti ve veřejném zájmu nebo za účelem přímé či nepřímé podpory zájmů určité skupiny osob či profesí. V porovnání s EHVS či EVS evropský spolek tedy nemá sloužit pouze prospěchu svých členů, nýbrž může být založen za účelem veřejného zájmu nebo za účelem podpory zájmů obecně charakterizované skupiny osob. Zisk evropského spolku podle návrhu nesmí být rozdělen mezi členy, ale naopak má být výhradně využit k naplnění svých deklarovaných cílů.⁵⁰⁷

Evropský spolek mohl být podle návrhu založen minimálně 2 právníckými osobami nebo minimálně 7 fyzickými osobami. Podobně jako u jiných nadnárodních forem právníckých osob v EU i v případě evropského spolku měla být

⁵⁰⁴ Postup legislativního procesu včetně zpětvzetí návrhu je možné sledovat na [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri=celex:51991PC0273\(05\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri=celex:51991PC0273(05)) [cit. 30. 10. 2017].

⁵⁰⁵ Úř. věst. C 36, 29. 1. 2016, s. 111—118.

⁵⁰⁶ Návrh nařízení Rady o statutu evropského spolku COM (1993) 570 final. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TEXT/?uri=CELEX:51993PC0252\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TEXT/?uri=CELEX:51993PC0252(01))

⁵⁰⁷ Návrh nařízení Rady o statutu evropského spolku COM (1993) 570 final. Článek 1.

možná přeměna existující právnické osoby na evropský spolek za podmínky existence přeshraničního prvku, resp. i fúze existujících vnitrostátních neziskových právnických osob z různých členských států do nového evropského spolku.

Původní návrh Komise byl připraven nejprve v roce 1991, po předložení Evropskému parlamentu byl návrh několikrát upraven, konečná verze pak pochází z roku 2002. Po 15 letech neúspěšného legislativního procesu, kdy se nepodařilo nalézt přijatelný kompromis, byl návrh v roce 2006 Komisí vzat zpět.⁵⁰⁸ S ohledem na současný stav a jiné akutní problémy EU je velmi obtížné odhadovat kdy, příp. zda vůbec může dojít k revizi původního návrhu a předložení upravené verze nařízení do legislativního procesu.

6.7.5.3 *Evropská nadace (Fundatio Europea)*⁵⁰⁹

Vedle spolků tvoří páteř občanské společnosti v rámci členských států právě nadace. Nadační právo se dlouho vzpíralo společné evropské úpravě, což bylo dáno nejprve zaměřením evropské integrace především na ekonomické aspekty, ale také úpravou svobody usazování v primárním právu EU, která se na neziskové subjekty nevztahovala.

Na základě postupné změny vnímání EU od unie především hospodářské směrem k EU jako společenství států se společnými kořeny i v jiných oblastech včetně základů občanské společnosti⁵¹⁰, a rovněž pod vlivem judikatury Soudního dvora EU, který původně nepřekročitelnou stopku volného pohybu neziskových subjektů svými rozhodnutí postupně narušil,⁵¹¹ dochází po přijetí Lisabonské smlouvy v roce 2007 ke konkrétním krokům při přípravě nadnárodní formy evropské nadace.

⁵⁰⁸ Postup legislativního procesu včetně zpětvzetí návrhu je možné sledovat podrobně z [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri=CELEX:51993PC0252\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri=CELEX:51993PC0252(01)) [cit. 30. 10. 2017].

⁵⁰⁹ Návrh Nařízení Rady o statutu Evropské nadace (FE) COM (2012) 35 final. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné online z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2012:0035:FIN>.

⁵¹⁰ RONOVSKA, K. a kol. *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a České republice na počátku 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 61.

⁵¹¹ Např. Rozsudek Soudního dvora ze dne 14. září 2006, ve věci *Centro di Musicologia Walter Stauffer proti Finanzamt München für Körperschaften* (C-386/04). Dále Rozsudek Soudního dvora ze dne 27. ledna 2009 ve věci *Persche Hein Persche proti Finanzamt Lüdenscheid* (C-318/07). Dále Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 16. června 2012 ve věci *Evropská komise proti Rakousku* (C-10/10). Dále Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 19. července 2012 ve věci *Scheuenemann proti Finanzamt Bremenhaven* (C-31/11).

Z několika možností inovace úpravy nadačního práva, zkoumaných Studií proveditelnosti zavedení Statutu Evropské nadace,⁵¹² vybrala nakonec Komise model zavedení společného konceptu základních prvků Evropské nadace, avšak bez jednotného daňového režimu, který byl původně rovněž navrhován. Komise pak v roce 2012 předložila návrh nařízení (dále jen nařízení FE), upravující statut evropské nadace, přičemž právním základem této úpravy byl stejně jako u nařízení upravujících nadnárodní obchodní korporace článek 352 Smlouvy o fungování EU.

Právní úprava evropské nadace vycházela z koncepce použité u nadnárodních obchodních korporací, tj. vytvoření společné rámcové úpravy na úrovni unijního práva ve formě nařízení s tím, že subsidiárně by se na evropskou nadaci uplatnilo vnitrostátní právo členského státu, v němž by evropská nadace měla své sídlo. Při projednávání nařízení se však nepodařilo nalézt shodu mezi členskými státy a po třech letech zaseknutého legislativního procesu Komise posléze svůj návrh dne 7. 3. 2015 vzala zpět.⁵¹³ Stejně jako u jiných předchozích návrhů nelze v tuto chvíli předjímat, zda se v blízké budoucnosti podaří nalézt základní shodu mezi členskými státy a návrh přepracovat tak, aby byl v Radě EU všeobecně přijatelný, nebo zda návrh vytvoření evropské nadace zůstane po delší dobu neprůchodný.

6.7.5.4 *Evropská soukromá společnost (Societas Privata Europaea)*⁵¹⁴

Vedle shora uvedených forem neziskových právníckých osob je nutné zmínit také poslední neúspěšný pokus o vytvoření nadnárodní formy podnikatelské obchodní společnosti, kterým byl Návrh nařízení Rady o statutu Evropské soukromé společnosti (dále jen návrh SPE) z roku 2008. Po zkušenostech s vytvářením SE a SCE se návrh SPE pokusil o dotažení původních plánů na skutečně jednotnou unijní úpravu této právnícké osoby, která by nebyla závislá na vnitrostátním právu členských států, ale byla by definována koherentním unijním právním rámcem. Návrh měl pomoci malým a středním

⁵¹² Studie dostupná z: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/eufoundation/feasibilitystudy_en.pdf [cit. 30. 10. 2017].

⁵¹³ Průběh legislativního procesu je možné sledovat online z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri=COM:2012:0035:FIN> [cit. 30. 10. 2017].

⁵¹⁴ Návrh nařízení Rady o statutu Evropské soukromé společnosti COM (2008) 396 final. In: *EUR-Lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TEXT/?uri=COM:2008:0396:FIN>

podnikům, které podle důvodové zprávy návrhu SPE tvoří více než 99 % obchodních společností v EU, nicméně pouze 8 % z nich obchoduje v EU přeshraničně a jen 5 % z nich má dceřiné podniky nebo pobočky v zahraničí.

SPE měla podle návrhu být kapitálovou obchodní společností typu české společnosti s ručením omezeným, kterou by mohla založit jedna či více fyzických nebo právnických osob. V souladu se trendem snižování požadků na základní kapitál obdobných společností v rámci vnitrostátního práva členských států EU i návrh SPE stanovil požadovaný základní kapitál na mizivou hranici 1 €. ⁵¹⁵ S ohledem na předpokládaný typ podnikání návrh zakazoval veřejné nabízení podílů ve společnosti a obchodování s nimi. ⁵¹⁶ Ačkoli koncept SPE byl podporován i ze strany Evropského parlamentu, nakonec se vzhledem k ambicióznímu pojetí této nezávislé unijní úpravy nepodařilo dosáhnout jednomyslného schválení členskými státy v rámci Rady EU, která návrh projednávala v roce 2008 a znovu v roce 2011, a proto byl dne 21. 5. 2014 návrh Komisí vzat zpět. ⁵¹⁷

Zdá se proto, že podobný koncept autonomní právní úpravy nadnárodních právnických osob právem EU bez patřičného zohlednění vnitrostátních pravidel nemá v současné době, s ohledem na článek 352 Smlouvy o fungování EU vyžadovaný princip jednomyslnosti, v Radě EU naději na úspěšné schválení. Na neúspěch návrhu SPE Komise reagovala předložením návrhu směrnice o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (*Societas Unius Personae*), ⁵¹⁸ který se pokouší regulovat stejnou oblast jiným způsobem. S ohledem na použitou formu směrnice byl tento poslední návrh logicky zařazen do předchozí části věnované harmonizačnímu právu právnických osob v EU a nikoli do této části nadnárodních právnických osob v EU.

⁵¹⁵ S tím však nesouhlasil Evropský parlament, který navrhoval stanovení minimálního základního kapitálu ve výši EUR 8.000 nebo vydávání tzv. osvědčení solventnosti.

⁵¹⁶ Článek 3 Návrhu SPE.

⁵¹⁷ Průběh legislativního procesu je možné sledovat online z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri=COM:2008:0396:FIN> [cit. 30. 10. 2017].

⁵¹⁸ Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (*Societas Unius Personae*) COM (2014) 212 final. In: *EUR-Lex* [právníinformační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 30. 10. 2017]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52014PC0212>

6.8 Dílčí závěr

Od samotného počátku evropské integrace na konci 50. let minulého století bylo plánováno dotvořit systém svobody usazování garantovaný již Smlouvou o založení Evropského hospodářského společenství komplexem směrnicevého práva, který by ve vztahu k ekonomicky aktivním právníckým osobám harmonizoval nesourodý systém úpravy společností v jednotlivých členských státech. Jen o několik let později vznikla prvotní idea evropské akciové společnosti, která by měla svoji právní osobnost odvozenou z evropského a nikoli vnitrostátního právního řádu. Tyto úvahy byly později ještě podpořeny prohlubující se ekonomickou globalizací, která si přeshraniční působení společností nejen v rámci EU přímo vyžaduje. Na druhou stranu však není možné nevidět, že skutečně dosažené výsledky původním plánům EU neodpovídají. Ukázalo se totiž, že ani směrnicevá harmonizace, ani cesta jednotné evropské úpravy nadnárodních společností formou nařízení, není v prostředí rozdílných zájmů členských států s odlišnými právními doktrínami jednoduše dosažitelná. Je zjevné, že přes dlouholeté volání po odstranění překážek bránících přeshraničnímu působení právníckých osob existují současně i velmi silné odstředivé tendence, které naopak usilovně hájí jednotlivé národní koncepty a právní doktríny a odmítají jejich opuštění ve prospěch společné jednotné úpravy.

Z hlediska způsobu regulace evropského práva právníckých osob lze vysledovat posun od prvotního plánu 14 směrnic obchodních společností, který byl sice postupně realizován (byť se značným zpožděním), k unifikacním snahám o vytvoření jednotného konceptu nadnárodních evropských právníckých osob. Jelikož však, na rozdíl od specifické pravomoci EU k přijetí harmonizačních směrnic v oblasti svobody usazování podle článku 50 Smlouvy o fungování EU, členské státy Unii nesvěřily žádnou konkrétní pravomoc k vytvoření nadnárodní formy evropských právníckých osob, bylo pro takové snahy nutné využít obecného principu flexibility postupem podle článku 352 Smlouvy o fungování EU. Uvedený právní základ obsahuje zvláštní pojistku proti zneužití této pravomoci ve formě požadavku na jednomyslný souhlas s navrženým právním aktem ze strany členských států v Radě, což se ukázalo jako zásadní překážka přijetí jakékoli skutečně

autonomní evropské úpravy. Členské státy EU jsou totiž ochotné souhlasit jen s takovými návrhy, které jim o značné míry garantují zachování jejich domácích pravidel práva obchodních společností.

Výsledkem tak jsou v oblasti nadnárodních evropských společností jen polovičatá řešení jako např. evropská společnost (SE) či evropská družstevní společnost (SCE), která musela rezignovat na původní ambice vytvoření komplexní unijní úpravy a byť jsou regulována formou nařízení, ve skutečnosti unifikační účinky klasického nařízení nevyvolávají. Radikálnější návrhy jsou pak členskými státy v Radě EU zcela zablokovány, jako se stalo např. u evropské soukromé společnosti (SPE). Poslední návrh společnosti s ručením omezeným s jediným společníkem (SUP) pak ukazuje, že Komise po letech unifikačních snah formou nařízení pragmaticky ustoupila zpět ke konceptu směrnicové harmonizace.

Za podstatný posun je také nutné označit postupnou změnu unijní regulace nadnárodních právnických osob původně zaměřenou prakticky výhradně na obchodní korporace, kdy jiné „nepodnikatelské“ aspekty evropské integrace byly na poli sjednocování práva právnických osob z valné části ignorovány. Přestože ani dnes na úrovni práva EU není regulována žádná nadnárodní právnická osoba neziskového či veřejně prospěšného charakteru, samotný fakt, že došlo k dokončení návrhu evropského spolku a návrhu evropské nadace jasně ukazuje, že vedle „evropské podnikatelské sféry“ se v rámci EU postupně etabluje i „evropská občanská společnost“.

Dosavadní zkušenosti pak ukazují, že zřejmě nejdůležitější roli ve sjednocování systému právnických osob v EU hraje judikatura Soudního dvora EU, který řadu let svými rozhodnutími doplňoval chybějící směrnicovou harmonizaci svobody usazování. Na druhou stranu, naděje, které byly vkládány do rozhodnutí v případě *Cartesio* v souvislosti s definitivním zavržením principu sídla a donucením členských států k opuštění tohoto principu, Soudní dvůr nakonec nepotvrdil. Členskými státem EU tak zůstává i nadále zachována možnost regulovat osobní statut společností při „odchozích situacích“ podle vlastních právních tradic a doktrín. Naopak v „příchozích situacích“ se již Soudní dvůr EU jednoznačně přiklonil na stranu široké interpretace svobody usazování a platí tedy, že příchozí přeshraniční mobilitu společností jsou povinny respektovat i členské státy založené na principu sídla. Současné

právě Soudní dvůr EU svým dlouhodobým akcentem na co možná nejširší aplikaci svobody usazování a obecným důrazem na *effet utile* evropského práva umožnil v oblasti usazování právníckých osob tzv. horizontální soutěž právních řádů, kdy si zakladatelé do jisté míry mohou vybírat právní řád a tím osobní statut nové právnícké osoby. Jasným projevem této soutěže je pak prakticky celoevropská reforma právní formy společnosti s ručením omezeným, kdy pod vlivem liberální anglické úpravy došlo k zásadním změnám v kapitálové ochraně u této formy společnosti v celé řadě členských států včetně ČR.

Ačkoli v souvislosti s fenoménem soutěže právních řádů bývají někdy zdůrazňovány obavy, aby taková soutěž nevedla ke snižování vnitrostátních standardů až na samotné dno, členské státy mají jednoduchou možnost podpořit vytvoření společné evropské úpravy, která jednotně stanoví určité minimální standardy, které nelze vnitrostátním právem nedodržet. Jasnou výhodou umožnění regulatorní soutěže v oblasti zakládání právníckých osob v EU je zachování rozmanitosti různých právních řešení, která stejně jako v přírodě i ve sféře právníckých osob vede k dlouhodobé udržitelnosti celého systému díky „přirozenému výběru“ nejlépe funkčních modelů. Současně tento postup umožňuje ex post vyhodnocení v praxi nefunkčních konceptů a jejich následné opuštění. Jednotná regulace formou unifikačních nařízení takovou výhodu z principu nabídnout nemůže, neboť bez ohledu na kvalitu přípravy právní úpravy vede nevyhnutelně k tomu, že funkčnost konkrétního řešení je nutné vyhodnotit vždy ex ante a není možné počkat si na reálné výsledky z praxe a jejich následné vzájemné porovnání. Na druhou stranu však současný systém částečně unifikovaných nadnárodních unijních právníckých osob existující vedle vnitrostátního systému právníckých osob horizontální soutěž právních řádů rozšiřuje o nový vertikální rozměr, a tak probíhající „přirozený výběr“ doplňuje o další konkurenční koncept. V tomto ohledu zatím existující nadnárodní unijní právní formy vykazují spíše chladnější přijetí ze strany praxe, snad s částečnou výjimkou evropské společnosti (SE).

Konečné rozluštění hádanky svobody usazování společností měla přinést Čtrnáctá směrnice, která měla harmonizovat podmínky přeshraničního přesunu sídla kapitálových společností ve všech členských státech EU. Význam

této směrnice pro volný pohyb společností by byl klíčový, jak se ostatně ukazuje i v judikatuře Soudního dvora EU. Původní návrh Čtrnácté směrnice však Komise v roce 2007 stáhla jako nepotřebný s tím, že dostatečnou svobodu zajistí existence evropských nadnárodních právnických osob spolu s harmonizací přeshraničních fúzí Desátou směrnicí. Současně se obecně předpokládalo se, že postupem času pokročí „soudní harmonizace“ v této oblasti a přeshraniční přemístění sídla si vynutí, čímž tlak na přijetí Čtrnácté směrnice významně klesl. Jelikož však rozhodnutí Soudního dvora EU nakonec nebyla zcela jednoznačná ve smyslu absolutní preference principu sídla nebo principu inkorporace, k úplnému odstranění překážek přeshraničního přemístění sídla společností nedošlo. Úvahy o Čtrnácté směrnici se znovu objevily, když Evropský parlament v březnu 2012 Komisi oficiálně vyzval, aby předložila ke schválení návrh takové směrnice a Komise následně analýzu potřebnosti takové směrnice zařadila do svého plánu práce a v roce 2013 spustila veřejnou konzultaci. Dodnes však ze strany Komise nedošlo k oficiálnímu zahájení přípravy této směrnice a nezdá se proto, že by Komise tuto oblast vnímala jako zásadní prioritu.

Evropské právo právnických osob nabývá ještě zcela jiného rozměru v kontextu současné digitalizace společnosti jako takové (někdy je používán pojem pátá svoboda volného pohybu informací), které jsou v oblasti právnických osob spojeny se zjednodušováním a elektronizací administrativních postupů jako podávání daňových hlášení, online komunikací s členy (společníky) nebo také samotnou úřední registrací nové právnické osoby vedoucí k jejímu vzniku. V tomto směru byl EU zřízen nový propojený systém obchodních rejstříků BRIS, který umožňuje jednoduchý a levný online přístup k informacím z obchodních rejstříků členských států. Některé členské státy také již umožňují online vyřídit celé založení i vznik nové právnické osoby, aniž by bylo nutné fyzicky navštívit jakýkoli orgán veřejné moci, a podobný model je také součástí poslední navrhované harmonizační směrnice o společnosti s ručením omezeným s jediným společníkem (SUP). Zdá se, že převedení celého procesu založení a vzniku právnické osoby do online prostředí, by mohlo významně zjednodušit i atraktivitu a četnost přeshraničního zakládání takových osob. Přestože online prostředí přináší nové

problémy např. v oblasti ověřování totožnosti a zamezení podvodnému jednání, dnešní technické prostředky by již měly být dostatečně pokročilé, aby se tato rizika podařilo minimalizovat.

Ačkoli je dnes po více než šedesáti letech harmonizačních i unifikačních snah EU na poli evropského práva právníckých osob zřejmé, že původní představy o vytvoření jednotného právního prostředí byly naivní a nereálné, je poctivé na druhou stranu připustit, že po mnoha velmi drobných krůčcích došlo k reálnému zlepšení možností přeshraniční mobility právníckých osob, ať už ve formě garantované sekundární svobody usazování či ve formě zřízení nadnárodních právních forem, které odvozují svoji právní osobnost z práva EU a na vnitrostátní právní řády jsou vázány jen doplňkově. Idea plně harmonizovaného evropského práva právníckých osob nebo dokonce koherentního nadnárodního systému unijních právníckých osob se vzhledem k drobnému posunu dosaženému za poslední půlstoletí může jevit jako nikdy nesplnitelná. Pokud však namísto toho za cíl budeme považovat jen odstranění hlavních bariér pro volný pohyb právníckých osob, pak je pokrok zcela zřejmý. To platí i pro (nepodnikající) právnícké osoby občanského sektoru, které původně byly z volného pohybu osob zcela vyloučeny, avšak judikatura Soudního dvora EU i legislativní návrhy jednotlivých nařízeních je v posledních letech vrátily zpět do hry na celoevropském hřišti.

Klíčovou rolí v dalším sjednocování evropského práva právníckých osob však bude hrát nikoli Komise, ale právě a jedině členské státy EU, které v minulosti často blokovaly přijetí nejrůznějších kompromisních návrhů, resp. nebyly schopny v Radě EU dosáhnout přijatelného kompromisu. Je zřejmé, že celá tato oblast musela v poslední době ustoupit jiným prioritám a rizikům, kterým EU akutně čelila. I po jejich vyřešení či odeznění však do budoucna podle našeho názoru bude platit, že bez nalezení hlubší shody mezi jednotlivými členskými státy jakýkoli podstatný vývoj na poli evropského práva právníckých osob v dalších letech možný není.

7 PRÁVO DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

Duševní vlastnictví ve svých nejrůznějších podobách a formách patří, jak konstatovala Evropská komise, ke klíčovým aktivům hospodářství EU.⁵¹⁹ Zároveň je právní regulace upravující ochranu nehmotných statků dle doktrinálních názorů aktuálně jedním z nejméně „*européizovaným*“ soukromoprávním odvětvím,⁵²⁰ a to poněkud paradoxně i přes původně chybějící explicitní kompetenci Evropských společenství k přímé regulaci v této oblasti.⁵²¹ První část této kapitoly se věnuje právě zakotvení duševního vlastnictví v primárním právu EU, přičemž se zaměřuje na problematiku interní a externí pravomoci EU. Harmonizace a unifikace probíhala za účelem odstraňování překážek na společném a vnitřním trhu, která je u práva duševního vlastnictví způsobena zejména jeho teritorialitou. Část 7.2 této kapitoly se tak věnuje reflexi duševního vlastnictví jako ospravedlnitelné výjimky umožňující omezení volného pohybu zboží a služeb⁵²² v judikatuře ESD, resp. SDEU. Postupně bylo formou sekundárních legislativních aktů dosaženo nezanedbatelných úspěchů. Obecně došlo u všech zásadních práv duševního vlastnictví (ochranné známky, průmyslové vzory, autorské právo) k poměrně intenzivní horizontální harmonizaci či unifikaci, která byla dále podpořena rozhodovací činností Soudního dvora.⁵²³ V oblasti ochranných známek, průmyslových vzorů a zeměpisných označení pak byl příslušnými instrumenty vytvořen regionální systém unitární ochrany (tj. ochrany s jednotným účinkem), včetně

⁵¹⁹ SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ Jednotný trh práv duševního vlastnictví Podpora kreativity a inovací za účelem zajištění hospodářského růstu, vysoce kvalitních pracovních míst a prvotřídních výrobků a služeb v Evropě /* KOM/2011/0287 v konečném znění */.

⁵²⁰ PILA, TORREMAN, 2016, s. 39.

⁵²¹ GEIGER, Ch. The construction of intellectual property in the European Union: searching for coherence. In: GEIGER, Ch (ed.). *Constructing European Intellectual Property: Achievements and New Perspectives*. Cheltenham, UK; Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 2013, European Intellectual Property Institutes Network Series, s. 6.

⁵²² Čl. 36 Smlouva o fungování Evropské unie (Konsolidované znění 2016), dále též „SFEU“ (bývalý čl. 30 Smlouvy o založení Evropského společenství (Konsolidované znění – ve znění smlouvy z Nice), dále též „SES“; resp. bývalý čl. 36 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství, dále též „SEHS“).

⁵²³ Až aktivistickou roli sehrál zejména v posledních cca deseti letech SDEU v oblasti autorského práva a práv souvisejících. V detailech viz HUGENHOLTZ, P. B. Copyright in Europe: Twenty Years Ago, Today and What the Future Holds. *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal*, 2012, roč. 23, č. 2, s. 503–524.

jeho adekvátního organizačního zajištění. Další části této kapitoly se detailněji zaměřují na analýzu stavu sekundárního práva v obou základních oblastech práva duševního vlastnictví, související rozhodovací činnost Soudního dvora a aktuální legislativní trendy.⁵²⁴ Následně je pozornost věnována nejdříve právu autorskému a právům souvisejícím s právem autorským (část 7.3)⁵²⁵ a právům průmyslovým (s důrazem na „*tradiční*“ průmyslově-právní instituty jako jsou ochranné známky, patenty a průmyslové vzory – viz část 7.4).

7.1 Duševní vlastnictví a jeho zakotvení v primárním právu EU

7.1.1 Interní pravomoc EU v oblasti práva duševního vlastnictví

Z historického hlediska je, spolu s *Geigerem*, nutno poznamenat, že zakládající, tzv. „Římská“ smlouva, neobsahovala explicitní poskytnutí pravomocí Evropskému hospodářskému společenství k přijímání legislativních opatření v oblasti práva duševního vlastnictví.⁵²⁶ Duševní vlastnictví (průmyslové a obchodní) bylo reflektováno v čl. 36 SEHS pouze jako jedna z výjimek, která byla (resp. je) způsobilá ospravedlnit omezení volného pohybu zboží a služeb.⁵²⁷ Legislativní aktivita v této oblasti tak byla realizována na základě obecnějších pravomocí. Jako nejběžnější právní základ⁵²⁸ byl při harmonizaci práv duševního vlastnictví využíván článek⁵²⁹ umožňující příslušným orgánům EHS/ES přijímat směrnice pro sblížování předpisů, které mají přímý vliv na vytváření a fungování společného trhu.⁵³⁰ Historicky prvním

⁵²⁴ V oblasti práv průmyslových se jedná zejména o reformu známkového práva z roku 2016 a tzv. evropský patent s jednotným účinkem, v případě autorského práva se pak výklad zaměřuje mj. na možnosti vytvoření jednotného evropského autorského práva.

⁵²⁵ První odstavce části 7.3 a část 7.3.8, které byly pro toto vydání upraveny, původně vyšly v MYŠKA, M. Jednotné autorské právo Evropské unie: utopie nebo budoucnost? *Právník*, 2017, roč. 156, č. 8, s. 672–685.

⁵²⁶ GEIGER, op. cit., 2013, s. 6.

⁵²⁷ V detailech pak viz část 7.2.

⁵²⁸ Volba právního základu se musí „*zakládat na objektivních prvcích, které je možné soudně kontrolovat*“ [rozsudek Soudního dvora ve věci *Komise Evropských společenství proti Radě Evropských společenství* (C-45/86), bod 11].

⁵²⁹ Historicky se jeho číslování měnilo. Aktuálně se jedná o čl. 114 SFEU, historicky pak šlo o čl. 100 SEHS, resp. 100a SEHS (ve znění Jednotného evropského aktu), resp. čl. 95 SES.

⁵³⁰ Paralelním právním základem ke zmíněným článkům byly i články poskytující příslušným orgánům EHS/ES/EU pravomocí přijímat směrnice za účelem realizace práva na usazování a odstraňování omezení volného pohybu služeb.

sekundárním aktem EHS přijatým na tomto právním základě byla v oblasti práva duševního vlastnictví směrnice č. 87/54/EHS o právní ochraně topografií polovodičových výrobků.⁵³¹

Nařízení v oblasti práv průmyslových s unitárním účinkem (ochranné známky, průmyslové vzory, odrůdová práva, označení původu a zeměpisná označení, dodatková ochranná osvědčení)⁵³² byly přijímány na základě tzv. doložky flexibility,⁵³³ která umožňovala (resp. umožňuje) příslušným orgánům konat v případě, kdy se ukáže, že „*ke dosažení některého z cílů stanovených Smlouvami je nezbytná určitá činnost Unie v rámci politik vymezených Smlouvami, které však ke této činnosti neposkytují nezbytné pravomoci*“.⁵³⁴ Na rozdíl od předchozího právního základu (sbližování právních předpisů) takové opatření potřebuje jednomyslného schválení v Radě, což může být v politicky citlivějších otázkách prakticky nedosažitelné.⁵³⁵

Fundamentální změnu v oblasti regulace duševního vlastnictví na úrovni EU přinesla Lisabonská smlouva, díky níž byla do primárního práva EU mj. začleněna i Listina základních práv Evropské unie, která má stejnou právní sílu jako SEU⁵³⁶ a SFEU⁵³⁷ a která ve svém čl. 17 stanoví, že „*duševní vlastnictví je chráněno*“. Na základě čl. 6 odst. 3 SEU pak obecné zásady práva EU tvoří i základní práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.⁵³⁸ Lidskoprávní

⁵³¹ Směrnice č. 87/54/EHS Rady ze dne 16. prosince 1986 o právní ochraně topografií polovodičových výrobků. V současné době se jedná o nepříliš využívaný ochranný režim. Např. v České republice není aktuálně zapsána žádná topografie polovodičových výrobků.

⁵³² Viz část 7.4 této kapitoly.

⁵³³ Čl. 235 SEHS, resp. čl. 308, resp. čl. 352 SFEU.

⁵³⁴ Čl. 352 SFEU.

⁵³⁵ GEIGER, op. cit., 2013, s. 7–8.

⁵³⁶ Smlouva o Evropské unii (Konsolidované znění 2016), dále též „SEU“.

⁵³⁷ Čl. 6 odst. 1 SEU.

⁵³⁸ Čl. 6 odst. 3 SEU stanoví: „*Základní práva, která jsou zaručena Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, tvoří obecné zásady práva Unie.*“ Důsledkem této regulace je mj. i to, že judikatura Evropského soudu pro lidská práva k čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (vyhl. č. 209/1992 Sb.) bude interpretačně relevantní při výkladu čl. 17 Listiny základních práv Evropské unie. Viz GRIFFITHS, J. a L. McDONAGH. Fundamental rights and European IP Law: the case of Art 17(2) of the EU Charter. In: GEIGER, Ch (ed.). *Constructing European Intellectual Property: Achievements and New Perspectives*. Cheltenham, UK; Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 2013, European Intellectual Property Institutes Network Series, s. 82.

aspekt se tak nutně musí promítat do všech oblastí, kde je EU v právu duševního vlastnictví svěřena pravomoc.⁵³⁹

Lisabonská smlouva ovšem nezměnila samotné základy fungování EU. V souladu se zásadou svěřeni pravomocí (aktuálně čl. 5 SEU) tak musí být EU k jakékoliv legislativní činnosti, a to i v oblasti práva duševního vlastnictví, poskytnuta adekvátní pravomoc. Svěřené pravomoci pak musí vykonávat v souladu se zásadami subsidiarity a proporcionality.

Právním základem ke sblížení právních předpisů v oblasti práva duševního vlastnictví za účelem vytvoření a fungování vnitřního trhu je čl. 114 SFEU.⁵⁴⁰ Opatření na základě tohoto článku jsou pak přijímány řádným legislativním postupem. Příkladem sekundárního právního aktu EU, který byl přijat již na základě čl. 114 SFEU v oblasti práva duševního vlastnictví, je autorskoprávní směrnice č. 2017/1564/EU⁵⁴¹, kterou se provádí Marrákešská smlouva.⁵⁴²

⁵³⁹ GRIFFITHS, McDONAGH. In: GEIGER, op. cit., 2013, s. 77. Základní lidská práva a svobody ovšem byly reflektovány ujním (resp. normotvůrcem Společenství) i Soudním dvorem i před „Lisabonskou“ reformou. Ochrana vlastnictví, svobody projevu či veřejného zájmu jsou jako cíl právní regulace např. zmiňovány v bodě 3 preambule Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (dále též „*směrnice 2001/29/ES*“). Kolizí základních práv a svobod se zabýval Soudní dvůr např. ve věcech *Productores de Música de España (Promusicae) v Telefónica de España SAU* (C-275/06) a *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) v. Netlog NV* (C-360/10), když řešil střet mezi ochranou soukromí, osobních údajů a ochranou duševního vlastnictví. Ve věci *UPC Telekabel Wien GmbH v. Constantin Film Verleih GmbH a Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH* (C-314/12) pak Soudní dvůr nad to posuzoval střet práva na informace a ochrany duševního vlastnictví.

⁵⁴⁰ *Ramalho* provedla extenzivní výklad problematiky pravomoci EU v oblasti autorského práva a upozorňuje na to, že v případě čl. 114 SFEU se jedná o tzv. funkční kompetenci bez normativního obsahu. RAMALHO, A. Conceptualising the European Union's Competence in Copyright – What Can the EU Do? *IIC – International Review of Intellectual Property and Competition Law* [online]. 2014, roč. 45, č. 2, s. 178–200 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: doi:10.1007/s40319-014-0161-7. Ještě komplexněji je potom tato problematika rozpracována v RAMALHO, A. *The Competence of the European Union in Copyright Lawmaking*. 1. vyd. Cham: Springer International Publishing, 2016, 249 s.

⁵⁴¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1564 ze dne 13. září 2017 o některých povolených způsobech užití některých děl a jiných předmětů chráněných autorským právem a právy s ním souvisejícími ve prospěch osob nevidomých, osob se zrakovým postižením nebo osob s jinými poruchami čtení a o změně směrnice 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

⁵⁴² Marrákešská smlouva o usnadnění přístupu k publikovaným dílům nevidomým a zrakově postiženým osobám či osobám s jinými poruchami čtení, dále též „*Marrákešská smlouva*“. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/vip_dc/vip_dc_8_rev.pdf.

Nově má EU od roku 2009 výslovnou normotvornou kompetenci i v oblasti práv duševního vlastnictví (čl. 118 SFEU), kdy mohou Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem přijmout „opatření o vytvoření evropských práv duševního vlastnictví, která zajišťují jednotnou ochranu práv duševního vlastnictví v Unii“. Tento článek tak nemíří na harmonizaci národních právních úprav, ale na vytvoření evropských práv duševního vlastnictví, která mají jednotnou povahu. Citlivá otázka problematiky jazykového režimu⁵⁴³ pak vyžaduje jednomyslné stanovisko Rady a konzultaci Evropského parlamentu, přičemž takto konzultované nařízení je schvalováno zvláštním legislativním postupem.⁵⁴⁴ Tento článek pak v oblasti práva duševního vlastnictví představuje *lex specialis* vůči tzv. doložce flexibility (čl. 352 SFEU). Je tedy vysoce nepravděpodobné, že budou případná další evropská práva duševního vlastnictví vytvářena právě na základě čl. 352 SFEU.⁵⁴⁵ I nová unitární práva duševního vlastnictví vytvářená na základě čl. 118 SFEU potom mohou být přijímána jen za účelem vytváření a fungování vnitřního trhu. Nejedná se tedy o samostatné poskytnutí pravomocí k vytváření jakéhokoli typu práva duševního vlastnictví, které by nemělo dopad na vnitřní trh.⁵⁴⁶ Co se týče formy legislativních opatření, zde lze usuzovat, že ačkoliv není v čl. 118 SFEU specifikován typ přijímaného opatření, je nasnadě, že lépe budou zamýšlené účinky dosahovány nařízením než směrnici.⁵⁴⁷ Závěrem pak lze poznamenat, že interní pravomoc svěřená Unii na základě čl. 114 a 118 SFEU je pravomocí sdílenou.⁵⁴⁸

7.1.2 Externí pravomoc EU v oblasti práva duševního vlastnictví

S ohledem na vztah mezi mezinárodním, unijním a vnitrostátním právem je potřeba věnovat pozornost i problematice externí pravomoci EU, tedy pravomoci uzavírat mezinárodní smlouvy upravující problematiku duševního

⁵⁴³ Čl. 118 věta druhá SFEU.

⁵⁴⁴ K problematice tzv. evropského patentu s jednotným účinkem, který je přijímán v režimu tzv. zesílené spolupráce (čl. 20 SEU, čl. 326 a násl. SFEU) viz pátá podkapitola této kapitoly.

⁵⁴⁵ RAMALHO, op. cit., 2014, s. 185.

⁵⁴⁶ Ibid.

⁵⁴⁷ Ibid.

⁵⁴⁸ Čl. 2 odst. 2 SFEU a čl. 4 odst. 2 písm. a) SFEU; TANGHE, op. cit., 2016, s. 28.

vlastnictví.⁵⁴⁹ Jak kriticky poznamenala *Tanghe*, je problematika vnější pravomoci v oblasti duševního vlastnictví mimořádně komplexní a vágní a byla předmětem mnoha právních diskuzí.⁵⁵⁰

Před reformami zavedenými Lisabonskou smlouvou byla externí pravomoc ES v oblasti práv duševního vlastnictví sdílenou pravomocí.⁵⁵¹ Konkrétně pak Soudní dvůr tuto otázku posuzoval v posudku č. 1/94, kde řešil otázku, zda mělo Evropské společenství výlučnou pravomoc uzavřít tzv. Dohodu TRIPS.⁵⁵² Soudní dvůr uvedl, že harmonizace práva duševního vlastnictví, které spadá věcně pod Dohodu TRIPS, není (resp. nebyla) doposud kompletní a její uzavření tak bylo sdílenou pravomocí.⁵⁵³

Po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost je problematika „*obchodních aspektů duševního vlastnictví*“ dle čl. 207 SFEU součástí společné obchodní politiky („*common commercial policy*“), která pak dle čl. 3 odst. 1 písm. e) SFEU spadá do výlučné pravomoci Unie. Zásadní pro vymezení rozsahu pojmu „*obchodní aspekty duševního vlastnictví*“ ve vztahu k duševnímu vlastnictví byl rozsudek Soudního dvora ve věci *Daichi Sankyo a Sanofi-Aventis Deutschland*.⁵⁵⁴ Indikací pro určení obchodního aspektu určité problematiky je skutečnost, že má „*zvláštní spojitost s mezinárodním obchodem*“.⁵⁵⁵ Podstatou této pravomoci je, „*že se týká zvláště mezinárodního obchodu, a to v tom smyslu, že jeho účelem je především podpora, usnadnění nebo úprava tohoto obchodu a že má na něj přímé a bezprostřední účinky*“.⁵⁵⁶ Jak dále uvádí Soudní

⁵⁴⁹ TANGHE, op. cit., 2016, s. 28. V minulosti se jednalo například o sjednávání kontroverzní *Anti-Counterfeiting Trade Agreement* (ACTA), která byla zaměřena na trestněprávní a správně-právní aspekty ochrany duševního vlastnictví s cílem vytvořit samostatný systém pro jeho vynucování, který by byl nezávislý na existujících mezinárodních institucích, jako jsou Světová obchodní organizace (WTO), Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO) nebo Organizace spojených národů (OSN).

⁵⁵⁰ Ibid.; Shodně též WILÍNSKÁ-ZELEK, MÁLAGA, op. cit. 2017, s. 28; GOTSOVA, B. The Gordian Knot of European Union Competence: Commercial Aspects of Intellectual Property after the Judgment in Case C-414/11 *Daichi Sankyo*. *German Law Journal* [online]. 2014, roč. 15, č. 3, s. 511 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://www.germanlawjournal.com/s/GLJ_Vol_15_No_03_Gotsova.pdf

⁵⁵¹ TANGHE, op. cit., 2016, s. 28.

⁵⁵² Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (příloha č. 1C, vyhl. č. 191/1995 Sb.), dále též „*Dohoda TRIPS*“.

⁵⁵³ Posudek Soudního dvora č. 1/94, bod 103, 105. TANGHE, op. cit., 2016, s. 29.

⁵⁵⁴ Rozsudek soudního dvora ve věci *Daichi Sankyo Co. Ltd a Sanofi-Aventis Deutschland GmbH v. DEMO Anonymos Viomichaniki kai Emporiki Etairia Farmakon* (C-414/11).

⁵⁵⁵ Ibid., bod 52.

⁵⁵⁶ Ibid., bod 51 a tam zmíněná judikatura; rozsudek Soudního dvora ve věci *Komise proti Radě* (C-137/12), bod 57.

dvůr, tuto zvláštní spojitost vykazují normy obsažené v Dohodě TRIPS.⁵⁵⁷ Zde je pak patrný zásadní vývoj právních názorů a v konečném důsledku radikální odklon od závěrů prezentovaných ve výše zmíněném posudku č. 1/94.⁵⁵⁸

V souladu s čl. 207 odst. 6 SFEU ovšem nemůže výkon pravomocí v oblasti společné obchodní politiky obejít vymezení pravomocí mezi Unií a členskými státy a zejména „*nesmí vést k harmonizaci právních předpisů členských států*“, pokud jsou Smlouvami vyloučeny. Interní kompetenci k přijetí určitého legislativního opatření tak bude nutno posuzovat *ad hoc*.⁵⁵⁹

Pokud tedy nemá příslušná problematika duševního vlastnictví obchodní aspekty, může stále určitá aktivita v rámci externí pravomoci (uzavření mezinárodního dohody) spadat do výlučné pravomoci EU. Mimo výše zmíněné explicitní výlučné externí pravomoci je totiž nutno uvažovat i o externí pravomoci implicitní, která vyplývá z čl. 3 odst. 2 SFEU. Na základě tohoto ustanovení totiž Unie je výlučně oprávněna uzavřít mezinárodní smlouvu v případě, že a) „*je její uzavření stanoveno legislativním aktem Unie*“ nebo b) „*je nezbytné k tomu, aby Unie mohla vykonávat svou vnitřní pravomoc, nebo pokud její uzavření může ovlivnit společná pravidla či změnit jejich působnost*.“ Jak uvádí *Tanghe*, tento článek v podstatě představuje kodifikaci rozhodovací činnosti Soudního dvora z doby „*předlisabonské*“.⁵⁶⁰ Tato implicitní výlučná pravomoc je dána ve chvíli, kdy může být „*vnitřní pravomoc užitečně vykonávána pouze současně s vnější pravomocí*“.⁵⁶¹ Výlučná implicitní pravomoc je dána i za situace, kdy příslušná mezinárodní smlouva spadá „*do oblasti, kterou již velkou měrou pokrývají společná pravidla Unie, a uzavření této smlouvy může tato pravidla ovlivnit i změnit jejich působnost*“.⁵⁶² Tyto tzv. „*AETR principy*“ poprvé Soudní dvůr formuloval ve svém rozsudku ve věci *Komise Evropských společenství proti Radě*

⁵⁵⁷ Ibid., bod 56.

⁵⁵⁸ Soudní dvůr pak odůvodňuje tuto změnu „*výrazným vývojem primárního práva*“ (Ibid., bod 48), kdy předchozí úprava v zakládajících smlouvách (čl. 113 SES, resp. čl. 133 SES ve znění Niceské smlouvy) upravovala tuto problematiku odlišně.

⁵⁵⁹ RAMALHO, op. cit., 2014, s. 186.

⁵⁶⁰ TANGHE, op. cit., 2016, s. 28. Rozsudek Soudního dvora ve věci *Komise Evropských společenství proti Radě Evropských společenství* (C-22/70); Posudek Soudního dvora 1/76; Rozsudek Soudního dvora ve věci *Komise Evropských společenství proti Spolkové republice Německo* (C-476/98).

⁵⁶¹ Posudek Soudního dvora 1/94, bod 85.

⁵⁶² Posudek Soudního dvora 3/15, bod 129.

Evropských společenství.⁵⁶³ Prakticky je pak aplikoval v případě *Evropská komise proti Radě Evropské unie*,⁵⁶⁴ kdy bylo předmětem sporu vymezení kompetencí v oblasti práva duševního vlastnictví při uzavírání Úmluvy Rady Evropy o ochraně práv vysílacích organizací. Spor se vedl o to, zda uzavření této Úmluvy spadá do výlučné pravomoci, jak tvrdila Evropská komise, nebo do sdílené pravomoci EU, jak tvrdila Rada EU. Soudní dvůr, s odvoláním na výše zmíněný rozsudek *Komise Evropských společenství proti Radě Evropských společenství*, konstatoval, že tato mezinárodní úmluva spadá do oblasti, „*kteřou pokrývají velkou měrou společná pravidla Unie, a tato jednání mohou společná pravidla Unie ovlivnit či změnit jejich působnost*“.⁵⁶⁵ Úvahy o tom, zda a do jaké míry je daná problematika regulována na unijní úrovni, ale nemohou být svévolné, a musí jí předcházet analýza „*vztahu mezi zamýšlenou mezinárodní dohodou a platným unijním právem, z nichž vyplývá, že taková dohoda může ovlivnit společná pravidla Unie či změnit jejich působnost*“.⁵⁶⁶ O stejný argument pak opřel Soudní dvůr své závěry v posudku č. 3/15, kde odpovídal na otázku, zda spadá uzavření Marrákešské smlouvy do výlučné pravomoci Evropské unie. I v tomto případě povinnosti, které vyplývají z mezinárodní smlouvy (tedy Marrákešské smlouvy), náleží „*do oblasti, kterou již velkou měrou pokrývají společná pravidla Unie, a uzavření této smlouvy může tato pravidla ovlivnit i změnit jejich působnost*“, a tedy její uzavření spadá do výlučné pravomoci Unie.⁵⁶⁷ Konkrétním harmonizovaným normativním rámcem, který je ovlivněn

⁵⁶³ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Komise Evropských společenství proti Radě Evropských společenství* (C-22/70).

⁵⁶⁴ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Evropská komise proti Radě Evropské unie* (C-114/12).

⁵⁶⁵ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Evropská komise proti Radě Evropské unie* (C-114/12), bod 102.

⁵⁶⁶ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Evropská komise proti Radě Evropské unie* (C-114/12), bod 74. V daném případě se se jednalo o právní rámec stanovený těmito směrnici: směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu, dále též „*směrnice č. 93/83/EHS*“, směrnice č. 2001/29, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví (dále též „*směrnice č. 2004/48/ES*“), směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem; dále též „*směrnice 2006/115/ES*“), směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (Kodifikované znění), dále též „*směrnice č. 2006/116/ES*“.

⁵⁶⁷ Posudek Soudního dvora 3/15, bod 129.

touto mezinárodní smlouvou,⁵⁶⁸ je úprava výjimek a omezení upravených v čl. 5 směrnice č. 2001/29/ES.

Lze tedy uzavřít,⁵⁶⁹ že v důsledku judikatorní činnosti Soudního dvora je externí pravomoc EU v oblasti práva duševního vlastnictví poměrně extenzivní, a to buď z toho důvodu, že spadá pod „*společnou obchodní politiku*“ anebo že se jedná o již harmonizovanou problematiku na unijní úrovni. Takto uzavřené mezinárodní závazky pak mají samozřejmě svůj dopad i na interpretaci unijního práva, neboť to je třeba je vykládat „*v největším možném rozsahu ve světle práva mezinárodního, zejména týkají-li se takové předpisy právě provádění mezinárodní dohody uzavřené Unií*“.⁵⁷⁰

7.2 Judikatura SDEU v oblasti volného pohybu zboží/služeb a zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti

Článek 345 SFEU (bývalý čl. 295 SES, čl. 222 SEHS) stanoví, že členské státy mají výlučnou pravomoc ohledně právní úpravy vlastnictví. Je tedy na členských státech, aby stanovily podmínky a podrobná pravidla ohledně předmětů vlastnického práva, ať již vlastnického práva ve vztahu k věcem hmotným (vlastnické právo *stricto sensu*; např. § 1012 ObčZ, § 354 ABGB) nebo i vlastnického práva k věcem nehmotným (vlastnické právo *largo sensu* § 1011 ObčZ, § 353 ABGB).⁵⁷¹ Vždy však členské státy musí dodržovat závazky, které jim vyplývají z mezinárodních smluv⁵⁷² a současně musí být

⁵⁶⁸ Marrákešská smlouva (čl. 4 až 6) stanoví, „že k dosažení cílů této smlouvy jsou smluvní strany povinny zavést dva různé a navzájem komplementární nástroje, a to zaprvé omezení nebo výjimku z práva na rozmnožování, rozšiřování a zpřístupnění veřejnosti s cílem usnadnit dotčeným osobám dostupnost kopií v přístupném formátu a zadruhé režimy vývozu a dovozu na podporu některých typů přeshraniční výměny kopií v přístupném formátu.“ Viz též posudek Soudního dvora č. 3/15, bod 109.

⁵⁶⁹ Shodně s TANGHE, op. cit., 2016, s. 43; a WILIŇSKA-ZELEK, MALAGA, op. cit., 2017, s. 43–44.

⁵⁷⁰ Např. rozsudek soudního dvora ve věci *Dimensione Direct Sales srl a Michele Labianca v. Knoll International Spa* (C-516/13), bod 23; s odkazem na rozsudek Soudního dvora ve věci *Trestní řízení proti Titus Alexander Joeben Donner* (C-5/11), bod 23.

⁵⁷¹ JAEGER, T. *System einer Europäischen Gerichtsbarkeit für Immaterialgüterrechte: Grundlagen-Struktur-Verfahren*. Heidelberg: Springer-Verlag, 2013, s. 37.; KOZIOL, H. a R. WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band I. Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht*. 12. vyd. Wien: Manzsche Verlag, 2002, s. 84.

⁵⁷² Např. rozsudek ESD ve spojených věcech *Phil Collins v. Imtrat Handelsgesellschaft mbH a Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH a Leif Emanuel Kraul v. EMI Electrola GmbH* (C-92/92, C-326/92), bod 11.

pravomoc členských států ve vztahu k ochraně duševního vlastnictví poměřována se základními principy fungování Evropské unie.

Nadřazenost práva Evropské unie nad národními úpravami je v jednotlivých členských státech EU u práv duševního vlastnictví potvrzena v rozhodnutí *Phil Collins* (viz též s. 252, 253). Evropský soudní dvůr v tomto rozhodnutí konstatoval, že primárním účelem autorského práva je ochrana osobnostních a majetkových zájmů autora, přičemž majetkové zájmy se projevují mj. v tom, že autor úplatně rozšiřuje hmotné substráty, v nichž je autorské dílo zachyceno. Takový výkon majetkových práv autorských (a podobně i jiných práv duševního vlastnictví), může ovlivnit obchod mezi členskými státy a současně i hospodářskou soutěž. Z tohoto důvodu Soudní dvůr konstatoval, že ačkoliv jsou práva duševního vlastnictví upravena národními úpravami v jednotlivých členských státech EU, současně spadají pod požadavky stanovené základními smlouvami Evropských společenství.⁵⁷³ Z tohoto důvodu se na ně v plném rozsahu uplatní základní principy, jako jsou zákaz diskriminace, volný pohyb zboží a ochrana hospodářské soutěže.⁵⁷⁴

Vztah mezi národními ochranami duševního vlastnictví a Evropskou úpravou je dynamický a podléhal určitému vývoji. Ty oblasti, které spadají do výlučné pravomoci členských států, se v průběhu času, díky rozhodnutím Soudního dvora (viz dále), začaly označovat pojmem „*existence práva*“, zatímco unijní/komunitární principy, které se na národní práva duševního vlastnictví aplikují, se podřazují pod pojem „*výkon práva*“.⁵⁷⁵

⁵⁷³ *Phil Collins*, bod 22.

⁵⁷⁴ *Phil Collins*, body 24, 25. Shodně viz též SEVILLE, C. *EU intellectual property law and policy*. Cheltenham (UK), Massachusetts (MA, USA): Edward Elgar Publishing, 2009, s. 213, 282, 310 a násl.; KUR, A., DREIER, T. *European Intellectual Property Law. Text, Cases and Materials*. Cheltenham (UK), Northampton (MA, USA): Edward Elgar, 2013, s. 44 a násl.; BENTLY, L., SHERMAN, B. *Intellectual Property Law*. 4. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 12, 25; KATZENBERGER, M., METZGER. In LOEWENHEIM, U., LEISTNER, M., OHLY, A. *Urheberrecht, Kommentar*. 5. vyd. München: C. H. Beck Verlag, 2017, s. 2651, 2739; TELEČ, I., TUMA, P. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 291, 879.

⁵⁷⁵ ROBINSON. In: HANSEN, C. H. *Intellectual Property Law and Policy*, Oxford and Portland (USA): Hart Publishing, 2010, s. 32 a násl.; TORREMANS, P. *Holyoak and Torremans intellectual property law*. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 326 a násl.; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 321, 359. Rozlišování mezi existencí práva a jeho výkonem je podrobováno kritice, neboť v určitých případech má přílišné omezení výkonu dopad na samotnou existenci práva (z práva se stává *de facto* holé vlastnictví). Viz ŠTOTHERS. In: OLIVER, P. J. *Oliver on Free Movement of Goods in the European Union*. 5. vyd. Oxford: Hart Publishing, 2010, s. 2235 a násl.; MARENCO, G. a K. BANKS. Intellectual Property and the Community Rules on Free Movement: Discrimination Unearthed. *European Law Review*; 1990, č. 15, s. 230 a násl.; WESTKAMP. In: ROSÉN, J. (ed.). *Intellectual property at the crossroads of trade*. Cheltenham (UK), Massachusetts (MA, USA): Edward Elgar Publishing, 2012, s. 41.

Problematika vztahu mezi právy duševního vlastnictví a základními principy fungování Evropské unie (Evropských společenství) byla Evropským soudním dvorem naznačena již v historickém rozhodnutí *Parke Davis*.⁵⁷⁶ Zde Soudní dvůr uvedl: „*Vnitrostátní pravidla, která se vztahují k ochraně průmyslového vlastnictví, dosud nebyla v rámci Společenství sjednocena. Při absenci takové unifikace způsobuje národní charakter takových práv a jejich rozdílnost v jednotlivých členských státech překážku pro volný pohyb výrobků chráněných patentem, což představuje překážku soutěže v rámci společného trhu*“.⁵⁷⁷

Vzhledem ke své teritoriální povaze⁵⁷⁸ představovaly (a stále představují) práva duševního vlastnictví překážku volného pohybu zboží v rámci jednotného vnitřního trhu.⁵⁷⁹ Jelikož se koncem šedesátých let objevovala harmonizace práv duševního vlastnictví teprve v podobě přípravných dokumentů (první významnější směrnici, která následovala po směrnici č. 87/54/EHS, byla směrnice Rady 89/104/EHS⁵⁸⁰), přistoupil Evropský soudní dvůr k řešení problematiky „*parcelace jednotného vnitřního trhu*“ právě s pomocí rozlišování mezi existencí práv, která byla chráněna tehdejšími čl. 222 SEHS (následně čl. 295 SES, dnešním čl. 345 SFEU), a jejich výkonem. V rozhodnutí *Terrapin (Overseas)*⁵⁸¹ Evropský soudní dvůr konstatoval, že „*zátlmco existence práv je plně v kompetenci národních úprav členských států, jejich výkon se řídí základními principy fungování vnitřního trhu, zejména principem volného pohybu zboží* (pozn. bývalý čl. 36 SEHS; dnešní čl. 36 SFEU); *článek 36 SEHS připouští výjimky z principu volného pohybu zboží pouze v tom rozsahu, v jakém jsou opodstatněny účelem, kterým je otázka vytvoření (existence) předmětů průmyslového vlastnictví*“.⁵⁸²

576 Rozsudek ESD ve věci *Parke, Davis and Co. v. Probel, Reese, Beintema-Interpharm and Centrafarm* (24/67).

577 *Parke Davis* (anglické znění), s. 71.

578 BRADLEY, C. A. Territorial Intellectual Property Rights in an Age of Globalism. *Virginia Journal of International Law*, 1997, č. 2, s. 508 a násl.; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 39, 334; BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 6.

579 V další části budeme používat pojem „*jednotný vnitřní trh*“ i v těch případech, kdy se historicky jednalo o trh společný ve smyslu čl. 2 a čl. 8 SEHS. Pouze v případech přímé citace historického rozhodnutí Evropského soudního dvora bude použit pojem „*společný trh*“.

580 První směrnice Rady 89/104/EHS ze dne 21. prosince 1988, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách; dále též „*směrnice 89/104/EHS*“.

581 Rozsudek ESD ve věci *Terrapin (Overseas) Ltd. v. Terranova Industrie C.A Kapferer & Co* (C-119/75).

582 *Terrapin (Overseas)*, bod 5.

Tento přístup vychází z premisy, že „ochrana průmyslového nebo obchodního tajemství“, kterou má na mysli čl. 36 SFEU, jenž hovoří o výjimkách ze zákazu volného pohybu zboží,⁵⁸³ a která je pokryta kompetenčním pravidlem obsaženým v čl. 345 SFEU, se vztahuje pouze na samotné jádro (existenci) duševně-vlastnické ochrany, nicméně výkon práv duševního vlastnictví je již přípustný pouze pokud nenarušuje principy fungování jednotného vnitřního trhu.⁵⁸⁴

7.2.1 Volný pohyb zboží, princip vyčerpání práv

Jak již bylo výše uvedeno, práva duševního vlastnictví jsou ovládána zásadou teritoriality, a mohou tak představovat překážku volného pohybu zboží. Patenty, ochranné známky, chráněné designy (průmyslové vzory) nebo díla chráněná autorským právem či právy s autorským právem souvisejícími poskytují právní ochranu toliko v rámci hranic jednotlivých států. Fakticky to znamená, že majitel práva může bránit souběžnému dovozu zboží chráněného právy duševního vlastnictví na domácí trh. Judikatura Evropského soudního dvora, která založila distinkci mezi existencí práv a jejich výkonem a která byla následně doplněna o princip komunitárního/unijního vyčerpání práv (viz dále), se rodila právě ve vztahu k tzv. paralelním dovozům.

Koncem šedesátých a začátkem sedmdesátých let 20. století objevili nositelé práv duševního vlastnictví jejich „kouzlo“ v tom směru, že začali uplatňovat svá výlučná práva vůči konkurentům, kteří do jejich domácích států zpětně dováželi zboží chráněné právy duševního vlastnictví. Postup majitelů práv duševního vlastnictví vedl k neustálé parcelaci jednotného vnitřního trhu a uplatňování cenových rozdílů mezi zbožím v různých státech. Pokud totiž zboží nebylo chráněno právy duševního vlastnictví, mohli dovozci nakoupit zboží za nejlevnější cenu kdekoliv v rámci jednotného vnitřního trhu a následně jej volně prodávat za nižší cenu (s případnou vyšší marží). Výrobci

⁵⁸³ „Články 34 a 35 nevylučují záasky nebo omezení dovozu, vývozu nebo tranzitu odůvodněné veřejnou morávností, veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností, ochranou zdraví a životů lidí a zvířat, ochranou rostlin, ochranou národního kulturního pokladu, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu, nebo ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví. Tyto záasky nebo omezení však nesmějí sloužit jako prostředky svévolné diskriminace nebo zadržného omezení obchodu mezi členskými státy“ (čl. 36 SFEU, bývalý čl. 30 SES, bývalý čl. 36 SEHS).

⁵⁸⁴ Viz také rozsudek ESD ve věci *Komise proti Velké Británii* (C-30/90), bod 18; TORREMANŠ, op. cit., 2016, s. 127; CHARVÁT, R. In: KOUKAL, P., R. CHARVÁT, S. HEJDOVÁ a M. ČERNÝ. *Zákon o ochranných známkách. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 237.

původního zboží potom museli prodávat zboží za takovou cenu, aby byli konkurenceschopní ve vztahu ke zboží, jež bylo paralelně zpětně dováženo do původního státu. Umožnění paralelních dovozů tak bylo výhodné nejen z hlediska podpory hospodářské soutěže v rámci jednotného vnitřního trhu, ale rovněž z hlediska spotřebitelů, kteří mohli zboží kupovat za nižší cenu. Na druhou stranu umožňovala práva duševního vlastnictví ve své klasické podobě, aby si nositelé práv udržovali cenový monopol a bránili zpětnému dovozu zboží. Nositelé práv tedy měli velmi dobrý hospodářský důvod, proč se bránit jakékoliv koncepční změně.

Soudní dvůr si byl uvedených skutečností vědom, a protože jde o „*motor Evropské integrace*“⁵⁸⁵ zaujal k ochraně základních principů integrace Evropských společenství aktivní postoj a rozhodl se nejen rozlišovat mezi „*existencí práv*“ a jejich „*výkonem*“, ale dal vzniknout další teorii, kterou nazýváme „*teorii komunitárního/unijního vyčerpání práv*“.⁵⁸⁶ Jedná se o určitý

⁵⁸⁵ TRIDIMAS, T. The Court of Justice and judicial activism. *European Law Review*, 1996, č. 3, s. 199–210; WEATHERILL. In: CAPP, P., M. EVANS a S. V. KONSTADINIDIS. (eds.). *Asserting jurisdiction: international and European legal perspectives*. Oxford (UK), Portland, Oregon (USA): Hart publishing, 2003, s. 255 a násl.; BECK, G. *The Legal Reasoning of the Court of Justice of the EU*. Oxford (UK), Portland, Oregon (USA): Hart publishing, 2013, s. 37, 439. DAWSON. In: DE WITTE, B., E. MUIR a M. DAWSON. (eds.). *Judicial activism at the European Court of Justice*. Cheltenham (UK), Northampton (MA, USA): Edward Elgar Publishing, 2013, s. 11 a násl. Z rozhodnutí, kterými ESD/SDEU výrazně zasáhl ve prospěch prohlubování evropské integrace, viz zejména *N. V. Algemene Transport-en Expeditie Onderneming Van Gend en Loos v. Netherlands Fiscal Administration* (26/62), *Flaminio Costa v. E.N.E.L* (6/64), *Procureur du Roi v. Benoît and Gustave Dassonville* (8/74), *Johannes Henricus Maria van Binsbergen v. Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid* (33/74), *D.M. Levin v. Staatssecretaris van Justitie* (53/81), *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois S.A v. Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman* (C-415/93), *Roman Angonese v. Cassa di Risparmio di Bolzano Sp.A* (C-281/98), *Komise proti Portugalsku* (C-367/98), *Andrea Francovich a Danila Bonifaci a další proti Italské republice* (C-6/90, C-9/90).

⁵⁸⁶ Mezinárodní vyčerpání práv, jež je charakteristické tím, že se vybraná práva duševního vlastnictví vyčerpávají při uvedení výrobku na trh kdekoliv na světě, odmítl Evropský soudní dvůr v rozhodnutí *Silhouette International Schmied GmbH & Co. KG v. Hartlauer Handelsgesellschaft mbH* (C-355/96), když konstatoval, že „*národní úprava, jež stanoví, že se práva z ochranné známky vyčerpávají uvedením výrobku na trh mimo území Evropského hospodářského prostoru je v rozporu s čl. 7 odst. 1 směrnice 89/104/EHS*“ (bod 31). Uvedený závěr byl následně potvrzený v rozhodnutí *Sebago Inc. v. GB-Unic S.A* (C-173/98), bod 22. Ve vztahu k autorským právům zaujal Soudní dvůr podobné závěry v rozhodnutí *Laserdisken ApS v. Kulturministeriet* (C-479/04), když dovodil, že „*článek 4 odst. 2 směrnice 2001/29/ES musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátním pravidlům stanovícím vyčerpání práva na rozšiřování u originálu nebo rozmnoženin díla uvedených na trh mimo Evropské společenství nositelem práv nebo s jeho souhlasem*“ (bod 27).

kompromis, kterým Soudní dvůr reagoval na situaci, kdy v rámci tehdejšího Evropského hospodářského společenství neexistovala harmonizovaná, natožpak unifikovaná úprava duševního vlastnictví.⁵⁸⁷ Výsledkem poměrování mezi principem volného pohybu zboží a ochranou duševního vlastnictví, která se uplatňuje teritoriálně, byl závěr, že prvním uvedením výrobku na trh⁵⁸⁸ majitelem práva nebo s jeho souhlasem, se některá (pozn. zdůrazněno autorem) práva duševního vlastnictví, která se váží k nakládání s výrobkem jako takovým (u autorských práv například vyčerpání práv neplatí pro právo na pronájem nebo sdělování díla veřejnosti; viz dále), vyčerpávají.

7.2.1.1 Raná judikatura ESD (rozhodnutí *Grundig a Deutsche Grammophon*)

První případ, ve kterém se střetlo právo duševního vlastnictví a princip volného pohybu zboží, vznikl na půdorysu nedovoleného omezování hospodářské soutěže. Německá společnost *Grundig* uzavřela s francouzskou společností *Consten* výhradní komisionářskou smlouvu, kterou bylo této společnosti uděleno právo zaregistrovat vlastním jménem ochrannou známku GINT (*Grundig International*) pro použití na rádiích, televizorech a jiných audiovizuálních zařízeních na francouzském trhu. Zboží bylo vyráběno společností *Grundig* v Německu. Hlavním účelem smlouvy mezi oběma společnostmi byla snaha o parcelaci trhů. Společnost *Consten* souhlasila, že nebude prodávat produkty vyráběné společností *Grundig* mimo Francii, *Grundig* naopak souhlasila, že nebude dodávat své výrobky jiným francouzským prodejcům a uložila v tomto směru zákaz všem ostatním distributorům, s nimiž měla sjednané smluvní vztahy. Jeden z konkurentů společnosti *Consten*, který nebyl smluvně zavázán vůči společnosti *Grundig*, nakupoval od německých obchodníků výrobky nesoucí ochrannou známku GINT a nabízel je k prodeji ve Francii. Společnost *Consten* podala žalobu na porušení práv z ochranné známky, přičemž v prvním stupni se svými nároky před francouzskými soudy uspěla. Příklad nicméně začala prověřovat Evropská komise z důvodu podezření

⁵⁸⁷ WIENER, A. a T. DIEZ. *European Integration Theory*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 164; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 322; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 124.

⁵⁸⁸ Princip vyčerpání se neuplatní pouze na území Evropské unie, ale i na území Evropského hospodářského prostoru (viz čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 28 k Dohodě o vytvoření Evropského hospodářského prostoru). Ustanovení směrnic zakotvující princip unijního vyčerpání se tak aplikuje v rámci celého EHP. KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 44, 223; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 360; CHARVÁT In: KOUKAL, CHARVÁT, HEJDOVÁ, ČERNÝ, op. cit., 2017, s. 238. V další části nicméně budeme ve vztahu k principu vyčerpání práv používat pojem Evropské společenství nebo Evropská unie.

na nedovolené omezování hospodářské soutěže a dospěla k závěru, že dohoda mezi společnostmi *Grundig* a *Consten* porušila čl. 85 SEHS (pozdější čl. 81 SES, nyní čl. 101 SFEU). Společnosti *Grundig* a *Consten* podaly opravný prostředek k Evropskému soudnímu dvůru, ve kterém mimo jiné tvrdily, že rozhodnutí Komise porušilo čl. 36 SEHS (pozdější čl. 30 SES, nyní čl. 36 SFEU) týkající se omezení principu volného pohybu zboží, který musí být vykládán ve světle čl. 222 SEHS (pozdějšího čl. 295 SES, nyní čl. 345 SFEU), podle kterého se zakládací smlouva nijak nedotýká úpravy vlastnictví uplatňované v členských státech.

Soudní dvůr však dovodil, že „*článek 36 SEHS... nemůže omezit oblast působnosti článku 85. Článek 222 se omezuje na to, že Smlouva nijak nezasahuje do právních předpisů členských států upravujících systém vlastnictví. Příkaz (vydaný Komisí) ke zdržení se užívání práv vyplývajících z vnitrostátních právních předpisů o ochranných známkách za účelem umožnění paralelního dovozu nemá vliv na existenci těchto práv, ale pouze omezuje jejich výkon v rozsahu nezbytném k dosažení zákazu podle čl. 85 odst. 1 SEHS*“⁵⁸⁹.

Z hlediska dialektického vztahu mezi duševním vlastnictvím a ochranou hospodářské soutěže Evropský soudní dvůr v navazujících rozhodnutích následně konstatoval, že dotčené články zakládajících smluv umožňují rozlišit mezi „*existencí práva*“ a jeho „*výkonem*“. V rozhodnutí *Sirena*⁵⁹⁰ Soudní dvůr uvedl: „*Ustanovení, která upravují volný pohyb zboží a která, jakožto výjimku z tohoto pravidla, umožňují existenci zákazů a omezení dovozu (pozn. čl. 36 SEHS, pozdější čl. 30 SES, nyní čl. 36 SFEU) je třeba vykládat tak, že nesmí působit diskriminačně nebo nadměrně omezovat obchod mezi členskými státy. Článek 36, přestože je zařazen mezi ustanovení týkajících se kvantitativních omezení obchodu mezi členskými státy, je postaven na týchž principech, jako jsou principy vztahující se k oblasti hospodářské soutěže v tom smyslu, že zatímco samotná práva duševního vlastnictví nejsou dotčena, pokud se týká jejich existence, ustanovení čl. 85 a 86 SEHS omezují výkon těchto práv, který musí být souladný s principy, jež jsou v uvedených ustanoveních obsaženy*“⁵⁹¹.

⁵⁸⁹ Rozsudek ESD ve spojených věcech *Établissements Consten a Grundig proti Komisi* (C-56/64 a věc C-58/64), str. 345 (anglického znění).

⁵⁹⁰ Rozsudek ESD ve věci *Sirena S.r.l. v Eda S.r.l. and others* (40/70).

⁵⁹¹ *Sirena*, bod 5. V daném případě byly ochranné známky v zemích vývozu (Německo) a dovozu (Itálie) původně ve vlastnictví stejné společnosti sídlící v USA. Ochranná známka však byla rozdělena převedením „*italské části*“ na společnost jednající jako žalobce v původním sporu, zatímco dovážené výrobky pocházely od německé společnosti, která jednala na základě licence udělené americkým majitelem.

V uvedeném rozhodnutí *Sirena*, stejně jako ve věcně souvisejícím rozhodnutí *Parke Davis*,⁵⁹² Evropský soudní dvůr při hodnocení soutěžního chování opřel své rozhodnutí o čl. 86 SEHS (pozdější čl. 82 SES, nyní čl. 102 SFEU), podle něhož je zneužití dominantního postavení, které ovlivňuje obchod mezi členskými státy, zakázané.⁵⁹³ Soudní dvůr se nicméně stále vyhýbal bližšímu vymezení vztahu mezi ochranou duševního vlastnictví a principu volného pohybu zboží.

Cesta k řešení problémů souvisejících s tzv. paralelními dovozy byla nakonec nalezena v rozhodnutí *Deutsche Grammophon*.⁵⁹⁴ Spor se týkal dovozu zvukových záznamů (gramofonových desek), které ve Francii prodávala společnost *Deutsche Grammophon*, do Spolkové republiky Německo. Z důvodu zpětného dovozu gramofonových desek (tzv. *parallel import*) podala Společnost *Deutsche Grammophon* žalobu na porušení svých autorských práv a práv souvisejících proti německému maloobchodnímu prodejci. V návaznosti na již existující judikaturu k problematice výkonu práv duševního vlastnictví se odvolací soud v Hamburku obrátil na Evropský soudní dvůr s otázkou, zda společnost *Deutsche Grammophon* tím, že nesouhlasí s prodejem desek v Německu a uplatňuje svá práva vůči dovozci, porušuje ustanovení o hospodářské soutěži (čl. 85, resp. 86 SEHS, pozdější čl. 81, resp. 82 SES). Evropský soudní dvůr odpověděl, že dokud byla překážka dovozu výsledkem dohody mezi dvěma podniky, článek 85 SEHS byl aplikovatelný. Nicméně v těch případech, kde „výkon práva nevykazuje prvky jednání ve shodě uvedené v čl. 85 odst. 1 SEHS, je třeba dále posoudit, zda je výkon práv souvisejících s právem autorským souladný s ostatními ustanoveními Smlouvy, zejména s ustanoveními týkajícími se volného pohybu zboží. Ve světle ustanovení čl. 36, 85 a 86 SEHS je třeba posoudit, v jakém rozsahu může výkon vnitrostátního práva souvisejícího s právem autorským bránit uvádění výrobků z jiného členského státu na trh. Z čl. 36 vyplývá, že ačkoli Smlouva neovlivňuje existenci práv uznaných právními předpisy členského státu v oblasti průmyslového a obchodního vlastnictví, výkon těchto práv může přesto spadat do zákazů stanovených Smlouvou. Článek 36 přiznává odchylky od principu volného pohybu zboží

⁵⁹² Rozsudek ESD ve věci *Parke Davis v. Centrafarm* (24/67).

⁵⁹³ MACKENRODT, M. a kol. *Abuse of Dominant Position: New Interpretation, New Enforcement Mechanism?* Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag, 2008, s. 204 a nás!; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 374; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 46; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 124, 144.

⁵⁹⁴ Rozsudek ESD ve věci *Deutsche Grammophon v. Metro SB* (78/70).

pouze v rozsahu, v jakém jsou odůvodněny účelem ochrany práv, která představují zvláštní předmět takového vlastnictví (subject-matter of such property; objet spécifique de cette propriété). Je-li uplatňováno právo související s autorským právem s cílem zamezit tomu, aby byly v členském státě uváděny na trh výrobky rozšiřované majitelem tohoto práva nebo s jeho souhlasem na území jiného členského státu, pouze z toho důvodu, že se takové rozšiřování neuskutečnilo na území jiného členského státu, je takový zákaz, který by legitimizoval izolaci vnitrostátních trhů, v rozporu se základním cílem Smlouvy, jímž je propojení vnitrostátních trhů do společného trhu“.⁵⁹⁵

Uvedené rozhodnutí dalo vzniknout zmiňovanému principu „regionálního vyčerpání práv“,⁵⁹⁶ který se následně stal nejen součástí konstantní judikatury Evropského soudního dvora, ale také součástí sekundárního komunitárního/unijního práva.⁵⁹⁷ Podstatné je, že princip vyčerpání práv je výsledkem poměrování principů, jež se ocitly v kolizi (princip volného pohybu zboží vs. ochrana práv duševního vlastnictví), a vztahuje se tak pouze na nakládání s výrobkem jakožto hmotnou věcí. Dochází tedy k vyčerpání pouze některých práv duševního vlastnictví (u autorských práv jde například o právo na rozšiřování hmotných rozmnoženin díla). Princip vyčerpání práv se již

⁵⁹⁵ *Deutsche Grammophon*, body 7, 11, 12.

⁵⁹⁶ K zákazu tzv. mezinárodního vyčerpání práv v unijním právu viz pozn. č. 586.

⁵⁹⁷ Komunitární/unijní vyčerpání práv je v oblasti autorskoprávní upraveno v čl. 4 odst. 2 směrnice č. 2001/29/ES a čl. 4 odst. 2 směrnice č. 2009/24/ES (směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů; dále též „*směrnice 2009/24/ES*“). Naopak čl. 1 odst. 2 směrnice č. 2006/115/ES výslovně stanoví, že práva na pronájem a půjčování se „*nevypájejí prodejem ani jakýmkoliv jiným rozšiřováním originálů děl nebo jejich rozmnoženin chráněných autorským právem nebo jiných předmětů uvedených v čl. 3 odst. 1*“. V oblasti známkoprávní zakotvuje vyčerpání práv čl. 15 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2436 ze dne 16. prosince 2015, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách; dále též „*směrnice č. 2015/2436/ES*“. Dříve šlo o čl. 7 směrnice č. 89/104/EHS, později o čl. 7 směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/95/ES ze dne 22. října 2008, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách (kodifikované znění), dále též „*směrnice č. 2008/95/ES*“, a čl. 15 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2017/1001 ze dne 14. června 2017 o ochranné známce Evropské unie (dále též „*nařízení č. 2017/1001*“), dříve čl. 13 nařízení Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. prosince 1993 o ochranné známce Společenství (dále též „*nařízení č. 40/94*“), později čl. 13 nařízení Rady (ES) č. 207/2009 ze dne 26. února 2009 o ochranné známce Společenství (kodifikované znění), dále též „*nařízení č. 207/2009*“. U průmyslových vzorů se jedná o čl. 15 směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/71/ES ze dne 13. října 1998 o právní ochraně (průmyslových) vzorů (dále též „*směrnice č. 98/71/ES*“), a čl. 21 nařízení Rady (ES) č. 6/2002 ze dne 12. prosince 2001 o (průmyslových) vzorech Společenství (dále též „*nařízení č. 6/2002*“).

nevztahuje na služby⁵⁹⁸ nebo na užití autorského díla v nehmotné podobě formou sdělování díla veřejnosti (výjimku tvoří pouze počítačové programy – viz rozsudek *UsedSoft* rozebíraný níže).

7.2.1.2 Další vývoj judikatury Soudního dvora k výkladu čl. 36 SEHS (resp. 30 SES) (subject-matter of property)

Zatímco základní pravidlo ohledně regionálního vyčerpání práv zůstalo nezměněno,⁵⁹⁹ následná rozhodnutí Evropského soudního dvora upřesnila další aspekty, které vyplývají ze specifík jednotlivých práv duševního vlastnictví.

7.2.1.2.1 Ochranné známky

Shodné ochranné známky s odlišným původem

První rozhodnutí v oblasti ochranných známek, které následovalo po vydání rozhodnutí ve věci *Deutsche Grammophon*, se týkalo dovozu kávy vyrobené v Německu pod ochrannou známkou „HAG“⁶⁰⁰ do Belgie (rozhodnutí „HAG I“). Belgický majitel ochranné známky, jenž získal belgickou ochrannou známkou na základě vyvlastnění předchozího německého majitele jakožto odškodnění po druhé světové válce, vznesl námitky proti dovozu zboží nesoucího označení HAG na území BENELUXu. Německá společnost *HAG GF AG* historicky používala známkou „HAG“ k označování bezkofeinové kávy, která byla již od roku 1907 vyráběna unikátním procesem. Ochrannou známkou na území Belgie potom používala společnost *HAG GF AG* od roku 1908 a v roce 1927 dokonce zřídila na území Belgie svou pobočku s názvem *Café HAG*, na kterou německá mateřská společnost převedla belgické ochranné známky. V roce 1944 byla továrna, včetně ochranných známek, zkonfiskována jako nepřátelský majetek. V roce 1972 začala německá společnost prodávat na území Lucemburska výrobky nesoucí označení HAG. Evropský soudní dvůr dospěl k závěru, že zákaz

⁵⁹⁸ TORREMANŠ, op. cit., 2016, s. 528, 530; CHARVÁT. In: KOUKAL, CHARVÁT, HEJDOVÁ, ČERNÝ, op. cit., 2017, s. 236; DYRBERG, P. For EEA Exhaustion to Apply, Who Has to Prove the Marketing of the Trade Marked Goods: The Trade Mark Owner or the Defendant? *European Intellectual Property Review*, 2004, č. 2, s. 81 a násl.

⁵⁹⁹ K zákazu zakotvení tzv. mezinárodního vyčerpání práv v národních právech členských států viz pozn. č. 586.

⁶⁰⁰ Rozsudek ESD ve věci *Van Zuylen Frères v. HAG AG* (192/73), dále též „HAG I“.

dovozu nebyl odůvodněn ochranou „konkrétního předmětu“ (*subject-matter*) práv k ochranným známkám, a dovedl, že se „majitel ochranné známky nemůže dovolávat svých vylučných práv k ochranné známce s cílem zakázat uvádění zboží, které bylo legálně vyrobeno v členském státě pod totožnou ochrannou známkou mající tentýž původ, na trh v jiném členském státě; možnost zakázat dovoz zboží by odůvodňovala izolaci národních trhů, což by kolidovalo se základním účelem Smlouvy, kterým je sjednocení národních trhů do společného trhu“.⁶⁰¹ Pokud jde o úlohu, kterou mají hrát ochranné známky na jednotném vnitřním trhu Evropský soudní dvůr, dovedl, že „informování spotřebitelů o původu zboží může být zajištěno jinými opatřeními, která by neovlivnila volný pohyb zboží“.⁶⁰²

Obavy, že by tato argumentace mohla vést k narušení práv k ochranným známkám,⁶⁰³ byly zmírněny rozsudkem ve věci *Terranova*,⁶⁰⁴ který objasnil, že rozhodnutí HAG I mělo být uplatněno pouze ve vzácných případech, kdy ochranné známky, i když současně patří různým majitelům, mají stejný původ (*common origin*),⁶⁰⁵ zatímco opatření, která zakazují dovoz zboží pod stejnou nebo zaměnitelnou ochrannou známkou, jsou odůvodněná v případě, kdy ochranné známky byly získány různými a nezávislými majiteli podle různých vnitrostátních právních předpisů. Soudní dvůr konstatoval, že „je souladné s ustanoveními Smlouvy vztahujícími se k ochraně volného pohybu zboží, pokud podnik zapsaný v jednom členském státě brání na základě známkoprávní ochrany určitého označení dovozu výrobků z jiného členského státu, které nesou totožné označení, přičemž užívání takového označení by mohlo u spotřebitelské veřejnosti vyvolat nebezpečí záměny s prvním označením, za podmínky, že zde nejsou žádné dohody omezující soutěž, a pokud mezi soutěžiteli není žádná ekonomická spojení a práva k jejich označením vznikla nezávisle na sobě“.⁶⁰⁶

⁶⁰¹ HAG I, body 12, 13.

⁶⁰² HAG I, bod 14.

⁶⁰³ CORNISH, W. R., D. LLEWELYN a T. APLIN. *Intellectual Property: Patents, Copyrights, Trademarks and Allied Rights*, 6. vyd. London: Sweet and Maxwell, 2007, s. 124; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 328–329; KELLENTER. In: PHILLIPS, J. *Trade Marks at the Limit*. Cheltenham (UK), Massachusetts (USA): Edward Elgar Publishing, 2006, s. 123.

⁶⁰⁴ *Terrapin (Overseas) Ltd. v. Terranova Industrie C.A Kapferer & Co* (119/75).

⁶⁰⁵ TORREMANS, op. cit., 2016, s. 542; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 328; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 48.

⁶⁰⁶ *Terrapin (Overseas)*, body 7 a 8.

V roce 1990 potom Evropský soudní dvůr změnil judikaturu ohledně „společného původu zboží“⁶⁰⁷ v rozhodnutí *HAG II*.⁶⁰⁸ V roce 1985 začala belgická společnost vyrábějící kávu *HAG* (jednalo se o právního nástupce belgické společnosti, která první případ *HAG* prohrála) vyvázet své výrobky do Německa. Německý výrobce *HAG GF AG* podal žalobu pro porušení práv k ochranné známce. Evropský soudní dvůr se zde přiklonil k argumentaci generálního advokáta *Jacobsse*,⁶⁰⁹ a namísto principu volného pohybu zboží akcentoval základní funkci ochranné známky, kterou je garance původu zboží.⁶¹⁰ Soudní dvůr konstatoval, že „práva k ochranným známkám patří mezi základní prvky v systému hospodářské soutěže, který se Smlouva snaží vytvořit. V rámci takového systému musí být podnik schopen udržet si své zákazníky na základě kvality výrobků a služeb, což je možné pouze tehdy, pokud existují označení, jež zákazníkům umožní identifikovat příslušné výrobky nebo služby. Aby mohla ochranná známka tuto úlohu plnit, musí poskytnout spotřebitelům záruku, že všechny výrobky, které jsou pod touto ochrannou známkou vyráběny, se nacházejí pod kontrolou jediného subjektu, který je odpovědný za jejich kvalitu“.⁶¹¹ S odkazem na své dřívější rozhodnutí ve věci *Hoffmann-La Roche*⁶¹² Soudní dvůr konstatoval, že základní funkcí ochranné známky je „zaručit původ označeného výrobku spotřebiteli tím, že mu umožní bez jakékoli záměny rozlišovat tento výrobek od ostatních výrobků, které mají jiný původ“.⁶¹³ Tato funkce by byla ohrožena, pokud by vlastník ochranné známky nemohl bránit dovozu zboží, které nese zaměnitelně podobné znaky.⁶¹⁴ Zatímco v původním sporu bylo klíčové, že „od data vyvlastnění každá z ochranných známek plnila v rámci své vlastní územní působnosti svou funkci, která zaručovala, že označené výrobky pocházejí od jediného zdroje“,⁶¹⁵ v rozhodnutí *HAG II* Evropský

⁶⁰⁷ TORREMANNS, op. cit., 2016, s. 542; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 328; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 49.

⁶⁰⁸ Rozsudek ESD ve věci *Cnl-Sucal NV SA v. HAG GF AG* (C-10/89), dále též „*HAG II*“.

⁶⁰⁹ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 329.

⁶¹⁰ KOUKAL. In: KOUKAL, CHARVÁT, HEJDOVÁ, ČERNÝ, op. cit., 2017, s. XXXV; LANGE, P. *Marken und Kennzeichenrecht*. 2. vyd. München: Verlag C. H. Beck, 2012, s. 7; JEROHAM, C., C. NISPEŇ a T. HUDECOPER. *European trademark law: community trademark law and harmonized national trademark law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International BV, 2010, s. 11 až 12.

⁶¹¹ *HAG II*, bod 13.

⁶¹² Rozsudek ESD ve věci *Hoffmann-La Roche v. Centrafarm* (102/77), bod 7.

⁶¹³ *HAG II*, bod 14.

⁶¹⁴ *HAG II*, bod 16.

⁶¹⁵ *HAG II*, bod 18.

soudní dvůr dovodil, že „pokud ochranné známky měly původně jednoho vlastníka, avšak jednotné vlastnictví bylo rozděleno tím, že došlo ke znárodnění, každý z vlastníků ochranné známky je oprávněn bránit dovozu nebo prodeji výrobků, jež pocházejí od druhého vlastníka, pokud by užití totožných označení na podobných výrobcích mohlo vést ke nebezpečí záměny“.⁶¹⁶

Uvedené závěry Soudní dvůr potvrdil v rozhodnutí *Ideal Standard*,⁶¹⁷ kde dovodil, že ochrana „specifického předmětu“ u ochranných známek odůvodňuje zákaz dovozu i v případech, že dotčené ochranné známky mají stejný původ a byly rozděleny na základě autonomního rozhodnutí vlastníka. Soudní dvůr konstatoval, že možnost rozdělení ochranné známky a jejího následného postoupení různým subjektům je předvídána jak Pařížskou unijní úmlouvou⁶¹⁸ (čl. 6 odst. 3, čl. 6 quater), tak Madridskou dohodou⁶¹⁹ (čl. 9ter odst. 2). Princip vyčerpání práv nemůže být uplatněn v situaci, kdy původní vlastník převede ochranné známky na různé subjekty, mezi kterými však nezůstává žádná ekonomická vazba a jsou vůči sobě v konkurenčním postavení.⁶²⁰ Přestože tedy zde na začátku je určitá forma souhlasu vlastníka původní ochranné známky spočívající v rozdělení a následném převodu ochranných známek, nemůže být tento souhlas považován za relevantní souhlas ve smyslu doktríny vyčerpání práv.⁶²¹ Vlastník ochranné známky ve státě, do níž je zboží importováno, tak je oprávněn kontrolovat kvalitu výrobků, které nesou dané označení. V návaznosti na rozhodnutí *HAG II* soud výslovně odmítl rozlišovat mezi rozdělením ochranné známky, které bylo způsobeno vyvlastněním (znárodněním), a rozdělením,

⁶¹⁶ *HAG II*, bod 19.

⁶¹⁷ Rozsudek ESD ve věci *IHT Internationale Heiztechnik GmbH a Uwe Danzinger v. Ideal Standard GmbH a Wabco Standard GmbH* (C-9/93).

⁶¹⁸ Vyhláška č. 64/1975 Sb., o Pařížské unijní úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví z 20. března 1883, revidované v Bruselu 14. prosince 1900, ve Washingtonu 2. června 1911, v Haagu 6. listopadu 1925, v Londýně 2. června 1934, v Lisabonu 31. října 1958 a v Stockholmu 14. července 1967 (Pařížská unijní úmluva), dále též „Pařížská unijní úmluva“.

⁶¹⁹ Vyhláška č. 65/1975 o Madridské dohodě o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek ze 14. dubna 1891, revidované v Bruselu 14. prosince 1900, ve Washingtonu 2. června 1911, v Haagu 6. listopadu 1925, v Londýně 2. června 1934, v Nice 15. června 1957 a ve Stockholmu 14. července 1967.

⁶²⁰ *Ideal Standard*, body 34, 40.

⁶²¹ *Ideal Standard*, body 43, 45.

kteřé bylo způsobeno svobodným rozhodnutím vlastníka původní ochranné známky.⁶²² Soud zdůraznil, že „práva k ochranné známce jsou právy s teritoriálním rozsahem a základní funkce ochranné známky musí být posuzována na daném území“.⁶²³ Základní funkce ochranné známky přitom „nesmí být oslabována principem volného pohybu zboží, jinak by vůči spotřebitelům nemohly být garantovány původ a kvalita zboží, jež nese konkrétní označení“.⁶²⁴

Paralelní importy: Hoffmann-La Roche⁶²⁵

Prodej *Valia*, látky patřící do skupiny benzodiazepinů, byl zahájen společností *Hoffmann-La Roche* v roce 1963. Ukázalo se, že jde o obrovský obchodní úspěch. V průběhu 70. let se jednalo o nejprodávanější výrobek v oblasti antidepressivních léčiv.⁶²⁶ V době vzniku soudního sporu bylo *Valium* stále patentováno. Společnost *Hoffmann-La Roche* prodávala *Valium* v Německu v baleních po 20 nebo 50 tabletách, pro nemocnice potom v dávkách po pěti baleních obsahujících 100 nebo 250 tablet.

Dceřiná společnost společnosti *Hoffmann-La Roche* se sídlem ve Velké Británii, která vyráběla stejný výrobek, jej prodávala v baleních po 100 nebo 500 tabletách za výrazně nižší ceny než v Německu. Holandská společnost *Centrafarm*, která se zaměřovala především na výrobu a prodej generických léčiv, začala do Nizozemí dovážet *Valium*, které bylo nakoupeno v Británii v původních baleních. Léčivo bylo následně umístěno do nových balení po 1000 tabletách, na které společnost *Centrafarm* umístila ochrannou známku společnosti *Hoffmann-La Roche*, spolu s upozorněním, že prodejcem je společnost *Centrafarm*. Následně začala společnost *Centrafarm* uvádět na trh tyto obaly i v Německu, kde vlastníku ochranné známky oznámila, že má záměr přebalit tablety do menších balení určených k prodeji konečným spotřebitelům.

Společnost *Hoffmann-La Roche* se, jakožto majitel průmyslových práv, obávala nejen nevídané cenové konkurence při distribuci vlastních výrobků, ale také možného zásahu do pověsti ochranné známky v očích spotřebitelské

⁶²² TORREMANS, op. cit., 2016, s. 543; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 331; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 49.

⁶²³ *Ideal Standard*, bod 48.

⁶²⁴ *Ideal Standard*, bod 43.

⁶²⁵ Rozsudek ESD ve věci *Hoffmann-La Roche & Co. AG v. Centrafarm Vertriebsgesellschaft Pharmazeutischer Erzeugnisse mbH* (C-102/77).

⁶²⁶ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 312.

veřejnosti.⁶²⁷ Společnost *Hoffmann-La Roche* argumentovala, že důvěra spotřebitelů ve značková léčiva je velmi důležitá, neboť spotřebitel potřebuje záruku, že léčivo je bezpečné a účinné. U značkových léčiv tvoří ochranná známka důležitou součást této garance původu a kvality zboží. Přebalení představuje pro takovou záruku zjevné ohrožení, jelikož výrobek již není prodáván výrobcem přímo spotřebiteli, ale podléhá aktivnímu zásahu zprostředkovatele. Evropský soudní dvůr rozhodl, že základní funkcí ochranné známky je zaručit spotřebiteli garanci původu výrobku označeného ochrannou známkou tím, že mu zajistí, aby výrobek nebyl vystaven zásahu třetí osobou bez souhlasu majitele ochranné známky.⁶²⁸ Současně však dovodil, že argumentace, kterou použila společnost *Hoffmann-La Roche*, jde daleko za ochranu „specifického předmětu“, a tudíž nespadá pod rozsah čl. 36 SEHS. Dobrá pověst společnosti *Hoffmann-La Roche* a jejích ochranných známek je nicméně rovněž hodna ochrany. To je důvod, proč Soudní dvůr stanovil další požadavky, které mají zaručit, aby přebalení nemělo nepříznivý vliv na původní stav zboží, protože manipulace se zbožím by mohla ovlivnit dobré jméno ochranné známky a narušila garanci původu zboží, na kterou má spotřebitel nárok. Soudní dvůr konstatoval, že paralelní dovozce nemůže bránit ve volném pohybu zboží, které je označeno ochrannou známkou, pokud: (1) přebalení je provedeno způsobem, který neovlivňuje původní stav výrobku; (2) vlastníku ochranné známky bylo předem oznámeno uvedení přebaleného výrobku na trh; a (3) na novém obalu výrobku je uvedena osoba, která přebalení provedla.⁶²⁹

Vyčerpání práv ve známkové směrnici a navazující judikatura Soudního dvora

Uvedená judikatura Evropského soudního dvora v oblasti vyčerpání práv našla své zakotvení v čl. 7 odst. 1 a 2 směrnice 89/104/EHS (následně čl. 7 směrnice č. 2008/95/ES; nyní čl. 15 odst. 1 a 2 směrnice č. 2015/2436/EU), přičemž čl. 7 odst. 2 stanovil, že princip vyčerpání práv se nepoužije, pokud „*podává majitel na základě legitimních důvodů námítky proti dalšímu uvádění výrobků na trh, zejména když došlo ke změně nebo zhoršení stavu výrobků poté, co byly uvedeny na trh*“.

⁶²⁷ TORREMANS, op. cit., 2016, s. 526.

⁶²⁸ *Hoffmann-La Roche*, bod 7.

⁶²⁹ *Hoffmann-La Roche*, bod 10.

Soudní dvůr se následně ve své judikatuře zabýval následujícími dílčími aspekty, které s problematikou vyčerpání práv k ochranné známce souvisí.

Jednání vlastníka, na jehož základě dochází k vyčerpání

Vyčerpání práv nastává pouze v případech, že zboží je skutečně prodáno, nebo vlastnictví je jinak převedeno v rámci ES/EHP.⁶³⁰ Samotný vývoz zboží není dostačující. V rozhodnutí *Peak Holding*⁶³¹ Soudní dvůr dovodil: „*Jestliže majitel doveze své zboží za účelem jeho prodeje v EHP nebo je v něm nabídne k prodeji, nenuvádí je na trh ve smyslu čl. 7 odst. 1 směrnice. Takovými úkony se totiž na třetí osoby nepřevádí právo nakládat se zbožím označeným ochrannou známkou, neboť neumožňují majiteli získat z ochranné známky hospodářskou hodnotu. I následně, po takovýchto úkonech, si majitel zachovává zájem na udržení úplné kontroly nad zbožím označeným jeho ochrannou známkou, aby zejména zajišťoval jeho kvalitu... Zboží označené ochrannou známkou tedy nelze považovat za uvedené na trh v Evropském hospodářském prostoru, jestliže je majitel ochranné známky dovezl do EHP za účelem prodeje v něm nebo jestliže je nabídl k prodeji spotřebitelům v EHP ve svých prodejnách nebo v prodejnách propojené společnosti, ale nepodařilo se mu je prodat*“.⁶³²

Souhlas vlastníka k uvedení na trh

Pojem „souhlas“, který vyplývá již z prvotní judikatury Soudního dvora (*Deutsche Grammophon* – viz výše) a který je zakotven i v čl. 7 odst. 1 směrnice 89/104/EHS (dnes čl. 15 odst. 1 směrnice č. 2015/2436/EU), musí mít jednotný výklad v rámci celého ES/EU a nezávisí na konkrétních závazkových institucích, které jsou upraveny ve vnitrostátním právu.⁶³³ Tato otázka se stala aktuální v rozhodnutí Soudního dvora ve věci *Zino Davidoff*,⁶³⁴ týkajícím se dovozu vody po holení do Spojeného království, která byla uvedena na trh v Hongkongu. Podle britského práva se předpokládá tzv. konkludentní souhlas vlastníka ochranné známky (*implied consent*), neboť výrobky

⁶³⁰ Viz pozn. č. 586.

⁶³¹ Rozsudek ESD ve věci *Peak Holding AB v. Axolin-Elinor AB* (C-16/03).

⁶³² *Peak Holding*, body 40–44.

⁶³³ TORREMANS, op. cit., 2016, s. 540; STAMATOUDI, I. a P. TORREMANS. International Exhaustion in the European Union in the Light of *Zino Davidoff*: Contract Versus Trade Mark Law? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2000, č. 2, s. 123.

⁶³⁴ Rozsudek ESD ve věci *Zino Davidoff v. A & G Imports a Levi Strauss v. Tesco Stores* (spojené věci C-414/99 až C-416/99).

nebyly výslovně označeny zákazem dovozu, a maloobchodníci, kterým bylo zboží prodáváno, neměli vůči výrobci smluvní povinnost, která by spočívala v zákazu importu zboží do EU.⁶³⁵

Evropský soudní dvůr však shledal, že souhlas „*musí být vyjádřen jasně a že skutečnosti zohledněné pro dovození konkludentního souhlasu musejí jasně vyjadřovat skutečnost, že se majitel ochranné známky vzdává možnosti namítat své vylučné právo*“.⁶³⁶ Dále konstatoval, že „*konkludentní souhlas s uvedením výrobků na trh v rámci EHP nemůže vyplývat z pouhého mlčení majitele ochranné známky*“.⁶³⁷ Konkludentní souhlas dále nelze dovodit ani z toho, „*že majitel ochranné známky nesdělí své námitky proti uvádění na trh v EHP, ani z toho, že zákaz uvádění na trh v EHP není uveden na výrobcích*“.⁶³⁸ Konečně takový souhlas nemůže „*vyplývat z okolnosti, že majitel ochranné známky převedl vlastnictví výrobků nesoucích ochrannou známkou, aniž by stanovil smluvní omezení, a že podle práva rozhodného pro smlouvu zahrnuje převedené vlastnické právo, v případě neexistence takových omezení, právo na neomezený další prodej nebo přinejmenším právo uvádět později výrobky na trh v EHP. Vnitrostátní právní předpis, který by bral v úvahu pouhé mlčení majitele ochranné známky, by totiž nepřipouštěl konkludentní souhlas, ale presumovaný souhlas. Porušil by tak požadavek souhlasu daného jasně tak, jak vyplývá z komunitárního/unijního práva*“.⁶³⁹

Ohledně problematiky souhlasu vlastníka, který vyvolává vyčerpání práv, je třeba zmínit, že unijní/komunitární právo nepřipouští tzv. mezinárodní vyčerpání práv.⁶⁴⁰ Závěry, které vyplývaly již z rozhodnutí *Silhouette*, následně zopakoval Evropský soudní dvůr v rozhodnutí *Sebago*,⁶⁴¹ z něhož také vyplynulo, že souhlas ve smyslu čl. 7 odst. 1 směrnice 89/104/EHS se musí vztahovat na každou jednotlivou položku výrobku, pro který má být právo vyčerpáno.⁶⁴² Znamená to, že vyčerpání práv se vztahuje ke skutečnému výrobku, nikoliv k jeho druhovému označení.

⁶³⁵ LANGE, op. cit., 2012, s. 963.

⁶³⁶ *Zino Davidoff, Levi Strauss*, bod 53.

⁶³⁷ *Zino Davidoff, Levi Strauss*, bod 55.

⁶³⁸ *Zino Davidoff, Levi Strauss*, bod 56.

⁶³⁹ *Zino Davidoff, Levi Strauss*, body 57, 58.

⁶⁴⁰ Viz pozn. č. 586. Také viz TORREMANS, op. cit., 2016, s. 539.

⁶⁴¹ Rozsudek ESD ve věci *Sebago Inc. a Ancienne Maison Dubois et Fils SA v. GB-Unic SA* (C-173/98).

⁶⁴² *Sebago*, bod 19.

Přebalování (repackaging), přetiketování (relabelling), změňování značky (rebranding)

Souběžný dovoz je v oblasti farmaceutických výrobků⁶⁴³ velmi ziskový. Léčiva mají velkou ekonomickou hodnotu a je možné je relativně snadno převážet, přičemž mezi jednotlivými členskými státy existují velké rozdíly v cenách léčiv, které jsou způsobené odlišnou regulační politikou jednotlivých členských států.⁶⁴⁴ Zatímco výrobky jako jsou oblečení či parfémy mohou být převáženy do jiného členského státu bez nutnosti speciálních úprav jejich obalů, volný pohyb léčiv je regulován řadou veřejnoprávních předpisů, které se týkají právě balení farmaceutických výrobků (například text umístěný na obalu musí být napsán v národním jazyce).

Problematikou přebalování léčiv se zabývala řada rozhodnutí Evropského soudního dvora,⁶⁴⁵ z nichž vyplývají pravidla, která musí být dodržena, aby vlastník ochranné známky nemohl uplatňovat svá práva vůči paralelnímu dovozcí. Dle judikatury Soudního dvora (zejména již zmiňované rozhodnutí *Hoffman-La Roche*) nemá vlastník ochranné známky právo zabránit dovozu výrobku uváděného na trh v jiném členském státě, který byl následně přebalen/přetiketován, pokud: (1) je prokázáno, že užívání práva k ochranné známce vlastníkem s ohledem na marketing daného výrobku přispívá k umělé parcelaci jednotného vnitřního trhu, (2) nový obal jasně uvádí, kdo přebalil výrobek a obsahuje také jméno (název) původního výrobce; (3) prodej přebaleného výrobku nemůže poškodit pověst ochranné známky a jejího vlastníka (obal tedy nesmí být vadný, nesmí mít horší kvalitu nebo být spotřebitelsky nepřívětivý); (4) dovozce musí dát vlastníku

⁶⁴³ GANSLANDT, M. a K. E. MASKUS. Parallel imports and the pricing of pharmaceutical products: evidence from the European Union. *Journal of Health Economics*, 2004, č. 5, s. 1035–1057; CHARVÁT. In: KOUKAL, CHARVÁT, HEJDOVÁ, ČERNÝ, op. cit., 2017, s. 239 a násl.

⁶⁴⁴ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 337; SCHUMACHER. In: PHILLIPS, op. cit., 2006, s. 71 a násl.

⁶⁴⁵ Viz výše rozebírané rozhodnutí *Hoffman-La Roche*; dále viz rozsudky Evropského soudního dvora ve spojených věcech *Bristol-Myers Squibb v. Paranova A/S* (C-427/93), *C. H. Boehringer Sohn, Boehringer Ingelheim KG and Boehringer Ingelheim A/S v. Paranova A/S* (C-429/93) a *Bayer Aktiengesellschaft and Bayer Danmark A/S v. Paranova A/S ECJ* (C-436/93); závěry těchto rozsudků byly potvrzeny ve věci *Boehringer Ingelheim v. Swingward and Dowelburt* (C-348/04). K podrobnému rozboru těchto rozhodnutí viz CHARVÁT. In: KOUKAL, CHARVÁT, HEJDOVÁ, ČERNÝ, op. cit., 2017, s. 240; obdobně viz LANGE, op. cit., 2012, s. 972–973; BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 1082–1083.

ochranné známky oznámení dříve, než je přebalený výrobek uveden na trh, a na jeho žádost mu také dodat vzorek přebaleného výrobku.⁶⁴⁶

Prakticky stejná pravidla musí být dodržena, pokud je výrobek přetike-
tován (*relabelled*) nebo pokud je rebrandován (*rebranded*) pro účely dovozu.⁶⁴⁷
Rebranding se může vyskytnout, když je stejná léčivá látka prodávána
pod odlišnými ochrannými známkami v různých členských státech (tj. liší
se ochranné známky umístěvané na výrobcích ve státě dovozu a ve státě
vývozu). Evropský soudní dvůr v rozhodnutí *Pharmacia*⁶⁴⁸ dovedl, že čl. 7
směrnice 89/104/EHS se vztahuje pouze na přebalování výrobků, jejichž
nový obal je opatřen stejnou ochrannou známkou. Naopak se toto ustanov-
ení nevztahuje na situaci, kdy souběžný dovozce nahradí dané označení
známkou jinou (takové jednání Soudní dvůr posoudil jako pokus paralelního
dovozce získat obchodní výhodu).⁶⁴⁹ Na takový případ je třeba v obecné
rovině aplikovat principy volného pohybu zboží upravené zakládacími
smlouvami.⁶⁵⁰

Luxusní zboží a újma na pověsti ochranné známky

Možností vlastníka ochranné známky bránit paralelním dovozům v případě,
že dovoz zboží může způsobit újmu na pověsti ochranné známky,⁶⁵¹
se Soudní dvůr zabýval v rozhodnutí *Christian Dior*.⁶⁵²

Společnost Christian Dior vlastní řadu ochranných známek, které slouží
k označování módních výrobků. Její výrobky ovlivňují cenovou hladinu
spotřebního luxusního zboží a v roce 2005 tržby společnosti Dior z prodeje
parfémů přesáhly 1 miliardu EUR.⁶⁵³ Společnost Evora provozuje řetězec
obchodů pod jménem své dceřiné společnosti Kruidvat. Společnost Kruidvat
má hlavní podíl na nizozemském maloobchodním trhu výrobků v oblasti

⁶⁴⁶ TORREMANS, op. cit., 2016, s. 544; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 313, 350; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 227.

⁶⁴⁷ Rozsudek ESD ve věci *Loendersloot v. Ballantines* (ECJ Cases C-349/95), *Pharmacia & Upjohn SA v. Paranova A/S* (C-379/97); *Portakabin v. Primakabin* (C-588/08).

⁶⁴⁸ Rozsudek ESD ve věci *Pharmacia & Upjohn SA v. Paranova A/S* (C-379/97).

⁶⁴⁹ *Pharmacia*, bod 44.

⁶⁵⁰ KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 227.

⁶⁵¹ KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 228; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 316; BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 1086; CHARVÁT. In: KOUKAL, CHARVÁT, HEJDOVÁ, ČERNÝ, op. cit., 2017, s. 245.

⁶⁵² Rozsudek ESD ve věci *Christian Dior v. Evora* (C-337/95).

⁶⁵³ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 315.

„*health and beauty*“ (zdraví a krása). Pod sloganem „*Vždy překvapující, vždy levnější*“ („*Steeds verrassend. Altijd voordelig*“) nabízí široký výběr produktů, které kombinují vysokou kvalitu a výhodné ceny. Původně potravinářská společnost založená v roce 1928, byla mezi prvními, které otevřely v Nizozemí supermarkety.⁶⁵⁴ Výrobky nesoucí označení Dior jsou v Nizozemí distribuovány prostřednictvím zvláštní distribuční soustavy, což znamená, že jsou prodávány pouze vybraným maloobchodníkům, kteří jsou povinni prodávat výrobky Dior pouze konečným spotřebitelům a nikdy jiným obchodníkům, pokud tito nejsou rovněž součástí distribuční sítě výrobků Dior. Přestože obchody společnosti Kruidvat nepatří do sítě distributorů společnosti Dior, začala společnost Kruidvat prodávat výrobky Dior získané prostřednictvím paralelních dovozů. Žaloba společnosti Dior byla původně iniciována vánočním letákem, který společnost Kruidvat vydala v roce 1993. Propagovala v něm prodej výrobků společnosti Dior, jako jsou Eau Sauvage, Poison, Fahrenheit, Dune a Svelte a zobrazovala jejich obaly a flakony v reklamních letáčích. Společnost Dior tvrdila, že tato reklama neodpovídala luxusnímu a prestižnímu obrazu značek Dior, o který tato společnost dlouhodobě usiluje, a podala žalobu na porušení práv ke svým ochranným známkám.

V daném případě bylo opět nutné poměřovat principy volného pohybu zboží se známkoprávní ochranou všeobecně známého označení s dobrým jménem.⁶⁵⁵ Nizozemský soud, který předložil Evropskému soudnímu dvoru předběžnou otázku, požádal, aby byly vyjasněny zejména „*zvláštní důvody*“ ve smyslu čl. 7 odst. 2 směrnice 89/104/EHS v tom směru, zda může být reklamní funkce ochranné známky ohrožena způsobem, jakým prodejce používá výrobky, jež na sobě nesou chráněná označení, čímž má docházet k poškození luxusního a prestižního obrazu ochranné známky, resp. tím, že díky změnám, které prodejce provádí, je ohrožován dojem „*půvabu, prestiže a luxusu*“, o který vlastník ochranné známky dlouhodobě usiluje.

Evropský soudní dvůr nejprve uvedl, že je plně v souladu s principem volné hospodářské soutěže, pokud oprávnění prodejci volně inzerují (tj. nabízejí k prodeji) své výrobky. Současně však dovodil, že „*újma způsobená na dobrém jménu ochranné známky může být v zásadě oprávněným důvodem ve smyslu čl. 7 odst. 2*

⁶⁵⁴ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 315.

⁶⁵⁵ *Christian Dior*, bod 44.

směrnice 89/104/EHS, což majiteli ochranné známky umožňuje bránit v dalším uvádění zboží na trh, přestože byla uvedena na trh v jiném státě Společenství, s jeho souhlasem“.⁶⁵⁶ Dále soud konstatoval, že „pokud jde o prestižní či luxusní zboží, musí prodejce zabránit tomu, aby jeho reklama narušovala hodnotu ochranné známky tím, že nereflektuje prestižní obraz daných výrobků a aury jejich luxusu“.⁶⁵⁷ Současně však soud shledal, že „skutečnost, kdy prodejce používá ve své reklamě výrobky chráněné ochrannou známkou a které jsou jinak obvyklé v portfoliu jeho běžně prodávaného zboží, byť se jedná o odlišný způsob reklamy, než používá vlastník prestižní ochranné známky, není to legitimním důvodem pro bránění paralelních dovozů... , ledaže je prokázáno, že užívání ochranné známky v reklamě prodejce vážně poškozuje pověst ochranné známky“.⁶⁵⁸

7.2.1.2.2 Autorská práva

Vymezení pojmu „průmyslové nebo obchodní vlastnictví“

Při aplikaci principu regionálního vyčerpání autorských práv a práv s nimi souvisejících bylo nejdříve nezbytné vyřešit interpretační problém, který spočívá v tom, že čl. 36 SEHS (pozdější čl. 30 SES, nynější čl. 36 SFEU) odkazuje ohledně možné výjimky z principu volného pohybu zboží pouze na „obchodní a průmyslové vlastnictví“. Tento problém byl stručně nastíněn v rozhodnutí *Deutsche Grammophon*,⁶⁵⁹ avšak Soudní dvůr v něm pouze prohlásil, že článek 36 SEHS může být aplikován také na práva související s právem autorským.

Podrobnější argumentaci nalezneme následně až v rozhodnutí *Musik-Vertrieb*.⁶⁶⁰ Německý kolektivní správce GEMA se nesnažil zcela bránit paralelním dovozům, ale požadoval u nich dodatečné licenční poplatky. Nahrávky byly uváděny na trh v jiných členských státech se souhlasem majitelů práv a nositelů práv (autorů, výkonným umělcům) pak byla vyplacena příslušná odměna za toto území, ačkoli sazba nebyla tak vysoká, jako v Německu. Při dovozu nahrávky zpět do Německa kolektivní správce GEMA tvrdil, že by měl mít nárok na doplacení rozdílu mezi sazbami

⁶⁵⁶ *Christian Dior*, bod 43.

⁶⁵⁷ *Christian Dior*, bod 45.

⁶⁵⁸ *Christian Dior*, bod 46.

⁶⁵⁹ *Deutsche Grammophon*, body 10 až 12.

⁶⁶⁰ Rozsudek ESD ve spojených věcech *Musik-Vertrieb Membran and K-tel Int. v. GEMA* (55/80, 57/80).

licenčních poplatků, což podle tehdejšího německého *Urheberrechtsgesetz* bylo přípustné. Evropský soudní dvůr zdůraznil, že majitel práv si může svobodně zvolit, kde bude zboží uvedeno do oběhu. Odlišné sazby licenčních poplatků však neodůvodňují právo na dodatečnou platbu. Taková praxe by byla neslučitelná s pravidly, která se týkají volného pohybu zboží. Kromě toho se Soudní dvůr zabýval otázkou, zda čl. 36 SEHS vůbec dopadá na autorská práva a práva související. Francouzská vláda totiž v rámci řízení o předběžné otázce tvrdila, že autorská práva nejsou srovnatelná s jinými právy „*průmyslového a obchodního vlastnictví*“ a že judikatura, která se týká patentů a ochranných známek, nemůže být použita, protože autorská práva zahrnují i osobnostní práva.⁶⁶¹ Evropský soudní dvůr nicméně dovedl, že ačkoliv se autorské právo liší od ostatních práv duševního vlastnictví, protože zahrnuje i osobnostní práva autora, rovněž zahrnuje „*další práva, zejména právo uvádět výrobky, které obsahují autorská díla, na trh*“ a že toto právo „*představuje možnou formu kontroly trhu, kterou může vykonávat nositel práv*“, což vyvolává potřebu poměrování s principem volného pohybu zboží, stejně jako je tomu u jakéhokoli jiného práva „*průmyslového nebo obchodního vlastnictví*“.⁶⁶²

Rozšiřování rozmnoženin autorského díla a jiné formy jeho užití

Další řada případů se týkala vyjasnění toho, na která autorská práva a práva související se princip vyčerpání práv vlastně vztahuje. S tím souvisí problematika rozlišování mezi nakládáním s hmotným nosičem, v němž je dílo zachyceno, a samotným autorským dílem, jež má nehmotnou povahu.⁶⁶³

Soudní dvůr ve své judikatuře odlišil rozšiřování kopií, které podléhá principu vyčerpání práv,⁶⁶⁴ od jiných forem užití autorských děl, na které se tento princip neaplikuje. V případě *Coditel I*⁶⁶⁵ poskytla francouzská produkční společnost *Les Films La Boétie* výhradní distribuční práva k filmu *Le Boucher* vysílací společnosti *Ciné Vog* pro belgické území. Společnost *Ciné Vog* začala

⁶⁶¹ *Musik-Vertrieb*, bod 12.

⁶⁶² *Musik-Vertrieb*, body 12, 13.

⁶⁶³ LOEWENHEIM. In: LOEWENHEIM, LEISTNER, OHLY, op. cit., 2017, s. 509 a násl.

⁶⁶⁴ VALLETTI, T. M. a S. SZYMANSKI. Parallel Trade, International Exhaustion and Intellectual Property Rights: A Welfare Analysis. *The Journal of Industrial Economics*, 2006, č. 4, s. 499 a násl.; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 50; BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 13.

⁶⁶⁵ Rozsudek ESD ve věci *Coditel v. Ciné Vog Films* (62/79), dále též „*Coditel I*“.

uvádět film v belgických kinech a následně obdržela od producenta licenční souhlas k tomu, aby byl film uveden i v německé televizi. Příslušný vysílací kanál mohl být sledován i v Belgii a společnost *Coditel* (jednalo se o skupinu belgických společností provozujících kabelové televize) začala sdělovat film svým předplatitelům. Společnost *Ciné Vog*, jakožto nabyvatel výhradní licence, argumentovala, že společnost *Coditel* porušuje její autorská práva. Společnost *Coditel* naopak dovozovala své právo k redistribuci vysílání na základě principu volného poskytování služeb (tehdejší čl. 59 SEHS, následný čl. 49 SES; nyní čl. 56 SFEU). Evropský soudní dvůr dovodil, že filmová díla, na rozdíl od autorských děl rozšiřovaných v podobě knih či zvukových záznamů, jsou zpřístupňována veřejnosti způsobem, který umožňuje neomezené a opakované užití. Nositel autorských práv má tedy oprávněný zájem na tom, aby se licenční odměna odvíjela od skutečného nebo pravděpodobného počtu užití.⁶⁶⁶ Právo požadovat poplatky za jakékoliv sdělování filmu je tudíž součástí „základní funkce autorských práv“ pro daný druh užití autorského díla.⁶⁶⁷ Článek 59 SEHS sice zakazuje použití vnitrostátních práv duševního vlastnictví jako prostředku svévolné diskriminace nebo skrytého omezení obchodu (například pokud by se jednalo o takový výkon práva, který vede k parcelaci jednotného vnitřního trhu),⁶⁶⁸ nicméně s přihlédnutím k tomu, že televizní vysílání je postaveno převážně na tradičních vysílacích monopolech na daném území, Evropský soudní dvůr dovodil: „*Vzhledem k tomu, že základní funkce autorského práva zahrnuje možnost získat licenční odměnu za každé užití vysílaného díla, nemohou pravidla Smlouvy představovat překážku teritoriálním omezením, na nichž se smluvní strany dohodly a která mají za cíl chránit autora a nabyvatele licence. Poubá skutečnost, že se územní rozsah licence shoduje se státními hranicemi, nemůže vést k odlišnému řešení v situaci, kdy je televizní vysílání organizováno v členských státech na základě výhradních vysílacích práv.*“⁶⁶⁹

V projednávaném případě tedy byla teritoriální omezení, jež neumožňovala šíření díla jiným subjektem na území, které nebylo pokryto licencí k televiznímu vysílání, považována Soudním dvorem za opodstatněná. Tyto principy byly Soudním dvorem potvrzeny v rozhodnutí *Coditel II*,⁶⁷⁰ jež se týkalo

⁶⁶⁶ *Coditel I*, body 12 a 13.

⁶⁶⁷ *Coditel I*, bod 14.

⁶⁶⁸ *Coditel I*, bod 13.

⁶⁶⁹ *Coditel I*, bod 16.

⁶⁷⁰ Rozsudek ESD ve věci *Coditel v. Ciné Vog Films* (262/81), dále též „*Coditel II*“.

primárně problematiky zneužití hospodářské soutěže.⁶⁷¹ Evropský soudní dvůr zde potvrdil teze ohledně práva autora na licenční odměnu,⁶⁷² stejně jako principiálního rozlišení mezi užitím díla v hmotné podobě (knihy, záznamy) a nehmotným vysíláním díla, které umožňuje opakované užití.⁶⁷³

Uvedené závěry potvrdil Soudní dvůr i v rozhodnutí *Art & Allposters International BV*,⁶⁷⁴ z něhož jednoznačně vyplývá, že koncept vyčerpání práv se vztahuje toliko k hmotné rozmnoženině, nikoliv k dílu samotnému. Z tohoto důvodu zpracování díla, které bylo uvedeno na trh se souhlasem majitele práv, do jiné podoby (v daném případě šlo o převod plakátů do podoby obrazů s rámem), podléhá i nadále autorskoprávní ochraně a nositel autorských práv je oprávněn jej zakázat. Soudní dvůr výslovně konstatoval, že z hlediska vyčerpání práv „svolení nositele autorského práva nepokryvá rozšiřování předmětu, jež součástí je jeho dílo, byl-li tento předmět po prvním uvedení na trh změněn natolik, že představuje novou reprodukci daného díla. V takovém případě se právo na rozšiřování daného předmětu vyčerpá teprve po prvním prodeji nebo jiném převodu vlastnictví tohoto nového předmětu se svolením nositele příslušného práva“.⁶⁷⁵

Právo na pronájem

Třetí oblast judikatury se týkala situací, kdy zpětný dovoz vyplýval z rozdílů, které mezi členskými státy existovaly v tehdejší regulaci práva na pronájem nosičů, v nichž byla autorská díla zachycena. V případě *Warner Brothers v. Christiansen*,⁶⁷⁶ manažer sítě Kodaňských videopůjčoven odcestoval do Londýna, aby si zde zakoupil kopii bondovky „*Nikdy neříkej nikdy*“ (*Never Say Never Again*), s úmyslem pronajímat nosiče tohoto filmu v Dánsku. Dánské právo totiž upravovalo právo nositelů autorských práv a práv souvisejících na odměnu vyplývající z pronájmu rozmnoženiny díla, zatímco tehdejší britské právo takové právo neznalo. *Christiansen* tvrdil, že nositel práv souhlasil s uvedením na trh ve Velké Británii, a na základě rozsudku *GEMA* tedy musel akceptovat, že se jeho práva vyčerpala uvedením výrobku na trh. Generální advokát *Mancini* souhlasil s *Christiansenem*, nicméně Soudní

⁶⁷¹ BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 326–327; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 378.

⁶⁷² *Coditel II*, bod 12.

⁶⁷³ *Coditel II*, bod 11.

⁶⁷⁴ Rozsudek SDEU ve věci *Art & Allposters International BV v. Stichting Pictoright* (C-419/13).

⁶⁷⁵ *Art & Allposters*, bod 46.

⁶⁷⁶ Rozsudek ESD ve věci *Warner Brothers v. Christiansen* (158/86).

dvůr zaujal jiný názor. Poznamenal, že trh s půjčováním děl se v tehdejší době teprve rozvíjel,⁶⁷⁷ odlišoval se od trhu s prodejem hmotných nosičů, a nabízel nositelům práv možný zdroj příjmů. Pokud by licenční poplatky byly závislé pouze na tržbách z prodejů, nezaručily by producentům filmů adekvátní odměnu, která by neodrážela užití děl ve formě pronájmu rozmnoženiny díla.⁶⁷⁸ Řada vnitrostátních autorskoprávních předpisů v tehdejších Evropských společenstvích tuto skutečnost uznala tím, že nositelům práv poskytla právo na pronájem a s tím související možnost obdržet za takové užití licenční odměnu. Takové právo by potom bylo zbytečné, kdyby mohlo být vyčerpáno prodejem v členském státě, který takové právo nezná.⁶⁷⁹

Skutečnost, že se právo na pronájem nevyčerpává prvním uvedením rozmnoženiny díla na trh, byla následně zakotvena do směrnice, která harmonizuje právo na pronájem a půjčování (*rental and lending right*; čl. 1 odst. 2 směrnice č. 2006/115/ES). V judikatuře SDEU nacházíme tuto tezi potvrzenou v rozhodnutích *Metronome Musik*⁶⁸⁰ nebo *Laserdisken*⁶⁸¹. Obdobný závěr vyplývá i z rozhodnutí *Vereniging Openbare Bibliotheken*,⁶⁸² kde se Soudní dvůr vyjádřil k problematice vyčerpání práv ve vztahu k nehmotným rozmnoženinám elektronických knih. Soud shledal, že se výlučné právo na půjčování děl zakotvené v čl. 1 odst. 1 směrnice č. 2006/115/ES nevyčerpá prodejem ani jakýmkoliv jiným rozšiřováním originálů děl nebo jejich rozmnoženin chráněných autorským právem. Úkony spojené s využíváním chráněného díla, jako je veřejné půjčování, mají „odlišnou povahu od prodeje nebo jakýchkoliv jiných úkonů spojených s dovolenou distribucí“, neboť „právo na půjčování zůstává výsadou autora navzdory prodeji hmotného nosiče, na kterém je dílo obsaženo. Právo na půjčování se tedy nevyčerpá prodejem ani jakýmkoliv jiným rozšiřováním, zatímco právo na rozšiřování se vyčerpá právě pouze v případě prvního prodeje v Unii nositelem práva nebo s jeho souhlasem“.⁶⁸³

⁶⁷⁷ *Warner Brothers*, bod 15.

⁶⁷⁸ *Warner Brothers*, bod 18.

⁶⁷⁹ *Warner Brothers*, bod 18.

⁶⁸⁰ Rozsudek ESD ve věci *Metronome Musik GmbH v. Music Point* (C-200/96), bod 19.

⁶⁸¹ Rozsudek ESD ve věci *Foreningen af danske Videogramdistributører v. Laserdisken* (C-61/97), bod 20.

⁶⁸² Rozsudek SDEU ve věci *Vereniging Openbare Bibliotheken v. Stichting Leenrecht* (C-174/15).

⁶⁸³ *Vereniging Openbare Bibliotheken*, body 58, 59.

Rozdílná doba ochrany

Druhým sporem vyvolaným rozdílnou hmotněprávní úpravou autorských práv v jednotlivých členských státech byl případ *EMI v. Patricia*,⁶⁸⁴ který se týkal odlišné délky doby ochrany autorských práv a práv souvisejících.⁶⁸⁵

Společnost EMI měla právo na prodej zvukových nahrávek zpěváka *Cliffa Richarda* na území Německa. Na území Dánska již doba ochrany uplynula, přičemž nahrávky zde byly zakoupeny a zpětně dováženy do Německa. Evropský soudní dvůr konstatoval, že „*za současného stavu komunitárního práva, který je charakterizován nedostatečnou harmonizací právních předpisů upravujících ochranu duševního vlastnictví, je věci vnitrostátních právních předpisů, aby byly stanoveny podmínky a pravidla pro autorskoprávní ochranu*“⁶⁸⁶. Otázka doby trvání ochrany potom je věcí nikoliv výkonu práva, ale jeho existence.⁶⁸⁷ Majitel autorských práv tak je oprávněn zakázat zpětný dovoz zboží a článek 36 SEHS je třeba vykládat tak, že „*nebrání použití právní úpravy členského státu, která dává na území tohoto členského státu výrobci zvukových záznamů možnost se v tomto členském státě dovolávat výhradních práv k výrobě a distribuci hudebních děl, za účelem získání prodeje zvukových záznamů téhož hudebního díla, pokud jsou tyto záznamy dovezeny z jiného členského státu, ve kterém byly uvedeny na trh sice bez souhlasu zmíněného majitele nebo držitele licence, avšak v němž doba ochrany již uplynula*“.⁶⁸⁸

Oba uvedené případy *Warner Brothers v. Christiansen* a *EMI v. Patricia* byly následně jedním z důvodů přijetí harmonizačních směrnic v oblasti autorského práva.⁶⁸⁹

Vyčerpání práv k počítačovým programům

Co se týče vyčerpání práv v digitálním prostředí, zde je třeba zmínit rozsudek ve věci *UsedSoft*,⁶⁹⁰ v němž Velký senát Soudního dvora dovodil,

⁶⁸⁴ Rozsudek ESD ve věci *EMI Electrola v. Patricia* (341/87).

⁶⁸⁵ BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 14, 19; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 333–334; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 52; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 341.

⁶⁸⁶ *EMI*, bod 11.

⁶⁸⁷ *EMI*, bod 12.

⁶⁸⁸ *EMI*, bod 13.

⁶⁸⁹ Směrnice č. 92/100/EHS (směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem; dále též „*směrnice 92/100/EHS*“) a směrnice č. 93/98/EHS (směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících; dále též „*směrnice 93/98/EHS*“).

⁶⁹⁰ Rozsudek ESD ve věci *UsedSoft GmbH v. Oracle International Corp* (C-128/11).

že se „vyčerpání práva na rozšiřování stanovené v čl. 4 odst. 2 směrnice č. 2009/24/EU týká současně jak hmotných, tak nehmotných rozmnoženin počítačového programu, a tudíž i rozmnoženin počítačových programů, které byly při svém prvním prodeji staženy z internetu do počítače prvního nabyvatele“.⁶⁹¹ Soudní dvůr vůči rozmnoženinám počítačových programů výslovně připustil aplikaci práva na rozšiřování (ačkoliv normálně se vztahuje pouze ke hmotným nosičům autorských děl). Stejně tak připustil aplikaci teorie vyčerpání práv. Pokud nabyvatel rozmnoženiny počítačového programu, která byla oprávněně (tj. se souhlasem nositele práv) uvedena na digitální trh, dále převádí práva k takové rozmnoženině (tj. např. „přeprodává“ staré licence počítačových programů, které byly se souhlasem nositele práv nabízeny na internetu), nemůže nositel práv bránit takovému rozšiřování rozmnoženiny, neboť právo na rozšiřování se prvním oprávněným uvedením rozmnoženiny na internetu (digitálním trhu) vyčerpalo.

Ohledně výkladu rozhodnutí *UsedSoft*, které vyvolalo řadu otázek a odborných polemik,⁶⁹² je třeba zmínit, že právní argumentaci u vyčerpání práv v digitálním prostředí zde Soudní dvůr omezil výlučně na počítačové programy, které podléhají směrnici č. 91/250/EHS,⁶⁹³ resp. směrnici č. 2009/24/ES.⁶⁹⁴ „Digitální vyčerpání“ u jiných druhů děl již přípustné není (viz rozhodnutí *Vereniging Openbare Bibliotheken*).

7.2.1.2.3 Patentové právo

V oblasti patentového práva byly závěry, které Soudní dvůr učinil v případě *Deutsche Grammophon* (viz výše), potvrzeny v rozhodnutí *Centrafarm v. Sterling Drug*,⁶⁹⁵ v němž se majitel patentu snažil zasáhnout proti paralelním dovozům

⁶⁹¹ *UsedSoft*, bod 59. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (kodifikované znění), dále též „Směrnice č. 2009/24/ES“.

⁶⁹² BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 151, 152; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 343; HILTY, R., K. KÖKLU a F. HAFENBRÄDL. Software Agreements: Stocktaking and Outlook – Lessons from the *UsedSoft v. Oracle* Case from a Comparative Law Perspective. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2013, č. 3, s. 275 a násl.

⁶⁹³ Směrnice Rady č. 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů, dále též „směrnice č. 91/250/EHS“.

⁶⁹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (kodifikované znění), dále též „směrnice č. 2009/24/ES“.

⁶⁹⁵ Rozsudek ESD ve věci *Centrafarm v. Sterling Drug* (15/74).

patentovaných léků z Velké Británie a Německa do Nizozemí. Soudní dvůr dovedl, že „*ve vztahu k patentům patří mezi „specifický předmět ochrany“ průmyslového vlastnictví záruka, že majitel patentu, který odměňuje tvůrčí úsilí vynálezce, bude mít vylučné právo užívat vynález s cílem vyrábět průmyslové výrobky a uvádět je na trh jako první, a to buď přímo, nebo udělením licencí třetím osobám, stejně jako právo bránit se proti jeho porušení*“.⁶⁹⁶ Soudní dvůr nicméně pojímá patent nikoliv jako jednotné právo, ale jako soubor práv, přičemž v tomto souboru práv již není zahrnuto právo bránit volnému pohybu výrobků poté, co byly prvním prodejem uvedeny na trh majitelem patentu nebo s jeho souhlasem. Majitel patentu tak nemůže použít patent k zabránění prodeji zboží, které bylo uvedeno na trh v jiném členském státě majitelem patentu nebo s jeho souhlasem.⁶⁹⁷

Majitel patentu také musí přijmout důsledky svého rozhodnutí o uvedení zboží na trhu, kde výrobek nepoživá patentové ochrany. Tyto závěry byly naznačeny již v rozhodnutí *Centrafarm v. Sterling Drug*⁶⁹⁸ a následně potvrzeny dalšími rozhodnutími Soudního dvora. Prvním z nich byl případ *Merck v. Stephar*,⁶⁹⁹ jenž se týkal situace, kdy výrobce vyráběl léky a uváděl je na italský trh, kde v dané době patentová ochrana na farmaceutické výrobky vůbec neexistovala. Když žalovaný dovezl léky z Itálie do Nizozemí, společnost *Merck* prohlásila, že její nizozemský patent byl porušen. Otázkou, zda se jednalo o odůvodněný zásah podle tehdejšího čl. 36 SEHS, se následně zabýval Soudní dvůr. S odkazem na své předchozí rozhodnutí ve věci *Centrafarm* zdůraznil, že „*je na majiteli práva, aby se rozhodl, za jakých podmínek bude svůj výrobek uvádět na trh, včetně možnosti jeho uvedení na trh v členském státě, kde se patentová ochrana na daný výrobek nevztahuje. Rozhodne-li se tak, musí nést důsledky svého rozhodnutí s ohledem na princip volného pohybu výrobku v rámci společného trhu*“.⁷⁰⁰

Druhý případ, který je potřeba v této souvislosti uvést, je rozhodnutí *Pharmon v. Hoechst*,⁷⁰¹ které se týkalo léku, jenž byl vyroben ve Spojeném království na základě nucené licence (*compulsory licence*). Ačkolí byl vývoz touto nucenou licencí zakázán, britská společnost prodala krátce před uply-

⁶⁹⁶ *Centrafarm v. Sterling Drug*, bod 9.

⁶⁹⁷ *Centrafarm v. Sterling Drug*, body 11 a 12.

⁶⁹⁸ *Centrafarm v. Sterling Drug*, bod 11.

⁶⁹⁹ Rozsudek ESD ve věci *Merck & Co v. Stephar* (187/80).

⁷⁰⁰ *Merck*, bod 11.

⁷⁰¹ Rozsudek ESD ve věci *Pharmon BV v. Hoechst AG* (19/84).

nutím platnosti nucené licence velkou zásilku léků nizozemské společnosti, která je uvedla na trh v Nizozemí. Soudní dvůr odchýlně od své předchozí judikatury rozhodl, že na rozdíl od případu *Merck* byl majitel holandského patentu oprávněn podle tehdejšího čl. 36 SEHS zakázat takovýto prodej. Majitel patentu má „*možnost zabránit dovozu výrobků uvedených na trh pod nucenou licenci, aby tak chránil podstatu svých vylučných patentových práv*“.⁷⁰²

7.2.2 Zákaz diskriminace

V oblasti mezinárodního práva duševního vlastnictví byla vyvinuta zvláštní pravidla, která se zabývají otázkou zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti, známá jako princip „*národního zacházení*“ (*national treatment*),⁷⁰³ jež však jsou v některých případech doplňována o „*princip reciprocity*“⁷⁰⁴ (jedná se například o dobu ochrany nebo o práva k dílům užitého umění; viz níže). V komunitárním/unijním právu je zákaz diskriminace rovněž postaven na kritériu státní příslušnosti a tradičně tvoří jeden z hlavních principů fungování Evropské unie (původně čl. 7 EHS; následně čl. 6, potom čl. 12 SES, nyní čl. 18 SFEU).⁷⁰⁵ Kromě toho tvoří zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti obecný korektiv při uplatňování výjimek z principu volného

⁷⁰² *Pharmon*, bod 26.

⁷⁰³ GOLDSTEIN, P. *International Copyright. Principles, Law, and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 72; FAWCETT, J. J., TORREMANS, P. *Intellectual Property and Private International Law*, 2. vyd. New York: Oxford University Press, 2011, s. 678, 686; ELFRING. In: STOLL, P. T., BUSCHE, J., AREND, K. *WTO – Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*. Leiden: Martinus Nijthof Publishers, 2009, s. 150 a násl.; VOGEL In: LOEWENHEIM, U. (eds.) *Handbuch des Urheberrechts*. 2. vyd. München: Verlag C. H. Beck, 2010, s. 632; LANGE, op. cit., 2012, s. 474. V mezinárodních smlouvách je princip národního zacházení zakotven např. v čl. 3 až 4 Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl (Vyhláška o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, doplněné v Paříži dne 4. května 1896, revidované v Berlíně dne 13. listopadu 1908, doplněné v Bernu dne 20. března 1914, a revidované v Římě dne 2. června 1928, v Bruselu dne 26. června 1948, ve Stockholmu dne 14. července 1967 a v Paříži dne 24. července 1971, č. 133/1980 Sb., dále též „*Bernská úmluva*“), čl. 2 odst. 1 Pařížské úmluvy na ochranu průmyslového vlastnictví (dále též „*Pařížská unijní úmluva*“), čl. 3 Dohody TRIPS.

⁷⁰⁴ TROLLER, A. Die Reziprozität im Brüsseler Text der revidierten Berner Übereinkunft. *GRUR*. 1950, č. 6, s. 276 a násl.; GOLDSTEIN, op. cit., 2001, s. 36, 261; FAWCETT, TORREMANS, 2011, s. 679; ELFRING. In: STOLL, BUSCHE, AREND, op. cit., 2009, s. 151; BRAND, Idem, 234, 240; VON LEWINSKI. In: LOEWENHEIM, op. cit., 2010, s. 1038.

⁷⁰⁵ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 40; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 239–240; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 54.

pohybu zboží. Čl. 36 SFEU (původně čl. 36 SEHS, následně čl. 30 SES) totiž stanoví, že zákazy nebo omezení uvedené v daném článku „*nesmějí sloužit jako prostředky svévolné diskriminace nebo zastrěného omezování obchodu mezi členskými státy*“.

Dopady ustanovení SEHS (resp. SES či SFEU) ohledně výkonu práv duševního vlastnictví byly zkoumány v několika rozhodnutích, které přinesly zásadní změny v uplatňování práv duševního vlastnictví vůči státním příslušníkům jiných členských států ES (EU). Těmto se totiž nesmí dostat rozdílného zacházení oproti domácím státním příslušníkům v důsledku uplatňování rozdílu ve vnitrostátních právních předpisech, včetně mezinárodních smluv.

První ze série rozhodnutí se týkala soudních sporů zahájených zpěváky *Philem Collinsem* a *Cliffem Richardem*.⁷⁰⁶ Oba britští zpěváci začali uplatňovat svá práva vůči nahrávkám hudby a jejich prodeje v Německu.⁷⁰⁷ V případě *Phila Collinse* se jednalo o jeho koncert v Kalifornii, který byl zaznamenán bez jeho souhlasu jakožto výkonného umělce. Kopie nahrávky byly následně prodávány v Německu. *Phil Collins* nebyl německým státním příslušníkem, takže se nemohl spoléhat na německý *Urheberrechtsgesetz*, který chránil výkony německých státních příslušníků, ať už byly pořízeny kdekoli. Spojené státy americké (tzv. země původu uměleckého výkonu) nebyly signatářem Římské úmluvy o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních organizací,⁷⁰⁸ takže se na jejím základě *Collins* nemohl dovolávat ochrany. Také u *Cliffa Richarda* měla být ochrana podle Římské úmluvy odepřena, neboť nahrávky se uskutečnily ve Velké Británii v době, ve které se zde Římská úmluva neaplikovala.⁷⁰⁹

⁷⁰⁶ HANSMANN, H. a M. SANTILLI. Authors' and Artists' Moral Rights: A Comparative Legal and Economic Analysis. *The Journal of Legal Studies*, 1997, roč. 26, č. 1, s. 195 a násl.; KATZENBERGER, METZGER. In: LOEWENHEIM, LEISTNER, OHLY, op. cit., 2017, s. 2739.

⁷⁰⁷ Rozsudky ESD ve spojených věcech *Phil Collins v. Imtrat Handelsgesellschaft mbH a Patricia Im- und Export Verwaltungsgesellschaft mbH a Leif Emanuel Kraul v. EMI Electrola GmbH* (C-92/92, C-326/92), dále též „*Phil Collins*“.

⁷⁰⁸ Vyhl. ministra zahraničních věcí č. 192/1964 Sb., o Mezinárodní úmluvě o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací, dále jen „Římská úmluva“.

⁷⁰⁹ KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 55.

Německý *Bundesgerichtshof* požádal Evropský soudní dvůr o zodpovězení otázky, zda *Phil Collins*, jakožto britský státní příslušník, může být diskriminován podle německého práva na základě státní příslušnosti. Německým státním příslušníkům je totiž v daném případě poskytována širší ochrana, než občanům jiných členských států ES/EU. Vzhledem k tomu, že SEHS zakazuje „*jakoukoli diskriminaci na základě státní příslušnosti (čl. 7 SEHS), vyžaduje to, aby osoby nacházející se v situaci upravené právem Společenství byly ve stejném postavení jako státní příslušníci jiného členského státu*“.⁷¹⁰

Soudní dvůr odpověděl na tuto otázku kladně a poukázal na dopad práv souvisejících s právem autorským na princip volného pohybu zboží a služeb, jakož i pro hospodářskou soutěž v rámci Evropské unie. Soudní dvůr zejména upřesnil výklad čl. 30 a 36 SEHS, čl. 59 a čl. 66 SEHS, stejně jako dotčená ustanovení o ochraně hospodářské soutěže (čl. 85 a 86 SEHS). Soudní dvůr konstatoval, že autorská práva a práva související spadají do oblasti působnosti SEHS, a to především z důvodu jejich vlivu na jednotný vnitřní trh, z čehož vyplývá, že pravidlo zákazu diskriminace uvedené v čl. 7 SEHS (pozdější č. 6, resp. 12 SES, nyní čl. 12 SFEU) má být v daném případě aplikováno. Soud odmítl, aby diskriminace na základě státní příslušnosti *Phila Collinse* byla opodstatněna rozdíly ve vnitrostátních právních předpisech členských států upravujících danou záležitost, a to ani z toho důvodu, že dosud ne všechny členské státy Evropských společenství byly smluvními stranami Římské úmluvy o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních organizací.⁷¹¹ Soud dovedl, že „*zákaz jakékoliv diskriminace na základě státní příslušnosti upravený v čl. 7 SEHS vyžaduje, aby osoby, nacházející se v situaci upravené právem Společenství, měly zcela rovnocenné postavení vůči státním příslušníkům dotčeného členského státu, a mohly se tak domáhat práv, která jsou v oblasti autorských práv a práv souvisejících přiznána státním příslušníkům daného státu*“.⁷¹²

Unijní pravidla zákazu diskriminace tak převažují nad dlouhodobě aplikovanými ustanoveními vnitrostátních právních předpisů členských států Evropské unie, která upravují postavení zahraničních nositelů práv v oblasti práv duševního vlastnictví. Znamená to, že ani ty případy rozdílného

⁷¹⁰ *Phil Collins*, body 5, 11.

⁷¹¹ *Phil Collins*, bod 31.

⁷¹² *Phil Collins*, bod 35.

zacházení, které jsou dovoleny tzv. recipročními ustanoveními podle stávajících mezinárodních smluv (např. čl. 2 odst. 7, čl. 7 odst. 8, čl. 30 odst. 2 Bernské úmluvy), nelze aplikovat vůči státním příslušníkům jiného členského státu Evropské unie, neboť by to znamenalo diskriminaci podle článku 7 SEHS (čl. 12 SES, čl. 18 SFEU).

Soudní dvůr následně ve věci *Ricordi*⁷¹³ použil zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti také na ochranu dědiců autorských práv v případě, kdy autor již byl mrtvý v okamžiku vstupu SEHS v platnost v členském státě, jehož byl státním příslušníkem. Soudní dvůr dovedl, že „*zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti brání tomu, aby byla doba ochrany poskytovaná právními předpisy členského státu u děl autorů, kteří jsou státními příslušníky jiného členského státu, kratší než doba ochrany poskytovaná na díla vlastních státních příslušníků*“.⁷¹⁴

Třetí případ *Tod's a Tod's France*⁷¹⁵ se týkal ochrany designu obuvi podle francouzského *Code de la propriété intellectuelle*. Boty byly navrženy a vyrobeny v Itálii, kde v době vytvoření designu nebylo možné chránit takové výtvořky autorským právem. Kopie obuvi vyrobené společností *Heyraud* pak byly prodávány ve Francii, kde jsou autorská práva na podobné výrobky aplikovatelná podle doktríny „*unité de l'art*“.⁷¹⁶ Vzhledem k tomu, že právo na ochranu autorských práv spadalo pod rozsah Bernské úmluvy, bylo použito základní pravidlo národního zacházení dle čl. 5 odst. 1 Bernské úmluvy („*Autoři mají ve vztahu ke dílům, pro něž jsou chráněni podle této úmluvy, v ostatních státech Unie kromě státu původu díla práva, která příslušné zákony již přiznávají nebo v budoucnu přiznají jejich občanům, jakož i práva zvlášť přiznaná touto úmluvou*“). Článek 2 odst. 7 Bernské úmluvy nicméně umožňuje odchýlit se od tohoto pravidla v případě děl užitého umění. Pokud jsou díla užitého umění ve státě původu díla způsobilá k ochraně výhradně jako průmyslové vzory nebo modely, nemůže být pro ně požadována autorskoprávní ochrana v jiných státech vázaných Bernskou úmluvou, a to ani tehdy, je-li tato ochrana k dispozici podle vnitrostátních právních předpisů státu, kde se ochrana uplatňuje. Namísto toho mají právo (jak ve státě původu díla, tak ve státě, kde se žádá

⁷¹³ Rozsudek ESD ve věci *Land Hessen v. G. Ricordi & Co. Bühnen- und Musikverlag GmbH* (C-360/00).

⁷¹⁴ *Ricordi*, bod 34.

⁷¹⁵ Rozsudek ESD ve věci *Tod's SpA and Tod's France S.A.R.L. v. Heyraud* (C-28/04).

⁷¹⁶ KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 56; STERLING, 2008, s. 771.

o ochranu) pouze na ochranu poskytovanou průmyslovými vzory. Vzhledem k tomu, že obuv mohla být ve státě původu díla (tj. v Itálii) chráněna pouze na základě ochrany průmyslových vzorů, mohla být, dle ustálené judikatury francouzských soudů, ve Francii požadována rovněž pouze ochrana, jež je poskytována průmyslovými vzory, které však ke vzniku ochrany vyžadují podání přihlášky a zápis do rejstříku.

Situace se v daném případě lišila od rozhodnutí *Phil Collins a Ricordi*, jelikož diskriminaci nezakládala rozdílná státní příslušnost držitele práv, ale skutečnost, že obuv pochází z jiného členského státu. Proto byla předložena Evropskému soudnímu dvoru otázka, zda je zásada zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti aplikovatelná také v tomto případě. Otázka byla Soudním dvorem opět zodpovězena kladně. Soudní dvůr dovodil, že mezi vymezením země původu díla ve smyslu čl. 5 odst. 4 písm. c) Bernské úmluvy na jedné straně a státní příslušností autora tohoto díla na straně druhé existuje přímá souvislost.⁷¹⁷ Z toho vyplývá, že použití příslušného článku mezinárodní smlouvy může zakládat nepřímou diskriminaci na základě státní příslušnosti. Ohledně čl. 2 odst. 7 Bernské úmluvy Soudní dvůr konstatoval, že zakládá pravidlo reciprocity, přičemž „*výkon povinností, které Smlouva nebo sekundární právo ukládá členským státům, podléhat podmínce reciprocity nemůže*“.⁷¹⁸ Vzhledem k tomu, že Soudní dvůr nenašel žádnou objektivní okolnost, která by mohla odůvodnit rozdílné zacházení ve věci autorskoprávní ochrany italských děl užitého umění ve Francii, konstatoval, že použitá aplikace ustanovení mezinárodní smlouvy „*zakládá nepřímou diskriminaci na základě státní příslušnosti, která je zakázána článkem 12 SES*“.

7.3 Autorské právo a práva související v sekundárním právu EU a jejich reflexe v judikatuře Soudního dvora

Hugenholtz pomyslně rozdělil vývoj harmonizace autorského práva v ES/EU na tři fáze.⁷¹⁹ První z nich, období let 1991–2001, nazývá „*dekádou směrnic*“.⁷²⁰

⁷¹⁷ *Tod's Spa*, body 25 a 26.

⁷¹⁸ *Tod's Spa*, bod 34.

⁷¹⁹ HUGENHOLTZ, op. cit., 2012, s. 505–515.

⁷²⁰ První generace směrnic vycházela z Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology – Copyright Issues Requiring Immediate Action, COM (88) 172 final, 7. 6. 1988. Druhá generace pak z Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society, COM (95) 382 final, 19. 7. 1995.

V tomto období byly přijaty zásadní autorskoprávní směrnice,⁷²¹ které sblížily úpravu autorského práva v členských státech.⁷²² V rámci tohoto období docházelo k tzv. negativní integraci, tedy odstraňování překážek fungování vnitřního trhu.⁷²³ Metodologicky pak evropský zákonodárce postupoval od zvláštního (úprava speciálních předmětů ochrany a specifických výlučných práv)⁷²⁴ k obecnému („*horizontální*“ autorskoprávní směrnice č. 2001/29/ES, směrnice o vymáhání práv č. 2004/48/ES). Jak poznamenává *Hugenboltz*, tento postup byl chápán jako „*cesta nejmenšího odporu*“, neboť otázky související s novými technologiemi nebyly na začátku devadesátých let minulého století regulovány obecně v žádném z členských států, a tak se dalo předpokládat, že zde nebudou vznikat větší třecí plochy při národních transpozicích/implementacích.⁷²⁵ Vůdčí myšlenkou harmonizace, proponovanou i v judikatuře Soudního dvora, bylo zajištění vysokého úrovně ochrany práva duševního vlastnictví, jak bylo např. vyjádřeno v bodě 9 preambule směrnice č. 2001/29/ES. Ač nikdy nebyl prokázán pozitivní efekt tohoto neustálého rozšiřování, prohlubování a zvyšování ochrany,⁷²⁶ jednalo se dle Komise o nutný předpoklad „*růstu a vyšší konkurenceschopnosti evropského průmyslu*“.⁷²⁷ Druhé období (2001–2009) se neslo ve znamení konsolidace a „*soft law*“, kdy Komise od regulace pomocí

⁷²¹ „*Přívodní*“ směrnice č. 91/250/EHS (nahrazena směrnicí č. 2009/24/ES), směrnice č. 96/9/ES (směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází; dále též „*směrnice č. 96/9/ES*“), směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu, dále též „*směrnice č. 93/83/EHS*“, (směrnice č. 2006/116/ES a ta doplněna Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/77/EU ze dne 27. září 2011, kterou se mění směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, dále též „*směrnice č. 2011/77/EU*“), směrnice č. 92/100/EHS (nahrazena směrnicí č. 2006/115/ES), směrnice č. 2004/48/ES, směrnice č. 2001/29/ES.

⁷²² STROWEL, A. Towards a European Copyright Law: Four Issues to Consider. In: STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANS. (eds.). *EU Copyright Law: A Commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, Elgar Commentaries, marg. č. 21.01.

⁷²³ LUCAS-SCHLOETTER, A. Is There a Concept of European Copyright Law? History, Evolution, Policies and Politics and the Acquis Communautaire. In: STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANS. (eds.). *EU Copyright Law: A Commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, Elgar Commentaries, s. 7–22., marg. č. 1.23.

⁷²⁴ Tj. ochranou počítačových programů (směrnice č. 91/250/EHS) a ochranou databází (směrnice č. 96/9/ES).

⁷²⁵ HUGENHOLTZ, op. cit., 2012, s. 506.

⁷²⁶ *Ibid.*, s. 518.

⁷²⁷ Bod č. 4 preambule směrnice č. 2001/29/ES.

směrnici přistoupila k vydávání sdělení a doporučení.⁷²⁸ Třetí období (od roku 2009) pak lze označit za až aktivistickou⁷²⁹ interpretaci ustanovení příslušných směrnic ze strany Soudního dvora, která bývá některými akademiky označována za „*plíživou harmonizaci*“.⁷³⁰ Úprava formou směrnic s sebou totiž nutně nese jistou neurčitost, která je překonávána právě výkladem ze strany SDEU.⁷³¹ Ten, jak poznamenává *Griffiths*,⁷³² začal od roku 2009 interpretovat autorskoprávní *acquis* takovým způsobem, aby vytvořil co nejkomplexnější „*evropské*“ autorské právo.⁷³³ Celkově tak spoluprací legislativy a judikativy EU došlo k výraznému odstranění základních „*třevích ploch*“ národních režimů.⁷³⁴

7.3.1 Směrnice č. 91/250/EHS a 2009/24/ES – ochrana počítačových programů

Vzhledem k funkční povaze počítačových programů byla jejich ochrana specifickým režimem předmětem debaty na mezinárodní úrovni již od počátku 80. let minulého století. Vyvrcholením těchto snah byla „*Modelová ustanovení o ochraně počítačových programů*“⁷³⁵ Mezinárodní organizace duševního vlastnictví, které ovšem nebyly zavedeny do legislativy jednotlivých států. Jako zlomový pak *Blocher* a *Walter* označují rok 1985, kdy WIPO a UNESCO

⁷²⁸ *Hugenholtz* uvádí např. Zelená kniha – Autorské právo ve znalostní ekonomice, KOM (2008), 466 v konečném znění, 52008DC0466, Sdělení komise – Autorské právo ve znalostní ekonomice, COM (2009), 532 v konečném znění, 52009DC0532 HUGENHOLTZ, 2012, s. 512.

⁷²⁹ Empiricky toto tvrzení dokládá FAVALE, M., M. KRETSCHMER a P. C. TORREMANS. Is there an EU Copyright Jurisprudence? An Empirical Analysis of the Workings of the European Court of Justice. *The Modern Law Review* [online]. 2016, roč. 79, č. 1, s. 31–75 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: doi:10.1111/1468-2230.12166

⁷³⁰ Viz zdroje v pozn. pod čarou č. 51 v HUGENHOLTZ, op. cit., 2012.

⁷³¹ *Ibid.*, s. 512.

⁷³² GRIFFITHS, J. Role of the CJEU in the Development of EU Copyright Law. In: STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANS. (eds.). *EU Copyright Law: A Commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, Elgar Commentaries, s. 1098–1126, marg. č. 20.01.

⁷³³ V detailech viz např.: VAN EECHOUD, M. M. M. Along the Road to Uniformity – Diverse Readings of the Court of Justice Judgments on Copyright Work. *jipitec* [online]. 2012, roč. 3, č. 1 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-3-1-2012/3322>. Excelentní přehled autorskoprávní judikatury Soudního dvora podává LEISTNER, M. Europe's copyright law decade: Recent case law of the European Court of Justice and policy perspectives. *Common Market Law Review*, 2014, roč. 51, č. 2, s. 559–600.

⁷³⁴ LUCAS-SCHLOETTER. In: STAMATOUDI, TORREMANS, op. cit., 2014, marg. č. 1.14.

⁷³⁵ Model Provisions on the Protection of Computer Software, 1978 *World Intellectual Property Organization* [online]. [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: [ftp://ftp.wipo.int/pub/library/ebooks/wipopublications/wipo_pub_814\(e\).pdf](ftp://ftp.wipo.int/pub/library/ebooks/wipopublications/wipo_pub_814(e).pdf)

zaujalo zásadní pozitivní stanovisko k autorskoprávní ochraně počítačových programů.⁷³⁶ Historicky sahají kořeny této harmonizační směrnice v oblasti autorského práva až k Bílé knize o vnitřním trhu z roku 1985.⁷³⁷ Dalšími důvody pro zavedení této ochrany, byla mj. neexistence možnosti chránit počítačový program jako takový patentovým právem⁷³⁸ a neformálnost (a tedy jednoduchost) zisku takové ochrany. Formálně pak byla směrnice přijata 14. května 1991. V roce 2009 pak byla s drobnými změnami přečíslována a publikována pod číslem 2009/24/ES. Jak poněkud ironicky dodává *Hugenholtz*, důvody takového kroku znala jen Komise.⁷³⁹

Jak poznamenává *Janssens*, je směrnice o ochraně počítačových programů dobrým příkladem skutečné harmonizace.⁷⁴⁰ Směrnice totiž reguluje danou problematiku komplexně a ponechává členským státům velmi málo prostoru k odchýlení. Typickým příkladem pak může být např. problematika výjimek a omezení práv k počítačovým programům (čl. 5 a 6 směrnice). Zároveň má tato úprava speciální povahu vůči ostatním autorskoprávním směrnicím (čl. 1 odst. 2 písm. a) směrnice č. 2001/29/ES; čl. 4 směrnice č. 2006/115/ES, čl. 2 písm. a) směrnice č. 96/6/ES), což reflektoval i Soudní dvůr ve svém rozhodnutí *UsedSoft*.⁷⁴¹

Základním principem směrnice je ochrana počítačových programů jako děl literárních.⁷⁴² Směrnicí ovšem není dotčena úprava, a tedy případná

⁷³⁶ BLOCHER, W. a M. M. WALTER. Computer Program Directive. In: WALTER, M. M. a S. LEWINSKI. (eds.). *European Copyright Law: A Commentary*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2010, s. 81–248, marg. č. 5.1.1.

⁷³⁷ White paper ‚Completing the Internal Market‘ COM (85) 310 final, dle KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 251.

⁷³⁸ Srovnejte čl. 52 odst. 2 a 3 Evropské patentové úmluvy (viz sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 69/2002 Sb.m.s.). V současné době je Česká republika smluvní stranou tzv. revizního znění Evropské patentové úmluvy z roku 2000 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 86/2007 Sb. m. s.), které vstoupilo v platnost 13. prosince 2007.

⁷³⁹ HUGENHOLTZ, P. B. Is harmonization a good thing? The case of the copyright acquis. In: OHLY, A. a J. PILA (eds.). *The Europeanization of intellectual property law: towards a European legal methodology*. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 60.

⁷⁴⁰ JANSSENS, M. The Software Directive. In: STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANS. (eds.). *EU Copyright Law: A Commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, Elgar Commentaries, s. 89–148, marg. č. 5.02.

⁷⁴¹ Rozsudek Soudního dvora ve věci *UsedSoft GmbH v. Oracle International Corp* (C-128/11), body 51, 56.

⁷⁴² Tento princip byl následně vyjádřen i v čl. 10 Dohody TRIPS a čl. 4 Smlouvy světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přístupu České republiky ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském, č. 33/2002 Sb.m.s.), dále též „WCT“.

možná ochrana, jinými právními předpisy (bod č. 16 a čl. 8 preambule směrnice č. 2009/24/ES). Předmětem ochrany pak je vyjádření počítačového programu v jakékoli formě, tedy jak zdrojového, tak i strojového kódu. Jako počítačový program pak jsou chráněny i přípravné koncepční materiály (čl. 1 odst. 1 směrnice č. 2009/24/ES). Ochrany naopak nepožívají samotné myšlenky a zásady, na kterých je počítačový program založen (čl. 1 odst. 2 směrnice č. 2009/24/ES). Soudní dvůr pak v detailech rozebral tento princip v rozhodnutí *SAS Institute*, kdy konstatoval, že „*ani funkce počítačového programu, ani programovací jazyk či formát datových souborů užívaných počítačovým programem za účelem využití některých z jeho funkcí nepředstavují formu vyjádření tohoto programu, a v důsledku toho nepožívají autorskoprávní ochrany počítačových programů ve smyslu této směrnice.*“⁷⁴³ Důvodem pro odmítnutí autorskoprávní ochrany bylo mj. i to, že opačný závěr by vedl k „*monopolizaci myšlenek na úkor technického pokroku a průmyslového rozvoje.*“⁷⁴⁴ Jelikož se autorskoprávní ochrana vztahuje jen na „*individuální vyjádření díla*“⁷⁴⁵ nebrání tak vytváření funkčně ekvivalentních počítačových programů, pokud se tvůrci vyvarují kopírování vyjádření počítačového programu.⁷⁴⁶ Programovací jazyky a formáty datových souborů podle Soudního dvora též nepředstavují vyjádření počítačového programu a proto též nejsou chráněny jako počítačový program.⁷⁴⁷ Není však vyloučena jejich „*standardní*“ autorskoprávní ochrana, pokud jsou vlastním duševním výtvozem autora.⁷⁴⁸ Rozsahu pojmu „*vyjádření počítačového programu*“ se Soudní dvůr věnoval i v případě *Bezpečnostní softwarová asociace*,⁷⁴⁹ kdy z něj vyloučil grafické uživatelské rozhraní. Základním důvodem pro tuto kvalifikaci pak byla ta skutečnost, že představuje „*pouze prvek tohoto programu, jehož prostřednictvím uživatelé využívají funkce uvedeného programu*“ a zároveň neumožňuje jeho rozmnožení.⁷⁵⁰ Soudní dvůr ovšem nevyloučil ochranu grafického uživatelského rozhraní v rámci „*běžné*“ autorskoprávní ochrany ve smyslu směrnice č. 2001/29 jako „*standardní*“ dílo, pokud je „*vlastním duševním*

⁷⁴³ Rozsudek Soudního dvora ve věci *SAS Institute Inc. v. World Programming Ltd* (C-406/10).

⁷⁴⁴ *Ibid.*, bod 51.

⁷⁴⁵ *Ibid.*, bod 41.

⁷⁴⁶ *Ibid.*, bod 41.

⁷⁴⁷ *Ibid.*, body 39, 42.

⁷⁴⁸ *Ibid.*, bod 45.

⁷⁴⁹ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany proti Ministerstvo kultury* (C-393/03).

⁷⁵⁰ *Ibid.*, bod 41.

výtvořem autora“.⁷⁵¹ Tato podmínka ovšem nebude splněna v okamžiku, kdy bude uspořádání nebo zvláštní konfigurace veškerých složek dána pouze jejich technickou funkcí. V takovém případě je totiž omezena možnost kreativního vyjádření autora, neboť myšlenka a její tvůrčí vyjádření splývají v jedno a jsou zaměnitelné, a tedy nepožívají autorskoprávní ochrany. Soudní dvůr tak v podstatě aplikoval severoamerickou „merger“ doktrínu.⁷⁵² V případě *Nintendo*⁷⁵³ se Soudní dvůr se vyjádřil k ochraně jiných potenciálně chráněných výtvořů, které jsou kódovány v programovacím jazyce. Pokud tyto jiné prvky (např. zvukové a grafické), mají „vlastní tvůrčí hodnotu, kterou nelze využít na [...] kódování“, ⁷⁵⁴ je nutno je chránit jako samostatná autorská díla v režimu 2001/29/ES, a nikoliv jako počítačový program.⁷⁵⁵ Jako takový komplexní a duálně chráněný předmět označil Soudní dvůr např. videohry.⁷⁵⁶ Počítačový program je dle čl. 1 odst. 3 směrnice č. 2009/24/ES chráněn, pokud je „původní (originální) v tom smyslu, že je vlastním duševním výtvořem“.⁷⁵⁷ Tento standard pro přiznání ochrany měl být kompromisním řešením mezi tehdy existujícími jednotlivými národními úpravami. *Blocher* a *Walter* ale označují za výchozí regulatorní model britský, přičemž se tedy jedná o relativně nízký práh.⁷⁵⁸ Nad to, jak uvádí sama směrnice v preambuli č. 8, nelze při posuzování původnosti počítačového programu aplikovat žádná další kvalitativní či estetická kritéria.

V otázkách autorství počítačového programu ponechala členským státům možnost označit za původního nositele práv i právnickou osobu. Jinak ale zakotvila standardní režim, tj. označila za autora fyzickou osobu, resp. více osob, pokud je vytvořily společně (čl. 2 odst. 1 směrnice č. 2009/24/ES). Směrnice též upravuje režim nakládání se zaměstnaneckým počítačovým

⁷⁵¹ Ibid., bod 46.

⁷⁵² JANSSENS, op. cit., 2014, marg. č. 5.15.

⁷⁵³ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Nintendo Co. Ltd a další v. PC Box Srl a 9Net Srl* (C-355/12).

⁷⁵⁴ Ibid., body 23.

⁷⁵⁵ Ibid., body 21–23.

⁷⁵⁶ Ibid., bod 23.

⁷⁵⁷ K diskusi originality srovnejte ROSATI, op. cit., 2013; v českém prostředí se pak této problematice věnuje ZIBNER, J. Originalita v pojetí práva Evropské unie. *Revue pro právo a technologie* [online]. 2017, roč. 8, č. 15, s. 217–260 [cit. 30. 11. 2017]. DOI: 10.5817/RPT2017-1-8. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/6651>

⁷⁵⁸ BLOCHER, WALTER, op. cit., 2010, marg. č. 5.1.15.

programem, kdy je zaměstnavatel stanoven za vykonavatele majetkových práv (čl. 2 odst. 1 směrnice č. 2009/24/ES). Na členských státech je ovšem ponechána úprava situace, kdy je dílo objednáno.

Směrnice dále upravila ekonomická práva přiznaná jejich nositeli, tedy právo na rozmnožování, změnu a veřejného šíření počítačového programu na hmotných nosičích, včetně pronájmu.⁷⁵⁹ Vzhledem k rozvoji techniky v době přijímání není specificky upraveno právo na sdělování díla (tedy počítačového programu) veřejnosti online tak, jak je stanoveno v čl. 8 WCT. Na tento nedostatek upozorňovala i *expressis verbis* s Komise ve své hodnotící zprávě.⁷⁶⁰ Tento nedostatek výkladově překonávají *Blocher a Walter*, když upozorňují na využití relativně širokého pojmu „*jakékoli forma veřejného šíření*“.⁷⁶¹ *Janssens* konstatuje, že se na takové užití bude vztahovat příslušná národní úprava, vycházející z úpravy mezinárodní (tedy právě výše uvedeného čl. 8 WCT).⁷⁶² Důvody pro tento závěr jsou dva – výčet práv v čl. 4 směrnice č. 2009/24/ES jednak není taxativní⁷⁶³ a dále má směrnice speciální povahu.⁷⁶⁴ V této první autorskoprávní směrnici též nebyla adresována otázka osobnostních práv a tento trend pokračoval i ve všech dalších relevantních nástrojích ES/EU. Vzhledem k osobnostním právům se tak uplatní mezinárodní úprava (čl. 6bis Bernské úmluvy), resp. příslušná národní úprava.

Specifická pozornost je věnována i omezení těchto přiznaných práv v čl. 5 a 6 č. 2009/24/ES. Na rozdíl od směrnice č. 2001/29/ES tyto výjimky členské státy transponovat/implementovat musí a vybrané z nich nelze omezit ani smluvně (čl. 8 věta druhá směrnice č. 2009/24/ES), což mělo zvýšit právní jistotu uživatelů. Aplikace těchto institutů umožňující bezsmluvní užití počítačového programu předpokládá preexistenci určitého, právem aprobovaného vztahu, k počítačovému programu – beneficent výjimek a omezení tak musí být „*oprávněným nabyvatelem*“, resp. „*osobou oprávněnou užívat počítačový*

⁷⁵⁹ Nositelem práv může být dle národní úpravy souladné s čl. 2 směrnice č. 2009/24/ES osoba odlišná od autora.

⁷⁶⁰ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITITES. Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the implementation and effects of Directive 91/250/EEC on the legal protection of computer programs. COM (2000) 199 final, 2000, s. 17.

⁷⁶¹ BLOCHER, WALTER, op. cit., 2010, marg. č. 5.4.32.

⁷⁶² JANSSENS, op. cit., 2014, marg. č. 5.91.

⁷⁶³ Ibid., marg. č. 5.04.

⁷⁶⁴ Ibid., marg. č. 5.91.

*program*⁷⁶⁵. Směrnice, na rozdíl např. od její české transpozice,⁷⁶⁶ nedefinuje, o jaký vztah se přesně musí jednat, aby byl uživatel oprávněným. Soudní dvůr ovšem ve věci *UsedSoft* negativně vymezil tento vztah tak, že nelze přijmout takový výklad, že by se v případě oprávněného uživatele jednalo „*pouze nabyvatele, který je oprávněn počítačový program užívat podle licenční smlouvy uzavřené přímo s nositelem autorského práva*“.⁷⁶⁷ Doktrína pak dodává, že touto osobou může být i nájemce.⁷⁶⁸ Beneficient výjimek tak může počítačový program zkoumat, vytvořit si záložní kopii či program užívat a odstraňovat chyby (tuto poslední skutkovou podstatu lze ale smluvně vyloučit). Při dodržení podmínek v čl. 6 směrnice č. 2009/24/ES pak může osoba oprávněná užívat počítačový program tento i dekompileovat (tj. rozkládat), a to za účelem získání informací o interoperabilitě s jinými počítačovými programy.

Konečně, směrnice č. 2009/24/ES v čl. 7 zakotvuje i specifická ustanovení k ochraně počítačových programů, která stanovují povinnost členským státům přijmout úpravu zabraňující nakládání s nepovolenými rozmnoženinami. Tento článek obsahuje i specifickou ochranu tzv. ochranných technických zařízení, které chrání počítačový program proti neautorizovanému užití. Opět se jedná o speciální úpravu oproti obecné ochraně účinných technologických prostředků ochrany práv, jak je upravena v čl. 6 směrnice č. 2001/29/ES.⁷⁶⁹ Tato separace je funkčně odvislá od předmětu ochrany. Jak totiž konstatoval Soudní dvůr v případě *Nintendo*,⁷⁷⁰ vztahuje se ochrana dle směrnice č. 2009/24/ES pouze na počítačový program. Jiná autorská díla nechráněná jako počítačový program, ale požívající ochranu jako „*standardní díla*“, ve vztahu k obcházení účinných technických prostředků ochrany požívají ochranu dle čl. 6 směrnice č. 2001/29/ES.⁷⁷¹

⁷⁶⁵ V čl. 5 odst. 1 českého překladu směrnice je tato osoba označována za „*oprávněného uživatele*“, v případě *UsedSoft GmbH v. Oracle International Corp.* (C-128/11), pak za „*oprávněného nabyvatele*“.

⁷⁶⁶ Srovnejte § 66 odst. 6 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁶⁷ Rozsudek Soudního dvora ve věci *UsedSoft GmbH v. Oracle International Corp.* (C-128/11), bod 81.

⁷⁶⁸ JANSSENS, op. cit., 2014, marg. č. 5.98.

⁷⁶⁹ Bod č. 50 preambule směrnice č. 2001/29/ES.

⁷⁷⁰ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Nintendo Co. Ltd a další v. PC Box Srl a 9Net Srl* (C-355/12), body 25–26.

⁷⁷¹ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Nintendo Co. Ltd a další v. PC Box Srl a 9Net Srl* (C-355/12), body 25–26.

7.3.2 Směrnice č. 93/98/EHS, 2006/116/ES a 2011/77/EU – doba trvání ochrany

Jak již bylo zmíněno výše,⁷⁷² rozdílná doba trvání autorských práv a práv souvisejících s právem autorským představovala zásadní překážku na vnitřním trhu. Před přijetím harmonizační směrnice tak členské státy upravovaly dobu trvání ochrany autorského práva rozdílně, často pak stanovovaly minimální dobu vyžadovanou čl. 7 odst. 1 Bernské úmluvy, tj. 50 let po smrti autora. V případě práv souvisejících s právem byla situace ještě komplikovanější, neboť některé ze států k Římské úmluvě ani nepřistoupily.⁷⁷³ Tato problematika se tak stala jedním z prvních témat, kterému se Komise věnovala v oblasti autorského práva.⁷⁷⁴ Cílem bylo harmonizovat jak délku doby trvání ochrany, tak i okamžik od kterého se tato doba počítá.⁷⁷⁵

Směrnice č. 93/98/EHS⁷⁷⁶ byla přijata v roce 1993 a následně novelizována směrnici č. 2001/29/ES v bodu týkajícího se určení data, od které se počítá trvání doby ochrany práva pořizovatele zvukového záznamu. Z důvodu snazší srozumitelnosti bylo přijato v roce 2006 její kodifikované znění pod č. 2006/116/ES. I tato kodifikovaná směrnice pak byla následně novelizována směrnici č. 2011/77/EU. Ta, i přes značnou kritiku ze strany akademické obce,⁷⁷⁷ prodloužila dobu trvání práv výkonných umělců ve specifických případech⁷⁷⁸ na 70 let.

⁷⁷² Viz výklad k autorským právům v části 7.2.1.

⁷⁷³ MINERO, G. The Term Directive. In: STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANS. (eds.). *EU Copyright Law: A Commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, Elgar Commentaries, s. 248–297, marg. č. 8.0.2.

⁷⁷⁴ Srovnejte výklad výše k případu Rozsudek Soudního dvora ve věci *EMI v. Patricia* (C-341/87).

⁷⁷⁵ Bod č. 4 preambule směrnice směrnice č. 2006/116/ES.

⁷⁷⁶ Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, dále též „*Směrnice č. 93/98/EHS*“.

⁷⁷⁷ Např. HILTY, R. a kol. Comment by the Max Planck Institute on the Commission's Proposal for a Directive to Amend Directive 2006/116 EC of the European Parliament and Council Concerning the Term of Protection for Copyright and Related Rights. *Max Planck Institute for Intellectual Property, Competition & Tax Law Research Paper Series* [online]. 2008, č. 8–1 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1288620; HELBERGER, Natali a kol. Never Forever: Why Extending the Term of Protection for Sound Recordings Is a Bad Idea. *European Intellectual Property Review*, 2008, roč. 5, s. 174–181.

⁷⁷⁸ K tomu viz níže.

Směrnice je koncipována jako horizontální, její úprava se tedy týká všech autorských děl (mj. i počítačových programů) a práv souvisejících s právem autorským, s výjimkou zvláštní práva pořizovatele databáze.⁷⁷⁹ Z tohoto důvodu byla též vypuštěna příslušná ustanovení v původních verzích směrnice o ochraně počítačových programů (čl. 8 směrnice č. 91/250/EHS) a o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem (čl. 11 a 12 směrnice č. 92/100/EHS).

Za účelem dosažení maximální harmonizace stanovila směrnice č. 93/98/EHS (resp. její kodifikovaná verze 2006/116/ES) neumožňuje odchýlnou úpravu, je tedy stanovena jen jedna délka doby trvání ochrany. Ze stejného důvodu pak bylo v čl. 10 odst. 2 směrnice 93/98/EHS upraveno, že doba ochrany stanovená směrnicí se vztahuje i na předměty ochrany, které byly k 1. 7. 1995 chráněny alespoň v jednom z členských států. Faktickým důsledkem této regulace bylo to, že doba ochrany „obživlá“ u děl a jiných předmětů ochrany, které by jinak dle národní úpravy již nebyly chráněny.⁷⁸⁰

Z hlediska materiální úpravy je pak s argumentem zajistit obživu dvěma generacím dědiců autora stanovena obecně doba trvání autorského práva po dobu života a 70 let od smrti autora, resp. posledního ze spoluautorů (čl. 1 odst. 1,2 směrnice č. novelizované směrnice č. 2006/116/ES). U děl anonymních či pseudonymních (u nichž ovšem je autor znám skutečně jen pod pseudonymem) pak trvá doba od oprávněného sdělení díla veřejnosti (čl. 1 odst. 3. 2 směrnice č. novelizované směrnice č. 2006/116/ES). Specificky byl upraven počátek počítání doby u hudebních skladeb s textem, pokud byly vytvořeny výlučně pro toto užití, a to od smrti autora textu či skladatele hudby, a to po smrti poslední z těchto osob. Obdobně je pak personálně determinována doba trvání ochrany u audiovizuálních děl, kdy tuto skupinu osob od smrti poslední z nich se doba počítá, tvoří hlavní režisér, autor scénáře, autor dialogu a skladatel hudby zvlášť vytvořené pro užití audiovizuálním díle (čl. 2 odst. 2 novelizované směrnice č. 2006/116/ES).

⁷⁷⁹ VAN EECHOU, M. M. M. a kol. *Harmonizing European Copyright Law: the Challenges of Better Lawmaking*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009, s. 57–58.

⁷⁸⁰ Tento závěr pak explicitně potvrdil Soudní dvůr ve věci *Butterfly Music Srl v Carosello Edizioni Musicali e Discografiche Srl (CEMED)* (C-60/98).

V případě práv souvisejících s právem autorským je obecnou dobou trvání ochrany práv 50 let (článek 3 novelizované směrnice č. 2006/116/ES).⁷⁸¹ Specificky u výkonů výkonných umělců, které jsou zaznamenány na zvukový záznam, zaniká doba ochrany až po 70 letech od oprávněného vydání či sdělení veřejnosti.

Dále je v čl. 4 směrnice č. 2006/116/ES upravena i speciální doba ochrany pro zveřejnitel díla autorskoprávně volného, které doposud nebyl zveřejněno. Jedná se o mandatorní ustanovení pro členské státy, které musí poskytnout ochranu na úrovni autorských práv každému, kdo oprávněně sdělí veřejnosti nebo oprávněně vydá takové dílo. Oprávněnost sdělení/vydání, které je standardně odvozováno ze souhlasu autora, je nutno v případě děl autorskoprávně volných chápat jako splněnou ve chvíli, kdy nebude zasaženo do postmortální ochrany osobnostních práv.⁷⁸²

Konečně, směrnice č. 2006/116/ES, poněkud mimo své tematické zaměření, zakotvila v čl. 6 i ochranu originálních fotografií, tedy takových fotografií, které jsou autorovým vlastním duševním výtvorem.

7.3.3 Směrnice č. 96/9/ES – ochrana databází

Databázová směrnice je typickým zástupcem *Hugenholtzem*⁷⁸³ vymezené „první generace“ specializovaných směrnic, která měla harmonizovat v členských státech doposud neupravené předměty ochrany. Směrnice č. 96/9/ES zavedla dva režimy ochrany databází. Databáze, které „*způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu představují vlastní duševní výtvor autora*“, jsou chráněny autorským právem (kapitola II směrnice, čl. 3 směrnice č. 96/9/ES). Neoriginální databáze jsou pak chráněny zvláštním právem jejího pořizovatele proti neoprávněnému vytěžování/zužitkování celého nebo relevantní části obsahu databáze, pokud „*pořízení, ověření nebo předvedení tohoto obsahu potvrzuje kvalitativně a/nebo kvantitativně podstatný vklad*“ (kapitola III, čl. 7 směrnice č. 96/9/ES). Cílem této detailní úpravy bylo, jak mj. zmínil i Soudní dvůr

⁷⁸¹ Tato doba ochrany se uplatní i pro práva výrobce zvukových záznamů, práva výrobce prvotního záznamu filmu a práva vysílacích organizací.

⁷⁸² MINERO, op. cit., 2014, marg. č. 8.41 a zdroje zde zmíněné v pozn. pod čarou č. 55.

⁷⁸³ HUGENHOLTZ, op. cit., 2012.

ve věci *Football Dataco Ltd a další proti Sportradar GmbH a Sportradar AG*,⁷⁸⁴ odstranění existujících rozdílů v oblasti právní ochrany databází.

Centrální pojem celé úpravy, totiž databáze, je v čl. 2 směrnice č. 96/9/ES definována jako „soubor děl, údajů nebo jiných nezávislých prvků, které jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a které jsou jednotlivě přístupné elektronickými nebo jinými prostředky.“ Soudní dvůr se k tomuto pojmu vyjádřil systematicky ve svém rozsudku ve věci *Fixtures Marketing Ltd proti Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)*,⁷⁸⁵ na který se pak ve svých dalších rozhodnutích extenzivně odkazuje. Předně, pojem „databáze“ je nutno chápat široce „bez ohledu na formální, technické nebo materiální aspekty“⁷⁸⁶ to bez ohledu na její formu.⁷⁸⁷ Předpokladem kvalifikace souboru jako databáze je existence „nezávislých prvků“, tedy „prvků, které lze od sebe oddělit, aniž by tím byl dotčen jejich informační, literární, umělecký, hudební nebo jiný obsah“.⁷⁸⁸ Tyto prvky musí být systematicky a metodicky uspořádány a jednotlivě přístupné pomocí technického prostředku, který je umožňuje vyhledat.⁷⁸⁹ Na původu prvků databáze a jejich množství ovšem nezáleží.⁷⁹⁰

Autorskoprávní ochrana je přiznána databázím, „které způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu představují vlastní duševní výtvor autora“.⁷⁹¹ V bodě 37 rozhodnutí *Football Dataco Ltd a další v. Yahoo UK Limited a další*⁷⁹² konstatoval, že touto podmínkou je nutno rozumět kritérium originality, jak jej definoval ve své předchozí rozhodovací činnosti.⁷⁹³ Originální je databáze

⁷⁸⁴ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Football Dataco Ltd a další proti Sportradar GmbH a Sportradar AG* (C-173/11) (S odkazem na Rozsudek soudního dvora *Football Dataco Ltd a další v. Yahoo UK Limited a další* (C-604/10), bod 48).

⁷⁸⁵ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Fixtures Marketing Ltd proti Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)* (C-444/02).

⁷⁸⁶ *Ibid.*, bod 20.

⁷⁸⁷ *Ibid.*, bod 21.

⁷⁸⁸ *Ibid.*, bod 29. Např. dílo audiovizuální tak není možno považovat za databázi (srovnejte bod č. 17 preambule směrnice č. 96/9/ES).

⁷⁸⁹ *Ibid.*, body 30.

⁷⁹⁰ *Ibid.*, body 24–25.

⁷⁹¹ Čl. 3 odst. směrnice č. 96/9/ES.

⁷⁹² Rozsudek soudního dvora *Football Dataco Ltd a další proti Yahoo UK Limited a další* (C-604/10).

⁷⁹³ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening* (C-5/08). Rozsudek Soudního dvora ve věci *Bezpečnostní softwarová asociace - Svaz softwarové ochrany proti Ministerstvo kultury* (C-393/03). Rozsudek Soudního dvora ve věci *Eva-Maria Painer proti Standard VerlagsGmbH a další* (C-145/10).

ve chvíli, kdy může její autor v uspořádání a výběru prvků „*vyjádřit své tvůrčí schopnosti originálním způsobem prostřednictvím rozhodnutí učiněných na základě své tvůrčí svobody a může tak databázi vtisknout, osobitý charakter*“.⁷⁹⁴ Autorskoprávní ochrana databází se ovšem nevztahuje na předměty ochrany v databázi obsažené (čl. 3 odst. 4 směrnice č. 96/9/ES). Počítačové programy, které slouží k provozování databází či pořizování jejich obsahu, jsou chráněny specificky v souladu se směrnicí č. 2009/24/ES.

Ochrana zvláštním právem je v souladu s čl. 7 směrnice č. 96/9/ES poskytována pořizovateli databáze, který vynaložil kvalitativně a/nebo kvantitativně podstatný vklad do pořízení, ověření nebo předvedení obsahu. Takový pořizovatel je pak oprávněn zabránit vytěžování (rozmnožování) a zužitkování (zpřístupňování) obsahu databáze. Oba tyto způsoby nakládání je nutno vykládat široce a jako „*vztahující se ke všem činnostem, které spočívají v převlastnění si a zpřístupnění veřejnosti, bez souhlasu osoby, která vytvořila databázi, výsledků jejího vkladu, a tak tuto osobu zbavují příjmů, které jí měly umožnit splatit náklady na tento vklad*“.⁷⁹⁵

Dle rozhodnutí Soudního dvora je cílem garantovaných práv zaručit ochranu proti přisvojení si výsledků z finančních a odborných vkladů učiněných „*při získávání a shromažďování obsahu*“ databáze a nikoliv do vytváření jednotlivých prvků.⁷⁹⁶ Důvod zavedení zvláštního práva pořizovatele je tak čistě ekonomický a to zajistit odměnu příslušné osobě „*za vklad věnovaný vytvoření a provozu uvedené databáze*“.⁷⁹⁷ Takto zajištěná ochrana by měla vést vytváření „*vyspělých systémů zpracování informací*“.⁷⁹⁸ Poměrně paradoxně i sama Komise v hodnocení směrnice č. 96/9/ES nebyla schopna konstatovat její pozitivní efekt na produkci databází.⁷⁹⁹

⁷⁹⁴ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Football Dataco Ltd a další proti Yahoo UK Limited a další* (C-604/10), bod 38.

⁷⁹⁵ Rozsudek Soudního dvora ve věci *The British Horseracing Board Ltd a další proti William Hill Organization Ltd* (C-203/02), bod 51.

⁷⁹⁶ Bod č. 39 preambule směrnice 96/9/ES a rozsudek Soudního dvora ve věci *Fixtures Marketing Ltd proti Organismos prognostikon agonon podosfairou AE (OPAP)* (C-444/02), body 39–40.

⁷⁹⁷ Bod č. 48 preambule směrnice č. 96/9/ES a rozsudek Soudního dvora ve věci *The British Horseracing Board Ltd a další proti William Hill Organization Ltd* (C-203/02), bod 46.

⁷⁹⁸ Bod č. 10 preambule směrnice č. 96/9/ES.

⁷⁹⁹ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. DG INTERNAL MARKET AND SERVICES WORKING PAPER: *First Evaluation of Directive 96/9/EC on the Legal Protection of Databases* [online]. Brussels: Commission of the European Communities 2005, s. 24 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf

Směrnice reguluje též výjimky a omezení, a to jak z autorského práva (čl. 6 směrnice č. 96/9/ES), tak i ze zvláštního práva pořizovatele databáze (čl. 8 a 9 směrnice č. 96/9/ES). Bez souhlasu autora databáze tak lze přistupovat k obsahu databáze (čl. 6 odst. 1 směrnice 96/9/ES). V případě zvláštní ochrany, může oprávněný uživatel vytěžovat/zužítkovávat kvantitativně/kvalitativně nepodstatnou část databáze (čl. 8 směrnice č. 96/9/ES). Tyto mandatorní výjimky a omezení v souladu s čl. 15 směrnice č. 96/9/ES nelze smluvně vyloučit. Další výjimky a omezení (čl. 6 odst. 2 a čl. 9 směrnice č. 96/9/ES) pak mají fakultativní povahu. Členské státy mohou tedy omezit výlučná práva autora, resp. pořizovatele databáze, pro účely veřejné bezpečnosti či správních nebo soudních řízení,⁸⁰⁰ studijní účely, a pro užití pro osobní potřebu v případě neelektronických databází. V rozsudku *Ryanair Ltd v. PR Aviation BV*⁸⁰¹ Soudní dvůr konstatoval, že pokud se nejedná o chráněnou databázi, ale pouze o soubor prostých dat nepožívající žádné ochrany dle směrnice č. 96/9/ES, neaplikují se na něj omezení a výjimky stanovené v čl. 6, 8 a 15 směrnice č. 96/9/ES. Osoba, která tato prostá data shromáždila si tak může smluvně stanovit podmínky, za jakých jej budou ostatní moci užívat. *Borgghi* a *Karapapa* se k tomuto rozhodnutí vyjádřili velmi kriticky s tím, že Soudní dvůr de facto otevřel cestu k monopolizaci prostých dat.⁸⁰²

Vzhledem k tomu, že je *sui generis* ochrana originálním konceptem EU a není upravena v žádných mezinárodních smlouvách, je taková ochrana poskytována pouze pořizovatelům databáze, kteří jsou státními příslušníky členského státu nebo jsou na jeho území usazení (čl. 11 odst. 1 směrnice č. 96/9/ES). Podnikům a společnostem je ochrana poskytována pouze pokud v EU mají sídlo, resp. ústředí či provozovnu. Dle čl. 11 odst. 3 směrnice č. 96/9/ES může Rada sjednat speciální dohodu s jiným státem, na základě níž bude ochrana uplatňována i na databáze pořízené subjekty, které nespĺňují výše uvedené podmínky. V mezinárodním právu duševního vlastnictví „tradiční“

⁸⁰⁰ U *sui generis* práva lze u tohoto práva omezit jak vytěžování, tak zužitkování.

⁸⁰¹ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Ryanair Ltd proti PR Aviation BV* (C-30/14).

⁸⁰² BORGHI, M. a S. KARAPAPA. Contractual Restrictions on Lawful Use of Information: Sole-Source Databases Protecte BORGHI, M. a S. KARAPAPA d by the Back Door? *European Intellectual Property Review*. 2015, roč. 37, č. 8, s. 505–514.

a smluvně zakotvený princip národního zacházení je u ochrany databází právem *sui generis* nahrazen principem reciprocity.⁸⁰³

7.3.4 Směrnice č. 2001/29/ES – autorské právo v informační společnosti

Na rozdíl od směrnic specializovaných co do předmětu ochrany (počítačové programy, databáze), či upravovaného práva (např. právo na odměnu při opětovném prodeji originálu, právo na pronájem a půjčování), je účelem směrnice č. 2001/29/ES obecně odstranit překážky na trhu autorskoprávně chráněných děl a dalších předmětů ochrany. Historicky lze její kořeny hledat již v Zelené knize o autorském právu a technologické výzvě z roku 1988.⁸⁰⁴ její obsah se začal utvářet v Zelené knize o autorském právu a právech souvisejících v informační společnosti.⁸⁰⁵ Vzhledem k velkému počtu reakcí na tento dokument pak Komise dále shrnula své názory v navazujícím dokumentu⁸⁰⁶ a v roce 1997 přijala návrh směrnice k harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv souvisejících v informační společnosti. Návrh pak již zahrnoval i materii dvou mezinárodních smluv WIPO, řešících tzv. „digitální agendu a to WCT a WPPT.⁸⁰⁷ Již přijaté směrnice⁸⁰⁸ v autorskoprávní oblasti směrnice č. 2001/29/ES ovšem nemění a nijak neovlivňuje jejich aplikaci, pouze rozvíjí principy a pravidla v nich zakotvená v kontextu informační společnosti.⁸⁰⁹ Obecnou maximou úpravy v harmonizační směrnici je zajištění „*vysoké úrovně ochrany*“.⁸¹⁰

⁸⁰³ DERCLAYE, E. The Database Directive. In: STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANS. (eds.). *EU Copyright Law: A Commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, Elgar Commentaries, s. 298–354, marg. č. 9.68.

⁸⁰⁴ Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology – Copyright Issues Requiring Immediate Action, COM (88) 172 final, 7. 6. 1988.

⁸⁰⁵ Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society, COM (95) 382 final, 19. 7. 1995.

⁸⁰⁶ Commission Communication of 20 November 1996 – „Follow-up to the Green Paper on copyright and related rights in the information society“, COM(96) 568 final, 20. 11. 1996.

⁸⁰⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přístupu České republiky ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech, č. 48/2002 Sb.m.s., dále též „WPPT“.

⁸⁰⁸ Tj. směrnice č. 91/250/EHS, 92/100/EHS, 93/83/EHS, 93/98/EHS a 96/9/ES.

⁸⁰⁹ Bod č. 20 preambule směrnice č. 2001/29/ES.

⁸¹⁰ Bod č. 9 preambule směrnice č. 2001/29/ES.

Za účelem „*vytvoření vnitřního trhu a zavedení systému zabraňujícího narušování hospodářské soutěže na vnitřním trhu*“⁸¹¹ tak směrnice č. 2001/29/ES harmonizuje tři základní exkluzivní práva (na rozmnožování, na sdělování veřejnosti a na rozšiřování předmětů), upravuje výjimky a jejich omezení, poskytuje ochranu technickým prostředkům práv a elektronickým identifikátorům o správě práv a konečně obsahuje ustanovení týkající se vymáhání práv.

Harmonizovaná práva na rozmnožování a sdělování veřejnosti jsou zakotvena ve prospěch nejen autorů, ale i ve prospěch výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů; výrobců prvotních záznamů filmů a pro vysílací organizace (čl. 2 a 3 odst. 2 směrnice š. 2001/29/ES). V případě práva na rozšiřování nestanovuje směrnice nic o právech souvisejících s právem autorským – ve prospěch nositelů těchto práv je právo na rozšiřování upraveno v čl. 9 směrnice č. 2006/115/ES.

Právo na rozmnožování pak zahrnuje výlučné oprávnění kontrolovat „*přímé nebo nepřímé, dočasné nebo trvalé rozmnožování jakýmkoliv prostředky a v jakékoliv formě, vcelku nebo po částech*“. Soudní dvůr v případě *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening*, v souladu s výše uvedeným vůdčím principem úpravy, konstatoval, že toto právo je nutno konstruovat široce.⁸¹² Právo na rozmnožování tak zahrnuje i dočasné digitální rozmnoženiny, které nejsou dovolené na základě výjimky v čl. 5 odst. 1 směrnice č. 2001/29/ES dovolující specificky vymezené krátkodobé rozmnoženiny bez hospodářského významu, které se nutně vytvářejí v rámci technologického procesu. Takovými rozmnoženinami mohou být dle Soudního dvora ty, které vznikají „*na obrazovce počítače uživatele a ve vyrovnávací paměti („cache“) pevného disku tohoto počítače vytvořené koncovým uživatelem při prohlížení internetové stránky*“.⁸¹³

⁸¹¹ Bod č. 1 preambule směrnice č. 2001/29/ES.

⁸¹² Rozsudek Soudního dvora ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening* (C-5/08), bod 41 (v návaznosti na bod č. 21 preambule směrnice č. 2001/29/ES).

⁸¹³ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Public Relations Consultants Association Ltd v. Newspaper Licensing Agency Ltd a další* (C-360/13).

Zejména v poslední době věnoval Soudní dvůr⁸¹⁴ velkou pozornost pro informační společnost zásadnímu právu na sdělování díla veřejnosti, resp. jeho subspecies – zpřístupňování děl veřejnosti na vyžádání, tedy „*takovým způsobem, že každý jednotlivec ze strany veřejnosti má k těmto dílům přístup z místa a v době, které si zvolí*“.⁸¹⁵ Toto exkluzivní právo vychází z čl. 8 WCT a čl. 10 WPPT a umožňuje příslušnému nositeli práva kontrolovat sdělování předmětů ochrany „*veřejnosti po drátě nebo bezdrátově*“. Obdobně jako v případech práva na rozmnožování je toto právo nutno chápat široce.⁸¹⁶ Výsledkem intenzivní judikatorní činnosti Soudního dvora bylo vytvoření poměrně komplikovaného systému na posuzování, zda se jedná či nejedná o sdělování, resp. zpřístupňování díla veřejnosti online. Přehled všech dosavadních závěrů, který lze využít jako základ pro popis práva na sdělování, pak v relativně ucelené formě poskytuje prozatím poslední rozsudek Soudního dvora ve věci *Stichting Brein v. Ziggo BV a XS4All Internet BV*,⁸¹⁷ v němž bylo posuzováno, zda se v případě zpřístupňování a provozování metadatové platformy The Pirate Bay jedná o sdělování díla veřejnosti. Předně je nutno toto exkluzivní právo chápat tak, že zahrnuje dva kumulativní prvky – a to „*sdělování*“ a „*veřejnosti*“.⁸¹⁸ Dále je pak potřeba zkoumat doplňující vzájemně související kritéria, jako např. role uživatele a jeho znalost důsledků svého jednání.⁸¹⁹ Veřejností Soudní dvůr rozumí veřejností „*blíže neurčený počet potenciálních adresátů*“, kterých musí být dosti vysoký počet.⁸²⁰ Aby mohl být akt kvalifikován

⁸¹⁴ Zejména se jedná o rozhodnutí ve věcech: *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) proti Rafael Hoteles SA* (C-306/05); *Football Association Premier League Ltd a další proti QC Leisure a další* (C-403/08) a *Karen Murphy proti Media Protection Services Ltd* (C-429/08). Spojené věci C-403/08 a C-429/08); *Società Consortile Fonografici (SCF) v. Marco Del Corso* (C-135/10); *ITV Broadcasting Ltd a další v. TVCatchup Ltd* (C-607/11); *Nils Svensson a další v. Retriever Sverige AB* (C-466/12); *BestWater International GmbH v. Michael Mebes a Stefan Pötsch* (C-384/13); *C More Entertainment AB v. Linus Sandberg* (C-279/13). *GS Media BV v. Sanoma Media Netherlands BV a další* (C-160/15); *Reha Training Gesellschaft für Sport- und Unfallrehabilitation mbH v. Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte (GEMA)* (C-117/15); *Stichting Brein v. Jack Frederik Willems, agissant sous le nom Filmspeler* (C-527/15); *Stichting Brein v. Ziggo BV a XS4All Internet BV* (C-610/15).

⁸¹⁵ Čl. 3 směrnice č. 2001/29/ES.

⁸¹⁶ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Stichting Brein v. Ziggo BV a XS4All Internet BV* (C-610/15), bod 27 a odkazovaná judikatura.

⁸¹⁷ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Stichting Brein v. Ziggo BV a XS4All Internet BV* (C-610/15).

⁸¹⁸ Ibid., bod 24 a tam citovaná judikatura.

⁸¹⁹ Ibid., bod 26 a tam citovaná judikatura.

⁸²⁰ Ibid., bod 27 a tam citovaná judikatura.

jako „sdělování veřejnosti“ musí se jednat buď o sdělování „*specifickou technologií odlišnou od technologií, které byly dosud používány, nebo „nové veřejnosti“*“, tj. veřejnosti, kterou nositelé autorského práva nebrali v potaz při udělení svolení k prvotnímu sdělení jejich díla veřejnosti“.⁸²¹ Umožňuje-li odkaz obejít omezující opatření, jedná se též o sdělování díla veřejnosti, neboť je zpřístupňováno veřejnosti nové, nositelem původně nezahrnuté do rozsahu předpokládaném při oprávněném zpřístupňování.⁸²² Za sdělování díla veřejnosti nebylo kvalifikováno odkazování na díla, která byla nositelem práv oprávněně a bez omezení zveřejněna online, neboť zde neexistuje „nová veřejnost“.⁸²³ Tento závěr pak není odvislý na technické realizaci odkazování, tj. vztahuje se i na prosté odkazování, tak i na odkazování formou „*framingu*“.⁸²⁴ Po rozhodnutí Soudního dvora ve věci *GS Media*⁸²⁵ hraje v případě odkazování zásadní roli vědomost odkazujícího uživatele o (ne)oprávněnosti prvotního zpřístupnění díla, na které je odkazováno. O sdělování veřejnosti se pak jedná za situace, kdy odkazující osoba o protiprávnosti zveřejnění věděla nebo vědět mohla, např. z důvodu, že byla upozorněna nositelem práv.⁸²⁶ V případě odkazování na chráněný obsah za komerčním účelem lze od takto konajícího subjektu očekávat, že prověří (ne)oprávněnost jeho zveřejnění. Plná znalost situace, a tedy i sdělování veřejnosti v případě neoprávněného prvotního zveřejnění, je presumována.⁸²⁷ Odkazující subjekt ale může tuto domněnku vyvrátit.⁸²⁸ Za sdělování díla veřejnosti kvalifikoval Soudní dvůr výše uvedené provozování platformy shromažďující metadata, která v konečném důsledku umožní uživatelům neoprávněně sdílení děl v rámci „peer-to-peer“ sítí.⁸²⁹ Za sdělování díla veřejnosti Soudní dvůr považuje i prodej multimediálního přehrávače, na kterém byly předem nainstalované doplňky, které obsahují odkazy

⁸²¹ Ibid., bod 28 a tam citovaná judikatura.

⁸²² Rozsudek Soudního dvora ve věci *Nils Svensson a další v. Retriever Sverige AB* (C-466/12), bod 27 a 31.

⁸²³ Ibid., bod 30.

⁸²⁴ Usnesení Soudního dvora ve věci *BestWater International GmbH v. Michael Mebes a Stefan Potsch* (C-384/13).

⁸²⁵ Rozsudek Soudního dvora ve věci *GS Media BV v. Sanoma Media Netherlands BV a další* (C-160/15).

⁸²⁶ Rozsudek Soudního dvora ve věci *GS Media*, (C-160/15), bod 49.

⁸²⁷ Ibid., bod 51.

⁸²⁸ Ibid.

⁸²⁹ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Stichting Brein v. Ziggo BV a XS4All Internet BV* (C-610/15).

na neoprávněně zpřístupněná díla.⁸³⁰ Tento vývoj ale nelze vnímat nekriticky – Soudní dvůr se při vytváření komplikovaného systému dopustil jedné zásadní kvalifikační chyby, a to, že nerozlišuje mezi skutečným sdělováním díla jako takového (tj. originálního výtvaru) jakožto užitím jeho tvůrčích prvků a sdělováním prosté informace o lokaci díla.⁸³¹

Právo na rozšiřování, které musí dle čl. 4 směrnice č. 2001/29/ES členské státy stanovit pro autory,⁸³² zahrnuje „výlučné právo udělit svolení nebo zakázat jakoukoliv formu veřejného rozšiřování prodejem nebo jiným způsobem“. Čl. 4 směrnice č. 2001/29/ES provádí čl. 6 WCT a v jeho světle je nutno je vykládat.⁸³³ Ve věci *Peek & Cloppenburg* Soudní dvůr soud vyjasnil, že toto právo zahrnuje pouze takové „akty, se kterými je vyhradně spojen převod vlastnictví“ předmětu, prostřednictvím něhož je dílo vyjádřeno.⁸³⁴ Naopak, nezahrnuje tak akty, kdy veřejnost sice může předměty užívat bez převodu vlastnického práva, resp. kdy jsou tyto pouze vystaveny.⁸³⁵ Za porušení práva na rozšiřování ale lze považovat operace, „které sahají přinejmenším od uzavření kupní smlouvy ke jejímu plnění prostřednictvím dodání veřejnosti.“⁸³⁶ Konečně, v případě *Dimensione Direct Sales srl a Michele Labianca v. Knoll International Spa*,⁸³⁷ Soudní dvůr EU interpretoval právo na rozšiřování extrémně extenzivně, kdy pod něj podřadil i samotnou propagaci podněcující spotřebitele k nabytí předmětu, v němž je dílo vyjádřeno. Autor je tak schopen „bránit se nabídce prodeje nebo cílené propagaci originálu nebo rozmnoženiny tohoto díla, a to i když není prokázáno, že uvedená propagace vedla k nabytí chráněného předmětu kupujícími v Unii“.⁸³⁸

⁸³⁰ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Stichting Brein v. Jack Frederik Wullems, agissant sous le nom Filmspeler* (C-527/15).

⁸³¹ KOUKAL, P. Autorské právo a Internet. In: SRSTKA, J. a kol. *Autorské právo a práva související: vysokoškolská učebnice*. 1. vyd. Praha: Leges, 2017, Student, s. 232.

⁸³² Nositelé práv s právem souvisejícím pak v případech rozšiřování předmětů ochrany musí benefitovat z ochrany poskytnuté čl. 9 směrnice č. 2006/115/ES.

⁸³³ Rozsudek Soudního dvora ve věci C-456/06, *Peek & Cloppenburg* (C-456/06), body 29–32.

⁸³⁴ Rozsudek Soudního dvora ve věci C-456/06, *Peek & Cloppenburg* (C-456/06).

⁸³⁵ *Ibid.*, bod 41.

⁸³⁶ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Trestní řízení proti Titus Alexander Jochen Donner* (C-5/11), body 26-27. Na tyto závěry Soudní dvůr odkázal i ve svém rozsudku ve věci *Martin Blomqvist v. Rolex SA a Manufacture des Montres Rolex SA* (C-98/13).

⁸³⁷ Rozsudek soudního dvora ve věci *Dimensione Direct Sales srl a Michele Labianca v. Knoll International Spa* (C-516/13).

⁸³⁸ *Ibid.*, bod 35.

Výjimky a omezení exkluzivních práv pak představují nástroj pro vyvažování práv a zájmů jednotlivých nositelů práv a uživatelů předmětů ochrany. Směrnice č. 2001/29/ES nabízí členským státům k transpozici/ implementaci taxativní výčet dovolených výjimek a omezení v čl. 5. Pouze jedna z nich – výjimka pro dočasné rozmnoženiny v čl. 5 odst. 1 směrnice č. 2001/29/ES – je mandatorní povahy. Ostatní omezení a výjimky pak mohou být transponovány v souladu s kulturními a sociálními zvyklostmi členského státu, což ale v konečném důsledku vede k možným nekompatibilitám a snížení právní jistoty adresátů norem, kdy tradičně dovolené užití v jednom členském státě bude v jiném právem reprobované.⁸³⁹

Výše zmíněný princip maximalizaci ochrany práv reflektoval i Soudní dvůr, když poskytl členským státům náповědu, jak je nutno vykládat výjimky a omezení autorských a souvisejících práv – totiž restriktivně, neboť výjimky a omezení představují odchýlení od obecného pravidla.⁸⁴⁰ Na druhou stranu ale pak v rozhodnutí *Football Association Premier League* konstatoval, že je nutno interpretovat tyto „odchytky“ tak, aby umožnily vývoj a provozování nových technologií a přitom zachovávaly „spravedlivou rovnováhu“ mezi právy nositelů práv a uživatelů.⁸⁴¹ V rozhodnutí *Deckmyn a Vrijheidsfonds*⁸⁴² pak Soudní dvůr vymezil, jakým způsobem vůbec mohou státy výjimky a omezení transponovat/implementovat – jejich upřesňování neharmonizovaným způsobem je dle tohoto rozhodnutí v rozporu s evropským právem.

Článek 5 pak zakotvuje jednotlivé skutkové podstaty výjimek a omezení výlučných práv stanovených směrnicí č. 2001/29/ES.⁸⁴³ Typickým

⁸³⁹ Důvodem je mj. i to, že žádná ze zakotvených výjimek nemá přeshraniční efekt (SYNODINOU, T. E. Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. In: LODDER, A. R. a A. D. MURRAY. (eds.). *EU Regulation of E-Commerce: a Commentary*. Cheltenham, UK Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2017, Elgar Commentaries, s. 59–99., marg. č. 347).

⁸⁴⁰ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening* (C-5/08), body 56–57.

⁸⁴¹ Rozsudek Soudního dvora ve spojených věcech *Football Association Premier League Ltd a další proti QC Leisure a další* (C-403/08) a *Karen Murphy proti Media Protection Services Ltd* (C-429/08) (Spojené věci C-403/08 a C-429/08), bod 164.

⁸⁴² Rozsudek Soudního dvora ve věci *Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW v. Helena Vandersteen a další* (C-201/13), bod 16 a tam zmiňovaná judikatura.

⁸⁴³ V detailech k problematice omezení a výjimek v směrnici č. 2001/29/ES viz např. GUIBAULT, L. *Copyright Limitations and Contracts: An Analysis of the Contractual Overridability of Limitations on Copyright*. Hague; Boston: Kluwer Law International, 2002, 392 s.

zástupcem výjimek a omezení, které byly přijaty za účelem ochrany základních práv a svobod, je dovolená rozmnoženina pro osobní potřebu (čl. 5 odst. 2 písm. b) směrnice č. 2001/29/ES). Soudní dvůr se velmi obsáhle věnoval zásadní podmínce její dovolenosti, a to poskytnutí spravedlivé odměny nositelům práv.⁸⁴⁴ Ve svých rozhodnutích Soudního dvůr též stanovil další zásadní podmínku dovolenosti aplikace této limitace autorského práva na rozmnožování a to, že zdroj, ze kterého je rozmnoženina pořízena, musí být legální.⁸⁴⁵

V případě *Eugen Ulmer*⁸⁴⁶ Soudní dvůr vyložil „knihovní“ výjimku zakotvenou v čl. 5 odst. 2 písm. c) směrnice č. 2001/29/ES tak, že zahrnuje i možnost digitalizace děl obsažených ve sbírkách dané instituce, za účelem zpřístupňování veřejnosti pro zvláštní účely na specializovaných terminálech v souladu s výjimkou zakotvenou v čl. 5 odst. 3 písm. n) směrnice č. 2001/29/ES. Musí se ale stále jednat o „zvláštní úkon rozmnožování“ a nelze tedy obecně digitalizovat celou sbírku, neboť by to nebylo souladné s čl. 5 odst. 5 směrnice č. 2001/29/ES.⁸⁴⁷

Výjimka umožňující užití díla pro účely veřejné bezpečnosti (čl. 5 odst. 3 písm. e) směrnice č. 2001/29/ES) a citační výjimka (čl. 5 odst. 3 písm. d)

⁸⁴⁴ Rozsudky Soudního dvora ve věcech *Padawan SL proti Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE)* (C-467/08); *Stichting de Thuiskopie proti Opus Supplées Deutschland GmbH a další* (C-462/09). *Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort) v. Kjočera a další* (C-457/11) a *Canon Deutschland GmbH* (C-458/11) a *Fujitsu Technology Solutions GmbH* (C-459/11) a *Hewlett-Packard GmbH* (C-460/11) v. *Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort)* (C-457 až C-460); *Amazon.com International Sales Inc. a další v. Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH* (C-521/11); *ACI Adam BV a další v. Stichting de Thuiskopie a Stichting Onderhandeligen Thuiskopie vergoeding*, (C-435/12); *Copydan Båndkopi v. Nokia Danmark A/S* (C-463/12); *Hewlett-Packard Belgium SPRL v. Reprobel SCRL* (C-572/13); *Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH v. Amazon EU Sàrl a další* (C-572/14); *Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (EGEDA) a další v. Administración del Estado a Asociación Multisectorial de Empresas de la Electrónica, las Tecnologías de la Información y la Comunicación, de las Telecomunicaciones y de los contenidos Digitales (AMETIC)* (C-470/14); *Microsoft Mobile Sales International Oy, anciennement Nokia Italia SpA a další v. Ministero per i beni e le attività culturali (MiBAC) a další* (C-110/15) a *Minister Finansów v. Stowarzyszenie Artystów Wykonawców Utworów Muzycznych i Słowno-Muzycznych SAWP (SAWP)* (C-37/16).

⁸⁴⁵ Rozsudek Soudního dvora ve věci *ACI Adam BV a další v. Stichting de Thuiskopie a Stichting Onderhandeligen Thuiskopie vergoeding* (C-435/12), bod 41. Rozsudek Soudního dvora ve věci *Hewlett-Packard Belgium SPRL v. Reprobel SCRL* (C-572/13), bod 57.

⁸⁴⁶ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Technische Universität Darmstadt v. Eugen Ulmer KG* (C-117/13).

⁸⁴⁷ *Ibid.*, bod 45.

směrnice č. 2001/29/ES) byly předmětem rozhodování v případě *Painer*.⁸⁴⁸ Soud uzavřel, že sdělovací prostředky se nemohou při užití autorských děl (v tomto případě fotografie) dovolávat bez dalšího bezpečnostní výjimky – pro oprávněné užití je nutná minimálně koordinace s příslušnými orgány (např. Policií).⁸⁴⁹ Ohledně dovolené citace pak Soudní dvůr uzavřel, že je irelevantní, jestli je „citace uvedena v díle chráněném autorským právem, či naopak v počínku, který nemá takovouto právní ochranu“.⁸⁵⁰

Parodická výjimka (čl. 5 odst. 3 písm. k) směrnice č. 2001/29/ES), která sleduje v konečném důsledku ochranu svobody projevu parodujícího, byla předmětem výkladu v případě *Deckmyn a Vrijheidsfonds*.⁸⁵¹ Soudní dvůr kvalifikoval parodii jako autonomní pojem unijního práva, jejíž podstatné znaky jsou, „že evokuje existující dílo a přitom se od něj zřetelně liší a že je komická nebo ironická“.⁸⁵² Žádné další speciální znaky a podmínky tak nemusí splňovat (např. není třeba uvádět autora parodovaného díla), nesmí však nést diskriminační sdělení.⁸⁵³

Všechny výjimky a omezení lze použít „pouze ve zvláštních případech, které nejsou v rozporu s běžným způsobem užití díla nebo jiného předmětu ochrany a nejsou jimi nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy nositele práv.“⁸⁵⁴ Tento takzvaný „třístupňový test“ obsahuje obecný limit limitů (sic!) autorského práva a práv souvisejících, který je adresovaný nejen národním zákonodárcům při transpozici/ implementaci výjimek, ale musí být splněn vždy při jejich aplikaci na národní úrovni.⁸⁵⁵ Na druhou stranu ale nijak nedefinuje, či nerozšiřuje rozsah výjimek a omezení⁸⁵⁶ – slouží pouze jako materiální podmínka, kterou je nutno při jejich aplikaci taktéž splnit.

⁸⁴⁸ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Eva-Maria Painer proti Standard VerlagsGmbH a další* (C-145/10).

⁸⁴⁹ *Ibid.*, bod 116.

⁸⁵⁰ *Ibid.*, bod 136.

⁸⁵¹ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW v. Helena Vandersteen a další* (C-201/13).

⁸⁵² *Ibid.*, bod 33.

⁸⁵³ *Ibid.*, body 29–30.

⁸⁵⁴ Čl. 5 odst. 5 směrnice č. 2001/29/ES.

⁸⁵⁵ ARNOLD, R. a E. ROSATI. Are national courts the addressees of the InfoSoc three-step test? *Journal of Intellectual Property Law & Practice* [online]. 2015, roč. 10, č. 10, s. 747 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: doi:10.1093/jiplp/jpv138

⁸⁵⁶ Rozsudek Soudního dvora ve věci *ACI Adam BV a další v. Stichting de Thuiskopie a Stichting Onderhandeligen Thuiskopie vergoeding* (C-435/12), bod 25.

Články 6 směrnice poskytuje technologické ochraně autorského práva, konkrétně pak účinným technickým prostředkům ochrany autorských práv (dále též „TPO“).⁸⁵⁷ Členské státy tak musí zajistit ochranu nejen před jejich obcházením jako takovým, ale i před nakládáním s výrobky, které je jsou schopné TPO obcházet a před poskytováním služeb směřujících k takovému cíli. Detailně se Soudní dvůr věnoval problematice TPO v případě *Nintendo*,⁸⁵⁸ v němž se jednalo o rozsah pojmu technologické prostředky ochrany a rozsah právní ochrany před jejich obcházením. K první otázce Soudní dvůr uzavřel, že pojem TPO může zahrnovat nejen prostředky nasazené na samotném mediu s dílem, ale i přístroje schopné toto médium akceptovat a zajistit přístup k němu a jeho užívání.⁸⁵⁹ Na druhou otázku pak Soudní dvůr odpověděl tak, že právní ochrana se poskytuje pouze TPO, které zabráňují nebo vylučují úkony, které je oprávněn schvalovat autor.⁸⁶⁰ V odpovědi na druhou otázku Soudní dvůr došel k závěru, že TPO „*musí být přiměřené uskutečnění tohoto cíle a nesmí překračovat meze toho, co je k jeho uskutečnění nezbytné*“.⁸⁶¹ Je tak nutno zkoumat, zda neexistují nějaké mírnější TPO, které by sice maximálně chránily autorova práva,⁸⁶² ale zároveň méně narušovaly činnosti uživatelů děl, které nepotřebují souhlas.⁸⁶³ Zůstává spíše debatní otázkou, jak by takové TPO fungovaly v praxi – technologické prostředky ochrany jsou ze své podstaty funkčně „*binární*“, tj. nejsou schopny inkorporovat např. poměrování dovolenosti užití.⁸⁶⁴

Ochrana je poskytování i „*informacím o správě práv*“, což jsou jakékoli informace určené nositeli práv, které identifikují předmět ochrany,⁸⁶⁵ způsob a podmínky jeho užití a jejich vyjádření ve formě čísel či kódů. Zakázáno

⁸⁵⁷ Tento článek zajišťuje naplnění čl. 11 WCT a 18 WPPT.

⁸⁵⁸ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Nintendo Co. Ltd a další v. PC Box Srl a 9Net Srl* (C-355/12).

⁸⁵⁹ *Ibid.*, bod 37.

⁸⁶⁰ *Ibid.*, bod 31.

⁸⁶¹ *Ibid.*, bod 31.

⁸⁶² Tedy v souladu s bodem č. 9 preambule směrnice č. 2001/29/ES.

⁸⁶³ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Nintendo Co. Ltd a další v. PC Box Srl a 9Net Srl* (C-355/12), bod 32.

⁸⁶⁴ K prvním výzkumům v této oblasti srovnajte AKESTER, P. *Technological Accommodation of Conflicts between Freedom of Expression and DRM: The First Empirical Assessment* [online]. SSRN Scholarly Paper ID 1469412. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2009 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/abstract=1469412>

⁸⁶⁵ Mj. i databázi chráněnou právem sui generis dle směrnice č. 96/9/ES.

je tyto informace odstraňovat nebo nakládat⁸⁶⁶ s předměty ochrany. Podmínkou ochrany ale je, že dotyčná osoba musí činit tyto úkony vědomě a též s vědomím (resp. má rozumné důvody se domnívat), že tím „*způsobuje, umožňuje, usnadňuje nebo zatajuje porušování chráněných práv*“.⁸⁶⁷

Konečně, směrnice upravuje i otázku sankcí a ochranných prostředků proti porušování práv a povinností v ní stanovených, a ne tedy autorského práva či práv souvisejících obecně,⁸⁶⁸ které musí být „*účinné, přiměřené a odrazující*“. Specificky je v čl. 8 odst. 3 směrnice č. 2001/29/ES upravena povinnost členským státům poskytnou nositelům práv „*možnost žádat o soudní zákaz ve vztahu ke zprostředkovatelům, jejichž služby jsou třetí stranou využívány k porušování*“. Důvodem je pak potenciální efektivita takového zásahu, neboť tyto subjekty mají „*nejlepší možnost ukončit činnost porušující právo*“.⁸⁶⁹ Směrnice ovšem ponechává konkrétní úpravu takových zákazů na jednotlivých vnitrostátních úpravách.⁸⁷⁰ Soudní dvůr už měl příležitost posuzovat jednotlivé způsoby realizace takových zákazů, resp. preventivních opatření, vůči zprostředkovatelům.⁸⁷¹ Tento pojem zahrnuje každou osobu, „*kteřá v rámci sítě přenáší porušení práva, jehož se dopustila třetí strana, a jež se týká chráněného díla nebo jiného předmětu ochrany*“ a to i pouhý poskytovatel internetového připojení.⁸⁷² Soudní příkazy týkající se blokování či omezení poskytování služby ve smyslu č. 8 odst. 3 směrnice č. 2001/29/ES ovšem nemohou být aplikovány bezbřezě. Jak upozorňuje *Synodinou*,⁸⁷³ Soudní dvůr záhy instruoval

⁸⁶⁶ Tj. rozšiřovat, dovážet za účelem rozšiřování, vysílat, sdělovat nebo zpřístupňovat veřejnosti.

⁸⁶⁷ Čl. 7 směrnice č. 2001/29/ES.

⁸⁶⁸ Obecnou povinnost členských států chránit právo duševního vlastnictví a zajistit adekvátní prostředky vymáhání upravuje směrnice 2004/48/ES.

⁸⁶⁹ Bod č. 59 preambule směrnice č. 2001/29/ES.

⁸⁷⁰ *Ibid.*

⁸⁷¹ Detailně tuto problematiku rozebírá HUSOVEC, M. *Zodpovednosť na internete podľa českého a slovenského práva* [online]. CZ.NIC. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2014 [vid. 30. 11. 2017]. ISBN 978-80-904248-8-3. Dostupné z: http://knihy.nic.cz/files/nic/edice/Zodpovednost_web_FINAL.pdf

⁸⁷² Rozsudek Soudního dvora ve věci *UPC Telekabel Wien GmbH v. Constantin Film Verleih GmbH a Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH* (C-314/12), body 30–33. Usnesení Soudního dvora ve věci *LSG-Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH proti Tele2 Telecommunication GmbH* (C-557/07), bod 47.

⁸⁷³ SYNODINOU, T. E. Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. In: LODDER, A. R. a A. D. MURRAY. (eds.). *EU Regulation of E-Commerce: a Commentary*. Cheltenham, UK Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2017, marg. č. 380.

členské státy, že směrnici v této otázce musí vykládat tak, aby byla zajištěna rovnováha mezi různými základními právy a svobodami chráněnými unijním právním řádem,⁸⁷⁴ tj. konkrétně mezi právem na ochranu duševního vlastnictví a právem na ochranu osobních údajů či svobodou přijímat a rozšiřovat informace na straně druhé. Autorské právo tak není nedotknutelné a jeho ochrana nemusí být zajištěna absolutně.⁸⁷⁵ Jako neproporcionální pak Soudní dvůr shledal příkaz, který by povinoval zprostředkovatele zavést všeobíhající, neomezený a nediferenciovaný systém filtrující veškerou komunikaci uživatelů za účelem blokování neoprávněného sdílení autorskoprávně chráněného obsahu.⁸⁷⁶ Poskytovateli internetového připojení ale může být soudním příkazem zakázáno poskytovat svým „*zákazníkům přístup ke webovým stránkám, na nichž jsou online zpřístupňovány předměty ochrany bez souhlasu nositelů práv*“⁸⁷⁷ přičemž ale musí být stále dbáno na základní právo „*uživatelů internetu na svobodu informací*“.⁸⁷⁸ Vzhledem k tomu, že takové opatření může být i technicky obcházeno,⁸⁷⁹ může zprostředkovatel „*uniknout sankcím postihujícím porušení uvedeného soudního příkazu prokázáním toho, že již přijal všechna opatření, jež po něm lze rozumně požadovat*“. I Soudní dvůr ovšem reflektoval, že příkázaný zákaz nebude možno realizovat absolutně – přijaté opatření tak musí vést „*ke zabránění nebo alespoň ke ztížení nedovolených prohlížení předmětů ochrany a ke skutečnému odrazení uživatelů internetu, kteří využívají služeb adresáta tohoto soudního příkazu, od prohlížení těchto předmětů*“.⁸⁸⁰

Nejedná se ovšem o jediný akt sekundárního práva EU v oblasti vymáhání práv duševního vlastnictví. V obecné rovině, a to i pro práva průmyslová, reguluje tuto problematiku zejména směrnice č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví a nařízení č. 608/2013 o vymáhání práv duševního vlastnictví celními orgány a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1383/2003.

⁸⁷⁴ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Productores de Música de España (Promusicae) v Telefónica de España SAU* (C-275/06), bod 68.

⁸⁷⁵ *Scarlet Extended SA proti Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)* (C-70/10), bod 43.

⁸⁷⁶ Rozsudek ve věci *Scarlet Extended SA proti Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)* (C-70/10). Rozsudek Soudního dvora ve věci *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) v. Netlog NV* (C-360/10).

⁸⁷⁷ Rozsudek Soudního dvora ve věci *UPC Telekabel Wien GmbH v. Constantin Film Verleih GmbH a Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH* (C-314/12), bod 64.

⁸⁷⁸ *Ibid.*

⁸⁷⁹ *Ibid.*, bod 60.

⁸⁸⁰ *Ibid.*, bod 62.

Některé zásadní otázky ovšem směrnice č. 2001/29/ES neharmonizuje. Mezi ně patří např. samotný pojem autorského díla a jeho pojmové znaky. Soudní dvůr⁸⁸¹ ovšem svojí rozhodovací činností zobecnil standard „*původnosti*“ (originality) využívaný v případě ochrany počítačových programů, databází a fotografií, a aplikoval toto kritérium na všechna autorská díla.⁸⁸² Směrnice č. 2001/29/ES též explicitně neřeší problematiku autorství (jako to např. činí směrnice č. 2009/24/ES v čl. 2), spoluautorství či kolektivního autorství. Jak ale poznamenal v posudku č. 3/15 Soudní dvůr, „*unijní normotvůrce provedl jen částečnou harmonizaci autorského práva a práv s ním souvisejících, neboť cílem této směrnice není odstranit rozdíly mezi vnitrostátními právními předpisy, které na fungování vnitřního trhu nemají nepřijatelný vliv, nebo takovým rozdílům zabraňovat.*“⁸⁸³ I přes deklarovanou snahu unijního normotvůrce odstranit překážky na vnitřním trhu tak nelze konstatovat, že by se to směrnicí č. 2001/29/ES komplexně povedlo. Zvoleným nástrojem, tj. směrnicí, takového cíle ani popravdě není možno dosáhnout. Částečná harmonizace je tak předmětem doktrinální kritiky,⁸⁸⁴ a to zejména kvůli svým praktickým důsledkům.⁸⁸⁵ Jedním z navrhovaných řešení je vytvoření jednotného evropského autorského práva, jak bude předmětem výkladu dále.

⁸⁸¹ Rozsudek Soudního dvora ve věcech *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening* (C-5/08); *Football Dataco Ltd a další n. Yahoo UK Limited a další* (C-604/10); *Eva-Maria Painer proti Standard Verlags GmbH a další* (C-145/10); *Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany proti Ministerstvo kultury* (C-393/03); *SAS Institute Inc. v. World Programming Ltd* (C-406/10).

⁸⁸² Na možné problémy s odlišným standardem pro přiznání autorskoprávní ochrany, který se odlišuje od národních úprav, upozorňuje HUSOVEC, M. K evropskému „*prepisování*“ pojmových znaků autorského díla. *Duševné vlastnictví*. 2011, roč. 15, č. 4, s. 24–27; a HUSOVEC, M. *Judikátorná harmonizácia pojmu autorského diela v únijnom práve*. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2012, roč. XVIII, č. 12, s. 16–20.

⁸⁸³ Posudek Soudního dvora 3/15, bod 115. Soudní dvůr se odkázal i na svoji judikaturu ve věcech *Copydan Båndkopi* (C-463/12), bod 88 a *C More Entertainment*, (C-279/13), bod 29, kde prezentoval stejné závěry.

⁸⁸⁴ Srovnejte zdroje citované níže části 7.3.8.1.

⁸⁸⁵ Vzhledem k absenci harmonizace problematiky autorství a otázky, kdo je prvotním vykonavatelem autorských práv, která se tak bude posuzovat dle *lex loci protectionis*, nelze vyloučit, že vykonavatelem budou v různých státech rozlišné osoby. Srovnejte specificky v oblasti ochrany databází KOŠČÍK, M. a M. MYŠKA. *Database authorship and ownership of sui generis database rights in data-driven research*. *International Review of Law, Computers & Technology* [online]. 2017, roč. 31, č. 1, s. 43–67 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: doi: 10.1080/13600869.2017.1275119

7.3.5 Směrnice č. 2012/28/EU – užití osiřelých děl

Rozvoj technologií přinesl paměťovým a vzdělávacím institucím nové možnosti, jak nakládat s díly ve svých sbírkách, mj. umožnil jejich digitalizaci, indexaci a následné zpřístupňování veřejnosti v digitálních knihovnách.⁸⁸⁶ Pokud se ovšem nejedná o díla autorskoprávně volná, podléhají úkony rozmnožování a zpřístupňování veřejnosti, které je nutno při takovém nakládání s nimi realizovat, souhlasu autora (čl. 2 a 3 směrnice č. 2001/29/ES). Získat takový souhlas v případě děl, u nichž je autor neznámý, nebo i pokud je známý, tak je nedohledatelný, je spojeno s neúměrně vysokými transakčními náklady.

Vyřešení tohoto fenoménu tzv. osiřelých děl na úrovni EU bylo považováno za klíčové pro zpřístupnění evropského kulturního dědictví. Komise již v roce 2006 formou „*soft law*“ doporučovala členským státům, aby zlepšily dostupnost osiřelých děl vytvářením mechanismů pro jejich užití.⁸⁸⁷ Bez adekvátní úpravy sekundárním právním aktem EU ovšem mohly členské státy vytvořit pouze řešení dostačující pro národní užití, nikoliv však již umožňující přeshraniční přístup k osiřelým dílům.⁸⁸⁸ Konkrétní řešení tohoto problému pak bylo vyjádřeno ve sdělení Komise o Digitální agendě pro Evropu z roku 2010, v němž navrhla jako adekvátní opatření vytvoření směrnice o osiřelých dílech,⁸⁸⁹ což reálně učinila v roce 2011. Samotná směrnice pak byla přijata na konci roku 2012.

Cílem směrnice bylo upravit otázky určení statusu osiřelého díla a dovoleného nakládání s ním. Z hlediska předmětu úpravy se směrnice týká pouze specifických druhů děl a to písemností (díla vydaná v podobě knih,

⁸⁸⁶ Bod č. 1 preambule Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osiřelých děl, dále též „*směrnice č. 2012/28/EU*“.

⁸⁸⁷ Doporučení Komise ze dne 24. srpna 2006 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti on-line a o uchovávání digitálních záznamů (2006/585/ES). Dalším takovým „*soft law*“ dokumentem bylo Memorandum of Understanding on Diligent search Guidelines for Orphan Works z roku 2008.

⁸⁸⁸ COMMISSION STAFF WORKING PAPER – IMPACT ASSESSMENT ON THE CROSS-BORDER ONLINE ACCESS TO ORPHAN WORKS. Brussels, 24. 5. 2011, SEC(2011) 615 final, s. 12.

⁸⁸⁹ SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ – Digitální agenda pro Evropu. Brusel, 26. 8. 2010, KOM (2010) 245 v konečném znění/2, s. 9.

odborných časopisů, novin, časopisů), kinematografických nebo audiovizuálních děl a zvukových záznamů obsažených ve sbírkách veřejně přístupných knihoven, vzdělávacích zařízení a muzeí či veřejnoprávních vysílatelů, které byly vydány, resp. poprvé odvysílány na území členského státu.⁸⁹⁰ Úprava se vztahuje i na díla v dílech osiřelých nedílně inkorporovaná (čl. 1 odst. 4 směrnice č. 2012/28/EU). Směrnice tak má relativně úzký záběr, když výslovně neřeší problematiku děl na trhu nedostupných („*out-of-commerce works*“) a primárně neumožňuje předmět ochrany užít jiným než výše uvedeným institucím.

Klíčové pro kvalifikaci díla jako osiřelého je provedení tzv. „*důsledného vyhledávání*“, jak je stanoveno v čl. 3 směrnice č. 2012/28/EU. Toto vyhledávání musí být provedeno v členském státě prvního vydání, resp. odvysílání, a to oprávněnými subjekty formou konzultování příslušných zdrojů. Vyhledávání musí být provedeno před samotným užitím předmětu ochrany a musí být o něm proveden patřičný záznam. Informace o výsledku vyhledávání musí být následně poskytnuty určenému vnitrostátnímu orgánu. Aby se zamezilo zbytečným nákladům vznikajících s důsledným vyhledáváním, stanovuje směrnice dvě praktická opatření. Za prvé, informace o provedeném vyhledávání musí být sdíleny s ostatními organizacemi prostřednictvím k tomuto účelu specificky vytvořené online dostupné databáze provozované Evropským úřadem pro právo duševního vlastnictví (EUIPO).⁸⁹¹ Za druhé, členské státy jsou povinny vzájemně uznávat status osiřelého díla (zakotvené v čl. 4 směrnice č. 2012/28/EU). Podle tohoto pravidla se jednou určené osiřelé dílo stává osiřelým ve všech členských státech – autor musí být ale schopen kdykoliv tento status ukončit a získat příslušnou odměnu za již realizované užití. Zmíněné instituce tak mohou osiřelá díla jednak rozmnožovat (čl. 2 směrnice č. 2001/29/ES), ale též zpřístupňovat veřejnosti (čl. 3 směrnice č. 2001/29/ES) a to za účelem „*digitalizace, zpřístupnění, indexace, katalogizace, uchovávání nebo restaurování*“.⁸⁹²

Směrnice ovšem neadresuje problematiku správy práv a ponechává ji na členských státech (bod č. 24 preambule a čl. 1 odst. 5 směrnice

⁸⁹⁰ Bod č. 12 preambule směrnice č. 2012/28/EU.

⁸⁹¹ Čl. 3 odst. 6 směrnice č. 2012/28/EU – databáze je dostupná na stránkách EUIPO: <https://euiipo.europa.eu/orphanworks/>

⁸⁹² Čl. 6 směrnice č. 2012/28/EU.

č. 2012/28/EU). Ty mohou zavést i další úpravu legálního užití osiřelých děl, jako např. v režimu rozšířené kolektivní správy, a to i pro další subjekty, než stanovené v čl. 1 směrnice č. 12012/28/EU.⁸⁹³ Ve světle aktuálního rozhodnutí Soudního dvora *Soulier a Doke*⁸⁹⁴ zůstává ovšem otázkou, zda je vůbec taková rozšířená kolektivní správa možná. Soudní dvůr totiž požaduje, aby byl každý autor, před každým (i budoucím) užitím svého díla třetí osobou „*skutečně informován*“ a též aby byl informován „*prostředcích, které má k dispozici pro případ, že si přeje zakázat toto užití*“.⁸⁹⁵ Jak upozorňuje Sganga,⁸⁹⁶ takové závěry jdou ovšem přímo proti smyslu a principu fungování rozšířené kolektivní správy. Soudní dvůr pak uzavírá, že takové omezení je dovolené pouze, pokud je stanovené unijním normotvůrcem.⁸⁹⁷ Vzhledem k těmto poměrně radikálním závěrům Soudního dvora se nelze divit, že Gera toto rozhodnutí označil za „*tektonickou změnu*“ v oblasti rozšířené licenční správy, která bude mít dopady nejen na oblast osiřelých či komerčně nedostupných děl.⁸⁹⁸

7.3.6 Další autorskoprávní směrnice

Směrnice č. 92/100/EHS (následně kodifikována pod č. 2006/115/ES) upravila výlučné právo autorů a nositelů práv souvisejících na půjčování a ziskový pronájem, jakož i spravedlivou odměnu za pronájem.⁸⁹⁹ Dále pak upravila základní práva související s právem autorským, kdy stanovila členským státům povinnost zakotvit ochranu práva záznam, sdělování a vysílání veřejnosti a rozšiřování. Práva související s právem autorským mohou být členskými státy omezena pro soukromé, zpravodajské a výukové užití (čl. 10 této směrnice). Členské státy mohou též omezit vytváření dočasných záznamů pro její vlastní vysílání pořízení vlastními prostředky a dále pak na práva související

⁸⁹³ Tuto možnost využila např. Česká republika – autorský zákon po novele zákonem č. 102/2017 Sb. obsahuje speciální ustanovení o licencování osiřelých děl (§ 103 autorského zákona) nad rámec zákonné výjimky upravené v § 37a autorského zákona.

⁸⁹⁴ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Marc Soulier a Sara Doke v. Ministre de la Culture et de la Communication a Premier ministre* (C-301/15).

⁸⁹⁵ *Ibid.*, bod 38.

⁸⁹⁶ SGANGA, C. The eloquent silence of Soulier and Doke and its critical implications for EU copyright law. *Journal of Intellectual Property Law & Practice* [online]. 2017, roč. 12, č. 4, s. 330 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: doi:10.1093/jiplp/jpx001

⁸⁹⁷ *Soulier a Doke*, bod 45.

⁸⁹⁸ GERA, M. A tectonic shift in the European system of collective management of copyright? Possible effects of the Soulier & Doke decision. *European Intellectual Property Review*, 2017, roč. 39, č. 5, s. 264.

⁸⁹⁹ V detailech k tomuto právu srovnajte i výklad části 7.2.1.2.2.

stanovit stejná omezení jako pro práva autorská, tedy i např. pro účely parodie. Všechna omezení ale musí projít tzv. třístupňovým bernským testem.⁹⁰⁰

Směrnice č. 93/83/EHS upravila specifické otázky související s družicovým vysíláním a kabelovým přenosem zakotvující autorům právo na sdělování díla veřejnosti pomocí družice a kabelovým přenosem.⁹⁰¹ Jedná se o minimální harmonizaci⁹⁰² řešení problematiky, jejíž základní charakteristikou je, že opouští tradiční princip *lex loci protectionis*, ale přiklání se k pravidlu „*country-of-origin*“, tedy, že ke „*sdělení veřejnosti pomocí družice dochází výlučně v těch členských státech, kde jsou pod kontrolou a odpovědností vysílající organizace programové signály vkládány do nepřerušovaného řetězu sdělení vedoucího na družici a z ní dolů na zem.*“⁹⁰³ Ochranu práv výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a vysílajících organizací pak zajišťují čl. 6, 7, 8 a 10 směrnice č. 92/100/EHS (resp. příslušné články směrnice č. 2006/115/ES). Článek 9 č. 93/83/EHS pak stanoví, že výkon práv na kabelový přenos je možný pouze prostřednictvím kolektivního správce.

Harmonizační směrnice č. 2001/84/ES⁹⁰⁴ specificky reguluje pouze jediné právo autora – tzv. „*droit de suite*“, tedy právo získat odměnu v případě opětovného prodeje originálu výtvarného díla či plastiky uměleckého díla,⁹⁰⁵ které trvá jako majetková autorská práva autora 70 let po jeho smrti.⁹⁰⁶ Směrnice též stanovuje relevantní částku, od které lze toto právo uplatnit, přičemž stanovená minimální prodejní cena nesmí překročit 3000 € (čl. 3 odst. 2 směrnice č. 2001/84/ES). Za účelem zajištění adekvátní realizace tohoto práva pak členské státy musí přijmout úpravu stanovující oprávněným osobám právo požadovat informace od profesionálních obchodníků s uměleckými díly (čl. 9 směrnice č. 2001/84/ES). Vzhledem k čl. 14ter odst. 2 Bernské úmluvy

⁹⁰⁰ K němu viz blíže výklad v části 7.3.4.

⁹⁰¹ Právo pro kabelový přenos na základě této směrnice (čl. 8 odst. 1 ve spojení s bodem č. 27 preambule) se týká pouze přenosu mezi členskými státy, nikoliv vnitrostátně.

⁹⁰² Rozsudek Soudního dvora ve věci *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) proti Rafael Hoteles SA* (C-306/05), bod 30.

⁹⁰³ Čl. 1 odst. 2 písm. b) směrnice č. 93/83/EHS.

⁹⁰⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětový prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla, dále též „*směrnice č. 2001/84/ES*“.

⁹⁰⁵ Nikoliv však originálů rukopisů spisovatelů a skladatelů, jak umožňuje Bernská úmluva v čl. 14ter.

⁹⁰⁶ Čl. 8 směrnice 2001/84/ES.

zakotvuje směrnice č. 2001/84/ES v čl. 7 odst. 2 princip reciprocity. Autorům, kteří jsou příslušníci třetích zemí, resp. jejich dědicům, je právo na opětný prodej přiznáno, pokud je přiznáno i příslušníkům členských států.

Směrnice č. 2014/26/EU upravuje kolektivní správu autorského práva a práv s ním souvisejících. Její cíle trefně shrnuje bod č. 55 její preambule, který mezi ně zařazuje „*zlepšení schopnosti členů organizací kolektivní správy vykonávat kontrolu nad činností těchto organizací, zaručení dostatečné transparentnosti ze strany organizací kolektivní správy a zlepšení udělování licencí pro více území ke autorským právům ke užití hudebních děl online*“.⁹⁰⁷

Aktuálně posledním unijním aktem v oblasti autorského práva je směrnice č. 2017/1564,⁹⁰⁸ jejímž účelem je provést Marrákešskou smlouvu. Tohoto cíle má být dosaženo stanovením povinné výjimky z výlučných práv stanovených v čl. 5 a 7 směrnice č. 96/9/ES, čl. 2, 3 a 4 směrnice č. 2001/29/ES, čl. 1 odst. 1, čl. 8 odst. 2 a 3 a čl. 9 směrnice č. 2006/115/ES a článku 4 směrnice č. 2009/24/ES, která dovolí vytvářet oprávněnému příjemci (tj. osobě s příslušným postižením) tzv. „*formátově přístupnou rozmnoženinu*“ za účelem jejího využívání. Autorizovaný subjekt takovou rozmnoženinu bude moci i dále neziskově užívat (např. sdělovat veřejnosti) a to oprávněným příjemcům a takovou rozmnoženinu i sdílet s dalšími autorizovanými subjekty se sídlem v jiném členském státě.

7.3.7 Nařízení č. 2017/1128 – přenositelnost on-line služeb poskytujících obsah

Nařízení o přeshraniční přenositelnosti on-line služeb poskytujících obsah v rámci vnitřního trhu⁹⁰⁹ je prvním přímo aplikovatelným sekundárním

⁹⁰⁷ V detailech viz GUIBAULT, L. Collective Rights Management Directive. In: STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANNS. (eds.). *EU Copyright Law: A Commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, Elgar Commentaries, s. 696–798.

⁹⁰⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1564 ze dne 13. září 2017 o některých povolených způsobech užití některých děl a jiných předmětů chráněných autorským právem a právy s ním souvisejícími ve prospěch osob nevidomých, osob se zrakovým postižením nebo osob s jinými poruchami čtení a o změně směrnice 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, dále též „směrnice č. 2017/1564“.

⁹⁰⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1128 ze dne 14. června 2017 o přeshraniční přenositelnosti on-line služeb poskytujících obsah v rámci vnitřního trhu, dále též „nařízení č. 2017/1128“.

právním aktem v oblasti autorského práva⁹¹⁰ a představuje jeden z prvních regulatorních směřujících k vytvoření jednotného digitálního trhu v Evropě.⁹¹¹ Účelem a smyslem nařízení je zajistit přístup uživatelům služeb poskytujících autorskoprávně chráněný obsah (jako např. Netflix, Spotify), i „*pokud jsou dočasně přítomni v jiném členském státě, než je jejich členský stát bydliště*“.⁹¹² Dočasnost přítomnosti, tedy délku pobytu, v jiném státě není exaktně určena – definiční čl. 2 nařízení č. 2017/1128 pak pouze stanoví, že se musí jednat o časově omezenou přítomnost. Online služby poskytující obsah nařízení definuje jako online přenositelné služby poskytované za dohodnutých (tedy smluvních) podmínek, přičemž se jedná o i) audiovizuální mediální službu ve smyslu čl. 1 písm. a) směrnice č. 2010/13/EU,⁹¹³ nebo službu, spočívající v poskytování předmětů ochrany, přístupu k nim a jejich využívání, a to buď lineárně, nebo na vyžádání („*on-demand*“). Dle čl. 3 nařízení č. 2017/1128 mají poskytovatelé takových úplatných služeb povinnost zajistit jejich uživateli plně ekvivalentní přístup k nim i v jiném členském státě. Nařízení zakotvuje v čl. 4 nařízení č. 2017/1128 fikci teritoriálního užití.⁹¹⁴ Za místo, kde dochází k poskytnutí i konzumaci příslušné služby „*se považuje pouze jeho členský stát bydliště*“.⁹¹⁵ Za účelem naplnění požadavků na uplatnění této fikce musí poskytovatelé bydliště uživatele ověřit, a to některým z prostředků stanovených

⁹¹⁰ Důvodem přijetí nařízení je mj. to, že související zatím nepřijaté, pouze navrhované, nařízení o řešení zeměpisného blokování a jiných forem diskriminace na vnitřním trhu kvůli státní příslušnosti, místu bydliště či místu usazení zákazníků ze dne 25. 5. 2016, COM(2016) 289 v konečném znění, ze své působnosti vylučuje poskytování audiovizuálních služeb (čl. 1 odst. 3 navrhovaného nařízení) a nedopadá na „*služby jejichž hlavní vlastností je poskytování přístupu k důlům chráněným autorskými právy nebo jinému chráněnému předmětu a jejich využívání*“ (čl. 4 odst. 1 písm. b navrhovaného nařízení).

⁹¹¹ SDELENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ. Strategie pro jednotný digitální trh v Evropě. Brusel, 6. 5. 2015. COM(2015) 192 final.

⁹¹² Čl. 1 nařízení č. 2017/1128.

⁹¹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/13/EU ze dne 10. března 2010 o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících poskytování audiovizuálních mediálních služeb (směrnice o audiovizuálních mediálních službách).

⁹¹⁴ HILTY, R. a M. SUTTERER. PART H. Intra-European content circulation (COM(2016) 594 final). In: HILTY, R. a V. MOSCON. *Modernisation of the EU Copyright Rules - Position Statement of the Max Planck Institute for Innovation and Competition* [online]. Max Planck Institute for Innovation and Competition Research Paper 17-02. Munich: Max Planck Institute for Innovation and Competition, 2017, s. 115 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <http://pubman.mpdl.mpg.de/pubman/item/escidoc:2470998:11/component/escidoc:2479390/E-Book%20-%20Hilty%20-%20Moscon%20-%202018.09.2017.pdf>

⁹¹⁵ Rozsudek soudního dvora ve věci *Marc Soulier a Sara Doke v. Ministre de la Culture et de la Communication a Premier ministre* (C-301/25).

v čl. 5 nařízení. Poskytovatelé bezúplatných služeb nemají povinnost poskytovat přístup jako poskytovatelé úplatných služeb, ale pouze možnost – pokud ale ke službě umožní přístup, musí taktéž ověřit bydliště uživatele.⁹¹⁶ Z důvodu fikce teritoriálního užití by se tak v případě poskytování služby v jiném členském státě nemělo jednat o překročení jinak smluvně teritoriálně omezené licence od nositele příslušných práv. Praktická prosaditelnost regulace je zajištěna smluvní nevymahatelností ujednání, která by přenositelnost vylučovala nebo omezovala.⁹¹⁷ V souladu s čl. 9 nařízení č. 2017/1128 se pak nařízení aplikuje i na smlouvy uzavřené přede dnem jeho účinnosti – příslušní poskytovatelé služeb tak budou muset revidovat své smlouvy s uživateli tak, aby odpovídaly povinnostem stanoveným nařízením.

Účinnost nařízení byla jeho opravou⁹¹⁸ publikovanou 28. 7. 2017 posunuta až na 1. dubna 2018, v případě čl. 9. odst. 2 (ověřování členského státu bydliště účastníků on-line služby) až na 2. června 2018.

7.3.8 Jednotné evropské autorské právo

7.3.8.1 Nedostatky současné úpravy

I přes výše uvedenou harmonizaci jednotlivými naráží současná úprava autorského práva v EU na svoje limity.⁹¹⁹ Zejména v online prostředí ani plná harmonizace nestačí k dosažení jednotného digitálního trhu. Primárním problémem je totiž teritorialita autorského práva, která je jeho inherentní vlastností.⁹²⁰ Sebelepší harmonizace totiž v konečném důsledku narazí na lokální omezenost této ochrany, resp. limity v dispozici s předmětem ochrany a národní charakter vymáhání práv. Hilty pak v případě teritoriality autorského práva hovoří o anachronismu, který brání dosažení plné realizace článku 26 SFEU, tedy jednotného vnitřního trhu.⁹²¹ V překonání teritoriality

⁹¹⁶ Čl. 6 nařízení č. 2017/1128.

⁹¹⁷ Čl. 7 nařízení č. 2017/1128.

⁹¹⁸ Oprava nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1128 ze dne 14. června 2017 o přeshraniční přenositelnosti on-line služeb poskytujících obsah v rámci vnitřního trhu.

⁹¹⁹ COOK, T. The Future of Copyright Protection in the European Union. *Journal of Intellectual Property Rights*, 2013, roč. 18, č. 2, s. 181.

⁹²⁰ Explicitně tento závěr konstatoval Soudní dvůr ve svém rozsudku ve věci *Lagarðere Active Broadcast* (C-192/04), bod 46.

⁹²¹ HILTY, R. Reflections on a European Copyright Codification. In: SYNODINOU, T.-E. (ed.). *Codification of European Copyright Law. Challenges and Perspectives*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Frederick, MD: Kluwer Law International, 2012, s. 355.

pak spátrují mnozí zásadní a strukturální řešení ve vytvoření skutečně jednotného trhu.⁹²² Jako zásadní nedostatek *acquis* spátrují *Van Echoud a další* absenci obecné úpravy konceptu autorství a vlastnictví práv,⁹²³ jakož i s tím související problematiky plurality těchto subjektů, tj. případy společné tvůrčí činnosti více autorů (spoluautorství, kolektivní díla).⁹²⁴ Tyto otázky jsou regulovány pouze pro specifické předměty ochrany (počítačové programy, databáze, audiovizuální díla), nikoliv však obecně.⁹²⁵ Zcela mimo úpravu směrnic též zůstává otázka s tím souvisejících osobnostních (morálních) práv a i právo autora na kontrolu zpracování (adaptaci) díla.⁹²⁶ Při posuzování autorství dle tradičního principu *lex loci protectionis* pak může být důsledkem této disharmonizace stav, kdy za autora (resp. vykonavatele majetkových práv či vlastníka práv) jednoho předmětu ochrany bude v různých zemích považována rozdílná osoba. Jednat se může v konečném důsledku jak o osoby fyzické, tak o korporace. S tím může souviset i rozdílná úprava délky doby trvání exkluzivních práv.⁹²⁷ Jako příklad lze uvést velmi kritizované prodloužení doby trvání práv pouze u vybrané skupiny výkonných umělců. Předmětem časté kritiky je i roztržštěná úprava výjimek a omezení exkluzivních práv.⁹²⁸ Ač budí čl. 5 směrnice č. 2001/29/ES zdání komplexní úpravy, jedná se, až na jednu skutkovou podstatu, o taxativní výčet s možností volby. Členské státy jsou tak na jedné straně limitovány, co do typu výjimek a omezení, které se rozhodnou transponovat, na druhé straně si ovšem z této nabídky mohou libovolně

⁹²² VAN EECHOUD a kol., op. cit., 2009, s. 316.

⁹²³ Griffiths ovšem extenzivně vykládá závěry Soudního dvora ve věci *Martin Laksan v. Petrus van der Let* (C-277/10) s tím, že originární přiznání práv někomu jinému, než autorovi je v rozporu s evropským právem. Soudní dvůr tak, dle jeho názoru, potvrdil kontinentální chápání autorství, tedy zásadu objektivní pravdivosti autorství. GRIFFITHS. In: STAMATOUDI, TORREMANS, op. cit., 2014, marg. č. 20.28.

⁹²⁴ VAN EECHOUD, op. cit., 2009, s. 303.

⁹²⁵ Čl. 2 směrnice č. 2009/24/ES, čl. 4 směrnice č. 96/9/ES, čl. 2 odst. 2 směrnice č. 2006/115/ES.

⁹²⁶ Griffiths naznačuje, že po rozhodnutí ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening* (C-5/08) by mohlo právo na rozmnožování zahrnovat i kontrolu nad rozmnožováním jednotlivých elementů díla v rámci zpracovaného díla. GRIFFITHS. In: STAMATOUDI, TORREMANS, op. cit., 2014, marg. č. 20.16.

⁹²⁷ VAN EECHOUD a kol., op. cit., 2009, s. 304.

⁹²⁸ Viz např. GUIBAULT, L. Why Cherry-Picking Never Leads to Harmonisation: The Case of the Limitations on Copyright under Directive 2001/29/EC. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, 2010, roč. 1, č. 2, s. 55–66; DREIER, T. Limitations: The Centerpiece of Copyright in Distress. *Journal of Intellectual Property Information Technology and Electronic Commerce Law*, 2010, roč. 1, č. 2, s. 50–54.

volit. Spolu s principem teritoriality a přeshraničními možnostmi užití předmětu ochrany je pak důsledkem spíše disharmonizace, než harmonizace dané problematiky. Určitá užití díla tak v jednom členském státu nebudou představovat zásah do výlučných práv autora (bude se jednat o užití na základě zákonem stanovené výjimky či omezení), zatímco v jiném ano. Do podvědomí široké se tato problematika dostala v souvislosti s tzv. „svobodou panoramatu“, kdy se ukázaly odlišné přístupy k pořizování a rozmnožování rozmnoženiny architektonických děl umístěných na veřejném prostranství.⁹²⁹ S problematikou výjimek a omezení souvisí i otázka náhradních odměn za dovozené užití pro osobní potřebu, jejichž existence a výše je aktuálně neharmonizovaná.⁹³⁰ Problematická je i úprava technologických prostředků ochrany práv, kdy směrnice č. 2001/29/ES v čl. 6 požaduje po členských státech stanovení „odpovídající právní ochrany“. Vzhledem k výjimkám a omezení exkluzivních práv pak ovšem stanoví pouze velmi neurčitě, aby členské státy učinily vhodná opatření k tomu, aby byly tyto aplikovány (čl. 6 odst. 4 směrnice č. 2001/29/ES).⁹³¹

7.3.8.2 Další možný postup

Vzhledem k výše uvedeným nedostatkům autorskoprávního *acquis* je teoreticky zvažováno více způsobů, jak postupovat v jejich odstraňování, sblížování národních předpisů v oblasti autorského práva a vytváření jednotného

⁹²⁹ K tématu detailněji viz např. LOBERT, J. a kol. *The EU Public Interest Clinic and Wikimedia present: Extending Freedom of Panorama in Europe* [online]. Paris, New York: HEC NYU Public Clinic 2015 [cit. 30.11.2017]. Dostupné z: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/71/HEC-NYU_Wikimedia_Freedom_of_Panorama_Report.pdf; NEWELL, B. C. Freedom of Panorama: A Comparative Look at International Restrictions on Public Photography. *Creighton L. Rev.* 2010, roč. 44, s. 405; SÝKOROVÁ, P. Svoboda panoramatu při ochraně architektonických děl. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 23–24, s. 801–811.

⁹³⁰ Rozdílnost národních úprav demonstruje např.: KRETSCHMER, M. *Private Copying and Fair Compensation: An Empirical Study of Copyright Levies in Europe* [online]. Newport: The Intellectual Property Office, 2012, 80 s. [cit. 30.11.2017]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/310183/ipresearch-faircomp-201110.pdf

⁹³¹ Rozdílný přístup k problematice TPO v národních úpravách detailně analyzuje WESTKAMP, G., L. GUIBAULT a T. RIEBER-MOHN. *Study on the Implementation and Effect in Member States' Laws of Directive 2001/29/EC on the Harmonisation of Certain Aspects of Copyright and Related Rights in the Information Society* [online]. MARKET/2005/07/D. Amsterdam: Institute for Information Law, University of Amsterdam 2007, s. 69–133 [cit. 30.11.2017]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2006358

evropského autorského práva.⁹³² Zaprvé lze uvažovat o plné unifikaci nařízením a vytvoření jednoho aktu regulující komplexně tuto problematiku. Harmonizace lze dosáhnout i další legislativní aktivitou formou směrnic. V takovém případě lze uvažovat o přijímání dalších specializovaných směrnic, kodifikaci („*codification*“) nebo přepracování („*recasting*“) *acquis*.⁹³³

Kodifikace zahrnuje nahrazení současných směrnic jedinou, s opravenými chybami a definicemi, avšak bez substantivní změny. Přepracování pak zahrnuje např. i zapracování judikatorních závěrů Soudního dvora.⁹³⁴ Nejedná se ovšem o doplňování dalších substantivních pravidel v neharmonizovaných oblastech. Uvažovat lze i postupné kombinaci těchto variant – tedy kombinace další harmonizace a následné kodifikace, či přepracování.

Negativem toho přístupu je ale zachování problémů vycházejících z teritoriality autorského práva, komplikovaný proces přijímání (nadto s politickými kompromisy) a nedostatečná míry právní jistoty a transparentnosti.⁹³⁵ Jak dále bylo upozorněno, ani „*perfektní*“ harmonizace nikdy nepovede k unifikaci a překonání překážek fungování jednotného trhu, neboť národní soudy budou interpretovat transponované právo ve světle národních tradic a zažitých konceptů.⁹³⁶

Bez legislativní aktivity lze uvažovat o „*měkčké*“ regulaci formou doporučení, sdělení či názorů Komise. Konečně lze zmínit i nulovou variantu, kdy se nebudou podnikat žádné další konkrétní kroky k harmonizaci (resp. kýžené

⁹³² Možné způsoby jsou syntézou závěrů prezentovaných v: REYNOLDS, S. a kol. *Review of the EU Copyright Framework the Implementation, Application and Effects of The „InfoSoc“ Directive (2001/29/EC) and of Its Related Instruments: European Implementation Assessment* [online]. Brussels: Ex-Post Impact Assessment Unit, European Parliamentary Research Service, European Parliament, 2015, s. II–250 – II–259 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://bookshop.europa.eu/uri?target=EUB:NOTICE:QA0415690:EN:HTML;COOK,T.a.E.DERCLAYE.An.EU.Copyright.Code.what.and.how.if.ever?Intellectual_Property_Quarterly, 2011, č. 3, s. 260–264.

⁹³³ Ve smyslu Sdělení Komise o aktualizaci a zjednodušení *acquis* Evropské unie, KOM(2003) 71 v konečném znění, 52003DC0071, s. 12.

⁹³⁴ *Ramalho* konkrétně uvádí možnost zapracování judikatury Soudního dvora ke kritériu originality a konceptům „*spravedlivé rovnováhy*“ a „*spravedlivé odměny*“ RAMALHO, op. cit., 2016, s. 219. Obdobně pak zmiňuje: STROWEL. In: STAMATOUDI, TORREMAN, op. cit., 2014, marg. č. 21.25.

⁹³⁵ COOK, DERCLAYE, op. cit., 2011, s. 264.

⁹³⁶ HUGENHOLTZ, P. B. a kol. *The Recasting of Copyright & Related Rights for the Knowledge Economy. EUROPEAN COMMISSION DG INTERNAL MARKET STUDY CONTRACT NO. ETD/2005/IM/D1/95* [online]. Amsterdam: Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2006, s. 213 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/etd2005imd195recast_report_2006.pdf

unifikaci) autorského práva v EU. V takovém případě pak bude další vyjasňování ponecháno na aktivitě národních soudů, které mohou pokládat tematické předběžné otázky a bude tak pokračováno v „*aktivismu*“ Soudního dvora.

7.3.8.3 *Pravomoc EU k unifikaci autorského práva*

Jak bylo výše uvedeno, po „*lisabonské*“ reformě již existuje právní základ, který by měl unifikaci autorského práva umožnit. Takový postup by pak neměl být v rozporu se zásadou subsidiarity – odstranění národních rozdílů v úpravě autorského práva bude lépe dosaženo aktivitou ze strany EU než národních států.⁹³⁷ Při zvažování formy legislativního aktu a proporcionality takové volby s ohledem na čl. 5 SEU je nutno preferovat nařízení. Směrnice jako taková by totiž, z výše popsaných důvodů, nemohla zamýšlený cíl (tj. unifikaci úpravy) splnit. *Van Eechoud a další* upozorňují na možný konflikt s čl. 345 SFEU (bývalý článek 295 SES), který stanovuje, že se Smlouvy „*nijak nedotýkají úpravy vlastnictví uplatňované v členských státech.*“⁹³⁸ Hodnotí jej, vycházejíce z dosavadních rozhodnutí Soudního dvora,⁹³⁹ ale pouze jako zdánlivý, neboť tento článek nezakazuje žádným způsobem EU harmonizovat duševní vlastnictví, resp. vytvářet nové způsoby ochrany (za účelem vytváření a fungování vnitřního trhu). Dospívají tak k závěru, že čl. 345 SFEU nestojí v cestě k přijetí aktu upravujícího jednotné evropské autorského práva.⁹⁴⁰

7.3.8.4 *Výhody jednotného evropského autorského práva*

Pozitivním efektem zavedení unijní ochrany s jednotným účinkem by bylo zvýšení právní jistoty a snížení transakční nákladů spojených s vypořádáváním práv.⁹⁴¹ Debatovaná je ale otázka, jakým způsobem by měla tato jednotná autorskoprávní ochrana fungovat, tj. zda by měla nahradit současné národní úpravy nebo fungovat paralelně vedle nich. Jak upozorňuje *Hugenholtz*,⁹⁴² paralelní koexistence je velmi nevhodná, neboť by v konečném důsledku neřešila současné problémy. Dichotomie úprav by byla v podstatě stejně

⁹³⁷ VAN EECHOUD a kol., op. cit., 2009, s. 20.

⁹³⁸ VAN EECHOUD a kol., op. cit., 2009, s. 319.

⁹³⁹ Rozsudek Soudního dvora ve věci *Komise proti Spojenému království* (C-30/9), bod. 18; Rozsudek Soudního dvora ve věci *Španělsko proti Radě* (C-350/92), bod. 19, 22.

⁹⁴⁰ VAN EECHOUD a kol., op. cit., 2009, s. 319. Hugenholtz dospívá k obdobnému závěru v HUGENHOLTZ, op. cit., 2012, s. 523.

⁹⁴¹ COOK, DERCLAYE, op. cit., 2011, s. 260.

⁹⁴² HUGENHOLTZ a kol., op. cit., 2006, s. 219–220.

neefektivní jako současný stav, ba co víc, přidávala by ještě jednu vrstvu problémů navíc. Potenciální uživatel, který by se chtěl spoléhat na výjimky a omezení by tak např. neřešil podmínky jejich aplikace pouze dle jednotlivých národních úprav, ale ještě dle úpravy unijní. Tento problém by, vzhledem k Bernské úmluvě a v ní zakotveném principu neformálnosti vzniku autorskoprávní ochrany, nešlo obejít jako v případě zápisných práv registrací a možností podání žádosti o poskytnutí toho kterého ochranného režimu z iniciativy zainteresovaného subjektu. Autorskoprávní ochrana vzniká automaticky vytvořením díla, které splňuje příslušné podmínky jejího přiznání. Tím pádem by ochrana v rámci paralelních režimů taktéž vznikala automaticky. *Hilty*⁹⁴³ pak jako příklad negativních důsledků paralelní existence dvou režimů ochrany uvádí absurdní situaci, kdy by mohl autor žalovat z druhého existujícího titulu při „*nedostatečnosti*“ titulu prvního (tedy kdy by např. užití dle unijního práva nepředstavovalo zásah do autorských práv, neboť by bylo kryto výjimkou či omezením, ale nebylo by tomu tak dle národního práva). Jedinou funkční variantou, která by negenerovala další problémy, je tedy nahrazení národních úprav jednotným institutem. Na druhou stranu, sama Komise se ve svém sdělení *Jednotný trh práv duševního vlastnictví* přiklonila k variantě kodifikace.⁹⁴⁴ Možnost vytvoření jednotné ochrany v roce 2012 brala pouze jako hypotetickou variantu, s tím, že ji je nutno prozkoumat.⁹⁴⁵ I tak ale takové řešení považovala pouze za paralelní alternativu národním úpravám.⁹⁴⁶ I pokud by zvolena varianta unifikace a tedy překonání národních úprav, bude dalším, extrémně náročným, úkolem vypracování adekvátních přechodných ustanovení regulující přechod od národních k jednotnému ochrannému režimu k druhému.⁹⁴⁷ Navíc, jak upozorňuje *Cook*, existující

⁹⁴³ HILTY. In: SYNODINOU, op. cit., 2012, s. 360.

⁹⁴⁴ SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ Jednotný trh práv duševního vlastnictví Podpora kreativity a inovací za účelem zajištění hospodářského růstu, vysoce kvalitních pracovních míst a prvotřídních výrobků a služeb v Evropě, KOM/2011/0287 v konečném znění, 52011DC0287, s. 12.

⁹⁴⁵ Ibid.

⁹⁴⁶ Ibid. Nelze ovšem přehlédnout i dokument *Creative Content in a European Digital Single Market: Challenges for the Future A Reflection Document of DG INFSO and DG MARKT* [online] 22. 10. 2009 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/docs/2009/content_online/reflection_paper%20web_en.pdf. V tomto dokumentu byla zmíněna možnost zavedení jednotné ochrany s unijním účinkem (s. 18).

⁹⁴⁷ VAN EECHOUĐ a kol., op. cit., 2009, s. 318, pozn. č. 973.

národní režimy budou muset zůstat funkční desítky let i po hypotetickém zavedení jednotné ochrany a to pro díla již takto chráněná.⁹⁴⁸

Van Eechoud a další pak tuto uzavírají debatu s tím, že unijní autorské právo s jednotným účinkem bude mít smysl pouze, pokud nahradí stávající národní režimy.⁹⁴⁹ Nutno ovšem poznamenat, že se nejedná o obecně sdílený názor – např. *Strowel* prosazuje variantu fakultativní unijní ochrany, kterou by měl vymáhat speciální soud (obdobně jako v případě patentu s jednotným účinkem).⁹⁵⁰ Inspirací pro adekvátní fungování takového podvojného režimu by měla být ochrana nezapsaných vzorů Společenství.⁹⁵¹

7.3.8.5 *European Copyright Code jako modelový příklad řešení*

Pokud tedy akceptujeme možnost vytvoření jednotného evropského autorského práva EU jako vhodnou variantu dalšího vývoje na tomto poli, je vhodné zaměřit pozornost na to, co by mělo být jeho obsahem. Logicky by se taková úprava měla snažit překonat výše uvedené nedostatky autorskoprávní úpravy ve směrnicích. Dobré vodítko, jakým směrem by se měly ubírat první úvahy o struktuře a obsahu případného legislativního aktu, poskytuje tzv. „*European Copyright Code*“ (dále též „ECC“).⁹⁵² Tento nejvýznamnější akademický návrh byl vytvořen tzv. „*Wittem Group*“ v letech 2002–2010. Smyslem a cílem ECC je, jak popsal *Hugenholtz*, „*načrtnout základní kontury budoucího možného Evropského autorského práva kodifikováním jeho základních ustanovení ve formě modelového předpisu*“.⁹⁵³ ECC ovšem nepředstavuje pouhé shrnutí *acquis*, ale jde nad jeho rámec. Na druhou stranu neřeší všechny nutné otázky, ale vybraná témata, která jeho tvůrci považují za zásadní základ evropského autorského práva. Konkrétně se jedná o předmět ochrany, autorství a vlastnictví, osobnostní práva,

⁹⁴⁸ COOK, T. A. Unitary Copyright System for Europe? In: *BLACA/BCC Seminar: European Copyright Law: A Consolidated Approach and Future Possibilities - Where did Harmonisation Lead Us and is a Single EU Copyright Act the Way Forwards?* [online]. 2010 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.blaca.org/2010%20Cook%20-%20A%20Unitary%20Copyright%20System%20for%20Europe.pdf>2010, s. 4.

⁹⁴⁹ VAN EECHOUD a kol., op. cit., 2009, s. 318.

⁹⁵⁰ STROWEL. In: STAMATOUDI, TORREMAN, op. cit., 2014, marg. č. 21.29.

⁹⁵¹ Nařízení č. 6/2002/ES.

⁹⁵² Plný text, jakož i doprovodné materiály, jsou dostupné z: <http://www.copyrightcode.eu>

⁹⁵³ HUGENHOLTZ, P. B. The Wittem Group's European Copyright Code. In: SYNODINOU, T.-E. (ed.). *Codification of European Copyright Law. Challenges and Perspectives*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Frederick, MD: Kluwer Law International, 2012a, s. 341.

majetková práva a výjimky a omezení. Mimo záběr tak zůstávají např. otázky TPO, právo autora na doplňkovou odměnu, otázky kolektivní správy, úprava licenčních smluv, práva související s právem autorským, zvláštní práva pořizovatele databáze, problematika vymáhání práv a odpovědnostní otázky.

Dílem se v ECC rozumí jakékoliv vyjádření v oblasti literatury, umění a vědy, pokud se jedná o vlastní duševní výtvar autorů.⁹⁵⁴ Tato jistá neostrost je kritizována, neboť by mohla vést k odlišné interpretaci v členských státech a přiznání ochrany tzv. „braničným dílům“, jako jsou např. vůně.⁹⁵⁵ S tím souvisí i jasné zakotvení otázky autorství díla – to přináležejí fyzické osobě (člověku) či skupině fyzických osob, která jej vytvořila (čl. 2.1 ECC). ECC ale striktně rozlišuje mezi autorstvím („*authorship*“) a vlastnictvím práv („*ownership*“). ECC pak komplexně reguluje, kdy mohou být majetková práva převedena („*assignment*“) a minimální standard podmínek, za kterých tak může být učiněno (čl. 2.4 ECC). Autorovi je tak poskytována ochrana před „paušálním“ převodem práv/poskytnutím exkluzivní licence („*buy-outs*“) tím, že mu musí být jasné, za jakých podmínek tato práva převádí. Pokud tyto nejsou stanoveny, nastupuje dispozitivní pravidlo, které omezuje převod/poskytnutí exkluzivní licence na rozsah vyžadovaný účelem. U zaměstnaneckých děl se pak předpokládá převod práv na zaměstnavatele, pokud není sjednáno v pracovní nebo obdobné smlouvě jinak (čl. 2.5 ECC). U děl vytvářených na objednávku se pak v případě absence dohody stran dispozitivně stanovuje poskytnutí účelově omezené licence (čl. 2.6 ECC).

Morální práva jsou v ECC konstruována jako nepřevoditelná (čl. 2.2 odst. 2 ECC) a zahrnují právo na zveřejnění („*divulgation*“), přiznání autorství („*attribution*“) a nedotknutelnost díla („*integrity*“). Inovativním prvkem je pak možnost autora souhlasit s nevykonáváním osobnostních práv (čl. 3.5 ECC). Takový souhlas ale nemůže být bezbřehý, ale limitovaný co do rozsahu a musí být jednoznačný a informovaný.⁹⁵⁶ Požadavky kladené na souhlas, který ale nemusí

⁹⁵⁴ Čl. 1 ECC. „*Copyright subsists in a work, that is to say, any expression within the field of literature, art or science in so far as it constitutes its author's own intellectual creation.*“

⁹⁵⁵ COOK, DERCLAYE, op. cit., s. 268. Viz též judikaturu zmíněnou v pozn. pod čarou 51 tohoto zdroje.

⁹⁵⁶ Nelze ovšem ignorovat neostrost těchto pojmů. K „informovanému souhlasu“ v oblasti zpracování osobních údajů a interpretačním problémům s tím souvisejícím viz MÍŠEK, J. Souhlas se zpracováním osobních údajů za časů Internetu. *Revue pro právo a technologie*, 2016, roč. 5, č. 9, s. 3–74.

být písemný, mají autora chránit zejména před adhezními licenčními smlouvami.⁹⁵⁷ Vzhledem k tomu, že níže rozebrané výjimky a omezení se dotýkají pouze majetkových práv,⁹⁵⁸ obsahuje ECC v čl. 3.6 specifický zákaz výkonu osobnostních práv, který by byl na újmu třetím stranám takovým způsobem, že by to zjevně nepřiměřeně v porovnání se zájmy autora.⁹⁵⁹

Majetková práva v ECC zahrnují „tradiční“ (ve smyslu zakotvená v *acquis*) práva na rozmnožování, rozšiřování, sdělování veřejnosti a nad rámec *acquis* i právo na zpracování díla. Zejména s ohledem na aktuální judikaturu řešící hypertextový/embeddovaný odkaz jako sdělování díla veřejnosti⁹⁶⁰ je velmi konkrétní její definice. Za „*veřejné*“ se tak dle čl. 4.5 ECC považuje takové sdělování, které je „*určeno pro větší počet osob, které nejsou propojeny osobním vztahem*“. Je zde tedy patrný rozdíl oproti aktuálnímu vymezení pojmu veřejnosti v aktuální judikatuře Soudního dvora.⁹⁶¹

Výjimky a omezení v čl. 5 ECC se snaží komplexně pokrýt doposud známé situace, kdy by mělo být užití díla dovoleno, a to buď bezúplatně či za „*spravedlivou a adekvátní odměnu*“ (např. užití pro osobní potřebu). Konkrétně se pak jedná o užití s minimální hospodářským významem, užití pro účely svobody projevu a informací, užití podporující sociální, politické a kulturní cíle a konečně užití podporující hospodářskou soutěž. Za největší „novinku“ a inovativní přístup k limitům autorského práva sami tvůrci považují čl. 5.5 ECC – normu s polo-otevřenou strukturou, která umožňuje jakékoli jiné užití, které je „srovnatelné“ s výše uvedenými skutkovými podstatami a není v rozporu s běžným užitím díla a nejsou tím neoprávněně dotčeny oprávněné zájmy autora, při zohlednění legitimních zájmů třetích stran.⁹⁶² Tato úprava by měla zajistit jak dostatečnou právní jistotu, tak flexibilitu ve smyslu doktríny *fair use*.⁹⁶³

⁹⁵⁷ HUGENHOLTZ. In: SYNODINOU, op. cit., 2012a, s. 348.

⁹⁵⁸ Ibid.

⁹⁵⁹ Českému čtenáři nemůže uniknout značná podobnost úpravy ECC v otázkách autorství, vlastnictví práv a osobnostní práv s českým autorským zákonem. Českou úpravu je tak možno ve světle ECC hodnotit jako velmi progresivní a moderní.

⁹⁶⁰ Viz výše část 7.3.4.

⁹⁶¹ Např. rozsudek Soudního dvora ve věci *Reha Training Gesellschaft für Sport- und Unfallrehabilitation mbH v. Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte (GEMA)* (C-117/15), odst. 41–45, kde Soudní dvůr nijak neakcentuje vzájemný vztah osob.

⁹⁶² HUGENHOLTZ. In: SYNODINOU, op. cit., 2012a, s. 349.

⁹⁶³ Takové využití třístupňového testu ale není bez kritiky. Srovnajte např.: PRCHAL, P. *Limity autorskoprávní ochrany*. 1. vyd. Praha: Leges, 2016, 269 s., Teoretik, s. 172.

I přes absenci úpravy dalších, výše zmíněných, substantivních otázek představuje ECC velmi solidní základ k další debatě o směřování autorského práva v EU, jakož i kostru případného legislativního aktu.⁹⁶⁴ Jak poznamenává *Rosati*, přínosné je zejména férové skloubení kontinentálního a common law přístupu k autorskému právu, jakož i skutečné vybalancování zájmů autorů a uživatelů autorských děl inovativním přístupem k aplikaci výjimek a omezení.⁹⁶⁵

7.3.8.6 *Jednotné evropské autorské právo v kontextu dalšího vývoje autorského práva v EU*

V rámci doposud nejkompexnější⁹⁶⁶ konzultace týkající se autorského práva, která byla zahájena v prosinci roku 2013, se Evropská komise respondentů mj. ptala,⁹⁶⁷ zda by měla EU usilovat o jednotnou ochranu autorského práva a zda by se mělo jednat o další krok ve vývoji autorského práva v EU.

Výsledky konzultace pak ukázaly názorovou roztržičnost jednotlivých aktérů v systému autorského práva.⁹⁶⁸ I vzhledem k jasnému stanovisku nevládních organizací, a kampani, která byla cílena právě na konzumenty,⁹⁶⁹ byla většina konzumentů autorských děl pro vytvoření jednotné autorskoprávní ochrany v rámci EU a tím i jednotného digitálního trhu. Tímto krokem by dle jejich názoru byla zvýšena právní jistota, sníženy transakční

⁹⁶⁴ Tento názor ovšem není sdílen všem odborníky na autorské právo. Velmi komplexní kritiku ECC podává: GINSBURG, J. C. European Copyright Code-Back to the First Principles (With Some Additional Detail). *Journal of Copyright Society of the USA*, 2010, roč. 58, s. 265–299; FICSOR, M. An imaginary “European Copyright Code” and EU copyright policy. In: *20th Annual Intellectual Property Law & Policy Conference: Fordham IP Conference* [online]. 2012 [cit. 30. 11. 2017].. Dostupné z: <http://fordhamipconference.com/wp-content/uploads/2010/08/Ficsor.EUCopyCode.pdf>

⁹⁶⁵ ROSATI, E. The Wittem Group and the European Copyright Code. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2010, roč. 5, č. 12, s. 867.

⁹⁶⁶ Samotný dotazník čítal 80 otázek a Komise obdržela více než 9500 odpovědí. *Review of the EU copyright rules - Consultations - The EU Single Market - European Commission* [online] 23. 7. 2014 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/index_en.htm. Česká verze dotazníku je pak dostupná z: https://www.mkcr.cz/assets/autorske-pravo/Consultation-document_cesky_1.pdf

⁹⁶⁷ Konkrétně se jednalo o otázky č. 78 a 79. Plné znění: „78. Měla by EU usilovat o zavedení jednotné ochrany autorského práva jako prostředku k nastolení konzistentního rámce pro práva a výjimky kolem autorských práv v celé EU i jednotného rámce pro vynucování těchto práv?“ (Cit. dle https://www.mkcr.cz/assets/autorske-pravo/Consultation-document_cesky_1.pdf).

⁹⁶⁸ Tento odstavec syntetizuje výsledky z: *Report on the responses to the Public Consultation on the Review of the EU Copyright Rules*, 2014, s. 89–91.

⁹⁶⁹ Zmínit lze například iniciativu Fix Copyright!. Dostupné z: <http://www.fixcopyright.eu>

náklady na licencování a nositelům práv by bylo zabráněno využívat teritorialitu jako další zdroj příjmů. Jako dobrý příklad a dobrý první krok byl uživateli zmiňován právě ECC. Uživatelé z řad „*obsahových*“ institucí (knihovny, muzea aj.) měli obdobný názor jako konzumenti, poukazujíc na vyšší míru právní jistoty, která by mohla být unifikací a překonáním teritoriality autorského práva dosažena. Na rozdíl od předchozí skupiny se ale našly i negativní hlasy, a to z důvodu popření „*národního*“ charakteru autorského práva. Autoři a výkonní umělci již nebyli tak názorově konzistentní. Oponenti unifikace z jejich řad nespatořovali v zavedení jednotné ochrany další přidanou hodnotu pro tuto skupinu a zmiňovali potřebu respektovat „*specifickou kulturní politiku, ekonomickou situaci a právní tradice*“.⁹⁷⁰ Nikoliv nepřekvapivě se negativně vůči sjednocení autorského práva postavili jak tzv. „*obsahoví prostředníci*“ (nakladatelé, výrobce zvukových a audiovizuálních záznamů), kolektivní správci,⁹⁷¹ tak i pouze faktičtí zprostředkovatelé jako poskytovatelé služeb informační společnosti. Vyjádřili názor, že by se v konečném důsledku jednalo pouze o „*harmonizaci*“ výjimek, která by vedla ke snížení úrovně ochrany držitelů práv. Členské státy ve svých odpovědích konstatovaly, že tato myšlenka je předčasná a nepřináší žádná větší pozitiva. Navíc poukazyvaly na skutečnost, že kultura patří do oblasti, kde nemá EU ani výlučnou, ani sdílenou pravomoc. Zejména akademici ve svých odpovědích pak upozorňovali na to, že další harmonizace směrnicemi je nedostatečná. Naopak, za vhodné považovali právě zavedení unijní ochrany. Dostatečný právní základ pro tento krok pak dle jejich názoru představuje čl. 118 SFEU. Je tedy patrné, že ani jednotlivé subjekty aktivní v systému autorského práva nesdílejí názor na jednotnou autorskoprávní ochranu na úrovni EU.

⁹⁷⁰ *Report on the responses to the Public Consultation on the Review of the EU Copyright Rules* [online]. Brussels: EUROPEAN COMMISSION Directorate General Internal Market and Services. 2014, s. 90. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf; Ne nezajímavé je též i zjištění, že samotní autoři vyjádřili skepsi k normativnímu zaměření celkové úpravy autorského práva, které již není právem „*autorským*“, ale zřejmě spíše právem nakladatelským. *Ibid.*

⁹⁷¹ Negativní postoj k zavedení jednotné právní ochrany ze strany kolektivní správce již identifikoval Hugenholtz a další v roce 2006, když konstatoval, že práva s teritoriálním charakterem jsou „*denní chléb*“ kolektivních správců (HUGENHOLTZ a kol., *op. cit.*, 2006, s. 220).

Jak bylo demonstrováno, po právní stránce není teoretický problém s přijetím nařízení upravující jednotné autorské právo – EU má dostatečnou pravomoc takový krok realizovat. Studie „*Review of the EU copyright framework: The implementation, application and effects of the „InfoSoc“ Directive (2001/29/EC) and of its related instruments – European Implementation Assessment*“ ukázala, že vyšší míra harmonizace autorského práva je prospěšná pro všechny zúčastněné subjekty.⁹⁷² Jednotné autorské právo lze považovat za *status idealis*,⁹⁷³ který ale zůstává spíše utopickým akademickým konceptem, k jehož naplnění ve střednědobém horizontu zřejmě nebude nalezena dostatečná politická vůle.⁹⁷⁴ V roce 2015 bylo ve výše uvedené studii konstatováno, že takový komplexní krok by byl nejen mimořádně náročný, ale pravděpodobně by též narazil na silný odpor ze strany členských států a vybraných zúčastněných stran.⁹⁷⁵ Výše představené výsledky konzultace tato hypotetická tvrzení jen potvrzují. Schůdnějším řešením k odstranění současného nežádoucího stavu by tak mohly být jiné postupy výše představené, tedy např. „*kodifikace*“ nebo dokonce „*přepřacování*“ (recasting) v podobě jednotného komplexního aktu EU, který by v sobě zahrnul všechny dosavadní směrnice, i judikatorní závěry Soudního dvora v oblasti autorského práva.⁹⁷⁶ Jednalo by se tak o řešení souladné s výše prezentovaným názorem Komise, tj. vytvoření „*evropského kodexu autorských práv*“⁹⁷⁷ a tedy „*komplexní kodifikace současných směrnic EU o autorských právech s cílem harmonizovat a konsolidovat nároky vyplývající z autorských a souvisejících práv na úrovni EU*.“⁹⁷⁸ Zatím poslední krok v reformě evropského autorského práva ovšem nepřispívá k naplnění této vize a možného zavedení jednotného autorského práva

⁹⁷² REYNOLDS a kol., op. cit., 2015, s. II-224-II-274.

⁹⁷³ Cook považuje unifikaci autorského práva za „*ultimate response*“ na současné problémy autorského práva. COOK, op. cit., 2013, s. 182.

⁹⁷⁴ K obdobnému závěru dochází i STROWEL. In: STAMATOUDI, TORREMAN, op. cit., 2014, marg. č. 21.05.

⁹⁷⁵ REYNOLDS a kol., op. cit., 2015, s. 23.

⁹⁷⁶ V roce 2010 navrhovali toto řešení LEWINSKI, S., WALTER, M. M. Status of Harmonization and Outlook. In WALTER, M. M., LEWINSKI, S. (eds.). *European Copyright Law: A Commentary*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2010, s. 678–828, marg. č. 16.0.148.

⁹⁷⁷ SDELENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ Jednotný trh práv duševního vlastnictví Podpora kreativity a inovací za účelem zajištění hospodářského růstu, vysoce kvalitních pracovních míst a prvotřídních výrobků a služeb v Evropě, KOM/2011/0287 v konečném znění, 52011DC0287, s. 12.

⁹⁷⁸ Ibid.

se vůbec nedotýká. Tzv. „*reformní autorskoprávní balíček*“⁹⁷⁹ představený Komisí na podzim roku 2016 volí cestu přijímání dalších regulatorních instrumentů, místo kodifikace či přepracování, a setkal se s poměrně ostrou kritikou, a to jak ze strany nevládních organizací,⁹⁸⁰ tak i akademické obce.⁹⁸¹

Unifikace a vytvoření jednotného autorského práva je aktuálně spíše utopií než budoucností a zůstává otázkou, jestli tímto směrem budou směřovat další snahy Komise o dosažení „*modernějšího, evropského rámce pro oblast autorského práva*“.⁹⁸² Do té doby si budeme moci užívat „*luxus*“ dvaceti osmi rozdílných národních úprav autorského práva, které ale vážně brzdí kreativitu a inovace, jak tento stav popsala *cum grano salis* bývalá eurokomisařka Redingová.⁹⁸³

⁹⁷⁹ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o autorském právu na jednotném digitálním trhu ze dne 14. 9. 2016, COM(2016) 593, 2016/0280 (COD). Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví pravidla pro výkon autorského práva a práv s ním souvisejících, jež se použijí na některá online vysílání vysílacích organizací a přenosy vysílání televizních a rozhlasových pořadů ze dne 14. 9. 2016, COM(2016) 594, 2016/0284 (COD). Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o některých povolených způsobech užití děl a jiných předmětů chráněných na základě autorského práva a práv s ním souvisejících, z nichž budou mít prospěch osoby nevidomé, zrakově postižené či osoby s jinými poruchami čtení, a o změně směrnice 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti ze dne 14. 9. 2016, COM(2016) 596. Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o přeshraniční výměně kopií některých děl a jiných předmětů, které jsou chráněny autorským právem a právy s ním souvisejícími, v přístupném formátu mezi Unií a třetími zeměmi, z níž budou mít prospěch osoby nevidomé, zrakově postižené či osoby s jinými poruchami čtení ze dne 14. 9. 2016, COM(2016) 595, 2016/0279(COD).

⁹⁸⁰ Kritizována je celková regresivnost „*reformního balíčku*“. Viz např.: C4ADMIN. *EC Failed to #Fix Copyright: Stop 'RoboCopyright' and Ancillary Copyright & Start to Focus on Users and Creators. Fix Copyright!* [online] b.n. 2016. Dostupné z: <http://www.fixcopyright.eu/2016/09/14/ec-failed-to-fixcopyright-stop-robocopyright-and-link-tax-start-to-focus-on-users-and-creators/>, ve spodní části stránky lze nalézt odkazy na relevantní reakce nevládních organizací.

⁹⁸¹ Kritizován je zejména čl. 13 Návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o autorském právu na jednotném digitálním trhu, který *de facto* zavádí poskytovatelům služeb informační společnosti, kteří ukládají velké množství autorskoprávně chráněného obsahu nahrávaných jejich uživateli a zpřístupňují jej veřejnosti, povinnost tento monitorovat a identifikovat. STALLA-BOURDILLON, S. a kol. *A Brief Exegesis of the Proposed Copyright Directive* [online]. SSRN Scholarly Paper ID 2875296. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2016 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/abstract=2875296>

⁹⁸² SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ Strategie pro jednotný digitální trh v Evropě, KOM/2015/0192 v konečném znění, 52015DC0192. Kapitola 2.4.

⁹⁸³ REDING, V. Bringing down walls and barriers in the digital world – priorities for the European Digital Agenda, „*Visby Agenda: Creating impact for an eUnion 2015*“, *Visby/Gotland* [online]. 9. listopad 2009 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-09-519_en.htm?locale=en

7.4 Vybraná průmyslová práva v sekundárním právu EU a jejich reflexe v judikatuře Soudního dvora

V následující části se zaměříme na rozbor vybraných oblastí sekundárního práva EU, jež se dotýkají ochrany průmyslových práv, a na judikaturu Soudního dvora, které se jich týká. Z hlediska úměrného rozsahu této kapitoly se zaměříme pouze na tradiční průmyslově-právní instituty, kterými jsou ochranné známky, patenty a průmyslové vzory. Nad rámec toho se budeme zabývat i ochranou odrůd rostlin, neboť této oblasti, na rozdíl od jiných, dosud nebyla věnována v českém právním diskursu potřebná pozornost. Naopak vynecháme podrobnější rozbor ochrany hospodářské soutěže v těch případech, kdy je omezo-
vána právy duševního vlastnictví,⁹⁸⁴ otázku harmonizace nekalé soutěže,⁹⁸⁵

⁹⁸⁴ Práva duševního vlastnictví poskytují svým majitelům výlučná práva ohledně užívání předmětů ochrany, čímž jim zajišťují exkluzivní postavení na trhu. Na základě toho může ochrana duševního vlastnictví způsobovat neúdivná omezení hospodářské soutěže (například může docházet k odmítnutí udělení licence při používání klíčových technologií, používání restriktivních podmínek v licenčních smlouvách nebo dokonce k uplatňování monopolních cen). Z hlediska unijního práva se u vztahu mezi ochranou duševního vlastnictví a ochranou hospodářské soutěže uplatňují podobné principy jako u volného pohybu zboží. Samotná existence práv není dotčena zakládacími smlouvami, ale jejich výkon již podléhá unijní ochraně hospodářské soutěže (čl. 101 a následující SFEU, bývalé čl. 81 a 82 SES). Viz též výše rozebírané rozhodnutí Soudního dvora ve věci *Consten*. K problematice vztahu mezi ochranou hospodářské soutěže a ochrany duševního vlastnictví viz SEVILLE, op. cit., 2009, s. 373 a násl.; KÜR, DREIER, op. cit., 2013, s. 378 a násl.; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 347, 543; BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 316 a násl., s. 1087. KORAH, V. The interface between intellectual property and antitrust: The European experience. *Antitrust Law Journal*. 2001, č. 3, s. 801 a násl.; WESTKAMP, G. Intellectual Property, Competition Rules, and the Emerging Internal Market: Some Thoughts on the European Exhaustion Doctrine, *Marquette Intellectual Property Law Review*. 2007, č. 2, s. 292 a násl.; KUBEŠA, T., NEJEZCHLEB, K. Patenty v rukou dominantních soutěžitelů. *Časopis pro právní vědu a prax.* 2015, č. 2, s. 146 a násl.; BAŽANTOVÁ, I. Čl. 102 SFEU - patent na standardizovanou technologii, licence „FRAND“. *Obchodní právo*. 2016, č. 2, s. 5 a násl.

⁹⁸⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách); Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/114/ES ze dne 12. prosince 2006 o klamavé a srovnávací reklamě (kodifikované znění); Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/943 ze dne 8. června 2016 o ochraně nezveřejněného know-how a obchodních informací (obchodního tajemství) před jejich neoprávněným získáním, využitím a zpřístupněním. Blíže viz HAJN, P. K očekávaným změnám v právní regulaci nekalé soutěže. *Rekondifikace a praxe*. 2016, č. 5, s. 3 a násl.; SEHNÁLEK, D. Mezinárodněprávní aspekty nekalé soutěže a nekalých obchodních praktik v právu Evropské unie. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2017, č. 1, s. 23 a násl.; ONDREJOVÁ, SEHNÁLEK, op. cit., 2016, s. 15 a násl.; KÜR, DREIER, op. cit., 2013, s. 413 a násl.; COLLINS, H. The unfair commercial practices directive. *European review of contract law*. 2005, č. 4, s. 417 a násl.; WEATHERILL, S., BERNITZ, U (Eds.). *The regulation of unfair commercial practices under EC directive 2005/29: New rules and new techniques*. Oxford, Portland (Oregon, USA): Hart Publishing, 2007.

elektronického obchodu (*e-commerce*),⁹⁸⁶ stejně jako problematiku určení rozhodného práva v oblasti smluvních a deliktních závazků⁹⁸⁷ či mezinárodní

⁹⁸⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (směrnice o elektronickém obchodu), dále též „*směrnice č. 2000/31/ES*“; má zvláštní význam, neboť obsahuje pravidla, která omezují právní odpovědnost poskytovatelů internetových služeb (*internet service providers*). V čl. 2 písm. a) směrnice č. 2000/31/ES je vymezen pojem „*poskytovatele služby*“ tak, že jde o „*každou fyzickou nebo právnickou osobu poskytující služby v informační společnosti*“, která je definována v čl. 1 odst. 2 směrnice 98/34/ES ve znění 98/48/ES. Tato definice zahrnuje mj. všechny služby běžně poskytované na dálku za úhradu na individuální žádost příjemce služeb prostřednictvím elektronických přístrojů pro zpracování (včetně digitální komprese) a ukládání dat (bod 17 preambule směrnice č. 2000/31/ES). V čl. 14 směrnice č. 2000/31/ES je potom zakotvena omezená odpovědnost poskytovatelů služeb v informační společnosti, která se někdy nazývá též anglickým termínem „*notice and takedown*“. Znamená to, že poskytovatel služby v informační společnosti nemá preventivní povinnost kontrolovat data, jež jsou mezi uživateli sdílena, nicméně má povinnost odstranit či zablokovat (*takedown*) závadné soubory poté, co se od nositele práv dozví, že byly na daném úložišti umístěny protiprávně (*notice*). Blíže viz KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 450; MAISNER, M. Filtrování ze strany ISP ve světle aktualit evropského práva. *Bulletin advokacie*. 2017, č. 4, s. 34 a násl.; MATEJKA, J., KRAUSOVÁ, A. Odpovědnost poskytovatelů hostingových služeb se zřetelem k povaze a druhu přenášeného obsahu. *Právník*. 2017, č. 2, s. 751 a násl.; KUCZERAWY, A. Intermediary liability & freedom of expression: Recent developments in the EU notice & action initiative. *Computer Law & Security Review*. 2015, č. 1, s. 46 a násl.; BAISTROSCHI, P. Liability of Intermediary Service Providers in the EU Directive on Electronic Commerce, *Santa Clara High Technology Law Journal*. 2002, č. 1, s. 113 a násl.; BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 1211 a násl.; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 484, 655.

⁹⁸⁷ Srov. Nařízení Řím I [nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I)] a nařízení Řím II [nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)]. Nařízení Řím I se vztahuje na smluvní závazky v občanských a obchodních věcech, s výjimkou případů uvedených v čl. 2. Do působnosti nařízení Řím I spadají i smlouvy týkající se práv duševního vlastnictví, zejména licenční smlouvy, smlouvy o převodu práv nebo franšízové smlouvy (čl. 4 odst. 1 písm. c) nařízení Řím I). Pokud jde o mimosmluvní závazkové vztahy, které vznikají z civilních deliktů, čl. 4 odst. 1 nařízení Řím II stanoví, že rozhodným právem je právo země, kde škoda vznikla, bez ohledu na to, ve které zemi došlo ke skutečnosti, jež vedla ke vzniku škody, a bez ohledu na to, ve které zemi nebo kterých zemích se projevíly nepřímé následky této skutečnosti. Zvláštní pravidla, která se vztahují na konkrétní kategorie deliktů, jsou potom stanovena v čl. 5, 6 a 7 (odpovědnost za výrobek, nekalosoutěžní jednání, jednání omezující hospodářskou soutěž, škody na životním prostředí), jakož i v článku 9 (kolektivní vyjednávání). Práva duševního vlastnictví jsou upravena v čl. 8. Pojem „*práva duševního vlastnictví*“ je vymezen v bodě 26 preambule nařízení Řím II jako „*autorské právo a práva související, zvláštní právo na ochranu databází a práva přímýslovného vlastnictví*“. V souladu se základním pravidlem zakotveným v čl. 8 odst. 1 nařízení Řím II je rozhodným právem pro závazky vyplývající z porušení práva duševního vlastnictví právo státu, pro který je požadována ochrana (*lex loci protectionis*). To je výslovně potvrzeno v bodě 26 preambule, dle kterého „*pokud jde o porušování práv duševního vlastnictví, měla by se zachovat obecně uznávaná zásada lex loci protectionis*“. Viz též KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 516 a násl.; KYSELOVSKÁ, T. Procesní a kolizní problematika práv k duševnímu vlastnictví se zaměřením na judikaturu Soudního dvora EU. *Revue pro právo a technologii*, 2013, č. 8, s. 19 a násl.; ROZEHNALOVÁ, N., J. VALDHANS, K. DRLIČKOVÁ a T. KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 182; KYSELOVSKÁ. In: ROZEHNALOVÁ, N., K. DRLIČKOVÁ, K., T. KYSELOVSKÁ a J. VALDHANS. Úvod do mezinárodního práva soukromého. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 212 a násl.; ADAMOVA. In: LYSINA, P., M. ĐURIŠ, M. HATAPKA a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. Bratislava. C. H. Beck, 2016, s. 265; FAWCETT, TORREMANS, op. cit., 2011, s. 745 a násl., s. 799 a násl.

příslušnosti soudů v civilních sporech s přeshraničním prvkem.⁹⁸⁸ Současně si dovolíme ponechat stranou i podrobnější rozbor práv na označení, která jsou v českém právním diskursu již dostatečně analyzována,⁹⁸⁹ nebo

⁹⁸⁸ Nařízení Brusel I (nařízení 44/2001), resp. nařízení Brusel 1 bis (nařízení 1215/2012). Cílem těchto společných kolizních pravidel je usnadnit určení mezinárodní soudní příslušnosti, stejně jako uznávání a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Obecná příslušnost náleží soudům ve státě, kde má žalovaný své bydliště (bod 13 preambule, čl. 4 nařízení Brusel I bis). V takovém státě potom mohou být podány žaloby proti žalovanému, ovšem s výhradou nároků, pro které je jiný soud výlučně příslušný. V případě průmyslových práv jde o výlučnou příslušnost, kterou zakotvuje čl. 24 odst. 3 a 4 nařízení Brusel I bis. Blíže viz KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 485 a násl.; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 417–418; FAWCETT, TORREMANS, op. cit., 2011, s. 142 a násl., s. 609 a násl.; KYSELOVSKÁ. In: ROZEHNALOVÁ, DRLIČKOVÁ, KYSELOVSKÁ, VALDHANS, op. cit., 2017, s. 220.

⁹⁸⁹ Celoevropská ochrana zeměpisných označení pro potraviny a zemědělské výrobky byla poprvé upravena v nařízení Rady (EHS) č. 2081/92 ze dne 14. července 1992 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin. Toto nařízení přineslo v čl. 2 rozlišování dvou institutů: chráněná označení původu (*protected designations of origin*) a zeměpisná označení (*protected geographical indications*). Kromě ochrany spotřebitelů byla právní úprava motivována regulací zemědělské politiky (podpora diverzifikace zemědělské produkce, dosažení lepší rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na trzích, podpora produktů s určitými vlastnostmi, zlepšení příjmů zemědělců – bod 7 preambule nařízení č. 2081/92). V roce 2006 bylo nařízení č. 2081/92 zrušeno a nahrazeno nařízením Rady (ES) č. 510/2006 ze dne 20. března 2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin. Zvláštní nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 110/2008 ze dne 15. ledna 2008 o definici, popisu, obchodní úpravě, označování a ochraně zeměpisných označení lihovin a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 1576/89 se vztahuje na vína a lihové nápoje. Další práva na označení byla upravena v nařízení Rady (ES) č. 1234/2007 ze dne 22. října 2007, kterým se stanoví společná organizace zemědělských trhů a zvláštní ustanovení pro některé zemědělské produkty (jednotné nařízení o společné organizaci trhů). V současné době se ochrana označení původu, zeměpisných označení a tradičních zaručených specialit vztahuje na čtyři kategorie zemědělských a potravinářských výrobků (1) zemědělské výrobky a potraviny, 2) vína; 3) aromatizované vinné výrobky a 4) lihoviny) a je obsažena v: nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1151/2012 ze dne 21. listopadu 2012 o režimech jakosti zemědělských produktů a potravin; nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 251/2014 ze dne 26. února 2014 o definici, popisu, obchodní úpravě, označování a ochraně zeměpisných označení aromatizovaných vinných výrobků a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 1601/91; nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 110/2008 ze dne 15. ledna 2008 o definici, popisu, obchodní úpravě, označování a ochraně zeměpisných označení lihovin a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 1576/89, a souvisejících prováděcích nařízeních Komise. Blíže viz CHARVÁT. In: KOUKAL, CHARVÁT, HEJDOVÁ, ČERNÝ, op. cit., 2017, s. 73, 77; TÝČ, V. a R. CHARVÁT. *Zeměpisná označení v mezinárodních smlouvách a v právu Evropské unie*. Praha: Leges, 2017; KELBLOVÁ, H. *Zeměpisná označení výrobků a jejich právní ochrana*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016.

problematiku vymáhání práv.⁹⁹⁰ U ochranných známek se potom budeme věnovat především změnám, které vyplývají z tzv. známkoprávní reformy.⁹⁹¹

⁹⁹⁰ Část třetí Dohody TRIPS (zejména pak její čl. 41 odst. 2) stanoví členskými státy WTO povinnost upravit na vnitrostátní úrovni účinná pravidla týkající se občanskoprávních a správních postupů, prozatímních opatření, opatření na hranicích a trestních řízení. Závazky z Dohody TRIPS jsou do sekundárního unijního práva promítnuty zejména ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví, která představuje ústřední bod vymáhání práv duševního vlastnictví v Evropské unii. Na horizontální úrovni komplexním způsobem upravuje občanskoprávní a správní sankce, stejně jako a postupy, které jsou v členských státech k dispozici nositelům práv duševního vlastnictví v případě jejich porušení. Právní úprava se týká nejen unifikovaných práv, jako jsou ochranná známka EU nebo průmyslový vzor Společenství, ale rovněž jednotlivých vnitrostátních forem ochrany. Viz KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 440 a násl.; CUMMING, G., M. FREUDENTHAL a R. JANAL. *Enforcement of Intellectual Property Rights in Dutch, English and German Civil Procedure*. Alphen: Kluwer Law International, 2008, s. 57 a násl.; ČERMAK, K. Proszování práv k duševnímu vlastnictví v ČR v kontextu směrnice EU. *Právní náde*. 2005, č. 2, s. 18 a násl.; McGUIRE, M.R. Beweismittelvorlage und Auskunftsanspruch nach der Richtlinie 2004/48/EG zur Durchsetzung der Rechte des Geistigen Eigentums - Über den Umsetzungsbedarf im deutschen und österreichischen Prozessrecht. *GRUR Int.*, 2005, č. 1, s. 15 a násl. Memorandum on the creation of an EEC trade mark, 1976 [online]; BENHAMOU, Y. Compensation of Damages for Infringements of Intellectual Property Rights in France, Under Directive 2004/48/EC and Its Transposition Law – New Notions? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2009, č. 2, s. 125 a násl.; ČERNÝ, M. Směrnice o vynutitelnosti práv k duševnímu vlastnictví. *Právní obzor*. 2005, č. 2-3, s. 187 a násl. Kromě toho unijní právo upravuje pravomoc celních orgánů vymáhat práva duševního vlastnictví. Jakmile se zboží ocitne na území Evropské unie, je obtížné kontrolovat jeho další šíření vzhledem k tomu, že hraniční kontroly mezi členskými státy byly zrušeny. Vzhledem k tomu, že většina zboží porušujícího práva duševního vlastnictví je vyráběna mimo území EU, je nejučinnějším řešením zabavení zboží porušujícího práva duševního vlastnictví na vnějších hranicích EU s cílem chránit nejen zájmy majitelů práv, ale i zájmy evropských spotřebitelů. Evropská unie proto vytvořila zvláštní postup, který usnadňuje zabavení a likvidaci výrobků porušujících práva duševního vlastnictví, a to dříve, než se začne prodávat v rámci Evropské unie. Nařízení upravující tuto oblast bylo opakovaně změněno. V minulosti se jednalo o nařízení Rady (ES) č. 1383/2003 ze dne 22. července 2003 o přijímání opatření celních orgánů proti zboží podezřelému z porušení určitých práv duševního vlastnictví a o opatřeních, která mají být přijata proti zboží, o kterém bylo zjištěno, že tato práva porušilo; v současné době jde o nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 608/2013 ze dne 12. června 2013 o vymáhání práv duševního vlastnictví celními orgány a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1383/2003. Opatření na hranicích EU doplňují vnitrostátní pravidla, která upravují dovoz na území členských států EU. Viz KUR, DREIER, op. cit. 2013, s. 462 a násl.; HUŠEK, D. Úvod do problematiky ochrany práv duševního vlastnictví orgány Celní správy České republiky. *Dané a právo v praxi*. 2014, č. 2, s. 2 a násl.; KÜHNEN, T. Die Haftung wegen unberechtigter oder zu Unrecht unterbliebener Grenzbeschlagnahme nach der VO(EU) Nr. 608/2013 (Teil 1), *GRUR*. 2014, č. 9, s. 811 a násl. KÜHNEN, T. Die Haftung wegen unberechtigter oder zu Unrecht unterbliebener Grenzbeschlagnahme nach der VO(EU) Nr. 608/2013 (Teil 2), *GRUR*. 2014, č. 10, s. 921 a násl.

⁹⁹¹ Směrnice 2015/2436/EU; nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2424 ze dne 16. prosince 2015, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 207/2009 o ochranné známce Společenství a nařízení Komise (ES) č. 2868/95, kterým se provádí nařízení Rady (ES) č. 40/94 o ochranné známce Společenství, a zrušuje nařízení Komise (ES) č. 2869/95 o poplatcích placených Úřadu pro harmonizaci ve vnitřním trhu (ochranné známky a vzory); resp. nařízení 2017/1001. Některé části textu o ochranných známkách byly dříve publikovány v KOUKAL. In: KOUKAL, CHARVÁT, HEJDOVÁ, ČERNÝ, op. cit., 2017, s. XLVII a násl.

7.4.1 Unijní ochrana ochranných známek

Ochranné známky zaujímají mezi právy duševního vlastnictví zvláštní místo. Na rozdíl od vynálezů nebo autorských děl nepatří označení mezi výsledky tvůrčí duševní činnosti, které by byly hodné ochrany samy o sobě, ale důvodem ochrany u ochranných známek je spíše jejich „*identifikační funkce*“ směřující vůči spotřebitelům,⁹⁹² kterým ochranné známky umožňují se rozhodnout, jaké výrobky nakoupí nebo jakých služeb využijí. To potom motivuje podnikatele k tomu, aby investovali do kvality nabízeného zboží a služeb tak, aby odpovídaly požadavkům zákazníků.

Základem pro normotvornou kompetenci Evropské unie v oblasti známkoprávní ochrany představují její výlučné kompetence v rámci jednotného vnitřního trhu [čl. 3 odst. 1 písm. b) SFEU]. K dosažení tohoto cíle disponuje Evropský Parlament a Rada pravomocí ke sblížování (harmonizaci) ustanovení právních a správních předpisů členských států (čl. 114 SFEU). Výsledkem takových harmonizačních aktivit jsou známkoprávní směrnice: aktuálně jde o směrnici č. 2015/2436/EU (v minulosti se jednalo o směrnici č. 89/104/EHS, resp. její kodifikační znění č. 2008/95/ES).

Kromě toho čl. 118 SFEU [před vstupem Amsterodamské smlouvy v platnost byla v oblasti známkoprávní ochrany využívána tzv. flexibilní klauzule dle čl. 352 SFEU (dříve čl. 308 SES)] výslovně umožňuje, aby v rámci vytvoření nebo fungování jednotného vnitřního trhu Evropský parlament a Rada přijali opatření o vytvoření evropských práv duševního vlastnictví, která zajistí jednotnou ochranu práv duševního vlastnictví v Unii. Výsledkem unifikačních aktivit jsou nařízení: aktuálně jde o nařízení č. 2017/1001, v minulosti se jednalo o nařízení č. 40/94, resp. kodifikační nařízení č. 207/2009.

Evropský systém ochranných známek nicméně nebyl budován s úmyslem, aby unijní nařízení (aktuálně jde o nařízení č. 2017/1001) nahradilo národní systémy známkoprávní ochrany. Namísto toho oba systémy existují společně a nezávisle na sobě.⁹⁹³ Vzhledem k principu „*koexistence*“ (viz dále) mezi systémem unijních ochranných známek a národními režimy ochrany existuje řada

⁹⁹² LANGE, op. cit., 2012, s. 6; JEROHAM, NISPEN, HUYDECOPER, op. cit., 2010, s. 12; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 48, 157; KOUKAL. In: KOUKAL, CHARVÁT, HEJDOVÁ, ČERNÝ, op. cit., 2017, s. XXXV, 2 a násl.

⁹⁹³ Bod 6 preambule nařízení č. 207/2009/ES; body 7 a 8 preambule nařízení č. 2017/1001/EU.

oblastí, kde se oba systémy stýkají. Obě formy ochrany jsou nicméně rovnocenné. Pokud je ochranná známka EU v rozporu se starší národní ochrannou známkou, přihláška k zápisu by měla být obecně zamítnuta, nebo pokud již je zapsána, měla by být ochranná známka EU prohlášena za neplatnou. Naopak ochranné známky EU jsou považovány za tzv. starší práva ve všech členských státech Evropské unie, a proto představují překážku pro zápisy národních ochranných známek dle vnitrostátních právních předpisů členských států. Na základě respektování vlastnické autonomie přihlašovatelů ochranných známek je nicméně možná obojí ochrana poskytovaná pro konkrétní označení. Jako národní i unijní ochranná známka tak může být zapsáno stejné označení pro téhož vlastníka (případně pro jinou osobu s jeho souhlasem).⁹⁹⁴ Ochranné známky, resp. jejich přihlášky je také možné jednostranně konvertovat. Pokud je totiž žádost o zápis ochranné známky EU zamítnuta nebo je její registrace zrušena, může její vlastník požádat o převod na národní ochrannou známku v těch členských státech, kde neexistuje žádná překážka ochrany. Národní ochranná známka potom bude mít stejný den práva přednosti jako přihláška ochranné známky EU (čl. 139 a násl. nařízení č. 2017/1001). Kromě toho zde existuje možnost uplatnění tzv. seniority (čl. 39 a násl. nařízení č. 2017/1001).⁹⁹⁵ Reforma systému ochranných známek (viz níže), která byla v oblasti unifikované úpravy provedena v roce 2016, oba systémy ochran ještě více propojila. To platí jak v oblasti hmotněprávní (tj. u otázek souvisejících se zápisnou způsobilostí ochranných známek), nakládání s ochrannou známkou jako s předmětem vlastnictví (čl. 22 a násl. směrnice č. 2015/2436/EU), nové úpravy kolektivních ochranných známek a známek certifikačních (čl. 27 a násl. směrnice č. 2015/2436/EU), tak v oblasti procesních pravidel.⁹⁹⁶ U obou předpisů jsou navíc zakotveny povinnosti zápisných úřadů spolupracovat, a posilovat tak komplementaritu systémů známkoprávní ochrany (čl. 51 směrnice č. 2015/2436/EU; čl. 151 nařízení č. 2017/1001).

⁹⁹⁴ Článek 136 nařízení č. 2017/1001 nicméně ukládá určitá omezení těm vlastníkům, kteří u soudů v různých členských státech podávají dvojí žaloby za porušení práv založených jak na ochranné známce EU, tak na totožné národní ochranné známce.

⁹⁹⁵ Mladší ochranná známka EU zde vstupuje do práv ze starší národní ochranné známky. Jestliže se po zápisu ochranné známky EU vlastník starší ochranné známky vzdá nebo tato známka zanikne, nemá to vliv na práva ke starší známce.

⁹⁹⁶ KUR. In: KUR, A., V. BOMHARD a F. ALBRECHT. BeckOK Markenrecht [online]. *Einleitung Markenrecht*, marg. 69. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata/komm/beckok/cont/beckok%2Ehtm>

7.4.1.1 Směrnice č. 89/104/EHS a 2008/95/ES

Cílem jednotného vnitřního trhu je mj. zajistit v rámci EU volný pohyb zboží (čl. 28 a násl. SFEU; v minulosti čl. 23 SES; čl. 9 SEHS). Principy fungování jednotného vnitřního trhu jsou nicméně ve své podstatě rozporné s principem teritoriality průmyslových práv (viz výše), který umožňuje majiteli práva, aby omezoval pohyb zboží v rámci těch států, kde je mu průmyslově-právní ochrana poskytována.

V návaznosti na judikaturu Soudního dvora v oblasti tzv. paralelních dovozů (viz výše), v níž soud vymezil rozdíl mezi existencí práv duševního vlastnictví a jejich výkonem a zakotvil tzv. princip vyčerpání práv,⁹⁹⁷ se normotvorné orgány ES snažily již od poloviny 70. let 20. století harmonizovat předpisy členských států v oblasti ochranných známek. Výsledkem harmonizačních snah byla tzv. První známková směrnice (89/104/EHS). Jejím cílem bylo zmenšit rozdíly mezi známkoprávními předpisy členských států tehdejšího EHS,⁹⁹⁸ a tím přispět k odstranění bariér pro pohyb zboží či služeb v rámci jednotného vnitřního trhu (bod 1 preambule směrnice č. 89/104/EHS).

Směrnice č. 89/104/EHS však nesměřovala k plné harmonizaci všech aspektů, které s ochrannými známkami souvisí⁹⁹⁹ (bod 3 preambule směrnice č. 89/104/EHS). Stranou zůstaly zejména procesní otázky zápisu ochranných známek (tj. směrnice například neřešila, zda má existovat námitkové řízení či přezkum důvodů zápisné nezpůsobilosti prováděný z úřední povinnosti), směrnice neupravovala ani zrušení ochranné známky nebo prohlášení její neplatnosti, účinky těchto aktů apod. Nedotčena také zůstala problematika obnovy zápisu (bod 7 preambule směrnice č. 89/104/EHS).

Směrnice měla za cíl především harmonizovat pojem ochranné známky (čl. 2 směrnice č. 89/104/EHS), a to s využitím dvou základních kritérií: grafická znázornitelnost a rozlišovací způsobilost. Kromě toho směrnice negativním výčtem stanovila absolutní a relativní důvody zápisné

⁹⁹⁷ Např. rozsudek ESD ve věci *Van Zuylen Frères v. HAG AG* (192/73); *Hoffmann-La Roche & Co. AG v. Centrafarm Vertriebsgesellschaft Pharmazeutischer Erzeugnisse mbH* (102/77).

⁹⁹⁸ BEIER, F. K. The Development of Trademark Law in the Last Twenty-Five Years. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1995, č. 6, s. 775; KUR, DREIER, op. cit. 2013, s. 62; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 192, 220.

⁹⁹⁹ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 220; KUR, DREIER, op. cit., 2013, 160; BEIER, op. cit., 1995, s. 775.

nezpůsobivosti, z nichž některé byly fakultativní a členské státy EHS je nemusely implementovat (čl. 3, čl. 4 směrnice č. 89/104/EHS). Směrnice dále sjednotila úpravu absolutních práv, která vyplývají ze zápisu (čl. 5 směrnice č. 89/104/EHS), včetně omezení práv vlastníka ochranné známky (čl. 6 směrnice č. 89/104/EHS) či institutu vyčerpání práv (čl. 7 směrnice č. 89/104/EHS). V neposlední řadě směrnice stanovila pravidla ohledně užívání ochranné známky (čl. 10 směrnice č. 89/104/EHS) a následků jejího neužívání (čl. 11 směrnice č. 89/104/EHS), nebo vymezila důvody vedoucí ke zrušení ochranné známky nebo její prohlášení za neplatnou (čl. 12, čl. 13 směrnice č. 89/104/EHS).

K dalším změnám v oblasti známkového práva došlo v roce 2008, kdy byla vydána tzv. „kodifikační známková směrnice“ č. 2008/95/ES, která však oproti směrnici č. 89/104/EHS nepředstavovala v podstatě žádnou obsahovou změnu. Došlo pouze ke zpřehlednění textu. Některé články byly rozděleny do více odstavců, případně písmen. V dalším však zůstal text směrnice totožný s textem původní směrnice schválené v roce 1988.

7.4.1.2 Směrnice č. 2015/2436/EU

Známková reforma Evropské unie byla poprvé nastíněna ve sdělení Evropské komise ze dne 16. července 2008 o Strategii práv k průmyslovému vlastnictví pro Evropu.¹⁰⁰⁰ V ní Evropská komise provedla komplexní hodnocení fungování systému ochranných známek v Evropě, a to jak na úrovni nadnárodní (ochranná známka Společenství/ochranná známka EU – viz dále), tak co se týče implementace směrnice č. 89/104/EHS do vnitrostátních řádů členských států EU. Následně byla v roce 2011 na žádost Evropské komise zveřejněna zpráva „*Study on the overall functioning of the European Trade Mark System*“,¹⁰⁰¹ kterou prováděl *Max-Planck Institut für Intellectual Property and Competition Law v Mnichově*,¹⁰⁰² přičemž po veřejných konzultacích a provedení

¹⁰⁰⁰ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee - An Industrial Property Rights Strategy for Europe. 16. 7. 2008. COM (2008) 465 final.

¹⁰⁰¹ Study on the Overall Functioning of the European Trade Mark System presented by Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Munich [online]. [cit. 30.11.2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/tm/20110308_allensbach-study_en.pdf

¹⁰⁰² KUR. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, marg. 65.

hodnocení dopadu regulace Evropská komise předložila v březnu 2013 dva legislativní návrhy: (i) návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách (směrnice č. 2015/2436/ES), a (ii) návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení č. 207/2009 (kodifikované znění bylo vyhlášeno jako nařízení č. 2017/2011). Návrhy prošly řádným legislativním procesem (včetně třístranných jednání mezi orgány EU) a v dubnu 2015 bylo dosaženo politického kompromisu, přičemž ke konečnému schválení Radou a Evropským parlamentem došlo na konci roku 2015.¹⁰⁰³

Nová směrnice č. 2015/2436/EU, která má být implementována do 14. ledna 2019 [s výjimkou povinností vztahujících se ke správnímu řízení o prohlášení neplatnosti ochranné známky či o jejím zrušení (čl. 45), jež mají být implementovány do 14. ledna 2023], přináší změny zejména v těchto oblastech (vybíráme zde pouze ty nejdůležitější):

7.4.1.2.1 Změna pojmových znaků ochranné známky

Směrnice č. 2015/2436/EU odstraňuje požadavek grafické znázornitelnosti. V souladu se závěry, které učinil Soudní dvůr v rozhodnutí *Sieckmann*¹⁰⁰⁴ může být ochrannou známkou takové označení, které má rozlišovací způsobilost a je způsobilé „být vyjádřeno v rejstříku způsobem, který příslušným orgánům a veřejnosti umožňuje jasně a přesně určit předmět ochrany poskytnuté vlastníkovvi ochranné známky“ [čl. 3 písm. b) směrnice č. 2015/2436/EU]. V souladu s bodem 13 preambule směrnice č. 2015/2436/EU by mělo být možné, aby „označení bylo vyjádřeno jakoukoli vhodnou formou využívající obecně dostupných technologií“. Nově tedy bude možné zapsat jako ochrannou známku nejen zvuková označení, ale i „pohybující se označení“ jako jsou animované ikony či krátké klipy.¹⁰⁰⁵

7.4.1.2.2 Doplnění nových absolutních důvodů zápisné nezpůsobilosti

Absolutní důvody zápisné nezpůsobilosti jsou doplněny o kolizi s jinými právy na označení.¹⁰⁰⁶ Konkrétně se jedná o zeměpisná označení a označení původu [čl. 4 odst. 1 písm. i) směrnice č. 2015/2436/EU], tradiční výrazy

¹⁰⁰³ KOPECKÁ, S. Nová legislativa v oblasti ochranných známek. *Průmyslové vlastnictví*, 2006, č. 1, s. 16; KUR. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, marg. 66.

¹⁰⁰⁴ Rozhodnutí ESD ve věci *Ralf Sieckmann v. Deutsches Patent- und Markenamt* (C-273/00), body 45, 46, 55.

¹⁰⁰⁵ KUR. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, marg. 81.

¹⁰⁰⁶ *Ibid.*, marg. 82.

pro víno [čl. 4 odst. 1 písm. j) č. směrnice č. 2015/2436/EU], nebo o zaručené tradiční speciality [čl. 4 odst. 1 písm. k) směrnice č. 2015/2436/EU]. Kromě toho je dalším absolutním důvodem zápisné nezpůsobilosti i kolize s právy na ochranu odrůd rostlin [zde je důvodem i kolize ve vztahu k „*ύξε πρῖβυζνέ οδρῖδε*“ – čl. 4 odst. 1 písm. l) směrnice č. 2015/2436/EU].

7.4.1.2.3 Změny v relativních důvodech zápisné nezpůsobilosti

V souladu s rozhodnutím Evropského soudního dvora ve věci *Zino Davidoff*¹⁰⁰⁷ došlo ke změně u ochranných známek s dobrým jménem. Dle čl. 5 odst. 3 písm. a) směrnice č. 2015/2436/EU (oproti původnímu znění čl. 4 odst. 3 směrnice č. 2008/95/EU) se již vůbec nemá posuzovat, pro které výrobky/ služby je starší ochranná známka s dobrým jménem zapsána.

Novým obligatorním relativním důvodem zápisné nezpůsobilosti je kolize s „*podmíněným starším právem*“ označení původu/zeměpisného označení v daném členském státě EU nebo v Evropské unii jako celku [čl. 5 odst. 3 písm. c) směrnice č. 2015/2436/EU]. Podmíněnost staršího práva spočívá v tom, že jeho přihláška sice byla podána dříve, avšak ke dni uplatnění námítky vůči mladší ochranné známce ještě není zápis označení původu/zeměpisného označení proveden do příslušného rejstříku. Další podmínkou uplatnění dané námítky je skutečnost, že „*dané označení původu nebo zeměpisné označení umožňuje osobě, která je podle příslušných právních předpisů oprávněna k výkonu práv z nich vyplývajících, aby zakázala užívání pozdější ochranné známky*“.

7.4.1.2.4 Cooling-off period

Jednou z významných změn, které směrnice č. 2015/2436/EU přinesla oproti směrnici č. 2008/95/EU, je podrobná úprava zápisného řízení (čl. 37 až 44 směrnice č. 2015/2436/EU). Do právních řádů členských států bude muset být například doplněna tzv. „*cooling-off period*“ (čl. 43 odst. 3 směrnice č. 2015/2436/EU).¹⁰⁰⁸ V případě, že strany námitkového řízení podají žádost o smírné urovnání, bude jim muset být poskytnuta k takovému urovnání lhůta alespoň dva měsíce.

¹⁰⁰⁷ Rozhodnutí ESD ve věci *Davidoff & Cie SA and Zino Davidoff SA v. Gofskid Ltd* (C-292/00), body 24 až 30.

¹⁰⁰⁸ KUR. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, marg. 76.

7.4.1.2.5 Práva vyplývající ze zápisu ochranné známky

Směrnice č. 2015/2436/EU v duchu rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci *Céline SARL*¹⁰⁰⁹ přináší změnu v tom směru, že se výlučná práva vlastníka ochranné známky mají vztahovat i na užití daného označení jako „*obchodního názvu nebo obchodní firmy nebo jako součást obchodního názvu nebo obchodní firmy*“ (čl. 10 odst. 3 písm. d) směrnice č. 2015/2436/EU).¹⁰¹⁰ Směrnice č. 2015/2436/EU také zakotvuje zvláštní omezení práv vlastníka ochranné známky ve vztahu k označení generických léčiv. U nich by měl být zajištěn bezproblémový tranzit a vlastník by obecně neměl mít právo bránit třetí osobě v přepravě výrobků do členského státu, v němž byla ochranná známka zapsána, aniž by v něm byly propuštěny do volného oběhu (bod 25 preambule směrnice č. 2015/2436/EU).

Oproti závěrům, které SDEU učinil ve věci *O2 Holdings Limited*¹⁰¹¹ se výlučná záповědní práva vlastníka zapsané ochranné známky mají vztahovat na užívání označení ve srovnávací reklamě,¹⁰¹² je-li tato srovnávací reklama v rozporu se směrnicí č. 2006/114/ES [čl. 10 odst. 3 písm. f) směrnice č. 2015/2436/EU].

Směrnice přináší změnu, co se týče zdržovacího nároku ohledně přepravy výrobků nesoucích označení, jež je zaměnitelné s ochrannou známkou. Dle čl. 10 odst. 4 směrnice č. 2015/2436/EU je „*vlastník oprávněn bránit všem třetím osobám v přepravě výrobků v rámci obchodního styku do členského státu, ve kterém je ochranná známka zapsána, aniž by v něm byly propuštěny do volného oběhu, pokud takové výrobky, včetně jejich obalů, pocházejí ze třetích zemí a jsou bez povolení označeny ochrannou známkou, která je totožná s ochrannou známkou zapsanou pro tyto výrobky nebo kterou nelze v jejich podstatných rysech od této ochranné známky rozlišit*“. V souladu s čl. 28 nařízení č. 608/2013 má dle čl. 10 odst. 4 směrnice č. 2015/2436/EU „*zdržovací nárok zaniknout*“ pokud v rámci řízení o tom, zda byla porušena práva ze zapsané ochranné známky, poskytne deklarant nebo držitel zboží důkazy o tom, že vlastník zapsané ochranné známky není

¹⁰⁰⁹ Rozsudek ESD ve věci *Céline SARL v. Céline SA* (C-17/06), bod 36.

¹⁰¹⁰ KUR. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, marg. 86.

¹⁰¹¹ Rozsudek ESD ve věci *O2 Holdings Limited a O2 (UK) Limited v. Hutchison 3G UK Limited* (C-533/06), bod 69.

¹⁰¹² Study on the Overall Functioning of the European Trade Mark System, 2011, s. 119; KUR. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, marg. 86.

oprávněn zakázat uvádění daných výrobků na trh v zemi konečného určení. Znění čl. 10 odst. 4 směrnice č. 2015/2436/EU opět představuje legislativní odklon od závěrů Soudního dvora,¹⁰¹³ který ve svých rozhodnutích *Class International BV*¹⁰¹⁴ nebo *Philips a Nokia Corporation*¹⁰¹⁵ dovodil, že zboží propuštěné do režimu s podmíněným osvobozením od cla nemůže pouze z důvodu tohoto propuštění porušovat práva duševního vlastnictví platná v Evropské unii, a musí být prokázáno, že je určeno k prodeji v Evropské unii.

7.4.1.2.6 Povinnost řádného užívání

S omezením práv vlastníka ochranné známky se tradičně pojí jeho povinnost k řádnému užívání. Směrnice č. 2015/2436/EU v čl. 44 odst. 1 nově stanoví, že pokud v námitkovém řízení vedeném vůči zápisu mladší ochranné známky uplynulo ke dni podání přihlášky nebo ke dni vzniku práva přednosti této mladší ochranné známky období pěti let, během něhož musela být starší ochranná známka řádně užívána, předloží vlastník starší ochranné známky uplatňující námitky na žádost přihlašovatele důkaz, že starší ochranná známka byla během období pěti let předcházejících dni podání přihlášky nebo dni vzniku práva přednosti mladší ochranné známky řádně užívána, nebo že zde existovaly náležité důvody pro neužívání starší ochranné známky.¹⁰¹⁶ Pokud by takový důkaz nebyl předložen, námitky by měly být zamítnuty. Lhůta pro řádné užívání starší ochranné známky počíná běžet právní mocí rozhodnutí o zamítnutí námitek vůči zápisu starší ochranné známky, okamžikem zpětvzetí námitek, nebo okamžikem zápisu starší ochranné známky do rejstříku, pokud námitky vůči ní vůbec nebyly podány (čl. 16 odst. 2 směrnice č. 2015/2436/EU). Členské státy mají rovněž povinnost datum počátku pětileté lhůty zapsat do rejstříku (čl. 16 odst. 4 směrnice č. 2015/2436/EU). Protinámitka neužívání může být obdobným způsobem uplatněna i v rámci obrany proti návrhu na prohlášení ochranné známky za neplatnou (čl. 46

¹⁰¹³ KNAAK, R., A. KUR a A. VON MÜHLEND AHL. *The Study on the Functioning of the European Trademark System*. Max Planck Institute for Intellectual Property & Competition Law Research Paper, No. 12–13, 2012, s. 17.

¹⁰¹⁴ Rozsudek ESD ve věci *Class International BV v Colgate-Palmolive Company and Others* (C-405/03), bod 47.

¹⁰¹⁵ Rozsudek ESD ve *spojených věcech Koninklijke Philips Electronics NV v Lucheng Meijing Industrial Company Ltd. a Nokia Corporation v Her Majesty's Commissioners of Revenue and Customs* (C-446/09, C-495/09), body 56, 78.

¹⁰¹⁶ BOGATZ. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, 2017, § 26 MarkenGesetz, marg. 6.

směrnice č. 2015/2436/EU)¹⁰¹⁷ nebo v rámci procesní obrany proti uplatněnému žalobnímu nároku (čl. 17 směrnice č. 2015/2436/EU).

7.4.1.2.7 Zatřídění ochranné známky

V souladu s rozhodnutím Evropského soudního dvora ve věci *IP Translator*¹⁰¹⁸ čl. 39 odst. 2 směrnice č. 2015/2436/EU stanoví, že „výrobky a služby, pro které je ochrana požadována, musí přihlašovatel označit dostatečně jasně a přesně, aby příslušné orgány a hospodářské subjekty byly na základě tohoto označení schopny určit rozsah požadované ochrany“. Co se týče použití obecných termínů v tzv. Niceském třídění, jako je pouhý název třídy, to je možné pouze v případě, že tento název je dostatečně určitý a jasný (čl. 39 odst. 3 směrnice č. 2015/2436/EU).¹⁰¹⁹

7.4.1.3 Ochranná známka EU

Pokusy vytvořit společný a jednotný systém ochranných známek pro území celých Evropských společenství začaly již v šedesátých letech, kdy zakládající členské státy Evropských společenství shledaly, že bude nezbytné vytvořit jednotný regionální systém ochrany, který by prolomil princip teritoriality, jež je ve své podstatě rozporný s principem fungování jednotného vnitřního trhu. Návrhy Smlouvy o Evropském patentovém právu byly předloženy již v roce 1962,¹⁰²⁰ návrh Smlouvy o Evropském známkovém právu potom spatřil světlo světa v roce 1964.¹⁰²¹ Po ztroskotání snah o sjednání mezinárodních smluv, které by na regionální bázi založily jednotný systém ochrany duševního vlastnictví,¹⁰²² se chopila iniciativy Evropská komise a v roce 1976 vydala „*Memorandum o vytvoření ochranné známky Evropského hospodářského společenství*“ (*Memorandum on the creation of an EEC trade mark*). Další čtyři roky však trvalo, než byl v souladu s tehdejšími čl. 235 SEHS představen návrh Nařízení o ochranné známce Společenství. Vzhledem ke druhému a třetímu rozšíření Evropských společenství o Řecko, Španělsko a Portugalsko, bylo nezbytné návrh revidovat, neboť tyto země měly odlišné známkoprávní tradice, než zakládající státy ES. Koncem osmdesátých

¹⁰¹⁷ DRAHEIM. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, 2017, § 43 MarkenGesetz, marg. 33.

¹⁰¹⁸ Rozsudek ESD ve věci *Chartered Institute of Patent Attorneys v. Registrar of Trade Marks* (C-307/10), body 61 a 62.

¹⁰¹⁹ KUR. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, § 9 MarkenGesetz, marg. 1.

¹⁰²⁰ LADAS, S. P. *Patents, Trademarks, and Related Rights: National and International Protection*, Cambridge (MA): Harvard university Press, 1975, s. 632.

¹⁰²¹ *Memorandum on the creation of an EEC trade mark* [online]. 1976, s. 5 až 6 [cit. 30.11.2017]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/5363/1/5363.pdf>

¹⁰²² BEIER, op. cit., 1995, s. 770.

let se nicméně podařilo schválit tzv. První známkovou směrnicí č. 89/104/EHS a o čtyři roky později Rada ministrů dospěla ke kompromisu ohledně jazyků, sídla a názvu nového úřadu (Úřad pro harmonizaci na vnitřním trhu – *Office for Harmonization in the Internal Market* sídlící ve španělském Alicante), který měl ochranné známky Společenství zapisovat, stejně jako ohledně právního rámce jeho fungování. Koncem roku 1993 byl schválen návrh nařízení o ochranné známce společenství, který byl vyhlášen v Úředním věstníku pod číslem č. 40/94. Ochranná známka Společenství začala fungovat v dubnu 1996 (od 1. ledna 1996 však již bylo možné podávat přihlášky ochranných známek Společenství). Nařízení č. 40/94 bylo následně nahrazeno nařízením č. 207/2009, které však, obdobně jako směrnice č. 2008/95/ES, mělo především kodifikační charakter a nenalezneme v něm zásadní změny oproti předchozí úpravě.

Účelem ochranné známky Společenství nebylo nahradit známkoprávní ochranu poskytovanou v jednotlivých státech EU,¹⁰²³ ale národní i nadnárodní (regionální) systémy ochrany měly (resp. mají) fungovat vedle sebe (bod 6 preambule nařízení č. 207/2009/ES; body 7 a 8 preambule nařízení č. 2017/1001/EU).¹⁰²⁴ Ochranná známka Společenství zcela odstranila mezinárodní prvek při přihlašování ochranných známek, který se vyskytuje u mezinárodních zápisů dle Madridské dohody¹⁰²⁵ a Protokolu k Madridské dohodě.¹⁰²⁶ Prostřednictvím jedné přihlášky a jednoho zápisného řízení je získána jednotná známkoprávní ochrana na území celé EU.¹⁰²⁷

¹⁰²³ SCHMIDT, L. G. Definition of a Trade Mark by the European Trade Marks Regime – A Theoretical Exercise? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1999, č. 7, s. 739.

¹⁰²⁴ BOMHARD. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, Art. 1 VO (EG) 207/2009, marg. 3; KOCHENDÖRFER. In: BÜSCHER, W. a M. KOCHENDÖRFER (eds.). *BeckOK UMV (Beck-online Kommentare, Unionsmarkenverordnung)* [online]. 2017, Art. 1, marg. 15, 16 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata/komm/beckok/cont/beckok%2Ehtm>

¹⁰²⁵ Vyhláška č. 65/1975 o Madridské dohodě o mezinárodním zápisu továrních nebo obchodních známek ze dne 14. dubna 1891, revidované v Bruselu 14. prosince 1900, ve Washingtonu 2. června 1911, v Haagu 6. listopadu 1925, v Londýně 2. června 1934, v Nice 15. června 1957 a ve Stockholmu 14. července 1967.

¹⁰²⁶ Sdělení č. 248/1996 Sb., o přístupu České republiky k Protokolu k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu ochranných známek.

¹⁰²⁷ Tzv. jednotný (unitární) charakter ochranné známky EU znamená, že známka může být zapsána, převedena, lze se jí vzdát, může být zrušena nebo prohlášena za neplatnou a její užívání může být zakázáno pouze pro území celé EU (čl. 1 odst. 2 nařízení č. 2017/1001). Existuje jen jedno řízení o zápisu ochranné známky, jedno zrušení, prohlášení neplatnosti, prodloužení doby ochrany, jen jeden převod ochranné známky atd. MACHNICKA, A. Territorial Aspects of Community Trademarks – The Single Market's Splendid Sovereignty. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2014. č. 8, s. 917.

Příhlášku ochranné známky Společenství bylo původně možné podat u Úřadu pro harmonizaci na vnitřním trhu (OHIM), stejně jako u vnitrostátního úřadu průmyslového vlastnictví, nebo u Úřadu pro ochranné známky Beneluxu, a to v kterémkoli úředním jazyce Evropské unie. Pro samotné řízení (včetně námitkového řízení) a případné navazující řízení (prohlášení neplatnosti, zrušení ochranné známky atd.) se používá jeden z pěti úředních jazyků (angličtina, francouzština, němčina, italština, španělština). Doba platnosti zápisu ochranné známky Společenství byla (resp. je) 10 let s možností opakovaného prodloužení vždy o 10 let (čl. 46 nařízení č. 207/2009; čl. 52 nařízení č. 2017/1001).

7.4.1.3.1 Novelizace nařízení č. 207/2009

Nové nařízení č. 2015/2424, kterým se mění stávající právní úprava ochranné známky Společenství, bylo přijato v souvislosti s legislativním balíčkem nazývaným jako „*známkoprávní reforma EU*“¹⁰²⁸ (viz rozbor provedený výše u směrnice č. 2015/2436/EU) a vstoupilo v účinnost dne 23. března 2016. Kodifikované znění, jež nahrazuje nařízení č. 207/2009 ve znění nařízení č. 2015/2424, bylo vyhlášeno v Úředním věstníku EU dne 16. června 2017 pod číslem 2017/1001.

Nařízení č. 2015/2424 přináší zejména následující změny (změny jsou uváděny odkazem na kodifikované nařízení č. 2017/1001):

Institucionální a terminologické změny

V souladu s Lisabonskou smlouvou, která přiznala Evropské unii jak vnitrostátní, tak mezinárodněprávní subjektivitu (čl. 47 SEU) se „*ochranná známka Společenství*“ mění na „*ochrannou známku EU*“ (namísto angl. *Community Trademark* dochází ke změně na *European Union Trademark*). Kdekoliv se v nařízení č. 207/2009 hovoří o „*ochranné známce Společenství*“, nahrazují se tato slova slovy „*ochranná známka Evropské unie*“ (čl. 1 odst. 2 nařízení č. 2015/2424; čl. 1 odst. 1 nařízení č. 2017/1001), kdekoliv se hovoří o „*Společenství*“, nahrazuje se toto slovo slovem „*Unie*“ (čl. 1 odst. 5 nařízení č. 2015/2424; čl. 1 odst. 2 nařízení č. 2017/1001).

¹⁰²⁸ KUR. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, marg. 64; WALICKA, D. Verordnung über die Unionsmarke: Änderungen zum 23. 3. 2016 (Teil 1). *GRUR-Prax*, 2016, č. 8, s. 161.

Název dosavadního „Úřadu pro harmonizaci ve vnitřním trhu“ (OHIM) se mění na „Úřad Evropské unie pro duševní vlastnictví“ (*European Union Intellectual Property Office*, zkráceně EUIPO; čl. 2 nařízení č. 2015/2424; čl. 2 odst. 2 nařízení č. 2017/1001). Stávající prezident Úřadu je označen za výkonného ředitele (čl. 1 odst. 6 nařízení č. 2015/2424; čl. 142 odst. 3 nařízení č. 2017/1001).¹⁰²⁹

V zájmu podpory smírného urovnání známkoprávních sporů dostal EUIPO pravomoc ke zřízení mediačního střediska, jehož služby mohou být využívány zejména v řízeních před námitkovým oddělením, zrušovacím oddělením nebo odvolacím senátem EUIPO (čl. 170 nařízení č. 2017/1001). Mediační řízení je postaveno na principu autonomie vůle (záleží tedy na svobodném rozhodnutí stran, zda do mediace vstoupí), je zpoplatněné a může být vedeno v zásadě v jakémkoliv úředním jazyce EU (v případě, že se mediační řízení týká sporů probíhajících před EUIPO, je obecně preferován jeden z pěti úředních jazyků pro řízení před Úřadem, strany se nicméně mohou dohodnout i jinak). Výsledkem mediace je buď uzavřená dohoda o narovnání, nebo ukončení mediace na základě rozhodnutí některé ze stran, případně na základě stanoviska mediátora (čl. 170 odst. 8 nařízení č. 2017/1001).

Další institucionální novinkou je úprava vztahu EUIPO k zápisným úřadům členských států EU. Přestože nově již není možné podávat přihlášky ochranných známek EU prostřednictvím národních úřadů (bod 24 preambule nařízení č. 2015/2424, čl. 30 odst. 1 č. nařízení č. 2017/1001),¹⁰³⁰ a je třeba přihlášku adresovat přímo EUIPO, nařízení posílilo spolupráci mezi EUIPO a národními zápisnými úřady.¹⁰³¹ Spolupráce se týká zejména vyhledávačů v oblasti ochranných známek, přičemž vyhledávací služby mají být k dispozici veřejnosti bezplatně (bod 26 a 30 preambule nařízení č. 2015/2424/EU; bod 29 preambule nařízení č. 2017/1001). Tato forma spolupráce souvisí i s tím, že se v rámci přihlašovacího řízení u ochranné známky EU zrušilo povinné vyhotovování rešerše (bod 26 preambule nařízení č. 2015/2424/EU, čl. 43 odst. 1 nařízení č. 2017/1001). Namísto toho

¹⁰²⁹ KUR. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, marg. 72; EBERL. In: BÜSCHER, KOCHENDÖRFER, op. cit., 2017, Art. 2, Art. 115; WALICKA, D. Verordnung über die Unionsmarke: Änderungen zum 23. 3. 2016 (Teil 2). *GRUR-Prax*, 2016, č. 9, s. 192.

¹⁰³⁰ WALICKA, Verordnung über die Unionsmarke Teil 1, op. cit., 2016, s. 162.

¹⁰³¹ KUR. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, marg. 70.

je rešeršní zpráva vyhotovována pouze na základě žádosti, jež je zpoplatněná, přičemž ji nemusí vyhotovovat pouze EUIPO, ale mohou ji v rámci své pravomoci vyhotovovat i národní zápisné úřady (čl. 43 odst. 2 nařízení č. 2017/1001).¹⁰³²

Spolupráce mezi EUIPO a zápisnými úřady v členských státech EU je dále prohloubena v oblastech sblížení procesních a metodických postupů.¹⁰³³ Spolupráce sice funguje na dobrovolné bázi, nicméně v případě, že národní zápisný úřad odmítne v určité oblasti spolupráci provádět, musí EUIPO poskytnout písemné a odůvodněné stanovisko (čl. 152 odst. 3 nařízení č. 2017/1001). Spolupráce se rovněž může týkat zvyšování informovanosti o systému ochranných známek a o boji proti padělání (čl. 152 odst. 6 nařízení č. 2017/1001).

Co se týče problematiky zpřístupňování informací, nově je EUIPO v zájmu transparentnosti a předvídatelnosti rozhodovací praxe povinen zpřístupnit veškerá svá rozhodnutí on-line pro účely informování a konzultace široké veřejnosti [čl. 113 odst. 1 nařízení č. 2017/1001]. EUIPO může také poskytovat on-line přístup k rozsudkům soudů členských států a EU, které souvisí s činností EUIPO s cílem zvýšit veřejné povědomí o otázkách duševního vlastnictví a podpořit sblížení praxe. Zveřejňována budou zejména rozhodnutí soudů pro ochranné známky EU (čl. 113 odst. 2 nařízení č. 2017/1001).

Zatřídění ochranné známky EU

V souladu s rozhodnutím SDEU ve věci *IP Translator*¹⁰³⁴ stanoví čl. 33 odst. 2 nařízení č. 2017/1001, že „výrobky a služby, pro které se žádá o ochranu na základě ochranné známky, musí přiblašovatel označit dostatečně jasně a přesně, aby příslušné orgány a hospodářské subjekty byly na základě tohoto označení schopny určit rozsah požadované ochrany“. Použití obecných termínů v tzv. Niceském třídění, jako je pouhý název třídy, je možné pouze v případě, že tento název je dostatečně určitý a jasný (čl. 33 odst. 3 nařízení č. 2017/1001).¹⁰³⁵

¹⁰³² SCHRAMEK. In: BÜSCHER, KOCHENDÖRFER, 2017, Art. 38, marg. 1; WALICKA, Verordnung über die Unionsmarke Teil 2, op. cit., 2016, s. 191.

¹⁰³³ EBERL. In: BÜSCHER, KOCHENDÖRFER, op. cit., 2017, Art. 123c.

¹⁰³⁴ Rozhodnutí ESD ve věci *Chartered Institute of Patent Attorneys v. Registrar of Trade Marks* (C-307/10), body 61 a 62.

¹⁰³⁵ SCHRAMEK. In: BÜSCHER, KOCHENDÖRFER, op. cit., 2017, Art. 28, marg. 5 a násl.

Nařízení č. 2017/1001 rovněž řeší normativní důsledky rozhodnutí SDEU ve věci *IP Translator*, a to jak ve vztahu ke stávajícím vlastníkům ochranných známek EU, tak ve vztahu ke třetím osobám, které by mohly být nově určovaným rozsahem ochrany dotčeny. Vlastníci ochranných známek EU přihlášených před 22. červnem 2012, které jsou zapsány pro celý název třídy Niceského třídění, mohli v období mezi 23. března 2016 a 24. září 2016 prohlásit, že jejich záměrem v den podání přihlášky bylo požádat o ochranu výrobků nebo služeb nad rámec těch, které jsou zahrnuty v doslovném významu názvu této třídy, za předpokladu že výrobky nebo služby takto označené byly uvedeny v abecedním seznamu pro uvedenou třídu obsaženém ve vydání Niceského třídění, platném v den podání přihlášky (čl. 33 odst. 8 pododst. 1 nařízení č. 2017/1001). Po uplynutí této lhůty se rozsah ochrany vztahuje pouze na ty třídy výrobků a služeb, které jsou „jednoznačně zahrnuty v doslovném významu označení uvedených v názvu příslušné třídy“ (čl. 33 odst. 8 pododst. 3 nařízení č. 2017/1001).

Třetí osoba, která by byla dotčena novým rozsahem ochrany díky změně v rejstříku, je chráněna zvláštním právem předchozího uživatele, pokud užívání kolidující ochranné známky začalo přede dnem změny v rejstříku a k danému dni neporušovalo práva vlastníka ochranné známky založená na doslovném významu zápisu výrobků a služeb v rejstříku (čl. 33 odst. 9 pododst. 1 nařízení č. 2017/1001). Obdobným způsobem jsou vůči třetím osobám limitována i práva vlastníka ochranné známky, který ve stanovené lhůtě požádal o změnu, uplatnit námitku proti pozdější ochranné známce nebo požadovat prohlášení neplatnosti ochranné známky (čl. 33 odst. 9 pododst. 2 nařízení č. 2017/1001).

Změny hmotněprávní

Hmotněprávní změny v nařízení č. 2017/1001 (vymezení pojmu ochranné známky, nové vymezení absolutních důvodů zápisné nezpůsobilosti, práva z ochranné známky, omezení práv vlastníka ochranné známky atd.) jsou obsahově v zásadě totožné se změnami, jež jsou obsaženy ve směrnici č. 2015/2436/EU (k danému viz výše výklad ohledně této směrnice).

Je nicméně třeba upozornit na to, že nařízení č. 2017/1001 například ponechalo nezměněný čl. 8 odst. 4 písm. a) a [oproti čl. 5 odst. 4 písm. a) směrnice

č. 2015/2436/EU] i nadále bude možné uplatnit námitku vůči přihlašované ochranné známce EU založenou na starších právech pouze v případě, že starší označení užívané v obchodním styku „nemá význam pouze místní“.

Změny procesní

Nařízení č. 2017/1001 přineslo celou řadu změn týkajících se procedurálních otázek. Níže jsou uvedeny pouze ty nejzásadnější.

Dle nového čl. 107 nařízení č. 2017/1001 platí subsidiárně pro všechna řízení před EUIPO obecné procesní zásady uznávané v členských státech, pokud nařízení nestanoví jinak. Řízení před EUIPO je i nadále zásadně písemné (čl. 96 odst. 1 nařízení č. 2017/1001). Nově platí, že pokud je nařízeno ústní jednání, může být rozhodnutí vyhlášeno i ústně a následně oznámeno účastníkům písemně (čl. 94 odst. 1 nařízení č. 2017/1001).

Pokud přihlašovatel chce uplatnit právo přednosti (priority), musí tak učinit již v přihlášce ochranné známky¹⁰³⁶ a tuto skutečnost doložit EUIPO do 3 tří měsíců ode dne podání přihlášky (čl. 35 odst. 1 nařízení č. 2017/1001).¹⁰³⁷

Právo seniority z dříve zapsané národní ochranné známky s účinky v daném členském státě může přihlašovatel uplatnit buď v přihlášce, nebo ve lhůtě dvou měsíců¹⁰³⁸ od jejího podání, přičemž je musí EUIPO doložit ve lhůtě tří měsíců ode dne podání přihlášky nebo ode dne uplatnění seniority (čl. 39 odst. 2 nařízení č. 2017/1001).¹⁰³⁹ Právo seniority však nově nezaniká, je-li starší ochranná známka zrušena až po dni podání přihlášky nebo po dni, ke kterému vzniklo právo přednosti ochranné známky Evropské unie (čl. 39 odst. 4 nařízení č. 2017/1001).

Rozšířena je možnost podávání připomínek třetími stranami, a to nejen do konce lhůty pro podávání námitek (3 měsíce od zveřejnění přihlášky), ale až do okamžiku, kdy bude o případné podané námitce pravomocně

¹⁰³⁶ ROHLFING-DIJOUX. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, 2017, Art. 30 VO (EG) 207/2009, marg. 2.

¹⁰³⁷ EBERT-WEIDENFELLEREM. In: BÜSCHER, KOCHENDÖRFER, 2017, Art. 30, marg. 1 a násl.

¹⁰³⁸ ROHLFING-DIJOUX. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, Art. 34 VO (EG) 207/2009, marg. 22.

¹⁰³⁹ EBERT-WEIDENFELLEREM. In: BÜSCHER, KOCHENDÖRFER, op. cit., 2017, Art. 34, marg. 6 a násl.

rozhodnuto (čl. 45 odst. 2 nařízení č. 2017/1001).¹⁰⁴⁰ Současně je možné, aby třetí osoba podala připomínky i před zveřejněním přihlášky, pokud se o podání přihlášky dozví. Úřad EUIPO sám může také, bez ohledu na uplatněné či neuplatněné připomínky, kdykoli až do okamžiku zápisu přezkoumat možné naplnění absolutních důvodů zápisné nezpůsobilosti (čl. 40 odst. 3 nařízení č. 2017/1001).¹⁰⁴¹

Rozhodnutí EUIPO by nově kromě odůvodnění měla výslovně obsahovat také další standardní náležitosti, které jsou běžně vyžadovány u individuálních správních aktů,¹⁰⁴² včetně uvedení odpovědné osoby za vyhotovení (čl. 94 odst. 2 nařízení č. 2017/1001) nebo poučení o možnosti a způsobu odvolání proti takovému rozhodnutí (čl. 94 odst. 3 nařízení č. 2017/1001). Nová právní úprava také upravuje další podrobnosti řízení, jako jsou způsoby doručování a oznamování, podávání sdělení jiným úřadům, počítání lhůt, opravu chyb a zjevných přehlédnutí v rozhodnutích a zápisech EUIPO (čl. 98 až 102 nařízení č. 2017/1001) nebo přerušování řízení (čl. 106 nařízení č. 2017/1001).

Certifikační ochranné známky

S „*certifikačními ochrannými známkami*“ se počítalo již při prvních úvahách o vytvoření ochranné známky Společenství, kdy měly vedle kolektivních ochranných známek a individuálních ochranných známek existovat rovněž ochranné známky certifikační.¹⁰⁴³ Certifikační ochranné známky se rovněž objevily i v čl. 86 neschváleného návrhu nařízení Rady (EHS) o ochranné známce Společenství ze dne 25. listopadu 1980, nicméně ani v nařízení 40/94, ani v nařízení č. 207/2009 nakonec certifikační ochranné známky upraveny nebyly.

Teprve v novém nařízení č. 2015/2424 (resp. 2017/1001) se certifikační ochranné známky objevují jako nový druh ochranných známek (čl. 83 a násl.

¹⁰⁴⁰ POHLMANN, SCHRAMEK. In: BÜSCHER, KOCHENDÖRFER, 2017, Art. 40, marg. 3; KLINGELHÖFER. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, 2017, Art. 40 VO (EG) 207/2009, marg. 9.

¹⁰⁴¹ WALICKA, Verordnung über die Unionsmarke Teil 2, op. cit., 2016, s. 191, 192; KLINGELHÖFER. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, 2017, Art. 40 VO (EG) 207/2009, marg. 9.

¹⁰⁴² EBERL. In: BÜSCHER, KOCHENDÖRFER, op. cit., 2017, Art. 75; SÖDER. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, 2017, Art. 75 VO (EG) 207/2009, marg. 1 a násl.

¹⁰⁴³ Memorandum on the creation of an EEC trade mark, 1976, s. 17, 20 [online]. Dostupné z: <http://aci.pitt.edu/5363/1/5363.pdf> [cit 30.11.2017].

nařízení č. 2017/1001). Certifikační ochranné známky EU mají existovat jako doplněk ke stávajícím ustanovením o kolektivních ochranných známkách,¹⁰⁴⁴ přičemž mají umožnit certifikační instituci nebo organizaci povolit v rámci certifikačního systému užití ochranné známky pro výrobky nebo služby, které splňují určitou kvalitu stanovenou certifikačními požadavky (bod 27 preambule nařízení č. 2015/2424).¹⁰⁴⁵

Primární funkcí certifikačních ochranných známek je i nadále funkce rozlišovací (funkce garance původu), nicméně jí narovně je postavena funkce garance kvality. Lze říci, že u certifikačních ochranných známek musí být naplněny obě tyto funkce, aby bylo možné danému označení přiznat právní ochranu.

Tomu odpovídá i definice certifikační ochranné známky, kterou je takové označení, jehož rozlišovací způsobilost se týká garance kvality materiálu, způsobu výroby výrobků nebo poskytování služeb, kvality, přesnosti nebo jiných vlastností výrobků/služeb, v porovnání s jinými výrobky/službami, které takto certifikovány nejsou (čl. 83 odst. 1 nařízení č. 2017/1001).

Vlastníkem certifikační ochranné známky může být pouze osoba (včetně veřejnoprávních subjektů), která sama nevykonává podnikatelskou činnost zahrnující dodávání výrobků nebo poskytování služeb, které jsou certifikovány (čl. 83 odst. 2 nařízení č. 2017/1001).

Ve lhůtě dvou měsíců ode dne podání přihlášky je přihlašovatel certifikační ochranné známky (tzv. certifikátor) povinen předložit EUIPO podrobná pravidla, která se týkají užívání, vlastností, kvality, způsobu kontroly a testování atd (čl. 84 odst. 1 a odst. 2 nařízení č. 2017/1001), včetně seznamu osob, které jsou oprávněny certifikační ochrannou známkou EU užívat.¹⁰⁴⁶ V rámci řízení o zápisu certifikačních ochranných známek se vyskytují určité hmotněprávní odchylky od přihlašování běžných ochranných známek. Důvodem pro zamítnutí přihlášky nemusí být pouze vady označení (popisnost, technické předurčení, zdruhovělost, kolize se staršími právy atd.), ale rovněž

¹⁰⁴⁴ SLOPEK. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, 2017, Art. 74a) VO (EG) 207/2007, marg. 5.

¹⁰⁴⁵ BOHÁČEK, M. Certifikační ochranná známka v praxi ČR i v nové úpravě EU. *Obchodní právo*, 2016, č. 12, s. 1 a násl.

¹⁰⁴⁶ SLOPEK. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, Art. 74 b) VO (EG) 207/2007, marg. 1 a násl.

vady týkající se pravidel pro užití certifikační ochranné známky.¹⁰⁴⁷ Přihláška certifikační ochranné známky EU tak bude zamítnuta, pokud nespĺňuje podmínky stanovené v čl. 83 a 84 nařízení č. 2017/1001, nebo pokud pravidla pro její užívání odporují veřejnému pořádku nebo dobrým mravům.¹⁰⁴⁸

Nařízení také zvláštním způsobem upravuje případnou klamavost certifikační ochranné známky, která oproti obecné úpravě [čl. 7 odst. 1 písm. g) nařízení č. 2017/1001] může spočívat v tom, že by veřejnost byla klamána, pokud jde o povahu nebo význam ochranné známky (například jestliže by mohla být považována za něco jiného než za certifikační ochrannou známku; čl. 85 odst. 2 nařízení č. 2017/1001).¹⁰⁴⁹

7.4.2 Unijní ochrana průmyslových vzorů¹⁰⁵⁰

V rozhodnutí *Keurkoop*¹⁰⁵¹ Evropský soudní dvůr objasnil, že práva k průmyslovým vzorům spadají pod působnost čl. 36 SEHS (čl. 30 SES), nicméně v něm blíže nevymezil pojem tzv. předmětu práv (*subject-matter of protection*). To se stalo až v rozhodnutí *CICRA*¹⁰⁵², kde Soudní dvůr konstatoval, že „podstatou výlučných práv majitele průmyslového vzoru je možnost bránit výrobě výrobků, které v sobě ztělesňují chráněný design, stejně jako možnost zabránit dovozu takového zboží třetím osobám, jeho prodeji na vnitřním trhu nebo vývozu výrobků, pokud jsou vyráběné bez souhlasu majitele práv“.¹⁰⁵³ Obdobným způsobem potom Soudní dvůr rozhodl i ve věci *Volvo v. Veng*.¹⁰⁵⁴

Na legislativní úrovni se problém s absencí jednotné právní úpravy průmyslových vzorů objevil již na zasedání Pracovní skupiny pro patenty, průmyslové vzory a ochranné známky v roce 1959.¹⁰⁵⁵ S ohledem na to, že v tehdejší

¹⁰⁴⁷ SLOPEK. In: KUR, BOMHARD, ALBRECHT, op. cit., 2017, Art. 74 b) VO (EG) 2017/2007, marg. 3.

¹⁰⁴⁸ Ibid., marg. 4.

¹⁰⁴⁹ Ibid., marg. 5.

¹⁰⁵⁰ Některé části ohledně unijní ochrany průmyslových vzorů byly dříve publikovány v KOUKAL, P. In: KOUKAL, P., M. ČERNÝ, a R. CHARVÁT. *Žákon o ochraně průmyslových vzorů. Komentár*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. XXVII a násled.

¹⁰⁵¹ Rozsudek ESD ve věci *Keurkoop v. Nancy Kean Gifts* (144/81), bod 20.

¹⁰⁵² Rozsudek ESD ve věci *Consorzio italiano della componentistica di ricambio per autoveicoli and Maxicar v. Régie nationale des usines Renault* (53/87).

¹⁰⁵³ *CICRA*, body 11, 13.

¹⁰⁵⁴ Rozsudek ESD ve věci *Volvo v. Erik Veng (UK) Ltd* (238/87), bod 8.

¹⁰⁵⁵ *Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design* [online]. s. 8 [cit. 30.11.2017]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/1785/>

době existovaly mezi právními úpravami o ochraně průmyslových vzorů v členských státech velké rozdíly, pracovní skupina nakonec navrhla, aby byla věnována pozornost těm oblastem duševního vlastnictví, u nichž se případná shoda na harmonizaci jevila jako pravděpodobnější (zejména se jednalo o ochranné známky).¹⁰⁵⁶

Teprve v 80. letech minulého století (kdy se průmyslové vzory [designy] staly více rozšířeným nástrojem ochrany nehmotných statků), se objevily znovu snahy o harmonizaci problematiky průmyslových vzorů na úrovni Evropských společenství. Na konci osmdesátých let navíc vstoupila v účinnost první známková směrnice č. 89/104/EHS, přičemž daný harmonizační pokus se ukázal být úspěšný. S ohledem na tuto „dobrou zkušenost“ vydala v roce 1991 Evropská Komise Zelenou knihu o právní ochraně průmyslových vzorů (*Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design*), v níž popsala své další záměry. Cílem bylo připravit harmonizaci právních úprav průmyslových vzorů v členských státech a rovněž unifikaci práva průmyslových vzorů na komunitární/unijní úrovni.¹⁰⁵⁷ Výsledkem těchto snah bylo nejdříve přijetí směrnice č. 98/71/ES a následně přijetí nařízení č. 6/2002.

Podobně jako v případě ochranných známek existují oba systémy ochrany, tj. jak národní průmyslové vzory, tak průmyslové vzory Společenství, nezávisle na sobě, a mezi oběma systémy existují i podobné funkční vazby (například je možné podat návrh na prohlášení průmyslového vzoru Společenství za neplatný pro kolizi se starším národním právem – čl. 25 odst. 1 písm. d) nařízení č. 6/2002).¹⁰⁵⁸ Oproti unijním ochranným známkám nicméně mezi národními průmyslovými vzory a průmyslovými vzory Společenství neexistuje vztah seniority.

7.4.2.1 Směrnice č. 98/71/ES

Směrnice č. 98/71/ES odlišuje právní podstatu zapsaných průmyslových vzorů od jiných forem ochrany (např. od patentů, užitných vzorů, autorských

¹⁰⁵⁶ SUTHERSANEN, U. *Design Law: European Union and United States of America*. 2. vyd. Londýn: Sweet & Maxwell, 2010, s. 87.

¹⁰⁵⁷ SUTHERSANEN, op. cit., 2010, s. 88; HORTON, A. A. Industrial design law: the future for Europe. *European Intellectual Property Review*, 1991, č. 12, s. 442 a násl.; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 182; STONE, D. *European Union Design Law. A Practitioner's Guide*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 3 a násl.

¹⁰⁵⁸ STIBE, op. cit., 2016, s. 268 a násl.; SUTHERSANEN, op. cit., 2010, s. 151.

práv či nekalé soutěže – bod 7 preambule, čl. 16 směrnice č. 98/71/ES), a vztahuje se pouze na zapsané průmyslové vzory.¹⁰⁵⁹ V této souvislosti směrnice stanoví členským státům povinnost zakotvit v národních právních řádech *sui generis* režim ochrany, v němž bude docházet k zápisům průmyslových vzorů (čl. 2 odst. 1). Současně směrnice č. 98/71/ES ukládá státům povinnost, aby v rámci zápisu průmyslových vzorů docházelo i ke zveřejnění průmyslových vzorů ve věstníku (čl. 2 odst. 2).

Směrnice č. 98/71/ES se oproti nařízení č. 6/2002 výslovně nevztahuje na nezapsané průmyslové vzory (bod 7 preambule), ani blíže neupravuje, jaký model režimu *sui generis* ochrany mají zvolit (zejména neurčuje, zda státy mají při zápisu do rejstříku zvolit režim *novelty examination system* nebo *non-novelty examination system*).¹⁰⁶⁰

Přestože závazky vyplývající ze Směrnice č. 98/71/ES nepředstavovaly pro většinu států Evropské unie větší problém, pro některé státy se jednalo o naprosté novum. Patřilo mezi ně například Řecko, které do té doby žádnou speciální ochranu průmyslových vzorů nemělo.¹⁰⁶¹

Směrnice č. 98/71/ES se primárně snaží sjednotit podmínky zápisné způsobilosti průmyslových vzorů a rovněž zakotvit souběžnou formu ochrany (*cumulative protection*) designu cestou zapsaných průmyslových vzorů a autorskoprávní ochrany (čl. 17). Důvodem souběžné ochrany jsou jednak legislativní tradice některých členských států Evropské unie (některé státy totiž tradičně poskytují ochranu designům prostřednictvím autorského práva – Řecko, Francie, Belgie), jednak se unijní zákonodárce snažil překlenout problém související s čl. 2 odst. 7 Bernské úmluvy (rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci *Tod's* - viz s. 254), který ve vztahu k tzv. dílům užitého umění zakotvuje princip reciprocity, což vedlo k vylučování autorskoprávní ochrany designu v některých státech.

¹⁰⁵⁹ STONE, op. cit., 2016, s. 614; SUTHERSANEN, op. cit., 2010, s. 90.

¹⁰⁶⁰ FRYER. In: TAKAGI, Y., A. LARRY, a M. A. SINJELA. *Teaching of Intellectual Property, Principles and Methods*. Cambridge (UK): Cambridge University Press, 2008, s. 114, 116.

¹⁰⁶¹ Ochrana designu zde byla poskytována prostřednictvím předpisů o ochranných známkách, ochrany proti nekalé soutěži a prostřednictvím autorského práva. CAMPBELL, D., a S. COTTER. *International Intellectual Property Law, European Jurisdictions*. Chichester: John Wiley & Sons, 1995, s. 264.

K výkladu čl. 17 směrnice č. 98/71/ES se Soudní dvůr vyjádřil v rozhodnutí *Flos*.¹⁰⁶² Soudní dvůr zde dovodil, že předměty, které jsou způsobilé k ochraně dle právních předpisů o ochraně průmyslových vzorů, musí být současně chráněny i autorským právem,¹⁰⁶³ a to ode dne jejich vytvoření či zachycení v jakékoliv formě. Členským státům se nicméně ponechává na zvážení, jakou míru originality/původnosti budou u autorskoprávní ochrany vyžadovat.¹⁰⁶⁴ Soudní dvůr dále dovodil, že z čl. 17 směrnice č. 98/71/ES vyplývá požadavek na znovuoobnovení doby ochrany pro předměty, které byly považovány za „*právně volné*“, stejně jako požadavek na „*nové vytvoření*“ ochrany pro předměty, na které se, dle právních řádů členských států, původně autorskoprávní ochrana dosud nevztahovala.¹⁰⁶⁵

Jak směrnice č. 98/71/ES, tak nařízení č. 6/2002 obsahují shodné podmínky ochrany průmyslových vzorů.¹⁰⁶⁶ Široká definice průmyslových vzorů, které jsou způsobilé k ochraně, je obsažena v čl. 1 směrnice č. 98/71/ES a čl. 3 nařízení č. 6/2002. Ochrana se týká „*vzhledu výrobků nebo jeho částí, vyplynající z jeho znaků, zejména z linií, obrysů, barev, tvaru, struktury povrchu, a/ nebo materiálu výrobku jako takového, a/ nebo jeho dekorů*“. „*Výrobkem*“ se rozumí jakýkoli typ výrobku, součástek určených pro sestavení do jednoho složeného výrobku, obal, úprava, grafické symboly a typografické znaky. Průmyslové vzory jsou vyloučeny z ochrany, pokud jsou v rozporu s veřejným pořádkem nebo dobrými mravy (čl. 8 č. směrnice č. 98/71/ES, čl. 9 nařízení č. 6/2002). Navíc se práva k průmyslovým vzorům nevztahují na ty znaky, které jsou předurčeny pouze jeho technickou funkcí výrobku (čl. 7 směrnice č. 98/71/ES, čl. 8 nařízení č. 6/2002). Totéž platí i pro tzv. znaky vzájemného propojení (čl. 7 směrnice č. 98/71/ES, čl. 8 nařízení č. 6/2002).¹⁰⁶⁷ Části složených výrobků dále samy o sobě musí splňovat požadavky zápisné způsobilosti a jsou způsobilé k ochraně pouze do té míry, pokud zůstávají viditelné při běžném používání složeného výrobku (čl. 3 odst. 3 směrnice č. 98/71/ES; čl. 4 odst. 2 nařízení č. 6/2002).

¹⁰⁶² Rozsudek ESD ve věci *Flos Spa v. Semeraro Casa e Famiglia Spa* (C-168/09).

¹⁰⁶³ *Flos*, bod 37.

¹⁰⁶⁴ *Flos*, bod 41.

¹⁰⁶⁵ *Flos*, bod 42.

¹⁰⁶⁶ KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 355; SUTHERSANEN, op. cit., 2010, s. 90.

¹⁰⁶⁷ SUTHERSANEN, op. cit., 2010, s. 100 a násl.; STONE, op. cit., 2016, s. 85 a násl.; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 356.

Základními požadavky zápisné způsobilosti jsou novost a individuální povaha (čl. 3 až 5 směrnice č. 98/71/ES, čl. 4 až 6 nařízení č. 6/2002). Novostí se rozumí shodnost průmyslového vzoru s již existujícími vzory, které byly zpřístupněny veřejnosti, zatímco individuální povahou rozumíme kvalitativní odlišnost od existujícího průmyslových vzorů v tom směru, že vyvolávají odlišný celkový dojem na tzv. „informovaného uživatele“.¹⁰⁶⁸

Novost a individuální povaha se zkoumá k příslušnému datu, tedy ke dni, kdy byla podána přihláška, nebo pokud je uplatňováno právo přednosti (čl. 4 Pařížské unijní úmluvy), datum priority. Ohledně posuzování novosti právní úprava zakotvuje tzv. ochrannou lhůtu (tzv. *grace period*) v délce trvání 12 měsíců přede dnem podání přihlášky, podle níž se předuvedení průmyslového vzoru ze strany původce nebo jeho právního nástupce nepovažuje za zveřejnění průmyslového vzoru (čl. 6 odst. 2 směrnice č. 98/71/ES, čl. 7 odst. 2 nařízení č. 6/2002). Kromě toho se k předuvedení nepřihlíží, pokud se s namítaným designem nemohly seznámit „odborné kruhy činné v rámci Společenství a specializované v daném oboru během obvyklých obchodních činností“ (čl. 6 odst. 1 směrnice č. 98/71/ES, čl. 7 odst. 1 nařízení č. 6/2002). Odbornými kruhy se rozumí skupiny specialistů v oboru vývoje a výroby výrobku, pro který je průmyslový vzor přihlašován/zapsán.¹⁰⁶⁹ Nemusí jít tedy pouze o designéry, ale i o marketingové ředitele, vývojáře či výrobce (jde o osoby, které se zabývají designem či výrobou příslušných výrobků, jsou obeznámeny se stavem designu a novinkami, které přináší konkurence, a to nejen evropská, ale i americká, japonská, čínská atd.).

Ohledně teritoriálního rozsahu individuální regionální výjimky Soudní dvůr v rozhodnutí *Gautzsch*¹⁰⁷⁰ konstatoval: „Aby byl (průmyslový) vzor považován za zpřístupněný veřejnosti, [...] není nutné, aby ke událostem zakládajícím zpřístupnění veřejnosti došlo na území Unie“. Dále dovodil, že „že mít za to, že nezapsaný

¹⁰⁶⁸ Nevyjasněnost pojmu „informovaný uživatel“ je předmětem oprávněné kritiky. Někteří autoři upozorňují na to, že jde o „mytickou postavu“, kterou není možné přesně charakterizovat a rozhodování o zápisné způsobilosti průmyslových vzorů tak může být arbitrární. Srov. EICHMANN, H. Das europäische Geschmacksmusterrecht auf Abwegen? *GRUR Int.*, 1996, č. 8-9, s. 863 a 864; EICHMANN. In: EICHMANN, H. a R. V. FALCKENSTEIN. *Geschmacksmusterrecht – Kommentar*. 4. vyd. München: Verlag C. H. Beck, 2010, s. 103.

¹⁰⁶⁹ *Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design* [online]. s. 70 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/1785/>

¹⁰⁷⁰ Rozsudek SDEU ve věci *H. Gautzsch Großhandel GmbH & Co. KG v. Münchener Boulevard Möbel Joseph Duna GmbH* (C-479/12).

(průmyslový) vzor mohl během obvyklých obchodních činností vejít ve známost v odborných kruzích činných v rámci Unie, pokud byla vyobrazení uvedeného (průmyslového) vzoru zaslána obchodníkům činným v daném oboru¹⁰⁷¹, avšak „ačkoli byl zpřístupněn třetím osobám bez výslovné nebo mlčky předpokládané podmínky jeho utajení, nemohl vejít ve známost během obvyklých obchodních činností v odborných kruzích činných v rámci Unie a specializovaných v daném oboru, pokud byl zpřístupněn pouze jednomu podniku v oboru nebo byl představen ve výstavních prostorách podniku mimo území Unie“¹⁰⁷¹

Soudní dvůr tedy na jednu stranu připouští potencialitu zveřejnění formou individuální nabídky, na druhou stranu konstatuje, že představení v rámci sféry jednoho podniku mimo území Evropské unie nemůže představovat relevantní předuveřejnění.

K vymezení pojmu „informovaný uživatel“ se potom vyjádřil Soudní dvůr Evropské unie v rozhodnutí *Grupo Promer*¹⁰⁷² tak, že „[pojem] ‚informovaný uživatel‘... je třeba jej chápat jako pojem nacházející se mezi pojmem ‚průměrný spotřebitel‘, jež se používá v oblasti ochranných známek, po němž není požadována žádná specifická znalost a který zpravidla neprovádí přímé srovnání mezi kolidujícími ochrannými známkami, a pojmem ‚osoba specializovaná v dané oblasti‘, což je odborník s důkladnou technickou kvalifikací. Pojem ‚informovaný uživatel‘ tak lze chápat jako pojem označující uživatele, který vykazuje nikoli průměrnou pozornost, ale zvláštní ostražitost, ať už z důvodu své osobní zkušenosti či rozsáhlé znalosti daného odvětví“¹⁰⁷³. Pokud jde o úroveň pozornosti informovaného uživatele, zde Soudní dvůr uvedl, že „přívlastek ‚informovaný‘ naznačuje, že uživatel, ačkoli není návrhářem či technickým odborníkem, zná různé (průmyslové) vzory existující v dotyčném odvětví, má určitý stupeň znalostí prvků, které tyto (průmyslové) vzory obvykle obsahují, a v důsledku svého zájmu o dotyčné výrobky vykazuje při jejich užívání relativně vysoký stupeň pozornosti.“¹⁰⁷⁴

Individuální povahou se potom dle rozhodnutí Soudního dvora ve věci *Karren Miller*¹⁰⁷⁵ rozumí „celkový dojem, který (průmyslový) vzor vyvolá u informovaného uživatele, který se liší od celkového dojmu vyvolaného u tohoto uživatele nikoli

¹⁰⁷¹ *Gautzsch*, body 30, 33 a 36.

¹⁰⁷² Rozsudek SDEU *PepsiCo v. Grupo Promer Mon Graphic – OHIM* (C-281/10).

¹⁰⁷³ *Grupo Promer*, bod 53.

¹⁰⁷⁴ *Grupo Promer*, bod 59.

¹⁰⁷⁵ Rozsudek ESD ve věci *Karen Millen Fashions Ltd v. Dunnes Stores* (C-345/13).

*kombinací izolovaných znaků vycházejících z několika starších (průmyslových) vzorů, ale jednotlivým starším (průmyslovým) vzorem nebo několika jednotlivými staršími (průmyslovými) vzory*¹⁰⁷⁶

Po zápisu do rejstříku jsou průmyslové vzory chráněny po dobu pěti let s možností opakovaného prodloužení až na dobu maximálně 25 let (čl. 10 směrnice č. 98/71/ES; čl. 12 nařízení č. 6/2002). Právo ze zapsaného průmyslového vzoru poskytuje svému majiteli výlučné právo s průmyslovým vzorem nakládat, užívat jej, stejně jako se bránit proti neoprávněnému užití průmyslového vzoru v obchodním styku (čl. 12 směrnice č. 98/71/ES, čl. 19 nařízení č. 6/2002). Právo bránit volnému pohybu výrobků, ve kterých je zachycen průmyslový vzor, je nicméně vyčerpáno, pokud byl výrobek uveden na trh v členském státě Společenství/Evropské unie (včetně států tvořících Evropský hospodářský prostor) majitelem práva nebo s jeho souhlasem (čl. 15 směrnice č. 98/71/ES, čl. 21 nařízení č. 6/2002).

7.4.2.2 Nařízení č. 6/2002

Zatímco směrnice č. 98/71/ES představovala nástroj, jak harmonizovat národní právní úpravy v oblasti národních zapsaných průmyslových vzorů, představuje nařízení č. 6/2002 unifikaci právní úpravy průmyslových vzorů. Nařízení č. 6/2002 založilo dvě formy průmyslově-právní ochrany designu: zapsaný průmyslový vzor Společenství a nezapsaný průmyslový vzor Společenství.

Hlavním účelem nařízení č. 6/2002 je ustavit jednotný systém průmyslového vzoru Společenství a zavést jednotnou ochranu průmyslových vzorů s jednotnými účinky pro celé Evropské společenství/Evropskou unii (bod 1 Preambule nařízení č. 6/2002). Průmyslový vzor Společenství má jednotnou povahu, což znamená, že má stejné účinky v celém Společenství (Evropské unii). Může být zapsán, převeden, lze se ho vzdát, může být zrušen nebo prohlášen za neplatný a jeho užívání může být zakázáno pouze pro území celého Společenství/Evropské unie (čl. 1 odst. 3 nařízení č. 6/2002). Jedinou výjimkou ze zásady jednotnosti průmyslového vzoru jsou licence, kterými lze

¹⁰⁷⁶ Karen Miller, bod 35.

poskytnout užívání průmyslového vzoru jak pro území celého Evropského společenství (Evropské unie), tak pouze na území jednoho nebo několika členských států (čl. 32 odst. 1).¹⁰⁷⁷

Jednotná povaha průmyslového vzoru Společenství v sobě zahrnuje dva aspekty. Prvním je koncentrace zápisného řízení a sporů o prohlášení neplatnosti u jednotných orgánů Evropských společenství (Evropské unie), druhým je jednotný účinek soudních rozhodnutí, která se týkají práv k průmyslovým vzorům Společenství.¹⁰⁷⁸

V případě zapsaných průmyslových vzorů Společenství probíhá proces registrace (čl. 48 nařízení č. 6/2002) a prohlášení neplatnosti (čl. 52 až 53) v jednom místě, kterým je EUIPO, přičemž k zápisu dochází na základě jednotné hmotněprávní a procesněprávní úpravy. Podmínky zápisné způsobilosti jsou shodné, jako u harmonizační směrnice č. 98/71/ES. Co se týče prohlášení neplatnosti, to může být učiněno jak před EUIPO, tak v rámci řízení o uplatňování práv ze zapsaného průmyslového vzoru Společenství, a to tzv. „*soudy pro průmyslové vzory Společenství*“ (čl. 24 odst. 1).

Druhým aspektem jednotné povahy průmyslových vzorů Společenství je možnost vydání soudního příkazu s „*celoevropským dosahem*“. Jestliže soud shledá v rámci řízení o uplatňování práv z průmyslového vzoru Společenství, že žaloba je důvodná, je povinen v souladu s ustanovením čl. 89 odst. 1 nařízení č. 6/2002 vydat příkaz, kterým žalovanému zakáže pokračovat v jednání, jež představuje porušení nebo hrozbu porušení průmyslového vzoru Společenství.¹⁰⁷⁹

7.4.2.2.1 Zapsaný průmyslový vzor Společenství

Zápisné řízení u zapsaných průmyslových vzorů Společenství probíhá před EUIPO, který sice provádí nejen formální, ale i omezený věcný průzkum zápisné způsobilosti, avšak v jeho rámci prověřuje pouze to, zda se vůbec jedná o průmyslový vzor dle čl. 3 písm. a) nařízení č. 6/2002 a posuzuje podmínku souladnosti průmyslového vzoru s dobrými mravy/veřejným

¹⁰⁷⁷ KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 354; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 183; STONE, op. cit., 2016, s. 113 a násled.

¹⁰⁷⁸ KOSCHTIAL, U. Design Law: Individual Character, Visibility and Functionality. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2005, č. 3, 2005, s. 305.

¹⁰⁷⁹ STONE, op. cit., 2016, s. 501 a násled.

pořádkem (čl. 9 nařízení č. 6/2002). Otázka naplnění předpokladů novosti a individuální povahy je řešena až v rámci sporného řízení o prohlášení neplatnosti (a to buď před EUIPO, nebo před některým ze soudů pro průmyslové vzory Společenství).¹⁰⁸⁰

Nařízení č. 6/2002 samostatně upravuje v čl. 14 až 18 otázku práva k průmyslovému vzoru Společenství, stejně jako otázku nakládání s průmyslovým vzorem Společenství jakožto předmětem vlastnictví (čl. 27 až 34 nařízení č. 6/2002).¹⁰⁸¹ Zapsaný průmyslový vzor tak může být převeden formou translativního převodu práv, může být předmětem práva zástavního nebo může být předmětem výkonu rozhodnutí. Ve vztahu k relativním majetkovým právům nařízení č. 6/2002 upravuje rovněž poskytování licencí (čl. 32), přičemž licenci lze poskytnout jak pro celé území Společenství (Evropské unie), tak pouze pro jeden nebo několik členských států. Účinnost licence vůči třetím osobám je (obdobně jako účinnost zápisu převodu, účinnost vzniku zástavního práva apod.) vázána až na zápis do rejstříku průmyslových vzorů Společenství (čl. 33 nařízení č. 6/2002).

Na základě zápisu průmyslového vzoru Společenství do rejstříku získává vlastník zapsaného průmyslového vzoru časově omezenou monopolní ochranu (základní doba ochrany je 5 let s maximálním prodloužením na 25 let ode dne podání přihlášky), jejímž hlavním obsahem je právo zápovědi (čl. 19) a právo udělovat souhlas s užitím průmyslového vzoru.

7.4.2.2.2 Nezapsaný průmyslový vzor Společenství

Na základě tezí, které uváděla již Zelená kniha,¹⁰⁸² byla především z důvodu požadavků textilního průmyslu, který produkuje výrobky s krátkou dobou životnosti (bod 16 preambule nařízení č. 6/2002),¹⁰⁸³ zavedena krátká a neformální ochrana designu tzv. nezapsaným průmyslovým vzorem Společenství. Evropský zákonodárce přistoupil k tomuto kroku také s ohledem na závazky, které pro Evropskou unii vyplývají z čl. 25 odst. 2 Dohody TRIPS.

¹⁰⁸⁰ STONE, op. cit., 2016, s. 266 a násl., s. 407 a násl.

¹⁰⁸¹ KUR, DRÉIER, op. cit., 2013, s. 358; STONE, op. cit., 2016, s. 394; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 201.

¹⁰⁸² *Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design* [online]. s. 55 [cit. 30.11.2017]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/1785/>

¹⁰⁸³ EICHMANN. In: EICHMANN, FALCKENSTEIN, op. cit., 2010, s. 58.

Na rozdíl od autorského práva není u nezapsaného průmyslového vzoru třeba, aby průmyslový vzor byl originální či jedinečný, oproti ochraně nekalosoutěžní (založené na odpovědnostním principu) zase ochrana cestou nezapsaných průmyslových vzorů zakládá výlučná práva.¹⁰⁸⁴

Nařízení č. 6/2002 nechápe režim nezapsaných průmyslových vzorů jako režim přísně oddělený od tradičního režimu registračního (oba režimy se doplňují). Propojení obou forem ochrany se projevuje především v tom, že nařízení č. 6/2002 poskytuje vlastníku průmyslového vzoru tzv. ochrannou lhůtu (*grace period*), v rámci níž je možné přihlásit (dosud nezapsaný) průmyslový vzor k ochraně, aniž je předchozí zveřejnění vlastníkem na překážku novosti nebo individuální povahy (čl. 7 odst. 2 nařízení č. 6/2002).

Definiční kritéria (jakási quasi zápisná způsobilost) nezapsaného průmyslového vzoru Společenství jsou stejná, jako v případě zapsaného průmyslového vzoru. Oproti zapsanému průmyslovému vzoru je však pro posuzování novosti a individuální povahy rozhodný okamžik zpřístupnění průmyslového vzoru veřejnosti¹⁰⁸⁵ a nikoliv okamžik podání přihlášky (resp. okamžik uplatňovaného data přednosti). Pro počátek vzniku ochrany je sice rozhodující okamžik zpřístupnění veřejnosti v rámci Společenství/Evropské unie (čl. 11 odst. 1 nařízení č. 6/2002), ovšem s ohledem na rozhodnutí Soudního dvora ve věci *Gautzsch*¹⁰⁸⁶ není nezbytné, aby událost zakládající zveřejnění nastala na území Evropské unie. Podmínkou kvalifikovaného zveřejnění však je, aby „*zpřístupnění veřejnosti mohlo vejít ve známost v odborných kruzích činných v rámci Unie a specializovaných v daném oboru během obvyklých obchodních činností*“ (čl. 11 odst. 2 nařízení č. 6/2002).

Doba ochrany se u nezapsaného průmyslového vzoru počítá od okamžiku zpřístupnění průmyslového vzoru veřejnosti. V případě nezapsaného průmyslového vzoru z logiky věci není možné žádat o obnovení zápisu, doba ochrany je tak fixně stanovena na dobu tří let (čl. 11 odst. 1 nařízení č. 6/2002). Oproti zapsanému průmyslovému vzoru poskytuje nezapsaný průmyslový vzor značně zúžený katalog výlučných práv. Jediné právo, které

¹⁰⁸⁴ SUTHERSANEN, op. cit., 2010, s. 90, 91.

¹⁰⁸⁵ EICHMANN. In: EICHMANN, FALCKENSTEIN, op. cit., 2010, s. 59.

¹⁰⁸⁶ Rozsudek SDEU ve věci *Großhandel GmbH & Co. KG v. Münchener Boulevard Möbel Joseph Duna GmbH* (C-479/12), bod 33.

nařízení č. 6/2002 vlastníku nezapsaného průmyslového vzoru přiznává, je právo zápočetní, a to pouze v případech, kdy napadané užití vyplývá z kopírování průmyslového vzoru (čl. 19 odst. 2 nařízení č. 6/2002).¹⁰⁸⁷ Zápočetní právo se však nevztahuje na takové užívání průmyslového vzoru, které vyplývá z nezávislé tvůrčí práce původce nezapsaného průmyslového vzoru, u něž se lze důvodně domnívat, že nebyl obeznámen s průmyslovým vzorem, který byl zpřístupněn veřejnosti jeho vlastníkem (čl. 19 odst. 2 nařízení č. 6/2002).

Nezapsaný průmyslový vzor může být prohlášen za neplatný pouze soudem pro průmyslové vzory Společenství (žádné zápisné řízení před EUIPO neprobíhá). V souladu s čl. 24 odst. 3 nařízení č. 6/2002/ES může soud nezapsaný průmyslový vzor prohlásit za neplatný pouze v rámci řízení o prohlášení neplatnosti nebo v rámci řízení o uplatňování práv na základě návrhu protistrany.¹⁰⁸⁸

7.4.3 Unijní ochrana v oblasti práva patentového

Hledání společné koncepce ochrany technických řízení vedlo v roce 1973 k podpisu Úmluvy o udělování evropských patentů (tzv. Evropská patentová úmluva¹⁰⁸⁹), která založila Evropský patentový úřad (EPO), jenž od roku 1978 uděluje tzv. Evropské patenty. Evropské státy díky Evropské patentové úmluvě dosáhly nejen sjednocení hmotného patentového práva, ale také procesu, který vede k udělení patentu. Evropský patentový úřad tak na základě jediné patentové přihlášky provádí jeden průzkum podmínek patentovatelnosti a rozhoduje o udělení jednoho patentu.¹⁰⁹⁰ Nevýhodou systému nicméně je, že evropský patent nemá, oproti ochranným známkám EU nebo průmyslovým vzorům Společenství, jednotnou povahu.

¹⁰⁸⁷ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 201, 203; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 359; STONE, op. cit., 2016, s. 444; SUTHERSANEN, op. cit., 2010, s. 161; EICHMANN. In: EICHMANN, FALCKENSTEIN, op. cit., 2010, s. 62.

¹⁰⁸⁸ SUTHERSANEN, op. cit., 2010, s. 164; STONE, op. cit., 2016, s. 451.

¹⁰⁸⁹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 69/2002 Sb.m.s. V současné době je Česká republika smluvní stranou tzv. revizního znění Evropské patentové úmluvy z roku 2000 (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 86/2007 Sb. m. s.), které vstoupilo v platnost 13. prosince 2007.

¹⁰⁹⁰ BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 383; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 52, 185; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 65; HAERTEL, K. The Munich Diplomatic Conference on European Patent Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1973, č. 3-4, s. 277.

Majitel patentu totiž získává pouze soubor národních patentů, které platí ve státech, kde majitel provedl jejich validaci. Validované patenty navíc musí splňovat určité formální požadavky, zejména musí být proveden překlad celého patentu nebo jeho částí do úředního jazyka daného státu. Validace v členských státech tak často vede k vysokým dodatečným nákladům, zejména pokud se o ni žádá ve vícero státech Evropské patentové úmluvy.¹⁰⁹¹ Další nevýhodou je i nezávislost validovaných patentů, které mohou být nezávisle na sobě prohlášeny za neplatné (zrušeny) a u nichž je nutné vést samostatná řízení o porušování patentových práv v každém státě zvlášť.¹⁰⁹²

Strategie Evropské komise v oblasti unijní ochrany technických řešení byla zaměřena na tři základní oblasti. Vzhledem k tomu, že hmotně-právní úprava patentového práva byla postupem času sjednocena díky faktickému vlivu Evropské patentové úmluvy a tzv. Štrasburské patentové unifikační úmluvy (*Convention on the Unification of Certain Points of Substantive Law on Patents for Invention*),¹⁰⁹³ usilovala Komise o harmonizaci pouze dílčích oblastí patentového práva. To se projeвило schválením Směrnice o právní ochraně biotechnologických vynálezů (směrnice č. 98/44/ES).¹⁰⁹⁴ Neúspěšným byl naopak pokus o zavedení a harmonizaci tzv. vynálezů ovládaných počítačem (*software implemented inventions*),¹⁰⁹⁵ který nebyl přijat díky nesouhlasu Evropského parlamentu.¹⁰⁹⁶

Druhou oblastí bylo přijetí dvou nařízení, které reagují na specifické potřeby farmaceutického a chemického průmyslu ohledně prodloužení doby

¹⁰⁹¹ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 143; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 53; MALAGA, M. The European Patent with Unitary Effect: Incentive to Dominate? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2014, č. 6, s. 642.

¹⁰⁹² WADLOW, CH. Strasbourg, the Forgotten Patent Convention, and the Origins of the European Patents Jurisdiction. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2010, č. 2, s. 137.

¹⁰⁹³ Tato mezinárodní smlouva, která sjednocuje podmínky patentovatelnosti, byla sjednána jako zvláštní smlouva ve smyslu čl. 15 Pařížské unijní úmluvy v roce 1963 ve Štrasburku a je administrována Radou Evropy. Ratifikována byla většinou západoevropských států a v platnost vstoupila 1. srpna 1980. Srov. WADLOW, op. cit., 2010, s. 124; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 52.

¹⁰⁹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/44/ES ze dne 6. července 1998 o právní ochraně biotechnologických vynálezů (dále též „směrnice č. 98/44/ES“).

¹⁰⁹⁵ Proposal for a Directive of the European Parliament and Council on the patentability of computer implemented inventions, 20. 2. 2002. COM(2002) 92 final.

¹⁰⁹⁶ HILTY, R. a Ch. GEIGER. Patenting Software? A Judicial and Socio-Economic Analysis. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2005, č. 6, s. 620, 621.

ochrany základního patentu prostřednictvím tzv. dodatkových ochranných osvědčení (*supplementary protection certificate* – nařízení č. 469/2009,¹⁰⁹⁷ nařízení č. 1610/96¹⁰⁹⁸).

Posledním okruhem je snaha o překonání přetrvávající teritoriality a jazykové roztržitosti evropského patentu formou vytvoření „*evropského patentu s jednotným účinkem*“ (*Community patent/unitary patent/european patent with unitary effect*) – tzv. „*patentový balíček*“ (nařízení č. 1257/2012,¹⁰⁹⁹ nařízení č. 1260/2012,¹¹⁰⁰ Dohoda o Jednotném patentovém soudu).¹¹⁰¹

7.4.3.1 *Směrnice č. 98/44/ES*

Cílem směrnice o právní ochraně biotechnologických vynálezů bylo harmonizovat podmínky, za jakých mohou být udělovány patenty v členských státech EU na tzv. biotechnologické vynálezy.¹¹⁰²

Původní návrh Komise ohledně harmonizace patentů na biotechnologické vynálezy byl předložen Radě již v roce 1989.¹¹⁰³ Komise uváděla, že v dané oblasti existují značné rozdíly mezi právními předpisy členských států a současně je úroveň poskytované ochrany nižší, než je tomu v USA či Japonsku. Návrhy Komise byly v Radě a v Evropském parlamentu složité diskutovány. V roce 1995 například Evropský parlament odmítl první návrh znění vyjednaného v rámci konzultační procedury¹¹⁰⁴ a zdálo se nepravděpodobné, že by bylo možné dohodnout jakýkoli kompromis. Poslanci Evropského parlamentu totiž byli vážně znepokojeni etickými důsledky patentování živých

¹⁰⁹⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 469/2009 ze dne 6. května 2009 o dodatkových ochranných osvědčeních pro léčivé přípravky (kodifikované znění).

¹⁰⁹⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1610/96 ze dne 23. července 1996 o zavedení dodatkových ochranných osvědčení pro přípravky na ochranu rostlin.

¹⁰⁹⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1257/2012 ze dne 17. prosince 2012, kterým se provádí posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany.

¹¹⁰⁰ Nařízení Rady (EU) č. 1260/2012 ze dne 17. prosince 2012, kterým se provádí posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany, pokud jde o příslušná ustanovení o překladu.

¹¹⁰¹ Dohoda o Jednotném patentovém soudu (2013/C 175/01).

¹¹⁰² SPRANGER, T. M. *Ethische Aspekte bei der Patentierung menschlichen Erbguts nach der Richtlinie 98/44/EG. GRUR Int.*, 1999, č. 7, s. 595 a násl.

¹¹⁰³ Proposal for a Council Directive on the Legal Protection of Biotechnological Inventions. 13. 1. 1989, COM(88) 496 final.

¹¹⁰⁴ Decision on the joint text approved by the Conciliation Committee for a European Parliament and Council Directive on the legal protection of biotechnological inventions (C4-0042/95-94/0159(COD)) (Codecision procedure: third reading).

organismů.¹¹⁰⁵ V roce 1998 nicméně nakonec byla schválena stávající směrnice, která měla být provedena do 30. července 2000. Nizozemská vláda nicméně směrnicí zpochybnila a usilovala u Evropského soudního dvora o její zrušení. Evropský soudní dvůr však výhrady Nizozemí odmítl.¹¹⁰⁶

S cílem zmírnit obavy poslanců Evropského parlamentu obsahuje směrnice č. 98/44/ES velmi podrobnou preambuli (celkem jde o 56 bodů), která vysvětluje legislativní cíle, stejně jako záruky, jež mají vylučovat možné zneužití patentů směřující k monopolizaci částí lidského těla nebo embryonálních buněk.

Vzhledem k tomu, že byly od počátku legislativního procesu vyjadřovány obavy ohledně toho, že patenty budou získávány na základě izolování nebo manipulací s lidskými geny,¹¹⁰⁷ včetně postupného judikatorního nabourávání omezení, které samotná směrnice stanoví (zejména čl. 4 až 6 směrnice č. 98/44/ES), upravuje čl. 16 směrnice č. 98/44/ES povinnost provádění pravidelného hodnocení. Tento úkol připadl Evropské skupině pro etiku ve vědě a nových technologiích (*European Group on Ethics in Science and New Technologies*), která je pověřena hodnocením všech etických aspektů biotechnologických vynálezů. Dosud vydala například stanovisko k etickým aspektům patentování vynálezů týkajících se lidských kmenových buněk (2002), k etickým aspektům klonování zvířat pro zásobování potravinami (2008), nebo k etice moderního vývoje zemědělských technologií (2008).¹¹⁰⁸ Samotná Komise je potom dle čl. 16 písm. c) směrnice č. 98/44/ES povinna každoročně informovat Evropský parlament o vývoji a důsledcích patentového práva v oblasti biotechnologií a genového inženýrství.

Směrnice č. 98/44/ES se v obecné rovině omezuje na stanovení určitých zásad, které se vztahují k patentovatelnosti biologického materiálu. Směrnice uvádí, že vynálezy, které splňují obvyklé podmínky (novost, vynálezecká

¹¹⁰⁵ CALLIESS, Ch. a Ch. MEISER. Menschenwürde und Biotechnologie: Die EG-Biopatentrichtlinie auf dem Prüfstand des europäischen Verfassungsrechts – EuGH, EuZW 2001. *Juristische Schulung*, 2002, č. 5, s. 428.

¹¹⁰⁶ Rozsudek ESD ve věci *Nizozemí proti Parlamentu a Radě* (C-377/98). TREICHEL, P. G 2/06 and the Verdict of Imm BeckOK Markenrecht orality. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2009, č. 4, s. 457; CALLIES, MEISER, op. cit., 2002, s. 426 a násl.

¹¹⁰⁷ CALLIES, MAISER, op. cit., 2002, s. 426.

¹¹⁰⁸ *Opinions, studies and General Activity Reports* [online]. [cit. 30.11.2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/archives/bepa/european-group-ethics/publications/opinions/index_en.htm

činnost, průmyslová využitelnost), jsou patentovatelné, i když obsahují biologický materiál (čl. 3 odst. 1). Z patentovatelnosti nicméně vylučuje celou řadu předmětů či postupů, mezi jinými odrůdy rostlin, plemena zvířat, lidské tělo,¹¹⁰⁹ postupy klonování lidských bytostí, způsoby úpravy genetické identity zvířat, které jim mohou způsobit utrpení bez podstatného medicínského užitku apod. (čl. 4 až 6 směrnice č. 98/44/ES). Směrnice rovněž vyjadřuje zásadu, že nelze patentovat objevy (bod 13 a 16 preambule, čl. 5 odst. 1 směrnice).¹¹¹⁰ Dále se zdůrazňuje, že udělení patentu neopravňuje majitele patentu k zabránění provedení biotechnologického vynálezu (například ve výzkumu a vývoji), ale pouze umožňuje majiteli zakázat třetím stranám, aby vynálezy využívaly pro průmyslové a obchodní účely (bod 14 preambule směrnice).

Přestože nelze dle směrnice patentovat lidské tělo¹¹¹¹ v jakémkoli stadiu jeho formování nebo vývoje, včetně kmenových buněk, ani objevení lidského genu, včetně dílčí sekvence genu (čl. 5 odst. 1 směrnice č. 98/44/ES), léčivé přípravky získané z prvků, které jsou izolovány z lidského těla nebo jinak vyrobené již jsou způsobilé k patentové ochraně (bod 17 preambule, čl. 5 odst. 2 směrnice). Takové patenty se však nikdy nevztahují na lidské tělo nebo jeho části v jejich přirozeném prostředí (bod 20 preambule).¹¹¹²

Otázkou výkladu čl. 6 odst. 2 písm. c) směrnice č. 98/44/ES (patentovatelnost lidských embryí) se zabýval Evropský soudní dvůr v rozhodnutí *Brüstle*.¹¹¹³ Patent se v daném případě netýkal buněčných kultur jako takových, ale jejich použití pro léčebné účely, zejména pro léčbu Parkinsonovy nemoci. Výroba buněčných kultur nevyžadovala využití primárních embryonálních kmenových buněk, ale pouze použití takzvaných neuronových prekurzorových buněk, tj. pluripotentních kmenových buněk lidského původu, které jsou odstraněny v časném stadiu vývoje oplodnění vajíčka spermatem. Německý *Bundesgerichtshof* nicméně požádal Soudní dvůr o vyjasnění pojmu „*lidské embryo*“ a významu výrazu „*použití lidských embryí pro průmyslové nebo*

¹¹⁰⁹ *Nizozemí proti Parlamentu a Radě*, bod 77.

¹¹¹⁰ SENA, G. Directive on Biotechnological Inventions: Patentability of Discoveries. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1999, č. 7, s. 733; CALLIES, MAISER, op. cit., 2002, s. 427.

¹¹¹¹ CALLIES, MAISER, op. cit., 2002, s. 428.

¹¹¹² SENA, op. cit., 2002, s. 427.

¹¹¹³ Rozsudek ESD ve věci *Oliver Brüstle v. Greenpeace* (C-34/10).

obchodní účely“¹¹¹⁴. Pokud jde o první z těchto otázek Soudní dvůr, zaujal extenzivní výklad pojmu „*lidské embryo*“¹¹¹⁴ s tím, že „*unijní zákonodárce zamýšlel vyloučit jakoukoli možnost patentovatelnosti, pokud by tím mohlo být narušeno respektování lidské důstojnosti*“¹¹¹⁴. V tomto smyslu musí být „*každé lidské vajíčko od stadia svého oplodnění považováno za „lidské embryo“ ve smyslu a pro účely použití čl. 6 odst. 2 písm. c) směrnice, jelikož tímto oplodněním může být započat vývoj lidské bytosti. Stejná kvalifikace platí i pro neoplozené lidské vajíčko, do kterého bylo implantováno buněčné jádro ze zralé lidské buňky, a pro neoplozené lidské vajíčko, které bylo partenogenezí stimulováno k dělení a dalšímu vývoji. I když tyto organismy nebyly v pravém slova smyslu předmětem oplodnění, jsou, jak vyplývá z písemných vyjádření předložených Soudnímu dvoru, v důsledku techniky použité k jejich získání schopné spustit proces vývoje lidské bytosti, tak jako je toho schopné embryo vytvořené oplodněním vajíčka*“¹¹¹⁵.

Pokud jde o druhou otázku (výlučka z patentovatelnosti týkající se použití lidských embryí pro průmyslové nebo komerční účely), zde Soudní dvůr poznamenal, že vyloučení zahrnuje také použití lidských embryí pro účely vědeckého výzkumu s jedinou výjimkou, kterou je použití pro terapeutické nebo diagnostické účely, jež jsou použity na lidské embryo a jsou pro ně prospěšné (bod 42 preambule směrnice č. 98/44/ES). Soudní dvůr shrnul, že čl. 6 odst. 2 písm. c) směrnice č. 98/44/ES vylučuje vynález z patentovatelnosti, jestliže „*technická informace, která je předmětem patentové přihlášky, vyžaduje předchozí zničení lidských embryí nebo jejich použití jako výchozího materiálu, bez ohledu na stadium, ve kterém k nim dochází, a to i když popis nárokováné technické informace používá lidských embryí nezmiňuje*“¹¹¹⁶.

Pouhá sekvence DNA bez označení její průmyslové využitelnosti rovněž není patentovatelným vynálezem (bod 23 preambule směrnice č. 98/44/ES). Aby se zabránilo neodůvodněné monopolizaci v oblasti genového inženýrství, musí být navíc průmyslová využitelnost sekvence genu nebo jeho části dostatečně popsána v patentové přihlášce (čl. 5 odst. 3 směrnice č. 98/44/ES).

Evropský soudní dvůr se dále zabýval výkladem čl. 5 odst. 3 směrnice č. 98/44/ES („*průmyslová využitelnost sekvence nebo dílčí sekvence genu musí být*

¹¹¹⁴ BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 523.

¹¹¹⁵ *Brüstle*, body 34–36.

¹¹¹⁶ *Brüstle*, bod 52.

v patentové přihlášce objasněná¹¹¹⁷) v rozhodnutí *Monsanto*.¹¹¹⁷ Evropský patent se zde týkal modifikovaných genů, které činily rostliny odolné proti použití určitých herbicidů. Tím měl být řešen problém, že herbicidy jsou obecně určené k zabíjení plevelu, nicméně jsou také často nebezpečné pro samotnou rostlinu či její semena, která mají jinak chránit. Spor vznikl, když byla sójová moučka vyrobená z geneticky upravených rostlin dovážena z Argentiny do Evropské unie, kde společnost *Monsanto* neměla patentovou ani odrůdovou ochranu. Bylo nesporné, že rostliny obsahovaly chráněnou sekvenci DNA, nicméně bylo také zřejmé, že v podobě sójové moučky, která byla uvedena na trh v Evropské unii, tento gen nemohl chránit živé rostliny před použitím herbicidů, jak bylo popsáno v patentové přihlášce.¹¹¹⁸ Kromě toho bylo sporné, zda samotná existence DNA postačuje k tomu, aby představovala porušení patentu k biotechnologickému vynálezu ve smyslu čl. 9 směrnice č. 98/44/ES. Evropský soudní dvůr nejprve poukázal na čl. 5 odst. 3 a body 23 a 24 preambule směrnice, podle nichž sekvence DNA nepoživá ochranu („*pouhá sekvence DNA bez uvedení funkce neobsahuje technickou informaci a není tedy patentovatelným vynálezem*“), jestliže není vymezena funkce, kterou má taková sekvence plnit. Soudní dvůr vyslovil, že „*výklad v tom smyslu, že na základě směrnice může patentovaná sekvence DNA jako taková požívat absolutní ochrany nezávisle na tom, zda sekvence plní svou funkci, či nikoli, by toto ustanovení zřaboval jeho užitečného účinku. Ochrana formálně přiznávaná sekvenci DNA jako takové by se totiž fakticky nutně vztahovala na materiál, s nímž dotčená sekvence tvoří jeden celek, a to po dobu, po kterou by tato situace trvala*“. Taková sekvence tedy „*nepoživá ochrany patentového práva, jelikož čl. 9 směrnice ani žádné její další ustanovení nepřiznává ochranu patentované sekvenci DNA, která není s to plnit svou funkci*“.¹¹¹⁹

V dalších člancích se směrnice zabývá rozsahem ochrany patentů týkajících se biologického materiálu. Čl. 8 směrnice č. 98/44/ES rozlišuje mezi patentem na samotný biologický materiál a na postup, který umožňuje výrobu biologického materiálu. Ochrana vyplývající z patentu na biologický

¹¹¹⁷ Rozsudek ESD ve věci *Monsanto Technology v. Cefetra* (C-428/08).

¹¹¹⁸ WOLRAD, Prinz zu Waldeck und Pyrmont. Europäische Union – Generalanwalt interpretiert Reichweite des Schutzes für Gensequenzen unter der Biopatentrichtlinie als funktionsgebunden (C-428/08 – Monsanto v. Cefetra). *GRUR Int.*, 2010, č. 6, s. 544; SEITZ, C. *Reichweite und Schutzzumfang der Europäischen Biopatentrichtlinie: Zum Schutz eines Patents für die DNA-Sequenz einer biotechnologischen Erfindung*. 2010, s. 366, 367.

¹¹¹⁹ *Monstanto*, body 47, 49.

materiál, který má v důsledku biotechnologického vynálezu určité vlastnosti, se vztahuje i na každý biologický materiál odvozený z tohoto biologického materiálu reprodukcí nebo rozmnožováním v totožné nebo odchylné formě a mající stejné vlastnosti. Ochrana z patentu, jenž chrání postup, který umožňuje výrobu biologického materiálu majícího specifické vlastnosti, se vztahuje i na biologický materiál přímo získaný tímto způsobem jakož i na každý jiný biologický materiál odvozený z biologického materiálu přímo získaného reprodukcí nebo rozmnožováním v totožné nebo odchylné formě a mající shodné vlastnosti. Podobným způsobem je vymezen rozsah ochrany i u vynálezů, které obsahují genetickou informaci (čl. 9 směrnice č. 98/44/ES).

Rozsah patentové ochrany je nicméně u biotechnologických vynálezů omezován. Výlučná ochrana se tak nevztahuje na „*biologický materiál získaný reprodukcí nebo rozmnožováním biologického materiálu uváděného na trh na území členského státu majitelem patentu nebo s jeho souhlasem, vyplývá-li reprodukce nebo rozmnožování nezbytně z použití, ke kterému byl biologický materiál uváděn na trh, pokud získaný materiál není následně používán pro další reprodukci nebo rozmnožování*“ (čl. 10 směrnice č. 98/44/ES). Konečně čl. 11 směrnice omezuje práva majitele patentu ve prospěch zemědělců a chovatelů. Zbývající články směrnice obsahují ustanovení o nuceném křížovém licencování (viz též s. 359) v případech, kdy šlechtitel rostlin nemůže získat nebo využívat své odrůdové právo bez porušení předchozího patentu na biotechnologický vynález, nebo v němž majitel patentu týkajícího se biotechnologického vynálezu nemůže patentovou ochranu využívat bez porušení práv k odrůdám rostlin (čl. 12), jakož i pravidla týkající se uložení přístupu a opětovného uložení biologického materiálu (čl. 13 a 14).

7.4.3.2 *Dodatková ochranná osvědčení*

Dodatková ochranná osvědčení (*supplementary protection certificates*) reflektují skutečnost, že zprísňená regulace, která se týká určitého okruhu výrobků (léčiva, přípravky na ochranu rostlin), může vést k faktickému zhoršení postavení majitele patentu, zejména pokud jde o možnost využívání chráněného vynálezu v kontextu doby trvání patentových práv.¹¹²⁰ Může trvat řadu let, než

¹¹²⁰ KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 145; TORREMANS, op. cit., 2016, s. 180 a násl.; BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 675.

příslušný regulační úřad vydá regulační schválení pro uvedení patentovaného farmaceutického výrobku na trh (například *Státní úřad pro kontrolu léčiv*), čímž se podstatně zkracuje účinná doba exkluzivity, kterou s sebou patenty přináší. V roce 1984 zavedly Spojené státy americké možnost obnovy patentové ochrany u léčivých přípravků,¹¹²¹ přičemž Japonsko je následovalo v roce 1987. Francie se připojila v roce 1991 zavedením osvědčení o doplňkové ochraně¹¹²² a Itálie ji brzy následovala. Vzhledem k absenci jednotné dodatkové ochrany existovala hrozba znevýhodnění evropského farmaceutického průmyslu, včetně oslabení investic do farmaceutického výzkumu. Komise proto navrhla unifikáční nařízení (nařízení č. 1768/92),¹¹²³ jímž se uděluje doplňková ochrana léčivých přípravků, které vstoupilo v platnost v roce 1993. Dodatková ochrana ve vztahu k přípravkům na ochranu rostlin, která je postavena na stejných principech, je účinná od roku od roku 1997 (nařízení č. 1610/96).¹¹²⁴

Nařízení č. 469/2009 je kodifikačním nařízením, které nahrazuje původní nařízení č. 1768/92 ve znění pozdějších předpisů. Nařízení č. 469/2009 upravuje pravidla pro udělení dodatkových ochranných osvědčení pro léčivé přípravky pro celou Evropskou unii a prodlužuje dobu ochrany základního patentu.¹¹²⁵ Aby bylo možné udělit dodatkové ochranné osvědčení, musí být

¹¹²¹ BATAKLIEV, D. Supplementary Protection Certificates in Europe – Transitional Regime. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*. 2013, č. 7, s. 755, 756.

¹¹²² PORTAL, G. Die Einführung ergänzender Schutzzertifikate für Arzneimittel im französischen Patentrecht. *GRUR Int.*, 1991, č. 2, s. 89 a násl.

¹¹²³ Nařízení Rady (EHS) č. 1768/92 ze dne 18. června 1992 o zavedení dodatkových ochranných osvědčení pro léčivé přípravky.

¹¹²⁴ SCHENNEN, D. Schennen: Auf dem Weg zum Schutzzertifikat für Pflanzenschutzmittel. *GRUR Int.*, 1996, č. 2, s. 103.

¹¹²⁵ Názory na právní podstatu dodatkových ochranných osvědčení se liší. Oproti *Seville* (SEVILLE, op. cit., 2009, s. 159) *Grabinski* uvádí, že dodatková ochranná osvědčení fakticky představují prodloužení doby ochrany základního patentu a takto je s nimi i v praxi zacházeno. Odmítá tezi, že by jednalo o samostatné právo, jehož povaha je odlišná od základního patentu. Zejména v dané souvislosti poukazuje na stávající znění čl. 63 odst. 2 Evropské patentové úmluvy („Ustanovením předchozího odstavce není omezeno právo smluvního státu rozšířit dobu platnosti evropského patentu nebo udělit odpovídající ochranu, která následuje bezprostředně po uplynutí doby platnosti patentu, a to za stejných podmínek, jaké platí pro národní patenty: (a) v případě válečného nebo obdobného nouzového stavu postihujícího tento stát; (b) je-li předmětem evropského patentu výrobek nebo způsob výroby či použití výrobku, který se před uvedením na trh v tomto státě musí podrobit zákonem stanovenému povolenáckému správnímu řízení“). Srov. GRABINSKI. In: BENKARD, G. *Patentgesetz, Gebrauchsmustergesetz, Patentkostengesetz, Kommentar*. 11. vyd. München: Verlag C. H. Beck, 2015, s. 747; Obdobně viz TORREMANNS, op. cit., 2016, s. 184.

splněny dvě podmínky. Předně musí mít žadatel platný patent v daném členském státě Evropské unie (buď jde o evropský patent validovaný pro daný členský stát, nebo příslušný národní patent) na léčivý „přípravek“, který je vymezen jako „účinná složka nebo kombinace aktivních složek léčivého přípravku“, nebo na postup výroby či použití takového přípravku (tzv. „základní patent“ – čl. 1 písm. c) nařízení č. 469/2009). Zadruhé musí získat první registrační povolení k uvedení výrobku, jež v sobě obsahuje léčivý přípravek, na trh (čl. 3 písm. d. nařízení č. 469/2009).

Dodatkové ochranné osvědčení uděluje příslušný národní patentový úřad ve státě, který udělil základní patent a kde bylo získáno povolení k uvedení výrobku na trh, a to na základě žádosti majitele základního patentu nebo jeho právního nástupce (čl. 9 odst. 1). Vzhledem k tomu, že se dodatkové ochranné osvědčení týká vnitrostátního patentu nebo validovaného evropského patentu, je dodatkové ochranné osvědčení platné a účinné pouze ve státě, ve kterém bylo uděleno. Žádost musí být podána do šesti měsíců od udělení povolení k uvedení léčivého přípravku na trh, nebo v případě, že je povolení k uvedení přípravku na trh uděleno ještě před udělením základního patentu, do šesti měsíců od udělení patentu (čl. 7 odst. 1 a 2 nařízení č. 469/2009).

Dodatková ochrana nabývá účinnosti po uplynutí doby ochrany základního patentu. V ideálním případě by měla kompenzovat v každém členském státě přesně tu dobu, kdy léčivý přípravek nemohl být účinně využíván, protože povolení k uvedení na trh bylo uděleno až po udělení základního patentu. Aby v různých členských státech neexistovaly odlišné délky doby dodatkové ochrany, stanovil evropský zákonodárce počítání doby ochrany ve všech členských státech k datu udělení prvního povolení¹¹²⁶ k uvedení výrobku na trh v rámci Evropské unie. Maximální doba platnosti dodatkového ochranného osvědčení je pět let (může být ovšem i kratší, neboť „osvědčení nabývá účinnosti uplynutím zákonem stanovené doby platnosti základního patentu pro dobu odpovídající době, která uplynula mezi dnem, ke kterému byla podána přibližka základního patentu, a dnem vydání první registrace ve Společenství, zkrácené o pět let“ – čl. 13 odst. 1 nařízení č. 469/2009). U pediatrických přípravků je za určitých okolností možné požádat o prodloužení doby ochrany ještě o dalších 6 měsíců (čl. 36 nařízení 1901/2006).

¹¹²⁶ GRABINSKI. In: BENKARD, op. cit., 2015, s. 758.

Ačkoli je mechanismus dodatkových ochranných osvědčení poměrně jasný a jednoduchý, v praxi toto nařízení vyvolává překvapivý počet předběžných otázek, které jsou řešeny Soudním dvorem. Případy se týkají zejména podmínek pro udělení dodatkových ochranných osvědčení, výpočtu doby ochrany nebo rozsahu výlučných práv.¹¹²⁷

Podmínkami pro udělení dodatkových ochranných osvědčení se Evropský soudní dvůr zabýval v rozhodnutích *Medeva*¹¹²⁸ a *Georgetown University*.¹¹²⁹

V obou případech byly žádosti o dodatkové ochranné osvědčení zamítnuty příslušnými národními patentovými úřady z toho důvodu, že žádost o udělení dodatkového ochranného osvědčení (v návaznosti na dříve provedenou registraci léčiva u národního registračního úřadu) obsahovala více aktivních složek, než kolik jich vyplývalo ze základního patentu. Evropský soudní dvůr rozhodl, že národní patentové úřady postupovaly správně, když neudělily dodatkové ochranné osvědčení týkající se účinných složek, které nejsou uvedeny ve znění patentových nároků základního patentu.¹¹³⁰

Dodatkové ochranné osvědčení nicméně může být uděleno pro kombinaci dvou účinných složek, které odpovídají těm, jež jsou uvedeny ve znění patentových nároků základního patentu, pokud to odpovídá registračnímu povolení k uvedení výrobku na trh, zejména pokud toto registrační povolení obsahuje nejen kombinaci těchto dvou účinných látek, ale i jiné účinné složky.¹¹³¹

Pokud jde o přesný rozsah ochrany poskytované majiteli dodatkového ochranného osvědčení, ve věci *Novartis*¹¹³² Evropský soudní dvůr dovedl, že „v souladu s článkem 5 nařízení č. 469/2009 poskytuje dodatkové ochranné osvědčení v souvislosti s daným výrobkem po uplynutí doby platnosti základního patentu stejná práva, která byla přiznána základním patentem ve vztahu k tomuto výrobku,

¹¹²⁷ Viz např. rozsudky ESD ve věcech *Hassle v Ratiopharm* (C-127/00), *Synthon BV v. Merck Pharma* (C-195/09), *Generics v. Synaptex* (C-427/09), *Novartis v. Comptroller* (C-207/03), *Georgetown University and others v. Comptroller General of Patents, Designs and Trade Marks* (C-422/10), *Medeva BV v. Comptroller General of Patents, Designs and Trade Marks* (C-322/10), *Merck Sharp & Dohme Corp v. Deutsches Patent und Markenamt* (C-125/10). Srov. BATAKLIEV, op. cit., 2013, s. 753 a násl.; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 148.

¹¹²⁸ Rozsudek ve věci *Medeva BV v. Comptroller General of Patents, Designs and Trade Marks* (C-322/10).

¹¹²⁹ Rozsudek ve věci *Georgetown University and others v. Comptroller General of Patents, Designs and Trade Marks* (C-422/10).

¹¹³⁰ *Medeva*, bod 28.

¹¹³¹ *Medeva*, bod 42, *Georgetown University*, bod 35.

¹¹³² Usnesení ESD ve věci *Novartis AG v. Actavis UK Ltd* (C-442/11).

*a to v mezích ochrany poskytované tímto patentem.*¹¹³³ Pokud se práva ze základního patentu vztahovala i na „*zákaz použití, včetně nabízení ke použití, daného výrobku v kombinaci s jinými účinnými látkami, poskytuje dodatkové ochranné osvědčení udělené pro daný výrobek jeho držitelé po uplynutí platnosti základního patentu stejná práva, jako základní patent samotný*“.¹¹³⁴

Dobou ochrany dodatkových ochranných osvědčení u pediatrických přípravků se potom Soudní dvůr zabýval v rozhodnutí *Merck, Sharp & Dohme*,¹¹³⁵ z něhož vyplynulo, že pokud je rozdíl mezi datem podání patentové přihlášky a datem registrace nejméně čtyři roky a šest měsíců, může zvláštní pediatrické dodatkové osvědčení (čl. 52 odst. 7 nařízení č. 1901/2006) prodloužit dobu ochrany o šest měsíců nad rámec běžné platnosti základního patentů.¹¹³⁶

7.4.3.3 *Evropský patent s jednotným účinkem a Jednotný patentový soud*

Hlavním cílem vytvoření evropského patentu s jednotným účinkem (původně patentu Společenství) bylo vybudovat systém, kdy validací Evropské unie (původně Evropských společenství) bude evropský patent udělován na základě Evropské patentové úmluvy platit jednotným způsobem na celém jejím území. Tento režim byl zakotven již v tzv. Lucemburské úmluvě o patentu Společenství z roku 1975,¹¹³⁷ která však nikdy nevstoupila v platnost. Tato úmluva stanovila, že tzv. patent Společenství (*Community patent*) měl mít jednotnou povahu, a to v tom smyslu, že mohl být udělen, převeden, zrušen nebo zaniknout pouze pro území celého Společenství (čl. 2 odst. 2 Lucemburské úmluvy). Dle tehdejších představ byl majitel patentů po jeho udělení povinen provést překlad patentových nároků do všech úředních jazyků (v té době šlo o osm jazyků) Společenství (čl. 33 Lucemburské úmluvy). Po ztroskotání prvních pokusů byla v roce 1989 jednání o patentu Společenství obnovena, nicméně opět narazila na otázku překladů. Nově bylo navrženo, že by měla být překládána celá patentová přihláška, nikoliv

¹¹³³ *Novartis*, bod 20.

¹¹³⁴ *Novartis*, bod 23.

¹¹³⁵ Rozsudek ESD ve věci *Merck Sharp & Dohme Corp v. Deutsches Patent und Markenamt* (C-125/10).

¹¹³⁶ *Merck Sharp & Dohme*, body 41 a 45.

¹¹³⁷ *Convention for the European patent for the common market (Community Patent Convention)*, 76/76/EHS.

pouze patentové nároky. Takové řešení by však vedlo k podstatnému zvýšení nákladů na patentovou ochranu, neboť patent Společenství by přinesl přihlašovatelé pouze malou (a ve většině případů žádnou) finanční výhodu oproti klasickému evropskému patentu.¹¹³⁸

Následovalo dlouhé období náročných jednání bez skutečného pokroku, dokud se Komise nerozhodla oživit projekt ve formě nařízení EU. V roce 2000 Komise navrhla vytvoření nařízení o patentu Společenství.¹¹³⁹ Návrh vycházel z toho, že patent bude udělen v jazyce dle podmínek, které stanoví Evropská patentová úmluva (tj. v jednom z úředních jazyků Evropského patentového úřadu, kterými jsou angličtina, francouzština, němčina, přičemž nároky budou následně přeloženy do dalších dvou – bod 5 preambule návrhu nařízení o patentu Společenství). Aby bylo možné řešit problémy spočívající v jednotném vymáhání patentových nároků, navrhla Komise zřídit nový „*soud pro patenty Společenství*“, který by rozhodoval spory o vymáhání patentu Společenství (preambule bod 7, čl. 30 a násl. návrhu). Návrh nicméně opět nebyl přijat, a to z těchž důvodů jako v minulosti (zejména šlo o otázku překladů, nově i o problémy související s jurisdikcí nového patentového soudu).¹¹⁴⁰

Po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost koncem roku 2009 se legislativní postupy v Evropské unii změnily. Základem pro pravomoc Evropské unie se v oblasti unifikovaných práv duševního vlastnictví stal čl. 118 SFEU s tím, že otázka používání jazyků ve vztahu k evropským právům duševního vlastnictví vyžaduje jednomyslné stanovisko Rady (čl. 118 odst. 2 SFEU). Unijní úprava, která by zakotvila evropský patent s jednotným účinkem, tedy byla rozdělena do dvou oblastí. Výsledkem prací byly návrhy dvou samostatných nařízeních, z nichž první se zabývalo především jednotnou povahou, udělováním patentů, převodem, udělováním licencí, platností patentů, a druhé otázkami překladů. Jazykový režim stanovený tímto návrhem byl v podstatě shodný s trojjazyčným režimem Evropské patentové úmluvy (angličtina, francouzština a němčina). Itálie a Španělsko nicméně vznesly proti tomuto postupu námitky a vzhledem k jejich odporu nebylo možné

¹¹³⁸ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 149.

¹¹³⁹ Proposal for a Council Regulation on the Community patent. 1. 8. 2000. COM(2000) 412 final.

¹¹⁴⁰ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 151.

dosáhnout jednomyslné dohody o úpravě překladů v Radě, tak jak je vyžadováno v čl. 118 odst. 2 SFEU.¹¹⁴¹

S cílem překonat tento mrtvý bod navrhla Komise na žádost několika členských států pokračovat v procesu vytváření jednotné patentové ochrany v režimu zesílené spolupráce (čl. 20 SEU, čl. 326 a násl. SFEU), která za určitých okolností umožňuje, aby členské státy, které jsou ochotny spolupracovat na pokročilejším stupni integrace, podnikly nezbytné kroky, aniž by musely zapojit státy, které dávají přednost volnějším tempu integrace.

Rozhodnutí, kterým se povoluje zesílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany, Rada schválila v březnu 2011¹¹⁴² poté, co Evropský parlament dal svůj předchozí souhlas. Španělsko a Itálie proti tomuto rozhodnutí Rady protestovaly¹¹⁴³ a v žalobě na neplatnost na základě čl. 263 SFEU tvrdily, že účelem zesílené spolupráce nemá být vytvoření způsobu pro „přehlasování“ námitek některých členských států proti legislativním návrhům, jejichž přijímání je jednoznačně popsáno v zakládajících smlouvách, ale může být použita pouze tehdy, pokud existuje obecná shoda ohledně zákonnosti konkrétních legislativních opatření. Uvedená žaloba nicméně byla Soudním dvorem v roce 2013 ve všech žalobních bodech zamítnuta.¹¹⁴⁴ Soudní dvůr zamítl všechny hmotněprávní i procesní námitky (porušení principu subsidiarity, nedostatek pravomoci, zneužití pravomoci či použití čl. 20 SEU jako *ultima ratio*).

V mezidobí orgány Evropské unie v rámci zesílené spolupráce přijaly dvě nařízení: nařízení č. 1257/2012 (upravující hmotné právo) a nařízení č. 1260/2012 (upravující otázku překladů), která jsou doplněna o Dohodu o Jednotném patentovém soudu.¹¹⁴⁵ Na rozdíl od „*patentu Evropské unie*“, který byl původně předpokládán v návrhu z roku 2009,¹¹⁴⁶ nebude jednotný

¹¹⁴¹ KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 152; LAMPING, M. Enhanced Cooperation – A Proper Approach to Market Integration in the Field of Unitary Patent Protection? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2011, č. 8, s. 902.

¹¹⁴² Rozhodnutí Rady ze dne 10. března 2011, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany 2011/167/EU.

¹¹⁴³ TORREMANS, op. cit., 2016, s. 38, 53; MÁLAGA, op. cit., 2014, s. 624.

¹¹⁴⁴ Rozhodnutí SDEU ve spojených věcech Španělské království a Italská republika proti Radě Evropské unie (C-274/11, C-295/11).

¹¹⁴⁵ Dohoda o Jednotném patentovém soudu (2013/C 175/01).

¹¹⁴⁶ Proposal for a Council Regulation on the European Union patent. 27. 9. 2009. 2000/0177 (CNS); Proposal for a Council Regulation (EU) on the translation arrangements for the European Union patent. 30. 6. 2010. COM(2010) 350 final.

patent udělován přímo Evropským patentovým úřadem, ale v souladu s možností, která je stanovena v čl. 127 a 142 Evropské patentové úmluvy, budou mít „evropské patenty se stejným souborem patentových nároků vůči všem zapojeným členským státům jednotný účinek za předpokladu, že bude proveden zápis ve zvláštním rejstříku vedeném Evropským patentovým úřadem“ (tzv. „rejstřík jednotné patentové ochrany“, čl. 2 písm. e), čl. 3 odst. 1 nařízení č. 1257/2012). Evropský patent s jednotným účinkem nabývá účinku ve státech, které se účastní zesílené spolupráce, ke dni, kdy Evropský patentový úřad zveřejní oznámení o udělení evropského patentu v Evropském patentovém věstníku (čl. 4 odst. 1 nařízení č. 1257/2012).

Patent dle nařízení č. 1257/2012 má, podobně jako ochranná známka EU nebo průmyslový vzor Společenství, „jednotnou povahu“, což znamená, že „poskytuje jednotnou ochranu a má stejný účinek ve všech zúčastněných členských státech. Evropský patent s jednotným účinkem může být omezen, převeden, nebo zrušen nebo může zaniknout pouze ve vztahu ke všem zúčastněným členským státům. Licenci k evropskému patentu s jednotným účinkem lze poskytnout ve vztahu ke celému území zúčastněných členských států nebo jeho částí“ (čl. 3 odst. 2 nařízení č. 1257/2012).

Výlučná práva Evropského patentu s jednotným účinkem a jejich omezení se dle čl. 5 odst. 2 řídí právním řádem tzv. zúčastněného státu, jehož právo je právem rozhodným pro evropský patent s jednotným účinkem. Tím je obecně stát, v němž podle evropského patentového rejstříku měl přihlašovatel své bydliště nebo sídlo nebo hlavní místo podnikání ke dni podání evropské patentové přihlášky nebo subsidiárně stát, v němž měl přihlašovatel ke dni podání evropské patentové přihlášky své místo podnikání (čl. 7 odst. 1 písm. a) a b) nařízení č. 1257/2012). Tento právní řád také určuje zacházení s evropským patentem s jednotným účinkem jako předmětem vlastnictví (např. možnost vzniku věcných práv, nakládání s patentem apod.). Podstatné nicméně je, že pokud se vyskytne v nakládání s jednotným patentem mezinárodní prvek, je třeba použít pravidla mezinárodního práva soukromého určeného zúčastněného státu (zejména půjde o nařízení Řím I, Řím, II nebo Řím IV¹¹⁴⁷).

¹¹⁴⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

Nařízení č. 1260/2012 potom stanoví pravidla ohledně zesílené spolupráce v oblasti patentové ochrany, pokud jde o překlady. Z předchozích legislativních pokusů je zřejmé, že právě otázka překladů byla vždy zásadní překážkou pro vytvoření jednotného patentu Společenství. Výsledek, který zákonodárné orgány Evropské unie přijaly, je tedy kompromisním řešením. Vychází se z úředních jazyků Evropského patentového úřadu s tím, že podle čl. 14 odst. 6 Evropské patentové úmluvy se evropský patentový spis zveřejňuje v jazyce řízení u Evropského patentového úřadu a zahrnuje překlad nároků do ostatních dvou úředních jazyků Evropského patentového úřadu (čl. 3 odst. 1 nařízení 1260/2012).¹¹⁴⁸

V případě sporu, který se týká evropského patentu s jednotným účinkem, je na majiteli patentu, aby na žádost údajného porušovatele poskytl úplný překlad patentu do úředního jazyka zúčastněného členského státu, ve kterém došlo k údajnému porušení, nebo členského státu, ve kterém má údajný porušovatel bydliště. Takový překlad by se neměl provádět za použití automatizovaných prostředků a měly by být provedeny na náklady majitele patentu (bod 8 preambule, čl. 6 odst. 1 nařízení č. 1260/2012).¹¹⁴⁹

Na podporu dostupnosti patentových informací a šíření technických poznatků mají být udělené patenty překládány s pomocí strojových překladů. Strojové překlady nicméně mají mít pouze informativní povahu a nemají mít žádný právní účinek (bod 11 preambule, čl. 6 odst. 2 nařízení č. 1260/2012).

Během přechodného období, než bude k dispozici systém vysoce kvalitních strojových překladů do všech úředních jazyků Unie, by měl být k žádosti o jednotný účinek podle čl. 9 nařízení č. 1257/2012 přiložen úplný překlad patentového spisu do angličtiny, pokud jazykem řízení u Evropského patentového úřadu je francouzština nebo němčina, nebo do kteréhokoli úředního jazyka členských států, který je úředním jazykem Evropské unie, pokud

¹¹⁴⁸ MALAGA, op. cit., 2014, s. 627.

¹¹⁴⁹ V případě sporu, který se týká náhrady škody, má soud zohlednit skutečnost, že předtím, než byl poskytnut překlad v národním jazyce, nemohl porušovatel jednat v dobré víře vědět, nebo neměl dostatečné důvody k tomu domnívat se, že porušuje evropský patent s jednotným účinkem. Příslušný soud má posoudit okolnosti konkrétního případu a vzít v úvahu, zda je údajným porušovatelem malý nebo střední podnik, který působí pouze na místní úrovni, a dále zohlednit jazyk řízení u Evropského patentového úřadu, a během přechodného období (čl. 9 nařízení č. 1260/2012) rovněž překlad předložený spolu s žádostí o jednotný účinek (bod 9 preambule, čl. 4 odst. 4 nařízení č. 1260/2012). Uvedenou skutečnost reflektuje i čl. 68 odst. 4 Dohody o Jednotném patentovém soudu.

je jazykem řízení u Evropského patentového úřadu angličtina (bod 12 preambule, čl. 6 odst. 1 nařízení č. 1260/2012). Těmito ustanoveními má být zajištěno, že během přechodného období budou všechny evropské patenty s jednotným účinkem dostupné v angličtině, která je obvyklým jazykem v oblasti mezinárodního technického výzkumu a publikací. Kromě toho se jimi má zajistit, že v souvislosti s evropskými patenty s jednotným účinkem budou překlady zveřejňovány v dalších úředních jazycích zúčastněných členských států.

Přechodné období má skončit, jakmile budou k dispozici vysoce kvalitní strojové překlady do všech úředních jazyků Unie. Za tímto účelem má být zřízena nezávislá odborná komise zřízená zúčastněnými členskými státy v rámci Evropské patentové organizace a složená ze zástupců Evropského patentového úřadu a uživatelů evropského patentového systému (bod 13 preambule nařízení č. 1260/2012). Přechodné období bude ukončeno nejpozději do 12 let ode dne účinnosti nařízení (čl. 6 odst. 5 nařízení č. 1260/2012).

Obě zmiňovaná nařízení mají svou účinnost (použitelnost) vázanou na okamžik, kdy Dohoda o Jednotném patentovém soudu vstoupí v platnost. Komise v minulosti doporučila,¹¹⁵⁰ aby Rada zahájila jednání o přijetí dohody mezi Společenstvím, jeho členskými státy a dalšími smluvními státy Evropské patentové úmluvy, jejichž cílem bylo vytvoření jednotného systému pro řešení sporů týkajících se patentů. Výsledkem těchto aktivit bylo v roce 2009 vytvoření integrované specializované a jednotné soudní soustavy, která by byla založena nikoliv unijním nařízením, ale mezinárodní dohodou, tzv. Dohodou o soudu pro evropské patenty a patenty Společenství (*European and Community Patents Court Draft Agreement*).¹¹⁵¹ Stejně jako v předchozích návrzích z roku 2000¹¹⁵² měl mít specializovaný soud pravomoc rozhodovat spory o porušení patentů a v případě protinávrhů i spory o jejich platnost

¹¹⁵⁰ Recommendation from the Commission to the Council of 20 March 2009 to authorise the Commission to open negotiations for the adoption of an Agreement creating a Unified Patent Litigation System, 20. 3. 2009. SEC 2009/330 final.

¹¹⁵¹ European and Community Patents Court Draft Agreement. 23. 3. 2009. 7928/09.

¹¹⁵² Čl. 2 European Patent Litigation Agreement (EPLA) [online]. Dostupné z: [http://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/B3884BE403F0CD8FC125723D004ADD0A/\\$File/agreement_draft_en.pdf](http://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/B3884BE403F0CD8FC125723D004ADD0A/$File/agreement_draft_en.pdf). Srov. SEVILLE, op. cit., 2009, s. 145; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 150.

(čl. 1, čl. 15 *European and Community Patents Court Draft Agreement*). Soud měl zahrnovat soud prvního stupně, který se měl skládat z centrální divize a místních či regionálních poboček (čl. 4), a odvolací soud, který měl mít pravomoc rozhodovat o opravných prostředcích podaných proti rozhodnutím vydaným soudem prvního stupně (čl. 7 *European and Community Patents Court Draft Agreement*). Vzhledem k obavám vzneseným některými členskými státy ohledně slučitelnosti Dohody o soudu pro evropské patenty a patenty Společenství, požádala Rada o právní stanovisko Soudní dvůr dle čl. 218 odst. 11 SFEU. Ve svém „*Posudku ke slučitelnosti vytvoření jednotného systému řešení sporů týkající se patentů*“¹¹⁵³ Soudní dvůr dospěl k závěru, že dohoda o zřízení soudu pro evropské patenty a patenty Společenství není v souladu s ustanoveními SEU ani SFEU. Hlavním bodem kritiky Soudního dvora byla skutečnost, že patentový soud, který má být zřízen, bude orgánem vytvořeným prostřednictvím mezinárodní dohody, kterou podepíše jak členské státy Evropské unie, tak i nečlenské státy, a proto by tento orgán nemohl být plně začleněn do unijních struktur. Podle Soudního dvora Evropské unie daný specializovaný mezinárodní soud měl „*vykládat a uplatňovat nejen ustanovení Dohody o soudu pro evropské patenty a patenty Společenství, ale rovněž nařízení o patentu Společenství, jakož i jiné nástroje unijního práva, zejména nařízení a směrnice, ve spojení s nimiž by bylo případně třeba uvedené nařízení vykládat, totiž ustanovení upravující jiné režimy duševního vlastnictví, jakož i ustanovení SFEU týkající se vnitřního trhu a práva hospodářské soutěže*“.¹¹⁵⁴ V dané souvislosti Soudní dvůr namítl, že by takový soud nahrazoval v oblasti své výlučné příslušnosti vnitrostátní soudy, zbavoval by je možnosti předkládat Soudnímu dvoru žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, stal by se v oblasti své výlučné příslušnosti jediným soudním partnerem Soudního dvora v rámci řízení týkajících se výkladu a použití práva Unie, a v určitých oblastech by dokonce byl pověřen výkladem a uplatňováním práva Evropské unie.¹¹⁵⁵

Na základě tohoto posudku Soudního dvora předložila Rada revidovanou verzi společného patentového soudnictví, nyní nazývanou jako „*Jednotný*

¹¹⁵³ Posudek SDEU vydaný na základě čl. 218 odst. 11 SFEU č. 1/09 o slučitelnosti Návrh dohody o vytvoření jednotného systému řešení sporů týkajících se patentů se Smlouvami (1/09).

¹¹⁵⁴ *Posudek SDEU č. 1/09*, bod 78.

¹¹⁵⁵ *Posudek SDEU č. 1/09*, bod 79.

*patentový soud*¹¹⁵⁶ (*Unified Patent Court*). Z revidovaného znění, které je zachyceno v Dohodě o Jednotném patentovém soudu (*Agreement on a Unified Patent Court*),¹¹⁵⁷ je jasné, že dohoda je přístupná pouze členským státům Evropské unie.¹¹⁵⁷ Dále bylo vyjasněno, že Jednotný patentový soud představuje mezinárodní soud společný pro členské státy Evropské unie, které se účastní zesílené spolupráce v oblasti patentové ochrany, avšak zároveň je součástí jejich soudního systému, a musí tak uplatňovat celý soubor právních předpisů Společenství a respektovat jeho aplikační přednost (body 8, 10 a 11 preambule, čl. 1 a čl. 30 Dohody o Jednotném patentovém soudu). Jednotný patentový soud navíc bude muset spolupracovat se Soudním dvorem Evropské unie. To znamená, že Soud prvního stupně Jednotného patentového soudu, pokud to považuje za nezbytné k vydání rozhodnutí, musí požádat Soudní dvůr o výklad a aplikaci unijního práva v rámci řízení o předběžné otázce. Pokud bude taková otázka výkladu a aplikace unijního práva vznesena před odvolacím soudem Jednotného patentového soudu, postoupení jejího řešení k Soudnímu dvoru Evropské unie se stává povinným (čl. 38 Statutu Jednotného patentového soudu). Rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie budou pro Jednotný patentový soud závazná (čl. 21 Dohody o Jednotném patentovém soudu). Dohoda o Jednotném patentovém soudu také výslovně zakotvuje solidární odpovědnost zúčastněných členských států za škodu způsobenou porušením unijního práva ze strany Jednotného patentového soudu (čl. 22 Dohody o jednotném patentovém soudu). Konečně se v textu Dohody o jednotném patentovém soudu objevuje výslovné vymezení hmotného patentového práva, kterým se soud bude při posuzování sporů řídit (čl. 24).

Dohoda o Jednotném patentovém soudu byla podepsána v Bruselu dne 19. února 2013 ze strany 25 členských států (jednalo se o všechny stávající členské státy EU kromě Španělska, Polska a Chorvatska). Dohoda vstoupí v platnost prvním dnem čtvrtého měsíce po dni, kdy budou splněny následující podmínky: uložení 13. ratifikační listiny nebo listiny o přistoupení, pokud mezi smluvními členskými státy, které do té doby uložily své ratifikační listiny nebo listiny o přistoupení, budou tři státy, v nichž v roce předcházejícím roku podpisu dohody bylo v platnosti nejvíce evropských

¹¹⁵⁶ Dohoda o Jednotném patentovém soudu (2013/C 175/01).

¹¹⁵⁷ MALAGA, op. cit., 2014, s. 628.

patentů (jedná se tedy o Velkou Británii, Francii a Německo). K datu zpracování této kapitoly byla smlouva ratifikována ze strany 14 zúčastněných členských států. Ze tří velkých států dohodu dosud ratifikovala pouze Francie. Zatím chybí ratifikační souhlas ze strany Spolkové republiky Německo, kde se čeká na rozhodnutí Spolkového ústavního soudního dvora (*Bundesverfassungsgericht*),¹¹⁵⁸ a Velké Británie.

Co se týče struktury a umístění Jednotného patentového soudu jedná se zde o velmi „*typické*“ evropské řešení. Zahrnuje soud prvního stupně, odvolací soud v Lucemburku (čl. 9 odst. 5), arbitrážní a mediační středisko a společný rejstřík. Soud prvního stupně se bude skládat z centrální komory umístěné v Paříži s odbornými sekcemi v Londýně a Mnichově (čl. 7 odst. 2 Dohody o jednotném patentovém soudu) spolu s několika místními nebo regionálními komorami (čl. 7 odst. 3). Arbitrážní a mediační středisko má sídla v Lublani a v Lisabonu (čl. 35 odst. 1 Dohody o jednotném patentovém soudu).

Nářízení o překladech č. 1260/2012, stejně jako hmotněprávní nařízení č. 1257/2016 byly opět zpochybněny ze strany Španělska,¹¹⁵⁹ nicméně, podobně jako v roce 2015, Soudní dvůr kompetenční, hmotněprávní i procedurální námitky zamítl.

K nařízení č. 1257/2012 Soudní dvůr konstatoval, že toto nemá za cíl upravit podmínky udělování evropských patentů, které jsou upraveny výlučně Evropskou patentovou úmluvou, ani nezačleňuje postup při udělování evropských patentů stanovený v Evropské patentové úmluvě do unijního práva.¹¹⁶⁰ Nařízení se totiž omezuje jednak na (1) stanovení podmínek, za nichž může být evropskému patentu, který byl již dříve udělen Evropským patentovým úřadem, přiznán na základě žádosti jeho majitele jednotný účinek, a jednak na (2) definování obsahu tohoto jednotného účinku. Španělsko namítalo, že čl. 118 první pododstavec SFEU nebyl správným právním základem k přijetí nařízení č. 1257/2012. Soudní dvůr nicméně poukázal na to, že jednotná patentová ochrana je sama o sobě způsobilá

¹¹⁵⁸ Ústavní stížnost sp. zn. 2 BvR 739/17. Viz též LEISTNER, M., SIMON, P. Auswirkungen des Brexit auf das europäische Patentsystem. *GRUR Int.*, 2017, č. 10, s. 825.

¹¹⁵⁹ Rozsudek SDEU ve věci *Španělské království proti Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie* (C-146/13), *Španělské království proti Radě Evropské unie* (C-147/13).

¹¹⁶⁰ *Španělské království proti Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie* (C-146/13), bod 30.

zamezit rozdílům v patentové ochraně mezi zúčastněnými členskými státy, a tudíž směřuje k jednotné ochraně práv duševního vlastnictví na území těchto států tak, jak vyplývá z čl. 118 prvního pododstavce SFEU.¹¹⁶¹

Co se týče příslušných ustanovení v nařízení o překladu, zde Španělsko tvrdilo, že došlo k porušení zásady zákazu diskriminace na základě jazyka, neboť nařízení mělo zavést pro evropský patent s jednotným účinkem takový jazykový režim, který poškozují osoby, jejichž jazykem není některý z úředních jazyků Evropského patentového úřadu. Tím má být porušena zásada rovnosti úředních jazyků Unie.¹¹⁶²

Soudní dvůr uznal, že nařízení skutečně zachází nerovně s úředními jazyky Evropské unie,¹¹⁶³ avšak k otázce přípustnosti rozlišování mezi úředními jazyky zaujal do značné míry právně-politické stanovisko. Soudní dvůr zdůraznil, že nařízení sleduje legitimní cíl,¹¹⁶⁴ kterým je vytvoření jednotného a zjednodušeného režimu překladů pro evropský patent s jednotným účinkem, a tím i usnadnění přístupu k patentové ochraně, zejména pro malé a střední podniky.¹¹⁶⁵

Soudní dvůr zdůraznil, že jazykový režim stanovený nařízením č. 1260/1212 činí přístup k evropskému patentu s jednotným účinkem snazším a méně nákladným.¹¹⁶⁶ Co se týče vhodnosti použitých prostředků ve vztahu k dosažení legitimního cíle, zde Soudní dvůr dovodil, že nařízení je přiměřené, neboť zajišťuje spravedlivou rovnováhu mezi zájmy přihlašovatelů (resp. majitelů) evropských patentů s jednotným účinkem a zájmy ostatních subjektů, zejména pokud jde o přístup k překladům ochranných dokumentů, nebo co se týče průběhu a výsledku patentového řízení (jedná se například o systém náhrad nákladů na překlad dle čl. 5 nařízení č. 1260/2012, přechodné období dle čl. 6 nařízení č. 1260/2012 nebo povinnost majitele evropského patentu s jednotným účinkem na vlastní náklady provést překlad do národního jazyka v případě porušení patentových práv dle čl. 4).¹¹⁶⁷

¹¹⁶¹ *Španělské království proti Evropskému parlamentu a Radě Evropské unie* (C-146/13), body 48, 51.

¹¹⁶² *Španělské království proti Radě Evropské unie* (C-147/13), bod 32.

¹¹⁶³ *Ibid.*, bod 33.

¹¹⁶⁴ *Ibid.*, bod 34.

¹¹⁶⁵ *Ibid.*, bod 37.

¹¹⁶⁶ *Ibid.*

¹¹⁶⁷ *Španělské království proti Radě Evropské unie* (C-147/13), body 42 až 47.

7.4.4 Unijní ochrana odrůd rostlin

Práva k novým odrůdám rostlin jsou průmyslovými právy, která jsou udělována šlechtitelům nových odrůd rostlin. Takové nové odrůdy mají z mnoha důvodů značnou ekonomickou hodnotu: zvyšují výnosy, zlepšují odolnost vůči škůdcům a chorobám nebo mění podobu či vzhled stávajících známých odrůd. Šlechtění nové odrůdy je vysoce kvalifikovaná činnost, která je časově i finančně náročná. Jakmile je nová odrůda zpřístupněna veřejnosti, může být snadno reprodukována díky přirozeným biologickým způsobům množení.¹¹⁶⁸

Mezinárodní spolupráce v oblasti šlechtitelství a vývoje osiva se datuje do roku 1938, kdy vzniklo Mezinárodní sdružení pěstitelů rostlin pro ochranu nových rostlinných odrůd (ASSINSEL). Jeho hlavním cílem bylo přijetí mezinárodní úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin. Mezinárodní diplomatická konference, která se pod záštitou ASSINSEL zabývala ochranou nových odrůd rostlin, se konala ve Francii v roce 1957 a následně byla pod gescí téže organizace v roce 1961 uzavřena v Paříži mezinárodní Úmluva na ochranu nových odrůd rostlin.¹¹⁶⁹

Účelem Úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin je zajistit, aby smluvní strany poskytly ochranu nových odrůd rostlin tím, že jejich šlechtitelům udělí výlučné právo duševního vlastnictví na základě společných pravidel.¹¹⁷⁰ Odrůdy jsou způsobilé k ochraně, pokud jsou odlišné od stávajících běžně známých odrůd, dostatečně uniformní (jednotné), stálé a nové v tom smyslu, že nesmí být uvedeny na trh přede dnem podání přihlášky (čl. 5 až 9 Úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin). Úmluva je založena na principu národního zacházení (čl. 4) a současně zakotvuje princip mezinárodní priority v délce trvání 12 měsíců (čl. 11). Revizní znění úmluvy z roku 1991¹¹⁷¹ již přesně neurčuje formu, jakou mají státy ochranu novým odrůdám poskytovat (znění z roku 1961 hovořilo výslovně o zvláštní odrůdové ochraně).

¹¹⁶⁸ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 170; BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 664.

¹¹⁶⁹ Mezinárodní úmluva na ochranu nových odrůd rostlin (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 68/1994 Sb.).

¹¹⁷⁰ CRESPI, R. S. Patents and Plant Variety Rights: Is There an Interface Problem? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1992, č. 2, s. 175; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 325.

¹¹⁷¹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 109/2004 Sb.m.s.

Může se tak jednat jak o šlechtitelské právo „*sui generis*“, tak o patentovou ochranu.¹¹⁷² Znění z roku 1991 tedy již neobsahuje zákaz udělení dvojí ochrany.¹¹⁷³ Obdobné pravidlo obsahuje i Dohoda TRIPS, která stanoví, že členské státy mají zajistit ochranu odrůd rostlin „*buď patenty nebo účinným systémem sui generis, nebo jakoukoli jejich kombinací*“ (čl. 27 odst. 3 písm. b) Dohody TRIPS).

Úmluva na ochranu nových odrůd rostlin dále stanoví minimální rozsah ochrany a také vymezuje činnosti týkající se rozmnožovacího materiálu, u nichž je vyžadován souhlas majitele šlechtitelského osvědčení (čl. 14). Výjimky z výlučných práv jsou, podobně jako u jiných průmyslových práv, stanoveny pro činnosti soukromých subjektů a na nekomerční účely, činnosti prováděné pro experimentální účely, stejně jako, činnosti uskutečňované za účelem šlechtění jiných odrůd (čl. 15). Minimální doba ochrany je stanovena na 25 let pro dřeviny a vinnou révu a 20 let pro všechny ostatní druhy rostlin (čl. 19 Úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin).

Od roku 1994 existuje v rámci Evropské unie systém ochrany práv na ochranu nových rostlinných odrůd. Na rozdíl od ochrany známkoprávní nebo ochrany průmyslových vzorů je tato forma ochrany sjednocena pouze na úrovni nařízení. K přijetí harmonizační směrnice nedošlo, a to zejména z toho důvodu, že většina států Evropské unie patří mezi členské státy Úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin, která sjednocuje hmotné odrůdové právo.¹¹⁷⁴

Nařízení č. 2100/94 zakotvuje pro nové odrůdy rostlin zvláštní komunitární (unijní) ochranu *sui generis*.¹¹⁷⁵ Jedná se o právo jednotné povahy, které má jednotný účinek na území celého Společenství. Odrůdová práva Společenství tak mohou být pro toto území udělena, převedena a ukončena pouze jednotně (čl. 2 nařízení č. 2100/94). Na rozdíl od právních předpisů

¹¹⁷² CRESPI, op. cit., 1992, s. 175.

¹¹⁷³ Odrůdy rostlin byly historicky vyloučeny z dvojí (duální) ochrany, neboť znění Úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin z roku 1961 (čl. 2 odst. 1), v souladu s čl. 53 písm. b) Evropské patentové úmluvy, vylučovalo obojí ochranu poskytovanou šlechtitelským osvědčením i patentem zároveň. MOSER, W. Exceptions to Patentability Under Article 53(b) EPC. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1997, č. 6, s. 845 a násl.

¹¹⁷⁴ KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 326.

¹¹⁷⁵ BENTLEY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 666; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 326.

týkajících se ochranných známek je souběžná ochrana téže odrůdy na unijní i vnitrostátní úrovni zakázána. Jakákoli odrůda, která je předmětem odrůdového práva Společenství, nemůže být předmětem vnitrostátního odrůdového práva nebo patentu pro dotyčnou odrůdu (čl. 92 odst. 1 nařízení č. 2100/94). Systém ochrany odrůd je založen na procesu registrace, který je spravován „Odrůdovým úřadem Společenství“ (*Community Plant Varieties Office*; čl. 4) se sídlem v Angers ve Francii.

Předmětem ochrany jsou „*odrůdy všech botanických rodů a druhů, mimo jiné i hybridy mezi rody nebo druhy*“ (čl. 5 odst. 1 nařízení č. 2100/94). Pojem „*odrůda*“ je dále vymezen v čl. 5 odst. 2 jako „*soubor rostlin uvnitř jediného botanického taxonu nejnižšího známého botanického třídění, který může být (nezávisle na tom, zda zcela splňuje podmínky pro udělení odrůdového práva) (i) definován projevem vlastností plynoucích z určitého genotypu nebo určité kombinace genotypů, (ii) odlišen od jakékoliv jiného souboru rostlin projevem alespoň jedné z uvedených vlastností, (iii) považován za jednotku vzhledem ke své schopnosti množit se v nezměněné podobě*“.

Požadavky na ochranu jsou upraveny v čl. 6 s tím, že odrůda musí být nová (*new*), a dále musí splňovat tři další kritéria označovaná anglickou zkratkou DUS:¹¹⁷⁶ odlišná (*different*), uniformní/jednotná (*uniform*) a stálá (*stable*). Jedná se o zakotvení stejných kritérií, která jsou obsažena již v čl. 5 Úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin. Cílem těchto požadavků je, aby byly chráněny pouze takové odrůdy, které se zřetelně svými znaky odlišují od odrůd rostlin, jež jsou již známé, a které lze reprodukovat bez ztráty těch znaků, jež je činí charakteristickými. Žádost o ochranu musí obsahovat určení botanického taxonu nejnižšího známého stupně botanického třídění (druh nebo rod, případně jejich kombinace; čl. 5 odst. 1). Tím má být zajištěno, aby byl rozsah ochrany zúžený pouze na zvláštní odrůdu a nevztahoval se na vyšší třídu v taxonomickém botanickém třídění (jako jsou např. čeledi nebo řády).¹¹⁷⁷

Požadavky na ochranu jsou dále vymezeny v čl. 7 až 10 nařízení č. 2100/94. Kritérium novosti rostlinné odrůdy je odlišné od podobného kritéria, která se uplatňují v oblasti patentové ochrany, a spíše se blíží kritériu novosti, které známe u ochrany průmyslových vzorů. Právní úprava totiž zakotvuje

¹¹⁷⁶ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 177.

¹¹⁷⁷ BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 667, 668.

ve prospěch majitele/držitele odrůdy tzv. ochrannou lhůtu (*grace period*).¹¹⁷⁸ Odrůda je „nová“, pokud „v den podání žádosti byly složky odrůdy popřípadě sklizený materiál této odrůdy prodávány šlechtitelem nebo se souhlasem šlechtitele... nebo odevzdány jiným způsobem k použití odrůdy jiné osobě: (a) na území Společenství nejvýše jeden rok, (b) mimo území Společenství nejvýše čtyři roky, v případě dřevin či révy nejvýše šest let“ (čl. 10 odst. 1). Na překážku novosti odrůdy je pouze její prodej nebo sklizeň. Pouhé použití (například pěstování rostlin) na překážku novosti odrůdy není. Stejně tak není na překážku novosti předchozí použití odrůdových složek pro úřední účely.

Odlíšnost odrůdy se podobně blíží kritériu „*individuální povahy*“ (čl. 5 odst. 1 směrnice č. 98/71/ES) používanému u průmyslových vzorů. Ustanovení čl. 7 odst. 1 nařízení č. 2100/94 stanoví, že odrůda se považuje za odlišnou, pokud „se dá projevem vlastností vyplývajících z genotypu nebo z kombinace genotypů jasně odlišit od jakékoli jiné odrůdy, jejíž existence je obecně známa ke dni podání žádosti“. Čl. 7 odst. 2 nařízení č. 2100/94 potom stanoví, že odrůda rostlin se považuje za obecně známou, zejména pokud „v den podání žádosti (a) byla předmětem odrůdového práva nebo byla zapsána do úředního seznamu odrůd ve Společenství nebo některém státě nebo mezinárodní organizaci s odpovídající pravomocí; nebo (b) byla pro ni podána žádost o udělení odrůdového práva nebo o zápis do úředního seznamu odrůd, pokud bylo žádosti mezitím vyhověno“. Odlíšnost může vyplývat z rozdílů ve znacích, jako je tvar nebo struktura, odolnost vůči chorobám nebo schopnost množení a růstu ve zvláštních klimatických podmínkách.¹¹⁷⁹

Odrůda je uniformní/jednotná pokud „s výhradou odchylek, kterou je třeba očekávat na základě zvláštností jejího množení, je dostatečně jednotná v projevech těch vlastností, které jsou zahrnuty do přezkoumání odlišnosti, jakož i všech ostatních, které slouží k popisu odrůdy“ (čl. 8). Uniformita je tedy kritérium, které je úzce spojené s odlišností. Spočívá v tom, že téměř všechny vzorky odrůdy, s výjimkou deviantních druhů, by měly nést znaky, které rostlinu odlišují od existujících druhů. Jedná se o období jednotnosti „*vynálezu*“, který zakotvuje čl. 82 Evropské patentové úmluvy.

Odrůda je stálá, jestliže „projev těch vlastností, které jsou zahrnuty do přezkoumání odlišnosti, jakož i všech ostatních znaků, které slouží popisu odrůdy, zůstane

¹¹⁷⁸ BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 668.

¹¹⁷⁹ BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 669; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 178.

po opakovaném množení nebo v případě zvláštního rozmnožovacího cyklu na konci každého cyklu nezměněna“. I následující generace odrůdy si proto musí zachovat znaky, které dělají odrůdu odlišnou.

K získání ochrany musí být podána přihláška k Odrůdovému úřadu Společenství. Přihlášky lze podávat přímo k tomuto úřadu nebo prostřednictvím národního odrůdového úřadu (čl. 49 odst. 1). Odrůdový úřad Společenství provádí formální průzkum a rovněž zkoumá, zda odrůda splňuje definici uvedenou v čl. 5 a zda je také nová ve smyslu čl. 10 (čl. 54 nařízení č. 2100/94). Pokud nejsou zjištěny překážky, Odrůdový úřad Společenství dá podnět k tzv. technickému zkoušení (čl. 55) za účelem posouzení odlišnosti, uniformity a stálosti odrůdy, které provádí příslušný národní úřad. Na základě technického zkoušení vydá tento „*zkušební úřad*“ zprávu o technickém zkoušení, která je prostřednictvím Odrůdového úřadu Společenství zaslána žadateli, jenž musí mít možnost se k jejím závěrům vyjádřit (čl. 57). V závislosti na výsledcích zkušebního protokolu a případných námitkách žadatele (čl. 59 nařízení č. 2100/94) Odrůdový úřad Společenství rozhodne, zda žádost zamítne, nebo zda udělí odrůdové právo Společenství (čl. 61, 62) a informace o názvu odrůdy, jménu (názvu) jejího majitele, stejně jako den počátku a ukončení ochrany odrůdy ve Společenství zapíše do odrůdového rejstříku (čl. 87 odst. 1). Po udělení ochrany je u zapsané odrůdy Společenství kontrolována její stálost zkušebním úřadem, který byl pověřen provedením technického zkoušení (čl. 64, 65 nařízení č. 2100/94).

Odrůdové právo Společenství může být Odrůdovým úřadem Společenství prohlášeno za neplatné, pokud je zjištěno, že v době jeho udělení nebyly splněny podmínky ochrany, nebo jestliže bylo právo uděleno osobě, která na odrůdu nemá právo (čl. 20 odst. 1). Odrůdové právo Společenství může být také zrušeno, pokud odrůda již není uniformní nebo stálá (čl. 21).

Držitel (majitel) Odrůdového práva Společenství má výlučná práva týkající se jak složek odrůdy, tak i sklizeného materiálu. Složkami odrůdy jsou především celé rostliny, ale i části rostlin, které jsou schopné produkovat celé rostliny (množitelský materiál) jako jsou semena, cibule, oddenky, štěpy apod.¹¹⁸⁰ Odrůdová práva se vztahují na pěstování nebo rozmnožování, úpravy za účelem rozmnožování, nabízení k prodeji, prodej nebo jiné uvádění

¹¹⁸⁰ BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 671; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 178.

na trh, vývoz nebo dovoz nebo skladování pro jakýkoli z těchto účelů (čl. 13 odst. 2 nařízení č. 2100/94). Odrůdová práva se vztahují na sklizený materiál pouze tehdy, pokud byla získána neoprávněným použitím složek chráněné odrůdy a pokud její majitel neměl možnost uplatnit své právo ve vztahu k takovým složkám (čl. 13 odst. 3). Odrůdová práva Společenství se vztahují nejen na samotnou odrůdu, ale i na odrůdy, které jsou podstatně odvozeny z chráněné odrůdy (čl. 13 odst. 4 nařízení č. 2100/94).

Majitelé odrůdových práv, stejně jako jejich uživatelé, jsou povinni dodržovat při komerčním užívání odrůd povinnosti týkající se názvu odrůdy (čl. 17), což znamená, že musí používat název odrůdy dle zápisu v odrůdovém rejstříku.

Podobně jako ochranná známka EU nebo průmyslový vzor Společenství jsou také odrůdová práva předmětem vlastnictví v širším slova smyslu (čl. 22 až 28), přičemž s odrůdovým právem Společenství se nakládá jednotně na celém území Společenství jako s odpovídajícím právem členského státu, ve kterém má majitel (i) podle zápisu v odrůdovém rejstříku bydliště, sídlo nebo je zde usazen, nebo (ii) zde měl své bydliště nebo sídlo nebo zde byl usazen zástupce držitele v řízení zapsaný ve výše uvedeném rejstříku nejdříve v den zápisu. Odrůdové právo může být převedeno na jinou osobu, lze jej licencovat a může být předmětem výkonu rozhodnutí nebo konkursního řízení.

V souladu s čl. 15 Úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin jsou Odrůdová práva Společenství omezena ve vztahu k činnostem prováděným soukromě a pro nekomerční účely, činnostem prováděným pro experimentální (výzkumné) účely, nebo činnostem prováděným za účelem šlechtění, objevení a vývoje jiných odrůd (čl. 15 písm. a) až c) nařízení č. 2100/94).

Zvláštní omezení odrůdových práv je potom stanoveno u některých kategorií odrůd (krmné rostliny jako je hrách setý či jetel; obiloviny, jako je oves, pšenice, ječmen, rýže a žito; brambory; olejnaté či prašné rostliny). Bez ohledu na výučná práva majitelů šlechtitelského osvědčení stanoví čl. 14 odst. 1, že zemědělci jsou chráněni tzv. právem na ochranu produktu sklizně („*farm saved seed*“).¹¹⁸¹ Jsou oprávněni používat produkt sklizně, který

¹¹⁸¹ SEVILLE, op. cit., 2009, s. 179.

ve vlastním hospodářství získali vyšlechtěním rozmnožovacího materiálu odrůdy spadajícího pod odrůdová práva Společenství, s výjimkou hybridních nebo syntetických odrůd, a to k zajištění zemědělské produkce pro účely množení na šlechtitelských polích ve svém vlastním hospodářství. Tato pravidla mají mj. za cíl ochranu zájmů drobných šlechtitelů a zemědělců, kteří nejsou povinni platit majiteli odrůdových práv plnou odměnu za užití, zatímco jiní zemědělci tak činit musí (u malých zemědělců připadá do úvahy pouze snížená licenční odměna; čl. 14 odst. 3 nařízení č. 2100/94).

Právo Společenství na ochranu rostlin je vyčerpáno, pokud je materiál, ve kterém je zachycena chráněná odrůda, přenechán třetí osobě majitelem osvědčení nebo s jeho souhlasem v jakékoli části Společenství (čl. 16). Výjimku tvoří situace, kdy se (i) má následné nakládání s materiálem týkat dalšího množení odrůdy, kromě případů, kdy bylo takové množení zamýšleno již při odevzdání. Dále jde o případy, které zahrnují (ii) vývoz složek odrůdy do třetí země, kde odrůdy rostlinného rodu nebo rostlinného druhu, ke kterým odrůda náleží, nejsou chráněny, s výjimkou případu, kdy je vyvážený materiál určen ke konečné spotřebě. Ve výjimečných případech potom Odrůdový úřad Společenství může omezit práva majitele odrůdy tím, že udělí ve veřejném zájmu (zejména jde o zajištění zemědělské produkce) jiným osobám tzv. nucenou licenci (čl. 29).

Podle čl. 19 odst. 1 nařízení č. 2100/94 je běžná doba ochrany odrůdových práv 25 let, v případě vinné révy a dřevin jde o 30 let. Taková doba trvání výlučných práv je tedy podstatně delší, než je minimální doba ochrany stanovená v revizním znění Úmluvy na ochranu nových odrůd rostlin z roku 1991 (zde jde o 15 let u běžných rostlinných odrůd a 18 let u vinné révy a dřevin). Počítání doby ochrany je podobné, jako u autorských práv a práv souvisejících. Doba ochrany končí uplynutím posledního dne kalendářního roku a počítá se od prvního ledna roku, který následuje po udělení odrůdových práv Společenství (čl. 19 odst. 1 nařízení č. 2100/94). Pokud jde o určité rody nebo druhy, zde může Rada na návrh Komise kvalifikovanou většinou prodloužit dobu ochrany stanovenou v čl. 19 odst. 1 o dalších pět let. Doposud bylo využito této možnosti u brambor (nařízení č. 2470/96).¹¹⁸²

¹¹⁸² BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 670; SEVILLE, op. cit., 2009, s. 176; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 335.

7.4.4.1 *Vztah odrůdové a patentové ochrany, omezení odrůdových práv*

Článek 53 písm. b) Evropské patentové úmluvy vylučuje z patentové ochrany odrůdy rostlin nebo plemena zvířat nebo v podstatě biologické způsoby pěstování rostlin či chovu zvířat. Tato výlučka se však již nevztahuje na mikrobiologické postupy a výrobky těmito postupy získané. Jak již bylo uvedeno, na základě revizního znění Úmluvy na ochranu odrůd rostlin z roku 1991 došlo ke změně v tom směru, že obě ochrany již nejsou přísně odděleny.¹¹⁸³ To je zvláště důležité v oblasti biotechnologických vynálezů (bod 29 směrnice č. 98/44/ES). Biotechnologické vynálezy, které se týkají rostlin nebo zvířat, jsou patentovatelné, pokud využití vynálezu není technicky omezeno pouze na jedinou odrůdu rostlin nebo plemeno zvířat. Jestliže tedy biotechnologický vynález pokrývá znak, který se vyskytuje u více druhů rostlin (např. se jedná o znak určitého rodu či dokonce čeledi), může být na něj udělen patent, i když se bude vztahovat na celou skupinu rostlinných druhů.¹¹⁸⁴

Kromě samotných podmínek patentovatelnosti/zápisné způsobilosti je u obou forem ochrany velmi důležité omezení výlučných práv, které se liší u patentu i u chráněných odrůd, zejména při použití daného předmětu ochrany v zemědělství (čl. 14 odst. 3 nařízení č. 2100/94). Odrůdové právo totiž zemědělcům umožňuje využívat produkty sklizně získané vyšlechťením rozmnožovacího materiálu na vlastním hospodářství.

Výkladem ustanovení čl. 14 odst. 3 nařízení č. 2100/94 se zabýval Soudní dvůr v rozhodnutí *Christian Schulin*.¹¹⁸⁵ Společnost *Saatgut-Treubandverwaltungsgesellschaft mbH (STV)*, která se věnuje prodeji obilovin a jejich odrůdovou ochranou, začala uplatňovat informační nárok, který vyplývá z čl. 14 odst. 3 nařízení č. 2100/94 vůči panu *Schulinovi* s tím, že požadovala sdělení ohledně počtu zasazených chráněných odrůd. Společnost *STV* tvrdila, že může požadovat informace od pana *Schulina*, aniž by byla povinna konkrétně prokázat, že skutečně jako zemědělec rozmnožil určitou chráněnou odrůdu. Pan *Schulin* tyto požadavky odmítl s tím, že zemědělci

¹¹⁸³ CRESPI, op. cit., 1992, s. 175; MOSER, op. cit., 1997, s. 847; BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 674.

¹¹⁸⁴ BENTLY, SHERMAN, op. cit., 2014, s. 674; KUR, DREIER, op. cit., 2013, s. 336.

¹¹⁸⁵ Rozsudek ESD ve věci *Christian Schulin v. Saatgut-Treubandverwaltungsgesellschaft mbH* (C-305/00).

jsou povinni uvést pouze skutečný rozsah následné výsadby vyprodukovaného množitelského materiálu. Soudní dvůr se nejdříve zabýval otázkou, na jaké skupiny zemědělců se vlastně vztahuje informační povinnost stanovená v čl. 14 odst. 3 bodě 6 nařízení č. 2100/94. V dané souvislosti Soudní dvůr konstatoval, že účelem čl. 14 je ochrana veřejného zájmu na zachování zemědělské produkce (body 17 a 18 preambule nařízení č. 2100/94), což se projevuje v tom, že se omezení odrudových práv vztahuje pouze na případy, kdy zemědělec na vlastním hospodářství použije produkt sklizně, který získal tím, že zde vyseje rozmnožovací materiál z chráněné odrůdy rostlin. Jakékoli jiné použití odrudových složek nebo sklizeného materiálu z chráněných rostlinných odrůd již vyžaduje souhlas majitele odrůdy dle čl. 13 odst. 2 nařízení č. 2100/94.¹¹⁸⁶

Čl. 14 odst. 3 nařízení č. 2100/94 se však nevztahuje na všechny zemědělce, kteří podnikají v oblasti zemědělské výroby. Znamenalo by to totiž, že by dopadal i na subjekty, které nikdy nepěstovaly množitelský materiál chráněný odrudovými právy. Ze systematického a logického výkladu čl. 14 vyplývá, že pojem „zemědělec“ se zde používá k označení pouze těch osob, na které má dopadnout výjimka uvedená v čl. 14 odst. 3. Výklad, který by znamenal, že každý zemědělec musí na požádání majitele odrůdy sdělit požadované informace, by porušoval zásadu právní jistoty.¹¹⁸⁷ Majitel práv tedy může požadovat informace uvedené v čl. 14 odst. 3 bodě 6 pouze v případě, že má údaje o tom, že zemědělec použil nebo hodlá použít množitelský materiál na vlastním hospodářství.

Současně však Soudní dvůr zdůraznil, že se výjimka zakotvená v čl. 14 odst. 1 a 3 nařízení č. 2100/94 vztahuje pouze na případy, kdy zemědělec platí majiteli odrůdy spravedlivou odměnu. Pokud zemědělec použije produkt sklizně získaný výsadbou množitelského materiálu z chráněné odrůdy, avšak odměnu nezaplatí, nemůže se dovolávat výjimky zakotvené v čl. 14 odst. 1 nařízení č. 2100/94. Z čl. 94 nařízení potom vyplývá, že taková osoba je povinna i k náhradě škody.

¹¹⁸⁶ *Schulin*, bod 49.

¹¹⁸⁷ *Schulin*, body 57, 59.

Posledně uvedené závěry ohledně nutnosti zaplatit přiměřenou odměnu následně Soudní dvůr potvrdil i v rozhodnutí *Jürgen Vogel*,¹¹⁸⁸ ve kterém se navíc vyjádřil k tomu, zda dotyčný zemědělec, na kterého dopadá čl. 14 odst. 3 nařízení č. 2100/94, musí splnit povinnost zaplatit přiměřenou úhradu ještě před skutečným užitím produktu sklizně pro účely množení na pěstební ploše, nebo až poté. Soudní dvůr dovedl, že platební povinnost lze splnit ještě i poté, co byl produkt sklizně chráněné odrůdy zaset, jelikož datum skutečného užití produktu za účelem množení na pěstební ploše představuje nikoli konec lhůty, v níž musí dojít k zaplacení přiměřené úhrady, ale datum, od kterého se tato úhrada stává splatnou.¹¹⁸⁹ Lhůta splatnosti se potom odvíjí od konce hospodářského roku. Začíná tedy 1. července a končí dnem 30. června následujícího roku. Zemědělec, který se dovolává výjimky stanovené v čl. 14 odst. 1 a 3 nařízení č. 2100/94, je tedy povinen zaplatit přiměřenou úhradu nejpozději 30. června po datu opětovného výsevu.¹¹⁹⁰

¹¹⁸⁸ Rozsudek SDEU ve věci *Saatgut-Treubandverwaltungs GmbH v. Gerhard und Jürgen Vogel* GbR, *Jürgen Vogel, Gerhard Vogel* (C-242/14).

¹¹⁸⁹ *Jürgen Vogel*, bod 24.

¹¹⁹⁰ *Jürgen Vogel*, body 30 a 32.

---

8 MÍSTO ZÁVĚRU: QUO VADIS, EVROPSKÉ SOUKROMÉ PŘÁVO?

Jedním z klíčových cílů této publikace bylo zachytit dynamiku vývoje evropského soukromého práva jako jednoho z vektorů vývoje práva ES/EU a soukromého práva v dimenzích prostorových a časových. Tato linie byla sledována autorským kolektivem v práci a – doufejme – zachycena a zpracována z hledisek jednotlivých částí monografie.

Co však zřejmě vyžaduje zvláštní pozornost a čemu předchodí části publikace zůstaly leccos dlužné, je budoucí vývoj evropského soukromého práva. Zachytit tendence a predikovat budoucnost tak nejistého fenoménu na nejistých právních základech a v proudu ekonomického, politického a obecně společenského vývoje s jeho národními, evropskými, regionálními i globálními determinantami, mezi nimiž převažují proměnné nad konstantami, je velmi nevděčný úkol. Naznačit alespoň cesty k jeho řešení je vždy spojeno s rizikem ukázat se v budoucnu falešnými proroky. Přesto jsme se o to chtěli alespoň pokusit v krátkém výhledu.

Cesta vývoje směřujícího k budování systému evropského soukromého práva v minulých desetiletích – v intencích synergických globálních, zejména ekonomických stimulů, v intencích euroentusiasmu v podobě silného centralizačního tahu evropských institucí a se silnou podporou značné části evropské veřejnosti – byla lemována řadou milníků, potvrzujících tento vývoj, byť proložena retardéry neprosazených pokusů a náznaky slepých uliček. Nicméně přesto lze tento vývoj považovat za obecně kontinuální a směřující k cíli, na jehož konci se prakticky po celou dobu rýsuje idea Evropského občanského zákoníku.¹¹⁹¹

Hledíme-li v současnosti vpřed, náš pohled musí být založen na shrnutí hybných sil, které jsou způsobilé k tomuto cíli evropskou společností dovést. Bylo by chybné, považovat za hybné síly evropského soukromého práva pouze instituce Evropské unie. Evropská integrace představuje na právní úrovni nadnárodní právní řád, který mohl vzniknout pouze jako produkt

---

¹¹⁹¹ Srov. COLLINS, H. *The European Civil Code. The Way Forward*. Cambridge University Press, 2008, s. 182 a násl.

národních právních řádů a může efektivně fungovat pouze ve spolupráci s národními právními systémy.¹¹⁹² To nesnižuje význam faktu, že právo EU je v rozsahu stanoveném primárním právem EU nositelem nadřazené pozice nad právy národními. Primárním efektem totiž národní právní řády disponují potenciálem rozšiřovat či jinak měnit pravomoci EU.

Hybnými silami dalšího vývoje evropského soukromého práva tedy nemohou být pouze formální i neformální instituce na úrovni Evropské unie. Rozšiřování pravomocí EU v oblasti soukromého práva jako formální předpoklad jeho dalšího vývoje, ale i faktické dotváření systému evropského soukromého práva zejména v oblasti judikatorní, „soft law“ projektů a dalších aktivit, není myslitelné bez kooperace s národními státy a jejich právními řády. To se týká jak obsahové stránky tvorby evropského soukromého práva, včetně jejího předpokládaného vyvrcholení v podobě Evropského občanského zákoníku¹¹⁹³, tak, a to zejména, procesu dotváření ESP. Nutno vzít na zřetel, že jak legislativní proces tvorby práva EU, tak proces dotváření ESP cestou judikatury evropských soudů, je odlišný od struktury a systémového fungování národních legislativních institucí a národních soudních soustav. Zřetelným projevem strukturálních, ergo funkcionálních diferencí mezi evropskou a národními úrovněmi je konstatovaný deficit v evropském soudnictví zajistit potenciálně plné a důsledné interpretační, aplikační a celkové prosazení do života případného Evropského občanského zákoníku. V případě, že by pro tvorbu Evropského občanského zákoníku byly aplikovány zdroje typické pro národní legislativy, proces by pravděpodobně narážel na problémy s adaptací, s dosažením potřebného stupně koherentnosti a inovačního potenciálu.¹¹⁹⁴

V úvahu je rovněž třeba vzít to, že určité části soukromého práva v národních právních řádech vykazují jistou slučitelnost, resp. podobnost. To je typické pro právo smluvní, které zažívá europeizační trend také proto, že jeho

¹¹⁹² Srov. např. SAMMUT, I. *Constructing Modern European Private Law. A Hybrid System*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2016, s. 282 a násl.

¹¹⁹³ Jistý pokrok v tomto směru znamenal Draft Common Frame of Reference, který však zůstal akademickým projektem a prozatím slouží jako pouhý toolbox, určité – avšak nezávazné – vodítko při tvorbě evropského soukromého práva. DCFR dostupný z: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf

¹¹⁹⁴ SAMMUT, op. cit., 2016, s. 283.

europaizace byla relativně dobře možná. Neplatí to naopak pro takové oblasti soukromého práva, jako jsou práva věcná, která jsou v národních právních řádech upravena výrazně diferentněji, a to i koncepčně.

Z uvedeného plyne, že i nadále budou zdroje dotváření ESP pluralitní a založeny na více úrovních, resp. dokonce vycházející z různých systémových zdrojů a zřejmě se nedá předpokládat, že by v dohledné době mohlo úspěšně dojít k jejich přesunu do sféry institucí a faktického vlivu EU. Někteří autoři v této souvislosti hovoří o víceúrovňovém systému řízení procesů vývoje ESP.¹¹⁹⁵

Rovněž se nedá předpokládat, že by – byť v relativně vzdálenější perspektivě – mohl Evropský občanský zákoník plně nahradit národní civilní kodexy a národní soukromoprávní legislativu obecně. To evokuje navazující otázku hledání vhodného či nezbytného modelu konformity mezi evropským soukromým právem, směřujícím potenciálně k Evropskému občanskému zákoníku na jedné straně a mezi národními soukromoprávními legislativami na straně druhé. Jak upozorňuje J. Basedow, proces adaptace národních legislativ k zajištění konformity s Evropským občanským zákoníkem může být založen pouze na nepřímém účinku, jehož prostřednictvím může být dosahováno souladu uplatňování národních systémů civilního práva s principy Evropského občanského zákoníku.¹¹⁹⁶

Jinou otázkou je možnost či nutnost uplatnění v dalším utváření funkcionální podoby evropského soukromého práva přímého horizontálního účinku možného budoucího Evropského občanského zákoníku, tedy možnost přímého uplatnění evropského práva, bez zprostředkování národním právem? Takové případy budou přicházet v úvahu jako výjimka v případě, že národní právní řád v dané otázce nebude harmonizován s evropským právem.¹¹⁹⁷ Jak se zdá, nejsou zásadní důvody pro změnu mechanismu, již uplatňovaného ve vztazích evropských a národních pramenů soukromého práva, avšak proti zavedení přímého horizontálního efektu jako

¹¹⁹⁵ „Multi-level system of governance“. Srov. JOERGES, C. European Challenges to Private Law: On False Dichotomies, True Conflicts and the Need for New Constitutional Perspective. *Legal Studies*, roč. 1998, 18(2), s. 146; srov. též SAMMUT, I., op. cit., 2016, s. 283.

¹¹⁹⁶ BASEDOW, J. Codification of Private Law in the EU: the Making of a Hybrid. *European Review of Private Law*, 2001, č. 8, s. 35.

¹¹⁹⁷ Srov. věc C-43/75 *Defrenne v. Sabena*, 1976, ECJ 455.

standardního mechanismu budou trvat u části autorů zásadní výhrady.¹¹⁹⁸ Vzhledem k zásadnímu významu argumentace obou stran se ukazuje jako „cesta vpřed“ vyvážený mechanismus sledující na jedné straně sjednocení soukromoprávního základu členských států EU, na druhé straně však ponechání maxima svébytnosti národním úpravám jako výrazu národních kultur. Hledání cesty vpřed znamená současně hledání odpovídajících, především evropských, legislativních a interpretačních a aplikačních, institutů a nástrojů. V oblasti legislativní jde o hledání formy tvorby evropského soukromého práva, vyjadřujícího nejlépe míru vlivu evropského na národní práva. V oblasti interpretace a aplikace práva jde o usměrnění role Soudního dvora EU, tak, aby uplatňování plurality zdrojů, jimiž je řízeno soukromé právo v rámci EU a národních států, bylo harmonické a v intencích cílů celého systému. Ačkoli se zejména v posledních desetiletích jeví určující role Soudního dvora EU, přesto v tomto procesu působí jako primární síto soudy národní, které svou činností určují a vymezují okruh otázek, směřujících k evropským soudům. Tím lze rovněž směřovat diferencovaně a selektivně k jednotlivým typovým zdrojům tvorby evropského soukromého práva cíl naplňovat společné hodnoty a principy Unie a cíl respektovat specifika právních národních kultur členských států Unie.

Za významný, byť se může jevit jako svého druhu sekundární faktor, ovlivňující sjednocování právní kultury členských zemí EU, je nutno považovat jazykové vyjádření normativní úpravy soukromého práva na evropské úrovni. Jednoduchý pohled na zajištění jazykové diverzity evropského soukromého práva ve všech oficiálních jazycích EU a tím na zajištění jazykové průchodnosti, srozumitelnosti a aplikovatelnosti evropské materie soukromého práva v celém spektru národních států EU nestačí, pokud respektujeme potřebu skutečné průchodnosti a jednotného vyjádření skutečného obsahu a smyslu právní úpravy vůči jazykovým variantám národních úprav a národních překladů evropské úpravy a *vice versa*. Dvě tendence lze považovat v jazykové oblasti za významný faktor vývoje:

- a) Problém překladu normativního textu mezi jednotlivými jazykovými verzemi, založený nikoli na pouhém převodu textu mezi dvěma jazyky, nýbrž navíc u každého z nich hledající relevantní, co nejpřesnější

¹¹⁹⁸ Srov. COLLINS, H., op. cit., 2008, s. 193 a násled.

(často nelze dosáhnout úplné shody) „*vim ac potestatem*“ užitého výraziva v národních jazycích. Navíc tento vnitrojazykový překlad¹¹⁹⁹ je nutno užít jak na výstupu z jazykové verze výchozí, tak na vstupu do jazykové verze cílové. Často se vtírá povzdech nad nedostatkem jazykového zdroje stejného, jakým byla právnícká latina prakticky až do zcela nedávné doby. Latina byla společným jazykem, umožňujícím nejen porozumění mezi právníky, ale vzhledem k postavení římského práva jako etalonu porozumění národním právním řádům Evropy byla latina i etalonem terminologickým, obsahovým a účelovým národních právních řádů. Její nahrazení angličtinou je nepochybně krokem k ztrátě této koherence; angličtina nebyla u zrodu evropské právní kultury, angličtina je vnímána jako jazyk obchodníků, nikoli právníků, ergo jí chybí jazykové nuance a bohatost k vyjádření právních normativů, jejich výkladu a přesnosti aplikace. Navíc angličtina je jazykovým nosičem jiného typu práva než práva dominantního na evropském kontinentu, zrozeného jako přímé dědictví římského práva.

- b) Přes všechny nedostatky, kterými angličtina jako klíčový jazykový nosič evropského soukromého práva trpí, je její – do jisté míry faktickou globální hegemonií anglofonie oktrojovaná – pozice jazykového etalonu *sui generis* evropského soukromého práva významným faktorem dalšího sblížení jak soukromého práva, jehož přímým zdrojem jsou instituce Evropské unie, tak sblížení národních systémů soukromého práva. Do značné míry spontánní anglofonizace se prosazuje neúspěšně ve všech směrech: na jejím základě je soukromé právo stále více komunikováno nejen na společné evropské úrovni, ale i prakticky v jakékoli komunikaci mezi právníky členských států EU, ale dokonce se začíná prosazovat i v ryze národních prostředích s naprostou převahou právníků užívajících národní (právní) jazyk. To vede k tříbení anglické právní terminologie a hledání stále hlubší a důslednější jazykové průchodnosti národních jazyků vůči právnícké angličtině¹²⁰⁰ jako etalonu obsahu a smyslu jazykového vyjádření pravidel a výkladu evropského soukromého práva. Tento trend

¹¹⁹⁹ Viz zásadní práce TOMÁŠEK, M. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde Praha a. s., 1998, zejm. s. 50 a násl., s. 89 a násl.

¹²⁰⁰ Viz „EU English“ jako mutaci původních zdrojových angličtin jako „Oxford English“ či „US English“.

je neúprosný a přes fakt *brexitu* se zdá být nezvratný. Je tedy namísto spíše hledat jeho klady a podpořit jej, než se pokoušet o tvorbu nového jazykového systému EU.

Rovněž se ukazuje, že impulsy dalšího vývoje evropského soukromého práva budou pocházet stále hojněji z prostředí evropských než národních zdrojů. Tento závěr podporuje fakt, že faktické těžiště vývoje soukromého práva leží v současnosti v rozvoji evropské společné dimenze soukromého práva, přičemž národní právní řády se této „expanzi“ podrobují; společnost má převažující tendenci překračovat hranice, nikoli se v nich uzavírat. Fakticitě a spontánnosti vývoje společnosti právo, a o to více soukromé právo, má malé šance čelit.

Uvedeným tendencím se zřejmě bude podrobovat – i při limitech primárního práva – i budování systému evropského soukromého práva. Limity primárního práva jsou fakticky, aktivismem evropských soudů, prolamovány a v budoucnu nelze vyloučit jejich prolomení legislativní. Základní podoba systému soukromého práva je sice hluboce zakořeněna v národních právních řádech členských států a svým způsobem unifikována, zejména v důsledku společných římských zdrojů a jejich trvalých vlivů v kontinentální Evropě, rozhodně však nelze podcenit systémové modifikace, které do tradičních systémů vnáší praxe unijních institucí. Dopady tohoto vlivu jsou již dnes zřejmé od dílčích systémových změn v soukromém právu¹²⁰¹ až po základy celého systému práva, jako je zpochybnění dichotomie a významu členění soukromého a veřejného práva, mj. v důsledku nezadržitelné expanze *regulatory rules* do všech oblastí práva, včetně práva soukromého, či v důsledku již jako fakt konstatované *konstitucionalizace* soukromého práva.

Nepochybně významnou roli v europeizaci národních práv hrají instrumenty společného evropského práva, ať již v podobě produktů evropské legislativy (např. nerealizovaný návrh CESL) či projektů *soft law* (PECL, PETL, DCFR aj.), které odnímají národním systémům soukromého práva část prostoru jejich uplatnění. Za pozornost stojí sílicí zdroje vývoje, vycházející z původně neformálních skupin či sítí, často produkujících *soft law* soubory z oblasti soukromého práva, které nabývají na významu, zčásti (quasi)

¹²⁰¹ Např. hledání systémového zakotvení spotřebitelského práva vůči zbytku smluvního práva, hledání ospravedlnění systémové samostatnosti obchodního práva aj.

formálních pozic, staví se po bok faktorům vývoje založeným na formálních zdrojích a dokáží významně ovlivňovat další vývoj. Někteří autoři dokonce v těchto neformálních strukturách, často produkujících vysoce kvalitní projekty, založené především na rozsáhlé komparatistice, vidí alternativu pro ne vždy koncepční a občas selhávající formální normotvorbu oficiálních unijních institucí.¹²⁰²

Charakterizovat dosavadní, stávající a předvídat možný budoucí vývoj fenoménu zvaného evropské soukromé právo je nepochybně úkol, který nelze koncentrovat do střetu mezi hledáním prostoru a právní rámec pro tržní prostředí na jedné straně a kulturní integritou národních států. Jde o cíl, vyžadující sumarizaci celého souboru nejrůznějších faktorů, které se při jeho utváření uplatňují, a z nichž část jsme se pokusili v publikaci zachytit. Vnímání plurality zdrojů a povahy a utváření dialektických vztahů mezi jednotlivými zdroji, z nichž je pohyb soukromého práva v rámci EU a národních států živěn, je jednou z cest, jak dokázat tento vývoj sledovat. Dokázat jej předvídat však závisí na příliš velkém počtu významných proměnných, obsažených ve vzorci budoucí podoby evropského soukromého práva, abychom dokázali více než zachytit proud hlavního vývoje a jeho hybatele v minulosti a současnosti a naznačit jeho směry. Pro tuto chvíli – při zachování kritéria seriózního výzkumu – se těžko můžeme klást vyšší mety.

¹²⁰² Srov. SAMMUT, op. cit., 2016, zejm. s. 312–313, který se odvolává na REIMANN, M. a R. ZIMMERMANN. *Oxford Handbook of Comparative Law*. Oxford University Press, 2006, s. 305 a násl.

RESÜMEE

Die Monographie stellt eine Fortsetzung des ersten Bandes dar, der die allgemeinen Fragen und Charakteristiken des europäischen Privatrechts behandelte. Das Ziel des zweiten Bandes ist es, das europäische Privatrecht als dynamische Gesamtheit hinsichtlich des Umfangs und Inhaltes anzusehen. Der zweite Band basiert auf den gemeinsamen Charakteristiken des europäischen Privatrechts und bringt seine strukturelle und systematische Analyse. Auch in diesem Band mussten sich die Autoren mit vielen verschiedenen Konzepten und Ansätzen, sowie mit dem Umfang der Regelung auseinandersetzen. Deswegen konnte die Monographie keineswegs alle Teile des europäischen Privatrechts eingehend untersuchen. Man hat sich auf folgende Gebiete konzentriert: Arbeitsrecht, Schuldrecht, Familienrecht, Sachenrecht, Immaterialgüterrecht und das Recht der juristischen Personen. In diesen Gebieten hat man sich nicht nur auf geltendes Recht konzentriert, sondern auch auf die aktuellen Entwicklungen und akademische Projekte.

Der Schwerpunkt der Entwicklung des europäischen Privatrechts liegt derzeit in der europäischen Dimension des Privatrechts, wobei sich die nationalen Rechtsordnungen dieser „Expansion“ unterwerfen. Diese Tendenz muss auch – bei den Limiten des primären europäischen Recht – die Gestaltung des europäischen Privatrechts berücksichtigen. Man muss im Auge haben, dass diese Limite nicht statisch sind und vielleicht auch legislativ geändert werden können.

Trotzdem ist das System des europäischen Privatrechts sehr stark in den nationalen Rechtsordnungen verwurzelt, die in der kontinentalen Europa meistens auf dem römischen Recht basieren.

Außer diesen Determinanten wurden auch verschiedene Einflüsse auf das europäische Privatrecht betrachtet, z. B. die sprachlichen Hintergründe, Brexit oder Impulse aus den nationalen Rechtsordnungen.

Eine bedeutende Rolle bei der Europäisierung des Privatrechts spielen und in diesem Buch enthalten werden auch Instrumente des gemeinsamen europäischen Rechts sei es die verbindliche Regelung oder Projekte

des *soft law* (z. B. PECL, PETL, DCFR), die das nationale Privatrecht limitieren. Beachtet werden aber auch mehr oder weniger formelle Gruppen oder Netzwerke, die auf dem *soft law* mitwirken. Es gibt sogar Meinungen, die in diesen Entwicklungen bestimmte Alternative zum – nicht immer kohärenten – europäischen Gesetzgebung sehen.

LITERATURA A DALŠÍ POUŽITÉ ZDROJE

- AHERN, D. The Societas Unius Personae: Using the Single-Member Company as a Vehicle for EU Private Company Law Reform. Some Critical Reflections on Regulatory Approach. [online] *SSRN*, 2015. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2693279
- AKESTER, P. Technological Accommodation of Conflicts between Freedom of Expression and DRM: The First Empirical Assessment [online]. *SSRN Scholarly Paper*, ID 1469412. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2009 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/abstract=1469412>
- ANDENAS, M. a C. BAASCH ANDERSEN (eds.). *Theory and Practice of Harmonisation*. Cheltenham: Elgar, 2011.
- ANDERSON, M. *European Economic Interest Groupings (Current EC Legal Developments)*. London, 1990.
- ANTOKOLSKAIA, M. The Harmonisation of Family Law: Old and New Dilemmas. *European Review of Private Law*, 2003.
- ANTONIOLLI, L. Consumer Law as an instance of the law of diversity. *Vermont Law Review*, 2006, roč. 30, č. 3.
- ARMOUR, J. Who Should Make Corporate Law? EC Legislation versus Regulatory Competition. *ECGI Working Paper*, No. 54/2005 [online]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=860444
- ARNOLD, R. a E. ROSATI. Are national courts the addressees of the InfoSoc three-step test? *Journal of Intellectual Property Law & Practice* [online] 2015, roč. 10, č. 10 s. 741–749 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: [doi:10.1093/jiplp/jpv138](https://doi.org/10.1093/jiplp/jpv138)
- ASLAND, J., M. BRATTSTRÖM, G. LIND, I. LUND-ANDERSEN, A. SINGER a T. SVERDRUP. *Nordic Cohabitation Law*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2015.
- ATKIN, B. (ed.). *The International Survey of Family Law*. Bristol: Jordan Publishing, 2016.
- BAISTROSCHI, P. Liability of Intermediary Service Providers in the EU Directive on Electronic Commerce. *Santa Clara High Technology Law Journal*, 2002, č. 1.

- BARANCOVÁ, H. *Európske pracovné právo. Flexibilita a bezpečnosť pre 21. storočie*. Bratislava: Sprint dva, 2010.
- BARANCOVÁ, H. *Pracovné právo Európskej únie*. Bratislava: Sprint 2, 2016.
- BARNARD, C. *EU Employment Law*. 4. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- BASEDOW, J. Das BGB im künftigen europäischen Privatrecht. *Archiv für die civilistische Praxis*, 2000, č. 3–4.
- BASEDOW, J. Codification of Private Law in the EU: the Making of a Hybrid. *European Review of Private Law*, 2001.
- BATAKLIEV, D. Supplementary Protection Certificates in Europe – Transitional Regime. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2013, č. 7.
- BAŽANTOVÁ, I. Čl. 102 SFEU – patent na standardizovanou technológiu, licence „FRAND“. *Obchodní právo*, 2016, č. 2.
- BECK, G. *The Legal Reasoning of the Court of Justice of the EU*. Oxford (UK), Portland, Oregon (USA): Hart publishing, 2013.
- BEIER, F. K. The Development of Trademark Law in the Last Twenty-Five Years. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1995, č. 6.
- BEJČEK, J. Nekalé obchodní praktiky mezi podnikateli a smluvní svoboda. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, roč. 23, č. 1. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5349>
- BEJČEK, J. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 2016.
- BENHAMOU, Y. Compensation of Damages for Infringements of Intellectual Property Rights in France, Under Directive 2004/48/EC and Its Transposition Law – New Notions? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2009, č. 2.
- BENKARD, G. *Patentgesetz, Gebrauchsmustergesetz, Patentkostengesetz. Kommentar*. 11. vyd. München: Verlag C. H. Beck, 2015.
- BENTLY, L. a B. SHERMAN. *Intellectual Property Law*. 4. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- BERCUSSON, B. *European Labour Law*. 2. vyd. New York: Cambridge University Press, 2009.

- BERNSTEIN H., U. DROBNLIG a H. KÖTZ (eds.). *Festschrift für Konrad Zweigert*. Tübingen, 1981.
- BETLEM, G. The principle of indirect effect of Community law. *European Review of Private Law. Kluwer Law International*, 1995, roč. 3, č. 1.
- BETLEM, G. Zásada nepřímého účinku práva Evropských společenství. *EMP*, 1997, č. 5.
- BLANPAIN, R. *European Labour Law*. 11. vyd. Austin: Wolters Kluwer, 2008.
- BOBEK, M., P. BŘÍZA a J. KOMÁREK. *Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2011.
- BOELE-WOELKI, K. a A. FUCHS (eds.) *Legal Recognition of Same-Sex Couples in Europe*. Antwerp – Oxford – New York: Intersentia, 2003.
- BOELE-WOELKI, K., B. BRAAT a I. CURRY-SUMMER (eds.) *European Family Law in Action. Grounds for Divorce. Volume I*. Antwerpen – Oxford – New York: Intersentia, 2003.
- BOHÁČEK, M. Certifikační ochranná známka v praxi ČR i v nové úpravě EU. *Obchodní právo*, 2016, č. 12.
- BORGHI, M. a S. KARAPAPA. Contractual Restrictions on Lawful Use of Information: Sole-Source Databases Protected by the Back Door? *European Intellectual Property Review*. 2015, roč. 37, č. 8, s. 505–514.
- BOUDA, P. *Nepřímá diskriminace*. Brno: Masarykova univerzita, 2011.
- BRADLEY, C. A. Territorial Intellectual Property Rights in an Age of Globalism. *Virginia Journal of International Law*, 1997, č. 2.
- BRÜGGEMEIER, G., A. COLOMBI CIACCHI a P. O'CALLAGHAN. *Personality rights in European tort law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- BÜCHLER, A. a H. KELLER (eds.). *Family Forms nad Parenthood. Theory and Practice of Article 8 ECHR in Europe*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2016.
- BUREŠOVÁ, K. Surogátní mateřství a jeho (nejen) právní aspekty. *Právní rozhledy*, 2016, č. 6.
- BÜSCHER, W. a M. KOCHENDÖRFER (eds.). BeckOK UMV (Beck-online Kommentare, Unionsmarkenverordnung) [online]. 2017. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata/komm/beckok/cont/beckok%2Ehtm>

- BUSSANI, M. a A. J. SEBOK. *Comparative tort law: global perspectives*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2015.
- C4CADMIN. EC Failed to #FixCopyright: Stop 'RoboCopyright' and Ancillary Copyright & Start to Focus on Users and Creators. Fix Copyright! [online] b.n. 2016 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.fixcopyright.eu/2016/09/14/ec-failed-to-fixcopyright-stop-robocopyright-and-link-tax-start-to-focus-on-users-and-creators/>
- CALLIESS, Ch. a Ch. MEISER. Menschenwürde und Biotechnologie: Die EG-Biopatentrichtlinie auf dem Prüfstand des europäischen Verfassungsrechts - EuGH, EuZW 2001. *Juristische Schulung*, 2002, č. 5.
- CAMPBELL, D. a S. COTTER. *International Intellectual Property Law, European Jurisdictions*. Chirchester: John Wiley & Sons, 1995.
- CAPPS, P., M. D. EVANS a S. V. KONSTADINIDIS (eds.). *Asserting jurisdiction: international and European legal perspectives*. Oxford (UK), Portland, Oregon (USA): Hart publishing, 2003.
- CARRY, W. Federalism and corporate law: reflections upon Delaware. *Yale Law Journal*, 1974, 83.
- COING, H. *Europäisches Privatrecht. Band I*. München, 1985.
- COING, H. *Europäisches Privatrecht. Band II*. München, 1989.
- COLLINS, H. The unfair commercial practices directive. *European review of contract law*, 2005, č. 4.
- COLLINS, H. *The European Civil Code. The Way Forward*. Cambridge University Press, 2008.
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. DG INTERNAL MARKET AND SERVICES WORKING PAPER: *First Evaluation of Directive 96/9/EC on the Legal Protection of Databases* [online]. Brussels: Commission of the European Communities, 2005 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf
- COOK, T. A. Unitary Copyright System for Europe? In: *BLACA/BCC Seminar: European Copyright Law: A Consolidated Approach and Future Possibilities - Where did Harmonisation Lead Us and is a Single EU Copyright Act the Way Forwards?* [online]. 2010 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.blaca.org/2010%20Cook%20-%20A%20Unitary%20Copyright%20System%20for%20Europe.pdf>

- COOK, T. The Future of Copyright Protection in the European Union. *Journal of Intellectual Property Rights*, 2013, roč. 18, č. 2.
- COOK, T. a E. DERCLAYE. An EU Copyright Code: what and how, if ever? *Intellectual Property Quarterly*, 2011, č. 3.
- CORNISH, W. R., D. LLEWELYN a T. APLIN. *Intellectual Property: Patents, Copyrights, Trademarks and Allied Rights*. 6. vyd. London: Sweet and Maxwell, 2007.
- CRESPI, R. S. Patents and Plant Variety Rights: Is There an Interface Problem? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1992, č. 2.
- CSACH, K. Jednostranná zmena zmluvy (nielen) o finančných službách. *Súkromné právo*, 2015, č. 3.
- CSACH, K. Spotrebiteľský spor a spotrebiteľské rozhodcovské konanie. *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 3.
- CUMMING, G., M. FREUDENTHAL a R. JANAL. *Enforcement of Intellectual Property Rights in Dutch, English and German Civil Procedure*. Alphen: Kluwer Law International, 2008.
- ČERMÁK, K. Prosazování práv k duševnímu vlastnictví v ČR v kontextu směrnice EU. *Právní rádce*, 2005, č. 2.
- ČERNÝ, M. Směrnice o vynutitelnosti práv k duševnímu vlastnictví. *Právny obzor*, 2005, č. 2–3.
- DE WITTE, B., E. MUIR a M. DAWSON (eds.). *Judicial activism at the European Court of Justice*. Cheltenham (UK), Northampton (MA, USA): Edward Elgar Publishing, 2013.
- DĚDIČ J. a P. ČECH. *Obchodní právo po vstupu ČR do EU anebo Co všechno se po 1. květnu změnilo?* Bova Polygon, 2004.
- DĚDIČ J. a P. ČECH. *Evropská (akciová) společnost*. Praha: BOVA POLYGON, 2006.
- DĚDIČ J. a P. ČECH. *Evropské právo společností: včetně úplného znění předpisů komunitárního práva*. Praha: Polygon, 2004.
- DELLA NEGRA, F. Does „European Regulatory Contract Law“ Enhance Citizens’ Rights? An Analysis of Consumer and Services Law from Theory to Practice. *Opinio Juris in Comparatione*, 2015, roč. I, č. I.

- DOSI, G. *La nuova disciplina delle unioni civili e delle convivenze*. Milano: Giuffrè Editore, 2016.
- DREIER, T. Limitations: The Centerpiece of Copyright in Distress. *Journal of Intellectual Property Information Technology and Electronic Commerce Law*, 2010, roč. 1, č. 2.
- DUTTA, A., D. SCHWAB, D. HENRICH, P. GOTTWALD a M. LÖHNIGM (Hrsg.). *Scheidung ohne Gericht?* Bielefeld: Gieseking, 2017.
- DVOŘÁK, T. *Akciová společnost a Evropská společnost*. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2009.
- DVOŘÁK, T. *Evropské hospodářské zájmové sdružení*. Praha: ASPI, 2006.
- DYRBERG, P. For EEA Exhaustion to Apply, Who Has to Prove the Marketing of the Trade Marked Goods: The Trade Mark Owner or the Defendant? *European Intellectual Property Review*, 2004, č. 2.
- EICHMANN, H. Das europäische Geschmacksmusterrecht auf Abwegen?, *GRUR Int.*, 1996, č. 8-9.
- EICHMANN, H. a R. V. FALCKENSTEIN. *Geschmacksmustergesetz – Kommentar*. 4. vyd. München: Verlag C. H. Beck, 2010.
- ELIÁŠ, K. Miniatura na neřešitelné téma. *Právník*, 1993, roč. 132, č. 11/12.
- ELLIS, E. a P. WATSON. *EU Anti-Discrimination Law*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- FABER, Wolfgang. Scepticism about the functional approach. In: FABER, W. a B. LURGER. *Rules for the Transfer of Movables*. München: Sellier, 2008.
- FAVALE, M., M. KRETSCHMER a P. C. TORREMANS. Is there an EU Copyright Jurisprudence? An Empirical Analysis of the Workings of the European Court of Justice. *The Modern Law Review* [online]. 2016, roč. 79, č. 1, s. 31–75 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: doi:10.1111/1468-2230.12166
- FAWCET, J. J. a P. TORREMANS. *Intellectual Property and Private International Law*. 2. vyd. New York: Oxford University Press, 2011.
- FICSOR, M. An imaginary “European Copyright Code” and EU copyright policy. In: *20th Annual Intellectual Property Law & Policy Conference: Fordham IP Conference* [online]. 2012 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <http://fordhamipconference.com/wp-content/uploads/2010/08/Ficsor.EUCopyCode.pdf>

- FISCHER-CZERMAK, C., G. HOPF, G. KATHREIN a M. SCHAUER (eds.). *Festschrift 200 Jahre ABGB*, 2011.
- FRANCESCHI, A. (ed.). *European Contract law and the Digital Single Market. The implications of the Digital Revolution*. Cambridge: Intersentia, 2016.
- GANSLANDT, M. a K. E. MASKUS. Parallel imports and the pricing of pharmaceutical products: evidence from the European Union. *Journal of Health Economics*, 2004, č. 5.
- GEIGER, Ch (ed.). *Constructing European Intellectual Property: Achievements and New Perspectives*. Cheltenham, UK; Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 2013.
- GERA, M. A tectonic shift in the European system of collective management of copyright? Possible effects of the Soulier & Doke decision. *European Intellectual Property Review*, 2017, roč. 39, č. 5.
- GEVREN, D. *European Economic Interest Groupings: The E.E.C.Regulation and Its Application in the Member States of the European Community*. London: Springer, 1990.
- GHETTI, R. *Unification, Harmonisation and Competition in European Company Forms*. University of Bologna, 2016. [online]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2859164
- GINSBURG, J. C. European Copyright Code-Back to the First Principles (With Some Additional Detail). *Journal of Copyright Society of the USA*, 2010, roč. 58.
- GOLDSTEIN, P. *International Copyright. Principles, Law, and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- GOTSOVA, B. The Gordian Knot of European Union Competence: Commercial Aspects of Intellectual Property after the Judgment in Case C-414/11 Daiichi Sankyo. *German Law Journal* [online]. 2014, roč. 15, č. 3, s. 511–528 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://www.germanlawjournal.com/s/GLJ_Vol_15_No_03_Gotsova.pdf
- GRAZIADEI, M., U. MATTEI a L. SMITH. *Commercial Trusts in European Private Law*. Cambridge: University Press, 2005.
- Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design* [online]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/1785/>

- GUIBAULT, L. Collective Rights Management Directive. In: STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANS (eds.). *EU Copyright Law: A Commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, Elgar Commentaries, s. 696–798.
- GUIBAULT, L. *Copyright Limitations and Contracts: An Analysis of the Contractual Overridability of Limitations on Copyright*. Hague; Boston: Kluwer Law International, 2002.
- GUIBAULT, L. Why Cherry-Picking Never Leads to Harmonisation: The Case of the Limitations on Copyright under Directive 2001/29/EC. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and Electronic Commerce Law*, 2010, roč. 1, č. 2.
- HADERKA, J. F. Dopad norem Rady Evropy na moderní rodinné právo. *Právní praxe*, 1994, č. 9.
- HAERTEL, K. The Munich Diplomatic Conference on European Patent Law. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1973, č. 3-4.
- HAJN, P. K očekávaným změnám v právní regulaci nekalé soutěže. *Rekodifikace a praxe*, 2016, č. 5.
- HAMULÁK, O. *Integrující se Evropa a suverenita České republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, Acta Iuridica Olomucensia.
- HANSEN, C. H. *Intellectual Property Law and Policy*. Oxford and Portland (USA): Hart Publishing, 2010.
- HANSMANN, H. a M. SANTILLI. Authors' and Artists' Moral Rights: A Comparative Legal and Economic Analysis. *The Journal of Legal Studies*, 1997, roč. 26, č. 1.
- HARTKAMP, S. A. a kol (eds.). *Towards a European Civil Code*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2011.
- HATZIG, Ch. *Die Europäische Wirtschaftliche Interessenvereinigung*. München: 1990.
- HELBERGER, Natali a kol. Never Forever: Why Extending the Term of Protection for Sound Recordings Is a Bad Idea. *European Intellectual Property Review*, 2008, roč. 5.
- HESSELINK, M. W. Private Law, Regulation and Justice. *Postnational Rulemaking Working Paper No. 2016-04* [online]. 2016.

- HESSELINK, M. W. Towards a Sharp Distinction between B2B and B2C? On Consumer, Commercial and General Contract Law after the Consumer Rights Directive. *European Review of Private Law*, 2010, roč. 18, č. 1.
- HILTY, R. a kol. Comment by the Max Planck Institute on the Commission's Proposal for a Directive to Amend Directive 2006/116 EC of the European Parliament and Council Concerning the Term of Protection for Copyright and Related Rights. *Max Planck Institute for Intellectual Property, Competition & Tax Law Research Paper Series* [online]. 2008, č. 8–1 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1288620
- HILTY, R. a Ch. GEIGER. Patenting Software? A Judicial and Socio-Economic Analysis. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2005, č. 6.
- HILTY, R., K. KÖKLU a F. HAFENBRÄDL. Software Agreements: Stocktaking and Outlook – Lessons from the UsedSoft v. Oracle Case from a Comparative Law Perspective. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2013, č. 3.
- HILTY, R., MOSCON, V. *Modernisation of the EU Copyright Rules - Position Statement of the Max-Planck Institute for Innovation and Competition* [online]. Max Planck Institute for Innovation and Competition Research Paper 17–02. Munich: Max Planck Institute for Innovation and Competition, 2017, s. 113–123. [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <http://pubman.mpdl.mpg.de/pubman/item/escidoc:2470998:11/component/escidoc:2479390/E-Book%20-%20Hilty%20-%20Moscon%20-%202018.09.2017.pdf>
- HORTON, A. A. Industrial design law: the future for Europe. *European Intellectual Property Review*, 1991, č. 12.
- HUGENHOLTZ, P. B. a kol. *The Recasting of Copyright & Related Rights for the Knowledge Economy. EUROPEAN COMMISSION DG INTERNAL MARKET STUDY CONTRACT NO. ETD/2005/IM/D1/95* [online]. Amsterdam: Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2006 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/etd2005imd195recast_report_2006.pdf
- HUGENHOLTZ, P. B. Copyright in Europe: Twenty Years Ago, Today and What the Future Holds. *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal*, 2012, roč. 23, č. 2.

- HURDÍK, J. a kol. *Evropské soukromé právo v čase a prostoru: I. díl: Část teoretická, metodologická a systémová*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2017.
- HURDÍK, J. Wudarski, A. (ed.). *Das Grundbuch im Europa des 21. Jahrhunderts*. 1. vyd. Berlin: Duncker & Humblot, 2016, 783 s. Recenze. *Právní rozhledy*, 2017, č. 7.
- HURDÍK, J. *Právnícké osoby: Obecná právní charakteristika*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000.
- HUSOVEC, M. Judikatorná harmonizácia pojmu autorského diela v únijnom práve. *Bulletin slovenskej advokácie*, 2012, roč. XVIII, č. 12.
- HUSOVEC, M. K európskemu „prepisovaniu“ pojmových znakov autorského diela. *Duševné vlastníctvo*, 2011, roč. 15, č. 4.
- HUSOVEC, M. Zodpovednosť na internete podľa českého a slovenského práva [online]. *CZ.NIC*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2014, 230 s. [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://knihy.nic.cz/files/nic/edice/Zodpovednost_web_FINAL.pdf
- HUŠEK, D. Úvod do problematiky ochrany práv duševního vlastnictví orgány Celní správy České republiky. *Daně a právo v praxi*, 2014, č. 2.
- CHARVÁT, R. Příklad kreativní interpretace práva Soudním dvorem EU: vytvoření dichotomie existence práv k duševnímu vlastnictví a jejich výkonu. In: SEHNÁLEK, D., V. TÝČ a kol. *Soudní dvůr EU a výklad práva Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2016.
- IGNOVSKA, E. *Sperm Donation, Single Woman and Filiation*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2015.
- JAEGER, T. *System einer Europäischen Gerichtsbarkeit für Immaterialgüterrechte: Grundlagen-Struktur-Verfahren*. Heidelberg: Springer-Verlag, 2013.
- JANČO, M., M. JURČOVÁ a M. NOVOTNÁ. *Európske súkromné právo*. Bratislava: Euroiuris, 2012.
- JANOUSEK, M. Člen spolku jako spotřebitel? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, roč. 23, č. 3. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5291>
- JANSSENS, Ch. *The Principle of Mutual Recognition in EU Law*. Oxford: Oxford University Press, Oxford Studies in European Law, 2013.
- JEROHAM, C., C. NISPEN a T. HUDECOPER. *European trademark law: community trademark law and harmonized national trademark law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International BV, 2010.

- JOERGES, C. European Challenges to Private Law: On False Dichotomies, True Conflicts and the Need for New Constitutional Perspective. *Legal Studies*, roč. 1998, č. 18.
- JURČOVÁ, M. „The Common Frame of Reference (CFR)“ – perspektívny zdroj na ceste k rekodifikácii občianskeho práva *Právny obzor*, 2006, roč. 89, č. 3.
- JURČOVÁ, M. Nesplnenie - stav de lege lata. *Právny obzor*, 2016, roč. 99, č. 4.
- JURČOVÁ, M., R. DOBROVODSKÝ, Z. NEVOLNÁ a J. ŠTEFANKO (eds.). *Liber amicorum Ján Lazar*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2014.
- JURČOVÁ, M., NOVOTNÁ, M. (eds.). *Súkromné právo v európskej perspektíve*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2011.
- JURČOVÁ, M., M. NOVOTNÁ, Z. ADAMOVÁ a R. DOBROVODSKÝ. Kúpne zmluvy uzatvárané on-line a kúpa digitálneho obsahu – úvahy o novej regulácii. *Právny obzor*, 2017, roč. 100, č. 2.
- KELBLOVÁ, H. *Zeměpisná označení výrobků a jejich právní ochrana*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016.
- KELLY, P. *European Economic Interest Groupings: Commercial, Legal and Tax Considerations*. London: Jordans, 1990.
- KIENINGER, E.-M. *Security Rights in Movable Property in European Private Law*. Cambridge University Press, 2004.
- KNAAK, R., A. KUR, A. a A. von MÜHLENDAHL. *The Study on the Functioning of the European Trademark System*. Max Planck Institute for Intellectual Property & Competition Law Research Paper, No. 12-13, 2012.
- KOL. AUTOROV. *Prenos poznatkov do justičnej praxe: Zásady súdov do súkromnoprávných úkonov*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2015.
- KOMENDOVÁ, J. *Základy pracovného práva EÚ*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.
- KOPECKÁ, S. Nová legislatíva v oblasti ochranných známek. *Průmyslové vlastnictví*. 2006, č. 1.
- KORAH, V. The interface between intellectual property and antitrust: The European experience. *Antitrust Law Journal*, 2001, č. 3.

- KOSCHTIAL, U. Design Law: Individual Character, Visibility and Functionality. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2005, č. 3.
- KOŠČÍK, M. a M. MYŠKA. Database authorship and ownership of sui generis database rights in data-driven research. *International Review of Law, Computers & Technology* [online]. 2017, roč. 31, č. 1 s. 43–67 [cit. 30. 11. 2017]. ISSN 1360-0869. Dostupné z: doi: 10.1080/13600869.2017.1275119
- KOUKAL, P., M. ČERNÝ a R. CHARVÁT. *Zákon o ochraně průmyslových vzorů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015.
- KOUKAL, P., R. CHARVÁT, S. HEJDOVÁ a M. ČERNÝ. *Zákon o ochranných známkách. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017.
- KOUKAL, P. In: KOUKAL, P., M. ČERNÝ, a R. CHARVÁT. *Zákon o ochraně průmyslových vzorů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. XXVII a násl.
- KOUKAL, P., CHARVÁT, R., HEJDOVÁ, S., ČERNÝ, M. *Zákon o ochranných známkách. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017.
- KOVAL, J., SOCHOROVÁ, P. Evropská družstevní společnost. *epravo.cz* [online]. Dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-druzstevni-spolecnost-48836.html>.
- KOZIOL, H. a R. WELSER. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band I. Allgemeiner Teil, Sachenrecht, Familienrecht*. 12. vyd. Wien: Manzsche Verlag, 2002.
- KRÁL, R. Přímý účinek směrnic ES a jeho současné meze. *Jurisprudence*. 2007. č. 6.
- KRÁLÍČKOVÁ, Z. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícím mateřství. *Právní rozhledy*, 2015, č. 21.
- KRÁLÍČKOVÁ, Z. a Z. NOVÝ. Dvě matky, jedno dítě, nejlepší zájem dítěte a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*, 2017, č. 15–16.
- KRÁLÍČKOVÁ, Z. In: HRUŠÁKOVÁ, M., Z. KRÁLÍČKOVÁ, L. WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014.
- KRETSCHMER, M. *Private Copying and Fair Compensation: An Empirical Study of Copyright Levies in Europe* [online]. Newport: The Intellectual Property Office, 2012 [cit. 30. 11. 2017]. ISBN 978-1-908908-11-7. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/310183/ipresearch-faircomp-201110.pdf

- KUBEŠA, T. a K. NEJEZCHLEB. Patenty v rukou dominantních soutěžitelů. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, č. 2. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpv/article/view/5319>
- KUCZERAWY, A. Intermediary liability & freedom of expression: Recent developments in the EU notice & action initiative. *Computer Law & Security Review*, 2015, č. 1.
- KUČERA, Z., M. PAUKNEROVÁ a K. RUŽIČKA. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008.
- KÜHNEN, T. Die Haftung wegen unberechtigter oder zu Unrecht unterbliebener Grenzbeschlagnahme nach der VO(EU) Nr. 608/2013 (Teil 1). *GRUR*, 2014, č. 9.
- KÜHNEN, T. Die Haftung wegen unberechtigter oder zu Unrecht unterbliebener Grenzbeschlagnahme nach der VO(EU) Nr. 608/2013 (Teil 2). *GRUR*, 2014, č. 10.
- KUR, A., V. BOMHARD a F. ALBRECHT. BeckOK Markenrecht [online]. *Einleitung Markenrecht*. Dostupné z: <https://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata/komm/beckok/cont/beckok%2Ehtm>
- KUR, A. a T. DREIER. *European Intellectual Property Law. Text, Cases and Materials*. Cheltenham (UK), Northampton (MA, USA): Edward Elgar, 2013.
- KYSELOVSKÁ, T. Procesní a kolizní problematika práv k duševnímu vlastnictví se zaměřením na judikaturu Soudního dvora EU. *Revue pro právo a technologie*, 2013, č. 8.
- LADAS, S. P. *Patents, Trademarks, and Related Rights: National and International Protection*. Cambridge (MA): Harvard university Press, 1975.
- LAMPING, M. Enhanced Cooperation – A Proper Approach to Market Integration in the Field of Unitary Patent Protection? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2011, č. 8.
- LANDO, O. a H. BEALE (eds.). *Principles of European Contract Law, Parts I a II*. Kluwer: Hague/London/Boston, 2000.
- LANDO, O., E. CLIVE, A. PRUM, A. a R. ZIMMERMANN (eds.). *Principles of European contract law. Part III*. Kluwer: Hague/London/Boston, 2003.
- LANGE, P. *Marken und Kennzeichenrecht*. 2. vyd. München: Verlag C. H. Beck, 2012.

- LASÁK, J. *Právo obchodních společností: právní předpisy Evropské unie s judikaturou*. Praha: Wolters Kluwer, 2011.
- LASARTE, C. *Derecho de Familia*. Madrid: Marcias Pons, 2012.
- LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014.
- LEISTNER, M. Europe's copyright law decade: Recent case law of the European Court of Justice and policy perspectives. *Common Market Law Review*, 2014, roč. 51, č. 2.
- LEISTNER, M. a P. SIMON. Auswirkungen des Brexit auf das europäische Patentsystem. *GRUR Int.*, 2017, č. 10.
- LOBERT, J. a kol. *The EU Public Interest Clinic and Wikimedia present: Extending Freedom of Panorama in Europe* [online]. Paris, New York: HEC NYU Public Clinic, 2015 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/71/HEC-NYU_Wikimedia_Freedom_of_Panorama_Report.pdf
- LODDER, A. R. a A. D. MURRAY (eds.). *EU Regulation of E-Commerce: a Commentary*. Cheltenham, UK Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 2017.
- LOEWENHEIM, U. (eds.). *Handbuch des Urheberrechts*. 2. vyd. München: Verlag C. H. Beck, 2010.
- LOEWENHEIM, U., M. LEISTNER a A. OHLY. Schricker/Loewenheim. *Urheberrecht, Kommentar*. 5. vyd. München: C. H. Beck Verlag, 2017.
- LURGER, B. a W. FABER. *Principles of European Law. Acquisition and Loss of Ownership of Goods*. Mnichov: Sellier, 2011.
- LYSINA, P., M. ĎURIŠ, M. HAŤAPKA a kol. *Medzinárodné právo súkromné*. Bratislava. C. H. Beck, 2016.
- MACKENRODT, M. a kol. *Abuse of Dominant Position: New Interpretation, New Enforcement Mechanism?* Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag, 2008.
- MACHNICKA, A. Territorial Aspects of Community Trademarks – The Single Market's Splendid Sovereignty. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2014, č. 8.
- MAISNER, M. Filtrování ze strany ISP ve světle aktualit evropského práva. *Bulletin advokacie*, 2017, č. 4.

- MAK, V. Review of the consumer acquis: Towards maximum harmonization? *European Review of Private Law*, 2009, roč. 1.
- MALAGA, M. The European Patent with Unitary Effect: Incentive to Dominate? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2014, č. 6.
- MARENCO, G. a K. BANKS. Intellectual Property and the Community Rules on Free Movement: Discrimination Unearthed. *European Law Review*, 1990, č. 15.
- MATEJKA, J. a A. KRAUSOVÁ. Odpovědnost poskytovatelů hostingových služeb se zřetelem k povaze a druhu přenášeného obsahu. *Právník*, 2017, č. 2.
- McGUIRE, M. R. Beweismittelvorlage und Auskunftsanspruch nach der Richtlinie 2004/48/EG zur Durchsetzung der Rechte des Geistigen Eigentums - Über den Umsetzungsbedarf im deutschen und österreichischen Prozessrecht. *GRUR Int.*, 2005, č. 1.
- MELZER, F., P. TÉGL a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117*. Praha: Leges, 2013.
- MELZER, F., P. TÉGL a kol. *Občanský zákoník (§ 655–793). Velký komentář. Svazek IV/1*. Praha: Leges, 2016.
- Memorandum on the creation of an EEC trade mark* [online]. 1976. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/5363/1/5363.pdf>
- MÉSZÁROS, P. *Ochrana slabší strany v súkromnom práve*. Trnavská univerzita, Právnická fakulta, 2014. Dizertačná práca.
- MICKLITZ, H. W. (ed.). *The many concepts of social justice in European private law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2011.
- MICKLITZ, H. W. Potrebujú spotrebiteľia a obchodníci novú architektúru spotrebiteľského práva? Podnet na zamyslenie (preklad M. Jurčová). *Právny obzor*, 2015, roč. 98, č. 3.
- MINERO, G. The Term Directive. In: STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANS (eds.). *EU Copyright Law: A Commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014, Elgar Commentaries, s. 248–297. ISBN 978-1-78195-242-9.
- MÍŠEK, J. Souhlas se zpracováním osobních údajů za časů Internetu. *Revue pro právo a technologie*, 2016, roč. 5, č. 9.

- MOSER, W. Exceptions to Patentability Under Article 53(b) EPC. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1997, č. 6.
- MYŠKA, M. Jednotné autorské právo Evropské unie: utopie nebo budoucnost? *Právník*, 2017, roč. 156, č. 8.
- NETUŠILOVÁ, P. a T. KRÍVKA. Corporate mobility v EU. In: *Firma a konkurenční prostředí. 2006*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2006.
- NEWELL, B. C. Freedom of Panorama: A Comparative Look at International Restrictions on Public Photography. *Creighton L. Rev.*, 2010, roč. 44.
- OHLY, A. a J. PILA (eds.). *The Europeanization of intellectual property law: towards a European legal methodology*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- OLIVER, P. J. *Oliver on Free Movement of Goods in the European Union*. 5. vyd. Oxford: Hart Publishing, 2010.
- ONDREJOVÁ, D. a D. SEHNÁLEK. *Vliv práva Evropské unie na českou regulaci nekalé soutěže a nekalých obchodních praktik*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2016.
- PAUKNEROVÁ, M. Evropské mezinárodní právo soukromé a zamyšlení nad výročím Římských smluv. *Právník*, 2017, č. 3.
- PAUKNEROVÁ, M. Kolizněprávní úprava obchodních společností. *Právní rozhledy*, 2005, č. 7.
- PAUKNEROVÁ, M. *Společnosti v mezinárodním právu soukromém*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998.
- PAVELKOVÁ, B. *Zákon o rodině. Komentár*. 2. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013.
- PATTI, S. a kol. *Diritto Privato*. Vicenza: Wolters Kluwer a Cedam, 2016.
- PHILLIPS, J. *Trade Marks at the Limit*. Cheltenham (UK), Massachusetts (USA): Edward Elgar Publishing, 2006.
- PINTENS, W. Europeanisation of Family Law. In: BOELE-WOELKI, K. (ed.). *Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe*. Antwerp – Oxford – New York: Intersentia, 2003.
- PORTAL, G. Die Einführung ergänzender Schutzzertifikate für Arzneimittel im französischen Patentrecht. *GRUR Int.*, 1991, č. 2.
- PRCHAL, P. *Limity autorskoprávní ochrany*. 1. vyd. Praha: Leges, 2016.

- RAMAEKERS, E. The Development of EU Property Law. *European Review of Private Law*, 2015, č. 3.
- RAMAEKERS, E. *European Union Property Law: From Fragments to a System (Ius Commune Europaeum)*. Cambridge: Intersentia, 2013.
- RAMALHO, A. Conceptualising the European Union's Competence in Copyright – What Can the EU Do? *IIC - International Review of Intellectual Property and Competition Law* [online]. 2014, roč. 45, č. 2, s. 178–200 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: doi:10.1007/s40319-014-0161-7
- RAMALHO, A. *The Competence of the European Union in Copyright Lawmaking*. 1. vyd. Cham: Springer International Publishing, 2016.
- REDING, V. Bringing down walls and barriers in the digital world – priorities for the European Digital Agenda. „Visby Agenda: Creating impact for an eUnion 2015“. *Visby/Gotland* [online]. 9. listopad 2009 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-09-519_en.htm?locale=en
- REICHARD, O. *Die neue fiducie des französischen Code civil im Vergleich mit der deutschen Treuband kraft privateh Rechtsgeschäfts*. Baden: Nomos, 2013.
- REIMANN, M. a R. ZIMMERMANN. *Oxford Handbook of Comparative Law*. Oxford University Press, 2006.
- Report on the responses to the Public Consultation on the Review of the EU Copyright Rules* [online]. Brussels: EUROPEAN COMMISSION Directorate General Internal Market and Services 2014. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf
- Review of the EU copyright rules - Consultations - The EU Single Market - European Commission* [online]. [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/index_en.htm
- REYNOLDS, S. a kol. *Review of the EU Copyright Framework the Implementation, Application and Effects of The „InfoSoc“ Directive (2001/29/EC) and of Its Related Instruments: European Implementation Assessment* [online]. Brussels: Ex-Post Impact Assessment Unit, European Parliamentary Research Service, European Parliament, 2015, 356 s. [cit. 30. 11. 2017]. ISBN 978-92-823-8176-2. Dostupné z: <http://bookshop.europa.eu/uri?target=EUB:NOTICE:QA0415690:EN:HTML>

- RONOVSKÁ, K. a kol. *Metamorfózy nadačního práva v Evropě a České republice na počátku 21. století*. Brno: Masarykova univerzita, 2015.
- ROSATI, E. The Wittem Group and the European Copyright Code. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2010, roč. 5, č. 12.
- ROŠÉN, J. (ed.). *Intellectual property at the crossroads of trade*. Cheltenham (UK), Massachusetts (MA, USA): Edward Elgar Publishing, 2012.
- ROZEHNALOVÁ, N., J. VALDHANS, K. DRLIČKOVÁ a T. KYSELOVSKÁ. *Mezinárodní právo soukromé Evropské unie (Nařízení Řím I, Nařízení Řím II, Nařízení Brusel I)*. Praha: Wolters Kluwer, 2013.
- ROZEHNALOVÁ, N., K. DRLIČKOVÁ, T. KYSELOVSKÁ a J. VALDHANS. *Úvod do mezinárodního práva soukromého*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017.
- RYCHNAVSKÝ, P. Spotřebitel'ské právo a Nariadenie o spoločnom európskom kúpnom práve. *Justičná revue*, 2014, roč. 66, č. 3.
- SALOMONS, Arthur. *The purpose and Coherence of the rules on Good Faith Acquisition and Acquisitive Prescription in the European Draft Common Frame of Reference. A tale of two gatekeepers*. Amsterdam: Centre for the Study of European Contract Law, 2011.
- SAMMUT, I. *Constructing Modern European Private Law. A Hybrid System*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2016.
- SEHNÁLEK, D. Evoluční teorie a právo (státní a unijní). *Sociální studia*, Masarykova univerzita, 2015, roč. 12, č. 2.
- SEHNÁLEK, D. Mezinárodněprávní aspekty nekalé soutěže a nekalých obchodních praktik v právu Evropské unie. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2017, č. 1. DOI: 10.5817/CPVP2017-1-2. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6654>
- SEHNÁLEK, D. Povinnost a limity (euro)konformního výkladu vnitrostátního práva. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2008, roč. 16, č. 1. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/7102>
- SEITZ, C. *Reichweite und Schutzzumfang der Europäischen Biopatentrichtlinie: Zum Schutz eines Patents für die DNA-Sequenz einer biotechnologischen Erfindung*. 2010.
- SELUCKÁ, M. a kol. *Koupe a prodej. Nový občanský zákoník. Společná evropská právní úprava prodeje*. Praha, C. H. Beck, 2013.

- SENA, G. Directive on Biotechnological Inventions: Patentability of Discoveries. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1999, č. 7.
- SEVILLE, C. *EU intellectual property law and policy*. Cheltenham (UK), Massachusetts (MA, USA): Edward Elgar Publishing, 2009.
- SGANGA, C. The eloquent silence of Soulier and Doke and its critical implications for EU copyright law. *Journal of Intellectual Property Law & Practice* [online]. 2017, roč. 12, č. 4 [cit. 30. 11. 2017]. ISSN 1747-1532. Dostupné z: doi:10.1093/jiplp/jpx001
- SHUIBHNE, N. *The Coherence of EU Free Movement Law: Constitutional Responsibility and the Court of Justice*. Oxford: Oxford University Press, Oxford Studies in European Law, 2013.
- SCHENNEN, D. Schennen: Auf dem Weg zum Schutzzertifikat für Pflanzenschutzmittel. *GRUR Int.*, 1996, č. 2.
- SCHERPE, J. M. *The Present and Future of European Family Law*. Cheltenham (UK) – Northampton (MA, USA): Edward Elgar, 2016.
- SCHLACHTER, M. *EU Labour Law: a Commentary*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2015.
- SCHMIDT, L. G. Definition of a Trade Mark by the European Trade Marks Regime – A Theoretical Exercise? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 1999, č. 7.
- SCHULZE, R. a F. ZOLL. *European Contract Law*. C. H. Beck-Hart-Nomos, 2016.
- SCHWENZER, I. *Model Family Code. From a Global Perspective*. Antwerp – Oxford – New York: Intersentia, 2006.
- SCHWENZER, I. (ed.). *Tensions Between Legal, Biological and Social Conceptions of Parentage*. Antwerpen – Oxford: Intersentia, 2007.
- SLUYSMANS, J., S. VERBIST a R. GRAAFF. Compensation for Expropriation. How Compensation Reflects a Vision on Property. *European Property Law Journal*, 2014.
- SÖRGJERD, C. *Reconstructing Marriage. The Legal Status of Relationships in Changing Society*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2012.
- SPINDLER, G. a O. RIECKERS. *Tort law in Germany*. 2. vyd. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2015.

- SPRANGER, T. M. Ethische Aspekte bei der Patentierung menschlichen Erbguts nach der Richtlinie 98/44/EG. *GRUR Int.*, 1999, č. 7.
- SRSTKA, J. a kol. *Autorské právo a práva související: vysokoškolská učebnice*. 1. vyd. Praha: Leges, 2017.
- STAGL, J.-F. Eigentumsübertragung beim Kauf beweglicher Sachen im DCFR und CESL. *Rebels Zeitschrift*, 2015, roč. 79, č. 1.
- STALLA-BOURDILLON, S. a kol. A Brief Exegesis of the Proposed Copyright Directive [online]. *SSRN Scholarly Paper*, ID 2875296. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2016 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/abstract=2875296>
- STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANS (eds.). *EU Copyright Law: A Commentary*. Cheltenham: Edward Elgar, 2014.
- STAMATOUDI, I. A. a P. TORREMANS. International Exhaustion in the European Union in the Light of Zino Davidoff: Contract Versus Trade Mark Law? *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2000, č. 2.
- STEHLÍK, V., Ö. HAMULÁK, J. JIRÁSEK, H. BONČKOVÁ a M. PETR. *Unijní právo před českými soudy*. Praha: Leges, 2014.
- STOLL, P. T., J. BUSCHE a K. AREND. *WTO - Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*. Leiden: Martinus Nijthof Publishers, 2009.
- STONE, D. *European Union Design Law. A Practitioner's Guide*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- STUDY GROUP ON SOCIAL JUSTICE IN EUROPEAN PRIVATE LAW. Social Justice in European Contract Law: a Manifesto. *European Law Journal*, 2004, roč. 10, č. 6.
- Study on the Overall Functioning of the European Trade Mark System presented by Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law Munich*. 15. 02. 2011 [online]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/tm/20110308_allensbach-study_en.pdf
- SUTHERSANEN, U. *Design Law: European Union and United States of America*. 2. vyd. Londýn: Sweet & Maxwell, 2010.
- SÝKOROVÁ, P. Svoboda panoramatu při ochraně architektonických děl. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 23–24.

- SYLLOVÁ, J., L. PÍTROVÁ, H. PALDUSOVÁ a kol. *Lisabonská smlouva. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010.
- SYNODINOU, T.-E. (ed.). *Codification of European Copyright Law. Challenges and Perspectives*. Alphen aan den Rijn, The Netherlands: Frederick, MD: Kluwer Law International, 2012.
- SZYDLO, M. Emigration of Companies under the EC Treaty: Some Thoughts on the Opinion of the Advocate General in the Cartesio Case. *European Review of Private Law* [online]. 2008, roč. 16, č. 6.
- ŠÍNOVÁ, R., L. WESTPHALOVÁ, Z. KRÁLÍČKOVÁ a kol. *Rodičovská odpovědnost*. Praha: Leges: 2016.
- ŠÍŠKOVÁ, N. a kol. *Evropské právo 2. Jednotný vnitřní trh*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012.
- ŠÍŠKOVÁ, N. a V. STEHLÍK. *Evropské právo 1: Ústavní základy Evropské Unie*. Praha: Linde Praha, a. s., 2007.
- ŠTEFKO, M. *Vysílání zaměstnanců do zahraničí*. Praha: C. H. Beck, 2009.
- ŠVESTKA, J., J. DVOŘÁK, J. FIALA a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2014.
- TAKAGI, Y., A. LARRY a M. A. SINJELA. *Teaching of Intellectual Property, Principles and Methods*. Cambridge (UK): Cambridge University Press, 2008.
- TELEC, I. a P. TŮMA. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007.
- THÜSING, G. *European Labour Law*. München: Verlag C. H. Beck oHG, 2013.
- TICHÝ, L. a J. HRÁDEK. *Deliktní právo*. Praha: C. H. Beck, 2017.
- TICHÝ, L., A. RAINER, J. ZEMÁNEK, R. KRÁL a T. DUMBROVSKÝ. *Evropské právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014.
- TICHÝ L., K. RONOVSÁ a M. KOCÍ. *Trust a srovnatelné instituty v Evropě*. Praha: Centrum právní komparistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014.
- TIMMERMANS, C. W. A. Directives: their Effect within the National Legal Systems. *Common Market Law Review. Kluwer Law International*, 1979, roč. 16, č. 4.
- TOMÁŠEK, M. *Překlad v právní praxi*. Praha: Linde Praha, a. s., 1998.

- TORREMANS, P. *Holboak and Torremans intellectual property law*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- TREICHEL, P. G 2/06 and the Verdict of Imm BeckOK Markenrecht orality. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2009, č. 4.
- TRIDIMAS, T. The Court of Justice and judicial activism. *European Law Review*, 1996, č. 3.
- TROLLER, A. Die Reziprozität im Brüsseler Text der revidierten Berner Übereinkunft. *GRUR*, 1950, č. 6.
- TRYFONIDOU, A. *What cant the Court's response to reverse discrimination and purely internal situations contribute to our understanding of the relationship between the 'restriction' and 'discrimination' concepts in EU free movement law?* [online]. Dostupné z: <http://www.jus.uio.no/ifp/forskning/prosjekter/markedsstaten/arrangementer/2011/free-movement-oslo/speakers-papers/tryfonidou.pdf>
- TÝČ, V. K aplikaci sekundárního práva ES v členských státech. *EMP*, 1999, č. 4.
- TÝČ, V. a R. CHARVÁT. *Zeměpisná označení v mezinárodních smlouvách a v právu Evropské unie*. Praha: Leges, 2017.
- VACCARO, E. Transfer of Seat and Freedom of Establishment in European Company Law. *European Business Law Review*, 2005.
- VALLETTI, T. M. a S. SZYMANSKI. Parallel Trade, International Exhaustion and Intellectual Property Rights: A Welfare Analysis. *The Journal of Industrial Economics*, 2006, č. 4.
- VAN DAM, C. *European tort law*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- VAN EECHOUD, M. M. M. a kol. *Harmonizing European Copyright Law: the Challenges of Better Lawmaking*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009.
- VAN EECHOUD, M. M. M. Along the Road to Uniformity – Diverse Readings of the Court of Justice Judgments on Copyright Work. *jipitec* [online]. 2012, roč. 3, č. 1 [vid. 30. 11. 2017]. Dostupné z: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-3-1-2012/3322>
- VAN ERP, S. J. Contract and Property Law: Dinstinct, but not Separate. *European Review of Contract Law*, roč. 9, č. 4.

- VERSCHRAEGEN, B. Divorce. *The International Encyclopedia of Comparative Law, Vol IV. Chapter 5, Persons and Family*. Tübingen: Mohr, 2004.
- Visby/Gotland [online]. 9. listopad 2009. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-09-519_en.htm?locale=en
- VLASÁK, M. *Východiska a tendence vývoje Principů evropského deliktního práva (PETL) a jejich odraz v českém právu*. 2012. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.
- VON BAR, C., E. CLIVE, a H. SCHULTE-NÖLKE (red.). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference*. Munich: Sellier, 2009.
- WADLOW, CH. Strasbourg, the Forgotten Patent Convention, and the Origins of the European Patents Jurisdiction. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2010, č. 2.
- WALICKA, D. Verordnung über die Unionsmarke: Änderungen zum 23. 3. 2016 (Teil 1). *GRUR-Prax*, 2016, č. 8.
- WALICKA, D. Verordnung über die Unionsmarke: Änderungen zum 23. 3. 2016 (Teil 2). *GRUR-Prax*, 2016, č. 9.
- WALLIS, D. a S. ALLANSON. *European Property Rights and Wrongs*. Lahti: Marksprint, 2011.
- WALTER, M. M. a S. LEWINSKI (eds.). *European Copyright Law: A Commentary*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2010.
- WEATHERILL, S. The Consumer Rights Directive: How and why a quest for „coherence“ has (largely) failed. *Common Market Law Review*, 2012, č. 4.
- WEATHERILL, S. a U. BERNITZ (eds.). *The regulation of unfair commercial practices under EC directive 2005/29: New rules and new techniques*. Oxford, Portlandn (Oregon, USA): Hart Publishing, 2007.
- WESTKAMP, G. Intellectual Property, Competition Rules, and the Emerging Internal Market: Some Thoughts on the European Exhaustion Doctrine, *Marquette Intellectual Property Law Review*, 2007, č. 2.

- WESTKAMP, G., L. GUIBAULT a T. RIEBER-MOHN. *Study on the Implementation and Effect in Member States' Laws of Directive 2001/29/EC on the Harmonisation of Certain Aspects of Copyright and Related Rights in the Information Society* [online]. MARKT/2005/07/D. Amsterdam: Institute for Information Law, University of Amsterdam 2007 [cit. 30. 11. 2017]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2006358
- WESTPHALOVÁ, L. a R. ŠÍNOVÁ. K souladu biologického a právního rodičovství s ohledem na právo dítěte znát svůj původ. *Acta Iuridica Olomucensia*, v tisku.
- WIENER, A. a T. DIEZ. *European Integration Theory*. 2. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- WOLRAD, Prinz zu Waldeck und Pyrmont. Europäische Union – Generalanwalt interpretiert Reichweite des Schutzes für Gensequenzen unter der Biopatentrichtlinie als funktionsgebunden (C-428/08 – Monsanto v. Cefetra). *GRUR Int.*, 2010, č. 6.
- WUDARSKI, A. *Das Grundbuch im Europa des 21. Jahrhunderts*. Berlin: Duncker & Humblot, 2016.
- ZBÍRAL, R. *Teorie a praxe vyjednávání v Radě Evropské unie*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2008.
- ZIBNER, J. Originalita v pojetí práva Evropské unie. *Revue pro právo a technologie* [online]. 2017, roč. 8, č. 15, s. 217–260 [cit. 30. 11. 2017]. ISSN 1805-2797. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/6651>
- ZIMMERMANN, R. *Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*. Oxford University Press, 1996.
- ZIMMERMANN, R. *The New German Law of Obligations, Historical and Comparative Perspectives*. Oxford University Press, 2010.
- ZIMMERMANN, R. *Zukunftsperspektiven der Rechtsvergleichung*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2016.

Vědecká redakce MU

prof. Ing. Petr Dvořák, CSc.; Ing. Radmila Droběnová, Ph.D.;
Mgr. Michaela Hanousková; doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.;
doc. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.; doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.;
Mgr. et Mgr. Oldřich Krpec, Ph.D.; prof. PhDr. Petr Macek, CSc.;
PhDr. Alena Mizerová; doc. Ing. Petr Pirožek, Ph.D.;
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.; Mgr. David Povolný;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; prof. RNDr. David Trunec, CSc.;
prof. MUDr. Anna Vašků, CSc.; Mgr. Iva Zlatušková;
doc. Mgr. Martin Zvonař, Ph.D.

Ediční rada PrF MU

doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D. (předseda);
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.; prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.;
prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.; prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.;
doc. JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.; doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.;
prof. JUDr. Petr Průcha, CSc.; doc. JUDr. Markéta Selucká, Ph.D.

EVROPSKÉ SOUKROMÉ PRÁVO V ČASE A PROSTORU II. díl: Část deskriptivní, analytická a systémově analytická

**JUDr. Eva Dobrovolná, Ph.D., LL.M., prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.,
doc. JUDr. Markéta Selucká, Ph.D. a kolektiv**

Vydala Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno

Spisy Právnické fakulty MU č. 607 (řada teoretická, Edice Scientia)

Tisk: Point CZ, s.r.o., Milady Horákové 890/20, 602 00 Brno
1. vydání, 2018

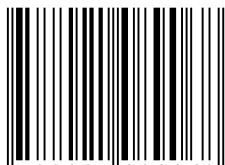
ISBN 978-80-210-8905-1

ISBN 978-80-210-8906-8 (online : pdf)

www.law.muni.cz

muni
PRESS

ISBN 978-80-210-8906-8

9 788021 089068

